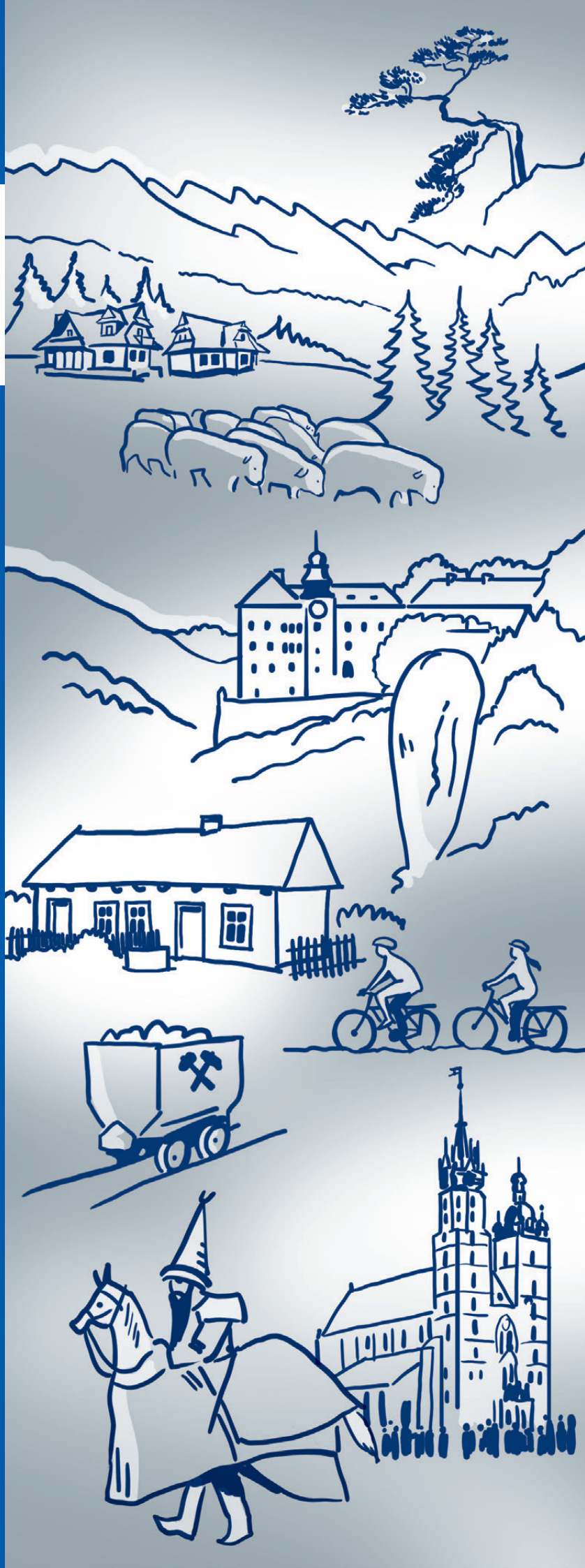

MAŁOPOLSKA

WOJEWÓDZTWO
MAŁOPOLSKIE

2017

Województwo Małopolskie 2017

Urząd Marszałkowski
Województwa Małopolskiego
Kraków 2017

Opracował zespół pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

Opieka merytoryczna:

Joanna Urbanowicz – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego

Redakcja:

Joanna Dobrzańska

Zespół autorski dziękuje:

Urzędowi Statystycznemu w Krakowie, Małopolskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu, Izbie Skarbowej w Krakowie, Regionalnej Izbie Obrachunkowej w Krakowie, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, Kuratorium Oświaty w Krakowie, Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Zarządowi Dróg Wojewódzkich, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Krakowie, Przewozom Regionalnym sp. z o.o., PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Międzynarodowemu Portowi Lotniczemu im. Jana Pawła II Kraków-Balice sp. z o.o., Wojewódzkiemu Inspektoratowi Ochrony Środowiska, Izbie Celnej w Krakowie, Izbie Celnej w Warszawie za udostępnienie zbiorów danych, informacji oraz pomoc w ich zebraniu.

Adres redakcji:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
30-552 Kraków, ul. Wielicka 72
tel. (+48) 12 29 90 900, fax. (+48) 12 29 90 926
www.malopolska.pl

Projekt okładki:

Jacek Kawa

Skład publikacji:

Oficina Wydawnicza Pegaz | www.pegaz.pl

Druk:

Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego w Radomiu

ISSN: 1730-9301

Przy publikowaniu danych z raportu Województwo Małopolskie 2017 prosimy o podanie źródła.

Szanowni Państwo,

Małopolska staje się coraz bardziej atrakcyjnym miejscem zamieszkania i pracy. Rok 2016 był trzecim z kolei, w którym zanotowaliśmy spadek liczby osób bez pracy. Stopa bezrobocia zmniejszyła się w każdym powiecie województwa małopolskiego. Zatrudnienie wzrosło we wszystkich branżach, przede wszystkim w usługach dla biznesu. To nie wszystko – Małopolska jest też coraz bardziej atrakcyjna dla turystów. Tylko w 2016 roku nasz region odwiedziło prawie 15 mln osób, zostawiając tu ok. 13 mld złotych. To znaczące źródło dochodów dla regionalnej gospodarki i szansa na tworzenie nowych miejsc pracy – nie tylko w turystyce, ale też gastronomii, hotelarstwie, usługach. Cieszy fakt, że ponad 90% osób odwiedzających Małopolskę bardzo dobrze oceniło swój pobyt u nas, a aż 97% chce znów do nas przyjechać w celach turystycznych.

Z myślą o mieszkańcach i odwiedzających Małopolskę turystach, rozwijamy Szybką Kolej Aglomeracyjną. Już dzisiaj najszybszym sposobem na dotarcie z Międzynarodowego Portu Lotniczego w Balicach do centrum Krakowa jest podróż Kolejami Małopolskimi. Wygodnie i tanio można się też dostać pociągiem z Krakowa do Wieliczki, Tarnowa, Miechowa czy Sędziszowa – a od grudnia 2017 roku do Skawiny. W sprawnym poruszaniu się po naszym regionie pomaga też coraz lepsza integracja transportu kolejowego z miejskim, a także system parkingów P&R. A wszystko za sprawą Małopolskiej Karty Aglomeracyjnej, którą zauważono i już doceniono na forum europejskim.

Atrakcyjność Małopolski potwierdzają też dane z VII Raportu Kohezyjnego opublikowanego w 2017 roku. W tegorocznym raporcie znajdują Państwo mapki pokazujące m.in. jak zmieniła się Małopolska w ostatnich latach na tle innych europejskich regionów. Mamy niskie bezrobocie, możemy pochwalić się wysokim odsetkiem osób z wyższym wykształceniem. Co więcej, jesteśmy w grupie tych regionów, które w ostatnich latach miały jeden z wyższych wskaźników wzrostu PKB na mieszkańca.

Najważniejszym źródłem satysfakcji dla samorządu województwa są opinie mieszkańców, a te potwierdzają, że dobrze czują się w Małopolsce. Aż 73% Małopolan jest zadowolonych ze swojego miejsca zamieszkania – wynika z ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców przez niezależną firmę, w ramach badania skuteczności realizacji strategii rozwoju województwa. Trzy czwarte mieszkańców regionu uważa, że Małopolska jest atrakcyjnym miejscem do życia, rozpoznawalną marką w kraju i za granicą, regionem przyciągającym inwestorów.

W raporcie nie brakuje też wyzwań. Wśród poważnych problemów Małopolanie wskazują na zanieczyszczenie środowiska. Biorąc pod uwagę te głosy mieszkańców, Sejmik Województwa Małopolskiego przyjął tzw. uchwały antysmogowe dla Małopolski oraz osobną dla Krakowa, wprowadzające zakaz palenia w piecach paliwem złej jakości. Obie regulacje weszły w życie 1 lipca 2017 roku. Małopolska stała się pierwszym regionem w Polsce, który wprowadził takie uregulowania. W ślad za naszym województwem poszły inne regiony. Jakość środowiska, w którym żyjemy, dobry stan zdrowia, wysoka jakość życia stają się bardzo ważnymi czynnikami decydującymi o tym, gdzie chcemy żyć.

Mieszkańcy nie tylko dobrze czują się w Małopolsce, ale także zyskują coraz większy wpływ na to, jak zmienia się region. Wychodząc naprzeciw ich oczekiwaniom, samorząd województwa zwiększył środki dostępne w ramach budżetu obywatelskiego – w ramach II edycji 2017 roku do podziału było aż 8 mln zł. Warto dodać, że aż 90% Małopolan pozytywnie oceniło I edycję budżetu obywatelskiego przeprowadzoną w 2016 roku. Małopolanie docenili nie tylko to, że mogą decydować o tym, na co zostaną wydane publiczne pieniądze, ale także mieć wpływ na zmiany zachodzące w ich otoczeniu.

Zachęcam Państwa do lektury kolejnej edycji raportu Województwo Małopolskie, który opisuje jak zmieniał się nasz region w 2016 roku.

Jacek Krupa

Marszałek Województwa Małopolskiego

Spis treści

PODSUMOWANIE RAPORTU	9
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	11
I. Zagrożenie, zasoby i stan środowiska przyrodniczego	13
1. Obszary chronione	13
2. Gospodarka wodno-ściekowa	15
3. Katastrofalne zjawiska atmosferyczne	16
4. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	18
5. Gospodarka odpadami	21
6. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie	24
ZAGADNIENIA SPOŁECZNE	29
I. Ludność	31
1. Stan ludności	32
2. Struktura wieku ludności	34
3. Procesy demograficzne	36
4. Migracje	40
II. Ochrona zdrowia	46
1. Polityka zdrowotna	46
2. Zasoby ochrony zdrowia	49
3. Działania samorządu województwa małopolskiego na rzecz osób niepełnosprawnych	56
III. Pomoc społeczna	59
1. Wskaźniki ubóstwa dla regionu	59
2. Beneficjenci pomocy społecznej	61
3. Zasoby pomocy społecznej oraz jej otoczenia	64
IV. Oświata i wychowanie	77
1. Opieka nad dziećmi do lat 3	78
2. Wychowanie przedszkolne	79
3. Uczniowie i nauczyciele	82
4. Szkolnictwo podstawowe	84
5. Szkolnictwo gimnazjalne	85
4. Szkolnictwo ogólnokształcące oraz szkolnictwo zawodowe	89
5. Szkolnictwo zawodowe	93
6. Badanie losów absolwentów szkół zawodowych	96
7. Kształcenie osób niepełnosprawnych	99
8. Kształcenie ustawiczne	100
9. Finansowanie oświaty	101
10. Projekty wspierające rozwój edukacji	102
V. Nauka	107
1. Badania i rozwój	107
2. Szkolnictwo wyższe	111
VI. Kultura	116
1. Stan kultury w regionie – infrastruktura, oferta, aktywność kulturalna	116
2. Dziedzictwo kulturowe – stan zachowania, zarządzanie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa	123
3. Finansowanie kultury	125
VII. Kultura fizyczna	130
1. Rozwój infrastruktury sportowej	130
2. Znaczące wydarzenia sportowe w Małopolsce	132
3. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej	134
VIII. Bezpieczeństwo publiczne	139
1. Zagrożenie przestępczością	139
2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	140
3. Działalność straży miejskich i gminnych	142
4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe	143

IX. Społeczeństwo obywatelskie	145
1. Trzeci sektor	145
2. Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego	156
GOSPODARKA	157
I. Potencjał gospodarczy	159
1. Produkt krajowy brutto	159
2. Przedsiębiorczość	163
3. Innowacyjność przedsiębiorstw	172
4. Atrakcyjność inwestycyjna	177
5. Handel zagraniczny	179
II. Rynek pracy	182
1. Zmiany w poziomie bezrobocia	182
2. Zwolnienia grupowe i upadłości	183
3. Zatrudnienie	185
4. Pracujący	186
5. Zapotrzebowanie na pracowników	186
6. Usługi informacji i poradnictwa zawodowego	188
7. Pośrednictwo pracy	189
8. Subsydiowane programy aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych	190
9. Zlecenie działań aktywizacyjnych	191
III. Rolnictwo	193
1. Zasoby rolnictwa	193
2. Rolnictwo ekologiczne	194
3. Ochrona gruntów rolnych	195
4. Scalenia gruntów	196
5. Produkty tradycyjne i regionalne	196
6. Sieć Dziedzictwa Kulinarnego Małopolska (SDzK Małopolska)	196
7. Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej	197
8. Wojewódzki Zasób Geodezyjny i Kartograficzny	198
IV. Przemysł	199
1. Produkcja sprzedana przemysłu	199
2. Podmioty prowadzące działalność przemysłową	201
3. Wyniki ekonomiczne przemysłu	203
4. Inwestycje w przemyśle	204
V. Budownictwo	205
1. Sytuacja na polskim rynku budowlanym	205
2. Budynki oddane do użytku	207
3. Budownictwo mieszkaniowe	208
4. Pozwolenia na budowę i rozpoczęte inwestycje	211
VI. Turystyka	213
1. Ruch turystyczny w regionie	213
2. Baza hotelarska regionu	221
3. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni	224
4. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek	224
ŚRODOWISKO GOSPODARCZE	225
I. Baza podatkowa	227
II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	228
1. Budżety gmin	235
2. Budżety powiatów	260
3. Budżety miast na prawach powiatu	265
4. Budżet Województwa Małopolskiego	265
III. Fundusze europejskie okresu 2014–2020	272
IV. Współpraca i promocja	280
1. Współpraca międzynarodowa	280
2. Współpraca regionalna i międzyregionalna	282
3. Promocja	283

SYSTEMY TECHNICZNE	287
I. Transport	289
1. Infrastruktura drogowa	289
2. Transport kolejowy	292
3. Transport lotniczy	294
II. Infrastruktura energetyczna	295
1. Elektroenergetyka	295
2. Sieć ciepłna	296
3. Gazownictwo	298
III. Infrastruktura sanitarna	301
1. Sieć wodociągowa	301
2. Sieć kanalizacyjna	303
IV. Społeczeństwo informacyjne	308
1. Dostępne środki finansowe oraz projekty realizowane w ramach polityki spójności w województwie małopolskim w obszarze ICT	308
2. Zatrudnienie, kompetencje i infrastruktura IT w Małopolsce	309
3. Łączność telefoniczna	315
4. Trendy w obszarze ICT	316
ANEKS	317
Tabela I. Pozycja Małopolski na tle kraju i innych województw	319
Mapa I. PKB na mieszkańca w 2015 roku	321
Mapa II. Zmiana wskaźnika PKB na mieszkańca w latach 2000–2008	322
Mapa III. Zmiana wskaźnika PKB na mieszkańca w latach 2008–2015	323
Mapa IV. Czynniki ryzyka związane z globalizacją i zmianami technologicznymi	324
Mapa V. Regionalne osiągnięcia w zakresie innowacji w 2017 roku	325
Mapa VI. Stopa bezrobocia w 2016 roku	326
Mapa VII. Zmiana stopy bezrobocia w latach 2008–2016	327
Mapa VIII. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 w 2016 roku	328
Mapa IX. Zmiana wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20–64 w latach 2008–2016	329
Mapa X. Liczba osób w wieku 25–64 lata z wykształceniem wyższym w 2016 roku	330
Mapa XI. Młodzi ludzie 15–24 lata, którzy nie pracują, nie kształcą się i nie szkolą w 2016 roku	331
Mapa XII. Średnia wieku w regionach NUTS 3 w 2016 roku	332
Mapa XIII. Zmiana liczby ludności w regionach NUTS 3 w latach 2005–2015	333
Mapa XIV. Udział osób przedwcześnie kończących edukację w wieku 18–24 lata, średnia 2014–2016	334
Mapa XV. Udział dorosłych w wieku 25–64 lata w edukacji i szkoleniach w 2016 roku	335
Mapa XVI. Oczekiwana zmiana dostępności drogowej dzięki ukończeniu sieci TEN-T w regionach NUTS3	336
Mapa XVII. Średnia prędkość bezpośrednich połączeń kolejowych w 2014 roku	337
Mapa XVIII. Stężenie pyłu zawieszonego PM10 w miastach w 2014 roku	338
Mapa XIX. Energia elektryczna wytwarzana ze źródeł odnawialnych w 2015 roku	339
Mapa XX. Wskaźnik skuteczności realizacji celów strategii <i>Europa 2020</i> w 2015 roku	340
Mapa XXI. Zmiana wskaźnika skuteczności realizacji celów strategii <i>Europa 2020</i> w latach 2015–2010	341
Mapa XXII. Wpływ polityki spójności 2014–2020 na poziom PKB, 2023 roku	342
Mapa XXIII. Wpływ polityki spójności 2014–2020 na poziom PKB, 2030 roku	343

Podsumowanie raportu

Na koniec 2016 roku województwo małopolskie zamieszkiwane było przez 3 382 260 osób (stan na 31 grudnia). Stanowiło to 8,8% ludności kraju i lokowało województwo na 4. miejscu pod względem liczby mieszkańców, po województwie mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. W Małopolsce od początku bieżącego stulecia obserwuje się corocznie systematyczny wzrost liczby ludności, chociaż tempo wzrostu w ostatnich latach wyraźnie uległo osłabieniu. W 2016 roku województwo małopolskie było jednym z zaledwie czterech województw, w których nastąpił wzrost liczby mieszkańców. Średnioroczne tempo wzrostu ludności wynosiło +0,29%, co oznacza, że przybyło 9,6 tys. osób. Dla porównania, w 2015 roku przyrost rzeczywisty wzrósł o 0,13% (przybyło 4,3 tys. mieszkańców). Należy więc zaznaczyć, że w porównaniu do roku poprzedniego, zwiększenie liczby mieszkańców nastąpiło w ponaddwukrotnie większej skali. Dynamika zmian ludności w województwie była zróżnicowana przestrzennie. Aż w 11 powiatach nastąpił przyrost ludności – największy w powiatach: wielickim, krakowskim i myślenickim. W dwóch dużych miastach, w Krakowie i w Nowym Sączu, również przybyło mieszkańców. Odmienną sytuacją charakteryzowało się 8 powiatów ziemskich, głównie na zachodzie i na północy Małopolski (chrzanowski, olkuski, miechowski, proszowicki, oświęcimski, gorlicki i dąbrowski) oraz powiat grodzki Tarnów, w których ubyło mieszkańców. W trzech powiatach (suskim, brzeskim i tatrzańskim) liczba mieszkańców w porównaniu do roku 2015 nie uległa zmianie. Niewielka dynamika liczby ludności w województwie małopolskim w 2016 roku nie spowodowała dużej zmiany gęstości zaludnienia. Na 1 km² przypadały 223 osoby, a więc wartość wskaźnika w porównaniu do roku poprzedniego zwiększyła się o 1 osobę/km². Najsilniejsze zaludnienie notuje się w centralnej i południowo-zachodniej części województwa, natomiast najsłabsze na ziemiach północnych. Co naturalne, największą gęstość zaludnienia wykazują powiaty grodzkie: Kraków (2 342 os/km² – wzrost w porównaniu do roku 2015), Tarnów (1 521 os/km² – spadek w porównaniu do roku 2015) i Nowy Sącz (1 459 os/km² – wzrost w porównaniu do roku 2015) oraz gminy miejskie, takie jak: Oświęcim, Gorlice, Bochnia, Limanowa i Nowy Targ. Tak samo jak w roku poprzednim, najmniejszą gęstość zaludnienia (odpowiednio 24 i 26 os/km²) odnotowały gminy wiejskie: Uście Gorlickie i Sękowa (powiat gorlicki). Przyrost naturalny, określany jako różnica urodzeń i zgonów, w województwie małopolskim utrzymuje się na poziomie dodatnim. W 2016 roku odnotowano nadwyżkę 5 615 osób, co dawało regionowi drugą lokatę w kraju (zaraz po województwie wielkopolskim). Analizując wartości przyrostu naturalnego na 1 000 ludności w podziale na powiaty województwa małopolskiego, najwyższe wartości w roku 2016 odnotowały: powiat limanowski (4,83‰), powiat nowosądecki (4,76‰) i powiat myślenicki (4,03‰). Ujemne wartości wystąpiły w 7 powiatach, gdzie najniższą wartość wskaźnika zaobserwowano w powiatach: miechowskim (-2,69‰), chrzanowskim (-1,96‰) i olkuskim (-1,55‰).

W 2016 roku w Małopolsce świadczeniami pomocy społecznej objęto 5,7% ludności regionu (ponad 73 tysiące rodzin, a tym samym blisko 193 tysiące osób w tych rodzinach). Biorąc pod uwagę lata poprzednie można zaobserwować obniżanie się tego wskaźnika. W tym roku, podobnie jak w latach poprzednich, jest on niższy od średniej dla kraju (o 1%), co daje województwu małopolskiemu 4. miejsce w porównaniu do innych regionów (po województwach: śląskim, dolnośląskim i opolskim, mających najniższy udział klientów pomocy społecznej korzystających ze świadczeń w ludności województw w Polsce).

W roku szkolnym 2016/2017 spadła ogólna liczba uczniów we wszystkich typach szkół publicznych i niepublicznych łącznie o 18 747 uczniów, tj. o 4% w stosunku do roku wcześniejszego. Z uwagi na zniesienie od września 2016 roku obowiązku szkolnego dla sześciolatków odnotowano spadek liczby uczniów w szkołach podstawowych oraz wzrost liczby dzieci w przedszkolach. Liczba uczniów w gimnazjach uległa zmniejszeniu i był to spadek o 1,87% w stosunku do roku wcześniejszego. W ramach ogólnej tendencji spadkowej w zakresie liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych nastąpił spadek liczby uczniów o 2,42% w stosunku do roku wcześniejszego. W zasadniczych szkołach zawodowych zanotowano spadek o 6,31%, w liceach ogólnokształcących o 2,63% i w policealnych szkołach o 14,98% w stosunku do poprzedniego roku szkolnego. Odnotowano natomiast wzrost liczby uczniów w technikach o 0,98%.

Podsumowanie raportu

W roku akademickim 2016/2017 w województwie małopolskim studiowało 169,2 tys. osób, tj. o 7,5 tys. studentów mniej (4,2%) niż w roku poprzednim. Stała tendencja spadkowa zauważalna od 2010 roku, spowodowana jest obserwowanymi w całym kraju zmianami demograficznymi. W 2016 roku małopolskie uczelnie opuściło 48,3 tys. absolwentów, z czego blisko 64% stanowiły kobiety. Najliczniejszą grupą byli absolwenci studiów pierwszego stopnia (53,1%), drugi stopień skończyło 42,1%, natomiast najmniejszą grupę stanowili absolwenci studiów jednolitych magisterskich (4,8%). Najwięcej, blisko 28% absolwentów, ukończyło wyższe szkoły techniczne.

W sferze badań i rozwoju pozycja Małopolski przedstawia się stosunkowo korzystnie na tle innych regionów Polski. Województwo małopolskie zajmowało w 2015 roku 2. miejsce w kraju zarówno pod względem łącznych nakładów wewnętrznych poniesionych na B+R, które wyniosły 2 118,6 mln zł, jak i nakładów na 1 mieszkańca (628,5 zł). Małopolska w 2015 roku uplasowała się na 2. miejscu pod względem wielkości wskaźnika intensywności GERD/PKB (1,49%) oraz na 4. miejscu w zakresie wskaźnika BERD/PKB (0,66%).

Wartość produktu krajowego brutto (PKB) w cenach bieżących w Małopolsce w 2015 roku wyniosła 142 109 mln zł, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca (PKB per capita) daje 42 160 zł. Wartość ta pozwoliła Małopolsce uplasować się, podobnie jak w poprzednich latach, na 5. miejscu wśród województw. Szacuje się, że w województwie wypracowano niemal 8% ogólnopolskiego PKB.

Na koniec 2016 roku w województwie małopolskim zarejestrowanych było 371,1 tys. podmiotów gospodarczych w systemie REGON. W porównaniu do 2015 roku, liczba podmiotów zwiększyła się o 7,2 tys. (wzrost o 2,0%). Zarejestrowane podmioty stanowią 8,7% wszystkich podmiotów w Polsce, co daje Małopolsce od kilku lat stabilne 4. miejsce spośród pozostałych regionów, za Mazowszem, Śląskiem i Wielkopolską. Sektor prywatny skupiał 359,9 tys. podmiotów, tj. 97,0% ogólnej ich liczby, a sektor publiczny 7,9 tys. W ujęciu rocznym liczba podmiotów sektora prywatnego wzrosła o 2,0%, a podmiotów sektora publicznego – o 0,6%. W ostatnich 10 latach, w województwie małopolskim obserwowany był stały wzrost liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON.

W 2016 roku w województwie małopolskim utrzymała się zwykła tendencja produkcji sprzedanej przemysłu. Wyniosła ona 84 mld zł i była wyższa od wartości z roku 2015 o 2,8 mld zł (3,6%). W systemie REGON zarejestrowanych było 38 015 podmiotów prowadzących działalność przemysłową. Ogółem podmioty przemysłowe na tle wszystkich innych przedsiębiorstw w Małopolsce stanowią 10,2% (spadek o 0,2%). Nakłady inwestycyjne w przemyśle w Małopolsce spadły o 7,1% w porównaniu do roku 2015. Jest to pierwszy spadek w inwestycjach przemysłowych od roku 2013 po dwóch latach regularnych wzrostów. Nakłady inwestycyjne spadły poniżej 6 000 mln i wyniosły 5 709 mln zł.

Liczba osób bezrobotnych spada trzeci rok z rzędu. W końcu grudnia 2016 roku w małopolskich urzędach pracy zarejestrowanych było 96 531 osób bezrobotnych, czyli o 23 070 (23,9%) mniej niż rok wcześniej. W porównaniu do 2015 r. liczba rejestracji osób bezrobotnych w urzędach spadła o 8%. Równocześnie o 5,4% spadła także liczba wyrejestrowań. Spada również stopa bezrobocia rejestrowanego. W województwie małopolskim utrzymuje się ona w granicach dwóch punktów procentowych poniżej wskaźnika dla Polski. Na koniec 2016 roku wynosiła 6,7%, czyli o 17 pkt. proc. mniej niż w roku 2015. Dało to województwu małopolskiemu (na równi z mazowieckim) 3. miejsce w kraju, po województwach wielkopolskim i śląskim.

Województwo małopolskie jest jednym z najbardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym regionów w Polsce. W 2016 roku Małopolskę odwiedziło 14,9 mln osób (w tym 11,7 mln stanowili odwiedzający krajowi, a 3,1 mln to odwiedzający zagraniczni). Oznacza to, iż liczba odwiedzających region wzrosła w stosunku do roku 2015 o 6,9%, a więc utrzymuje się trend wzrostowy zapoczątkowany po roku 2009.

Województwo małopolskie wyróżnia się w Polsce zarówno pod względem jakości oferty kulturalnej, jak i liczby podmiotów działających na polu kultury. W 2016 roku na terenie województwa działało 18,2% wszystkich galerii i salonów sztuki w Polsce, 13,6% muzeów i oddziałów muzealnych, 11,6% wszystkich bibliotek i placówek informacyjno-bibliotecznych, 10,7% centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic, 9,9% teatrów i instytucji muzycznych oraz 9,2% kin stałych.

Liczba pasażerów odprawionych przez port lotniczy Kraków Airport osiągnęła rekordowy wynik i wyniosła ponad 4,98 mln osób. Stanowi to około 18-proc. wzrost w porównaniu do roku 2015.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Zagrożenie, zasoby i stan środowiska przyrodniczego

Opracowanie: Marta Dębowska, Kinga Dudek-Przepiórka, Aneta Helak-Świechowska, Magdalena Jasińska, Edyta Koziołek, Paulina Kulewska, Agnieszka Piątek, Anna Szymacha

— podsumowanie

- W 2016 roku wzrosła ilość poboru wody zarówno dla celów komunalnych (o 1,4%), jak i przemysłu (o 4,4%).
- Odnotowano 2,7-proc. wzrost ilości odprowadzanych do sieci kanalizacyjnej ścieków w stosunku do roku poprzedniego.
- Odnotowano pozytywne zmiany w funkcjonującym systemie gospodarki odpadami, m.in. zwiększoną ilość zebranych odpadów komunalnych, a także wzrost procentowego udziału odpadów selektywnie zebranych w stosunku do ogółu odpadów zebranych z terenu województwa (z 15,6% w 2013 roku do 27,3% w 2016 roku).
- W styczniu 2016 roku przyjęta została uchwała antysmogowa dla Krakowa, która od 1 września 2019 roku wprowadza całkowity zakaz stosowania paliw stałych w piecach, kotłach i kominkach. Jest to pierwsza tego typu regulacja w Polsce.
- Jakość powietrza w Małopolsce w 2016 roku uległa poprawie w stosunku do roku poprzedniego, np. średnioroczne stężenie pyłu PM10 zmniejszyło się od ok. 2% do 21%.
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Krakowie w 2016 roku zawarł łącznie 609 umów, w tym: 408 dotacji, 187 pożyczek oraz 14 umów o dofinansowanie zadań realizowanych przez państwowe jednostki budżetowe.

1. Obszary chronione

Województwo małopolskie charakteryzuje duża różnorodność rzeźby terenu, budowy geologicznej, warunków klimatycznych, hydrologicznych i glebowych. Stwarza to dogodne warunki bytowania dla wielu gatunków roślin, zwierząt i grzybów o różnorodnych wymaganiach siedliskowych i decyduje o dużej, rzadko spotykanej w skali kraju różnorodności biologicznej.

Atrybutem województwa małopolskiego jest niespotykane w innych rejonach Polski zróżnicowanie środowiska przyrodniczego. Przestrzenny system ochrony przyrody tworzą tereny o zróżnicowanym statusie prawnym i różnych funkcjach. Ponad połowa powierzchni województwa małopolskiego objęta jest ochroną prawną.

System obszarów i obiektów chronionych tworzą:

- › parki narodowe (Małopolska zajmuje 1. miejsce w Polsce pod względem liczby parków narodowych) – pięć w całości: Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański oraz Magurski położony na terenie województw małopolskiego i podkarpackiego;

- › parki krajobrazowe – 11, wchodzące w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego: Park Krajobrazowy Beskidu Małego (na granicy dwóch województw – małopolskiego i śląskiego), Bielańsko-Tyniecki, Ciężkowicko-Rożnowski, Dłubniański, Dolinki Krakowskie, Orlich Gniazd (na granicy dwóch województw – małopolskiego i śląskiego), Pasma Brzanki (na granicy dwóch województw – małopolskiego i podkarpackiego), Popradzki, Rudniański, Tenczyński, Wiśnicko-Lipnicki;
- › obszary chronionego krajobrazu – 10, wchodzące w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego: Bratucicki, Doliny Wisły, Jastrzębsko-Żdżarski (na granicy dwóch województw – małopolskiego i podkarpackiego), Koszycki, Pogórza Ciężkowickiego (na granicy dwóch województw – małopolskiego i podkarpackiego), Południowomałopolski, Radłowsko-Wierzchosławicki, Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, Wyżyny Miechowskiej, Zachodniego Pogórza Wiśnickiego;
- › rezerваты przyrody – 85;
- › obszary Natura 2000 – 97, 2 obszary Natura 2000 (PLC, czyli mające wspólne granice: obszar ptasi PLB oraz siedliskowy PLH), 9 obszarów specjalnej ochrony ptaków (PLB) oraz 86 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (siedliskowych – PLH);
- › zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – 6;
- › użytki ekologiczne – 43;
- › pomniki przyrody – 2 213;
- › stanowiska dokumentacyjne – 80.

Tabela 1. Formy ochrony przyrody w województwie małopolskim

Forma ochrony przyrody	Liczba	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych [ha]	Powierzchnia województwa (w %)	Otuliny	
				[ha]	Powierzchnia województwa (w %)
Parki narodowe	6	38 070,1	2,5	39 487	2,6
Parki krajobrazowe	11	179 269,77	11,81	106 967,90	7,05
Obszary chronionego krajobrazu	10	572 900,45	37,73		
Rezerваты przyrody	85	3 402	0,22	604,75	0,04
Obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000	11	133 614,5	8,80		
Obszary specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000	88	152 967,46	10,07		
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	6	14 028,25	0,92		
Użytki ekologiczne	43	919,65	0,06		
Pomniki przyrody	2 213				
Stanowiska dokumentacyjne	80				

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.

więcej informacji

Więcej informacji na temat parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu w województwie małopolskim znajdziesz na stronie Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego www.zpkwm.pl

Informacje na temat pozostałych form ochrony przyrody dostępne są na stronach:

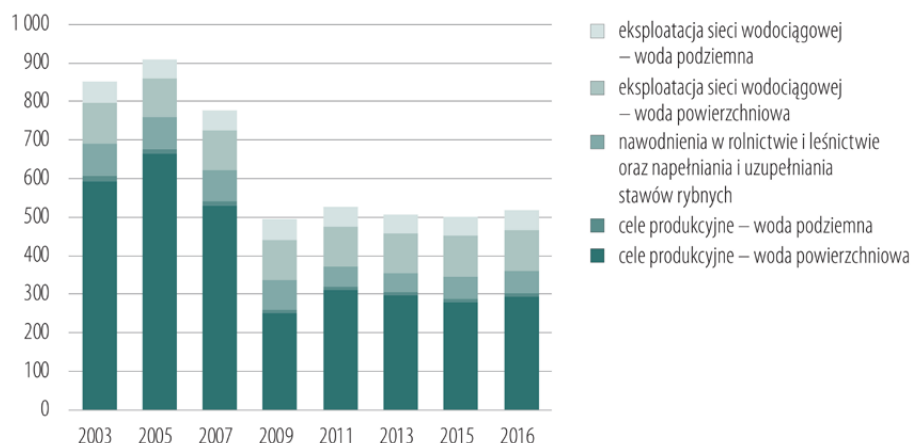
www.krakow.rdos.gov.pl/formy-ochrony-przyrody oraz <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>

2. Gospodarka wodno-ściekowa

Zużycie wody

W województwie małopolskim wody powierzchniowe i podziemne ujmuje się zarówno do celów komunalnych, jak i przemysłowych. W 2016 roku zaobserwowano niewielki wzrost poboru wody na cele eksploatacji sieci wodociągowej i cele przemysłowe w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres 1. Pobór wody w województwie małopolskim (hm³)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

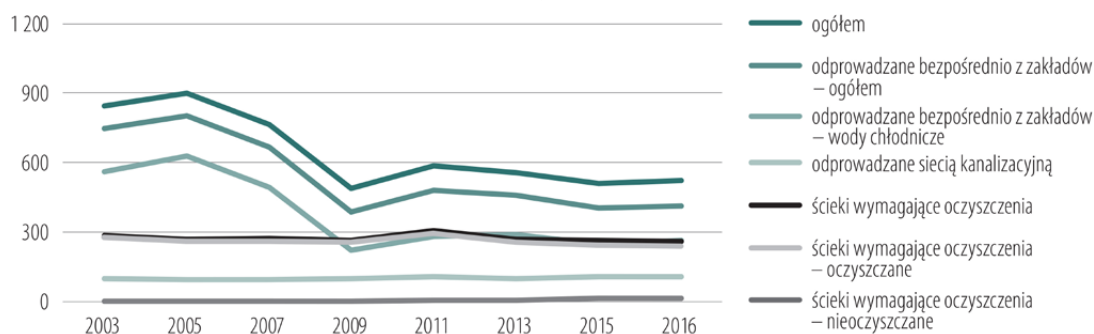
W 2016 roku wzrosła ilość wody ujmowanej przez przemysł o 4,4%, przy czym dla wód powierzchniowych wzrost wyniósł 5,5%, natomiast w przypadku wód podziemnych 0,7%. W 2016 roku zanotowano 1,4-proc. wzrost poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowej w stosunku do roku poprzedniego. Obserwując pobór wód na przestrzeni lat 2004–2016 można zauważyć, iż w 2008 roku znacznie spadł pobór ilości wody spowodowany w głównej mierze zmniejszeniem ilości wody pobieranej na cele produkcyjne. Pobór wody na cele eksploatacji sieci wodociągowej utrzymuje się na podobnym poziomie.

Gospodarka komunalna województwa w 66,7% bazuje na wodzie powierzchniowej. Zatem bardzo ważna dla regionu jest ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej.

Główne źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych

W porównaniu z 2015 rokiem odnotowano 2,1-proc. wzrost ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych do wód powierzchniowych. Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie małopolskim jest gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, jaki odprowadza do odbiorników. Od kilku lat obserwuje się tendencję wzrostową w tym zakresie, również z powodu ciągłej rozbudowy sieci kanalizacyjnej. W 2016 roku odnotowano 2,7-proc. wzrost ilości odprowadzanych do sieci kanalizacyjnej ścieków w stosunku do roku poprzedniego. Analizując ilości ścieków odprowadzanych do wód i do ziemi można zauważyć znaczący spadek ilości ścieków w 2008 roku spowodowany znaczącym spadkiem ilości ścieków odprowadzanych z przemysłu. Ścieki odprowadzane siecią kanalizacyjną utrzymują się na jednym poziomie.

Wykres 2. Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód powierzchniowych lub ziemi w województwie małopolskim (hm³/rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

3. Katastrofalne zjawiska atmosferyczne

Obszar Małopolski należy w całości do dorzecza górnej Wisły. Górski charakter większości rzek Małopolski wpływa na nierównomierność przepływów. Z tego powodu województwo zaliczane jest do regionów o najwyższym zagrożeniu powodziowym. Z hydrologicznego punktu widzenia największe zagrożenie powodziowe stwarzają dorzecza Soły i Dunajca, ale także Raby i Skawy.

Straty powstałe w 2016 roku w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęsk żywiołowych (tj. intensywne opady deszczu, silny wiatr) w obiektach infrastruktury komunalnej gmin oraz powiatów wyniosły 28,8 mln zł.

Największe odnotowano na terenie powiatu tarnowskiego – 9,3 mln, limanowskiego – 4,3 mln oraz miechowskiego – 2,7 mln zł.

Szkody powodziowe na ciekach wodnych i urządzeniach administrowanych przez Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie oszacowano na kwotę 4 mln zł.

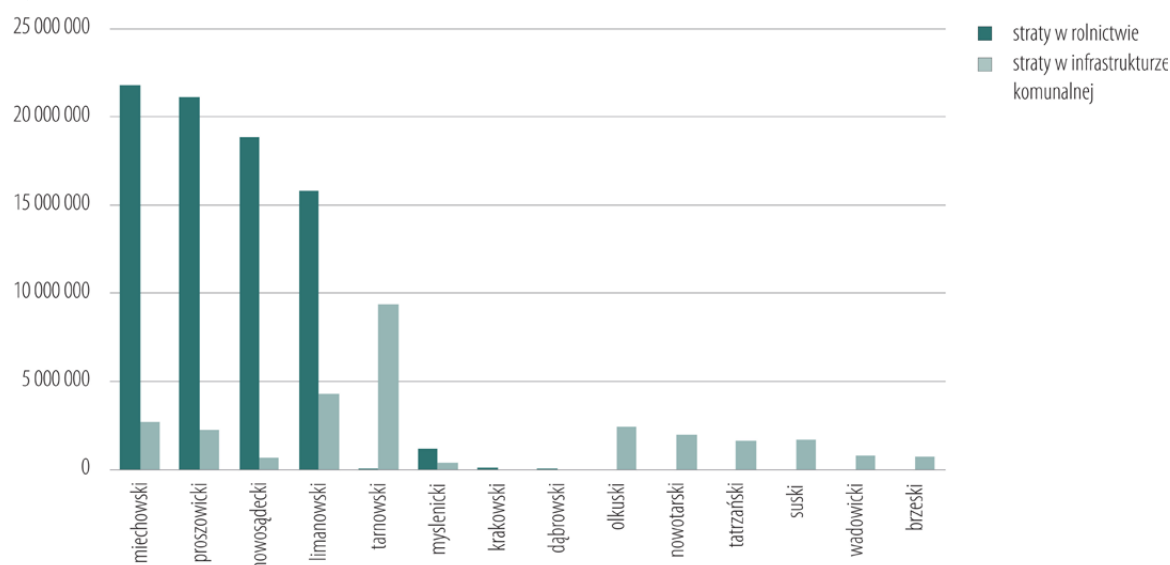
Oddział Karpacki Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego (OK PIG-PIB) w ramach krajowej sieci monitoringu wód podziemnych prowadzi na obszarze województwa małopolskiego obserwacje położenia zwierciadła wód podziemnych w 34 otworach oraz wydajności w 19 źródłach. Na podstawie informacji udostępnionych przez Państwowy Instytut Geologiczny można interpolować wystąpienie suszy hydrogeologicznej w 2016 roku na obszarze całego województwa małopolskiego.

W 2016 roku Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie w ramach *Programu dofinansowania zadań związanych z przeciwdziałaniem skutkom suszy hydrologicznej* zawarł 16 umów, w tym z gminami Ciężkowice, Jerzmanowice-Przebinia, Gorlice, Zator, miastem Jordanów oraz ZGK w Gdowie Sp. z o.o. oraz ZGK Sułkowice Sp. z o.o. na łączną kwotę ponad 3,4 mln zł. Pomoc finansowa przeznaczona została m.in. na budowę sieci wodociągowej, zbiorników wyrównawczych na wodę pitną oraz prace związane z wierceniem ogólnodostępnych studni eksploatacyjnych dla ludności wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Straty powstałe w gospodarstwach rolnych wskutek innych zjawisk atmosferycznych (tj. grad, huragan i intensywne opady deszczu) na terenie województwa odnotowano w 1 143 gospodarstwach rolnych na łączną kwotę 78,8 mln zł.

Największe szkody wystąpiły w 203 gospodarstwach rolniczych na terenie powiatu miechowskiego w gminie Gołcza – na kwotę ponad 12,3 mln zł oraz w 202 gospodarstwach na obszarze powiatu limanowskiego w gminie Jodłownik – na kwotę ponad 14,7 mln zł.

Wykres 3. Straty w rolnictwie powstałe na skutek gradu, huraganu, intensywnego deszczu w układzie powiatowym (w tys. zł)

Źródło: MUW w Krakowie.

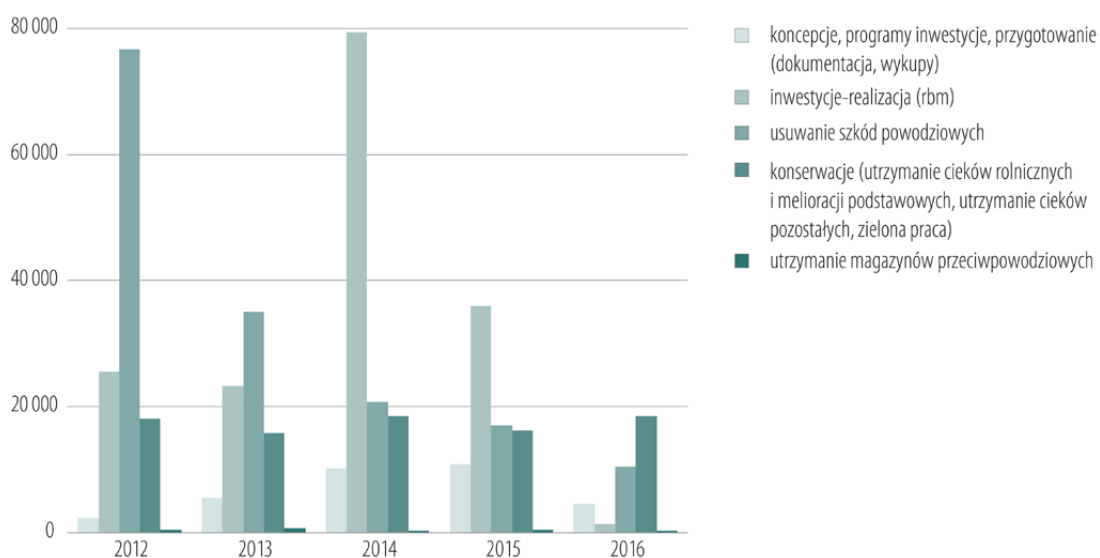
Utrzymanie wód i urządzeń hydrotechnicznych

W 2016 roku MZMiUW w Krakowie wykonał prace związane z konserwacją 2 101,7 km wałów przeciwpowodziowych, 678,3 km rzek i potoków oraz 80,08 km tzw. cieków pozostałych. Przeprowadzono konserwację 32 szt. przepustów wałowych, eksploatację 21 szt. przepompowni melioracyjnych oraz zbiorników wodnych

„Ześlawice”, „Skrzyszów”, „Bieżanów”, a także przepustów wałowych. Wykonano również zadania o charakterze interwencyjnym spowodowane niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi.

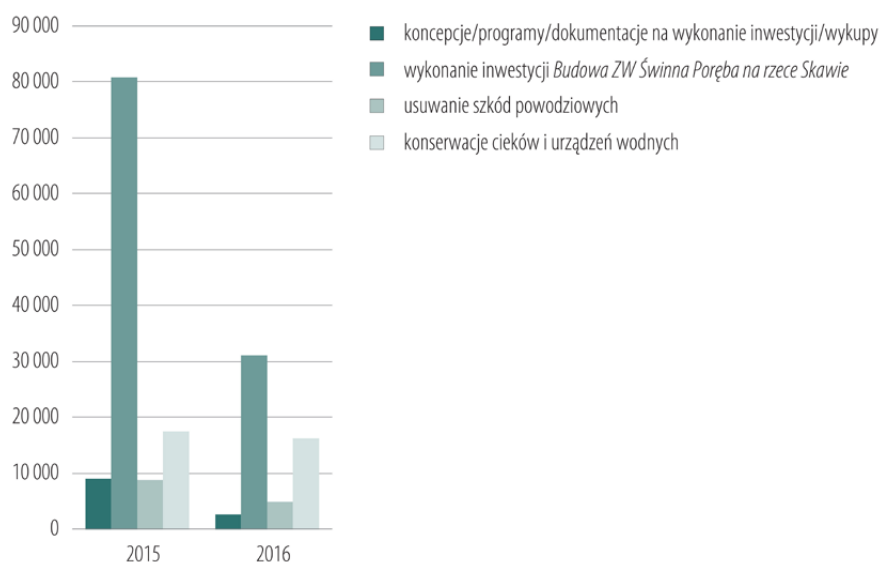
W 2016 roku RZGW w Krakowie wykonał roboty związane z lokalnym zabezpieczeniem brzegów, udrożnieniem koryt i remontem istniejącej zabudowy na ok. 16,33 km rzek i potoków administrowanych przez jednostkę. Zrealizowano również zadania o charakterze remontowym lub utrzymaniowym na 6 stopniach wodnych zlokalizowanych na drodze wodnej Górnej Wisły, w tym na zaporze wodnej w Dobczycach na rzece Rapie i na zaporze wodnej w Klimkówce na rzece Ropie.

Wykres 4. Środki finansowe przeznaczane na realizację przez MZMiUW w Krakowie zadań przeciwpowodziowych (w tys. zł)

Źródło: MZMiUW w Krakowie.

Wykres 5. Środki finansowe przeznaczane na realizację przez RZGW w Krakowie zadań przeciwpowodziowych (w tys. zł)

Źródło: RZGW w Krakowie.

Zbiorniki

Dla zmniejszenia zagrożenia powodziowego województwa pracuje 7 zbiorników zaporowych mających rezerwę powodziową: pracujące w kaskadzie Tresna oraz Porąbka zlokalizowane na rzece Soła w województwie śląskim, Goczałkowice zlokalizowane na rzece Wisła w województwie śląskim, a także Dobczyce, Klimkówka, Czorsztyn-Niedzica, Rożnów zlokalizowane na obszarze województwa.

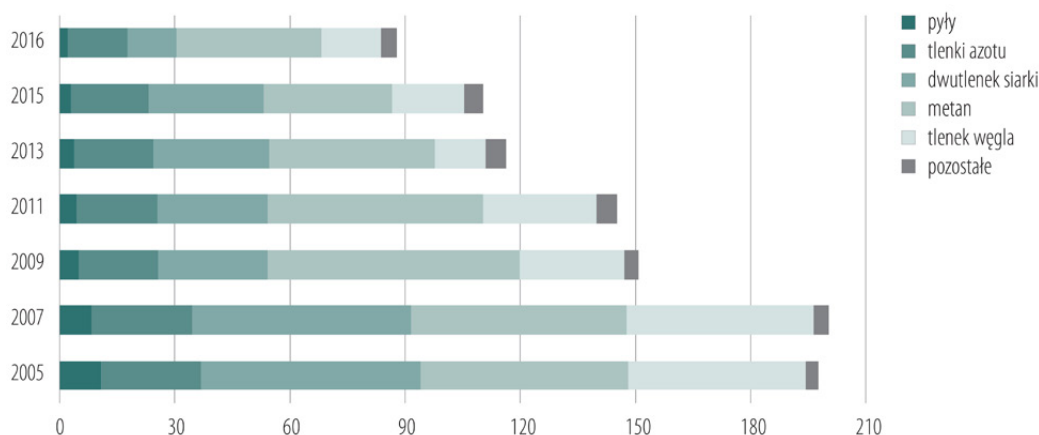
W administracji Małopolskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń w Krakowie znajduje się zbiornik wodny „Skrzyszów” na potoku Korzeń w gminie Skrzyszów, zbiornik „Zesławice” na rzece Dłubni oraz zbiornik wodny „Bieżanów” na rzece Serafa w Krakowie. Został on zaprojektowany jako jeden z pięciu suchych zbiorników przeciwpowodziowych, których zadaniem będzie ochrona przed powodzią terenów Krakowa i gminy Wieliczka. Zgodnie z ustawą z dnia 13 maja 2016 roku o dokończeniu budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba termin zakończenia inwestycji zaplanowano na 2017 rok. Nakłady finansowe poniesione na realizację zadania w 2016 roku wyniosły ponad 310 mln.

4. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Emisja zanieczyszczeń do powietrza

Emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza (bez dwutlenku węgla) w województwie małopolskim w 2016 roku wyniosła 87,81 tys. Mg (wg danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska – WBZŚ; dane w trakcie weryfikacji). Porównując dane z 2015 rokiem zauważa się, iż emisja zanieczyszczeń do powietrza zmalała o ok. 20%. W strukturze emisji w 2016 roku dominował metan (43%), tlenek węgla i tlenki azotu (18%) oraz dwutlenek siarki (15%).

Wykres 6. Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w tys. Mg (bez CO₂)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

W 2016 roku najwięcej zanieczyszczeń przemysłowych wyemitowanych zostało na obszarze powiatu oświęcimskiego (44%), Krakowa (20%), Tarnowa (10%) oraz powiatu chrzanowskiego (9%). Emisja zanieczyszczeń związana była przede wszystkim z działalnością takich zakładów, jak: TAURON Wydobycie S.A. – Zakład Górniczy Brzeszcze (25%), ArcelorMittal Poland S.A. (10%), Grupa Azoty S.A. (9%), Tauron Wytwarzanie S.A. – Oddział Elektrownia Siersza w Trzebini (8%), EDF Polska S.A. (5%) oraz CEZ Skawina S.A. (5%) i Synthos Dwory 7 Sp. z o.o. S.J. (2%).

Emisja gazów cieplarnianych

W 2016 roku podmioty gospodarcze z terenu województwa małopolskiego wyemitowały ponad 10 mln Mg dwutlenku węgla, 37,7 tys. Mg metanu, 1,06 tys Mg podtlenku azotu. Oznacza to, iż łączny potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP)¹ wyniósł 11,5 mln Mg i w stosunku do 2015 roku spadł o ok. 9%.

W 2016 roku największa ilość gazów cieplarnianych została wyemitowana z obszaru Krakowa (39%), powiatu chrzanowskiego (15%), powiatu krakowskiego (14%), powiatu oświęcimskiego (12%) oraz Tarnowa (10%). Zakłady przemysłowe, które wyemitowały największe ilości gazów cieplarnianych (przy uwzględnieniu współczynnika GWP), to: EDF Polska S.A. (17%), Tauron Wytwarzanie S.A. – Oddział Elektrownia Siersza w Trzebini i CEZ Skawina S.A. (13%), Grupa Azoty S.A. (9%) oraz ArcelorMittal Poland S.A. (8%).

1. Potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP) w horyzoncie czasowym 100 lat przyjęty przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) dla dwutlenku węgla wynosi 1, dla metanu 25, dla podtlenku azotu 298, natomiast dla heksafluorku siarki 22 800.

Stan jakości powietrza

Zgodnie z oceną jakości powietrza za 2016 rok, prowadzoną w 3 strefach (aglomeracja krakowska, Tarnów oraz strefa małopolska) przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, przekroczenia wartości dopuszczalnej pyłu PM10 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu wystąpiły na obszarze całej Małopolski. W aglomeracji krakowskiej oraz w strefie małopolskiej odnotowano przekroczenie wartości dopuszczalnej pyłu PM2,5. Ponadto w aglomeracji krakowskiej przekroczona została średnioroczna wartość dopuszczalna dwutlenku azotu.

W 2016 roku najwyższe stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM10 odnotowano na stacji monitoringu w Krakowie przy al. Krasińskiego – 57 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (68 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2015 roku) oraz przy ul. Dietla – 49 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w Skawinie i w Kalwarii Zebrzydowskiej – 43 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w Krakowie przy ul. Bulwarowej i przy ul. Złoty Róg oraz w Nowym Sączu – 41 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Największą liczbę dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia średniodobowego pyłu PM10 (dopuszczalna liczba dni to 35 w ciągu roku) zanotowano w Krakowie przy al. Krasińskiego – 165 dni (200 dni w 2015 roku), przy ul. Dietla 118 dni, w Skawinie 87 dni, przy ul. Złoty Róg w Krakowie 85 dni, w Nowym Sączu 82 dni. W 2016 roku wystąpiło 10 sytuacji przekroczenia poziomu informowania stężenia pyłu PM10 (200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) oraz 1 sytuacja przekroczenia poziomu alarmowego (300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). W 2015 roku sytuacja przekroczenia poziomu powyżej 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ wystąpiła 10-krotnie.

Pomierzone w 2016 roku stężenia średnioroczne pyłu PM2,5 mieszczą się w przedziale od 26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (w Zakopanem) do 38 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (al. Krasińskiego w Krakowie) i przekraczają poziom dopuszczalny – 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Przekroczeń nie odnotowano na obszarze strefy Tarnów.

Najwyższe stężenia średnioroczne dwutlenku azotu odnotowano w Krakowie na stacjach komunikacyjnych przy al. Krasińskiego – 59 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (63 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2015 roku) oraz przy ul. Dietla – 45 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Na pozostałych stacjach nie zanotowano przekroczenia poziomu dopuszczalnego dwutlenku azotu (40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). Najniższe stężenie odnotowano na stacji pomiarowej w Trzebini – 18 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Stacja pomiarowa w Olkuszu zanotowała najwyższe stężenie średnioroczne dwutlenku siarki – 13 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, z kolei najniższe odnotowano na stacji pomiarowej przy ul. Bujaka w Krakowie – 6,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Na żadnej ze stacji pomiarowych nie wystąpiły przekroczenia poziomu dopuszczalnego dwutlenku siarki.

W 2016 roku pomiary ozonu prowadzono na stacji przy ul. Bujaka w Krakowie, w Kaszowie, Szarowie, Szymbarku, Tarnowie, Trzebini oraz w Zakopanem. Maksymalne stężenie 8-godzinne ozonu zarejestrowano w Zakopanem – 178 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Pomiary prowadzone w 2016 roku nie wykazały przekroczeń ozonu na stacjach pomiarowych. Poziom docelowy stężenia 8-godzinne dla ozonu wynosi 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i może być przekraczany nie więcej niż 25 dni w ciągu roku. Dla porównania, w 2015 roku odnotowano: 172 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Trzebini, 164 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Krakowie przy ul. Bujaka, 162 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Tarnowie, 161 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Zakopanem, 155 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Symbarku.

Najwyższe stężenia średnioroczne benzo(a)pirenu odnotowano na mobilnej stacji pomiarowej w Kalwarii Zebrzydowskiej (9,9 ng/m^3), a następnie w Nowym Sączu (9,7 ng/m^3) oraz w Tuchowie (8,1 ng/m^3). Poziom docelowy dla benzo(a)pirenu wynosi 1 ng/m^3 .

Tabela 2. Stężenia zanieczyszczeń w powietrzu w 2016 roku

Stacje pomiarowe	Stężenia średnioroczne pyłu PM10 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego poziomu średniodobowego pyłu PM10	Stężenie średnioroczne pyłu PM2,5 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne dwutlenku azotu ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne dwutlenku siarki ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu (ng/m^3)
Kraków – Kurdwanów	40	78	30	33	6,2	5,2
Kraków – Krasińskiego	57	165	38	59	–	–
Kraków – Nowa Huta	41	74	29	28	6,4	5,0
Kraków – Dietla	49	118	–	45	–	–
Kraków – os. Piastów	36	69	–	–	–	–
Kraków – Złoty Róg	41	85	–	–	–	–
Bochnia	–	62	29	–	–	5,9
Gorlice	–	–	–	–	–	2,5

Stacje pomiarowe	Stężenia średnioroczne pyłu PM10 (µg/m³)	Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego poziomu średniodobowego pyłu PM10	Stężenie średnioroczne pyłu PM2,5 (µg/m³)	Stężenie średnioroczne dwutlenku azotu (µg/m³)	Stężenie średnioroczne dwutlenku siarki (µg/m³)	Stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu (ng/m³)
Niepołomice	–	62	–	–	–	5,6
Nowy Sącz	41	82	32	24	7,9	9,7
Nowy Targ	36	42	–	–	11,4	–
Olkusz	31	43	–	–	13,0	–
Skawina	43	87	–	21	7,4	–
Tarnów	29	39	–	21	6,4	4,2
Tarnów – ks. Romana Sitko	37	65	–	31	–	–
Trzebinia	36	59	27	18	9,9	5,5
Tuchów	–	74	–	–	–	8,1
Zakopane	32	44	26	19	11,6	6,2
Kalwaria Zebrzydowska*	43	–	–	–	–	9,9
Muszyna*	–	–	–	–	–	6,0
Chrzanów*	–	–	–	–	–	5,0
Dobczyce*	–	–	–	–	–	4,4
Piwniczna-Zdrój*	–	–	–	–	–	6,6
Wieliczka*	–	–	–	–	–	6,2
Wartości dopuszczalne	40	35	25	40	–	1

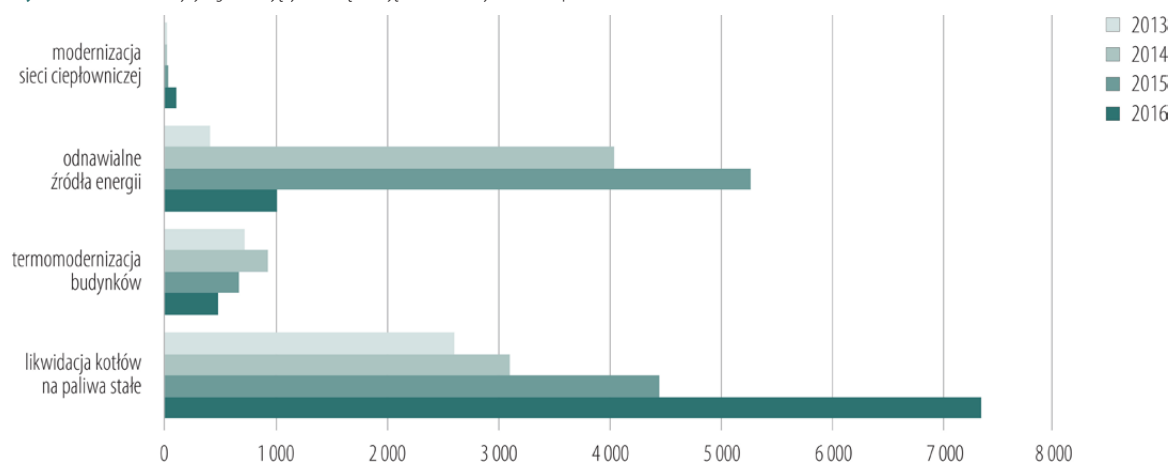
* stacja mobilna

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie.

Realizacja Programu ochrony powietrza w 2016 roku

W 2016 roku na terenie Małopolski przeprowadzono blisko 9 tys. inwestycji z zakresu ograniczania emisji powierzchniowej. Inwestycje obejmowały likwidację kotłów na paliwo stałe, termomodernizację budynków, zastosowanie odnawialnego źródła energii czy modernizację sieci ciepłowniczej.

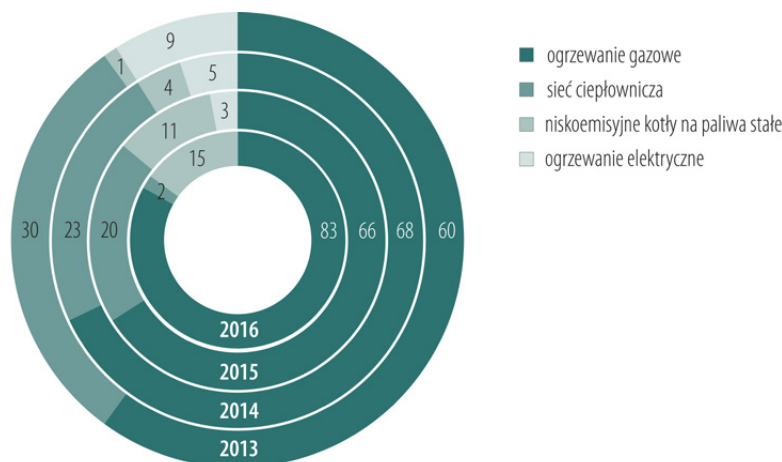
Wykres 7. Liczba inwestycji ograniczających niską emisję zrealizowanych w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z realizacji Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego.

Zlikwidowano 7 333 stare, niskosprawne piece i kotły wykorzystujące paliwa stałe. Zastępczym urządzeniem grzewczym stały się przede wszystkim kotły gazowe (83%) oraz niskoemisyjne kotły na paliwa stałe (15%), podłączenie do sieci ciepłowniczej (2%). Gminy z największym zakresem rzeczowym w likwidacji niskosprawnych urządzeń grzewczych to Kraków (4 274 szt.), Sucha Beskidzka (546 szt.) Nowy Sącz (320 szt.), Miechów (243 szt.), Chrzanów (213 szt.).

Wykres 8. Rodzaje nowych źródeł ogrzewania zastosowanych w Małopolsce w 2016 roku po likwidacji starych kotłów węglowych (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z realizacji Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego.

Przeprowadzona w 2016 roku termomodernizacja dotyczyła 483 budynków. Najwięcej tego typu inwestycji przeprowadzono w gminie Tarnów (87 budynków), Chrzanowie (42 budynki), Krakowie i Suchej Beskidzkiej (36 budynków). Zamontowano co najmniej 1 014 instalacji odnawialnych źródeł energii. Najczęściej wybieranym alternatywnym źródłem były kolektory słoneczne. Gminy, w których wykorzystano najwięcej odnawialnych źródeł energii to Miechów (232 obiekty), Kraków (152 obiekty), Myślenice (116 obiektów) oraz Zabierzów (112 obiektów).

Koszt realizacji inwestycji związanych z ograniczeniem emisji powierzchniowej, w tym eliminacji niskosprawnych urządzeń na paliwa stałe oszacowano na poziomie 96,4 mln zł.

5. Gospodarka odpadami

Odpady komunalne

W 2016 roku z terenu województwa małopolskiego zebranych zostało około 975,4 tys. Mg odpadów komunalnych (wg danych US w Krakowie), w tym 601 tys. Mg z gospodarstw domowych. Od 2013 roku utrzymuje się tendencja wzrostowa w ilości zebranych odpadów komunalnych (od 702 tys. Mg w 2013 roku do 975,4 tys. Mg w 2016 roku). W 2016 roku całkowita masa zebranych zmieszanych odpadów komunalnych, w zależności od źródła pochodzenia, przedstawiała się następująco:

- › handel, mały biznes, biura i instytucje – 91,5 tys. Mg,
- › usługi komunalne – 16,4 tys. Mg,
- › gospodarstwa domowe – 601 tys. Mg.

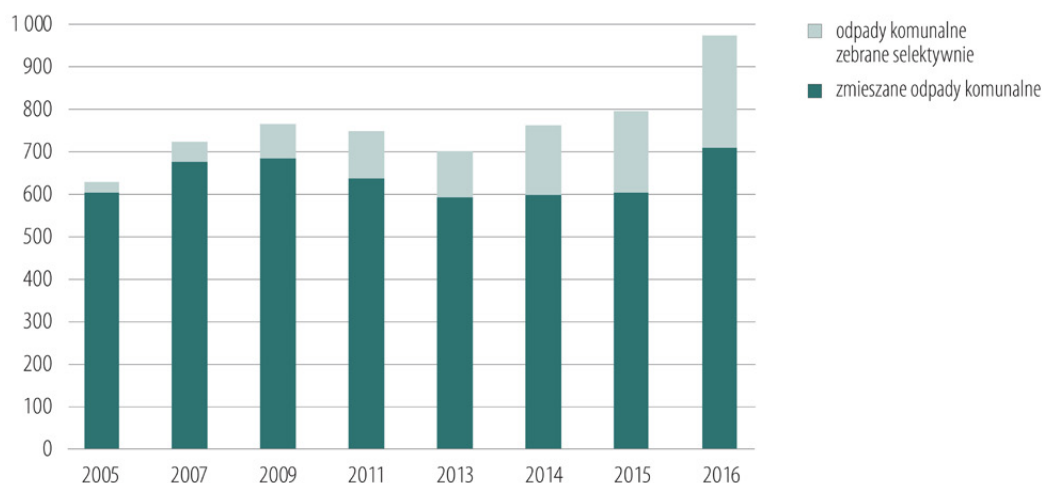
Od 2005 roku systematycznie wzrasta ilość odpadów zebranych selektywnie. Według danych US w Krakowie w 2016 roku selektywnie zebrano łącznie ok. 266,3 tys. Mg, co stanowiło 27,3 % wszystkich zebranych odpadów komunalnych. Nastąpił wzrost tych ilości w porównaniu z 2013 rokiem, w którym selektywnie zebrano 109,6 tys. Mg, stanowiących 15,6% ogółu zebranych odpadów komunalnych. Natomiast w porównaniu z 2015 rokiem udział odpadów selektywnie zebranych w masie ogółem zebranych odpadów komunalnych wzrosła z 23,9% do ww. wartości.

Głównym sposobem zagospodarowania zmieszanych odpadów komunalnych na terenie województwa małopolskiego jest ich przekazywanie do regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (tzw. RIPOK), będących instalacjami do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych. Na terenie woje-

wództwa małopolskiego w 2016 roku działało 16 instalacji MBP, do których przekazano łącznie ok. 651,2 tys. Mg zmieszanych odpadów komunalnych. Ponadto ok. 72 tys. Mg zmieszanych odpadów komunalnych zostało przetworzonych przez Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych w Krakowie (RIPOK). Łączne moce przerobowe instalacji RIPOK wynoszą 822 800 Mg/rok.

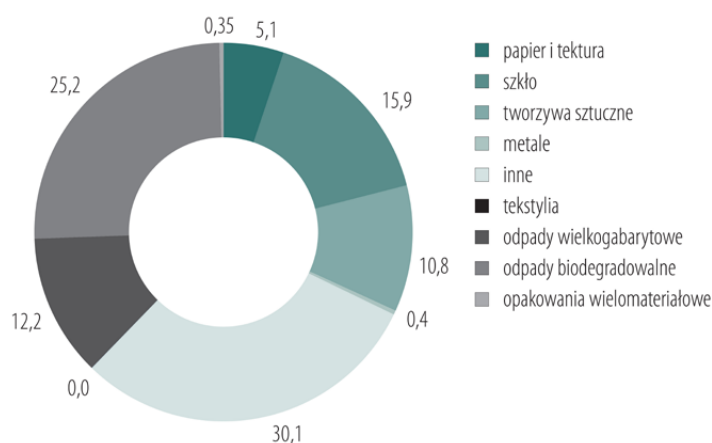
W 2016 roku na terenie województwa małopolskiego funkcjonowało 18 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (stan na 31.12.2016). Na składowiskach tych deponowano masę pozostałości z mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych i z sortowania odpadów zebranych selektywnie w ilości 40 678 Mg.

Wykres 9. Masa zmieszanych i selektywnie zebranych odpadów komunalnych (w tys. Mg)

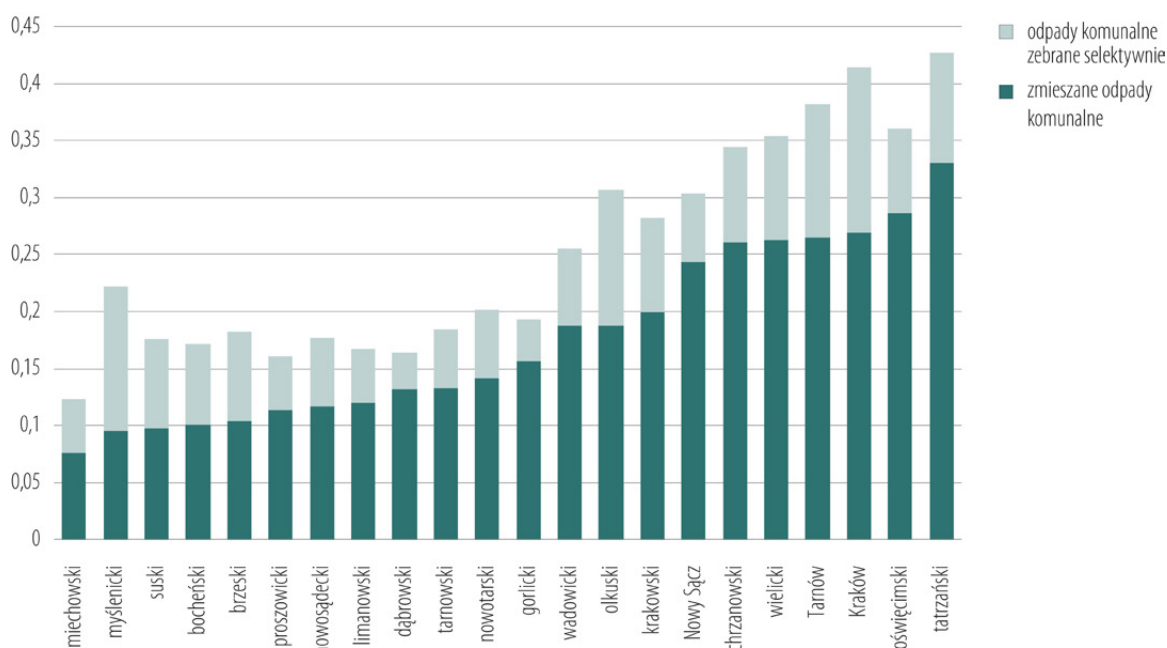
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 10. Masa odpadów zebranych selektywnie w 2016 roku wg rodzaju materiału (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

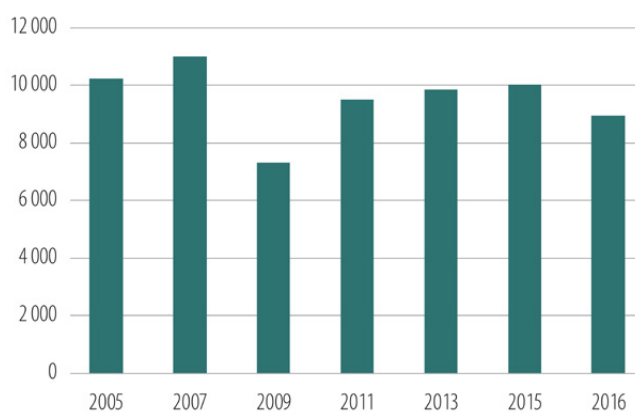
Ilość odebranych i zebranych ogółem odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wyniosła 282 kg, w tym zmieszane odpady komunalne stanowiły 193 kg, a odpady selektywnie zebrane 89 kg. Najwięcej zmieszanych odpadów komunalnych przypadających na 1 osobę zebrano w gminach: Libiąż (346 kg), Wieliczka (354 kg) i Zakopane (503 kg), a najmniej w Kozłowie (22 kg), Iwanowicach (32 kg) i Łabowej (35 kg). Natomiast w przypadku selektywnie zebranych odpadów najwięcej zebrano w gminach: Myślenice (206 kg), Bukowno (212 kg) i Bolesław w powiecie olkuskim (231 kg), a najmniej w Spytkowicach z powiatu nowotarskiego (13 kg), Łukowicy (14 kg) i Bobowej (17 kg).

Wykres 11. Udział odpadów zebranych selektywnie i zmieszanych odpadów komunalnych w łącznej masie odebranych i zebranych odpadów komunalnych (kg/mieszkańca)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań gminnych.

Odpady przemysłowe

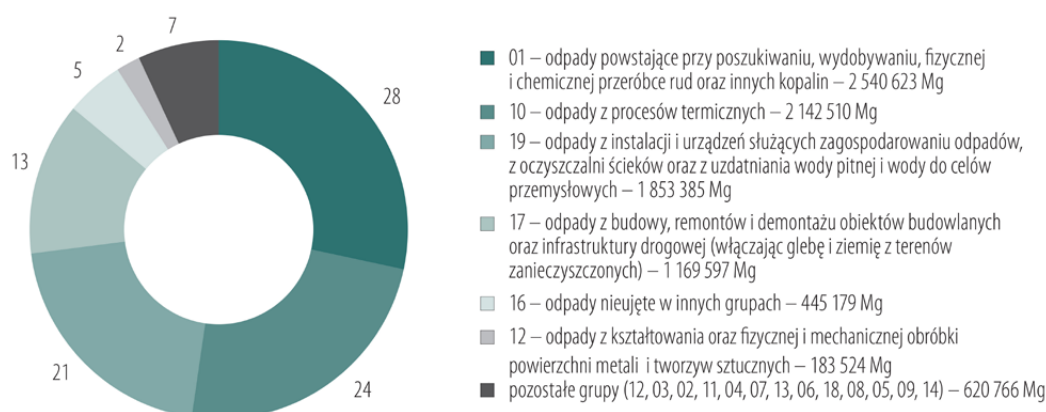
Największy strumień wytwarzanych odpadów stanowią odpady inne niż niebezpieczne, powstające w poszczególnych gałęziach przemysłu, rolnictwie, rzemiośle oraz usługach. Odzysk jest głównym sposobem ich zagospodarowania. W 2016 roku 7,3 mln Mg odpadów przemysłowych zostało przekazanych do odzysku. W 2016 roku w województwie małopolskim w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej wytworzono 9 mln Mg odpadów przemysłowych.

Wykres 12. Masa wytworzonych odpadów przemysłowych w województwie małopolskim (w tys. Mg)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiej Bazy Danych o Odpadach.

W 2016 roku najwięcej odpadów przemysłowych wytworzono w Krakowie (35%). Na drugim miejscu pod względem masy wytwarzanych odpadów przemysłowych jest powiat olkuski (19%), natomiast na trzecim powiat krakowski (9%). Najmniejsze masy odpadów przemysłowych wytworzono w powiatach limanowskim (0,29%), tatrzańskim (0,08%) oraz proszowickim (0,03%).

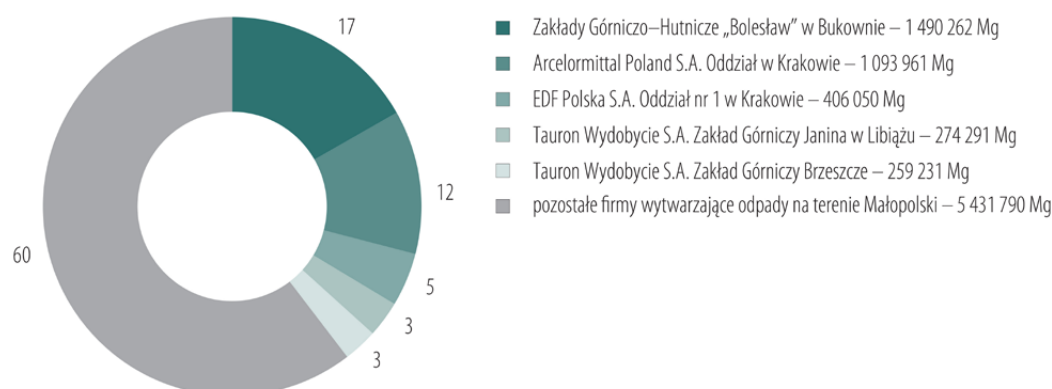
Wykres 13. Struktura wytwarzania odpadów przemysłowych w 2016 roku z podziałem na grupy odpadów (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiej Bazy Danych o Odpadach.

Największa masa wytworzonych odpadów przemysłowych pochodzi z grupy 01 – odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin (28%). Dużą część w masie wytwarzanych odpadów stanowią odpady z procesów termicznych, czyli grupa 10. Ich udział w ogólnej masie wytworzonych odpadów wynosi 24%. Najmniejsza masa wytworzonych odpadów przemysłowych pochodzi z grupy 09, czyli odpadów z przemysłu fotograficznego i usług fotograficznych oraz 14 – odpady z rozpuszczalników organicznych, chłodziw i propelentów.

Wykres 14. Udział przedsiębiorstw w ogólnej masie wytworzonych odpadów przemysłowych w 2016 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiej Bazy Danych o Odpadach.

Największą masę odpadów przemysłowych w 2016 roku wygenerowały Zakłady Górniczo-Hutnicze „Bolesław” w Bukowni (17%) oraz ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (12%). EDF Polska S.A., Oddział Nr 1 w Krakowie wytworzył 5% ogólnej masy odpadów przemysłowych. Pierwszą piątkę przedsiębiorstw zamykają: TAURON Wydobycie S.A. Zakład Górniczy Janina w Libiążu oraz TAURON Wydobycie S.A., Zakład Górniczy Brzeszcze (po 3%). Podmioty te wygenerowały 40% ogólnej masy wytworzonych odpadów przemysłowych.

6. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie²

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Krakowie stanowi ważny instrument samorządu województwa małopolskiego dla finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska. WFOŚiGW działa na zasadach określonych ustawą *Prawo ochrony środowiska*. Wojewódzki Fundusz jest samorządową osobą prawną, niebędącą wojewódzką samorządową jednostką organizacyjną.

2. Opracowano na podstawie *Sprawydzania z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie za rok 2016*.

Dochodami WFOŚiGW są głównie wpływy z tytułu opłat i kar pieniężnych, pobieranych na podstawie ustaw i odrębnych przepisów z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska.

Tabela 3. Wpływy środków do WFOŚiGW w Krakowie za rok 2016 (w tys. zł)

	Opłaty	Kary	Splaty pożyczek	Odsetki od pożyczek (w ujęciu kasowym)	Inne	Przychody finansowe	Razem
Stan środków na 01.01.2016	–	–	–	–	–	–	174 735,90
Plan	39 000,00	20,00	100 000,00	17 500,00	6 180,50	2 500,00	165 200,50
Wykonanie	39 350,29	41,51	116 578,55	18 319,52	6 225,93	2 917,06	183 432,88
% wykonania do planu	101	208	117	105	101	117	111

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie.

Ostatecznie planowane wpływy zostały wykonane w 111,04% i wyniosły 183 432,88 tys. zł, co dało łącznie ze stanem środków na dzień 01.01.2016 roku kwotę w wysokości 358 168,78 tys. zł.

Tabela 4. Finansowanie ochrony środowiska w podziale na dziedziny i formy finansowania przez WFOŚiGW w Krakowie w 2016 roku (w tys. zł)

Dziedziny	Forma finansowania		Razem
	Dotacyjne finansowanie ochrony środowiska	Pożyczkowe finansowanie ochrony środowiska	
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	11 727,19	45 875,36	57 602,55
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	43 284,71	61 897,47	105 182,18
Gospodarka odpadami	959,05	6 113,89	7 072,94
Pozostałe	20 802,69	18 021,66	38 824,35
Razem	76 773,65	131 908,38	208 682,03

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie.

W 2016 roku WFOŚiGW, udzielając pożyczek, stosował preferencyjne oprocentowanie wg zmiennej stopy procentowej określonej w umowie, ustalonej w odniesieniu do stopy redyskonta weksli ogłaszanej przez Narodowy Bank Polski, w wysokości 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 3,6% rocznie i dla pożyczek płatnych – 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 3,6% rocznie.

Pożyczki udzielane przez wojewódzki Fundusz mogły być częściowo umarzone do wysokości:

- 1) 45% kwoty wykorzystanej pożyczki na zadania związane z ochroną wód, dla których umowa została podpisana po 1 stycznia 2008 roku, a dla umów podpisanych do 31 grudnia 2007 roku – 40% kwoty uzyskanej pożyczki,
- 2) 40% kwoty wykorzystanej pożyczki w przypadku realizacji zadań dotyczących ochrony powietrza i odnawialnych źródeł energii, z wyjątkiem zadań dot. inwestycji z zastosowaniem paneli fotowoltaicznych, związanych ze sprzedażą (komercyjną) energii elektrycznej do sieci,
- 3) 35% kwoty wykorzystanej pożyczki w przypadku realizacji pozostałych zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych,
- 4) 20% kwoty wykorzystanej pożyczki w przypadku realizacji zadań dot. inwestycji z zastosowaniem paneli fotowoltaicznych związanych ze sprzedażą (komercyjną) energii elektrycznej do sieci, pod warunkiem, że inwestycja została ukończona w terminie ustalonym w umowie oraz zostały osiągnięte zakładane i określone w umowie rzeczowe i ekologiczne efekty zadania.

Rada Nadzorcza i zarząd Funduszu podjęły w 2016 roku łącznie 84 uchwały o częściowym umorzeniu pożyczek na łączną kwotę 14 468,61 tys. zł. Zawarto 187 umów pożyczek na łączną kwotę 128 765,67 tys. zł. Całkowity koszt zadań finansowanych przy udziale pożyczek podpisanych w 2016 roku wyniósł 188 533,30 tys. zł.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie w 2016 roku zawarł łącznie 609 umów, z czego 408 to dotacje, 187 pożyczki oraz 14 umów o dofinansowanie państwowych jednostek budżetowych. Z ogółu zadań inwestycyjnych i modernizacyjnych służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, ze środków wojewódzkiego Funduszu dofinansowano w szczególności przedsięwzięcia związane z gospodarką wodną oraz ochroną powietrza.

Ważniejsze inwestycje realizowane w 2016 roku z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie:

Ochrona wód

Tabela 5. Efekty ekologiczne wybranych zadań współfinansowanych ze środków WFOŚiGW w 2016 roku w zakresie budowy sieci kanalizacyjnych

Lp.	Beneficjent	Długość sieci kanalizacji [mb]	Ilość ścieków odprowadzona do oczyszczalni [m ³ /rok]
1	Gmina Słupnice	12 096	34 630
2	Miasto i gmina Niepołomice	9 867	24 215
3	Gmina Gorlice	7 234	20 064
4	Gmina Bochnia	5 149	10 540
5	Gmina Spytkowice (powiat nowotarski)	3 211	8 704

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie.

W 2016 roku zawarto 33 umowy dotyczące budowy sieci kanalizacji sanitarnych na łączną kwotę dofinansowania 34 731,09 tys. zł. Przewidywane efekty ekologiczne z tytułu realizacji przedsięwzięć obliczone proporcjonalnie do środków wojewódzkiego Funduszu zaangażowanych w ich realizację powinny wynieść: łączna długość kolektorów sanitarnych – 94 292,09 mb, ilość ścieków odprowadzona do oczyszczalni – 438 805,76 m³/rok.

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej WFOŚiGW dofinansował również kwotą 8 574,02 tys. zł pożyczki na zadania polegające na przebudowie i rozbudowie stacji uzdatniania wody, budowie sieci wodociągowej, likwidacji oczyszczalni cieków wraz z budową przepompowni, budowie przyłączy kanalizacyjnych dla osób fizycznych oraz budowie studni głębinowych.

Tabela 6. Efekty ekologiczne wybranych zadań współfinansowanych ze środków WFOŚiGW w 2016 roku w zakresie budowy oczyszczalni ścieków

Lp.	Beneficjent	Ilość oczyszczonych ścieków	Redukowany ładunek BZT ₅
		[m ³ /rok]	[kg/rok]
1	Podhalańskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Nowym Targu	356 098	126 415
2	Gmina Jordanów	5 855	2 108

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie.

Pomoc udzielona przez WFOŚiGW w Krakowie w 2016 roku pozwoliła na realizację 7 zadań z zakresu budowy, rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków (również przydomowych) na łączną kwotę dofinansowania 12 528,28 tys. zł. Przewidywane efekty ekologiczne z tytułu realizacji tych przedsięwzięć obliczone proporcjonalnie do środków pomocowych wojewódzkiego Funduszu powinny wynieść: przepustowość – 1 492,73 m³/d, redukcja BZT₅ – 359 414,94 kg/rok.

Ochrona powietrza

W 2016 roku wojewódzki Fundusz podpisał 165 umów dot. zadań z zakresu ochrony powietrza, które są realizowane w latach 2015–2018 na łączną kwotę 67 603,01 tys. zł (dotacje wyniosły 13 353,57 tys. zł, pożyczki 53 712,05 tys. zł). W zakresie termomodernizacji zawarto 92 umowy na kwotę 25 162,94 tys. zł. Efektem ich realizacji w przeliczeniu proporcjonalnie do środków wojewódzkiego Funduszu jest docieplenie 137 042 m² powierzchni, które zmniejszy zapotrzebowanie na energię ciepłą w ilości 43 610 GJ/rok.

Wojewódzki Fundusz dofinansowywał również łącznie 36 zadań w ramach *Programu Ograniczenia Niskiej Emisji (PONE) na terenie województwa małopolskiego* oraz programów *Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii. Część 1) Program pilotażowy KAWKA i Poprawa jakości powietrza. Część 2) KAWKA – Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii.*

W ramach programu PONE, wojewódzki Fundusz w 2016 roku zawarł 27 umów na dofinansowanie w formie dotacji oraz 1 umowę pożyczki na łączną kwotę dofinansowania 7 518,22 tys. zł. W ramach części 1 programu KAWKA, wojewódzki Fundusz na podstawie zawartych w 2014 roku umów wypłacił w formie dotacji środki w wysokości 8 557,37 tys. zł, natomiast kwota wypłacona z NFOŚiGW wyniosła 8 462,82 tys. zł. W ramach części 2 programu KAWKA, Fundusz na podstawie zawartych umów wypłacił dotacje w wysokości 18 746,53 tys. zł, zaś kwota dotacji ze środków NFOŚiGW wyniosła 18 859,57 tys. zł.

W wyniku realizacji zadań w ramach programów KAWKA, zlikwidowanych zostało w 2016 roku 3 995 szt. źródeł ciepła opalanych paliwem stałym o łącznej mocy 71,57 MW, co przyczyniło się do redukcji emisji pyłu PM10 o ok. 276 Mg/rok, pyłu PM_{2,5} o ok. 261 Mg/rok a CO₂ o prawie 650 Mg/rok.

Oprócz ww. programów, również w 2016 roku WFOŚiGW realizował *Program Priorytetowy Jawor – poprawa efektywności energetycznej – termomodernizacja budynków jednorodzinnych*. W ramach tego programu zawarto 22 umowy pożyczki na łączną kwotę dofinansowania 1 126,38 tys. zł. Efektem ich realizacji będzie docieplenie 7 258 m² powierzchni oraz wymiana stolarki o łącznej powierzchni 226 m². Prace te przyczynią się do zmniejszenia zapotrzebowania na energię ciepłą w ilości 2 548 GJ/rok.

Odnawialne źródła energii

W zakresie odnawialnych źródeł energii w 2016 roku WFOŚiGW zawarł i rozliczył 42 umowy na łączną kwotę dofinansowania 7 384,18 tys. zł, w tym 1 umowę przekazania środków dla państwowych jednostek budżetowych w wysokości 21,17 tys. zł, 11 umów dotacji na kwotę 1 761,80 tys. zł oraz 30 umów pożyczek na kwotę 5 601,21 tys. zł.

Efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych

W zakresie ograniczania emisji, zużycia wody oraz efektywnego wykorzystania paliw, wojewódzki Fundusz podpisał w 2016 roku 2 umowy na łączną kwotę 103,80 tys. zł.

Gospodarka odpadami

W zakresie gospodarki odpadami w 2016 roku wojewódzki Fundusz dofinansował 4 zadania w formie pożyczek na kwotę 6 492,63 tys. zł.

Pozostałe

Ponadto wojewódzki Fundusz w 2016 roku udzielił pomocy finansowej m.in. na zadania z zakresu:

- › wspomagania ekologicznych form transportu – 5 umów pożyczek na kwotę 2 078,62 tys. zł, w tym 1 umowę z Zarządem Dróg Wojewódzkich w Krakowie Województwo Małopolskie na realizację zadania pn. *Budowa zintegrowanej sieci tras rowerowych w województwie małopolskim* na kwotę 1 500 tys. zł;
- › monitoringu środowiska i systemu kontroli, wojewódzkich programów i planów – 5 umów na kwotę 7 136,32 tys. zł;
- › ochrony przyrody – 73 umowy na kwotę dofinansowania 2 574,17 tys. zł;
- › edukacji ekologicznej – 48 umów na kwotę dofinansowania 1 488,14 tys. zł;
- › profilaktyki zdrowotnej dzieci zamieszkałych na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska – zawarto 21 umów na łączną kwotę dofinansowania 344,48 tys. zł;
- › państwowych jednostek budżetowych – zawarto 14 umów o dofinansowanie na łączną kwotę 5 507,01 tys. zł.

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

Ludność

Opracowanie: Anna Łobodzińska¹, Ewelina Motak

— podsumowanie

- Liczba ludności województwa małopolskiego nadal wzrasta, choć tempo wzrostu w ostatnich latach wyraźnie osłabło. W 2016 roku przyrost rzeczywisty był równy 9,6 tys. osób.
- Niewielka dynamika liczby ludności w województwie w 2016 roku nie spowodowała dużej zmiany gęstości zaludnienia. W województwie małopolskim na 1 km² przypadały 223 osoby, czyli wartość wskaźnika w porównaniu do roku poprzedniego zwiększyła się o 1 osobę/km². Ulokowało to Małopolskę na drugim miejscu wśród wszystkich województw.
- Nieustannie spada współczynnik urbanizacji – z 50,8% w 1995 roku do 48,4% w 2016 roku.
- W województwie małopolskim obserwuje się pogłębiające się niekorzystne zmiany struktury ludności wg ekonomicznych grup wieku. Podobnie jak w całym kraju, społeczeństwo województwa małopolskiego starzeje się, a proces ten szybciej postępuje w miastach niż na wsi.
- W 2016 roku wskaźniki dotyczące ruchu naturalnego w Małopolsce kształtowały się dużo korzystniej niż w Polsce. Przyrost naturalny w województwie małopolskim utrzymywał się na poziomie dodatnim. Współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł w 2016 roku 1,66‰, podczas gdy ogółem w Polsce był ujemny (-0,15‰). Wzrosła liczba urodzeń i zmalała liczba zgonów, natomiast przeciętna długość trwania życia nieznacznie zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego.
- Dynamika procesów demograficznych wykazywała znaczne zróżnicowanie przestrzenne. Szczególnie niekorzystnie (ujemny przyrost naturalny przy ujemnym saldzie migracji) kształtowały się one w powiatach północnej i zachodniej części województwa. Powiaty położone na południu oraz w centrum regionu wykazywały znaczną prężność demograficzną (wysoki przyrost naturalny).
- W 2016 roku współczynnik salda migracji wewnętrznych na 1 tys. ludności w województwie małopolskim był dodatni i wynosił 1,0‰. Dodatni był również współczynnik salda migracji zagranicznych (0,09‰), co oznacza, że liczba zagranicznych przyjeżdżających do regionu przeważała o 296 osób nad emigrantami.

1. W zakresie dotyczącym badania *Ruch migracyjny w Małopolsce* Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego.

1. Stan ludności

Na koniec 2016 roku województwo małopolskie zamieszkiwane było przez 3 382 260 osób (stan na 31 grudnia). Stanowiło to 8,8% ludności kraju i lokowało województwo na 4. miejscu pod względem liczby mieszkańców, po województwach mazowieckim, śląskim i wielkopolskim.

W Małopolsce od początku bieżącego stulecia obserwuje się corocznie systematyczny wzrost ludności, chociaż tempo wzrostu w ostatnich latach wyraźnie uległo osłabieniu. W 2016 roku województwo małopolskie było jednym z zaledwie czterech województw, w których nastąpił wzrost liczby mieszkańców. Średnioroczne tempo wzrostu ludności wynosiło +0,29% co oznacza, że przybyło 9,6 tys. osób. Dla porównania, w 2015 roku przyrost rzeczywisty wzrósł o 0,13% (przybyło 4,3 tys. mieszkańców). Należy więc zaznaczyć, że w porównaniu do roku poprzedniego, zwiększenie liczby mieszkańców nastąpiło w ponaddwukrotnie większej skali.

Zgodnie z założeniami prognozy ludności GUS na lata 2014–2050, do roku 2025 będzie następował wzrost liczby mieszkańców Małopolski, przy czym tempo tego wzrostu będzie coraz wolniejsze. Przewiduje się, że w okresie po 2025 roku w województwie małopolskim będzie ubywać ludności.

Analizując strukturę ludności pod względem przestrzennego rozmieszczenia należy wskazać, że w 2016 roku w małopolskich miastach mieszkało 1 637 397 osób. Współczynnik urbanizacji wynosił 48,4% i był o 0,1 p.p. niższy niż rok wcześniej. W skali kraju współczynnik ten wynosił 60,2%, natomiast najbardziej zurbanizowanym województwem pozostało województwo śląskie, w którym 77,0% ludności stanowili mieszkańcy miast. Tak jak w roku ubiegłym, regionem o najniższym współczynniku urbanizacji było Podkarpacie (41,2%). Małopolskie wsie zamieszkiwało w 2016 roku 1 744 863 osób, co stanowiło 51,6% ludności regionu i 11,4% ogółu ludności wiejskiej Polski. Dynamika zmian liczby ludności wiejskiej w 2016 roku w odniesieniu do roku poprzedniego wyniosła 100,41%.

Tabela 7. Ludność województwa małopolskiego

	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2016	Dynamika 2015–2016
Województwo – ogółem	3 266,2	3 279,0	3 298,3	3 346,8	3 360,6	3 372,6	3 382,3	100,29%
› w miastach	1 619,4	1 619,8	1 624,8	1 641,9	1 637,3	1 634,9	1 637,4	100,15%
› na wsi	1 646,8	1 659,3	1 673,4	1 704,9	1 723,3	1 737,7	1 744,9	100,41%
mężczyźni	1 584,3	1 589,2	1 598,1	1 624,1	1 630,3	1 636,7	1 641,3	100,28%
› w miastach	767,0	766,2	768,4	777,0	774,4	773,6	774,8	100,15%
› na wsi	817,4	823,0	829,7	847,1	855,9	863,1	866,5	100,40%
kobiety	1 681,9	1 689,9	1 700,2	1 722,7	1 730,2	1 735,9	1 740,9	100,29%
› w miastach	852,4	853,6	856,4	864,9	862,8	861,3	862,6	100,16%
› na wsi	829,4	836,3	843,8	857,9	867,4	874,6	878,3	100,42%

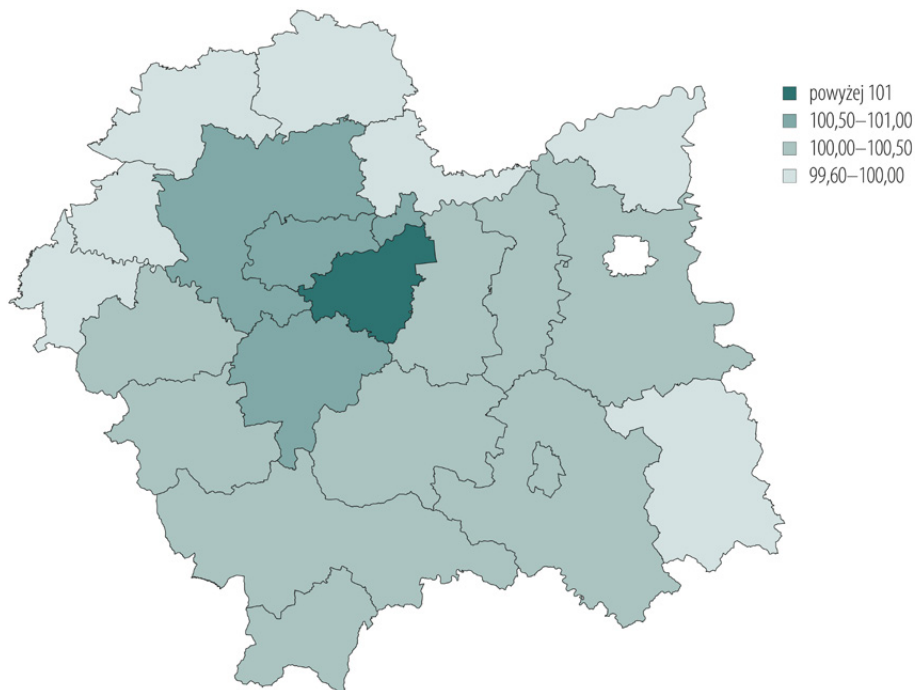
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dynamika zmian ludności w województwie była zróżnicowana przestrzennie. Średnia wartość dla województwa małopolskiego była dodatnia i wynosiła 100,3%. W ostatnim roku aż w 11 powiatach nastąpił przyrost ludności – największy w powiatach: wielickim, krakowskim i myślenickim. W dwóch dużych miastach, w Krakowie i w Nowym Sączu, również przybyło mieszkańców. Odmienna była sytuacja w 8 powiatach ziemskich, głównie na zachodzie i na północy Małopolski (chrzanowski, olkuski, miechowski, proszowicki, oświęcimski, gorlicki i dąbrowski) oraz w powiecie grodzkim Tarnów, w których ubyło mieszkańców. W trzech powiatach (suskim, brzeskim i tatrzańskim) dynamika zmiany liczby mieszkańców była równa 100, co oznacza, że liczba mieszkańców w tych jednostkach w porównaniu do 2015 roku nie uległa zmianie.

Podobną zależność można zaobserwować, badając zmianę liczby ludności gmin województwa małopolskiego na 1 000 mieszkańców. Najwyższe wartości obserwowano w gminach położonych w powiecie krakowskim, bezpośrednio sąsiadujących z Krakowem: Wielka Wieś (24,5‰), Niepołomice (23,3‰), Zielonki (22,7‰), Michałowice (17,9‰), Wieliczka (13,5‰). Może to wskazywać głównie na nadal trwający proces suburbanizacji. Koncentracja wyższych wartości wskaźnika wyróżnia się także w gminach otaczających Nowy Sącz: Chelmiec

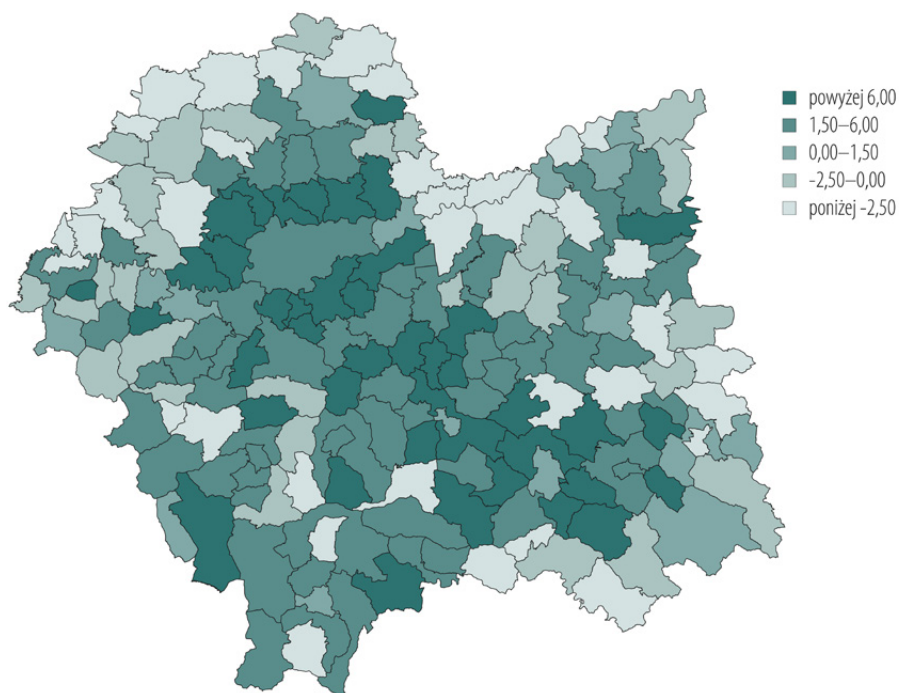
(10,9%), Nawojowa (9,8%) i Kamionka Wielka (8,9%). Wyraźnie wyodrębni się także podział na część północną – o zmianie słabej (lub wręcz ubytku ludności) oraz część południowo-centralną o dużym wskaźniku zmian liczby ludności na 1 000 mieszkańców. Największą spośród ujemnych zmian liczby ludności odnotowały gminy Szczawnica (-10,93%), Gręboszów (-8,29%), Słaboszów (-8,00%), Muszyna (-7,25%) oraz Sucha Beskidzka (-7,15%). Spośród miast na prawach powiatu największą zmianą odznaczył się Nowy Sącz (1,07%) i Kraków (0,56%), natomiast Tarnów wykazał ujemną wartość (-0,48%).

Mapa 1. Zmiana liczby ludności w 2016 roku (rok poprzedni = 100)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 2. Zmiana liczby ludności w gminach na 1 000 mieszkańców w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Niewielka dynamika liczby ludności w województwie małopolskim w 2016 roku nie spowodowała dużej zmiany gęstości zaludnienia. Na 1 km² przypadały 223 osoby, a więc wartość wskaźnika w porównaniu do roku poprzedniego zwiększyła się o 1 osobę/km². Dla Polski, niezmiennie od 2010 roku, wartość ta była równa 123 osoby na 1 km². Pod względem gęstości zaludnienia województwo małopolskie zajęło więc drugą pozycję, zaraz po województwie śląskim (370 osób/km²).

Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne. Najsilniejsze zaludnienie notuje się w centralnej i południowo-zachodniej części województwa, natomiast najsłabsze na ziemiach północnych. Co naturalne, największą gęstość zaludnienia wykazują powiaty grodzkie: Kraków (2 342 os./km² – wzrost w porównaniu do 2015 roku), Tarnów (1 521 os./km² – spadek w porównaniu do 2015 roku) i Nowy Sącz (1 459 os./km² – wzrost w porównaniu do 2015 roku) oraz gminy miejskie, takie jak: Oświęcim, Gorlice, Bochnia, Limanowa i Nowy Targ. Tak samo jak w roku poprzednim, najmniejszą gęstość zaludnienia (odpowiednio 24 i 26 os./km²) odnotowały gminy wiejskie: Uście Gorlickie i Sękowa (powiat gorlicki).

W 2016 roku struktura ludności wg płci wskazywała na nieznaczną przewagę kobiet w województwie. Pod względem współczynnika feminizacji, Małopolska usytuowała się na 8. miejscu w kraju. Współczynnik feminizacji, tak jak w roku poprzednim, wynosił 106. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie łódzkim, w którym na 100 mężczyzn przypadało 110 kobiet, a najmniejszy w województwach: podkarpackim i warmińsko-mazurskim (odpowiednio po 104 kobiety na 100 mężczyzn).

Podobnie jak w całym kraju, tak i w Małopolsce współczynnik feminizacji uzależniony był od miejsca zamieszkania. W miastach na 100 mężczyzn przypadało aż 111 kobiet, natomiast na obszarach wiejskich – 101. Najwyższe dysproporcje płci, przewyższające średnią wojewódzką, odnotowano we wszystkich miastach na prawach powiatu: w Krakowie (współczynnik feminizacji był równy 114), w Tarnowie (112) i w Nowym Sączu (109). Spośród powiatów ziemskich najwyższym wskaźnikiem wyróżniły się powiaty tatrzański i chrzanowski (wskaźnik równy 107). Najniższym współczynnikiem feminizacji odznaczyły się powiaty dąbrowski i limanowski, w których liczba kobiet była taka sama jak liczba mężczyzn – wskaźnik osiągnął wartość równą 100. Odnosząc się do wartości współczynnika na poziomie gmin, najwyższe wartości w 2016 roku zaobserwowano w Zakopanem (115), Krakowie (114) i Tarnowie (112), natomiast na drugim końcu skali plasowała się gmina Łabowa (94) oraz następnie gminy: Zawoja, Mszana Dolna (gmina wiejska), Niedźwiedź i Tokarnia (wartości wskaźnika dla wymienionych gmin były równe 95 kobiet/100 mężczyzn).

2. Struktura wieku ludności

W ostatnich latach obserwuje się spowolnienie rozwoju demograficznego Małopolski i postępujący proces starzenia się społeczeństwa województwa małopolskiego. Starzenie się ludności oznacza zwiększanie się odsetka osób starszych (przyjmuje się próg 65 lat i więcej) przy jednoczesnym zmniejszaniu odsetka dzieci i młodzieży. Na koniec 2016 roku w województwie małopolskim mediana wieku wyniosła 39 lat (jak w roku 2015), co oznaczało, że 50% mieszkańców jeszcze nie osiągnęło tego wieku, a druga połowa go przekroczyła. Jest to jednak wartość nieznacznie niższa niż mediana wieku populacji w kraju, która kształtowała się na poziomie 40 lat. Statystyczny mieszkaniec województwa małopolskiego był więc młodszy od mieszkańca w kraju o 1 rok i 2 miesiące. W 2016 roku najniższe wartości mediany wieku odnotowano w województwach: pomorskim i wielkopolskim (odpowiednio po 39 lat), a najwyższe w województwie łódzkim i opolskim – 42 lata. Przeciętnie mieszkańcy miast Małopolski byli starsi o 3,5 roku od mieszkańców wsi. Ich średni wiek wynosił 41 lat (jak w kraju). Statystycznie najmłodszy mieszkaniec województwa małopolskiego mieszkali w powiatach: limanowskim i nowosądeckim (mediana wieku wynosiła odpowiednio po 35 lat), a najstarsi w Tarnowie (43 lata). Rozkład przestrzenny mediany wieku ludności w województwie jest powiązany z wartością przyrostu naturalnego. Zależność między tymi miernikami wskazuje, że im wyższy współczynnik przyrostu naturalnego na danym obszarze, tym niższa mediana wieku jego mieszkańców.

Innym wskaźnikiem, który dobrze obrazuje proces starzenia się społeczeństwa jest *wskaźnik starości*, czyli relacja liczby ludności w wieku 65 lat i więcej, do liczby osób poniżej 19. roku życia. W województwie małopolskim w ostatnich latach jego wartość stawała się coraz wyższa. W 2016 roku wskaźnik ten był równy 0,75, czyli o 0,03 więcej niż przed rokiem. Podobna tendencja utrzymywała się w całym kraju. W analizowanym okresie na 100 dzieci i młodzieży do 19 lat przypadały w Polsce 82 osoby w wieku 65 lat i więcej, natomiast rok wcześniej było to 79 osób. Niższe wartości wskaźnika starości odnotowano w województwie podkarpackim (0,74) oraz pomorskim, warmińsko-mazurskim i wielkopolskim (odpowiednio po 0,71). Najwyższą wartość w kraju osiągnęło województwo łódzkie – 0,98.

Następstwem postępującego procesu starzenia się społeczeństwa jest stopniowe zmniejszanie się udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym przy jednoczesnym wzroście udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. W końcu 2016 roku liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, czyli mieszkańców Małopolski w wieku 17 lat i mniej, wynosiła 639,2 tys. osób. W porównaniu do 2015 roku zwiększyła się o 674 osoby. W skali kraju zanotowano spadek o 0,1%. Udział ludności tej grupy ekonomicznej w ogólnej liczbie mieszkańców województwa małopolskiego wynosił 18,9% i w stosunku do roku poprzedniego nie uległ zmianie.

Na koniec 2016 roku w województwie małopolskim liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosiła 2 097,2 tys. osób i zmniejszyła się w porównaniu z poprzednim rokiem o 0,4% (o 8,9 tys. osób). W skali kraju odnotowany został spadek tej liczby o 1,0%. Udział ludności w wieku produkcyjnym w ludności ogółem wynosił 62,0% i w stosunku do 2015 roku obniżył się o 0,5 p.p. Wśród osób w wieku produkcyjnym przeważali mężczyźni (18–64 lata), którzy stanowili 52,6% ogółu tej grupy.

W ostatnich latach w Małopolsce obserwuje się wyraźny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, czyli kobiet w wieku 60 i więcej lat oraz mężczyzn w wieku powyżej 65 lat. Wzrost ten jest dynamiczny i przewiduje się, że w następnych latach będzie postępował. Spowodowany jest on głównie wchodzeniem do tej grupy wiekowej osób urodzonych w latach 50. (najliczniejszych w całym okresie powojennym) oraz w latach 60. ubiegłego wieku. Ponadto zmiany stylu życia oraz wydłużanie się jego trwania sprzyja zwiększeniu się zarówno liczby, jak i odsetka ludności w starszym wieku w ogólnej populacji kraju i regionu. Na koniec 2016 roku do tej grupy zaliczało się 645,9 tys. mieszkańców, czyli o ponad 17,9 tys. więcej niż w roku ubiegłym, wobec czego wzrost był równy 2,8%. W skali kraju wartość ta jest jeszcze wyższa – w 2016 roku liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 3,1%. Udział omawianej grupy w ludności ogółem w województwie małopolskim wynosił 19,1% i w stosunku do 2015 roku wzrósł o 0,5 p.p.

Tabela 8. Struktura wieku ludności województwa małopolskiego w podziale na ekonomiczne grupy wieku

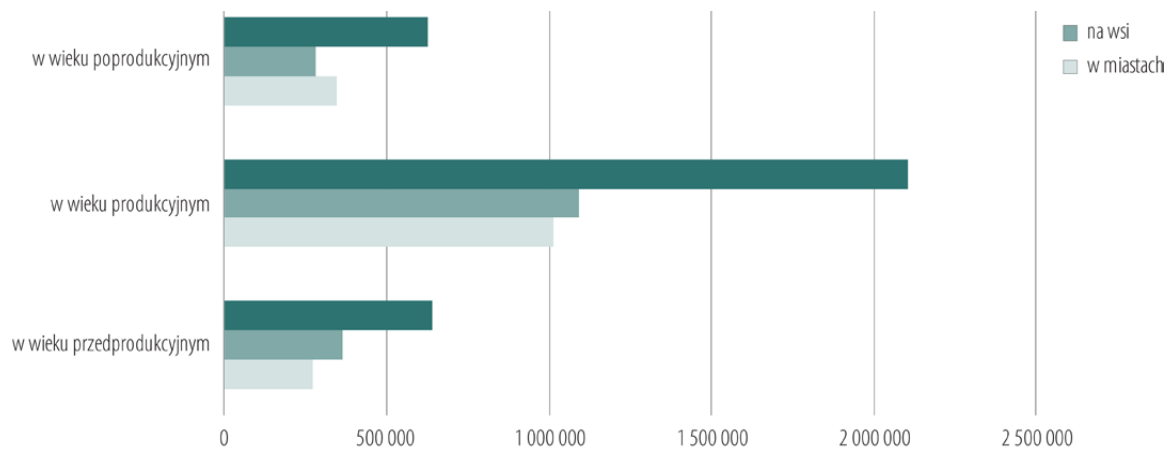
	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2016
Struktura wg ekonomicznych grup wieku							
W wieku przedprodukcyjnym (w tys.)	713,62	681,90	659,91	655,92	644,73	638,55	639,23
w tym:							
› mężczyźni	365,28	349,06	337,67	335,82	330,31	327,53	328,05
› kobiety	348,34	332,84	322,24	320,10	314,42	311,03	311,18
W wieku produkcyjnym (w tys.)	2 046,57	2 076,69	2 099,39	2 126,20	2 120,44	2 106,08	2 097,17
w tym:							
› mężczyźni	1 051,42	1 071,10	1 088,47	1 109,66	1 110,12	1 106,39	1 102,62
› kobiety	995,15	1 005,59	1 010,92	1 016,53	1 010,33	999,69	994,56
W wieku poprodukcyjnym (w tys.)	505,99	520,45	538,98	564,68	595,41	627,99	645,86
w tym:							
› mężczyźni	167,61	169,03	171,93	178,57	189,91	202,79	210,65
› kobiety	338,39	351,42	367,05	386,11	405,50	425,19	435,21
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem							
W wieku przedprodukcyjnym (%)	21,85%	20,80%	20,01%	19,60%	19,19%	18,93%	18,90%
w tym:							
› mężczyźni	51,19%	51,19%	51,17%	51,20%	51,23%	51,29%	51,32%
› kobiety	48,81%	48,81%	48,83%	48,80%	48,77%	48,71%	48,68%
W wieku produkcyjnym (%)	62,66%	63,33%	63,65%	63,53%	63,10%	62,45%	62,01%
w tym:							
› mężczyźni	51,37%	51,58%	51,85%	52,19%	52,35%	52,53%	52,58%
› kobiety	48,63%	48,42%	48,15%	47,81%	47,65%	47,47%	47,42%
W wieku poprodukcyjnym (%)	15,49%	15,87%	16,34%	16,87%	17,72%	18,62%	19,10%
w tym:							
› mężczyźni	33,12%	32,48%	31,90%	31,62%	31,90%	32,29%	32,62%
› kobiety	66,88%	67,52%	68,10%	68,38%	68,10%	67,71%	67,38%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W podziale na powiaty, najmłodsze społeczeństwo występowało w południowej części Małopolski. Zależność ta była najbardziej zauważalna w powiecie limanowskim, gdzie odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wynosił 23,5%, w wieku produkcyjnym 61,6 i poprodukcyjnym 14,9%. Podobną sytuację obserwowano także w powiecie nowosądeckim, gdzie odsetek najmłodszej grupy w 2016 roku był równy 23,1%. Najstarszymi powiatami w 2015 roku okazały się miasta: Tarnów (15,7% osób w wieku przedprodukcyjnym, 60,8% w produkcyjnym i aż 23,5% w poprodukcyjnym) i Kraków oraz powiat miechowski.

Analizując strukturę wieku ludności w układzie przestrzennym, można zauważyć, że w województwie małopolskim młodsze społeczeństwo występuje na wsi. W 2016 roku spośród 639,2 tys. osób w wieku przedprodukcyjnym aż 56,8% stanowili mieszkańcy obszarów wiejskich (362,9 tys. osób). Wywołane jest to wyższym współczynnikiem przyrostu naturalnego i wyższym wskaźnikiem dzietności na obszarach wiejskich. Na małopolskich wsiach obserwuje się także niższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej strukturze wieku mieszkańców województwa. Mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym mieszkający na wsi stanowią 44,4% (286,9 tys. osób). W grupie ludności w wieku produkcyjnym odsetek ludności w miastach wynosi 47,8% (1,0 mln osób), natomiast na wsi 52,2% (1,1 mln osób).

Wykres 15. Struktura ludności Małopolski wg ekonomicznych grup wiekowych w miastach i na wsi w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Stopniowe zwiększanie się udziału ludności w wieku poprodukcyjnym, przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczebności osób w wieku przedprodukcyjnym – to trendy negatywne. Zmiany te znajdują odzwierciedlenie we współczynniku obciążenia demograficznego, czyli liczbie osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2016 roku, podobnie jak w całym kraju, wskaźnik ten w województwie małopolskim kształtował się na poziomie 61,2 osób.

3. Procesy demograficzne

Urodzenia i dzietność kobiet

Od 2009 roku w województwie małopolskim obserwuje się spadek liczby urodzeń. Sytuacja ta zmieniła się w ostatnich latach, gdzie po 2013 roku liczba ta zaczęła wzrastać. W 2016 roku zarejestrowano 36,3 tys. urodzeń żywych, czyli o 4,6% więcej niż w roku poprzednim.

Analizując zróżnicowanie przestrzenne urodzeń w podziale na powiaty województwa małopolskiego, najwięcej dzieci urodziło się w Krakowie (8,8 tys.), powiecie krakowskim (2,8 tys.) oraz powiecie nowosądeckim (2,6 tys.). Najmniejszą liczbę urodzeń odnotowano w powiatach proszowickim, miechowskim i dąbrowskim (odpowiednio 419, 478 i 560). Zarówno w kraju, jak też w województwie małopolskim, przeważały urodzenia chłopców. W 2016 roku w Małopolsce urodziło się ich o 1,1 tys. więcej niż dziewczynek, czyli 17 618 dziewczynek i 18 713 chłopców.

Współczynnik urodzeń obliczany jako liczba urodzeń żywych na 1 000 mieszkańców w 2016 roku dla województwa małopolskiego wynosił 10,8‰ i był wyższy niż średnia dla Polski (9,9‰). Nieznacznie wyższe wartości osiągnęły na wsi – 10,9‰, natomiast w miastach współczynnik był równy 10,7‰. Również w tym przypadku wartości te przewyższały średnią dla kraju, gdzie współczynnik był równy 10,2‰ na wsi i 9,8‰ w miastach.

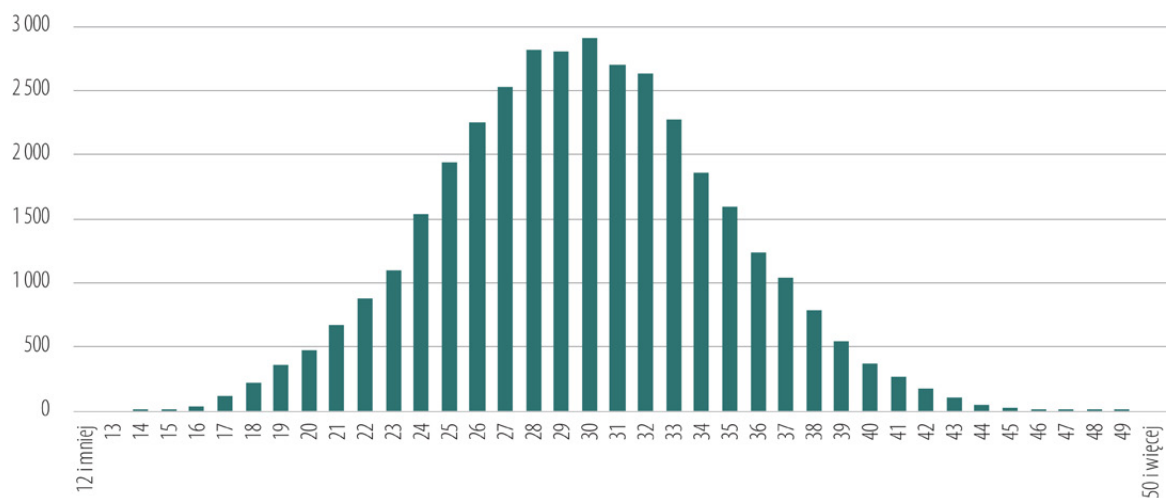
Najwyższe natężenie urodzeń wystąpiło w województwie pomorskim – 11,2‰, natomiast najniższe w świętokrzyskim – 8,5‰. Rozkład przestrzenny współczynnika w województwie małopolskim wskazywał, że najwyższe wartości odnotowano w powiecie limanowskim (12,6‰), nowosądeckim (12,4‰) i myślenickim (12,3‰), natomiast najniższą wartość zaobserwowano w Tarnowie (8,1‰). Analizując przekrój gminny, w 2016 roku najwyższe natężenie urodzeń na 1 000 osób odnotowano w gminie wiejskiej Trzciana – 16 urodzeń, a najmniejsze – 5 urodzeń – w gminie wiejskiej Bolesław.

Współczynnik dzietności (wyrażający liczbę urodzeń na liczbę kobiet w wieku 15–49 lat) jest ważnym elementem wskazującym badania procesów demograficznych. Przyjmuje się, że wartości pomiędzy 2,10 a 2,15 są optymalne i gwarantują zastępowalność pokoleń. Od 2014 roku obserwowano tendencję rosnącą współczynnika dzietności. W 2016 roku dla województwa małopolskiego wynosił on 1,40 i był wyższy niż w roku poprzednim (w 2015 roku wynosił on 1,32). Wyższe wartości współczynnika stwierdzono w trzech województwach: pomorskim i mazowieckim (odpowiednio: 1,51 i 1,48) oraz w wielkopolskim (1,47). Najniższy w kraju poziom współczynnika dzietności był w województwach: opolskim i świętokrzyskim (w obu przypadkach wskaźnik wynosił 1,20).

Mimo że wartość wskaźnika w Małopolsce stanowiła nieznacznie wyższy poziom niż średnia dla kraju, która osiągnęła wartość 1,36, tak niska wartość współczynnika nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. W żadnym z podregionów Małopolski nie osiągnięto wskaźnika bliskiego 2,10, a najwyższa wartość spośród wszystkich podregionów wystąpiła w nowosądeckim – 1,56 (najniższa wartość wskaźnika, czyli 1,26, wystąpiła w podregionie tarnowskim).

W 2016 roku struktura urodzeń wg wieku matki w województwie małopolskim kształtowała się podobnie jak dla całego kraju. Najwięcej urodzeń odnotowano wśród matek w wieku 30 lat (2 909 urodzeń).

Wykres 16. Urodzenia wg wieku matki w województwie małopolskim w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Umieralność

W ostatnich latach w województwie małopolskim obserwowano wzrost liczby zgonów ogółem. W 2016 roku liczba zgonów zmniejszyła się z 31,4 tys. w 2015 roku do 30,7 tys., czyli o 0,7 tys. Dysproporcja pomiędzy zgonami w miastach i na wsi wyraźnie się zmniejszyła. W 2015 roku w miastach Małopolski odnotowano o 948 zgonów więcej niż na wsi, natomiast w 2016 roku już zaledwie o 346. Struktura zgonów wg płci potwierdza, że w dalszym ciągu umiera więcej mężczyzn niż kobiet. W 2016 roku zmarło ich o 8,0% więcej (wartość równa średniej krajowej), a udział zgonów mężczyzn w relacji do ogółu zgonów wynosił 51,9% (w kraju wskaźnik ten osiągnął wartość 52,1%).

Dynamika zmian liczby zgonów (rok poprzedni = 100) wyniosła 97,9. Współczynnik natężenia zgonów, czyli liczba zgonów na 1 000 mieszkańców, w 2016 roku był równy 9,1‰, czyli o 0,2 p.p. niższy niż w 2015 roku. Wartość współczynnika była także niższa niż średnia wartość dla kraju (10,1‰). Wyższe wartości odnotowano w miastach (9,5‰), niż na wsi (8,7‰). Utrzymywały się one poniżej średniej dla kraju, która wynosiła odpowiednio 10,2‰ i 9,9‰. Najwyższy wskaźnik natężenia zgonów ogółem w Polsce wystąpił w województwie łódzkim (12,1‰), natomiast najniższy wskaźnik wystąpił w województwie podkarpackim (9,0‰). Analizując

przekrój powiatowy województwa małopolskiego najwyższe wartości współczynnika występowały w powiecie miechowskim (12,3‰), natomiast najniższe na południu Małopolski – w powiecie nowosądeckim (7,7‰). W przekroju gminnym najmniej, tj. 25 zgonów zarejestrowano w gminie Mucharz, natomiast najwięcej (oprócz miast na prawach powiatu) w gminie miejsko-wiejskiej Chrzanów (576 zgonów).

Pomimo spadku liczby zgonów ogółem, w 2016 roku wzrosła liczba zgonów niemowląt. Zarejestrowano 122 zgony, czyli aż o ponad 27% więcej w porównaniu z 2015 rokiem. Współczynnik natężenia zgonów niemowląt (liczba zgonów niemowląt na 1 000 urodzeń żywych) w porównaniu do 2015 roku był również wyższy (o 0,6 p.p.) i wynosił 3,4‰, przy czym średnia wartość dla kraju była równa 4,0‰. Najwyższe wartości wskaźnik ten osiągnął w powiatach tatrzańskim (8,7‰), olkuskim (6,5‰) i suskim (5,5‰), natomiast najniższe w powiatach dąbrowskim i miechowskim (0‰) oraz nowotarskim (1,0‰).

Przyrost naturalny

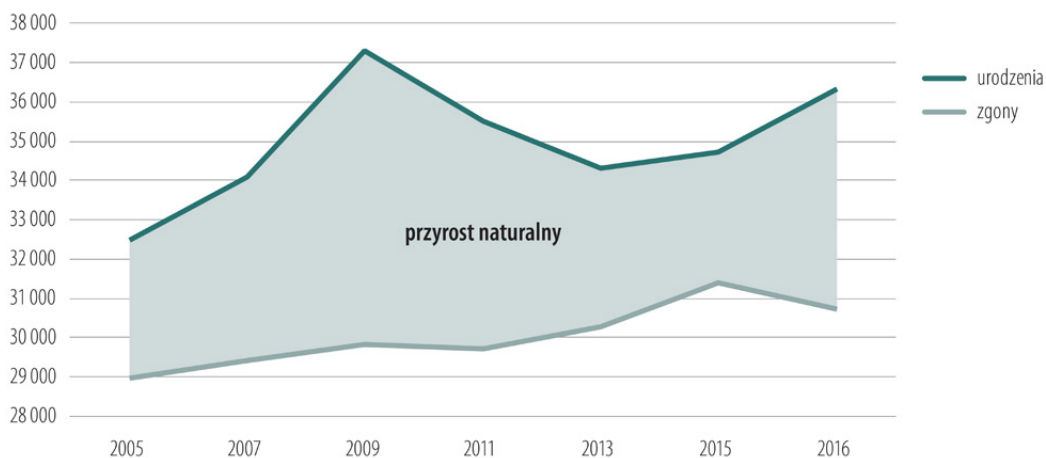
Przyrost naturalny, określany jako różnica urodzeń i zgonów, w województwie małopolskim utrzymuje się na poziomie dodatnim. W 2016 roku odnotowano nadwyżkę 5 615 osób, co dawało regionowi drugą lokatę w kraju (zaraz po województwie wielkopolskim). W Polsce przyrost naturalny utrzymał się na poziomie ujemnym (-5 752 osób). Gorsza sytuacja niż przeciętna wartość dla kraju wystąpiła tylko w województwach łódzkim i śląskim.

Współczynnik natężenia przyrostu naturalnego, obliczany jako przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców, w województwie małopolskim był równy 1,66, czyli o 0,67 p.p. więcej niż w 2015 roku. Zdecydowanie przewyższała średnią krajową, która wynosiła -0,15‰ (dla porównania: w 2015 roku była ona równa -0,67‰). Wynik ten dał Małopolsce 3. miejsce wśród wszystkich województw, zaraz po województwie pomorskim (2,04‰) i wielkopolskim (1,70‰).

Analizując wartości przyrostu naturalnego na 1 000 ludności w podziale na powiaty województwa małopolskiego, najwyższe wartości w 2016 roku odnotowały: powiat limanowski (4,83‰), powiat nowosądecki (4,76‰) i powiat myślenicki (4,03‰). Ujemne wartości wystąpiły w 7 powiatach, gdzie najniższą wartość wskaźnika zaobserwowano w powiatach: miechowskim (-2,69‰), chrzanowskim (-1,96‰) i olkuskim (-1,55‰).

Współczynnik przyrostu naturalnego wciąż wyższy jest na obszarach wiejskich, niż w miastach. W 2016 roku w województwie małopolskim wartości te były dodatnie i osiągnęły odpowiednio 2,10‰ i 1,20‰. Dla porównania, w roku poprzednim były one równe 1,90‰ i 0,10‰. Analizując problem w aspekcie przestrzennym należy zauważyć, że sytuacja ta była odmienna jedynie w powiecie wielickim, gdzie przyrost naturalny w miastach przewyższał wskaźnik z obszarów wiejskich, natomiast w powiecie myślenickim podwyższenie współczynnika przyrostu naturalnego na obszarach wiejskich i w miastach miało taką samą wartość (4,00‰). Najwyższe wartości przyrostu naturalnego na obszarach wiejskich wystąpiły w powiatach nowosądeckim (5,70‰) i limanowskim (5,20‰).

Wykres 17. Urodzenia i zgony w województwie małopolskim

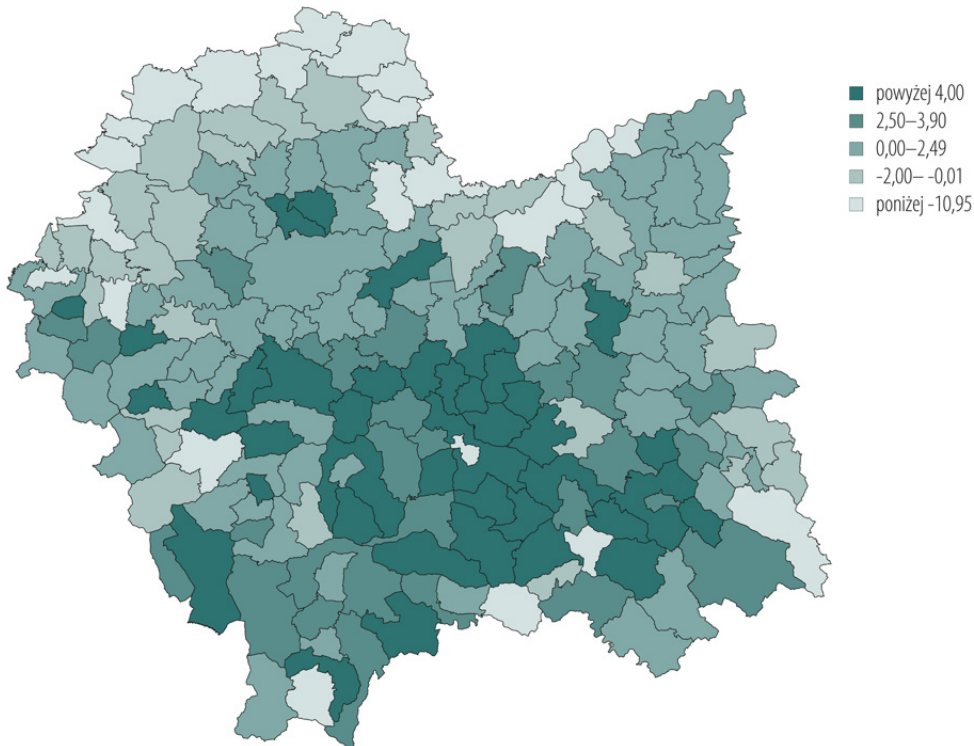

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zróżnicowanie przestrzenne współczynnika przyrostu naturalnego bardzo dobrze obrazuje podział względem gmin Małopolski. Najwyższym współczynnikiem przyrostu naturalnego w 2016 roku odznaczyły się gminy wiejskie: Nawojowa (8,75‰), Laskowa (8,56‰), Podegrodzie (8,18%) i Tokarnia (8,06%). Aż 88 gmin (48%)

uzyskało współczynnik wyższy niż średnia dla województwa małopolskiego, a 136 gmin (75% gmin w Małopolsce) – wyższy niż średnia wartość dla kraju. W trzech gminach (Brzeszcze, Zator i Koniusza) współczynnik uzyskał wartość równą 0, natomiast największą ujemną wartość odnotowano w gminach: Bolesław (-10,97‰), Wietrzychowice (-6,75‰) oraz Książ Wielki (-6,39‰). Spośród miast na prawach powiatu ujemną wartością współczynnika przyrostu naturalnego wykazał się jedynie Tarnów (-0,57‰).

Mapa 3. Przyrost naturalny na 1 000 osób w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

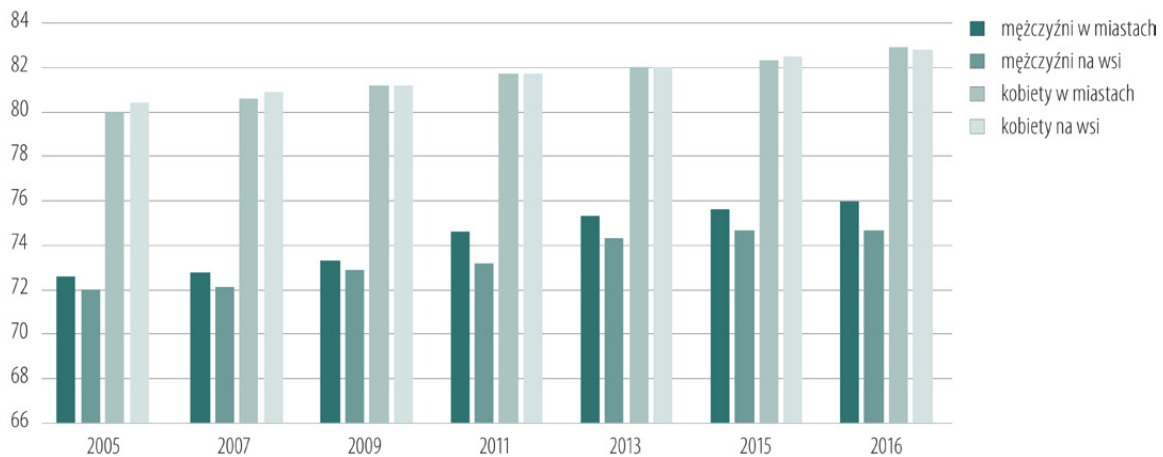
Trwanie życia

Poprawa kondycji zdrowotnej Polaków oraz rozwój nowoczesnych metod diagnostycznych i medycznych mają swoje odzwierciedlenie w trwającym już od ponad dwudziestu lat spadku natężenia zgonów, a tym samym wydłużaniu się przeciętnego trwania życia. W porównaniu do 2015 roku, długość trwania życia nieznacznie zwiększyła się. W Polsce w 2016 roku mężczyźni żyli przeciętnie 73,9 lat, natomiast kobiety 81,9 lat. Długość życia mieszkańców Małopolski nadal przewyższała średnie wartości dla Polski. Tak jak w roku poprzednim, tak w 2016 roku, statystyczny Małopolanin dożywał 75,3 lat, co okazało się najwyższym wynikiem w kraju. Małopolanki dożywały średnio 82,9 lat (o pół roku więcej w porównaniu do 2015 roku), co lokowało województwo małopolskie na 2. miejscu w kraju (zaraz po województwie podkarpackim – 83,0 lata). Nadumieralność mężczyzn jest wyraźnie widoczna we wszystkich województwach.

W 2016 roku dłużej żyli mężczyźni zamieszkujący małopolskie miasta (76,0 lat) niż wsie. Różnica powiększyła się w porównaniu do poprzedniego roku i wynosiła około 15 i pół miesiąca (1,3 roku), gdy w przypadku kobiet była ona nieznacznie większa na korzyść mieszkanek wsi (0,1 roku).

W podziale na podregiony przeciętna długość trwania życia mężczyzn najwyższa była w mieście Kraków (77,1 lat), natomiast najniższa w podregionie nowotarskim (73,9 lat). W przypadku trwania życia kobiet sytuacja była odmienna. Najwyższa wartość wskaźnika wystąpiła w podregionie tarnowskim (83,7 lat), a najniższa w oświęcimskim (82,2 lata).

Wykres 18. Zmiana przeciętnego trwania życia kobiet i mężczyzn w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Małżeństwa, rozwody i separacje

Od kilku lat w województwie małopolskim obserwuje się spadek liczby zawieranych małżeństw. Sytuacja uległa zmianie od 2014 roku, gdzie liczba ta zaczęła się zwiększać. W 2015 roku zawarto 17,5 tys. małżeństw, natomiast w 2016 roku 18,0 tys. Więcej związków małżeńskich (9,5 tys. – 52,7%) zawarto na wsi. Współczynnik natężenia małżeństw, obliczany jako liczba zawartych małżeństw na 1 000 mieszkańców, w 2016 roku nieznacznie zwiększył się w relacji do roku poprzedniego i wynosił 5,3‰, co usytuowało Małopolskę na drugim miejscu wśród wszystkich województw (zaraz po województwie pomorskim – 5,4‰). Najniższą wartość współczynnika wykazały województwa łódzkie i warmińsko-mazurskie (4,7‰). Wyższą wartość współczynnika występowała na wsi, gdzie wynosiła 5,6‰ i była wyższa o 0,1 p.p. niż w miastach. Współczynnik natężenia małżeństw dla kraju był równy 4,9‰. W układzie powiatowym województwa małopolskiego, najwięcej małżeństw na 1 000 osób przypadało w powiecie limanowskim (6,4‰), a najmniej w Tarnowie (4,5‰).

Z roku na rok spada odsetek małżeństw wyznaniowych. W 2016 roku w Małopolsce spośród wszystkich zawartych małżeństw, 71,6% stanowiły małżeństwa wyznaniowe ze skutkami cywilnymi (spadek w porównaniu do roku poprzedniego o 0,6 p.p.). W 2016 roku w Polsce odsetek ten wynosił 63,0%.

Od kilku lat w województwie małopolskim wzrasta liczba rozwodów, jednak w 2016 roku orzeczono prawomocnie o 2,9% mniej rozwodów niż w roku ubiegłym, tj. 4,6 tys. W skali całego kraju spadek ten był równy 5,6%. Liczba rozwodów na 1 000 mieszkańców Małopolski wynosiła 1,7‰, czyli o 0,4 p.p. mniej niż średnia dla kraju. W miastach województwa małopolskiego współczynnik natężenia rozwodów był wyższy niż na wsi (odpowiednio 2,3‰ i 1,2‰).

W ostatnich latach w Polsce obserwuje się także spadek liczby orzeczonych separacji. W 2016 roku sądy orzekły o 5,2% mniej separacji niż w roku ubiegłym. W województwie małopolskim orzeczono prawomocnie 153 separacje, czyli o 12% mniej niż w roku poprzednim. Wynik ten dał Małopolsce trzecią pozycję w kraju.

4. Migracje

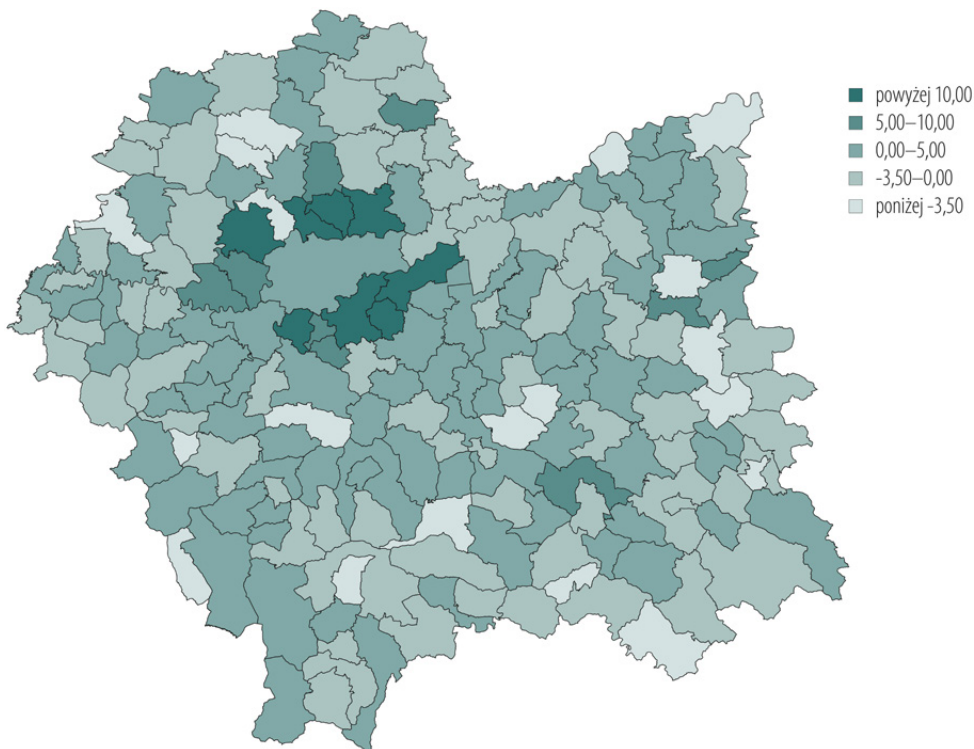
Migracje wewnętrzne

Jednym z ważniejszych czynników wpływających na stan zaludnienia danego obszaru są migracje. W 2016 roku w Małopolsce saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały podobnie jak w poprzednich latach utrzymało się na dodatnim poziomie i wyniosło 3,4 tys. osób (o 0,3 tys. więcej niż przed rokiem). Oznaczało to, że zameldowało się 29,6 tys. osób (o 4% mniej niż w 2015 roku) oraz wymeldowało 26,2 tys. osób (o 2,9% mniej niż w roku ubiegłym). Współczynnik natężenia migracji na 1 000 osób wynosił 0,9‰ i podobnie jak w kraju, wyższy był na wsi (2,0‰) niż w miastach (-0,2‰). Najwyższe natężenie wystąpiło w województwie mazowieckim, natomiast najniższe odnotowano w województwie lubelskim, gdzie osiągnęło wartość -2,5‰. Województwo małopolskie zajmowało pod tym względem 3. miejsce w kraju, zaraz po województwie mazowieckim i pomorskim, które odnotowały saldo na poziomie odpowiednio 2,3% i 0,98‰.

Największe saldo migracji wewnętrznych odnotowały powiaty wielicki (10,97%), krakowski (6,39%) oraz Kraków (1,94%). Widoczny jest zatem przestrzenny rozkład salda migracji w województwie, gdzie najwyższe wartości osiągane są przede wszystkim w stolicy Małopolski (w Krakowie i jego obszarze funkcjonalnym). Najniższe saldo migracji odnotował Nowy Sącz, gdzie wartość ta wyniosła -2,88‰ oraz Tarnów (-1,90‰). Ujemne saldo migracji wewnętrznych wystąpiło w 14 powiatach.

Na mapie szczególnie widać nadal postępujący proces suburbanizacji. Analizując poziom salda migracji wewnętrznych w podziale na gminy województwa małopolskiego można zauważyć, że najwyższe wartości osiągały jednostki położone w obszarach bezpośredniego oddziaływania większych miast. Saldo migracji powyżej 10‰ występowało m.in. w gminach zaliczających się do zasięgu metropolii krakowskiej, czyli: w Wielkiej Wsi (25,5‰), Niepołomicach (17,7‰), Zielonkach (16,6‰), Michałowicach (12,5‰), Wieliczce (12,3‰), Biskupicach (12,1‰), Kocmyrzowie-Luborzycy (11,2‰), Mogilanach (10,7‰) i w Raclawicach (10,4‰). Na szczególną uwagę zasługują także gminy otaczające dwa miasta na prawach powiatu. W gminie Tarnów i Chelmiec saldo migracji było zdecydowanie wyższe niż w mieście Tarnów i w Nowym Sączu. W obu tych gminach osiągnęło wartość 5,8‰. Na drugim końcu zestawienia znalazły się gminy, które wykazały ujemne saldo migracji wewnętrznych, m.in. Ryto (-7,0‰), Rzepiennik Strzyżewski (-6,4‰), Kamienica (-5,6‰) oraz miasto Gorlice (-5,1‰). Należy także zwrócić uwagę na ujemne saldo w mieście Tarnów (-3,7‰), w którym od kilku lat obserwowany jest spadek liczby mieszkańców.

Mapa 4. Saldo migracji wewnętrznych na 100 osób w województwie małopolskim w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Migracje zagraniczne²

Dane dotyczące migracji zagranicznych mogą nie obejmować wszystkich emigrantów i imigrantów. Powodem tego jest niedokonywanie formalności związanych z zameldowaniem i wymeldowaniem przez osoby migrujące, przy znacznym swobodnym przepływie ludności (zwłaszcza w krajach Unii Europejskiej należących do strefy Schengen).

Na podstawie danych prezentowanych przez Główny Urząd Statystyczny zaobserwowano w województwie małopolskim korzystne zjawisko, jakim jest dodatnie saldo migracji zewnętrznej (296 osób), co oznacza, że liczba napływających do województwa przewyższyła liczbę wymeldowujących się za granicę. Dla porównania, w 2014 roku odnotowano ujemne wartości salda migracji zagranicznej (-625 osób).

2. Główny Urząd Statystyczny zrezygnował z publikacji danych dotyczących migracji zagranicznych za 2015 rok z powodu braku ich kompletności, zatem dane za 2016 rok zostały porównane do wartości uzyskanych w 2014 roku.

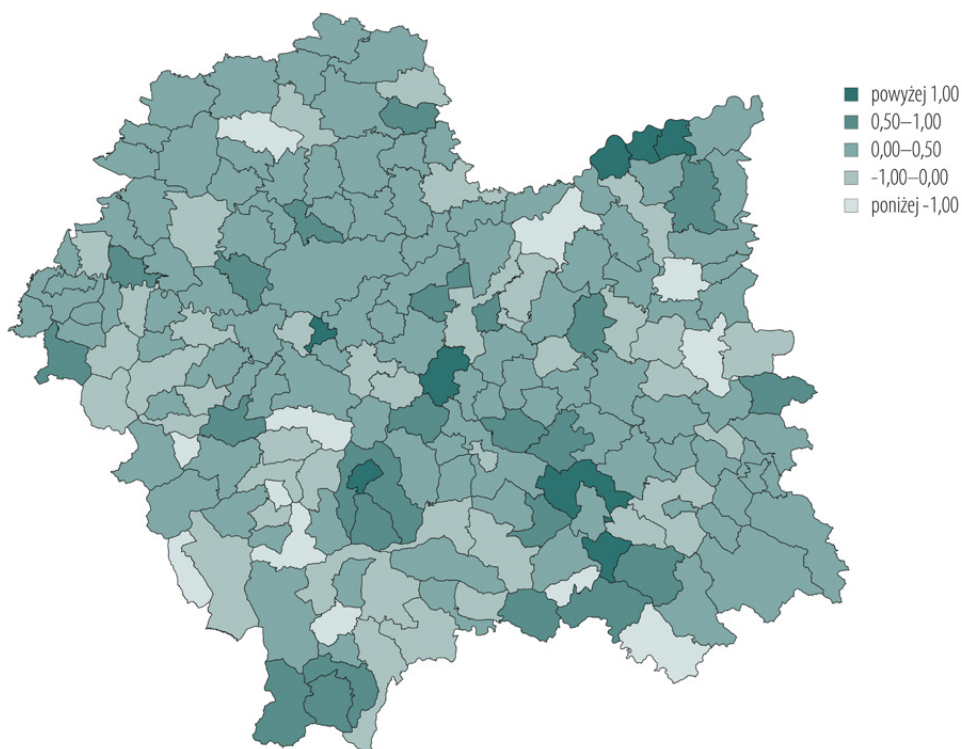
W 2016 roku w województwie na pobyt stały zameldowało się 1 401 migrantów zagranicznych (o 130 osób mniej niż w 2014 roku), natomiast wyjechało za granicę 1 105 osób (tj. o ponad 1 tys. osób mniej w porównaniu z 2014 rokiem). Oznacza to, że wielkość migracji osłabła w stosunku do roku poprzedniego. Podobnie jak w 2014 roku, więcej imigrantów osiedliło się na stałe w miastach (769 osób) niż na wsi (632 osoby). Taka sama relacja dotyczyła wyjazdów – więcej osób emigrowało z miast niż ze wsi. W 2016 roku aż 617 mieszkańców miast opuściło na stałe województwo małopolskie, natomiast na wsi ubyło 488 osób.

Uzupełnieniem analizy danych zastanych migracji są prowadzone badania jakościowe. W 2016 roku Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego zrealizowało badanie ruchu migracyjnego w województwie małopolskim³. Pozwoliło spojrzeć na migracje zarobkowe w regionie z różnych perspektyw – osób wyjeżdżających za granicę, powracających z emigracji czy cudzoziemców przyjeżdżających do Małopolski, a także migrujących wewnątrz kraju. Główne konkluzje wynikające z badania zostaną przedstawione w dalszej części rozdziału.

Emigranci z Małopolski

Szacunki sporządzone na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku (NSP 2011) wykazały, że poza granicami kraju przebywało wówczas czasowo około 187,5 tys. Małopolan. Ponadto, w latach 2004–2014 ponad 20,5 tys. mieszkańców województwa wymeldowało się na pobyt stały za granicę. Obszarami, które odnotowały największe natężenie emigracji – mierzone zarówno strumieniem wyjazdów na pobyt stały, jak i liczbą czasowo przebywających za granicą – są centralna, wschodnia i południowa część województwa. W 2016 roku największa przewaga imigrantów wystąpiła w Krakowie oraz w powiatach: krakowskim, nowosądeckim i limanowskim. Spowodowało to wystąpienie dodatniego salda migracji zagranicznej.

Mapa 5. Saldo migracji zagranicznych na 1 000 osób w województwie małopolskim w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

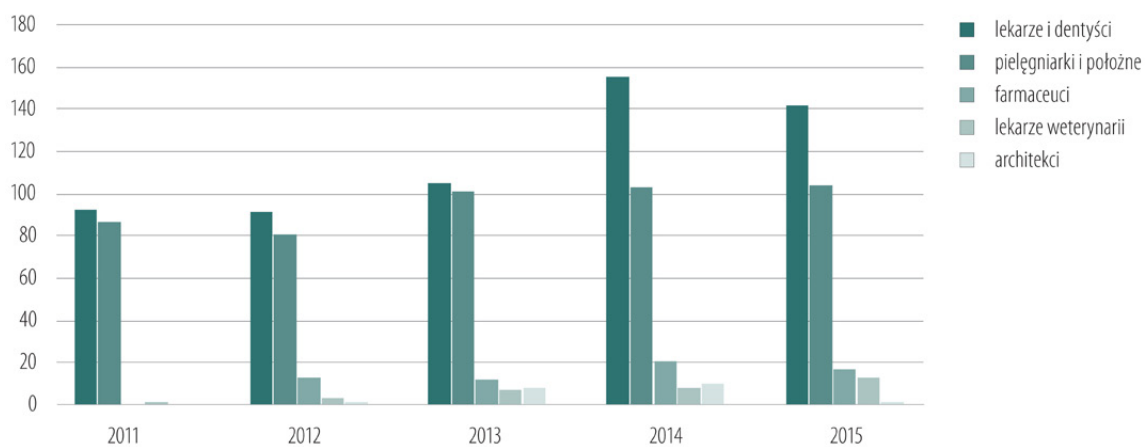
3. W ramach badania *Ruch migracyjny w Małopolsce* przeprowadzono indywidualne wywiady pogłębione (IDI) z migrantami oraz pracodawcami zatrudniającymi obcokrajowców (łącznie 130 wywiadów), a także wywiady eksperckie z przedstawicielami agencji zatrudnienia, uczelni i powiatowych urzędów pracy (15 wywiadów). Analizę oparto również na danych zastanych, pozyskanych z wielu różnych źródeł (m.in. z GUS, Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, izb branżowych, powiatowych urzędów pracy, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Izby Skarbowej w Krakowie, portalu EURES, Państwowej Inspekcji Pracy, Straży Granicznej).

Do powiatów, z których wyjechało najwięcej osób, należał Tarnów. Z miasta wymeldowało się 237 mieszkańców, natomiast zameldowało zaledwie 38 osób, co przyczyniło się do powstania ujemnego salda migracji zagranicznych, które wyniosło -199 osób. W przekroju gmin, najwięcej osób z zagranicy na stałe miejsce zamieszkania wybrało miasta: Kraków (400 osób), Nowy Sącz (59 osób) i Zakopane (40 osób), a najwięcej zdecydowało się na stałe wyjechać z Tarnowa (237 osób) i z Krakowa (79 osób) oraz z gminy Andrychów (58 osób). Współczynnik salda migracji zagranicznych na 1 000 mieszkańców w województwie małopolskim wynosił w 2016 roku 0,09‰. Najwyższe wartości zaobserwowano w gminach: Raba Wyżna (1,85%), Gręboszów (1,77‰), Mędrzechów (1,41‰) i Mszana Dolna (1,26‰). Na drugim końcu zestawienia, z ujemnymi wartościami, znalazły się gminy: Tuchów (-2,10‰), Ryto (-1,82‰) i miasto Tarnów (-1,80‰).

Analizując kierunki wyjazdów mieszkańców Małopolski, należy zauważyć, że większość emigrantów wybrała na stałe miejsce zamieszkania kraje europejskie (80,6%), następnie Amerykę Północną i Środkową (14,2%) oraz kraje Azji (3,3%). W Europie największym powodzeniem cieszyły się Niemcy i Austria, do których wyjechało odpowiednio 272 i 266 osób. Następnymi kierunkami były Wielka Brytania (226 osób) oraz Stany Zjednoczone (207 osób). Badając strukturę imigrantów, należy podkreślić, że i oni w większości przybyli z krajów europejskich (1 129 osób), w tym najwięcej osób z Wielkiej Brytanii (277), Niemiec (124) i Irlandii (102). Na pobyt stały osiedliło się także 170 osób z USA.

Sklonność do podejmowania decyzji migracyjnych różni się w zależności od wieku, płci (np. ze względu na charakter rynku pracy w kraju docelowym) czy aktualnej sytuacji życiowej i rodzinnej. Emigrujący z województwa małopolskiego to przede wszystkim osoby, które stanowią część lokalnych zasobów pracy. Szacunki sporządzone na podstawie NSP 2011 wykazały, że wśród Małopolan, którzy przebywali wówczas czasowo za granicą ponad połowę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym mobilnym, czyli między 18. a 45. rokiem życia. Przedstawiciele agencji zatrudnienia rekrutujących pracowników z Małopolski zauważają, że wyjazdy często dotyczą osób, które dopiero skończyły studia i jeszcze nie założyły własnej rodziny lub mają już dorosłe dzieci. Opinie ekspertów wskazują, że emigracja często dotyczy osób wykształconych, mających dobre przygotowanie do pracy w zawodzie – fachowców. Na emigrację z Małopolski decyduje się coraz większy odsetek absolwentów szkół zawodowych. Badanie losów absolwentów pokazało, że wśród absolwentów z rocznika 2014 na wyjazd zdecydowało się 4,8%. Co więcej, niemal wszyscy byli w momencie badania zatrudnieni (92% absolwentów, którzy wyemigrowali). Pewnym przybliżeniem nastrojów migracyjnych wśród małopolskich specjalistów są informacje o liczbie wydanych zaświadczeń potwierdzających kwalifikacje w UE. Wśród małopolskich specjalistów, którzy wnioskowali o zaświadczenie o odpowiednich kwalifikacjach, a zatem rozważających pracę za granicą, wyróżniają się lekarze i pielęgniarki. Ponadto, w 2015 roku liczba lekarzy weterynarii, którzy wystąpili o wydanie zaświadczenia, choć niewielka, stanowiła ponad 68% osób, które uzyskały w tym roku prawo wykonywania zawodu.

Wykres 19. Liczba wydanych zaświadczeń potwierdzających kwalifikacje specjalistów w UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ruch migracyjny w Małopolsce*, 2017.

Wśród konsekwencji migracji, w szczególności tych o profilu zarobkowym, warto zwrócić uwagę na transfery finansowe. Cel wyjazdu oraz sytuacja rodzinna emigranta decydują o tym, ile pieniędzy wydaje on w kraju, do którego wyjechał, a ile przesyła do kraju pochodzenia. Uczestniczący w badaniu emigranci wysyłali do Polski

do 60% zarobionych za granicą pieniędzy. Wysokość wykazanych przez Małopolan w 2015 roku dochodów ze źródeł zagranicznych wyniosła 1 402,7 mln zł i była o 59% wyższa niż w 2011 roku. Dochody takie zadeklarowało 45,8 tys. mieszkańców województwa. Wykazywane dochody pochodziły głównie z Niemiec, a także ze Stanów Zjednoczonych i Holandii.

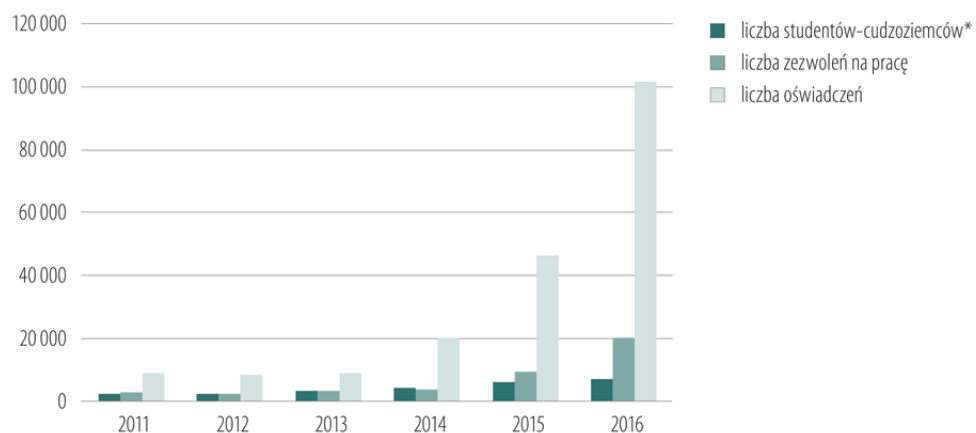
Motywy, które skłoniły emigrantów z Małopolski do powrotu do województwa można podzielić na ekonomiczne, społeczne, rodzinne, związane z cyklem życia, a także wynikające z uwarunkowań w kraju pochodzenia czy wcześniejszych planów i założeń dotyczących wyjazdu. Społeczne motywy powrotów to przede wszystkim tęsknota za rodziną i krajem. Czynniki rodzinne skłaniające do powrotów, to wybór miejsca, w którym chce się wychowywać dzieci, a także zdrowie – własne lub bliskich w Polsce. Ekonomicznymi motywami powrotów były np.: zakończenie kontraktu, zrealizowanie celów wyjazdu oraz chęć realizacji ambicji zawodowych. Do Małopolski powracały również osoby, dla których ramy czasowe emigracji były z góry wyznaczone przez ich aktualną sytuację życiową (np. rozpoczęcie roku akademickiego w przypadku studentów).

Powracający z zagranicy Małopolanie po powrocie niejednokrotnie poszukują zatrudnienia zgodnego ze swoimi kwalifikacjami. Cechuje ich również przedsiębiorczość. Emigracja pozwoliła im na zgromadzenie kapitału finansowego, co znacznie ułatwia podjęcie decyzji o założeniu własnej firmy.

Imigranci w Małopolsce

Zwiększający się napływ imigrantów zarobkowych do Małopolski szczególnie widoczny jest od 2012 roku. Tylko w latach 2015–2016 o 111% wzrosła liczba wydanych zezwoleń na pracę dla obywateli spoza UE i Szwajcarii (w 2016 roku wydano ich ponad 20 tys.), a o 119% liczba zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca z Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji oraz Ukrainy na czas do 6 miesięcy (niemal 101,5 tys. oświadczeń w 2016 roku). W roku akademickim 2015/2016 liczba cudzoziemców studiujących na małopolskich uczelniach wzrosła w stosunku do poprzedniego roku o 1/5.

Wykres 20. Napływ cudzoziemców do Małopolski w latach 2011–2016

* w danym roku akademickim, tj. od roku akademickiego 2010/2011, do roku akademickiego 2015/2016

** łącznie zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ruch migracyjny w Małopolsce, 2017*.

W latach 2011–2016 zwiększyła się liczba krajów, których obywatele uzyskali prawo legalnego zatrudnienia w Małopolsce – z 63 do 84. Oprócz Ukrainy, której obywatele stanowią zdecydowaną większość, największą liczbę zezwoleń na pracę w Małopolsce otrzymali obywatele Mołdawii, Rosji oraz Białorusi. W ostatnich latach istotnie zwiększył się także napływ osób pochodzących z Indii.

Wśród imigrantów zarobkowych (spoza UE, EOG i Szwajcarii), którzy w 2016 roku uzyskali prawo do podejmowania pracy na terenie Małopolski przeważali:

- › mężczyźni (przewaga kobiet zaznaczała się jedynie w napływie z Tajlandii i Indonezji). W latach 2013–2016 udział mężczyzn w napływie z Ukrainy zwiększył się z 58% do 69%;
- › osoby młode, głównie w wieku 26–40 lat;
- › pracownicy fizyczni – dotyczyło ich 84% zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi i 49% zezwoleń na pracę. Warto jednak zauważyć, że w Małopolsce wzrasta popyt

na pracowników wykonujących bardziej złożone zawody – liczba zezwoleń na pobyt czasowy i pracę wymagającą wysokich kwalifikacji wzrosła w latach 2014–2016 ponad 16-krotnie. W tym samym okresie 19-krotnie zwiększyła się liczba specjalistów IT, którzy uzyskali pozwolenie na pracę.

Wśród czynników, które imigranci wskazywali jako przemawiające za wyborem Małopolski, znalazły się te związane z rynkiem pracy, w tym możliwość podjęcia lepiej płatnej, ciekawej, a także legalnej pracy. Wybór województwa uzależniano również od kontaktów interpersonalnych oraz korzeni rodzinnych. Wskazywane motywy imigracji do Małopolski miały również związek z rozwojem osobistym (chęcią zmiany, ciekawością) czy z samym regionem (m.in. jego atrakcyjnością turystyczną, łatwą dostępnością komunikacyjną Krakowa). Studentów z zagranicy do województwa przyciągają renomą szkół wyższych, oferowany program studiów i niższe koszty nauki, a także działania marketingowe, jakie uczelnie prowadzą w celu pozyskania studentów z innych krajów.

Uczestniczący w badaniu imigranci przeważnie pozytywnie oceniali warunki życia i pracy w Małopolsce. Również zatrudniający cudzoziemców pracodawcy byli zadowoleni z dotychczasowej współpracy. Imigrantów satysfakcjonowało otrzymywane wynagrodzenie, choć pojawiały się także oczekiwania wyższych zarobków. Ci wykonujący prace proste deklarowali, że zarabiają netto od minimalnej krajowej do 3,5 tys. zł, natomiast przedstawiciele prac specjalistycznych – od minimalnej krajowej do 6,0–8,0 tys. zł.

Eksperti i pracodawcy spodziewają się dalszego wzrostu liczby imigrantów zarobkowych w Małopolsce pod warunkiem, że sytuacja rynkowa w województwie będzie sprzyjać tworzeniu nowych, atrakcyjnych miejsc pracy, kurs złotego do hrywny będzie atrakcyjny, a cudzoziemcy będą się tu czuć „dobrze”.

— więcej informacji

- www.obserwatorium.malopolska.pl/blog/malopolski-emigrant
- www.obserwatorium.malopolska.pl/blog/migrant-powrotny-przedsiębiorca-bezrobotny
- www.obserwatorium.malopolska.pl/blog/malopolanie-regionalni-patrioci
- www.obserwatorium.malopolska.pl/blog/coraz-wiecej-cudzoziemcow-pracuje-malopolsce

Ochrona zdrowia

Opracowanie: Radosław Grochal, Agnieszka Markielowska, Anna Młynarczyk, Joanna Mucha, Iwona Pałka, Anita Woźniak

— podsumowanie

- W Małopolsce żyje się dłużej – w 2016 roku wskaźnik przeciętnego dalszego trwania życia dla mężczyzn w Małopolsce wynosił 75,3 lat (w Polsce 73,9), a dla kobiet w Małopolsce 82,9 (w Polsce 81,9). Różnica pomiędzy długością życia mężczyzn i kobiet jest nadal bardzo duża na korzyść kobiet. Przeciętne dalsze trwanie życia kobiet w Polsce jest dłuższe od życia mężczyzn o 8 lat, natomiast w Małopolsce przeciętne dalsze trwanie życia kobiety jest dłuższe od życia mężczyzny o około 7,6 lat.
- W 2016 roku połączono dwie jednostki wojewódzkie, tj. Małopolskie Centrum Rehabilitacji Dzieci „Solidarność” w Radziszowie z Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalem Dziecięcym im. św. Ludwika w Krakowie, czego efektem jest zwiększenie dostępności do świadczeń dla małych pacjentów, a także skrócenie czasu oczekiwania na zabiegi terapeutyczne.
- Krakowskie Pogotowie Ratunkowe obchodziło 125-lecie działalności. Zespoły ratownictwa biorą udział w wielu mistrzostwach w ratownictwie medycznym zarówno w Polsce, jak i poza granicami kraju, zajmując wysokie miejsca oraz zdobywając wyróżnienia.
- Trwa realizacja inwestycji „Nowa Siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim”, która będzie dopełnieniem akademickiego kampusu medycznego UJ CM na terenie Krakowa-Prokocimia i jest największą inwestycją w skali województwa w obszarze ochrony zdrowia.

1. Polityka zdrowotna

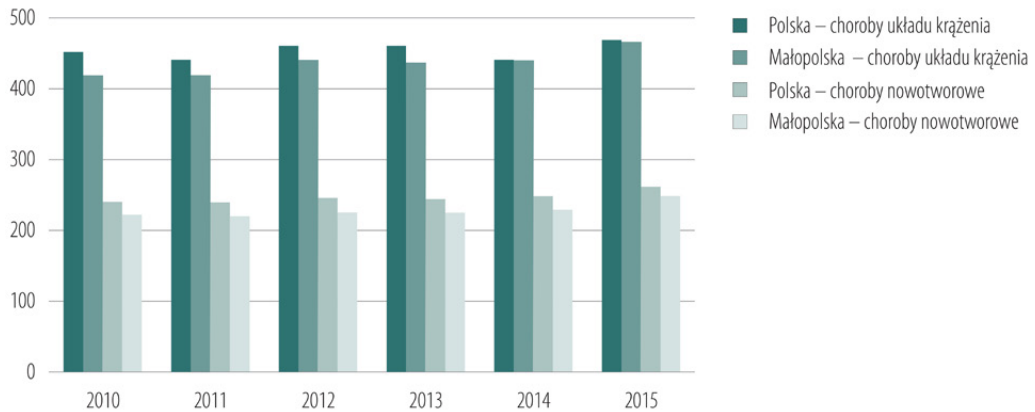
Podstawowymi problemami zdrowotnymi mieszkańców państw rozwiniętych są: choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, urazy i wypadki, choroby zwyrodnieniowe układu narządów ruchu, choroby metaboliczne, zaburzenia w sferze zdrowia psychicznego, schorzenia układu oddechowego oraz pokarmowego itp. Należą one do ważnych przyczyn powodujących przedwczesne zgony, jednocześnie z uwagi na przewlekły przebieg w znacznym stopniu ograniczają lub uniemożliwiają pełnienie ról zawodowych i społecznych.

W związku z tym zapobieganie przedwczesnym zgonom oraz ograniczanie negatywnych skutków chorób przewlekłych, należy do priorytetów rozwojowych systemu ochrony zdrowia, zwłaszcza w obliczu konieczności utrzymania długiej aktywności zawodowej osób pracujących. Ponadto systematyczne wydłużanie się przeciętnego dalszego trwania życia człowieka, wskazuje na potrzebę rozwoju różnych dziedzin medycyny, techniki i in. związanych z pozytywnym starzeniem się oraz utrzymaniem jakości życia społeczeństwa. Według danych GUS w 2016 roku wskaźnik przeciętnego dalszego trwania życia dla mężczyzn w Małopolsce wynosił 75,3 lat (w Polsce 73,9), a dla kobiet w Małopolsce 82,9 (w Polsce 81,9).

W Polsce i w Małopolsce do głównych przyczyn zgonów należą choroby układu krążenia i choroby nowotworowe, zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu a także objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych, laboratoryjnych gdzie indziej niesklasyfikowane. Ogółem w 2015 roku zmarły

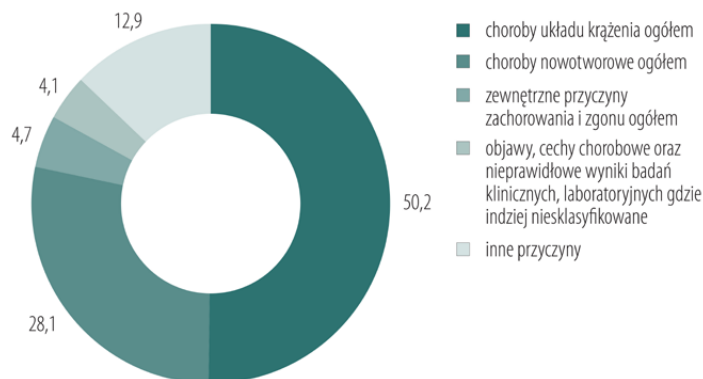
w Małopolsce 31 384 osoby, w tym na choroby układu krążenia ogółem – 15 753 osoby (50,2% ogółu zgonów), a na choroby nowotworowe ogółem – 8 817 osób (28,1% ogółu zgonów). Odnotowywane odsetki w zakresie najczęstszych przyczyn zgonów były wyższe w Małopolsce niż w Polsce (odpowiednio 45,7% i 26,7%). Natomiast porównanie wskaźników umieralności na 100 000 mieszkańców w przypadku dwóch zasadniczych przyczyn zgonów Polaków i Małopolan, wypada korzystniej dla Małopolan.

Wykres 21. Zgony z powodu chorób układu krążenia oraz nowotworów złośliwych na 100 000 mieszkańców w Polsce oraz w Małopolsce, w latach 2010–2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Wykres 22. Udział procentowy zgonów wg najczęstszych przyczyn w Małopolsce w 2015 roku (dane przed weryfikacją)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Zadaniem samorządu województwa małopolskiego w obszarze ochrony zdrowia jest stwarzanie warunków służących poprawie stanu zdrowia i jakości życia mieszkańców województwa małopolskiego przez oddziaływanie na czynniki kształtujące zdrowie, zmniejszanie różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych oraz podnoszenie jakości i efektywności regionalnego systemu ochrony zdrowia. Podstawowe działania w tym zakresie to: realizacja inwestycji służących poprawie infrastruktury podmiotów leczniczych i jakości udzielanych świadczeń zdrowotnych oraz wdrażanie wieloletnich programów zdrowotnych

opiniowanych przez Agencję Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji. Należą do nich m.in.: *Program zdrowotny w zakresie prewencji i wykrywania chorób układu krążenia w populacji mieszkańców województwa małopolskiego; Prozdrowotne oddziaływania edukacyjne na rzecz zmniejszenia umieralności na nowotwory w Małopolsce; Profilaktyka depresji i rozpowszechnianie postaw prozdrowotnych w obszarze zdrowia psychicznego; Program edukacyjny dla mieszkańców województwa małopolskiego pn. Wyprzedzić smutek oraz programy dotyczące szczepień ochronnych.* Działania przewidziane w programach zdrowotnych, adresowane są do wszystkich mieszkańców Małopolski i mają na celu wczesne wykrycie choroby oraz edukację zdrowotną lub uodpornienie dzieci za pomocą szczepień ochronnych. Na uwagę zasługuje wdrożenie *Programu zdrowotnego dotyczącego profilaktyki zakażeń pneumokokowych w Małopolsce*, który zapoczątkowano w 2014 roku opierając go na współdziałaniu z jednostkami samorządu terytorialnego (JST) przez udzielenie wsparcia merytorycznego i finansowego przez województwo małopolskie. Początkowo zainteresowanie wyraziła jedna jednostka samorządu terytorialnego, natomiast w 2015 roku współpracowało już 6 JST, a w 2016 roku – 9 jednostek.

— więcej informacji

Wszelkie informacje o realizowanych programach zdrowotnych dostępne są pod adresem:
<http://www.profilaktykawmalopolsce.pl>

W 2015 roku rozpoczęto realizację *Programu zdrowotnego profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV) w Małopolsce*, co spotkało się z dużym uznaniem ze strony młodzieży, rodziców i wychowawców. W roku 2016 do wspólnej realizacji dołączyły 4 powiaty, które wyraziły wolę współpracy. Kontynuowany i jed-

nocześnie rozwijany jest innowacyjny projekt edukacyjny w obszarze uzależnienia od Internetu – nowych technologii, adresowany do dzieci klas 4–6 szkół podstawowych oraz ich wychowawców pn. *Zagrożenia w sieci – profilaktyka, reagowanie*, który został zapoczątkowany w 2012 roku. Do 2016 roku łącznie działaniami objęto 310 081 osób, w tym uczniów, nauczycieli i rodziców. Pięć lat realizacji projektu pozwoliło na dotarcie do niemal wszystkich szkół podstawowych w Małopolsce i wskazanie, szczególnie dzieciom, w sposób dla nich przystępny, realnych zagrożeń wynikających z nieograniczonego dostępu do sieci oraz możliwości zapobiegania.

W 2016 roku na realizację programów zdrowotnych i projektu przeznaczono łącznie 2 278 118,20 zł, co pozwoliło na objęcie bezpośrednimi działaniami 63 686 osób. Opracowano różnorodne materiały edukacyjne upowszechniane za pomocą dostępnych mediów.

Jednocześnie województwo małopolskie, realizując zapisy ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego, podejmuje starania dotyczące poprawy dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych w dziedzinie psychiatrii. Priorytety w odniesieniu do ochrony zdrowia psychicznego zostały sformułowane w *Małopolskim Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011–2016*.

Psychiatryczna opieka zdrowotna, z uwagi na wieloletnie niedoszacowanie wartości świadczeń zdrowotnych, jest jednym z najtrudniejszych obszarów działalności, dlatego z satysfakcją należy odnotować fakt zrealizowania w 2016 roku zadania pn. *Rozwój bazy lecznictwa psychiatrycznego poprzez modernizację obiektów Szpitala Specjalistycznego im. dr. J. Babińskiego w Krakowie*, na które wydatkowano 4 460 384,98 zł, co pozwoliło m.in. na wykonanie prac konserwatorskich elewacji i dachu dwóch budynków oraz prac dostosowawczych dwóch innych budynków.

Psychiatryczna opieka zdrowotna, z uwagi na wieloletnie niedoszacowanie wartości świadczeń zdrowotnych, jest jednym z najtrudniejszych obszarów działalności, dlatego z satysfakcją należy odnotować fakt zrealizowania w 2016 roku zadania pn. *Rozwój bazy lecznictwa psychiatrycznego poprzez modernizację obiektów Szpitala Specjalistycznego im. dr. J. Babińskiego w Krakowie*, na które wydatkowano 4 460 384,98 zł, co pozwoliło m.in. na wykonanie prac konserwatorskich elewacji i dachu dwóch budynków oraz prac dostosowawczych dwóch innych budynków.

Samorząd województwa małopolskiego, realizując zapisy ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii opracował *Małopolski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2014–2020* oraz *Małopolski Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2014–2020*.

W 2016 roku samorząd wojewódzki w ramach działań w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom dofinansował działalność pozalecniczą Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współuzależnienia w Krakowie oraz zadania Eksperta Wojewódzkiego ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii.

Władze województwa małopolskiego przeprowadziły kampanię informacyjno-edukacyjną związaną z tematyką uzależnień. Sfinansowano druk dodatku o uzależnieniach, dodatkowo przeprowadzona została tygodniowa kampania internetowa na serwisach wspomnianej gazety będąca zapowiedzią dodatku. Zawartość merytoryczna kampanii dotyczyła szeroko pojętej profilaktyki uzależnień. Poruszone zostały m.in. tematy związane z: profilaktyką alkoholową, przeciwdziałaniem narkomanii, zagrożeniami przyjmowaniem nowych substancji psychoaktywnych, a także ryzykiem zakażenia HIV/AIDS.

Ponadto administracja województwa małopolskiego udzieliła dofinansowania w kwocie 200 000 zł na zakup 23 łóżek szpitalnych z szafkami przyłóżkowymi, 2 alkomatów, 1 defibrylatora oraz 1 aparatu EKG dla Szpitala Specjalistycznego im. L. Rydygiera w Krakowie sp. z o.o. (przeznaczone dla Oddziału Toksykologii i Chorób Wewnętrznych z Pododdziałem Detoksykacji i Poradni Leczenia Uzależnień). Przekazano także kwotę 198 403 zł dla Podhalańskiego Szpitala Specjalistycznego im. Jana Pawła II w Nowym Targu na remont Oddziału Psychiatrii z Pododdziałem Alkoholowych Zespołów Abstynencyjnych, który ma 15 łóżek.

Władze województwa małopolskiego, dostrzegając braki w infrastrukturze jednostek lecznictwa stacjonarnego i ambulatoryjnego prowadzących leczenie osób uzależnionych od narkotyków lub używających narkotyków w sposób szkodliwy, ogłosiły po raz drugi otwarty konkurs ofert w dziedzinie rozwoju ośrodków leczenia

więcej informacji

Małopolski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego – Dokument źródłowy dostępny jest pod adresem: <http://www.malopolska.pl>

więcej informacji

Małopolski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2014–2020 oraz Małopolski Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2014–2020. Dokumenty źródłowe dostępne są pod adresem: <http://www.profilaktykawmalopolsce.pl>

uzależnień, wspierając zadania z zakresu *doposażenia, rozwoju noclegowni oraz ośrodków leczenia, rehabilitacji, postrehabilitacji, readaptacji społeczno-zawodowej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych substancji psychoaktywnych*. Dofinansowanie otrzymało 5 podmiotów na realizację 5 zadań publicznych o łącznej kwocie 470 000 zł.

W ramach otwartego konkursu ofert w dziedzinie profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom (zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii, palenia tytoniu, HIV/AIDS oraz rozwiązywania problemów alkoholowych), z puli województwa małopolskiego przekazano środki finansowe dla 10 podmiotów na łączną kwotę 180 000 zł. Realizacja zadań przyczyniła się do kształtowania postaw prozdrowotnych, ze zwróceniem uwagi na profilaktykę uzależnień od alkoholu i środków psychoaktywnych szczególnie wśród dzieci i młodzieży, wzrostu wiedzy na temat profilaktyki uzależnień (w tym HIV/AIDS, HCV/HBV) wśród studentów, jak i abstynentów, więźniów odbywających karę pozbawienia wolności oraz osób opuszczających zakłady karne i areszty śledcze, redukcji szkód przez realizację programów wśród uzależnionych, ograniczenia na terenie Małopolski liczby osób prowadzących pojazdy pod wpływem środków psychoaktywnych.

We współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Terapii Uzależnień i Współuzależnienia w Krakowie zorganizowano 2-dniową naradę dla Pełnomocników Gminnych ds. Uzależnień powołanych przez wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) z terenu województwa małopolskiego). Kontynuując współpracę ze Stowarzyszeniem Siemacha przeprowadzono po raz trzeci Warsztaty Liderów Młodzieżowych pn.: *MOC 2016*. Celem głównym projektu jest wykreowanie zintegrowanej, dynamicznej, zaangażowanej grupy liderów młodzieżowych z Małopolski, gotowej do podejmowania różnorodnych działań społecznych na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom wśród młodych osób przez wyposażenie ich w wiedzę oraz praktyczne umiejętności.

— więcej informacji

Broszura informacyjna nt. wojewódzkich podmiotów leczniczych, dla których podmiotem tworzącym jest administracja województwa małopolskiego pt. *Wojewódzkie podmioty lecznicze* dostępna na stronie: www.malopolska.pl

2. Zasoby ochrony zdrowia

Zasoby i działalność lecznictwa stacjonarnego

W województwie małopolskim w ramach stacjonarnej opieki medycznej w 2016 roku funkcjonowało 131 podmiotów leczniczych udzielających świadczeń stacjonarnych, w tym: 13 szpitali wojewódzkich (w tym 1 działający w formie spółki), 19 szpitali powiatowych, 8 szpitali resortowych, 52 niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej działające w formie spółek (w tym 3 zakłady o profilu psychiatrycznym) oraz 39 publicznych i niepublicznych zakładów opieki długoterminowej, tj. zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, hospicjów.

Tabela 9. Zestawienie liczby łóżek w publicznych i niepublicznych jednostkach opieki stacjonarnej oraz jednostkach opieki długoterminowej

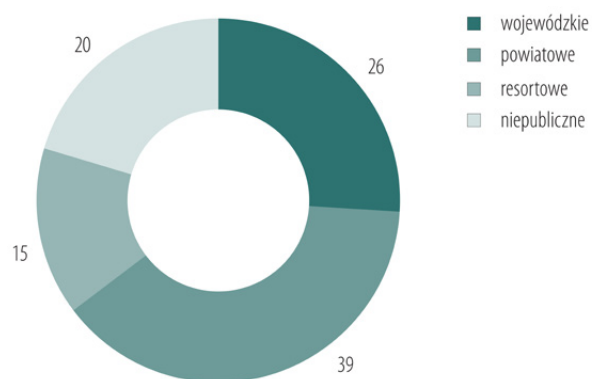
	2014	2015	2016
A. podmioty lecznicze publiczne	15 777	15 513	15 571
Wojewódzkie	5 023	5 053	5 064
w tym:			
› SPZOZ	4 215	4 245	4 256
› spółka [w tym łóżka op. długoterm. ZOL, ZPO]	808 [150]	808 [150]	808 [150]
Powiatowe	7 655	7 496	7 539
› w tym łóżka op. długoterm. ZOL, ZPO	1 142	1 103	1 149
Szpitale resortowe	3 045	2 911	2 911
› w tym łóżka op. długoterm. ZOL, ZPO	36	7	20
Gminny ZOL	54	53	57

	2014	2015	2016
B. jednostki niepubliczne	3 598	3 940	3 970
Szpitala niepubliczne	1 742	1 856	1 847
ZOL, ZPO, hospicja	1 856	2 084	2 123
Ogółem liczba łóżek (A + B)	19 375	19 453	19 541

Źródło: Opracowanie Departamentu Zdrowia i Polityki Zdrowotnej na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz rejestru ZOZ.

Wskaźnik liczby łóżek ogółem w jednostkach publicznych i niepublicznych na koniec 2016 roku wynosił 57,77/10 000 mieszkańców województwa.

Wykres 23. Struktura łóżek wg podmiotów tworzących w 2016 roku (w %)

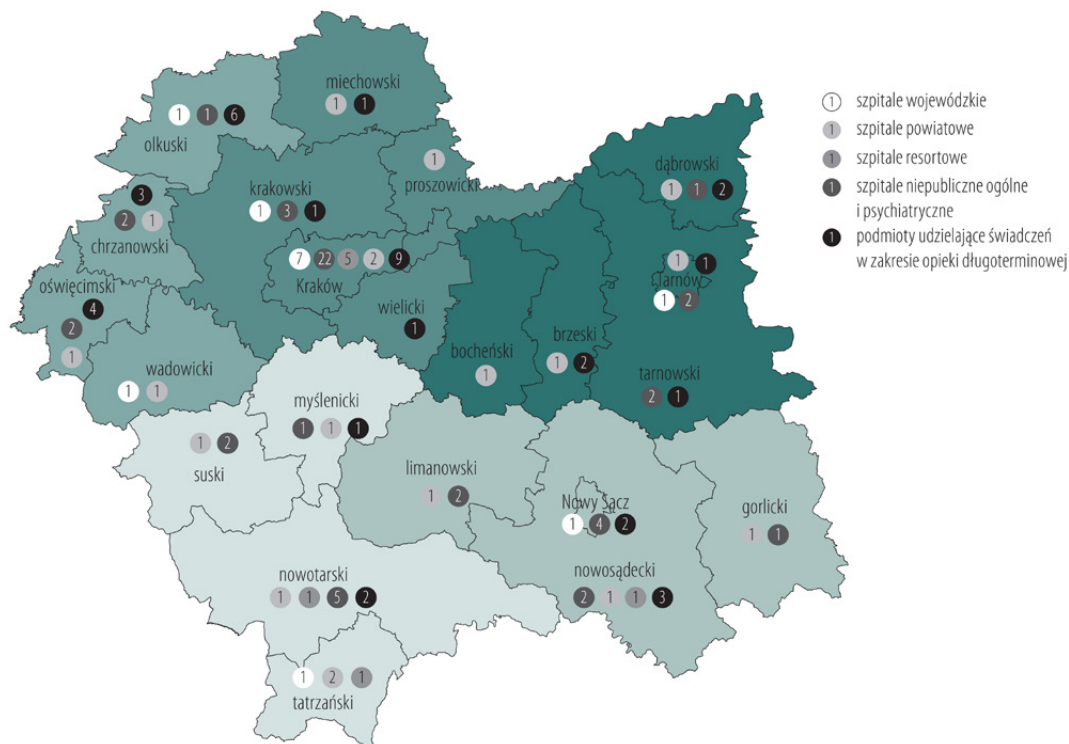

więcej informacji

Więcej informacji nt. stacjonarnej opieki zdrowotnej na terenie województwa małopolskiego znajdziesz w opracowaniu pn. *Lecznictwo w Małopolsce. Raport wg stanu na dzień 31.12.2016* dostępnym na stronie: <http://www.malopolska.pl/>

Źródło: Opracowanie Departamentu Zdrowia i Polityki Zdrowotnej na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Mapa 6. Rozmieszczenie publicznych i niepublicznych podmiotów leczniczych ogólnych oraz psychiatrycznych na terenie województwa małopolskiego (wg stanu na 31.12.2016 rok)

Źródło: Opracowanie Departamentu Zdrowia i Polityki Zdrowotnej na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

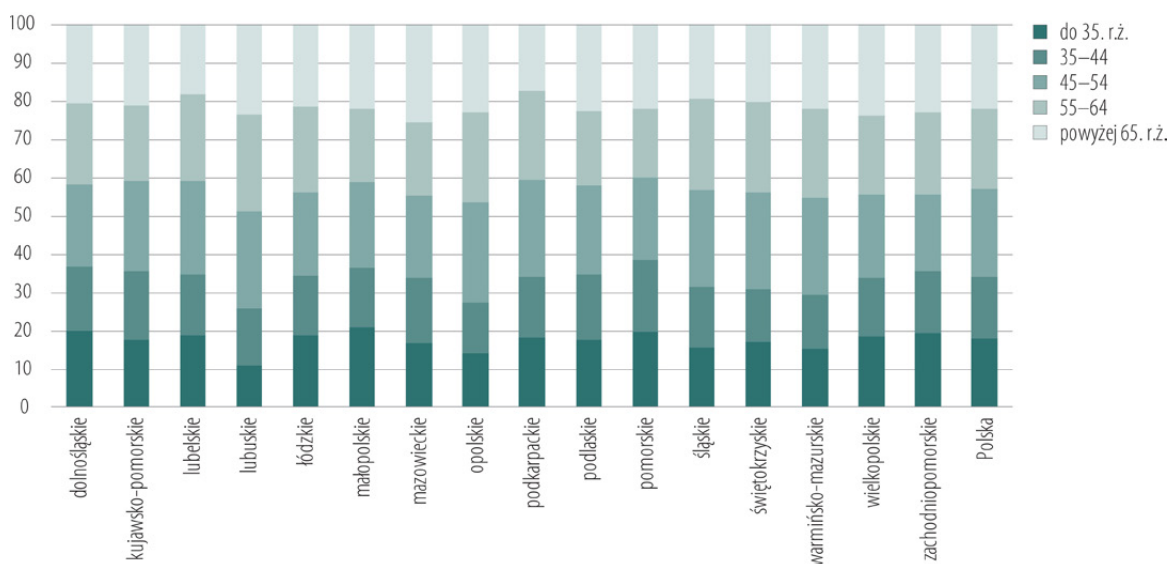
Kadry medyczne w Małopolsce

Według danych za 2015 rok (ostatnie dostępne dane), w województwie małopolskim zatrudnionych jest 7 567 lekarzy (podstawowe miejsce zatrudnienia), co stanowi 9% lekarzy zatrudnionych w Polsce. Wskaźnik liczby lekarzy na 10 000 mieszkańców województwa małopolskiego jest na poziomie 22,4, co daje 8–9 miejsce w kraju (wskaźnik na 10 000 mieszkańców Polski 22,5). Wśród lekarzy uprawnionych do wykonywania zawodu 61% pracuje w placówkach ochrony zdrowia na terenie województwa małopolskiego (w Polsce 61%).

W zakresie grupy zawodowej pielęgniarek – w Małopolsce zatrudnionych jest 17 136 pielęgniarek, co stanowi 9% ogółu pielęgniarek w Polsce. Wskaźnik liczby pielęgniarek na 10 000 ludności województwa małopolskiego jest na poziomie 50,8 co daje 6 miejsce w kraju. Wśród pielęgniarek uprawnionych do wykonywania zawodu 69% pracuje w placówkach ochrony zdrowia na terenie województwa małopolskiego (w Polsce 65%).

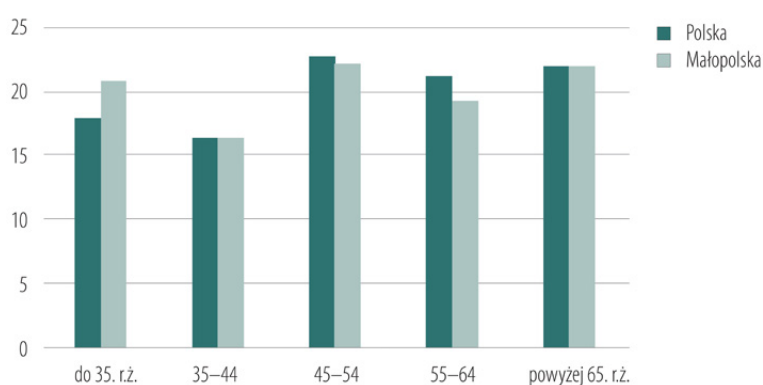
Analizując strukturę wiekową lekarzy uprawnionych do wykonywania zawodu można stwierdzić, iż w Małopolsce najwyższy odsetek stanowią lekarze w przedziale wiekowym od 45 do 54 lat (22%) oraz powyżej 65. r.ż. (22%), w Polsce zaś w wieku 45 do 54 lat (23%). Najniższy udział pracowników to lekarze w przedziale wiekowym 35 do 44 lat. Stanowili oni 16% wszystkich lekarzy w Małopolsce (wskaźnik dla Polski 16%).

Wykres 24. Lekarze uprawnieni do wykonywania zawodu – struktura wieku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z *Biuletynu Statystycznego MZ, CSIOZ*, Warszawa 2016.

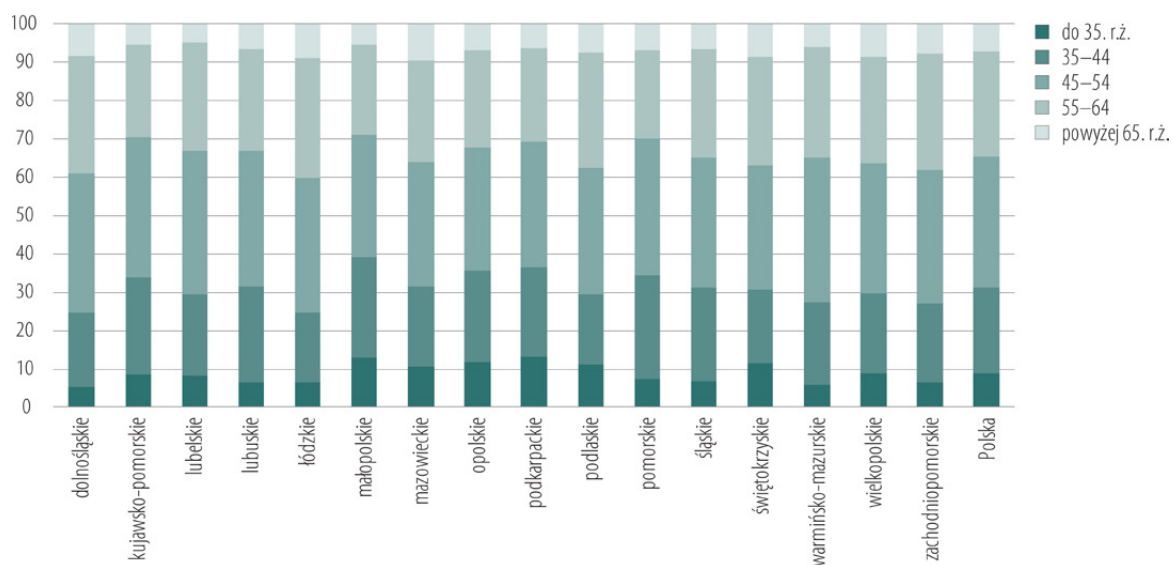
Wykres 25. Struktura wiekowa lekarzy ogólnych uprawnionych do wykonywania zawodu w Polsce i w Małopolsce (w %)

Źródło: Opracowane własne na podstawie *Biuletynu Statystycznego MZ, CSIOZ*, Warszawa 2016.

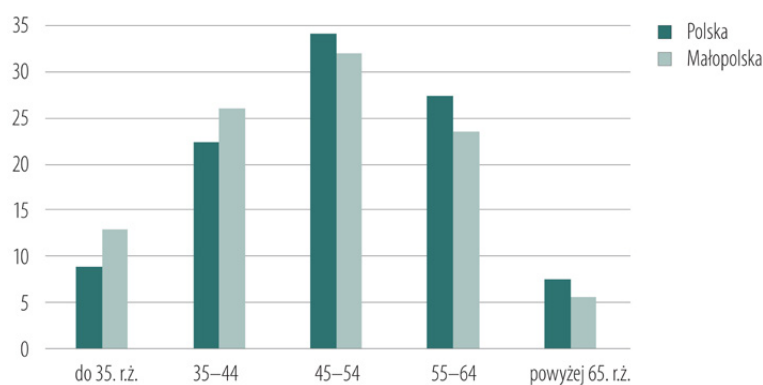
Odnosząc się do struktury wiekowej pielęgniarek w Małopolsce uprawnionych do wykonywania zawodu obserwujemy, że 81% ogółu stanowią pielęgniarki w wieku 35–64 lata. Niski procent zatrudnienia pielęgniarek poniżej 35 lat (13%) może świadczyć o niewielkim zainteresowaniu młodych osób wykonywaniem tego zawodu czy emigracji zarobkowej absolwentów pielęgniarstwa.

Wykres 26. Pielęgniarki uprawnione do wykonywania zawodu – struktura wieku (w %)

Źródło: Opracowane własne na podstawie *Biuletynu Statystycznego MZ, CSIOZ, Warszawa 2016*.

Wykres 27. Struktura wiekowa pielęgniarek uprawnionych do wykonywania zawodu w Polsce i w Małopolsce (w %)

Źródło: Opracowane własne na podstawie *Biuletynu Statystycznego MZ, CSIOZ, Warszawa 2016*.

Znaczną część zasobów ludzkich sektora opieki zdrowotnej tworzy kadra o bardzo wysokich kwalifikacjach. Są to zasoby ważne, gdyż zaspokajają niezwykle istotne potrzeby społeczne. Od zaangażowania, wiedzy, kompetencji i motywacji personelu medycznego zależy jakość świadczeń.

Dostępność do usług medycznych, zwłaszcza lekarzy specjalistów stanowi bardzo ważny element systemu ochrony zdrowia – niedobór tych zasobów może być przyczyną zmniejszenia liczby usług medycznych, a w konsekwencji zwiększenia problemów zdrowotnych populacji. Według danych CSIOZ w Polsce na 10 000 mieszkańców przypada (pracującego personelu) 22,5 lekarzy (w Małopolsce 22,4), 3,3 lekarzy dentyistów (w Małopolsce 4,0) oraz 48,4 pielęgniarek (w Małopolsce 50,8).

W Małopolsce wśród lekarzy specjalistów zatrudnionych w ochronie zdrowia najwięcej jest lekarzy chorób wewnętrznych (15% ogółu zatrudnionych wg podstawowego miejsca pracy), medycyny rodzinnej (11%), pediatrii (9%), położnictwa i ginekologii oraz anestezjologii i intensywnej terapii (5%), kardiologii (4,5%) oraz chirurgii ogólnej (4%). Największe niedobory występują w geriatricy, hematologii, kardiologii i chirurgii¹.

1. Źródło: Opracowanie Departamentu Zdrowia i Polityki Zdrowotnej na podstawie danych z *Biuletynu Statystycznego MZ, CSIOZ, Warszawa 2016* oraz *Biuletynu statystycznego ochrony zdrowia województwa małopolskiego w 2015 roku* Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, Kraków, 2016.

Kontraktowanie świadczeń medycznych na terenie województwa małopolskiego

MOW NFZ tam, gdzie jest to możliwe starał się przeznaczać środki i finansować więcej świadczeń, aby zapewnić zarówno kompleksowość opieki medycznej, poprawić dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej, jak również racjonalnie zarządzać środkami publicznymi.

Dążono do poprawy dostępności do świadczeń oraz zwiększenia poziomu finansowania, m.in. świadczeń udzielanych na rzecz seniorów, dzieci, w tym pediatria – hospitalizacja, świadczeń alergologii, leczenie chorób płuc, anestezjologii i intensywnej terapii, leczenia udarów².

W 2016 roku, w porównaniu z 2015 rokiem, nastąpił wzrost nakładów na ochronę zdrowia ogółem o 6%.

Tabela 10. Plany finansowe NFZ z poszczególnych rodzajów świadczeń (w mln zł)

Rodzaj świadczenia	MOW NFZ – ostateczny plan finansowy			Dynamika kol. 4/kol. 3
	2014	2015	2016	
1	2	3	4	5
Podstawowa opieka zdrowotna	664,1	778,4	834,9	107%
Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	464,4	486,0	506,5	104%
Leczenie szpitalne	2 608,3	2 778,3	3 009,1	108%
Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	167,4	171,7	179,2	104%
Rehabilitacja lecznicza	181,3	188,1	190,4	101%
Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze w ramach opieki długoterminowej	114,6	120,8	136,0	112%
Opieka paliatywna i hospicyjna	35,2	36,3	40,2	110%
Leczenie stomatologiczne	179,7	181,3	188,5	104%
Lecznictwo uzdrowiskowe	48,8	49,6	50,0	101%
Pomoc doraźna i transport sanitarny	1,5	1,6	1,6	100%
Koszty profilaktycznych programów zdrowotnych finansowanych ze środków własnych Funduszu	12,4	13,4	12,0	90%
Świadczenia zdrowotne kontraktowane odrębnie	148,6	152,5	159,2	104%
Zaopatrzenie w sprzęt ortopedyczny, środki pomocnicze i lecznicze środki techniczne	69,0	74,7	80,4	108%
Refundacja cen leków	696,6	690,3	687,3	100%
Ogółem	5 391,9	5 723,0	6 075,3	106%

Źródło: <http://www.nfz.gov.pl/bip/finanse-nfz/> (plany finansowe NFZ).

Inwestycje w ochronie zdrowia

W tabeli wykazane zostały inwestycje realizowane w podmiotach leczniczych na terenie województwa małopolskiego o całkowitej wartości zadania powyżej 10,0 mln zł. Są to inwestycje jednoroczne (realizowane w roku 2016) oraz wieloletnie. Kwoty podane w tabeli odpowiadają całkowitej wartości inwestycji w całym okresie finansowania oraz wydatkom poniesionym w 2016 roku.

Inwestycje polegały na budowie i rozbudowie nowych obiektów, a także na dostosowaniu obiektów ochrony zdrowia do obowiązujących przepisów prawa, w tym również wymogów Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą.

2. Raport podsumowujący proces aneksowania umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej na 2016 rok w województwie małopolskim, Małopolski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia w Krakowie.

Efektem prowadzonych inwestycji jest poprawa dostępności do świadczeń opieki medycznej, a także komfortu pacjentów przebywających w szpitalu.

Tabela 11. Inwestycje w podmiotach leczniczych w województwie małopolskim

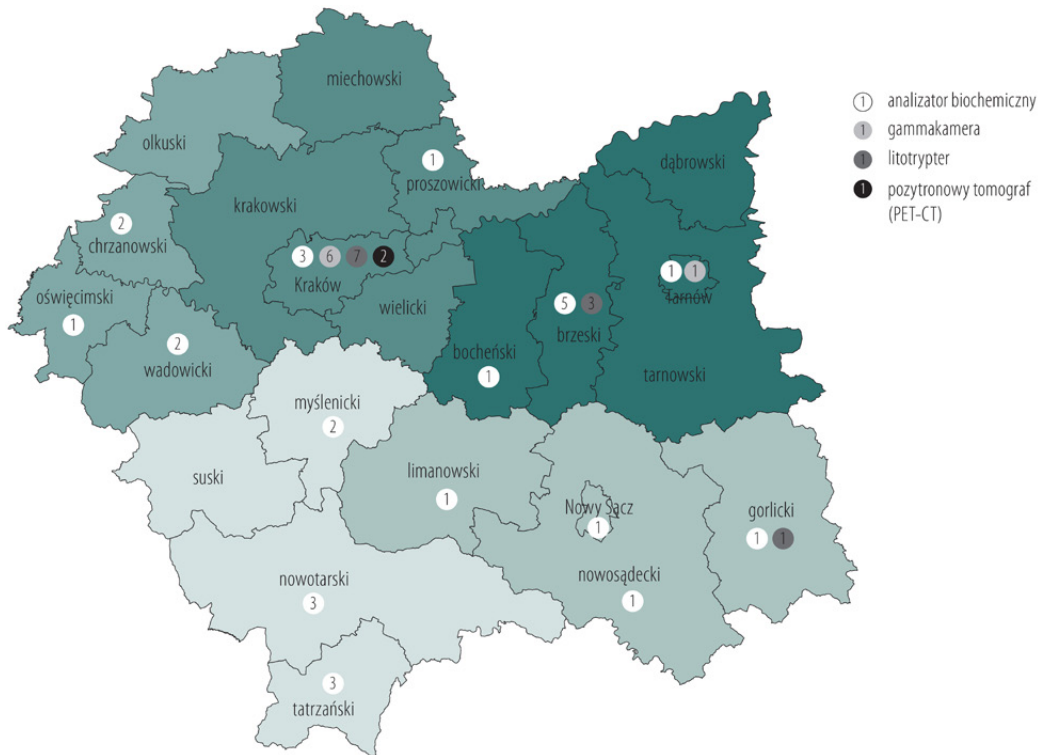
Lp.	Podmiot realizujący	Nazwa zadania	Lata realizacji	Całkowita wartość zadania	Środki wydatkowane w 2016 roku
1.	Collegium Medicum UJ	Nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim	2015–2019	1 230 060 000	159 925 617
2.	Szpital Miejski Specjalistyczny im. Gabriela Narutowicza w Krakowie	Utworzenie Centrum diagnostyki, leczenia i profilaktyki chorób przewodu pokarmowego i gruczołów dokrewnych w SMS im. G. Narutowicza w Krakowie	2016–2019	27 000 000	142 575
3.	Szpital Specjalistyczny im. L. Rydygiera w Krakowie Sp. z o.o.	Małopolskie Centrum Leczenia i Rehabilitacji Oparzeń oraz Chirurgii Plastycznej i Replantacyjnej wraz z oddziałem Intensywnej Opieki Medycznej dla Dzieci	2016–2018	25 000 000	500 000
4.	Szpital Specjalistyczny im. L. Rydygiera w Krakowie Sp. z o.o.	Uruchomienie Małopolskiego Centrum Macierzyństwa i Medycyny Kobiet	2016–2017	15 000 000	750 000
5.	Szpital Specjalistyczny im. dr. J. Babińskiego w Krakowie	Rozwój bazy leczenia psychiatrycznego poprzez modernizację obiektów Szpitala Specjalistycznego im. dr. J. Babińskiego w Krakowie	2013–2017	17 800 995	4 460 385
6.	Szpital Specjalistyczny im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu	Rozwój Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu poprzez poprawę standardu i jakości usług medycznych	2016–2021	35 563 437	891 000
7.	Uniwersytecki Szpital Dziecięcy w Krakowie	Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie	2011–2018	201 361 000	18 412 510
8.	5. Wojskowy Szpital Kliniczny z Polikliniką SPZOZ w Krakowie	Modernizacja Polikliniki bud. nr 1	2013–2017	19 077 500	5 868 200
9.		Modernizacja Polikliniki bud. nr 12	2013–2017	14 358 200	3 029 200
10.	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II	Zakup sprzętu i technologii informatycznych	2013–2016	12 617 106	5 247 102

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przesłanych przez podmioty lecznicze.

Trwa realizacja inwestycji „Nowa Siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim”, która będzie dopełnieniem akademickiego kampusu medycznego UJ CM na terenie Krakowa-Prokocimia i jest największą inwestycją w skali województwa w obszarze ochrony zdrowia.

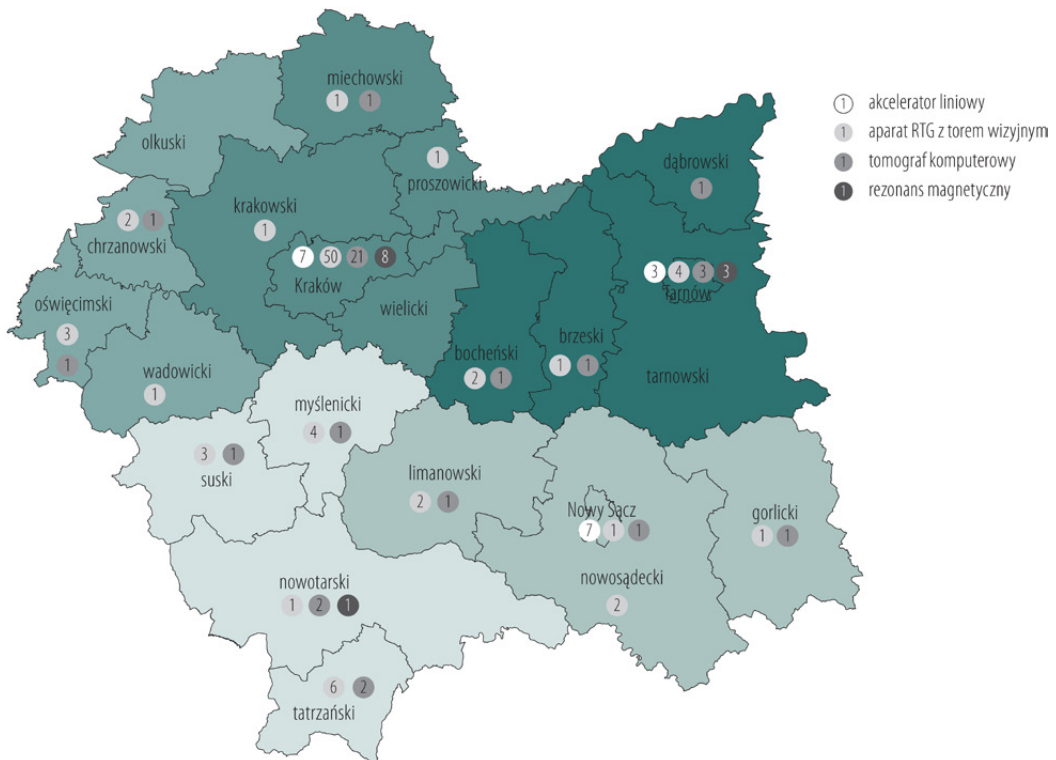
Rozmieszczenie sprzętu medycznego na terenie województwa małopolskiego wg powiatów w publicznych podmiotach leczniczych w 2016 roku (szpitale wojewódzkie, powiatowe, resortowe).

Mapa 7. Rozmieszczenie sprzętu medycznego (anализator, gamma kamera, litotryper, pozytonowy tomograf PET-CT)

Źródło: Opracowanie własne departamentu na podstawie danych uzyskanych z podmiotów leczniczych (MZ-29, MZ-30).

Mapa 8. Rozmieszczenie sprzętu medycznego (akcelerator, aparat RTG z torem wizyjnym, TK, RM)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu na podstawie danych uzyskanych z podmiotów leczniczych (MZ-29, MZ-30).

3. Działania samorządu województwa małopolskiego na rzecz osób niepełnosprawnych

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych podejmowane przez samorząd województwa małopolskiego w 2016 roku, obecnie oparte są w głównej mierze na realizacji zadań ustawowych zawartych w art. 35 i 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zadań zleconych przez PFRON oraz realizacji „Wojewódzkiego Programu dotyczącego Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych w Województwie Małopolskim na lata 2014–2020”. Na realizację zadań ustawowych samorząd województwa otrzymuje środki finansowe z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W 2016 roku była to kwota blisko 12,066 mln zł. Dodatkowo na działania mające na celu wsparcie osób niepełnosprawnych z własnych środków województwa wydatkowano kwotę blisko 1,448 mln zł.

więcej informacji

Program dostępny na stronie: www.malopolska.pl

Investycje w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych

Tworzenie takich warunków lokalowych, które umożliwiają osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym, takie samo jak osobom sprawnym, jest podstawą wszelkich działań kierowanych do tej grupy społecznej.

W celu zwiększenia dostępności osób niepełnosprawnych do wszystkich sfer życia społecznego samorząd województwa realizuje zadanie ustawowe pn. „Dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane, dotyczące obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów”. W 2016 roku samorząd udzielił dofinansowania 26 wnioskodawcom, przyznając na to zadanie blisko 5,540 mln zł.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych

Organizacje pozarządowe wspomagają samorządy w realizacji zadań służących poprawie warunków życia osób niepełnosprawnych. Podejmowane, dzięki środkom publicznym działania, służą szeroko pojętej rehabilitacji społecznej i są nieodzownym czynnikiem w kompleksowej poprawie warunków życia osób niepełnosprawnych. Oznacza to, że są adresowane do osób niepełnosprawnych, ich rodzin oraz środowisk lokalnych. W 2016 roku Zarząd Województwa Małopolskiego przyjął do realizacji 48 ofert na łączną kwotę blisko 1 mln zł. Projekty dotyczyły między innymi:

- › organizacji kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych,
- › promowania aktywności niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego,
- › prowadzenia rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek,
- › organizowania regionalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych wspierających ich aktywność,
- › organizowania i prowadzenia szkoleń, kursów, warsztatów społecznej dla osób niepełnosprawnych – aktywizujących zawodowo i społecznie te osoby,
- › organizowania i prowadzenia szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych i opiekunów,
- › prowadzenia poradnictwa psychologicznego, społeczno-prawnego oraz udzielanie informacji na temat przysługujących uprawnień, dostępnych usług, sprzętu rehabilitacyjnego i pomocy technicznej dla osób niepełnosprawnych.

XVII Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z Wzajemnością” – Małopolskie Dni Osób Niepełnosprawnych

Osoby niepełnosprawne nie tylko zmagają się w swoim życiu z ograniczeniami spowodowanymi niepełnosprawnością, ale też muszą przełamywać negatywne stereotypy w społecznym odbiorze. Pokonywanie społecznych i psychicznych skutków niepełnosprawności przyczynia się do osiągnięcia optymalnego poziomu życia przez osoby niepełnosprawne. W dniach od 31.05 do 06.06.2016 roku województwo małopolskie wraz z miastem Kraków zorganizowało XVII Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z Wzajemnością” – Małopolskie Dni Osób Niepełnosprawnych.

Samorząd województwa małopolskiego nieprzerwanie od 2005 roku współtworzy Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z Wzajemnością” z Gminą Miejską Kraków. Rokrocznie w tych wydarzeniach uczestniczy około 600 osób niepełnosprawnych z całej Małopolski. Dzień inauguracji, zwany również Świętem Warsztatów Terapii Zajęciowej obfitował w wiele różnorodnych atrakcji. Dawna stolica otworzyła swe progi dla osób niepełnosprawnych z całej Małopolski. Uczestnicy z 19 małopolskich WTZ prezentowali na scenie swoje umiejętności wokalne i aktorskie.

Ponadto na płycie krakowskiego Rynku zorganizowano 21 stoisk z rękodziełem artystycznym wykonanym przez uczestników WTZ, m.in. z Łapanowa, Gnojnika, Brzeska, Chrzanowa, Trzebini, Gorlic, Lipinek, Konar, Książa Wielkiego, Łącka, Łyszkowic, Gdowa, Tarnowa, Krakowa i Spytkowic. Każdy, kto w tym dniu odwiedził krakowski Rynek, mógł uczyć się pierwszej pomocy z Krakowskim Pogotowiem Ratunkowym i Polskim Czerwonym Krzyżem. Natomiast policjanci z Komendy Miejskiej Policji prezentowali sprzęt oraz zasady ruchu drogowego. Występom na scenie towarzyszyła prezentacja prac plastycznych osób niepełnosprawnych oraz plener malarcki. Gwiazdą wieczoru był zespół Kraków Street Band.

1.06.2016 roku na stadionie KS Victoria w Kobierzynie odbył się mityng lekkoatletyczny. 3.06.2016 roku na obiektach Ośrodka Sportu i Rekreacji „Kolna” odbył się turniej koszykówki na wózkach „KrakonBasket”. 6.03.2016 na terenach Kolejowego Klubu Wodnego 1929 odbył się festyn sportowy.

Małopolskie Dni Osób Niepełnosprawnych

W ramach projektu Małopolskie Dni Osób Niepełnosprawnych w 2016 roku, administracja województwa współfinansowała i współuczestniczyła w organizacji 4 przedsięwzięć integracyjnych w 4 subregionach Małopolski (Małopolska Zachodnia, Subregion Sądecki, Subregion Tarnowski, Subregion Podhalański). Całkowity koszt organizacji przedsięwzięć wyniósł ok. 310 000 zł, przy czym łączny udział województwa małopolskiego wyniósł 150 599,00 zł.

W 2016 roku cykl imprez integracyjnych pn. „Małopolskie Dni Osób Niepełnosprawnych”, którego inicjatorem i współorganizatorem jest województwo małopolskie, odbył się we wszystkich pięciu subregionach Małopolski:

- › Subregion Tarnowski – „Małopolskie Dni Osób Niepełnosprawnych w Tarnowie”,
- › Małopolska Zachodnia – „Małopolskie Dni Osób Niepełnosprawnych – Powiat Chrzanowski 2016”,
- › Subregion Sądecki – „Piknik integracyjny. Małopolskie Dni Osób Niepełnosprawnych – Powiat Gorlicki”,
- › Subregion Podhalański – „Integracja w Powiecie Nowotarskim w ramach Małopolskich Dni Osób Niepełnosprawnych – edycja III”,
- › Krakowski Obszar Metropolitalny – „XVII Tydzień Osób Niepełnosprawnych »Kocham Kraków z wzajemnością«”.

Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Istotnym elementem włączającym osoby niepełnosprawne w rynek pracy, jest rehabilitacja zawodowa w zakładach aktywności zawodowej. Aktywizacja zawodowa ma na celu przygotowanie osób niepełnosprawnych do podjęcia pracy na otwartym rynku pracy lub w Zakładzie Pracy Chronionej.

W województwie małopolskim w 2016 roku funkcjonowało 8 zakładów aktywności zawodowej zatrudniających łącznie 295 osób niepełnosprawnych. Zakłady zlokalizowane są w następujących powiatach: dwa na terenie Krakowa, dwa na terenie powiatu nowosądeckiego i po jednym w powiecie krakowskim, tarnowskim, miechowskim i olkuskim.

Tabela 12. Zakłady aktywności zawodowej wraz z profilem prowadzonej działalności gospodarczej oraz liczba osób zatrudnionych w poszczególnych zakładach, stan na dzień 31.12.2016 roku

Lp.	Organizator ZAZ Zakład Aktywności Zawodowej	Profil działalności	Zatrudnione osoby niepełnosprawne 2016
1	Bonifraterska Fundacja Dobroczynności Zakład Aktywności Zawodowej w Konarach	pszczelarstwo (produkcja miodu i wyrobów pszczelarskich), ogrodnictwo, usługi w zakresie: pensjonatu dla koni, konnej jazdy rekreacyjnej	35
2	Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Piast” ZAZ Zakład Produkcyjny w Woli Rzędzińskiej	produkcja osprzętu elektroinstalacyjnego, folii kablowej ostrzegawczej mającej zastosowanie w budownictwie	92

Rozdział II Ochrona zdrowia

Lp.	Organizator ZAZ Zakład Aktywności Zawodowej	Profil działalności	Zatrudnione osoby niepełnosprawne 2016
3	Stowarzyszenie Pomocy Szansa ZAZ przy Stowarzyszeniu Pomocy Szansa w Witowicach	rękodzieło: garncarstwo – ceramika, decupage, koszykarstwo – plecionkarstwo, zdobienie figur gipsowych, produkcja mebli ogrodowych, produkcja zniczy i świec oraz usługi sprzątania terenów	32
4	„Szansa” Stowarzyszenie Integracyjne Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych ZAZ, Pensjonat na Wzgórzach	profil gastronomiczno-hotelarski	30
5	Stowarzyszenie Rodzin Zdrowie Psychiczne ZAZ „U Pana Cogito” Pensjonat i Restauracja	profil gastronomiczno-hotelarski	25
6	Spółdzielnia Socjalna „Opoka” ZAZ „Opoka” w Kluczach	gastronomia i catering	20
7	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnych w Stróżach ZAZ im. Matki Bożej Fatimskiej	usługi marketingowe, usługi pralnicze, usługi hodowlano-rekreacyjne, usługi ogrodnicze oraz działalność obsługowo-rehabilitacyjna	33
8	Powiat Nowosądecki Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Nawojowej	pracownie hodowlana (usługi hotelarskie dla koni, jazda: na placu, indywidualna oraz w terenie), ogrodnicza (produkcja rozsąd kwiatów i warzyw, świadczenie usług ogrodniczych), poligraficzno-fotograficzna (projektowanie materiałów reklamowych, usługi ksero, drukowanie ulotek, plakatów, usługi fotograficzne)	28
Razem			295

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM na podstawie danych z ZAZ-ów.

Pomoc społeczna

Opracowanie: Iwona Banasiewicz, Małgorzata Szlązak¹

podsumowanie

- W 2016 roku odnotowano w Małopolsce znaczący spadek zasięgu zarówno ubóstwa skrajnego, jak i relatywnego. Jak wynika z informacji GUS w 2016 roku znaczący spadek zasięgu ubóstwa w całym kraju zaobserwowano zwłaszcza wśród takich grup, jak: rodziny wielodzietne, gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi, mieszkańcy wsi i miast poniżej 20 tys. mieszkańców oraz gospodarstwa domowe z głową gospodarstwa o niskim poziomie wykształcenia. Zaobserwowano także istotną poprawę sytuacji gospodarstw domowych z dziećmi do lat 18. Skutkiem tego był widoczny w Polsce spadek zasięgu ubóstwa skrajnego wśród dzieci w wieku 0–17 lat (z 9% w 2015 roku do nieco mniej niż 6% w 2016 roku).
- W 2016 roku w Małopolsce świadczeniami pomocy społecznej objęto 5,7% ludności regionu (ponad 73 tysiące rodzin, a tym samym blisko 193 tysiące osób w tych rodzinach). Biorąc pod uwagę lata poprzednie, można zaobserwować obniżanie się tego wskaźnika. W tym roku, podobnie jak w latach poprzednich, jest on niższy od średniej dla kraju (o 1%), co daje województwu małopolskiemu 4. miejsce w porównaniu do innych regionów (po województwach: śląskim, dolnośląskim i opolskim, mających najmniejszy w Polsce udział klientów pomocy społecznej korzystających ze świadczeń w ludności województw w Polsce).
- Ze wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej skorzystało blisko 33 tys. rodzin z dziećmi – o ponad 4,6 tys. rodzin mniej niż rok wcześniej. Rodziny z trójką i większą liczbą dzieci stanowiły w Małopolsce ponad jedną trzecią ogółu rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną.
- W 2016 roku wydatki ponoszone na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej w gminach wyniosły w 2016 roku łącznie prawie 1,7 mld zł. Z kolei na tak zdefiniowane wydatki samorządy powiatowe w Małopolsce przeznaczyły w 2016 roku łączną kwotę prawie 305,6 mln zł.

1. Wskaźniki ubóstwa dla regionu

W 2016 roku odnotowano w regionie znaczący spadek zasięgu zarówno ubóstwa skrajnego, jak i relatywnego. Poniżej pierwszej granicy żyło w Małopolsce w 2016 roku 5,3% ludności (o 3,1 p.p. mniej niż w 2015 roku), a poniżej drugiej granicy – 16,9% Małopolan (o 1,5 p.p. mniej niż w 2015 roku). Jak wynika z informacji GUS, znaczący spadek zasięgu ubóstwa w całym kraju zaobserwowano zwłaszcza wśród takich grup, jak: rodziny wielodzietne, gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi, mieszkańcy wsi i miast poniżej 20 tys. mieszkańców oraz gospodarstwa domowe z głową gospodarstwa o niskim poziomie wykształcenia. W roku 2016 zaobserwowano także istotną poprawę sytuacji gospodarstw domowych z dziećmi do lat 18. Skutkiem tego był widoczny w Polsce spadek zasięgu ubóstwa skrajnego wśród dzieci w wieku 0–17 lat (z 9% w 2015 roku do nieco mniej niż 6% w 2016 roku). Grupami ludności, w których w 2016 roku nie odnotowano zmniejszenia się

1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

zasięgu ubóstwa były gospodarstwa domowe bez dzieci na utrzymaniu, gospodarstwa z głową gospodarstwa mającą wykształcenie wyższe oraz mieszkańcy największych miast, o liczbie ludności co najmniej 500 tys., przy czym są to grupy o relatywnie niskiej stopie ubóstwa.

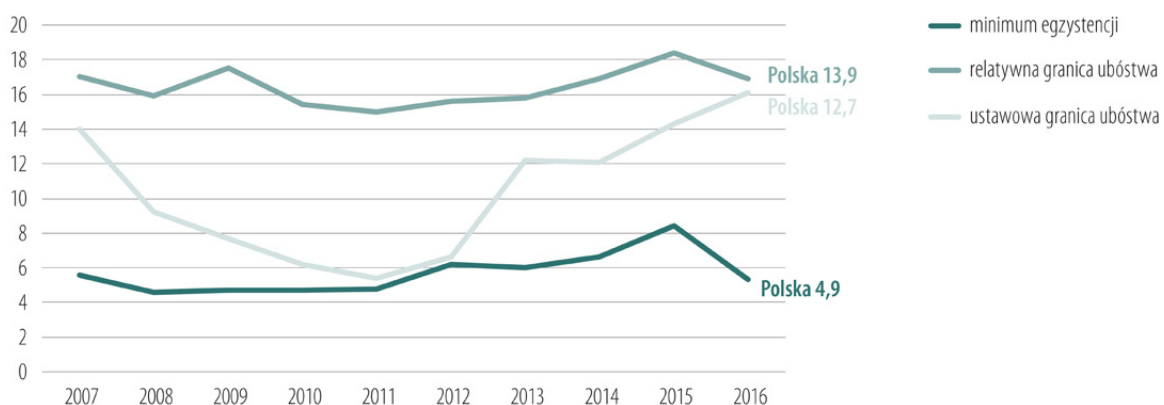
— więcej informacji

W Polsce od lat dziewięćdziesiątych GUS publikuje dane dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego Polaków. Są one szacowane przy zastosowaniu różnych mierników, których podstawę stanowią wyniki badania budżetów gospodarstw domowych. Przy obliczaniu zasięgu ubóstwa GUS podaje następujące granice:

- poziom minimum egzystencji, który uwzględnia jedynie potrzeby uznane w danych warunkach za podstawowe i których niezaspokojenie może powodować biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. W skład koszyka minimum egzystencji wchodzi potrzeby mieszkaniowe i artykuły żywnościowe. Łączny koszt nabycia (zużycia) tych dóbr określa wartość koszyka, która stanowi granicę ubóstwa skrajnego;
- procent osób w gospodarstwach domowych, w których wydatki wynosiły mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych. Pokazuje gospodarstwa domowe, w których poziom konsumpcji jest niższy niż większości mieszkańców i odbiega znacząco od poziomu przeciętnego (relatywna granica ubóstwa);
- próg interwencji socjalnej, czyli kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej (ustawowa granica ubóstwa).

Jednocześnie w 2016 roku odnotowano w Małopolsce wzrost wartości wskaźnika ustawowej granicy ubóstwa. Poniżej tak określonej granicy ubóstwa w 2016 roku żyło 16,1% mieszkańców (wobec 14,3% w 2015 roku). Podobnie jak w poprzednim roku, w 2016 roku Małopolskę charakteryzowały wartości trzech wskaźników zagrożenia ubóstwem mniej korzystne niż średnia krajowa. Zasięg ubóstwa mierzony wskaźnikiem minimum egzystencji jest wyższy od średniej dla Polski o 0,4 p.p. Z kolei wskaźnik dotyczący relatywnej granicy ubóstwa – o 3 p.p., a ustawowej granicy ubóstwa – 3,4 p.p.

Wykres 28. Odsetek mieszkańców Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa oraz ustawowej granicy ubóstwa w latach 2007–2016 (w %)

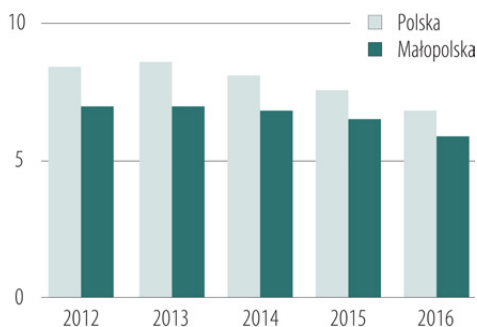
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie corocznych publikacji Głównego Urzędu Statystycznego, dane za 2016 rok: *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 roku* (<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2016-r-,14,4.html>).

Ogólnie na przestrzeni lat 2007–2016 odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencji, po spadku w 2008 roku, pozostawał na podobnym poziomie do 2010 roku. Od następnego roku obserwuje się wzrost tego wskaźnika aż do 2016 roku, kiedy nastąpił wyraźny spadek. Również stopa ubóstwa relatywnego stale rosła od 2012 roku do 2015 roku, kiedy nastąpił spadek odsetka osób żyjących poniżej tej granicy. Natomiast skala ubóstwa ustawowego ulegała wahaniom, m.in. związanym z podwyższaniem kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej (w październiku 2012 roku i lipcu 2015 roku) i od 2015 roku znów wzrasta.

2. Beneficjenci pomocy społecznej²

Świadczeniami pomocy społecznej³ w 2016 roku w Polsce objęto prawie 2,6 mln osób, co stanowi 6,7% ludności kraju (spadek o 0,8 p.p. w stosunku do roku poprzedniego). Natomiast w Małopolsce w 2016 roku wskaźnik ten wynosił 5,7% ludności regionu. Biorąc pod uwagę lata poprzednie, można zaobserwować obniżanie się tego

Wykres 29. Udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności Małopolski w latach 2012–2016

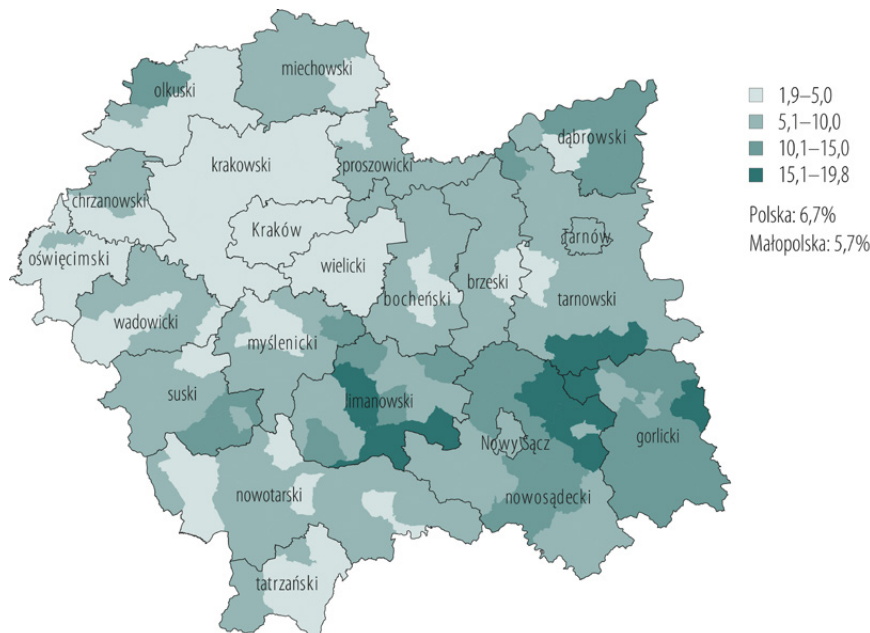
Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców Małopolski (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną – świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za lata: 2012–2016. Dane dotyczące Polski pochodzą ze Sprawozdania MPIPS-03, a dla Małopolski pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS – Baza Demografia.

wskaźnika. Tego rodzaju pomocą objęto ponad 73 tys. rodzin, a tym samym blisko 193 tys. osób w tych rodzinach.

Średnia dla województwa dotycząca odsetka mieszkańców korzystających ze świadczeń pomocy społecznej nie odzwierciedla sytuacji w poszczególnych powiatach i gminach Małopolski, gdyż pomiędzy wartościami charakteryzującymi poszczególne powiaty i gminy istnieją znaczne różnice. Pomiedzy powiatami, które charakteryzuje najmniej i najbardziej korzystny wskaźnik różnica wyniosła w 2016 roku aż 7,9 p.p. Najkorzystniejsza sytuacja pod tym względem miała miejsce w Krakowie (3,4% ogółu mieszkańców) oraz powiecie krakowskim (3,5%), wielickim i oświęcimskim (po 3,9%). Natomiast najmniej korzystnymi wskaźnikami charakteryzowały się powiaty: limanowski (11,3%), nowosądecki i gorlicki (po 11,2%) oraz dąbrowski (11,0%). Analizując różnicę pomiędzy poszczególnymi gminami Małopolski, można dostrzec jeszcze większe różnice. Pomiedzy gminą o najniższym udziale osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej w ludności gminy (Zabierzów, pow. krakowski – 1,9%) a tą, która charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem (Korzenna, pow. nowosądecki – 19,8%) różnica wyniosła w 2016 roku aż 17,9 p.p.

Mapa 9. Udział osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej w liczbie ludności w Małopolsce w 2016 roku (w %)

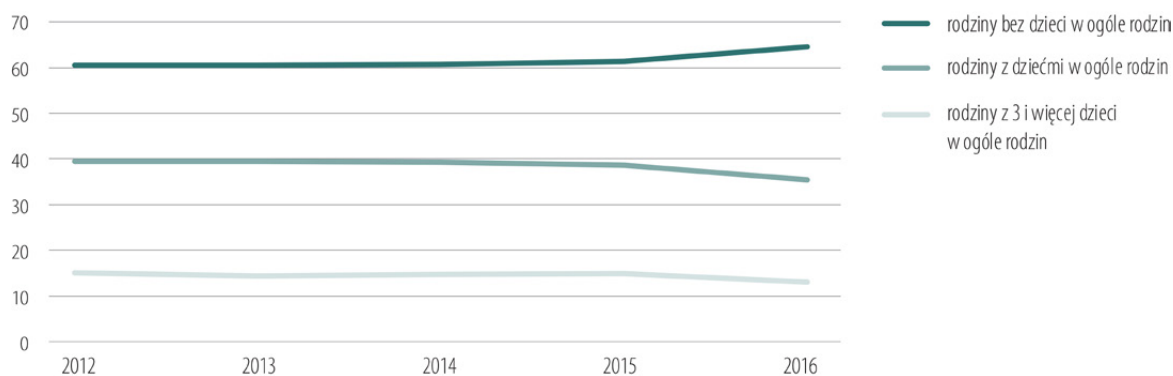
Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danego powiatu (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane dotyczące Polski pochodzą ze Sprawozdania MPIPS-03, a dla Małopolski pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS, Baza Demografia, dostęp z dnia 10.05.2017 roku.

2. Dane dotyczące Polski pochodzą ze Sprawozdania MPIPS-03, a dla Małopolski pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS, Baza Demografia.
3. Analiza dotyczy świadczeń pomocy społecznej bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania.

Jak wynika ze sprawozdania MPIPS-03 w 2016 roku ze wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej skorzystało blisko 33 tys. rodzin z dziećmi – o ponad 4,6 tys. rodzin mniej niż rok wcześniej, a o prawie 6,9 tys. w porównaniu z 2014 rokiem i o prawie 6,7 tys. w porównaniu z 2012 rokiem. Rodziny 3+ stanowią w Małopolsce ponad jedną trzecią ogółu rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną (ponad 12 tys., mniej ok. 2,5 tys. w stosunku do roku 2015). W rodzinach z dziećmi objętych wsparciem było ponad 145,2 tys. osób, a w rodzinach z trojgiem lub większą liczbą dzieci – prawie 69,9 tys. osób, w tym przynajmniej 44 tys. dzieci. Najwięcej rodzin 3+ w systemie pomocy społecznej to rodziny z trójką dzieci (ponad 7,2 tys.), najmniej – z siedmiorgiem i więcej (341 rodzin). Wśród rodzin 3+ korzystających z systemu pomocy społecznej 17,8% (ponad 2,1 tys.) stanowiły rodziny niepełne, czyli matki lub ojcowie samodzielnie wychowujący dzieci.

Wykres 30. Rodziny objęte pomocą społeczną w Małopolsce w latach 2012–2016 (w %)

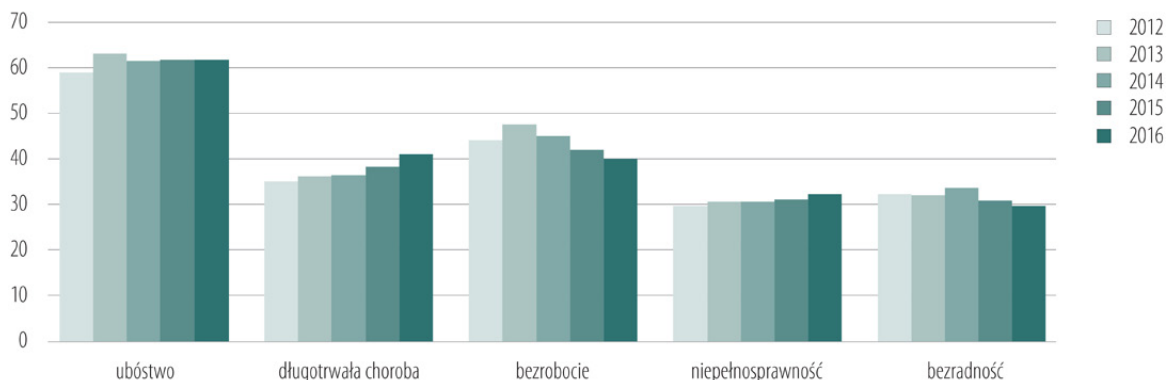

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za lata: 2012–2016. Dane pochodzą ze Sprawozdania MPIPS-03.

Analizując strukturę korzystających ze świadczeń, można zauważyć, iż świadczenia pieniężne w 2016 roku dotyczyły średnio 67,9% osób objętych pomocą społeczną (o 4,8 p.p. mniej niż w 2015 roku). Tylko nieco rzadziej przyznawane były świadczenia niepieniężne – przeciętnie niewiele ponad 66,6% osób objętych pomocą społeczną było ich beneficjentami (o 1,6 p.p. więcej niż przed rokiem).

Z 15 przesłanek wymienionych w art. 7 *ustawy o pomocy społecznej*, które mogą być podstawą udzielenia pomocy społecznej w Małopolsce od lat najczęstszą jest ubóstwo. W 2016 roku problem ten dotyczył 61,5% klientów pomocy społecznej. Oprócz ubóstwa można wyróżnić inne problemy, które w ciągu ostatnich lat są dominujące w naszym regionie: długotrwała choroba (41,4% ogółu klientów pomocy społecznej), bezrobocie (39,9%), niepełnosprawność (32,8%) oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (21,9% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej i 29,3% osób w rodzinach). Pozostałe przyczyny przyznawania pomocy występują znacznie rzadziej lub w ogóle.

Wykres 31. Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012–2016

Odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się do 100%, ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za lata: 2012–2016. Dane dotyczące Polski pochodzą ze Sprawozdania MPIPS-03, a dla Małopolski pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

W ciągu ostatnich lat obserwowany jest stały wzrost odsetka klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z tytułu długotrwałej choroby (wzrost od 2012 roku o 6,3 p.p.) i niepełnosprawności (wzrost od roku 2012 o 3,2 p.p.). Jednocześnie zauważalny jest spadek odsetka klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z powodu bezrobocia (spadek od 2013 roku o 7,7 p.p.), a także ubóstwa (spadek od 2013 roku o 1,7 p.p.) oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (spadek od 2014 roku o 4,4 p.p.).

Wśród wsparcia, jakie ośrodki pomocy społecznej oferują mieszkańcom, są usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze, a także specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi kierowane do osób potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn. W 2016 roku, jak wykazano w sprawozdaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej*, w Małopolsce udzielono tego rodzaju pomocy łącznie 7 771 osobom. Najczęściej były oferowane usługi opiekuńcze będące zadaniem własnym gminy – 6 846 osobom (o 325 osób więcej niż przed rokiem) w 144 gminach i 3 miastach na prawach powiatu, z czego specjalistyczne usługi opiekuńcze – 292 klientom (o 69 więcej) w 14 gminach i 2 miastach na prawach powiatu. Z kolei specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi objęto 925 osób (o 53 więcej niż w 2015 roku) zamieszkujących 73 gminy i 3 miasta na prawach powiatu.

— więcej informacji

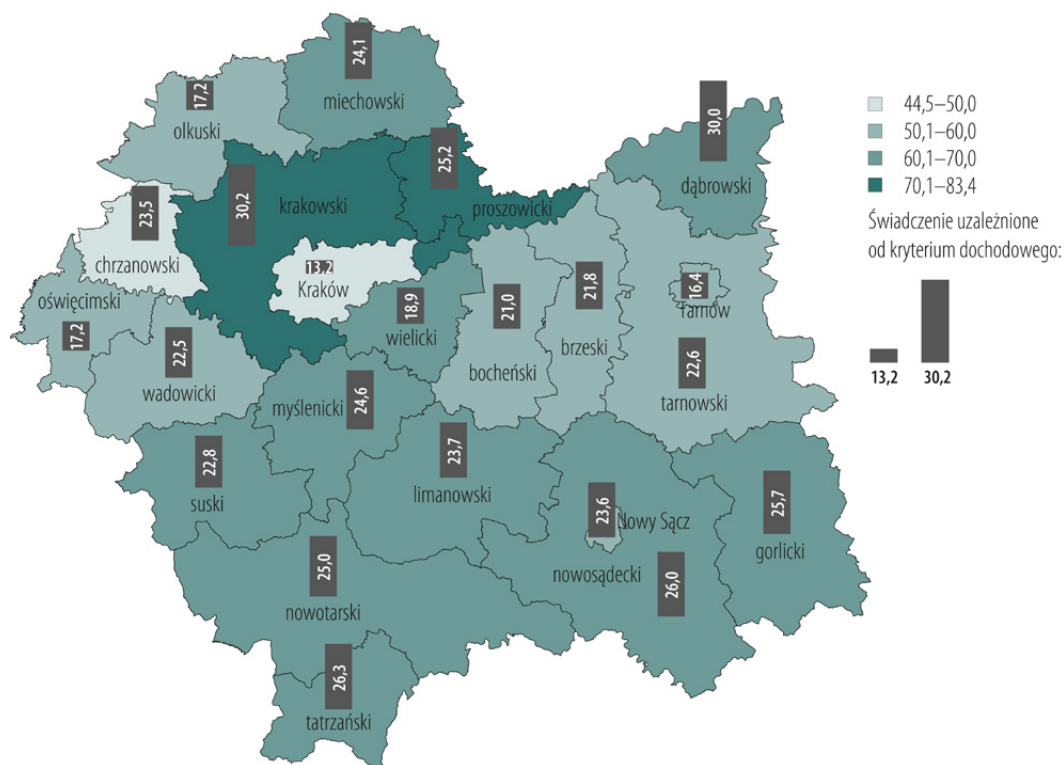
Świadczenie wychowawcze przysługuje na dziecko w wieku do ukończenia 18. roku życia w wysokości 500 zł netto miesięcznie. Przy czym zasiłek na pierwsze dziecko (definiowane jako jedyne lub najstarsze dziecko w rodzinie w wieku do ukończenia 18. roku życia) uzależniony jest od spełnienia kryterium dochodowego wynoszącego 800 zł miesięcznie netto na osobę w rodzinie lub 1 200 zł na członka rodziny, jeśli którekolwiek z dzieci w rodzinie jest niepełnosprawne. Dla dzieci, wychowujących się we wszystkich formach rodzinnej pieczy zastępczej, adresowany jest dodatek wychowawczy oraz dodatek do zryczałtowanej kwoty środków finansowych na utrzymanie dziecka w placówce. Przysługuje on niezależnie od dochodu na każde dziecko w wieku do ukończenia 18. roku życia, umieszczone w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka oraz placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego.

W celu wsparcia rodzin w wychowaniu dzieci od 1 kwietnia 2016 roku realizowany jest rządowy program *Rodzina 500 Plus* polegający na przyznawaniu świadczeń wychowawczych mających posłużyć jako częściowe pokrycie kosztów związanych z zaspokojeniem potrzeb życiowych oraz wychowaniem dziecka.

W Małopolsce w 2016 roku programem *Rodzina 500 Plus* objęto łącznie prawie 252,4 tys. rodzin i ponad 404,9 tys. dzieci w tych rodzinach, co stanowi niemal 60% Małopolan w wieku do 18. roku życia⁴. Liczba ta obejmowała ponad 250,8 tys. rodzin biologicznych i prawie 402 tys. dzieci w tych rodzinach. Świadczenia na pierwsze dziecko otrzymywały rodziny na prawie 146,2 tys. dzieci, co stanowi 21,6% Małopolan w wieku 0–18 lat. Największy odsetek dzieci, na które pobierano zasiłek wychowawczy uzależniony od spełnienia kryterium dochodowego był w powiecie krakowskim (30,2% dzieci i młodzieży do 18. r.ż.) i dąbrowskim (30,0%). Stosunkowo najmniej dzieci objętym tego rodzaju wsparciem było w Krakowie (13,2%) i Tarnowie (16,4%). A dodatek wychowawczy dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz dodatek do zryczałtowanej kwoty środków finansowych na utrzymanie dziecka w placówce objął w 2016 roku w Małopolsce łącznie 1 541 rodzin z rodzinnej pieczy zastępczej (w tym 28 placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego) i 2 925 dzieci w tych rodzinach.

4. Tu i dalej analiza oparta na danych pozyskanych dodatkowo przez ROPS w Krakowie podczas zbierania sprawozdań OZPS.

Mapa 10. Odsetek dzieci objętych rządowym programem Rodzina 500 plus w Małopolsce w 2016 roku (w %)

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pozyskane dodatkowo przez ROPS w Krakowie podczas zbierania sprawozdań OZPS.

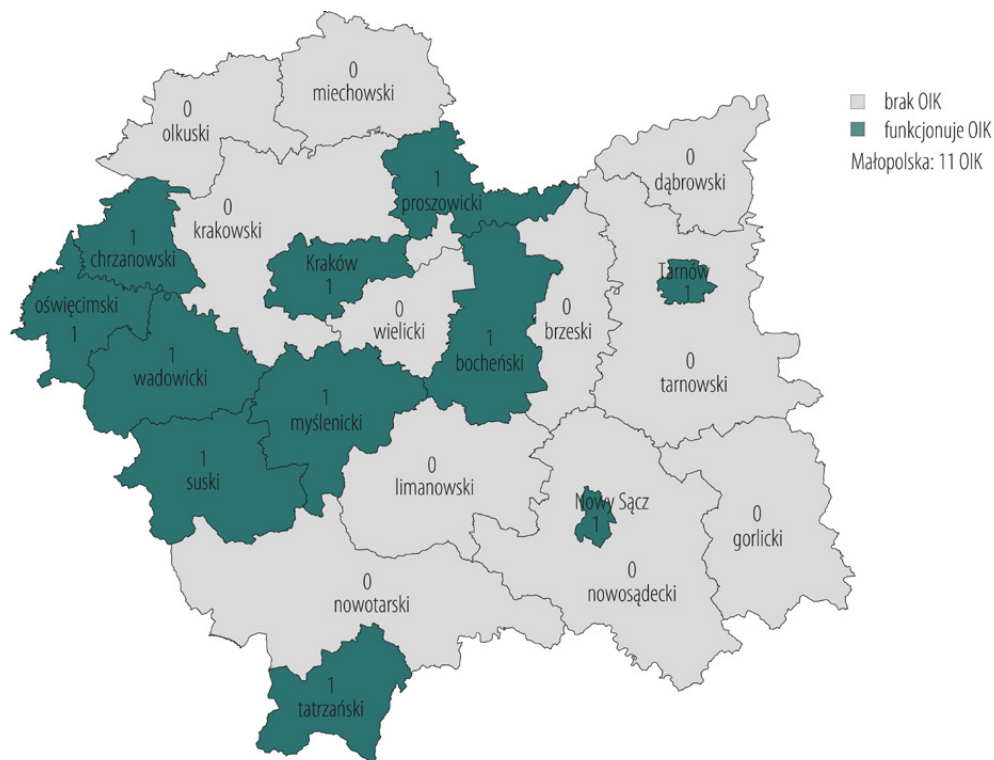
3. Zasoby pomocy społecznej oraz jej otoczenia

Infrastruktura wsparcia mieszkańców

Wspierając mieszkańców w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych i rodzinnych, gminy i powiaty Małopolski podejmują szereg działań oraz organizują infrastrukturę socjalną w ramach systemu pomocy społecznej (jednostki specjalistycznego poradnictwa, ośrodki interwencji kryzysowej, mieszkania chronione, środowiskowe domy samopomocy, dzienne domy pomocy, domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy i placówki zapewniające miejsca noclegowe) oraz jego otoczenia, do którego można zaliczyć zarówno rodzinną, jak i instytucjonalną pieczę zastępczą, będącą do 2012 roku w systemie pomocy społecznej (rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży), jak i inne jednostki tworzone na mocy odrębnych przepisów, m.in. zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, spółdzielnie socjalne, centra i kluby integracji społecznej.

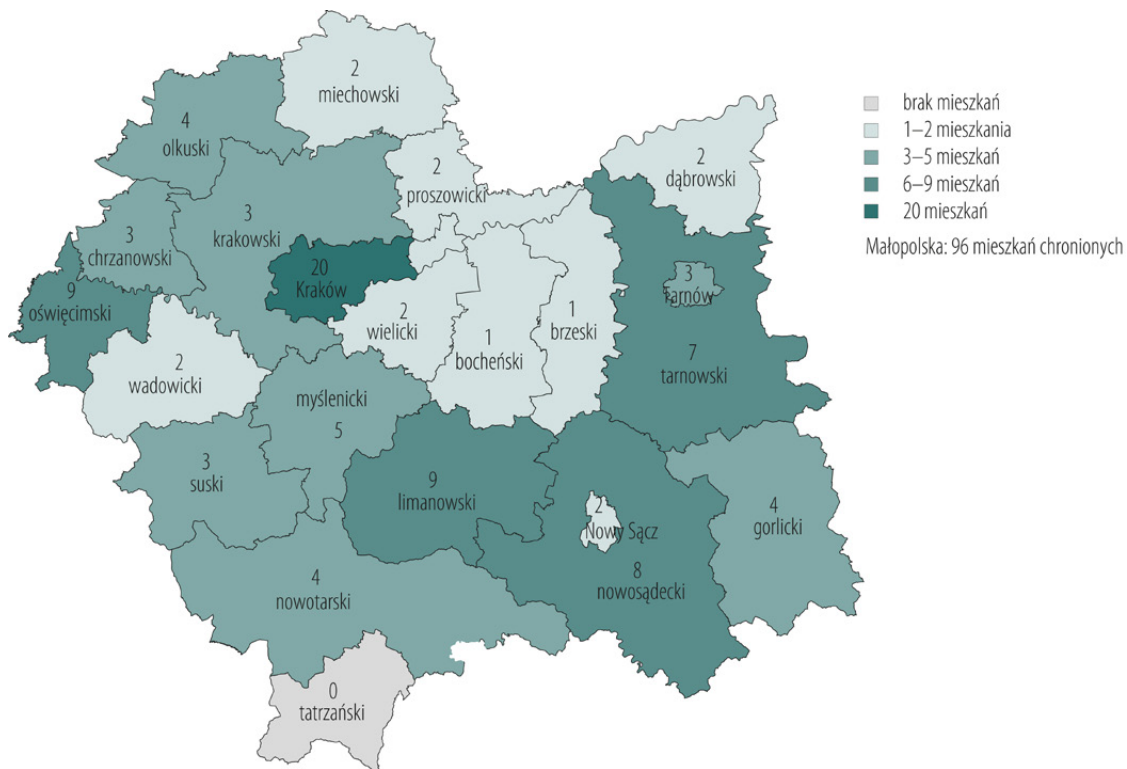
Mieszkańcom w trudnej sytuacji gminy i powiaty udzielają wsparcia m.in. poprzez interwencję kryzysową i poradnictwo specjalistyczne. Zgodnie z danymi zgromadzonymi w sprawozdaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie małopolskim w 2016 roku* w 8 powiatach i 3 miastach na prawach powiatu, funkcjonowało 11 ośrodków interwencji kryzysowej (udzielających wsparcia poprzez działania wyspecjalizowanych służb w celu opanowania kryzysu osobom go przeżywającym). Dodatkowo w powiecie krakowskim podpisano porozumienie, na mocy którego mieszkańcy korzystają ze wsparcia ośrodka interwencji kryzysowej w Krakowie. Także w powiecie tarnowskim w 2016 roku prowadzenie ośrodka interwencji kryzysowej dla powiatu tarnowskiego powierzone zostało miastu Nowy Sącz na mocy stosownego porozumienia. Małopolskie ośrodki interwencji kryzysowej dysponowały w 2016 roku łącznie 94 miejscami pobytu, a z ich pomocy skorzystało w ciągu 2016 roku 8 955 osób (w tym 4 055 osób w Krakowie, 2 089 – w Nowym Sączu i 904 osoby w Tarnowie).

Mapa 11. Ośrodki interwencji kryzysowej w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Mapa 12. Mieszkania chronione w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

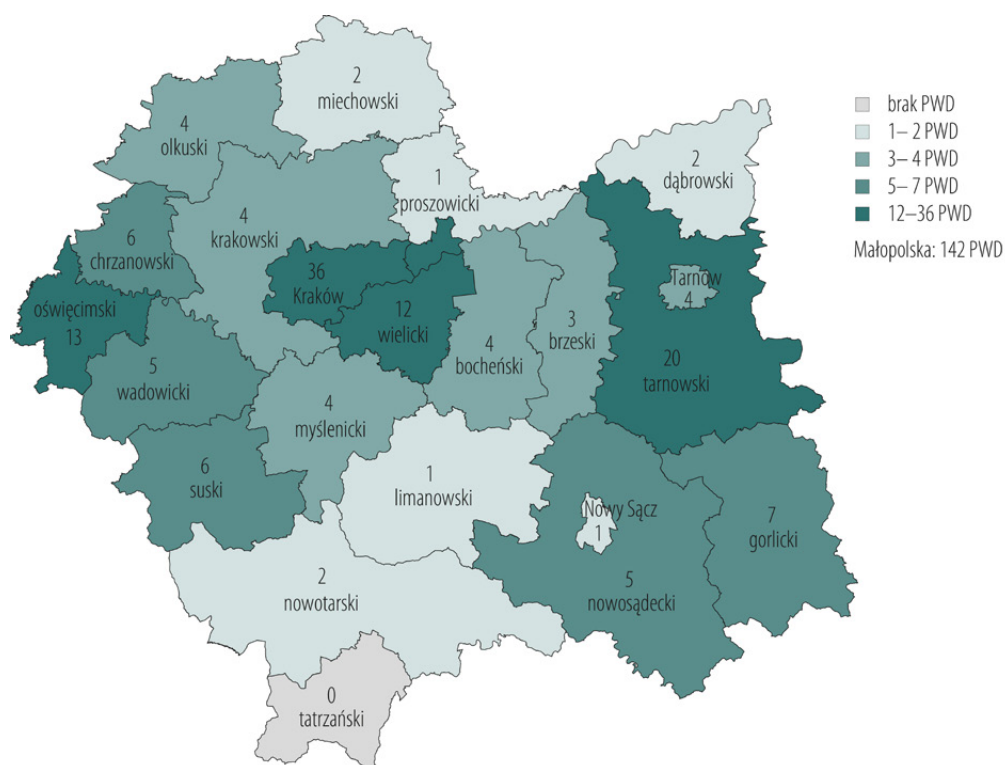
Według danych wykazanych w sprawozdaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej w 2016 roku* na terenie województwa funkcjonowały łącznie 23 jednostki specjalistycznego poradnictwa (JSP), świadczące pomoc osobom i rodzinom mającym trudności lub wykazującym potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na uzyskiwany dochód. Były one finansowane przez 13 gmin, 2 miasta na prawach powiatu (6 JSP) oraz 3 powiaty (4 JSP). Łącznie ze wsparcia takich placówek skorzystało w regionie 8 695 osób.

Formą wsparcia przygotowującą, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępującą pobyt w placówce opieki całodobowej jest mieszkanie chronione zapewniające funkcjonowanie w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną. Zgodnie z danymi wykazanymi w sprawozdaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej w 2016 roku* funkcjonowało w Małopolsce 96 mieszkań chronionych (o 15 więcej niż rok wcześniej). Oferowały one łącznie 396 miejsc (o 60 miejsc więcej niż przed rokiem), a w ciągu roku skorzystało z nich 256 osób (o 66 osób więcej niż w 2015 roku). Z mieszkań chronionych korzystały najczęściej osoby opuszczające pieczę zastępczą oraz osoby i rodziny w sytuacjach kryzysowych, osoby z zaburzeniami psychicznymi czy też doznające przemocy domowej. Dostęp do mieszkań chronionych w 2016 roku mieli mieszkańcy 52 gmin (o 9 gmin więcej niż przed rokiem).

Wsparcie dedykowane dzieciom i młodzieży⁵

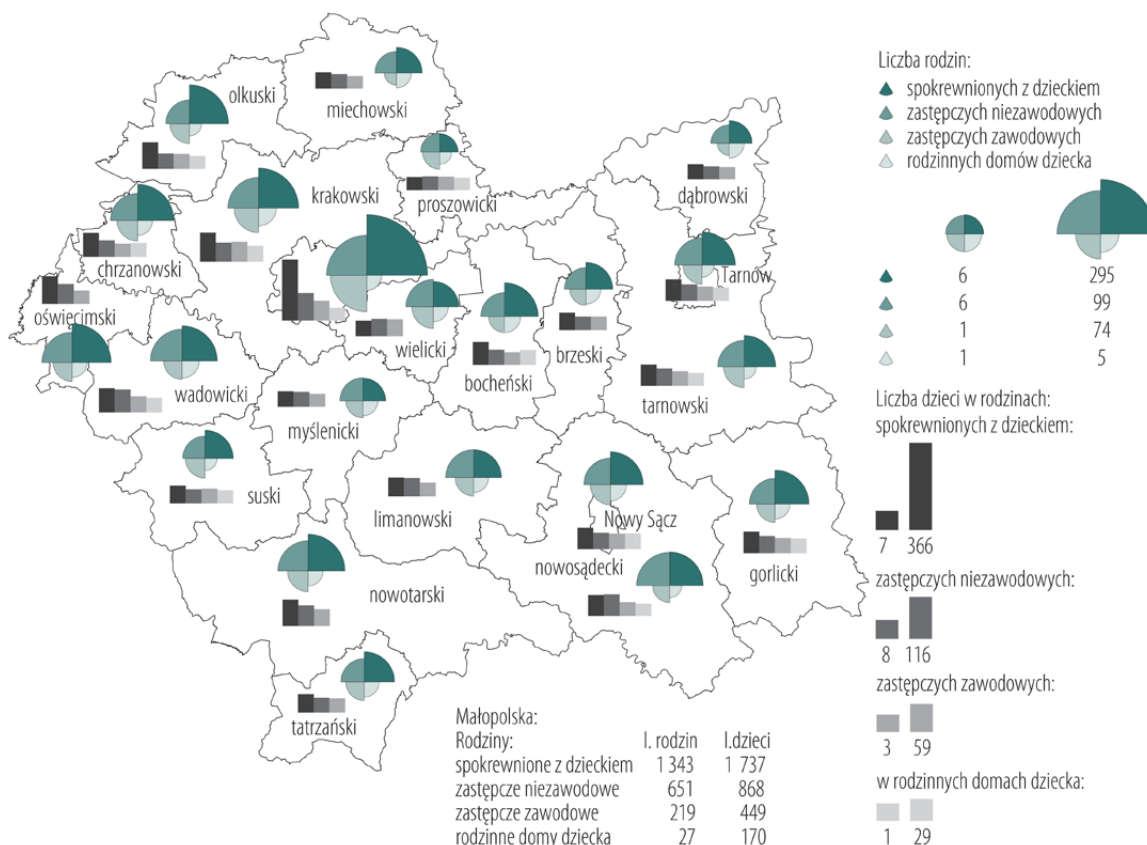
W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców gminy i powiaty oferują objęcie dziecka opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego. Według sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie małopolskim w 2016 roku* funkcjonowały 142 placówki wsparcia dziennego (PWD) (o 12 więcej niż przed rokiem) z łączną liczbą 6 163 miejsc, z których w ciągu roku skorzystało 6 996 dzieci (o blisko 1,5 tys. osób więcej niż w 2015 roku). Taka forma wsparcia rodziny była organizowana przez 60 gmin i 3 powiaty.

Mapa 13. Placówki wsparcia dziennego w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

5. Analiza oparta na sprawozdaniu OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

Mapa 14. Rodzina pieczy zastępczej w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

W przypadkach braku możliwości sprawowania opieki nad dziećmi przez rodziców biologicznych organizowane jest wsparcie realizowane poprzez system tzw. pieczy zastępczej, w formie rodzinnej bądź instytucjonalnej. W ciągu całego roku z jednej bądź drugiej formy musiało skorzystać łącznie ponad 4,5 tysiąca dzieci i młodzieży (co najmniej 4 574 osoby), przy czym ponad 70% tej grupy (co najmniej 3 224 dzieci) przebywało w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka.

Struktura rodzinnych form pieczy zastępczej zmieniała się zarówno ze względu na powstawanie nowych rodzin i domów, jak i zaprzestanie funkcjonowania części dotychczasowych. W ciągu roku funkcjonowały co najmniej:

- › 1 343 spokrewnione rodziny zastępcze, w których przebywało co najmniej 1 737 dzieci i młodzieży;
- › 651 rodzin zastępczych niezawodowych, w których przebywało co najmniej 868 podopiecznych;
- › 219 rodzin zastępczych zawodowych, w których przebywało co najmniej 449 wychowanków, w tym:
 - › 63 rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, w których przebywało co najmniej 152 podopiecznych,
 - › 28 rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych, w których przebywało co najmniej 51 dzieci i młodzieży,
- › 27 rodzin prowadzących rodzinne domy dziecka, w których przebywało co najmniej 170 wychowanków.

Drugim typem pieczy zastępczej jest forma instytucjonalna. Na koniec 2016 roku w Małopolsce, w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej, funkcjonowało 88 placówek opiekuńczo-wychowawczych oferujących łącznie 1 350 miejsc. W całym roku w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało co najmniej 1 346 dzieci i młodzieży.

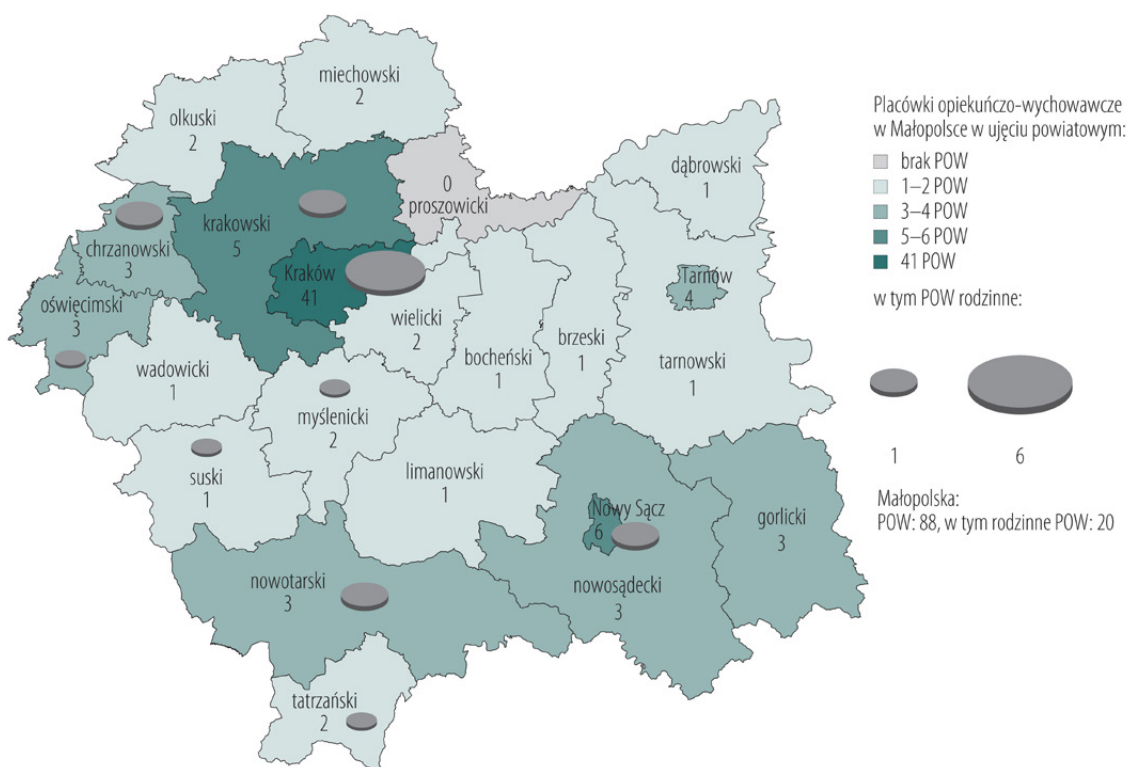
W Małopolsce funkcjonują 4 typy placówek opiekuńczo-wychowawczych: socjalizacyjne, interwencyjne, rodzinne i specjalistyczno-terapeutyczne. Ze *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w województwie małopolskim, II półrocze 2016 roku* wynika, iż ich liczebność pod koniec 2016 roku przedstawiała się następująco:

- › 52 placówki typu socjalizacyjnego, z 912 miejscami, w których przebywało 812 osób;

Rozdział III Pomoc społeczna

- › 20 placówek typu rodzinnego, ze 185 miejscami, w których wychowywało się 171 dzieci i młodzieży;
- › 6 placówek typu interwencyjnego, ze 129 miejscami, z których skorzystało 81 osób;
- › 10 placówek typu specjalistyczno-terapeutycznego, ze 120 miejscami, w których umieszczono 89 wychowanków.

Mapa 15. Instytucjonalna piecza zastępcza w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Należy dodać, iż samorząd województwa małopolskiego, realizując zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej w zakresie organizowania i prowadzenia ośrodków adopcyjnych, prowadzi w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie Małopolski Ośrodek Adopcyjny (MOA), zlokalizowany w Nowym Sączu. Ponadto procedury adopcyjne na terenie Małopolski prowadzą także 3 niepubliczne ośrodki adopcyjne zlokalizowane w Krakowie. Dodatkowo jeden z nich ma filię w Tarnowie. W Małopolsce w 2016 roku w wyniku przeprowadzonych procedur adopcyjnych przysposobiono 213 dzieci, w tym 7 dzieci w przysposobieniu międzynarodowym (w 2014 roku – 229 dzieci, a w 2015 roku – 218 dzieci)⁶.

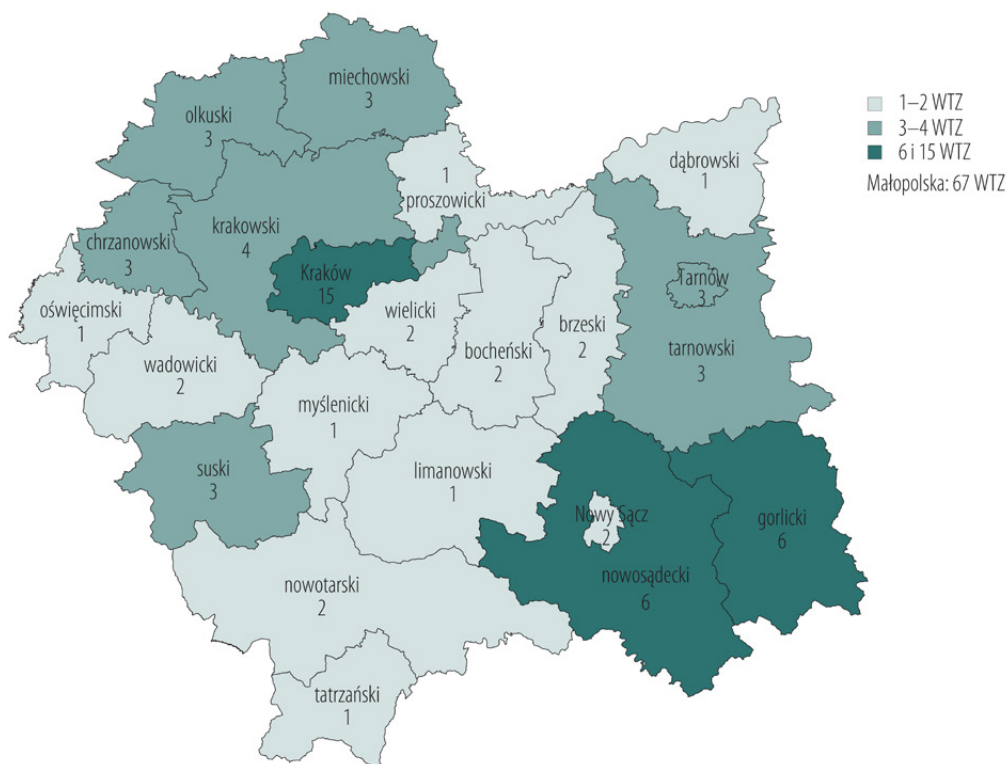
Wsparcie dedykowane osobom z niepełnosprawnościami

Dla osób z niepełnosprawnościami przeznaczone są różne rodzaje instytucji w Małopolsce. Jedną z nich są warsztaty terapii zajęciowej (WTZ). Zgodnie z danymi sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* i MOPS w Krakowie w 2016 roku funkcjonowało w województwie 67 tego rodzaju jednostek. W 2016 roku w zajęciach WTZ uczestniczyło łącznie 2 695 osób z niepełnosprawnościami. Dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie małopolskim w 2016 roku wsparcie oferowało także 77 środowiskowych domów samopomocy (ŚDS), z których łącznie skorzystały 3 274 osoby⁷. Natomiast wsparcie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami (w tym również osób dotkniętych niepełnosprawnością z powodu zaburzeń psychicznych) w postaci zakładów aktywności zawodowej (ZAZ) w Małopolsce jest ciągle niewystarczające. Według wykazu zakładów aktywności zawodowej działających na terenie województwa małopolskiego dostępnego na stronie internetowej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie w całym województwie w 2017 roku działa, podobnie jak w latach poprzednich, tylko 8 ZAZ.

6. *Sprawozdanie z monitoringu procesów przysposobienia za rok 2016*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, 2017 rok.

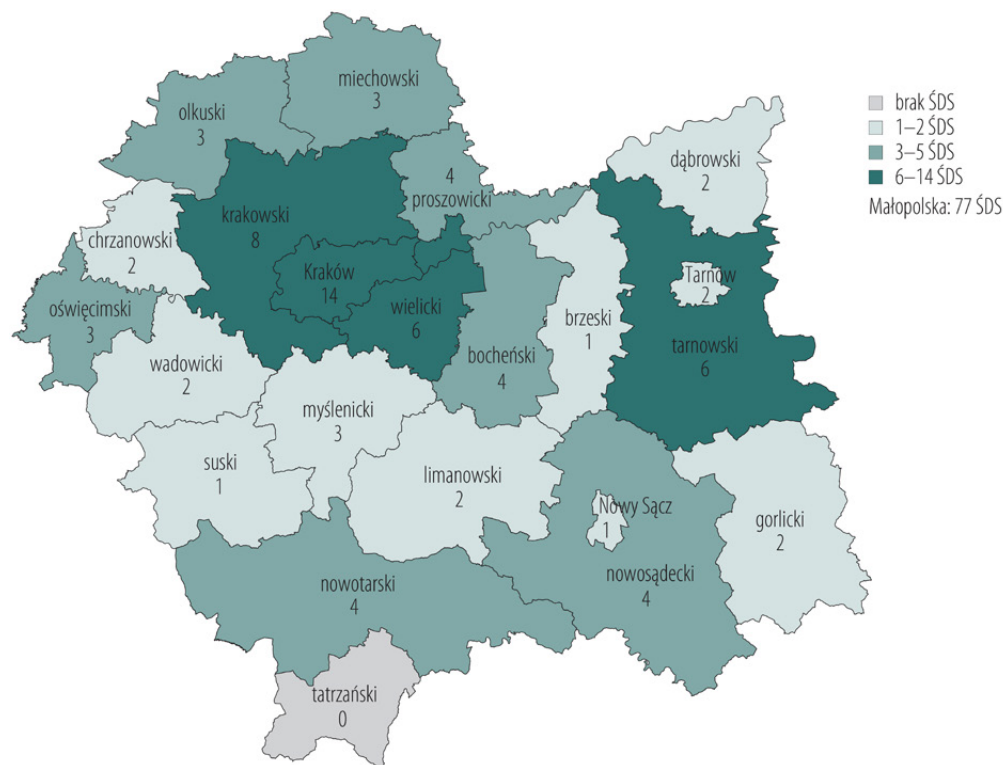
7. Analiza oparta na sprawozdaniu OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone informacje pozyskane z MOPS w Krakowie.

Mapa 16. Warsztaty terapii zajęciowej w Małopolsce w 2016 roku

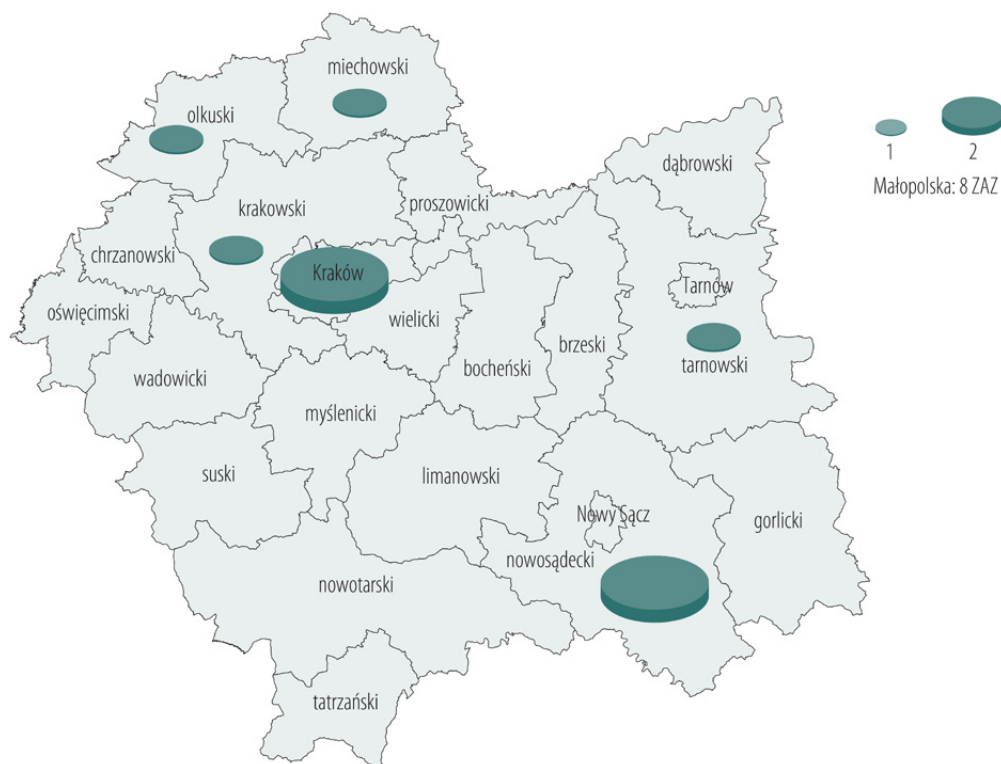
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Mapa 17. Środowiskowe domy samopomocy w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Mapa 18. Zakłady aktywności zawodowej w Małopolsce w 2017 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych MUW w Krakowie, (stan na marzec 2017 roku): http://www.malopolska.uw.gov.pl/default.aspx?page=zaklad_aktynosci_zawodowej.

Wsparcie dedykowane osobom starszym⁸

System wspierania osób starszych oparty jest m.in. na domach pomocy społecznej (DPS). W województwie małopolskim, wg danych uzyskanych w sprawozdaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej*, w 2016 roku funkcjonowały 92 domy pomocy społecznej (DPS)⁹. Łącznie w całym województwie DPS oferowały w 2016 roku 7 977 miejsc, z których skorzystało w ciągu całego roku 8 813 osób. Jednocześnie usługi opieki całodobowej dla osób starszych i niepełnosprawnych prowadzone są w formie rodzinnych domów pomocy. W Małopolsce w 2016 roku były jedynie 3 takie domy: w Krakowie oraz gminach: Lisia Góra (pow. tarnowski) i Brzeszcze (pow. oświęcimski).

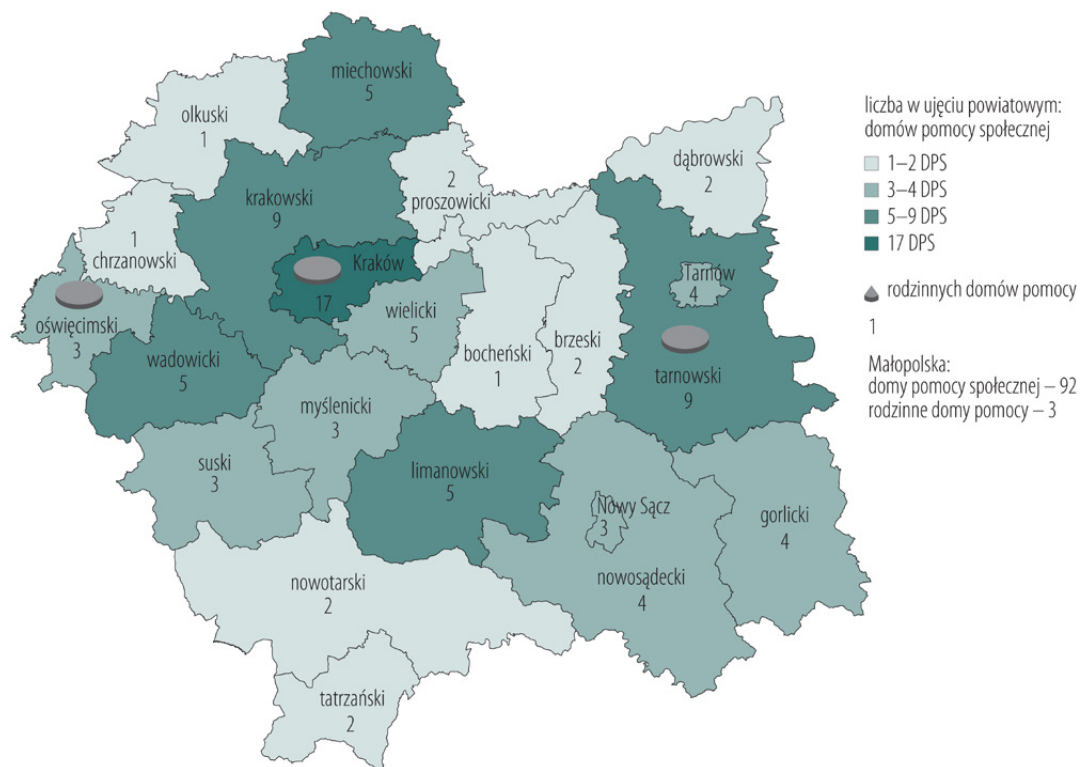
W 2016 roku było prowadzonych w regionie także:

- › 13 dziennych domów pomocy oferujących wsparcie głównie osobom starszym, które wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych (o 2 więcej niż w 2015 roku). Dysponowały one łącznie 937 miejscami (o 85 więcej niż przed rokiem), z których skorzystały w 2016 roku 1 364 osoby. Należy dodać, iż w 2016 roku 7 z 13 dziennych domów pomocy działało w ramach rządowego Programu Wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015–2020.
- › 50 ośrodków wsparcia – klubów samopomocy. Większość z nich (aż 47 klubów samopomocy) była finansowana w ramach dotacji celowej przyznanej gminom przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie pn. „Wspieranie osób w podeszłym wieku w integracji z młodzieżą”. W 2016 roku kluby samopomocy oferowały łącznie 2 034 miejsca (2 008 miejsc dotowanych było przez MUW w Krakowie), a skorzystały z nich w sumie 3 854 osoby.

8. Analiza oparta na sprawozdaniu OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone dane pozyskane z MOPS w Krakowie.

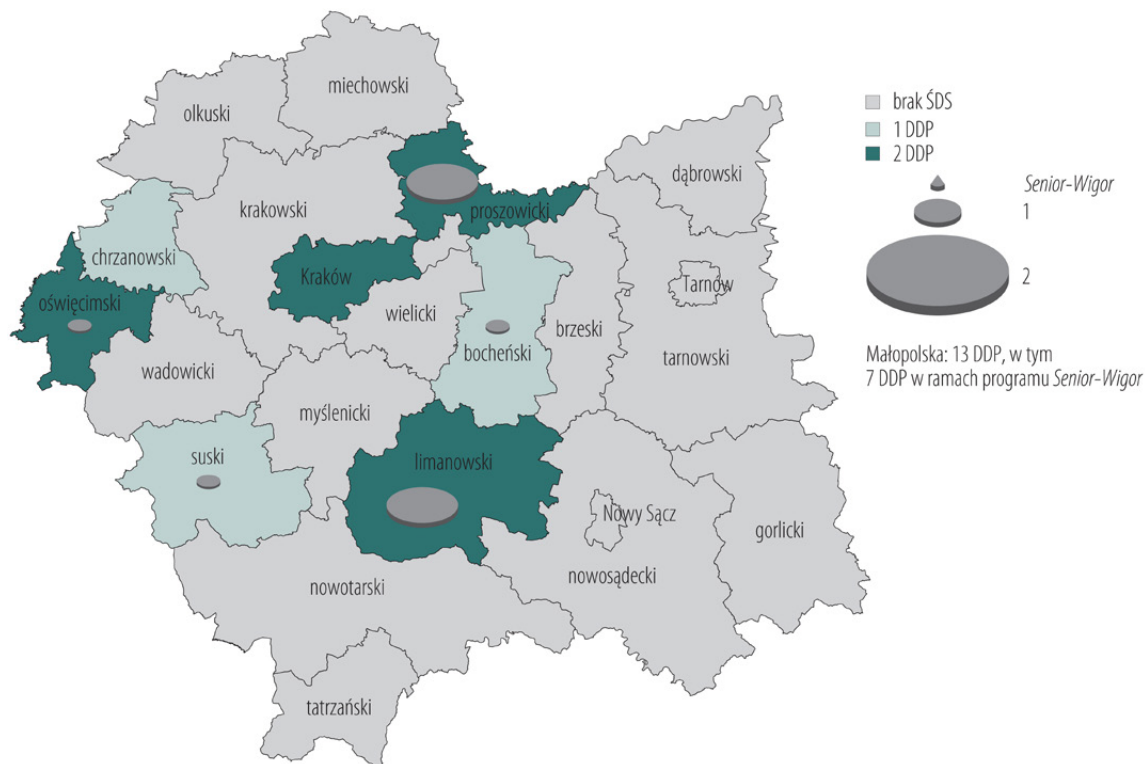
9. Placówki prowadzone lub finansowane przez gminy i powiaty Małopolski

Mapa 19. Domy pomocy społecznej i rodzinne domy pomocy w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

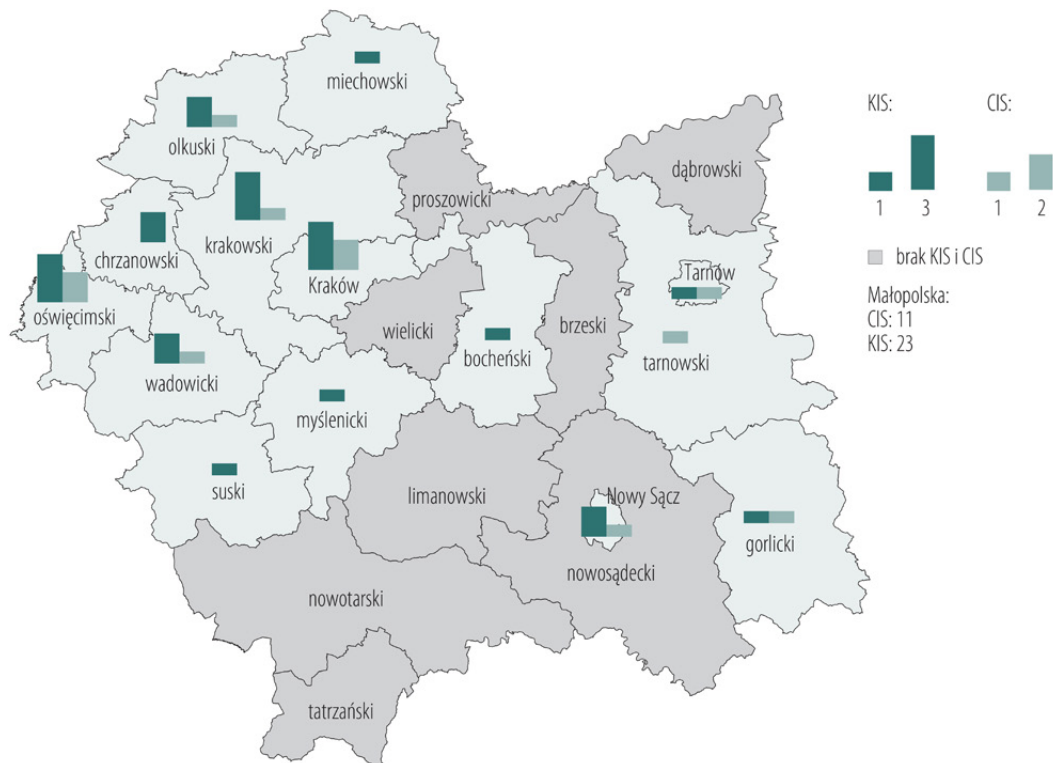
Mapa 20. Dzielne domy pomocy w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

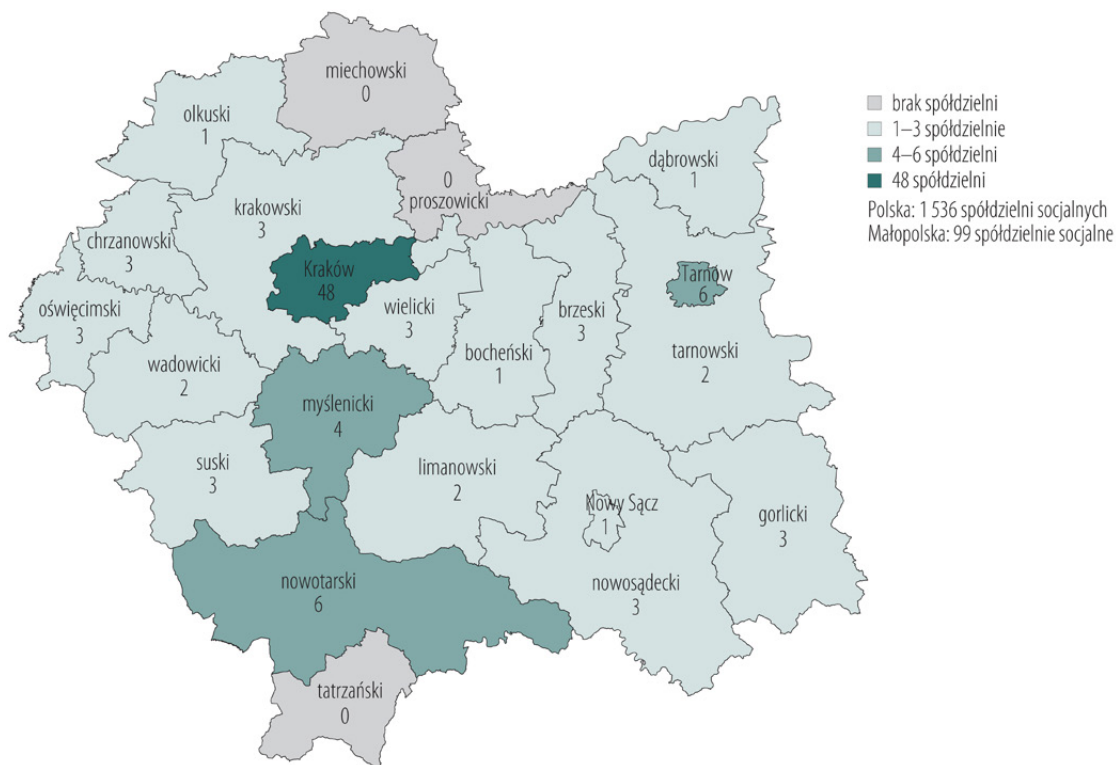
Wsparcie dedykowane osobom bezrobotnym

Mapa 21. Centra i kluby integracji społecznej w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych sprawozdania OZPS i danych pozyskanych z MOPS w Krakowie oraz danych ze sprawozdań: KIS i CIS za I–XII 2016 roku.

Mapa 22. Spółdzielnie społeczne w Małopolsce w 2017 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych Ogólnopolskiego Krajowego Rejestru Sądowego (<https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t>), dostęp z dnia 03.01.2017 roku.

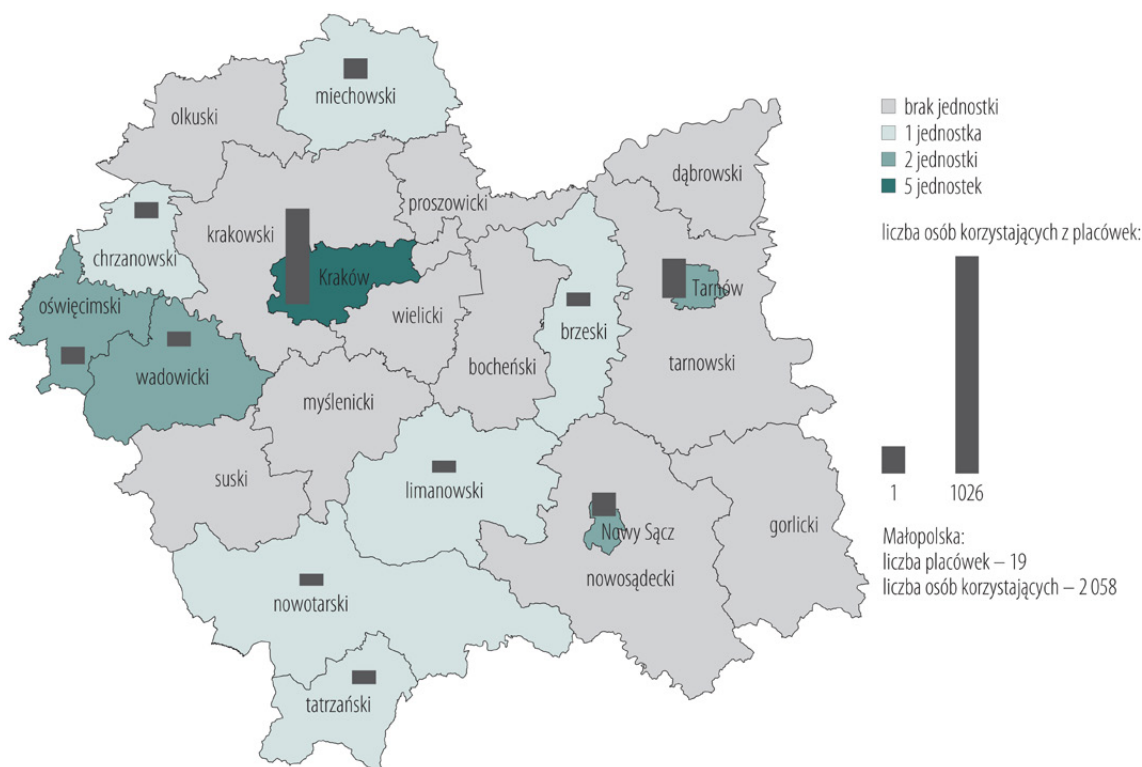
Wśród jednostek wspierających mieszkańców pozostających bez zatrudnienia będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w województwie małopolskim w 2016 roku funkcjonowało:

- › 11 centrów integracji społecznej. W 2016 roku w zajęciach CIS uczestniczyły łącznie 464 osoby¹⁰,
- › 23 kluby integracji społecznej (KIS) (o 10 więcej niż w 2015 roku). W zajęciach uczestniczyły 1 753 osoby¹¹,
- › 99 spółdzielni socjalnych, zlokalizowanych na terenie 18 małopolskich powiatów¹².

Wsparcie przeznaczone dla osób bezdomnych

W Małopolsce funkcjonowało w 2016 roku 19 placówek oferujących miejsca noclegowe dla osób bezdomnych (noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych). Łącznie oferowały one 803 miejsca, z których w 2016 roku skorzystało 2 058 osób¹³.

Mapa 23. Placówki zapewniające miejsca noclegowe i liczba osób z nich korzystających w Małopolsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2016 rok. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

Kadra pomocy społecznej¹⁴

Liczebność kadry jednostek pomocowych to jeden z ważniejszych czynników wpływających na poziom usług i rozwój instrumentów wsparcia mieszkańców. Małopolskie ośrodki pomocy społecznej zatrudniały w 2016 roku 4 363 pracowników¹⁵ (o 375 więcej niż przed rokiem), w tym ośrodki w miastach na prawach powiatów – 1 059 osób. Ośrodki gminne (bez MOPS grodzkich) zatrudniały średnio 18 osób. Między ośrodkami pomocy społecznej w Małopolsce ciągle istniały jednak duże różnice dotyczące wielkości zespołów. Najczęściej liczyły

10. Analiza oparta na podstawie sprawozdań: OZPS i CIS za I–XII 2016 roku.

11. Analiza oparta na podstawie sprawozdań: OZPS i KIS za I–XII 2016 roku.

12. Na podstawie danych Ogólnopolskiego Krajowego Rejestru Sądowego (<https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t>, dostęp: 03.01.2017 roku).

13. Analiza oparta na sprawozdaniu OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone dane pozyskane z MOPS w Krakowie.

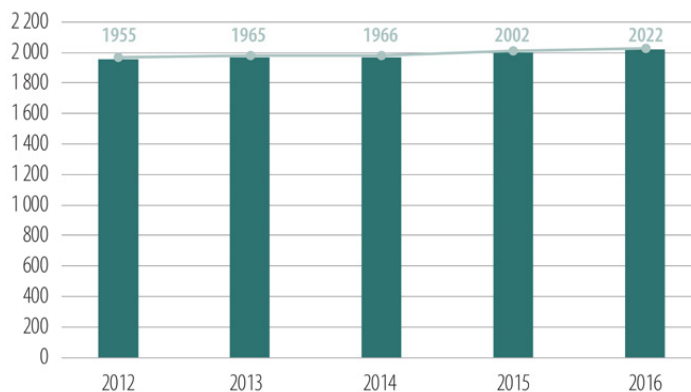
14. W odniesieniu do całości rozdziału dane dotyczące Polski pochodzą ze Sprawozdania MPIP5-03. Dane dla Małopolski pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie.

15. Łączna liczba osób zatrudnionych w ramach umowy o pracę w przeliczeniu na osoby. Do kadry jednostki zaliczono również osoby zatrudnione na zastępstwo oraz osoby na urloпах macierzyńskich. Natomiast nie zaliczono osób na urloпах wychowawczych, opiekuńczych i bezpłatnych. Stan na dzień 31.12.2016 roku.

one do 20 pracowników. W 2016 roku w ośrodkach pomocy społecznej było zatrudnionych 1 673 pracowników socjalnych (o 12 mniej niż w roku 2015), w tym 65 z nich (3,9% ogółu pracowników socjalnych w regionie, w 2015 roku – 148) było finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

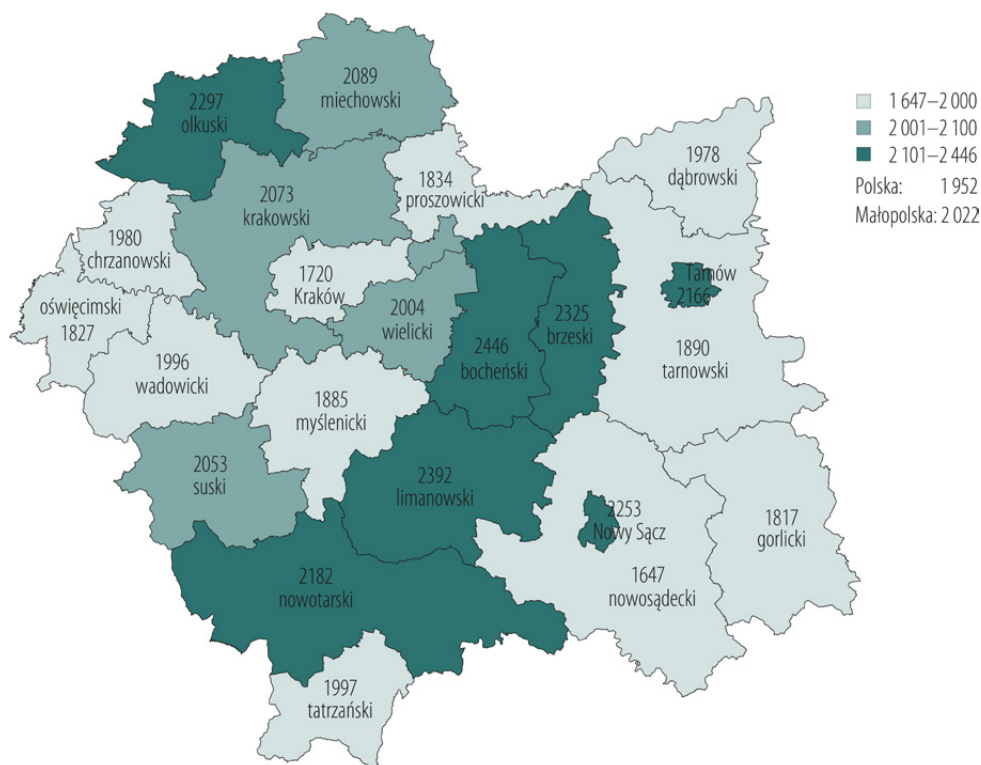
W Polsce na jednego pracownika socjalnego w gminie w 2016 roku przypadało średnio 1 952 mieszkańców, a jednocześnie 47 gospodarstw domowych¹⁶, natomiast w województwie małopolskim – 2 022 mieszkańców (w 2015 roku – 2 002) oraz 46 gospodarstw domowych (w 2015 roku – 50).

Wykres 32. Średnia liczba mieszkańców Małopolski na 1 pracownika socjalnego w OPS w latach 2012–2016

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za lata: 2012–2016. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS, Baza Demografia.

Mapa 24. Średnia liczba mieszkańców Małopolski na 1 pracownika socjalnego w OPS w 2016 roku

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej na podstawie danych za 2016 rok. Dane dotyczące Polski pochodzą ze sprawozdania MPIPS-03, a dla Małopolski pochodzą ze sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS, Baza Demografia, dostęp z dnia 10.05.2017 roku.

16. Zgodnie z ustawą każdy ośrodek pomocy społecznej zatrudnia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2 000 mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących (dodatkowe kryterium obowiązujące, zgodnie z zapisami ustawy z 12.03.2004 roku o pomocy społecznej, które weszło w życie z dniem 01.01.2015 roku. Ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy nie mniej niż 3 pracowników socjalnych).

Inną grupą zawodową ważną dla realizacji zadań polityki społecznej, oprócz pracowników socjalnych, są asystenci rodziny. W 2016 roku w województwie małopolskim zatrudnionych było 308 asystentów rodziny (o 39 więcej niż przed rokiem i o 60 więcej niż w roku 2014) w 176 gminach. W porównaniu do roku 2015 zmniejszyła się liczba gmin, które nie oferowały mieszkańcom wsparcia asystenta rodziny o 7 jednostek. Małopolskie gminy zatrudniały od 1 do 30 asystentów (w Krakowie), najczęściej jednego (116 gmin).

W powiatowych centrach pomocy rodzinie w Małopolsce, realizujących powiatowe zadania pomocy społecznej, w 2016 roku zatrudniano łącznie 396 pracowników (o 18 więcej niż przed rokiem). Przeciętnie w jednym centrum zatrudnionych było blisko 21 osób. Jednak należy dodać, że także w tym przypadku istniały dość duże różnice w zatrudnieniu pomiędzy tego typu jednostkami – liczba pracowników w poszczególnych centrach wynosiła od 6 (pow. dąbrowski) do 38 (pow. krakowski). W małopolskich PCPR w 2016 roku zatrudniano 65 pracowników socjalnych (o 7 więcej niż przed rokiem) i stanowili oni średnio 16,4% ogółu osób zatrudnionych w tego typu jednostkach (15,3% w 2015 roku). Wykorzystując środki Europejskiego Funduszu Społecznego, w PCPR zatrudniano w 2016 roku 8 pracowników socjalnych (rok wcześniej – 6). Jednocześnie zatrudnionych było łącznie 89 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, o 3 mniej niż w 2015 roku.

Wydatki na wybrane świadczenia¹⁷

Wydatki poniesione w 2016 roku w Małopolsce na wybrane formy wsparcia mieszkańców przedstawiają się następująco:

- › **Przeciwdziałanie alkoholizmowi**
W ramach profilaktyki uzależnień od alkoholu wydano w Małopolsce łącznie prawie 44,5 mln zł. Takie zadanie realizowały głównie małopolskie ośrodki pomocy społecznej. Jeżeli chodzi o samorządy powiatowe, to fundusze na ten cel przeznaczył (podobnie jak w ubiegłym roku) jedynie powiat nowosądecki (w kwocie 17 tys. zł).
- › **Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie**
Zadanie to było realizowane w regionie zarówno przez gminy, jak i powiaty. Łącznie na ten cel przeznaczono w 92 jednostkach samorządowych prawie 2,7 mln zł, w tym z budżetów 74 gmin i trzech miast na prawach powiatu wydatkowano ponad 2 mln zł, a z budżetów 15 powiatów – prawie 697 tys. zł. Natomiast na poziomie województwa w Regionalnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie realizację tego zadania wydatkowano w 2016 roku ponad 57,5 tys. zł.
- › **Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze**
Łącznie na usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze (w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi) wydatkowano w 2016 roku w 150 małopolskich gminach ponad 42,1 mln zł.
- › **Rodziny zastępcze**
Łącznie na zadanie, realizowane w 2016 roku przez wszystkie powiaty ziemskie w województwie i miasta na prawach powiatu oraz 144 gminy, wydatkowano ponad 71,4 mln zł. Jednostki powiatowe wydatkowały na ten cel prawie 44,9 mln zł. Natomiast gminy na rodziny zastępcze przeznaczyły łącznie prawie 26,6 mln zł.

Dodatkowo w 2016 roku *ustawą o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci* wprowadzono nowe świadczenie dla rodzin z dziećmi – świadczenie wychowawcze. W 2016 roku małopolskie gminy i powiaty wydały na ten cel ponad 1,64 mld zł. Zdecydowana większość tej kwoty związana była z wypłatą przez jednostki gminne świadczeń wychowawczych dla rodziców biologicznych dziecka – ponad 1,63 mld zł. Na wypłatę przez jednostki powiatowe dodatków wychowawczych dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz dodatków do zryczałtowanej kwoty środków finansowych na utrzymanie dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego wydatkowano w 2016 roku prawie 11,7 mln zł. Jednocześnie wydatki związane z wdrożeniem i obsługą nowego zadania wyniosły łącznie ponad 29 mln zł (ponad 28,9 mln zł w gminach i ponad 113,5 tys. zł w powiatach).

Jednocześnie na realizowane przez samorząd wojewódzki (Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie) zadanie związane z prowadzeniem postępowań i wydawaniem decyzji w sprawach świadczeń rodzinnych realizowanych w związku z koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego wydatkowano w roku 2016 prawie 980 tys. zł.

17. Analiza oparta na sprawozdaniu OZPS. Do zgromadzonych danych zostały dołączone dane pozyskane z MOPS w Krakowie i Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miasta Krakowa oraz ROPS w Krakowie.

Z kolei dla porównania wydatków związanych z funkcjonowaniem jednostek pomocy społecznej i jej otoczenia poniżej przedstawiono koszty prowadzenia i utrzymania w 2016 roku wybranych instytucji:

- › roczny koszt prowadzenia i utrzymania 11 ośrodków interwencji kryzysowej w 2016 roku wyniósł prawie 7,5 mln zł, a średni koszt prowadzenia i utrzymania jednej placówki to ponad 677 tys. zł. Utrzymanie jednego miejsca pobytu w ośrodku interwencji kryzysowej w ciągu roku to średnio prawie 79,3 tys. zł. Przy czym zaznaczyć należy, że w ośrodku interwencji kryzysowej na jedno miejsce w ciągu roku przypada ok. 95 korzystających;
- › na prowadzenie i utrzymanie 67 warsztatów terapii zajęciowej wydatkowano w 2016 roku łącznie ponad 45,3 mln zł. Przeciętnie prowadzenie jednostki w ciągu roku wiązało się z kosztem w wysokości prawie 676,7 tys. zł. Koszt w przeliczeniu na jednego uczestnika zajęć wyniósł średnio ponad 16,8 tys. zł rocznie;
- › całkowity koszt prowadzenia i utrzymania 12 dziennych domów pomocy¹⁸ wyniósł w 2016 roku prawie 8,6 mln zł. Jedna tego typu placówka kosztowała rocznie średnio ponad 715,8 tys. zł, a średni roczny koszt utrzymania jednego miejsca wyniósł prawie 9,2 tys. zł, przy czym koszt ten wymaga zapewne doszacowania, biorąc pod uwagę terminy rozstrzygania konkursów w ramach programu rządowego i uruchamiania działalności poszczególnych placówek dofinansowywanych z tego źródła;
- › prowadzenie i utrzymanie 92 domów pomocy społecznej w 2016 roku wiązało się z wydatkiem ponad 316,2 mln zł. Pojedyncza taka placówka to koszt ponad 3,4 mln zł rocznie, a utrzymanie jednego miejsca w domu pomocy społecznej to w ciągu roku wydatek przeciętnie prawie 40 tys. zł;
- › na prowadzenie i utrzymanie 142 placówek wsparcia dziennego w 2016 roku wydatkowano łącznie prawie 21,4 mln zł. Średni roczny koszt prowadzenia jednej tego typu placówki wyniósł ponad 150,6 tys. zł. Z kolei średni koszt utrzymania jednego miejsca w PWD w ciągu roku to ponad 3,5 tys. zł.

18. Bez DDP funkcjonującego w Chrzanowie.

Oświata i wychowanie

Opracowanie: Agnieszka Misiaszek-Wylandowska¹, Małgorzata Palimąka,
Monika Stawowiak, Marcin Węgrzyn²

— podsumowanie

- W 2016 roku w Małopolsce 7,6% dzieci do lat 3 było objętych opieką w żłobkach (w roku 2015 – 6,3%), przy czym wyraźnie widać różnicę między terenami miejskimi i wiejskimi (wskaźnik dla miast: 14,7%, dla obszarów wiejskich: 1,4%).
- O 65 wzrosła liczba placówek wychowania przedszkolnego. W całej Małopolsce w 2016 roku 82,0% dzieci w wieku 3–5 lat było objętych wychowaniem przedszkolnym, co jest wartością bardzo zbliżoną do poziomu dla całego kraju (81,1%).
- W roku szkolnym 2016/2017 spadła ogólna liczba uczniów we wszystkich typach szkół publicznych i niepublicznych łącznie o 18 747 uczniów, tj. o 4% w stosunku do roku wcześniejszego. Z uwagi na zniesienie od września 2016 roku obowiązku szkolnego dla sześciolatków odnotowano spadek liczby uczniów w szkołach podstawowych oraz wzrost liczby dzieci w przedszkolach w roku szkolnym 2016/2017. Liczba uczniów w gimnazjach zmniejszyła się i był to spadek o 1,87% w stosunku do roku wcześniejszego.
- W ramach ogólnej tendencji spadkowej w zakresie liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych nastąpił spadek liczby uczniów o 2,42% w stosunku do roku wcześniejszego. W zasadniczych szkołach zawodowych zanotowano zmniejszenie o 6,31%, w liceach ogólnokształcących o 2,63% i w policealnych szkołach o 14,98% w stosunku do poprzedniego roku szkolnego. Odnotowano natomiast wzrost liczby uczniów w technikach o 0,98%.
- W celu podniesienia poziomu nauczania w obszarach nowoczesnej gospodarki, wzmocnienia zainteresowania kierunkami studiów zgodnymi ze specjalizacjami regionu oraz dla poprawy jakości szkolnictwa zawodowego województwo małopolskie nadal wdrażało, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, przedsięwzięcie pn. Małopolska Chmura Edukacyjna oraz Modernizacja Kształcenia Zawodowego w Małopolsce II.
- W połowie roku szkolnego 2016/2017 opublikowane zostały dwa akty prawne: Prawo oświatowe – ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku oraz Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe – ustawa również z dnia 14 grudnia 2016 roku. Nowe prawo zakłada zmiany w strukturze oświaty. Zmiany będą wprowadzane stopniowo i swój ostateczny kształt zreformowany system edukacji ma osiągnąć w 2022 roku.

1. Agnieszka Misiaszek-Wylandowska w zakresie dotyczącym opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego.
2. Marcin Węgrzyn w zakresie dotyczącym badania losów absolwentów szkół zawodowych.

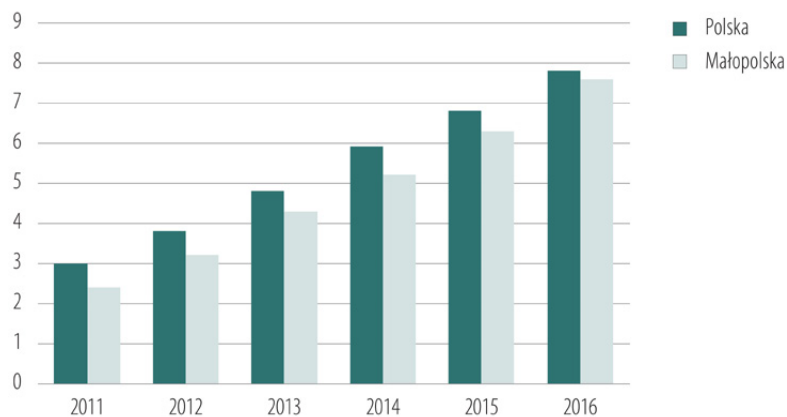
1. Opieka nad dziećmi do lat 3

Opieka nad dziećmi do lat 3 może być zorganizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także może być sprawowana przez dziennego opiekuna lub nianię.

W 2016 roku w Małopolsce 7,6% dzieci do lat 3 było objętych opieką w żłobkach (w 2015 roku – 6,3%), przy czym wyraźnie widać różnicę między terenami miejskimi i wiejskimi (wskaźnik dla miast: 14,7%, dla obszarów wiejskich: 1,4%).

Znacząco wyróżniało się miasto Proszowice, gdzie aż 27,7% dzieci uczęszczało do żłobków (najwyższy wskaźnik wśród gmin Małopolski).

Wykres 33. Odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką w żłobkach

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

W 2016 roku w Małopolsce funkcjonowało 195 żłobków i 45 klubów dziecięcych. Na koniec czerwca 2016 roku w żłobkach było 7 109 miejsc, a uczęszczających dzieci – 6 430 (czyli 90,4% miejsc zostało wykorzystanych). W klubach dziecięcych było 690 miejsc, uczęszczających zaś dzieci – 438, co oznacza, że wykorzystano 63,5% miejsc.

Ponad połowa miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych (dokładnie 65,6%) przypadała na miasto Kraków. Kolejny pod względem miejsc w żłobkach (uwzględniając kluby dziecięce) był Tarnów (473 miejsca), następnie Nowy Sącz (194 miejsca), Limanowa (135 miejsc), Wieliczka (129 miejsc), Chrzanów (102 miejsca), Olkusz (87 miejsc) i Myślenice (80 miejsc).

Zdecydowana większość żłobków (uwzględniając kluby dziecięce) zlokalizowana była w Krakowie (aż 125 żłobki), podobnie kluby dziecięce (19 z 39 w Krakowie). W Tarnowie funkcjonowało 9 żłobków (brak klubów dziecięcych), w Wieliczce 4 żłobki (oraz 4 kluby dziecięce), a 3 żłobki w Nowym Sączu (1 klub dziecięcy) oraz w gminie wiejskiej Limanowa (brak klubów dziecięcych). Po dwa żłobki znajdowały się w gminach: Bochnia, Zabierzów, Zielonki, Czernichów, Miechów, Niepołomice, Limanowa – gmina miejska, Limanowa – gmina wiejska, Chrzanów, Olkusz, Libiąż, Nowy Targ, Proszowice oraz Rabka-Zdrój.

Poza żłobkami i klubami dziecięcymi opiekę nad dziećmi można zorganizować także poprzez zatrudnienie opiekuna dziennego. Taka forma nie jest jednak w Małopolsce popularna – w skali całego województwa w roku 2016 pracowało zaledwie 47 opiekunów dziennych, którzy mieli pod opieką 115 dzieci (większość pomiędzy 2. a 3. rokiem życia). Opiekunowie zatrudnieni byli w 5 gminach: Krakowie (26 osób), gminie Zielonki (6 osób), Słupnice, Paęcznica i Wojnicz (po 5 osób). Gmina Zielonki jest obok miasta Krakowa jedyną gminą, w której obok zatrudnionych opiekunów dziennych funkcjonują żłobki lub kluby dziecięce.

W 2016 roku wykazano niezaspokojone zapotrzebowanie na 2 512 miejsc w całym województwie, biorąc pod uwagę wszystkie typy opieki nad małymi dziećmi. W największym stopniu niedobór ten wskazywany był w przypadku żłobków (brak 2 264 miejsc). Niedobór miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 stwierdzono w 18 gminach. Najwięcej brakujących miejsc wskazano w Krakowie (2 000 miejsc, dotyczy żłobków), Skawinie (118 miejsc, dotyczy klubów dziecięcych) oraz Dąbrowie Tarnowskiej (50 miejsc w żłobkach). Pozostałe gminy, w których wskazano brak miejsc w placówkach oferujących opiekę nad dziećmi do lat 3: Drwina, Proszowice, Nowy Sącz, Lisia Góra, Bolesław (pow. olkuski), Łapsze Niżne, Klucze, Niepołomice, Rabka-Zdrój, Tarnów (gmina wiejska), Paęcznica, Myślenice, Kęty i Wojnicz.

Z zestawienia powyższych danych wynika, że w następujących gminach wystąpiła największa potrzeba utworzenia jakiegokolwiek możliwości opieki nad dziećmi do lat 3: Dąbrowa Tarnowska, Drwina, Lisia Góra, Bolesław (pow. olkuski), ponieważ nie było na ich terenie żadnych placówek, które obejmowałyby opieką dzieci do lat 3 (brak żłobków, klubów dziecięcych czy opiekunów dziennych).

Z punktu widzenia planowania opieki nad dzieckiem istotne jest, jakie możliwości rodzice biorą pod uwagę. Prawie 90% badanych rodziców małych dzieci zajmowało się dzieckiem, nie wykorzystując opcji opieki instytucjonalnej. To zjawisko łączy się z dość powszechną dezaktywacją zawodową opiekuna dziecka, a z drugiej strony pokazuje, że wizerunek placówek instytucjonalnej opieki nad małymi dziećmi nie zawsze jest pozytywny – wielu rodziców jest przekonanych o tym, że opieka sprawowana osobiście przez rodzica lub innego członka rodziny jest lepsza dla dziecka niż opieka instytucjonalna. Jeśli chodzi o preferencje rodziców co do najchętniej wybieranej formy opieki instytucjonalnej – opinie są podzielone. Najczęściej wskazywano na nianię (32%), choć żłobek był preferowany tylko nieznacznie rzadziej (30,5%). Instytucje klubu dziecięcego i opiekuna dziennego były mniej popularne.

2. Wychowanie przedszkolne

W ramach systemu wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2016/2017 w Małopolsce funkcjonowało 2 225 placówek wychowania przedszkolnego, w tym 1 263 przedszkoli (bez przedszkoli specjalnych), 105 punktów przedszkolnych, 1 zespół wychowania przedszkolnego oraz 856 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Można zaobserwować stały wzrost liczby przedszkoli – w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym nastąpił wzrost o 62 placówki, a w stosunku do roku 2014/2015 – o 106 placówek. Odnotowano zwiększenie liczby punktów przedszkolnych o 10 placówek i zmniejszenie liczby oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych o 7 placówek. Liczba zespołów wychowania przedszkolnego nie uległa zmianie i wynosiła 1 w roku szkolnym 2016/2017.

W roku szkolnym 2016/2017 łączna liczba dzieci z terenu województwa małopolskiego objętych wychowaniem przedszkolnym (bez przedszkoli specjalnych) zwiększyła się o 12 862 dzieci i wyniosła 123 310 (wzrost o 11,65% w stosunku do roku wcześniejszego). Przy wzroście liczby placówek przedszkoli i punktów przedszkolnych liczba dzieci w przedszkolach w roku szkolnym 2016/2017 zwiększyła się o 12,78% w stosunku do roku wcześniejszego (wzrost o 11 076 dzieci), a w punktach przedszkolnych liczba dzieci wzrosła o 23,62% w stosunku do roku wcześniejszego (o 429 dzieci). Przy spadku oddziałów przedszkolnych nastąpił wzrost liczby dzieci o 6,21% w stosunku do roku wcześniejszego (o 1 362 dzieci). Liczba dzieci w zespołach wychowania przedszkolnego zmniejszyła się o 7,14% (spadek o 5 dzieci) w stosunku do roku wcześniejszego.

Tabela 13. Liczba placówek wychowania przedszkolnego oraz dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie małopolskim (bez przedszkoli specjalnych)

Rok szkolny	Przedszkola		Punkty przedszkolne		Zespoły wychowania przedszkolnego		Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych		Liczba placówek wychowania przedszkolnego ogółem	Liczba dzieci ogółem
	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba Dzieci	Liczba placówek	Liczba Dzieci	Liczba placówek	Liczba Dzieci		
2007/2008	785	61 332					957	17 032	1 742	78 364
2009/2010	860	68 762	39	775	1	10	953	19 223	1 853	88 770
2010/2011	913	73 029	51	1 087	1	10	947	20 484	1 912	94 610
2011/2012	975	77 541	62	1 397	1	5	952	25 296	1 990	104 239
2012/2013	1 035	83 832	86	1 972	0	0	936	24 753	2 057	110 557
2013/2014	1 104	88 260	100	2 103	1	65	928	27 571	2 133	117 999
2014/2015	1 157	88 165	96	1 961	1	65	907	24 263	2 161	114 454
2015/2016	1 201	86 644	95	1 816	1	70	863	21 918	2 160	110 448
2016/2017	1 263	97 720	105	2 245	1	65	856	23 280	2 225	123 310

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie.

Porównanie liczby miejsc i liczby wychowanków małopolskich placówek wychowania przedszkolnego pokazuje duży poziom wykorzystania miejsc – dla ogółu miejsc oferowanych w placówkach wskaźnik ten wyniósł 91,3% dla dzieci w wieku 3–6 lat. Oznacza to, że poziom wykorzystania miejsc w Małopolsce był wyższy niż wskaźnik dla całej Polski (89,4%).

Dostępność placówek wychowania przedszkolnego jest bardzo zróżnicowana w poszczególnych gminach województwa. Największa liczba dzieci na jedno miejsce w przedszkolu przypadła w 2016 roku w gminie Gródek nad Dunajcem (15,9), ale była to też gmina, która dysponowała najmniejszą liczbą miejsc przedszkolnych – zaledwie 22. Inne gminy z niewielką liczbą miejsc to Radziemice (25), Koszyce (25) i Biały Dunajec (40). Na drugim biegunie znalazły się gminy, w których nie wszystkie miejsca w przedszkolach zostały wykorzystane: Bukowno oraz Bolesław w pow. olkuskim (0,7 dziecka na jedno miejsce). Dzieliąc wszystkie gminy województwa małopolskiego na dwie grupy, uwzględniając wartość wskaźnika liczby dzieci przypadających na jedno miejsce w przedszkolu, można zauważyć, że aż w 144 gminach jego poziom był większy niż 1.

W całej Małopolsce w 2016 roku 82,0% dzieci w wieku 3–5 lat było objętych wychowaniem przedszkolnym, co jest wartością bardzo zbliżoną do poziomu dla całego kraju (81,1%).

Według przedstawicieli większości badanych gmin liczba miejsc w przedszkolach w 2016 roku była adekwatna do potrzeb mieszkańców (opinia 77,3% gmin), 19,9% gmin przyznało, że miało zbyt mało miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego w stosunku do potrzeb mieszkańców. Z drugiej strony w znaczącej większości gmin pojawiła się sytuacja, iż dla dużej liczby dzieci zabrakło miejsc. Problem ten dotyczył przede wszystkim dzieci trzyletnich.

Tabela 14. Zestawienie liczby wniosków złożonych o przyjęcie do placówki wychowania przedszkolnego oraz liczby dzieci przyjętych do placówek w badanych gminach na rok 2016/2017

	Liczba wniosków złożonych na rok 2016/2017		Liczba dzieci przyjętych do instytucji wychowania przedszkolnego w gminie na rok 2016/2017	
	Maksimum	Średnia	Maksimum	Średnia
Ogółem:	19 122	503	17 485	490
› w tym dzieci 3-letnie	4 391	103	2 838	87
› w tym dzieci 4-letnie	4 755	121	4 706	123
› w tym dzieci 5-letnie	5 186	137	5 158	139
› w tym dzieci 6-letnie	4 775	140	4 768	142
› w tym dzieci niepełnosprawne	70	5	70	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

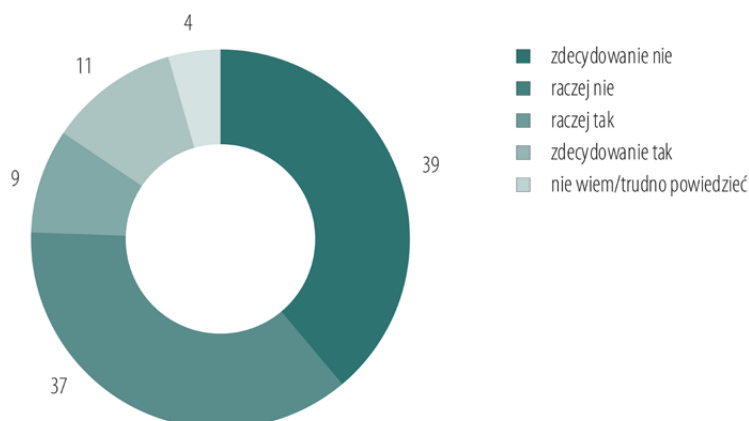
Odmowy przyjęcia do placówki wychowania przedszkolnego związane były przede wszystkim z brakiem miejsc w placówce. Inne przyczyny wskazywane były dużo rzadziej (wiek dzieci – poniżej 3. roku życia, zamieszkanie poza gminą, nieprzystosowanie dziecka do funkcjonowania w przedszkolu).

Wśród badanych rodziców, którzy sami opiekują się dzieckiem, 42% nie było zainteresowanych skorzystaniem z przedszkola, głównie z powodu preferowania samodzielnej opieki nad dzieckiem bądź możliwości zapewnienia opieki przez innego członka rodziny (np. babcia).

W ramach badania zapytano przedstawicieli gmin, na ile zmiany w systemie szkolnictwa związane z przywróceniem obowiązku szkolnego od 7. roku życia miały przełożenie na skalę odmów przyjęcia dzieci do przedszkola. Zależność między zmianami w systemie oświaty a skalą odmów dostrzegło 20% badanych gmin.

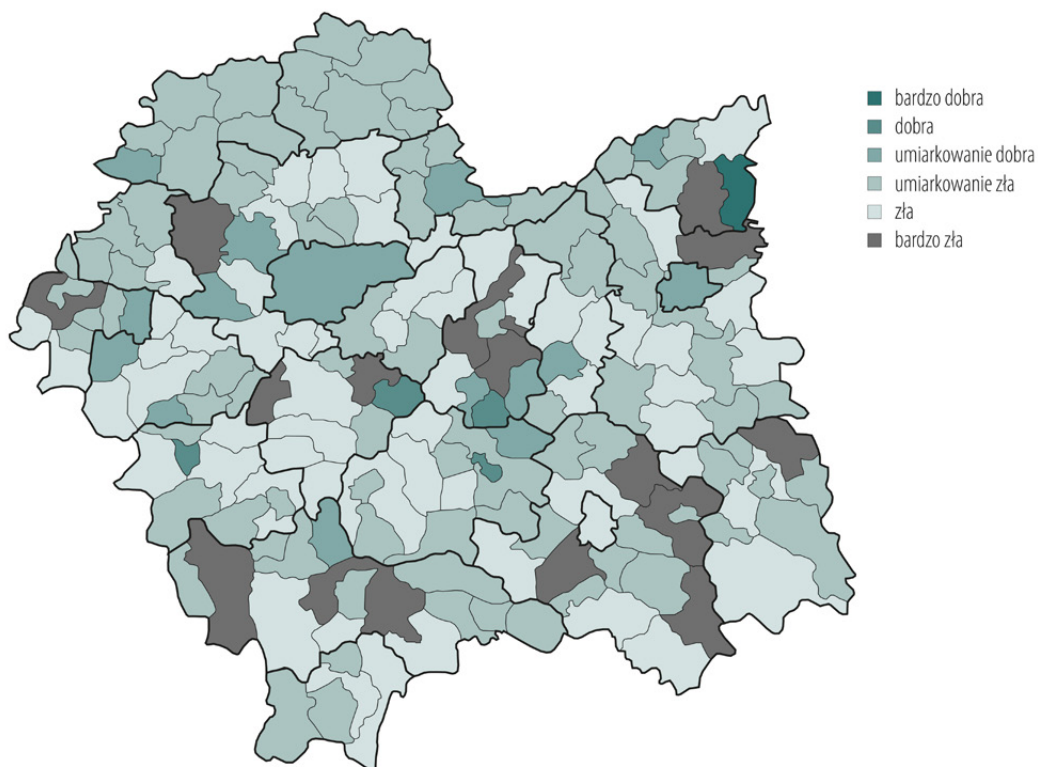
W ramach badania stworzono ranking gmin dotyczący aktualnej i prognozowanej sytuacji w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego. Uwzględniono w nim takie dane, jak: dostępna oferta, zapotrzebowanie na miejsca w placówkach, sytuacja demograficzna gminy. Każdej z gmin przypisano jedną z sześciu kategorii, w zależności od tego, jak oceniana jest sytuacja gminy: od „bardzo dobrej” do „bardzo złej”. W zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 zaledwie jedna gmina otrzymała ocenę „bardzo dobrą” – jest to Radgoszcz. Kolejne 4 gminy – ocenę dobrą (Raciechowice, miasto Limanowa, Sucha Beskidzka, Żegocina). Sytuację blisko połowy gmin Małopolski oceniono jako „umiarkowanie złą”, natomiast w blisko 1/3 gmin (60) – jako „złą”, a w 15 gminach – jako „bardzo złą”.

Wykres 34. Czy przywrócenie obowiązku szkolnego od 7. roku życia wpłynęło na wzrost liczby odmów przyjęć dzieci do placówek wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2016/2017? (deklaracje gmin, n=181) (w %)

Źródło: Opracowanie na podstawie badań ankietowych w ramach *Badania dostępności i jakości instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat 3 oraz stopnia upowszechnienia wychowania przedszkolnego dzieci w województwie małopolskim*.

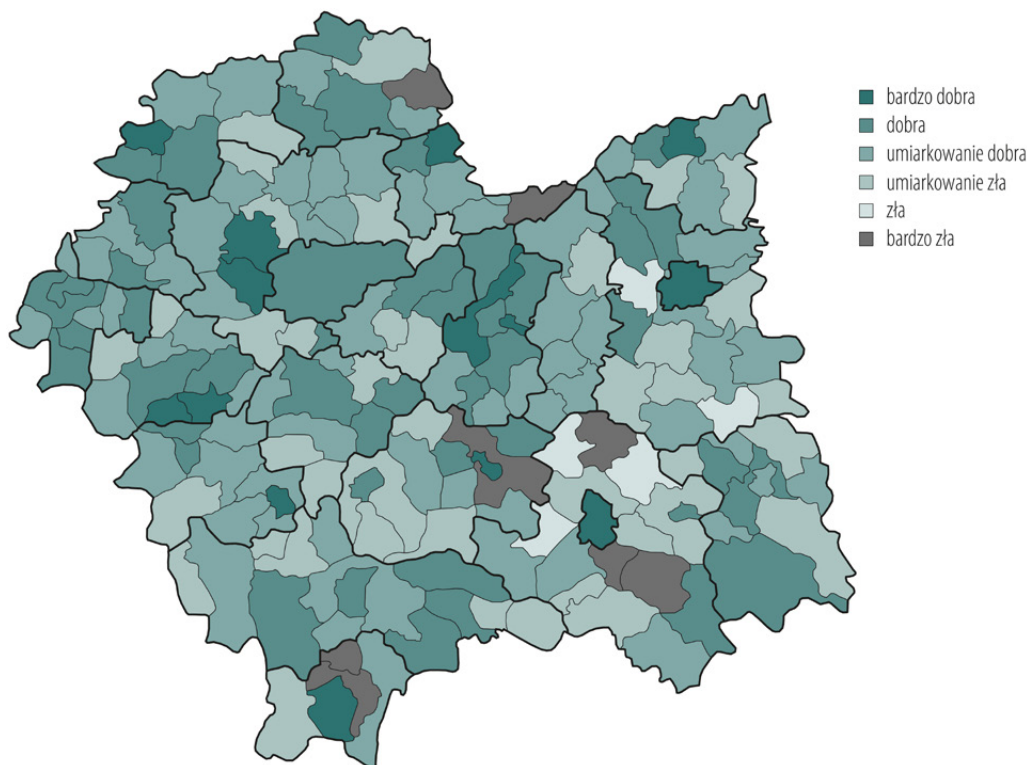
Mapa 25. Ranking gmin w województwie małopolskim ze względu na sytuację w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3

Źródło: Opracowanie na podstawie *Badania dostępności i jakości instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat 3 oraz stopnia upowszechnienia wychowania przedszkolnego dzieci w województwie małopolskim*.

Sytuację w zakresie placówek wychowania przedszkolnego większości gmin można ocenić pozytywnie. Ocenę „bardzo dobrą” otrzymało 13 gmin, „umiarkowanie dobrą” – 68, „dobrą” – 46. W przypadku 42 gmin sytuacja jest „umiarkowanie zła”, sytuacja „zła” występuje w przypadku 5 gmin, a sytuacja „bardzo zła” w przypadku 8 badanych gmin.

Mapa 26. Ranking gmin w województwie małopolskim ze względu na sytuację w zakresie wychowania przedszkolnego

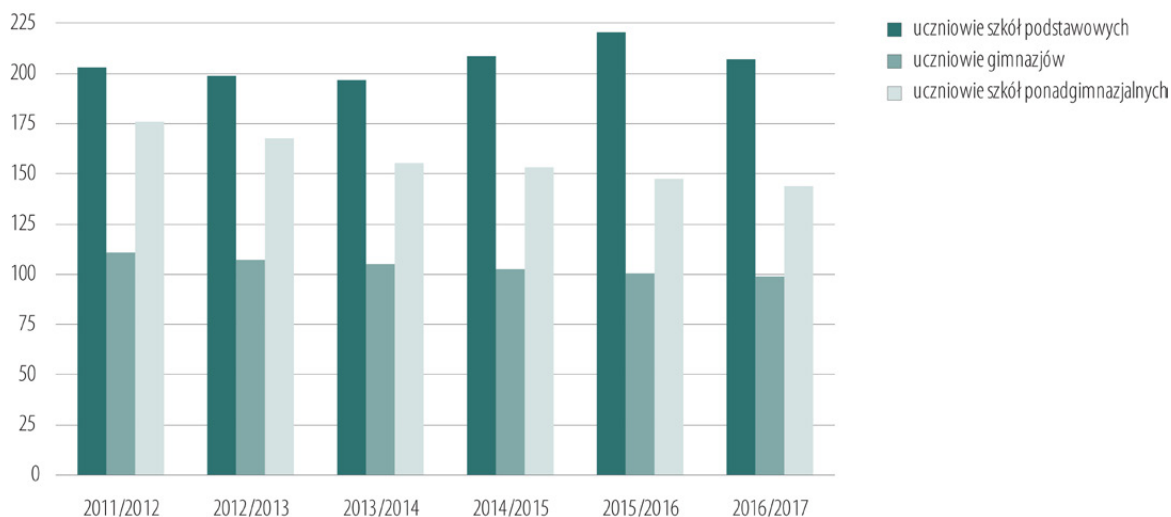

Źródło: Opracowanie na podstawie *Badania dostępności i jakości instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat 3 oraz stopnia upowszechnienia wychowania przedszkolnego dzieci w województwie małopolskim*.

3. Uczniowie i nauczyciele

W roku szkolnym 2016/2017 ogólna liczba uczniów w Małopolsce w szkołach publicznych i niepublicznych wraz ze szkołami dla dorosłych, szkołami specjalnymi i artystycznymi wyniosła 449 865, w tym było 207 268 uczniów szkół podstawowych, 98 672 uczniów w gimnazjach i 143 925 uczniów we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych. Nastąpił spadek ogólnej liczby uczniów w stosunku do liczby uczniów w roku wcześniejszym, łącznie o 18 747 uczniów, tj. o 4%.

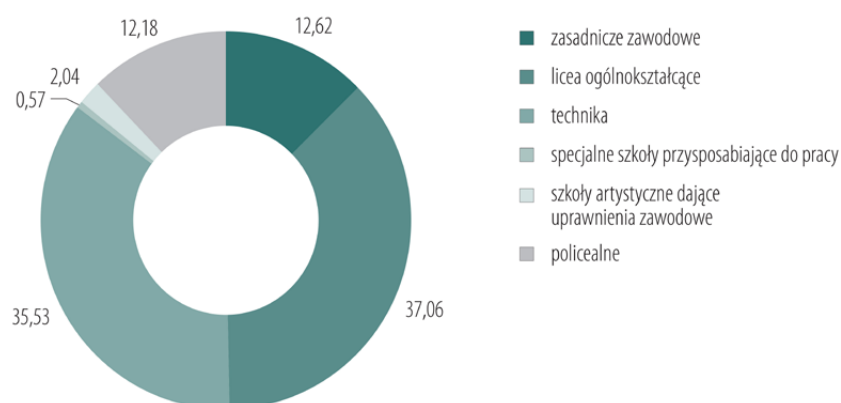
Wykres 35. Liczba uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych wraz ze szkołami specjalnymi, artystycznymi oraz szkołami dla dorosłych na przestrzeni lat (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W podziale na typy szkół odnotowano spadek liczby uczniów o 13 293, tj. o 6,03% w szkołach podstawowych. Liczba uczniów w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych również uległa zmniejszeniu. W gimnazjach był to spadek o 1 881 uczniów, tj. o 1,87%, a w szkołach ponadgimnazjalnych o 3 573 uczniów, tj. o 2,42% w stosunku do roku wcześniejszego. W podziale szkół ponadgimnazjalnych według form kształcenia nastąpił wzrost liczby uczniów tylko w technikum (o 498 uczniów, tj. o 0,98%) i szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe (o 1 690 uczniów, tj. aż o 135,31%, co z wynika ze wzrostu liczby tych szkół z 10 do 27 w porównaniu z rokiem wcześniejszym). W stosunku do poprzedniego roku szkolnego nastąpił spadek liczby uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych o 6,31% (o 1 224 uczniów), w liceach ogólnokształcących o 2,63% (o 1 443 uczniów), w specjalnych szkołach przysposabiających do pracy o 0,73% (o 6 uczniów), a w szkołach policealnych o 14,98% (o 3 088 uczniów).

Wykres 36. Struktura liczby uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych i policealnych według form kształcenia w roku szkolnym 2016/2017 (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Tabela 15. Liczba nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na etaty w typach szkół i placówkach oświatowych

Typ placówki	Liczba etatów w roku szkolnym		
	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Przedszkola	7 260,51	7 277,64	8 028,14
Szkoły podstawowe	14 791,58	15 454,02	15 159,14
Gimnazja	5 558,27	5 528,62	5 377,85
Zasadnicze szkoły zawodowe	126,26	113,12	111,38
Licea ogólnokształcące	2 225,29	2 364,99	2 493,64
Technika	49,20	47,44	61,28
Technika uzupełniająca	5,67		
Szkoły policealne	408,15	464,39	440,16
Zespoły szkół	28 731,11	29 299,03	29 749,36
Pozostałe	5 480,93	5 683,77	5 946,93
Suma	64 636,97	66 233,02	67 367,88

Źródło: Kuratorium Oświaty w Krakowie.

We wszystkich typach szkół i placówkach oświatowych w roku szkolnym 2016/2017 liczba nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na etaty wyniosła 67 367,88 i była wyższa o 1 134,86 etatów w porównaniu z liczbą w roku szkolnym wcześniejszym 2015/2016. Od kilku już lat można zaobserwować stałą tendencję wzrostową, w ramach której w liceach ogólnokształcących w roku szkolnym 2016/2017

zwiększono liczbę etatów o 128,65 etatów (wzrost o 5,44%), w przedszkolach o 750,50 etatów (wzrost o 10,31%), w technicach o 13,84 etatów (wzrost o 29,17%) i w zespołach szkół i placówkach oświatowych o 450,33 etatów (wzrost o 1,54%).

Porównując z rokiem wcześniejszym, zauważa się spadek etatów w gimnazjach (o 150,77 etatów, czyli o 2,73%), w szkołach podstawowych (spadek o 294,88 etatów, czyli o 1,91%), w szkołach policealnych (spadek o 24,23 etaty, czyli o 5,22%) i w zasadniczych szkołach zawodowych (spadek o 1,74 etatu, czyli o 1,54%). W województwie małopolskim w roku szkolnym 2016/2017 spośród ogólnej liczby nauczycieli najwięcej zatrudnionych było w zespołach szkół i placówkach oświatowych – 29 749,36 etatów, w szkołach podstawowych – 15 159,14 etatów oraz w przedszkolach – 8 028,14 etatów.

4. Szkolnictwo podstawowe

Stopniowe obniżanie wieku obowiązku szkolnego z siedmiu do sześciu lat trwało w Polsce od 2009 roku. Od 1 września 2015 roku po raz pierwszy do I klasy szkoły podstawowej poszedł obowiązkowo cały rocznik dzieci sześciolatków, czyli urodzonych w 2009 roku. Zgodnie z nowelizacją ustawy o systemie oświaty w roku szkolnym 2016/2017 dzieci obowiązkowo rozpoczynają naukę w wieku siedmiu, a nie sześciu lat, jak było do tej pory. Do klasy pierwszej mógł pójść zarówno sześciolatek, jak i siedmiolatek. Dziecko 6-letnie na wniosek rodziców będzie przyjęte do klasy pierwszej pod warunkiem że korzystało z wychowania przedszkolnego w roku szkolnym poprzedzającym rozpoczęcie nauki w klasie pierwszej lub ma opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej o możliwości rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej. Dzieci urodzone w 2009 roku, które w roku szkolnym 2015/2016 rozpoczęły naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej, mogły w roku szkolnym 2016/2017 kontynuować naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej. W związku z objęciem dzieci 6-letnich obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym od 1 września 2016 roku funkcjonuje nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego.

Nowa reforma edukacji wprowadziła także ośmioletnie szkoły podstawowe. Zgodnie z reformą będzie funkcjonować VIII klas w szkołach podstawowych, z czego klasy I–IV będą z edukacją wczesnoszkolną. Uczniowie rozpoczynający naukę w klasie VI szkoły podstawowej, w roku szkolnym 2017/2018 zamiast do I gimnazjum pójdą do VII klasy szkoły podstawowej.

W roku szkolnym 2016/2017 w województwie małopolskim funkcjonowało 1 408 szkół podstawowych (bez szkół specjalnych). Liczba szkół podstawowych nie uległa zmianie w stosunku do roku szkolnego 2015/2016. W roku szkolnym 2016/2017 w województwie małopolskim zmniejszyła się liczba szkół publicznych o 10 szkół i wyniosła 1 305 (spadek o 0,77% w porównaniu z rokiem poprzednim). Zwiększyła się natomiast liczba szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych o 10 szkół i wyniosła 103 szkoły (wzrost o 10,75% w porównaniu z rokiem poprzednim).

Tabela 16. Liczba uczniów w szkołach podstawowych wraz z liczbą szkół (bez szkół specjalnych)

Rok szkolny	Szkoły podstawowe	
	Liczba szkół	Liczba uczniów
2007/2008	1 446	215 978
2009/2010	1 430	205 666
2010/2011	1 427	201 882
2011/2012	1 414	201 498
2012/2013	1 399	197 750
2013/2014	1 391	195 414
2014/2015	1 400	207 342
2015/2016	1 408	219 138
2016/2017	1 408	205 864

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie.

Do szkół podstawowych na terenie województwa małopolskiego w roku szkolnym 2016/2017 uczęszczało ogółem 205 864 uczniów, w tym 100 593 dziewcząt. Jest to spadek liczby uczniów o 13 274 w stosunku do roku poprzedniego, tj. o 6,06%. Do klas pierwszych uczęszczało 21 836 uczniów (spadek o 51,15% w porównaniu z rokiem wcześniejszym, co jest związane między innymi z rozpoczęciem nauki od siódmego roku życia).

Liczba uczniów w szkołach podstawowych publicznych zmniejszyła się o 13 792 osoby, tj. 6,5% w stosunku do wcześniejszego i wyniosła 198 386 osób. Liczba uczniów w niepublicznych szkołach podstawowych o uprawnieniach szkół publicznych zwiększyła się o 518 osób, tj. 7,44% w stosunku do roku wcześniejszego i wyniosła 7 478 osób.

W roku szkolnym 2016/2017 uczniowie klasy I, II, IV szkoły podstawowej oraz klasy I gimnazjum mieli zapewnione bezpłatne podręczniki (zakupione z dotacji w latach poprzednich), a uczniowie klas III i V szkoły podstawowej oraz klasy II gimnazjum mieli zapewnione podręczniki, które były zakupione z dotacji w 2016 roku. W ramach kolejnego roku „reformy podręcznikowej” uczniowie klas I–V szkoły podstawowej oraz klas I i II gimnazjum mieli zapewnione materiały ćwiczeniowe zakupione z dotacji z 2016 roku. Ponadto uczniowie klasy I, II i III szkoły podstawowej otrzymali podręcznik zapewniony przez MEN. Rodzice uczniów, którzy rozpoczęli rok szkolny 2016/2017 nauką w klasie VI szkoły podstawowej oraz klasie III gimnazjum, kupowali podręczniki oraz materiały ćwiczeniowe we własnym zakresie. Ponadto szkoły niepubliczne uzyskały prawo wnioskowania o dotację na podręczniki i materiały ćwiczeniowe.

Rok szkolny 2016/2017 był rokiem zmian. Od 1 września 2016 roku uruchomiony został pilotażowy program nauki programowania w szkołach. Zmiany spowodują, że elementem powszechnego kształcenia informatycznego stanie się umiejętność programowania – jedna z podstawowych kompetencji XXI wieku. Rezultatem finalnym ma być wdrożenie nauczania programowania do edukacji formalnej.

Od roku szkolnego 2016/2017 uczniom, którzy uczęszczaali zarówno na zajęcia z religii, jak i z etyki, przy wliczaniu do średniej były brane pod uwagę oceny z obu przedmiotów.

Od 1 września 2015 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia, która spowodowała zniknięcie ze szkół i przedszkoli tzw. jedzenia śmieciowego. Dotychczasowe przepisy zostały jednak złagodzone i zgodnie z tzw. rozporządzeniem sklepikowym ministra zdrowia do szkół od 1 września 2016 roku wróciło pieczywo półcukiernicze oraz cukiernicze, które musi spełniać określone kryteria zawartości cukru, tłuszczu i soli.

W roku szkolnym 2016/2017 po raz pierwszy uczniowie nie zdawali ogólnopolskiego egzaminu zwanego sprawdzianem, który kończył ich edukację na poziomie podstawowym. Sprawdzian dla szóstoklasistów zorganizowany w kwietniu 2016 roku był ostatnim. Zamiast sprawdzianu Centralna Komisja Egzaminacyjna udostępnia szkołom narzędzia diagnostyczne, z których mogą one dobrowolnie korzystać. Pozwala to szkołom dokonywać wstępnej oceny poziomu wiadomości i umiejętności uczniów rozpoczynających III etap edukacyjny.

5. Szkolnictwo gimnazjalne

W roku szkolnym 2016/2017 w województwie małopolskim funkcjonowało 713 gimnazjów (bez specjalnych), tj. o 2 gimnazja więcej niż w roku szkolnym 2015/2016 (wzrost o 0,28%), w tym 636 gimnazjów publicznych i 77 gimnazjów niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych. Liczba gimnazjów publicznych nie zmieniła się, natomiast liczba gimnazjów niepublicznych wzrosła o 2 szkoły (wzrost o 2,67%), porównując do roku wcześniejszego.

W województwie małopolskim do gimnazjów publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych w roku szkolnym 2016/2017 uczęszczało 97 107 uczniów, w tym 47 663 dziewczęta. Ogólna liczba uczniów, pomimo wzrostu liczby gimnazjów, zmniejszyła się w porównaniu do roku poprzedniego o 1,78%. Do klas pierwszych uczęszczało 32 324 uczniów. Liczba uczniów w gimnazjach publicznych w roku szkolnym 2016/2017 zmniejszyła się o 1 944 osób (spadek o 2,06%) w stosunku do roku szkolnego 2015/2016 i wyniosła 92 468 uczniów. Liczba uczniów w gimnazjach niepublicznych natomiast zwiększyła się w porównaniu do roku wcześniejszego o 186 osób (wzrost o 4,18%) i wyniosła 4 639 uczniów. W ciągu ostatnich lat w województwie małopolskim można było zaobserwować stały wzrost liczby gimnazjów niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych oraz wzrost liczby uczniów.

Tabela 17. Liczba gimnazjów (bez specjalnych) w województwie małopolskim w roku szkolnym 2016/2017

Rok szkolny	Gimnazja	
	Liczba szkół	Liczba uczniów
2007/2008	667	127 502
2009/2010	687	117 120
2010/2011	694	112 317
2011/2012	694	108 688
2012/2013	698	105 339
2013/2014	704	103 285
2014/2015	705	100 887
2015/2016	711	98 865
2016/2017	713	97 107

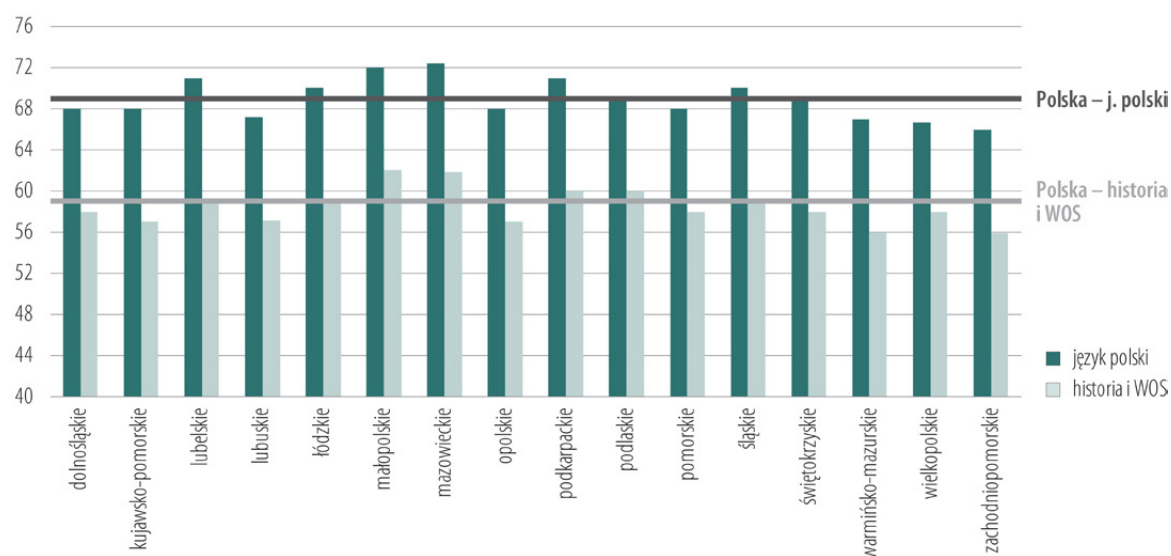
Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie.

Zgodnie z reformą edukacji od roku szkolnego 2017/2018 gimnazja będą stopniowo „wygaszane”. Uczniowie rozpoczynający naukę w klasie VI szkoły podstawowej zamiast do I gimnazjum, pójdą do VII klasy szkoły podstawowej. Stan przejściowy będzie trwał do roku szkolnego 2019/2020, kiedy to gimnazja przestaną funkcjonować.

Egzamin gimnazjalny

Do egzaminu gimnazjalnego w kwietniu 2017 roku na terenie województwa małopolskiego przystąpiło około 32 570 uczniów III klas gimnazjum. W 2017 roku średni wynik ogólnopolski z egzaminu gimnazjalnego z części humanistycznej z zakresu języka polskiego wyniósł 69%. W województwie małopolskim uczniowie uzyskali lepszy wynik w tym zakresie – 72%. Województwem z najlepszym wynikiem z zakresu języka polskiego było województwo mazowieckie z wynikiem 72,4%. W części humanistycznej, ale z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie, średni wynik ogólnopolski był również niższy niż w województwie małopolskim. Średni wynik dla całego kraju wyniósł 59%, a dla województwa małopolskiego 62% i był to najlepszy wynik wśród wszystkich województw (zaraz przed województwem mazowieckim z wynikiem 61,8%).

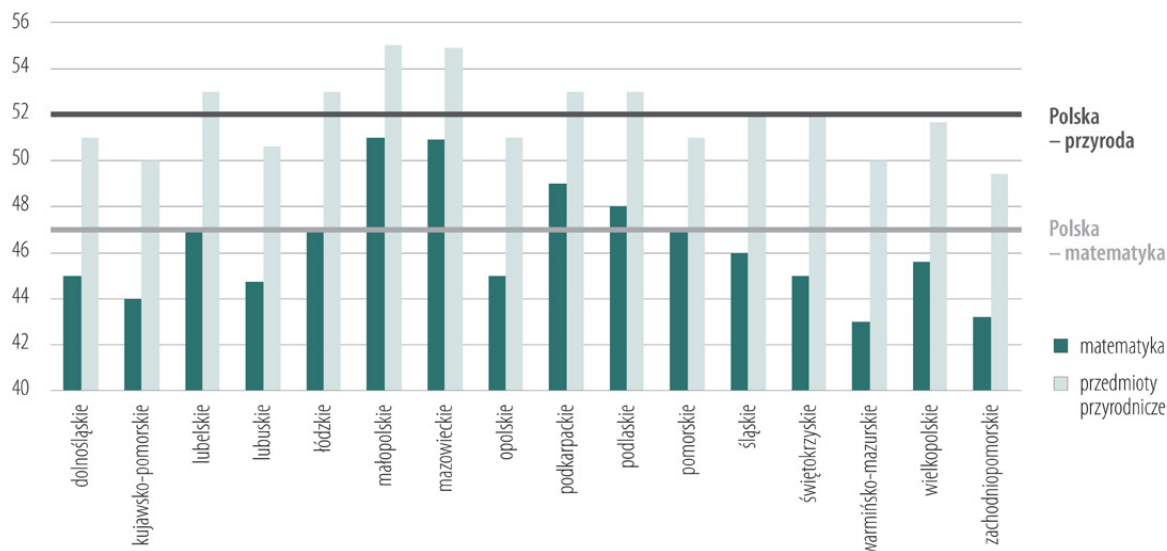
Wykres 37. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w maju 2017 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z okręgowych komisji egzaminacyjnych.

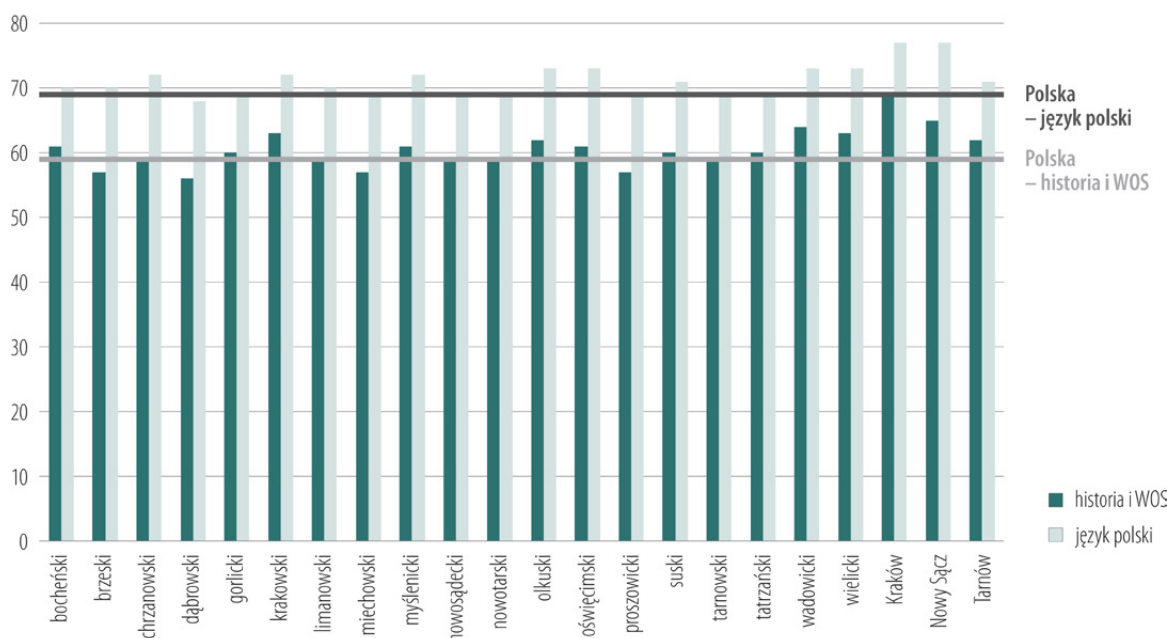
W 2017 roku małopolscy gimnazjaliści uzyskali również lepsze wyniki niż średnie dla całego kraju, jeśli chodzi o część matematyczno-przyrodniczą z zakresu matematyki (51% przy średniej kraju 47%), jak i z zakresu przedmiotów przyrodniczych (55% przy średniej kraju 52%). Zarówno z zakresu matematyki, jak i przedmiotów przyrodniczych województwo małopolskie miało najlepsze wyniki spośród wszystkich województw. Nieco gorsze tylko wyniki miało województwo mazowieckie (z zakresu matematyki 50,9% i z zakresu przedmiotów przyrodniczych 54,9%).

Wykres 38. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w maju 2017 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Wykres 39. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w maju 2017 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

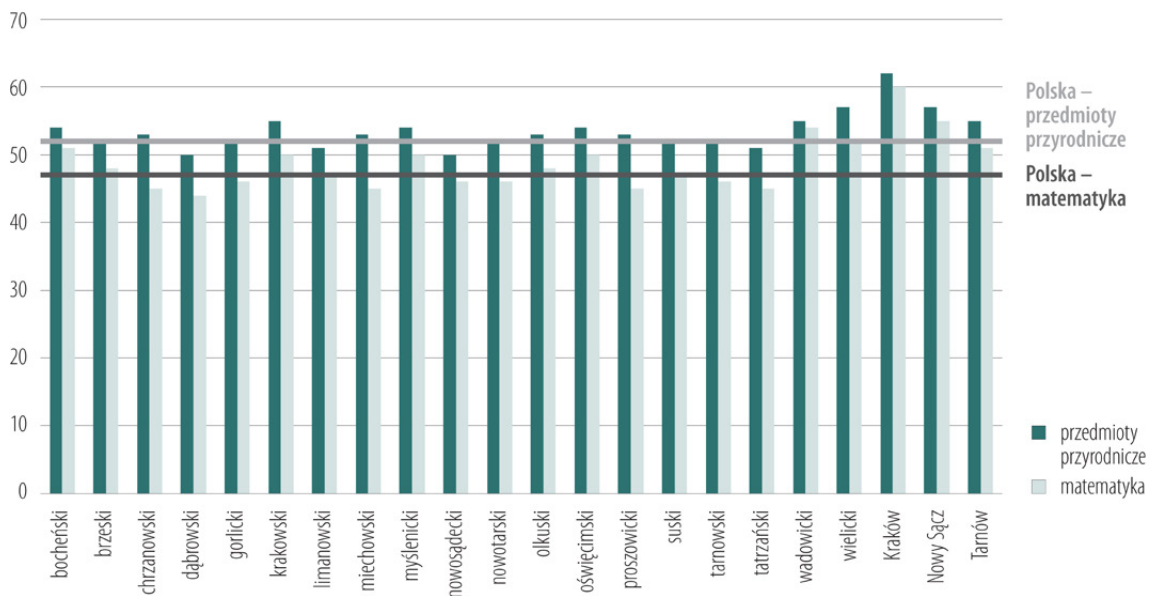
Najwięcej tegorocznych gimnazjalistów przystępujących do egzaminu z części językowej w kraju, a także w województwie małopolskim, wybrało język angielski zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym. Drugim najchętniej wybieranym językiem był język niemiecki. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego z języka angielskiego na poziomie podstawowym był wyższy w województwie małopolskim od wyniku ogólnopolskiego (68% przy średniej kraju 67%). Jeśli chodzi o język angielski na poziomie rozszerzonym, średnie wyniki były takie same – po 49%. Język niemiecki (drugi najchętniej wybierany język na egzaminie gimnazjalnym)

był zdany przez gimnazjalistów w województwie małopolskim lepiej niż w całym kraju zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym. W województwie małopolskim w 2017 roku język niemiecki był zdany ze średnim wynikiem na poziomie podstawowym – 57% (średni wynik w kraju – 54%), a na poziomie rozszerzonym – 53% (średni wynik w kraju – 41%). W województwie małopolskim najlepszy średni wynik gimnazjaliści uzyskali z języka francuskiego i hiszpańskiego, jeśli chodzi o poziom podstawowy (odpowiednio 86% i 81%), natomiast w przypadku poziomu rozszerzonego najlepszy średni wynik osiągnęli z języka francuskiego i języka rosyjskiego (odpowiednio 93% i 70%).

Tegoroczni gimnazjaliści w województwie małopolskim najlepsze średnie wyniki w części humanistycznej z przedmiotu historia i wiedza o społeczeństwie uzyskali w Krakowie (69%), Nowym Sączu (65%) i powiecie wadowickim (64%). Język polski najlepiej został zdany w Krakowie i Nowym Sączu z wynikiem 77% oraz powiatach: olkuskim, oświęcimskim, wadowickim i wielickim ze średnim wynikiem 73%.

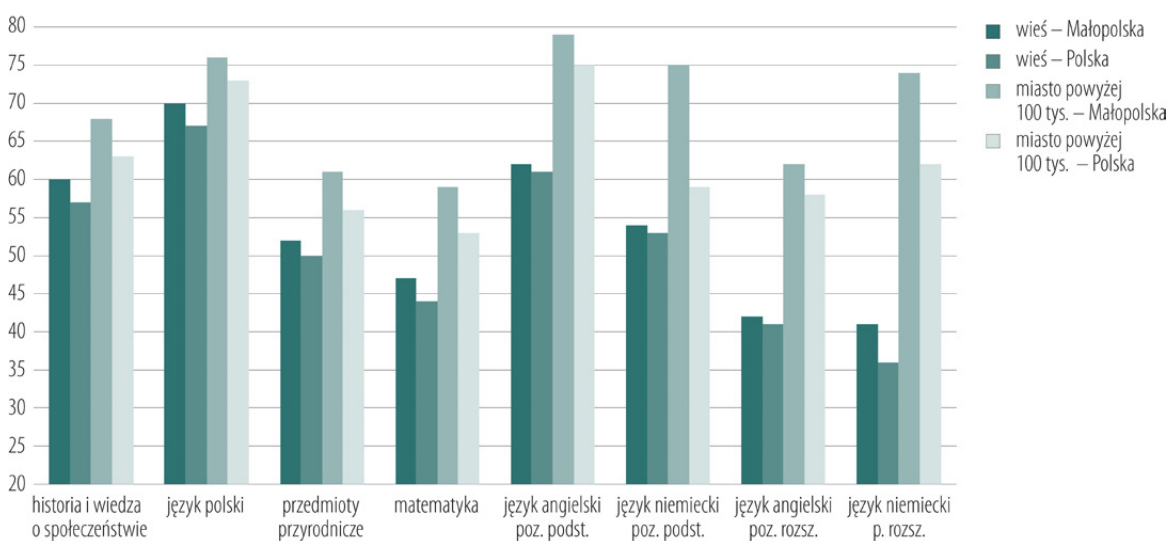
W części matematyczno-przyrodniczej z przedmiotów przyrodniczych najlepiej poradzili sobie gimnazjaliści z Krakowa (62%) oraz z Nowego Sącza i powiatu wielickiego, uzyskując średni wynik 57%. Matematyka najlepiej została zdana w Krakowie (60%) oraz Nowym Sączu (55%) a także w powiecie wadowickim (54%).

Wykres 40. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w maju 2017 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

Wykres 41. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w zależności od lokalizacji szkoły w maju w 2017 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

Analizując wyniki egzaminu gimnazjalnego w województwie małopolskim w zależności od lokalizacji szkoły, można zaobserwować pewną prawidłowość. Uczniowie z terenów wiejskich uzyskują gorsze wyniki niż ich rówieśnicy z miast. Największe różnice są widoczne w województwie małopolskim w uzyskanej średniej z egzaminów z języka angielskiego i języka niemieckiego. Na poziomie podstawowym w przypadku języka angielskiego różnica w średniej uzyskanej pomiędzy uczniami z terenów wiejskich a uczniami z miast powyżej 100 tys. mieszkańców wyniosła 17 punktów procentowych (62% na wsi i 79% w miastach powyżej 100 tys.), a w przypadku języka niemieckiego było to 21 punktów procentowych (54% na wsi i 75% w miastach powyżej 100 tys.). Jeszcze większą różnicę można zaobserwować w średniej uzyskanej z tych samych języków, ale na poziomie rozszerzonym. W przypadku języka angielskiego różnica w uzyskanej średniej pomiędzy uczniami z terenów wiejskich a uczniami z miast powyżej 100 tys. mieszkańców wyniosła 20 punktów procentowych (42% na wsi i 62% w miastach powyżej 100 tys.), a w przypadku języka niemieckiego aż 33 punkty procentowe (41% na wsi i 74% w miastach powyżej 100 tys.). Porównanie wyników egzaminu gimnazjalnego województwa małopolskiego z wynikami ogólnopolskimi w zależności od lokalizacji szkoły prowadzi do wniosku, że to uczniowie małopolscy uzyskali zarówno na wsiach, jak i w miastach lepsze średnie z części humanistycznej, z części matematyczno-przyrodniczej i z języków najczęściej wybieranych (angielskiego i niemieckiego), zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym.

— więcej informacji

Szczegółowe informacje dotyczące wyników egzaminu gimnazjalnego dostępne na stronie: www.oke.krakow.pl

4. Szkolnictwo ogólnokształcące oraz szkolnictwo zawodowe

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2016/2017 istniały 463 szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez szkół specjalnych), w tym 162 licea ogólnokształcące, 148 techników, 129 zasadniczych szkół zawodowych oraz 24 szkoły policealne, do których uczęszczało łącznie 114 282 uczniów. Na przestrzeni lat można zaobserwować systematyczny spadek liczby szkół ponadgimnazjalnych, na przykład w roku szkolnym 2016/2017 ubyło 14 szkół w stosunku do roku 2015/2016 (spadek o 2,94%); w porównaniu z rokiem 2014/2015 jest to spadek o 26 szkół (o 5,32%), a w porównaniu z rokiem szkolnym 2013/2014 – spadek aż o 52 szkoły (o 10,10%).

Tabela 18. Licea ogólnokształcące, zasadnicze szkoły zawodowe, licea profilowane, technika, technika uzupełniająca, szkoły policealne dla młodzieży (bez specjalnych) – liczba szkół i uczniów na przestrzeni lat

Rok szkolny	Licea ogólnokształcące		Zasadnicze szkoły zawodowe		Licea profilowane, technika, technika uzupełniająca do roku szkolnego 2013/14, od roku szkolnego 2014/2015 technika		Szkoły policealne dla młodzieży	
	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów
2005/2006	200	65 111	138	20 809	324	64 692	64	5 426
2007/2008	195	64 395	135	21 728	273	60 541	31	1 823
2009/2010	192	61 442	133	22 166	216	55 538	32	2 029
2010/2011	189	59 173	134	21 448	207	53 717	35	2 872
2011/2012	187	56 374	133	20 400	199	51 428	36	3 194
2012/2013	187	53 326	129	19 108	181	50 038	37	3 602
2013/2014	176	49 533	130	18 255	175	49 722	34	3 284
2014/2015	170	46 697	131	19 242	156	50 054	32	3 376
2015/2016	160	44 746	131	18 538	150	50 483	36	3 416
2016/2017	162	44 057	129	17 364	148	50 977	24	1 884

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie.

W roku szkolnym 2016/2017 liczba uczniów uczęszczających do szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży zmniejszyła się w porównaniu z rokiem wcześniejszym 2015/2016 o 2 901 osób (spadek o 2,48%), a biorąc pod uwagę rok 2014/2015, jest to spadek o 5 087 osób (o 4,26%).

Liczba liceów ogólnokształcących w województwie małopolskim w roku szkolnym 2016/2017 zwiększyła się o 2 szkoły w porównaniu z rokiem 2015/2016 (wzrost o 1,25%). Pomimo wzrostu liczby liceów zmniejszyła się liczba uczniów w liceach ogólnokształcących. W roku szkolnym 2016/2017 do liceów uczęszczało 44 057 uczniów. W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/2016 nastąpił spadek liczby uczniów o 689 osób (1,54%). W roku szkolnym 2016/2017 kobiety przeważały wśród uczniów i stanowiły 64,69% wszystkich uczniów liceów ogólnokształcących.

W roku szkolnym 2016/2017 liczba zasadniczych szkół zawodowych zmniejszyła się w stosunku do roku wcześniejszego o 2 szkoły. Zmniejszyła się również liczba uczniów o 1 174 osoby (spadek o 6,33%). Szkół zawodowych funkcjonowało 129 z liczbą uczniów 17 364, gdzie kobiety stanowiły 29,39% wszystkich uczniów (5 104 osoby).

Liczba techników również zmalała o 2 szkoły (spadek o 1,33%) przy jednoczesnym wzroście liczby uczniów o 494 osoby (wzrost o 0,98%) w stosunku do roku wcześniejszego. Techników funkcjonowało 148 z liczbą uczniów 50 977, gdzie kobiety stanowiły 40,70% wszystkich uczniów (20 748 osoby).

Liczba szkół policealnych dla młodzieży zmniejszyła się o 12 szkół (spadek o 33,33%) przy równoczesnym spadku liczby uczniów o 1 532 osoby (spadek o 44,85%) w stosunku do roku wcześniejszego. Szkół policealnych dla młodzieży funkcjonowało 24 z liczbą uczniów 1 884, gdzie kobiety stanowiły aż 82,80% wszystkich uczniów (1 560 osób).

Nowe prawo wprowadzone z końcem 2016 roku zakłada zmiany w strukturze oświaty. Zmiany będą wprowadzane stopniowo i swój ostateczny kształt zreformowany system edukacji ma osiągnąć w 2022 roku. Nowa struktura nauczania będzie się składać m.in. z 4-letniego liceum ogólnokształcącego, 5-letniego technikum, a także szkoły branżowej mającej zastąpić zasadniczą szkołę zawodową (3-letnia branżowa szkoła I stopnia oraz 2-letnia szkoła branżowa II stopnia).

Egzamin maturalny

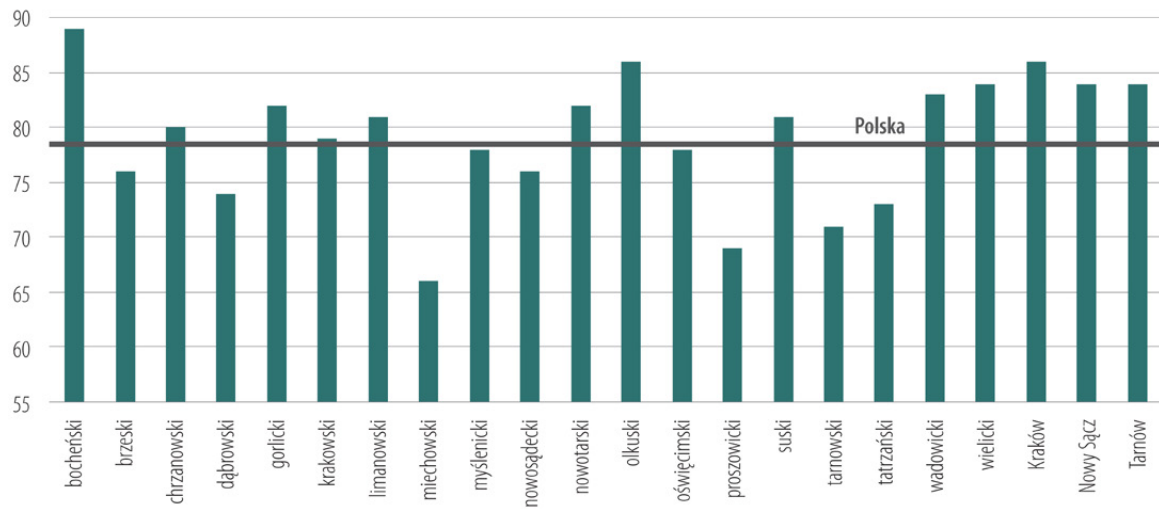
Egzamin maturalny wyznacza poziom spełniania przez zdających wymagań programowych w zakresie przedmiotów, z których przystępowali do egzaminów, a także zastępuje egzamin wstępny do szkół wyższych, które wykorzystują wyniki egzaminu maturalnego z danego przedmiotu lub przedmiotów – przede wszystkim na poziomie rozszerzonym – jako kryteria w procesie rekrutacji. Wszyscy absolwenci, którzy ukończyli szkołę w 2017 roku, obowiązkowo przystępowali do dwóch egzaminów w części ustnej i czterech egzaminów w części pisemnej.

W województwie małopolskim do wszystkich egzaminów obowiązkowych w części ustnej i pisemnej w maju i czerwcu 2017 roku przystąpiło 25 027 tegorocznych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (liceów ogólnokształcących i techników), w tym 15 033 absolwentów liceów ogólnokształcących i 9 994 absolwentów techników. Do egzaminu maturalnego w sesji poprawkowej w sierpniu 2017 roku przystąpiło 3 898 absolwentów. Były to osoby, które w maju i/lub w czerwcu 2017 roku przystąpiły do egzaminu maturalnego ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych w części ustnej i części pisemnej i nie zdały egzaminu wyłącznie z jednego przedmiotu. Tegoroczni absolwenci w liczbie 2 746 osób stanowili 70% wszystkich zdających egzamin w sesji poprawkowej.

Spośród ogólnej liczby osób, które przystąpiły do egzaminu maturalnego w województwie małopolskim w maju oraz w terminie poprawkowym, egzamin zdało 87% absolwentów w liczbie 21 827. Wynik ten był wyższy, tak jak i w latach ubiegłych od poziomu zdawalności egzaminu maturalnego w skali kraju (84,5%). Zdawalność egzaminu maturalnego w województwie małopolskim w maju 2017 roku była niższa niż po terminie poprawkowym i wyniosła 83%.

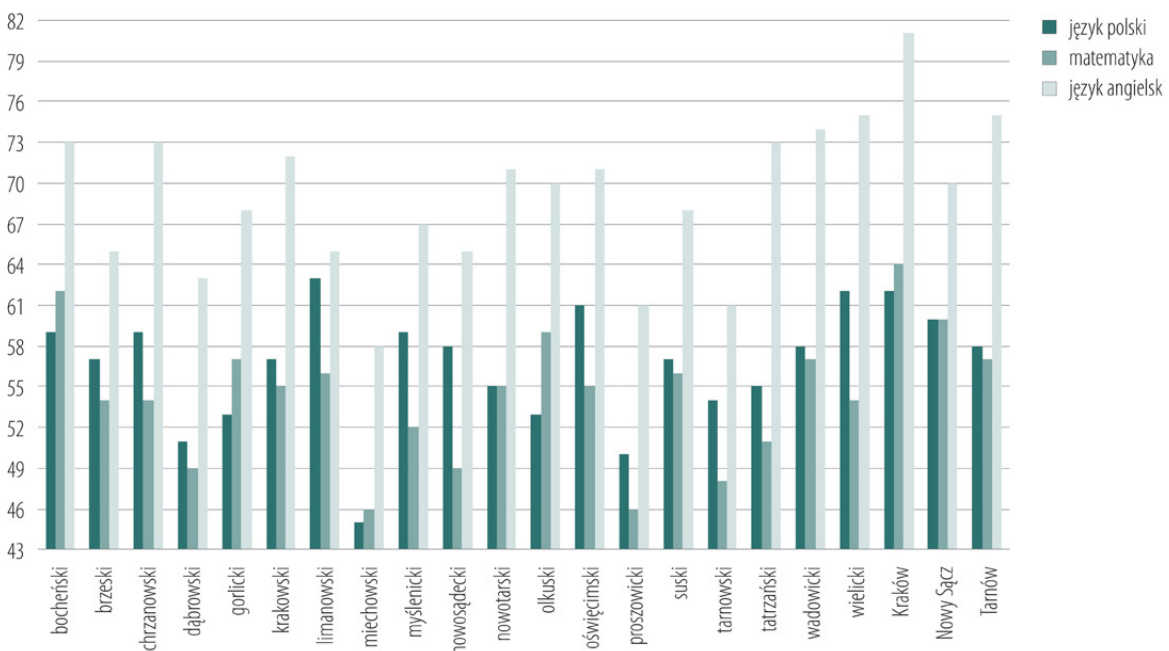
W województwie małopolskim najwyższy poziom zdawalności wszystkich egzaminów obowiązkowych w ramach egzaminu maturalnego w maju 2017 roku uzyskano w powiecie bocheńskim (89%), powiecie olkuskim (86%), Krakowie (86%), powiecie wielickim (84%), Nowym Sączu (84%) i Tarnowie (84%). Najniższy poziom zdawalności natomiast uzyskano w powiatach: miechowskim (66%), proszowickim (69%), tarnowskim (71%), tatrzańskim (73%) i dąbrowskim (74%).

Wykres 42. Zdawalność egzaminów obowiązkowych w ramach egzaminu maturalnego w maju 2017 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

Wykres 43. Średnie wyniki z przedmiotów obowiązkowych w ramach egzaminu maturalnego w maju 2017 roku (w %)

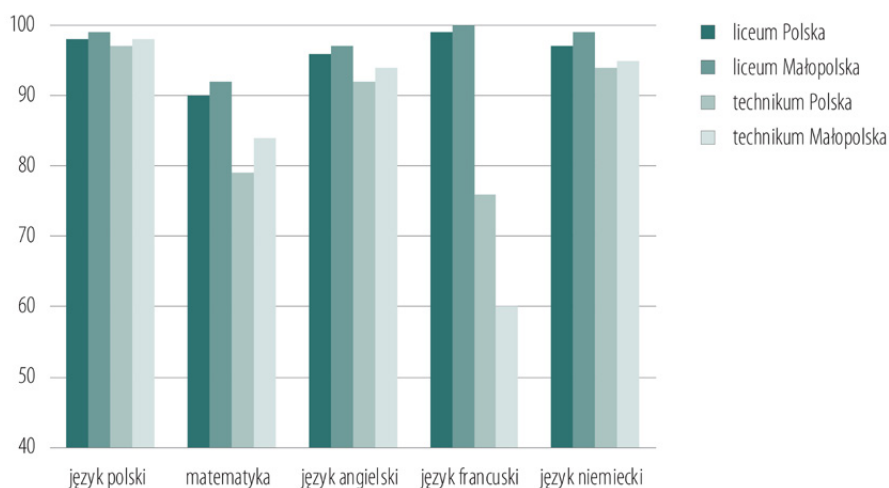
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

Porównując średnie wyniki z przedmiotów obowiązkowych na poziomie podstawowym w powiatach województwa małopolskiego w maju 2017 roku dla wszystkich typów szkół zdających maturę pierwszy raz w terminie głównym, widać, że najlepszy średni wynik z języka polskiego był osiągnięty w powiecie limanowskim (63%) oraz powiecie wielickim i Krakowie (po 62%). Najlepszy średni wynik z matematyki natomiast uzyskali absolwenci z Krakowa (64%) i powiatu bocheńskiego (62%). Język angielski ze średnim najlepszym wynikiem został osiągnięty w Krakowie (81%) oraz powiecie wielickim i Tarnowie (po 75%).

Wśród zdających egzamin maturalny w maju, czerwcu i sierpniu 2017 roku w województwie małopolskim w ramach przedmiotów obowiązkowych na poziomie podstawowym najlepsza zdawalność została osiągnięta dla języka polskiego na poziomie 98%. Dla matematyki był to już niższy wynik, bo 89%. Egzamin z najczęściej wybieranego języka obcego – języka angielskiego – zakończyło z powodzeniem 96% absolwentów. Najwyższy poziom zdawalności wśród obowiązkowych języków obcych na poziomie podstawowym osiągnęli absolwenci z języka hiszpańskiego i języka włoskiego (100%). Najniższa zdawalność w ramach egzaminu maturalnego z języków obcych na poziomie podstawowym uzyskana została z języka rosyjskiego i wyniosła 86%.

Porównując wyniki egzaminu maturalnego w ramach przedmiotów obowiązkowych na poziomie podstawowym w maju, czerwcu i sierpniu w województwie małopolskim, jeśli chodzi o absolwentów liceów ogólnokształcących i absolwentów techników, można stwierdzić, że zarówno matematyka, język polski, jak i najczęściej wybierany język obcy – język angielski, były lepiej zdane przez absolwentów liceów. Matematyka w małopolskich liceach była zdana na poziomie 92%, język polski na poziomie 99%, a język angielski na poziomie 97%. W małopolskich technikum absolwenci uzyskali gorsze wyniki, zwłaszcza z matematyki z wynikiem 84%, języka polskiego na poziomie 98% i języka angielskiego na poziomie 94%.

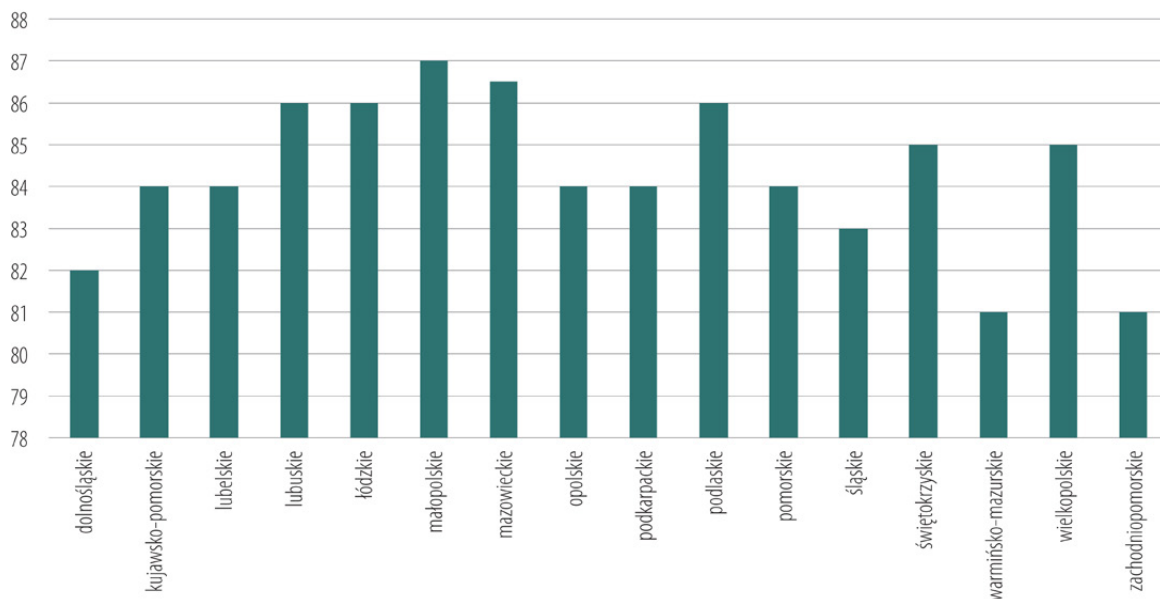
Wykres 44. Zdawalność egzaminów z poszczególnych przedmiotów w maju, czerwcu i sierpniu 2017 roku dla tegorocznych absolwentów (poziom podstawowy) (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

W skali kraju najwyższy poziom zdawalności egzaminów obowiązkowych w ramach egzaminu maturalnego w maju 2017 roku wraz terminem poprawkowym uzyskali maturzyści z województwa małopolskiego (z wynikiem 87%) oraz mazowieckiego (86,5%), jak i lubuskiego, łódzkiego, podlaskiego (86%). Najniższy poziom zdawalności uzyskali maturzyści w województwach warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim (z wynikiem 81%) oraz dolnośląskim (82%).

Wykres 45. Zdawalność przedmiotów obowiązkowych w ramach egzaminu maturalnego w maju, czerwcu i sierpniu 2017 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z okręgowych komisji egzaminacyjnych.

5. Szkolnictwo zawodowe

Szkolnictwo zawodowe dla młodzieży w roku szkolnym 2016/2017 w Małopolsce było realizowane w 301 szkołach, tj. zasadniczych szkołach zawodowych, technikach oraz szkołach policealnych.

System kształcenia zawodowego w Polsce znajduje się w fazie intensywnych zmian. Największe zmiany przyniosły za sobą wyodrębnienie kwalifikacji w ramach zawodów, zmodyfikowanie podstawy programowej i klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego oraz uelastycznienie systemu potwierdzania kwalifikacji. Celem zmian formuły egzaminu zawodowego jest zwiększenie skuteczności i efektywności systemu kształcenia zawodowego i ustawicznego w kontekście oczekiwań rynku pracy, a w szczególności ujednoczenie systemu egzaminacyjnego, otwarcie go na efekty uczenia się formalnego, pozaformalnego i nieformalnego. Wyodrębnienie kwalifikacji w ramach zawodów ma powodować bardziej elastyczne wejście ludzi młodych na rynek pracy. Zgodnie ze zmianami w strukturze oświaty powstanie funkcjonujące w latach poprzednich pięcioletnie technikum, a także dwustopniowa szkoła branżowa, która zastąpi funkcjonującą do tej pory zasadniczą szkołę zawodową.

„Stary” egzamin zawodowy, czyli egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe jest formą oceny poziomu opanowania wiadomości i umiejętności z zakresu danego zawodu. Egzamin zawodowy przeprowadzany jest dla absolwentów: zasadniczych szkół zawodowych, techników, techników uzupełniających i szkół policealnych. „Stary” egzamin zawodowy przeprowadzany był dla osób, które rozpoczęły naukę przed 1 września 2012 roku i w roku szkolnym 2016/2017 przeprowadzony był po raz ostatni.

„Nowy” egzamin zawodowy, czyli egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie, jest formą oceny poziomu opanowania przez zdającego wiadomości i umiejętności z zakresu jednej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie. Do egzaminu mogą przystąpić: uczniowie zasadniczych szkół zawodowych i techników wraz z uczniami (słuchaczami) szkół policealnych, a także absolwenci zasadniczych szkół zawodowych, techników i szkół policealnych oraz osoby, które uzyskały kwalifikacje drogą pozaformalną. „Nowy” egzamin zawodowy przeprowadzany jest dla osób, które rozpoczęły naukę nie wcześniej niż 1 września 2012 roku lub przystępują do egzaminu w trybie egzaminu eksternistycznego. Egzamin zawodowy potwierdzający kwalifikacje w zawodzie składa się z dwóch części – pisemnej i praktycznej. Część pisemna jest przeprowadzana w formie testu pisemnego, a część praktyczna w formie testu praktycznego. Osoba, która zdała egzamin potwierdzający kwalifikację w danym zawodzie, otrzymuje świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie, wydane przez komisję okręgową.

Nowa struktura nauczania w zakresie szkolnictwa zawodowego w związku z reformą oświaty będzie się składać m.in. z 5-letniego technikum, a także szkoły branżowej mającej zastąpić zasadniczą szkołę zawodową (3-letnia branżowa szkoła I stopnia oraz 2-letnia szkoła branżowa II stopnia). Od 1 września 2017 roku dotychczasowa 3-letnia zasadnicza szkoła zawodowa przekształci się w 3-letnią branżową szkołę I stopnia. Tym samym na rok szkolny 2017/2018 nie była prowadzona rekrutacja do pierwszych klas dotychczasowych 3-letnich zasadniczych szkół zawodowych. Szkoły te docelowo zastąpione zostaną branżowymi szkołami I i II stopnia. Od roku szkolnego 2017/2018 rozpoczęła się rekrutacja kandydatów do pierwszej klasy branżowej szkoły I stopnia. Pierwsi absolwenci ukończą branżową szkołę I stopnia w 2020 roku, w związku z tym utworzenie branżowej szkoły II stopnia nastąpi 1 września 2020 roku, a pierwsza rekrutacja kandydatów zostanie przeprowadzona na rok szkolny 2020/2021.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe, tzw. stary egzamin zawodowy w województwie małopolskim

W województwie małopolskim w sesji zimowej w 2017 roku do dwóch etapów tzw. starego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe przystąpiło 5 absolwentów techników i szkół policealnych. Spośród nich wszyscy, czyli 5 osób otrzymało dyplom (tj. 100,00%). Egzamin zawodowy przeprowadzono w 25 zawodach dla absolwentów techników i szkół policealnych. W sesji letniej nie było zdających.

W województwie małopolskim w 2017 roku nie było wcale zdających wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (w sesji zimowej i letniej). Wynika to z tego, iż „stary” egzamin zawodowy przeprowadzany był do roku szkolnego 2016/2017 i zarazem dla osób, które rozpoczęły naukę przed 1 września 2012 roku.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe, tzw. nowy egzamin zawodowy w województwie małopolskim

W województwie małopolskim w 2017 roku w sesji zimowej „nowy” egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe przeprowadzono w 146 kwalifikacjach – dla uczniów i absolwentów szkół zawodowych, eksternów oraz absolwentów kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Do obu części egzaminu przystąpiło 17 032 zdających.

Rozdział IV Oświata i wychowanie

Świadectwa kwalifikacyjne otrzymało 79,63% zdających spośród wszystkich, którzy przystąpili do obu części egzaminu, tj. 13 562 osób. Do obu części „nowego” egzaminu zawodowego przeprowadzonego w sesji letniej w 2017 roku w 152 kwalifikacjach przystąpiło 22 807 osób. Świadectwa kwalifikacyjne otrzymało 83,34% zdających spośród wszystkich, którzy przystąpili do obu części egzaminu, tj. 19 008 osób.

Tabela 19. Liczba osób w województwie małopolskim, które przystąpiły do poszczególnych etapów tzw. nowego egzaminu łącznie w sesjach zimowej i letniej w 2017 roku

Etap egzaminu	Przystąpiło	Zdało
Pisemny	42 123	38 443
Praktyczny	42 350	35 859
Oba etapy	39 839	32 570
Świadectwo kwalifikacyjne*		32 570 (81,75%)

* obejmuje zdających 2 etapy egzaminu (pisemny i praktyczny)

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.

Tabela 20. Kwalifikacje najczęściej wybierane w województwie małopolskim w 2017 roku wraz ze zdawalnością

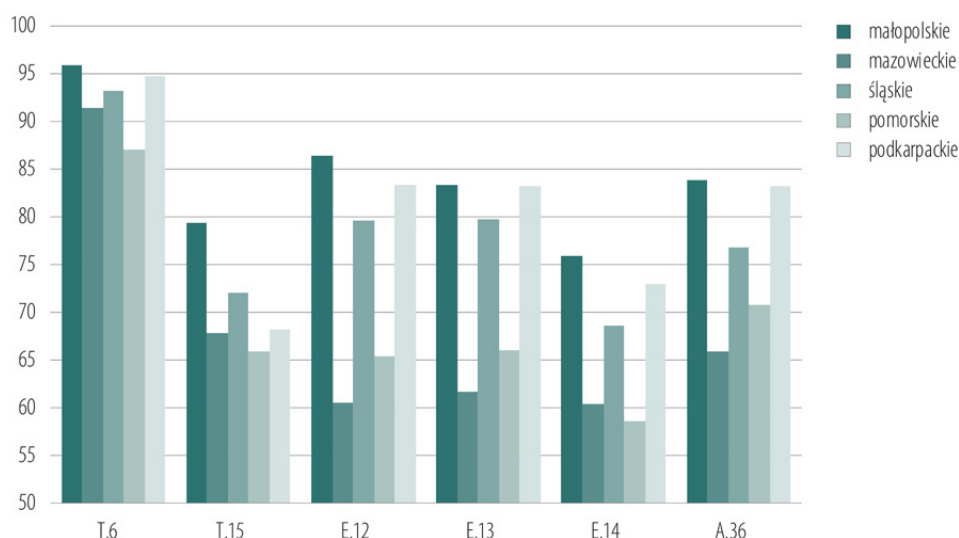
Lp.	Oznaczenie kwalifikacji	Nazwa kwalifikacji	Popularność (liczba osób przystępujących do obu egzaminów)	Zdawalność (%)
1.	T.06	Sporządzanie potraw i napojów	2 392	95,86%
2.	E.12	Montaż i eksploatacja komputerów osobistych oraz urządzeń peryferyjnych	1 987	86,36%
3.	T.15	Organizacja żywienia i usług gastronomicznych	1 671	79,35%
4.	E.13	Projektowanie lokalnych sieci komputerowych i administrowanie sieciami	1 664	83,35%
5.	E.14	Tworzenie aplikacji internetowych i baz danych oraz administrowanie bazami	1 518	75,89%
6.	M.18	Diagnozowanie i naprawa podzespołów i zespołów pojazdów samochodowych	1 255	81,12%
7.	A.36	Prowadzenie rachunkowości	1 248	83,89%
8.	A.35	Planowanie i prowadzenie działalności w organizacji	1 014	86,49%

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.

Kwalifikacją najczęściej wybieraną w 2017 roku w województwie małopolskim, według liczby osób przystępujących do obu egzaminów, było „sporządzanie potraw i napojów” (2 392 osoby) oraz „montaż i eksploatacja komputerów osobistych oraz urządzeń peryferyjnych” (1 987 osób). Spośród najczęściej wybieranych kwalifikacji najlepszą zdawalność miała kwalifikacja ciesząca się największą popularnością – „sporządzanie potraw i napojów” (95,86%) oraz będąca na drugim miejscu kwalifikacja „montaż i eksploatacja komputerów osobistych oraz urządzeń peryferyjnych” (86,36%). Natomiast najniższą zdawalność spośród kwalifikacji cieszących się największą popularnością miała kwalifikacja „tworzenie aplikacji internetowych i baz danych oraz administrowanie bazami” (75,89%).

Kwalifikacje w zawodzie: T.06 – „sporządzanie potraw i napojów”, T.15 – „organizacja żywienia i usług gastronomicznych”, E.12 – „montaż i eksploatacja komputerów osobistych oraz urządzeń peryferyjnych”, E.13 – „projektowanie lokalnych sieci komputerowych i administrowanie sieciami”, E.14 – „tworzenie aplikacji internetowych i baz danych oraz administrowanie bazami” oraz A.36 – „prowadzenie rachunkowości” są jednymi z najczęściej wybieranych kwalifikacji na egzaminach i mieszczą się z reguły w pierwszej dziesiątce, jeśli chodzi o przystępowalność w poszczególnych województwach.

Wykres 46. Zdawalność „nowego” egzaminu w wybranych województwach i kwalifikacjach w 2017 roku (w %)

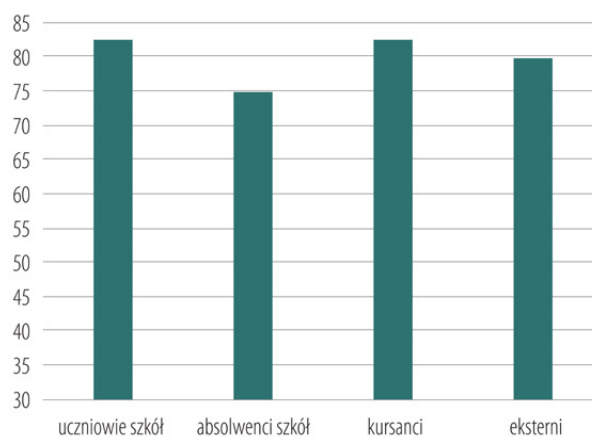

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z okręgowych komisji egzaminacyjnych w kraju.

Województwo małopolskie w 2017 roku w sesji zimowej i letniej miało najlepszą zdawalność w kwalifikacji T.06, T.15, E.12, E.13, E.14, A.36, gdy porównać je z wybranymi województwami: mazowieckim, śląskim, pomorskim i podkarpackim.

W 2017 roku w województwie małopolskim w egzaminie zawodowym z kwalifikacji największą zdawalność mieli uczniowie szkół (81,88%), a najniższą absolwenci szkół (74,48%).

Wykres 47. Zdawalność „nowego” egzaminu w województwie małopolskim w sesji zimowej i letniej z podziałem na zdających, którzy przystąpili do obu części egzaminu w 2017 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

— więcej informacji

Więcej informacji na temat egzaminów znajdziesz na stronach:

- wyniki ogólnokrajowe – Centralna Komisja Egzaminacyjna: www.cke.edu.pl
- wyniki w województwie małopolskim – Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie: www.oke.krakow.pl

— case study

W 2017 roku województwo małopolskie po raz szesnasty uczestniczyło w Targach Edukacyjnych pn. *Mundial Zawodów* w Lyonie (Francja) w ramach realizacji zadania: „Współpraca międzyregionalna w dziedzinie edukacji”, na mocy Porozumienia o współpracy pomiędzy województwem małopolskim a Regionem Rhône-Alpes w Republice Francuskiej zawartego w czerwcu 2001 roku.

Mundial Zawodów odbywa się w formie targów ekspozycyjnych, gdzie na poszczególnych stoiskach prezentowana jest oferta edukacyjna oraz projekty służące orientacji zawodowej młodzieży. W targach biorą udział specjaliści zajmujący się kształceniem zawodowym i przygotowaniem do wyboru zawodu. *Mundial* to jedno z największych w Europie targów edukacyjnych. Targi są okazją do wymiany doświadczeń, porównania standardów kształcenia oraz poznania zasad współpracy szkół z licznymi podmiotami gospodarczymi. Od początku udziału w tym wydarzeniu w *Mundialu* wzięli udział przedstawiciele ponad 30 szkół z terenu województwa małopolskiego.

W 2017 roku odbyły się również *V Targi Edukacyjne Festiwal Zawodów w Małopolsce 2017*. Do EXPO Kraków przybyło kilkanaście tysięcy małopolskich gimnazjalistów, gdzie przez trzy dni ponad 100 wystawców na ponad 140 stoiskach przedstawiało prezentacje w siedmiu branżach. Podobnie jak w ubiegłych latach, podczas targów, można było skorzystać z pomocy wykwalifikowanych doradców zawodowych, którzy przeprowadzali ocenę indywidualnych predyspozycji i sugerowali najodpowiedniejszą ścieżkę kształcenia.

6. Badanie losów absolwentów szkół zawodowych

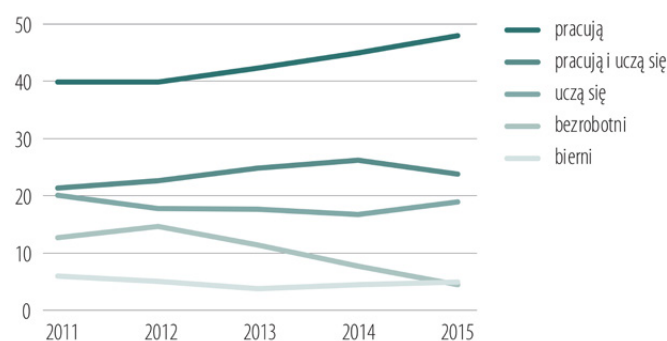
Celem weryfikacji tego, co robili absolwenci szkół zawodowych w Małopolsce realizowane jest *Badanie losów absolwentów szkół zawodowych*. Ta inicjatywa badawcza realizowana jest cyklicznie od 2011 roku. Zakłada badanie absolwentów szkół zawodowych po roku od ukończenia szkoły. Edycja zrealizowana w 2016 roku objęła 5 000 absolwentów następujących typów szkół: technikum (3 764), szkoła policealna (256) oraz zasadnicza szkoła zawodowa (980 w tym: młodociani pracownicy – 528 oraz uczniowie – 452). Byli to absolwenci, którzy ukończyli edukację w czerwcu 2015 roku.

Wśród absolwentów z roku 2015 największy udział stanowiły osoby, które pracowały (48%), łączyły pracę z nauką (24%) lub uczyły się (19%). Ukończenie kształcenia w szkole zawodowej, bez względu na typ szkoły umożliwia zarówno podejmowanie zatrudnienia, jak również kontynuację edukacji. Patrząc z perspektywy aktywności, po roku od ukończenia szkoły, można powiedzieć, że 91% absolwentów odniosło sukces. Pozostała część to grupa osób bezrobotnych (5%) oraz biernych zawodowo (4%). W literaturze określane są mianem NEETs (z ang. *Not in Education, Employment, or Training* – kategoria osób poza edukacją, zatrudnieniem oraz nieuczestnicząca w szkoleniach). Od momentu, gdy monitorowane są losy absolwentów szkół zawodowych, ich sytuacja sukcesywnie się poprawia, o czym świadczy zmniejszający się udział absolwentów klasyfikowa-

nych do grupy NEETs. W badaniu sprzed 5 lat udział tej grupy był o 10 punktów procentowych wyższy.

W ostatnich 5 latach nastąpił znaczący wzrost pracujących (o 8 p.p.) oraz łączących pracę z nauką (o 3 p.p.), a udział wyłącznie kontynuujących dalszą edukację utrzymał się na niemal niezmiennym poziomie. Na tak dobrą sytuację absolwentów wpływ miała poprawa sytuacji na rynku pracy. Na koniec 2012 roku, gdy byli badani absolwenci z rocznika 2011, stopa bezrobocia w Małopolsce wynosiła 11,4%, podczas gdy na koniec roku 2016, 6,7%. Lepsza sytuacja młodzieży wynika zarówno

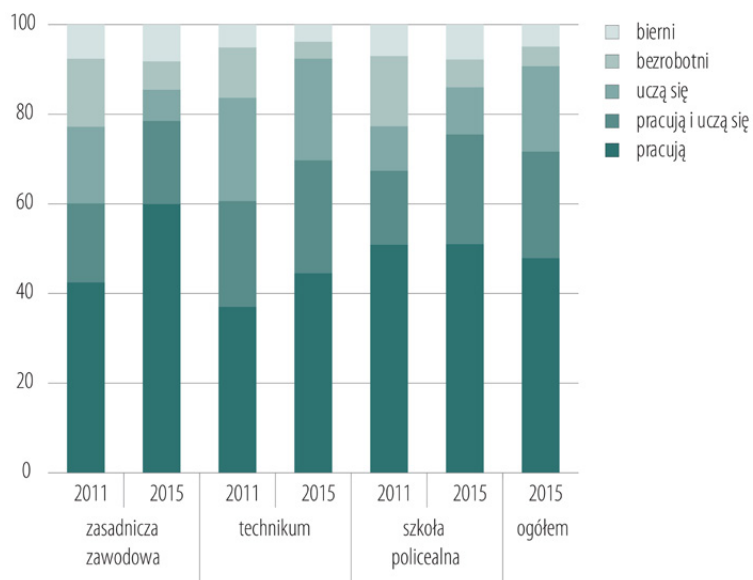
Wykres 50. Status absolwentów z lat 2011–2015 po roku od ukończeniu szkoły (w %)

Źródło: badanie, obliczenia własne.

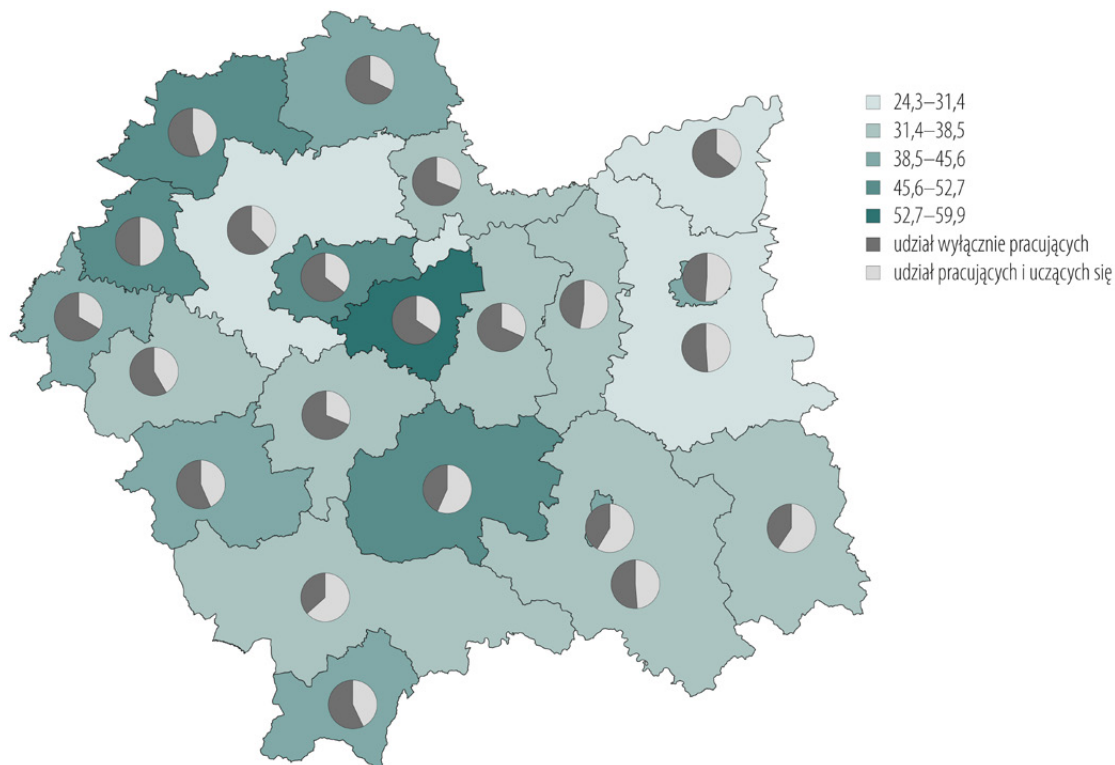
z poprawy warunków zatrudnieniowych, jak również uruchomienia dużych programów wsparcia dla młodzieży. W Małopolsce młodzież mogła skorzystać z takich źródeł wsparcia, jak: *Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój* (na lata 2015–2022 na cały program przeznaczono 605 mln zł), w którym I oś priorytetowa – *Osoby młode na rynku pracy* w całości adresowany jest do młodzieży, *Praca dla Młodych* (w latach 2016–2018 na ten rządowy program przeznaczono 220 mln zł) oraz do dyspozycji powiatowych urzędów pracy była rezerwa ministra na programy skierowane do młodych bezrobotnych, która na lata 2014–2016 wyniosła 27,3 mln zł. Uruchomienie dużych programów wsparcia dla osób młodych przypadło na bardzo dogodny moment z punktu widzenia sytuacji gospodarczej.

Wykres 48. Status absolwentów z lat 2011 i 2015 po roku od ukończenia szkoły w podziale na typ szkoły

Źródło: Badanie i obliczenia własne.

Mapa 27. Udział uczących się absolwentów rocznika 2015 w podziale na wyłącznie uczących się oraz łączących naukę z pracą (w %)

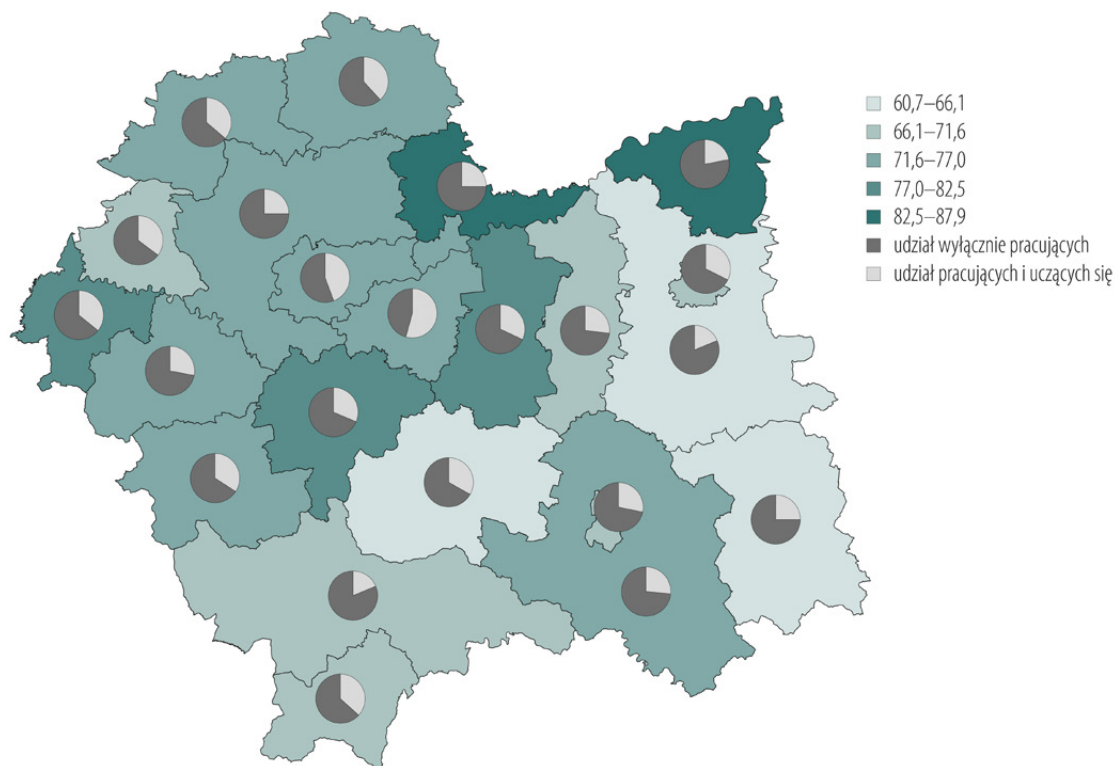

Źródło: Badanie i obliczenia własne.

Najlepiej wyglądała sytuacja absolwentów techników. Udział NEETs wśród absolwentów z tym typem wykształcenia wyniósł 8%, podczas gdy w gronie osób kończących szkołę zasadniczą zawodową oraz szkołę policealną po 14%. Poszczególne typy szkół odróżnia ścieżka edukacyjno-zawodowa młodzieży po ukończeniu edukacji zawodowej. Absolwenci technikum dużo częściej zdecydowali się na naukę (23% wyłącznie uczyło się, a 25% łączyło edukację z nauką) niż absolwenci szkoły policealnej (kolejno: 11% i 25%) czy zasadniczej szkoły zawodowej (kolejno: 7% i 19%). Ze względu na odmienną drogę kariery absolwentów różnych typów szkół poprawa sytuacji młodzieży w ostatnich 5 latach odbywała się za sprawą innej grupy. W technikum najbardziej przyczynił się do tego wzrost wyłącznie pracujących (o 8 punktów procentowych), w zasadniczej zawodowej wzrost wyłącznie pracujących (o 17 punktów procentowych) przy równoczesnym spadku wyłącznie uczących się (o 10 punktów procentowych), a w szkole policealnej wzrost łączących naukę z pracą (o 8 punktów procentowych). Poprawa wiązała się ze spadkiem udziału osób bezrobotnych (od 7 punktów procentowych w technikum do 10 punktów procentowych w szkole policealnej), przy równoczesnym utrzymaniu udziału biernych zawodowo niemal na niezmiennym poziomie w każdym z typów kształcenia.

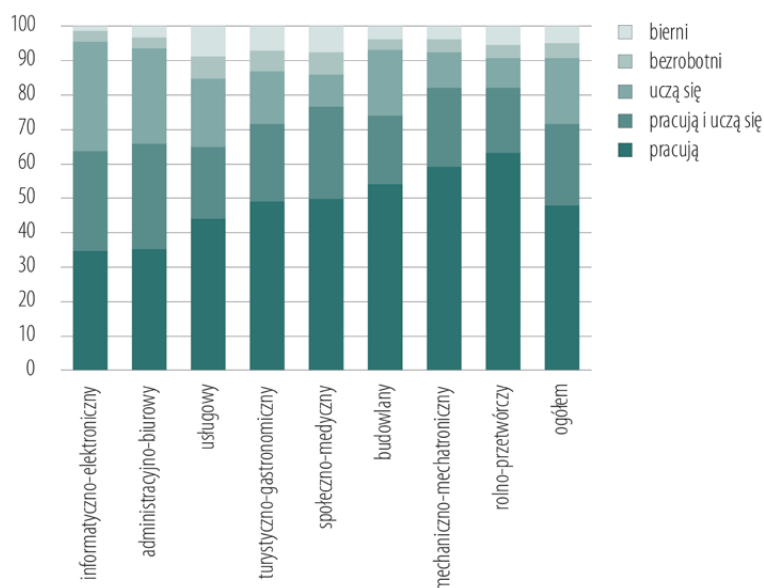
Najwyższy udział kontynuujących kształcenie utrzymywał się w Krakowie (52%) oraz w powiatach: wielickim (60%), chrzanowskim (48%) i olkuskim (47%). Wskaźnik kontynuacji edukacji najlepiej kształtuje się w otoczeniu Krakowa, Małopolsce Zachodniej oraz w miastach na prawach powiatu. Bliskość dużych miast będących regionalnymi centrami edukacyjnymi sprzyja podnoszeniu poziomu wykształcenia oraz rozwojowi umiejętności zawodowych. W powiatach tych większy był udział osób równocześnie pracujących i uczących się. Generalnie najniższe wartości wskaźnika edukacyjnego odnotowały powiaty tarnowski (24%), dąbrowski (29%), krakowski (29%), proszowicki (32%), nowotarski (34%) oraz myślenicki (36%).

Mapa 28. Udział pracujących absolwentów rocznika 2015 w podziale na wyłącznie pracujących oraz łączących pracę z nauką (w %)

Źródło: Badanie i obliczenia własne.

Najwyższy udział osób pracujących zaobserwowano w powiatach: proszowickim (88%), dąbrowskim (84%), bocheńskim (82%), oświęcimskim (80%) oraz myślenickim (80%). Najlepsza sytuacja utrzymuje się w powiatach rolniczych: proszowickim i dąbrowskim przede wszystkim ze względu na klasyfikowanie pracy pomocniczej w gospodarstwie rolnym jako zatrudnienia. Najniższe wskaźniki zatrudnienia utrzymują się w powiatach limanowskim (61%), gorlickim (62%), tarnowskim (66%), nowotarskim (66%) oraz w Nowym Sączu (66%). Najwyższy udział osób łączących pracę z nauką obserwowany jest w powiecie wielickim oraz Krakowie, a najniższy w powiatach tarnowskim oraz nowotarskim. Terytorialne zróżnicowanie sytuacji absolwentów jest bardzo zbliżone do notowanego w latach poprzednich.

Wykres 49. Status absolwentów 2015 po roku od ukończeniu szkoły w podziale na zawód (w ujęciu branż)

Źródło: Badanie i obliczenia własne.

Aktywność absolwentów różni się z punktu widzenia zawodów (tutaj połączone w 8 większych grup w ujęciu branżowym). Największy udział osób pracujących (w tym łączących tę aktywność z nauką) utrzymuje się wśród tych, które uzyskały zawód z branży rolno-przetwórczej oraz mechaniczno-mechatronicznej (82%). Mniejszy udział cechuje osoby, które ukończyły szkołę, uzyskując zawód z branż: społeczno-medycznej (77%), budowlanej (74%) oraz turystyczno-gastronomicznej (71%). Najmniejszy udział absolwentów podejmuje zatrudnienie po uzyskaniu zawodu z branży usługowej (65%), administracyjno-biurowej (66%) oraz informatyczno-elektronicznej (64%). W przypadku dwóch ostatnich wymienionych branż udział podejmujących zatrudnienie zbliżony jest do tych, którzy decydują się na kontynuację nauki.

— więcej informacji

Szczegółowe informacje dotyczące losów absolwentów szkół zawodowych oraz informacje o tym, jak kształtuje się ich kariera edukacyjno-zawodowa, znajdziesz w raporcie *Badanie losów absolwentów szkół zawodowych* zrealizowanym przez Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego w serwisie internetowym pod adresem: <https://www.obserwatorium.malopolska.pl/blog/losy-absolwentow-malopolskich-szkol-zawodowych/>

7. Kształcenie osób niepełnosprawnych

Kształcenie specjalne jest elastycznym systemem ułatwień wychowawczych stosowanych wobec uczniów, którzy mają różnego rodzaju i różnego stopnia trudności w nauce, spowodowane czynnikami zewnętrznymi lub wewnętrznymi. Struktura szkolnictwa dla osób z różnymi niepełnosprawnościami jest taka sama jak struktura szkół ogólnodostępnych. Funkcjonują przedszkola specjalne, szkoły podstawowe specjalne, gimnazja specjalne oraz szkoły specjalne ponadgimnazjalne. Kształcenie specjalne może też odbywać się w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych. Sytuacja osób niepełnosprawnych w Polsce dotycząca poziomu wykształcenia jest nadal odmienna od sytuacji osób pełnosprawnych. Niepełnosprawni mają niższy poziom wykształcenia w porównaniu z osobami pełnosprawnymi.

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2016/2017 funkcjonowało:

- › 17 specjalnych przedszkoli z liczbą dzieci 304 (zwiększenie o 2 przedszkola – wzrost o 13,33% i zwiększenie liczby dzieci o 25 – wzrost o 8,96% w porównaniu z rokiem wcześniejszym);
- › 51 szkół podstawowych z liczbą uczniów 1 404 (zmniejszenie o 2 szkoły – spadek o 3,77% i zmniejszenie liczby uczniów o 19 – spadek o 1,34% w porównaniu z rokiem wcześniejszym);
- › 55 specjalnych gimnazjów z liczbą uczniów 1 411 (liczba gimnazjów bez zmian i zmniejszenie liczby uczniów o 106 – spadek o 6,99% w porównaniu z rokiem wcześniejszym);
- › 9 specjalnych liceów ogólnokształcących z liczbą uczniów 83 (liczba liceów bez zmian i zmniejszenie liczby uczniów o 14 – spadek o 14,43% w porównaniu z rokiem wcześniejszym);
- › 3 specjalne technika z liczbą uczniów 154 (liczba techników bez zmian i wzrost liczby uczniów o 4 – wzrost o 2,67% w porównaniu z rokiem wcześniejszym);
- › 25 specjalnych zasadniczych szkół zawodowych z liczbą uczniów 801 (liczba zasadniczych szkół zawodowych bez zmian z jednoczesnym spadkiem liczby uczniów o 50 – spadek o 5,88% w porównaniu z rokiem wcześniejszym);
- › 2 specjalne policealne szkoły z liczbą uczniów 94 (liczba szkół policealnych bez zmian z jednoczesnym zmniejszeniem liczby uczniów o 3 – spadek o 3,09% w porównaniu z rokiem wcześniejszym).

Do szkół specjalnych w województwie małopolskim w roku 2016/2017 uczęszczało łącznie 4 251 osób (spadek o 163 osoby w porównaniu z rokiem 2015/2016), w tym 1 506 dziewcząt i kobiet, co stanowi tylko 35,43% wszystkich osób.

8. Kształcenie ustawiczne

Kształcenie ustawiczne to proces stałego odnawiania, rozszerzania wiedzy, rozwijania i doskonalenia kwalifikacji ogólnych i zawodowych. Jest to dotycząca osób dorosłych część uczenia się przez całe życie (ang. *lifelong learning*), rozumianego jako całość aktywności poznawczych podejmowanych w trakcie życia z myślą o pogłębianiu wiedzy, umiejętności lub kwalifikacji z przyczyn osobistych, społecznych lub zawodowych. Rozwój kształcenia ustawicznego w Europie jest jednym z celów Europejskiego Funduszu Społecznego. Kształcenie ustawiczne odbywa się w formach szkolnych, jak i pozaszkolnych (szkoleniach, kursach zawodowych, zajęciach w centrach kształcenia ustawicznego, konferencjach, seminariach). Kształcenie ustawiczne w formach szkolnych obejmuje szkoły dla dorosłych. Na rozwój kształcenia ustawicznego wpływ ma konieczność ciągłego dostosowywania się do szybko zachodzących zmian we współczesnym świecie (postęp technologiczny, informatyczny). Konieczne jest zatem dostosowywanie się do zmian zachodzących na rynku pracy przez ciągłe uaktualnianie, modernizowanie i unowocześnianie.

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2016/2017 funkcjonowało:

- › 6 gimnazjów dla dorosłych z liczbą uczniów 154 (zmniejszenie o 1 gimnazjum – spadek o 14,29% przy jednoczesnym spadku liczby uczniów o 17 – spadek o 9,94% w porównaniu z rokiem wcześniejszym);
- › 115 liceów ogólnokształcących dla dorosłych z liczbą uczniów 9 201 (zwiększenie o 1 liceum – wzrost o 0,88% i jednoczesne zmniejszenie liczby uczniów o 740 – spadek o 7,44% w porównaniu z rokiem wcześniejszym);
- › 130 szkół policealnych dla dorosłych z liczbą uczniów 15 555 (zmniejszenie o 14 szkół policealnych – spadek o 9,72% i zmniejszenie liczby uczniów o 1 553 – spadek o 9,08% w porównaniu z rokiem wcześniejszym).

Tabela 21. Liczba szkół dla dorosłych i liczba ich uczniów w województwie małopolskim w roku szkolnym 2016/2017

Rok szkolny	Gimnazja		Licea ogólnokształcące i uzupełniające licea ogólnokształcące		Licea profilowane		Szkoły policealne	
	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów
2005/2006	5	325	193	13 149	2	102	228	19 869
2007/2008	4	247	190	13 082	2	127	224	22 185

Rok szkolny	Gimnazja		Licea ogólnokształcące i uzupełniające licea ogólnokształcące		Licea profilowane		Szkoły policealne	
	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów
2009/2010	4	243	182	13 882	3	60	215	20 866
2010/2011	3	230	190	14 230	2	44	193	20 473
2011/2012	4	231	193	14 233	3	37	184	23 583
2012/2013	6	260	190	12 879	2	9	172	22 435
2013/2014	7	275	136	12 129	–	–	159	17 890
2014/2015	6	188	120	10 953	–	–	143	17 653
2015/2016	7	171	114	9 941	–	–	144	17 108
2016/2017	6	154	115	9 201	–	–	130	15 555

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie.

Do szkół dla dorosłych w województwie małopolskim w roku szkolnym 2016/2017 uczęszczało łącznie 24 910 uczniów, w tym 14 973 kobiet, co stanowi 60,11% wszystkich uczących się dorosłych.

9. Finansowanie oświaty

W roku 2016 wysokość subwencji oświatowej i dotacji celowych przekazanych jednostkom samorządu terytorialnego w Małopolsce wyniosła 3 945,3 mln zł. Z kolei wydatki samorządów na oświatę ukształtowały się na poziomie 4 935,1 mln zł. Różnica pokrywana przez samorzady wyniosła 989,8 mln zł.

Tabela 22. Dochody jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe z części oświatowej subwencji ogólnej i dotacji celowych (w mln zł)

Lata	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
2003	2 233,1	1 185,3	408,9	604,5	34,4
2005	2 464,2	1 268,2	466,4	680,6	49
2007	2 740,6	1 425,3	527,3	738,1	49,9
2009	3 239,7	1 653,1	636,2	893,6	56,8
2010	3 482,3	1 789,6	671,6	965,3	55,8
2011	3 634,3	1 863,4	708,5	1 002,3	60,1
2012	3 831,8	1 986,9	716,6	1 066,8	61,5
2013	3 806,1	1 956,3	713,4	1 074,6	61,8
2014	3 829,0	1 958,9	738,3	1 073,7	58,1
2015	3 864,9	2 026,7	696,1	1 083,3	58,80
2016	3 945,3	2 078,2	688,5	1 119,1	59,5

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Analiza wydatków na oświatę w latach 1999–2016 wskazuje na systematyczny wzrost środków finansowych przeznaczonych przez samorzady na zadania edukacyjne. W 2016 roku przeznaczono na oświatę 134,1 mln zł więcej niż w roku wcześniejszym. Widoczny jest wzrost procentowy zaangażowania samorządów w finansowa-

nie oświaty, ponieważ w 2016 roku ogólne wydatki na te zadania w Małopolsce wynosiły 125,09% przekazanej samorządom subwencji oświatowej i dotacji, a w roku 2015 stanowiły 124,22%. Pomimo wzrostu środków finansowych na zadania edukacyjne, wydatki na oświatę i wychowanie nadal były zdecydowanie wyższe niż część ogólna subwencji oświatowej i dotacji. Wydatki gmin przewyższały część oświatową subwencji ogólnej i dotacji o 497,2 mln zł, wydatki powiatów o 67,3 mln zł, wydatki miast na prawach powiatu o 411,9 mln zł, a wydatki województwa przewyższały część oświatową subwencji ogólnej wraz z dotacją o 13,4 mln zł.

Tabela 23. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe z części oświatowej subwencji ogólnej i dotacji celowych (w mln zł)

Lata	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo	Różnica pomiędzy dochodami i wydatkami JST ogółem
2003	2 625,2	1 402,7	420,4	762,7	39,4	- 392,1
2005	2 979,6	1 565,8	486,6	863,2	64	- 515,4
2007	3 424,8	1 801,3	562,8	993,7	67	- 684,2
2009	3 920,3	2 052,6	655,4	1 138,1	74,2	- 680,6
2010	4 246,9	2 225,9	711,3	1 246,2	63,5	- 764,6
2011	4 433,2	2 318,3	753,3	1 301,8	59,8	- 798,9
2012	4 530,7	2 357,3	756,6	1 354,1	62,7	- 698,9
2013	4 556,0	2 353,6	748,3	1 367,9	86,2	- 749,9
2014	4 662,9	2 398,6	802,3	1 387,5	74,5	- 833,9
2015	4 801,0	2 508,6	764,6	1 456,4	71,4	- 936,1
2016	4 935,1	2 575,4	755,8	1 531,0	72,9	- 989,8

Źródło: Ministerstwo Finansów.

10. Projekty wspierające rozwój edukacji

Małopolska Chmura Edukacyjna

Nowy Model Nauczania – Małopolska Chmura Edukacyjna

Projekt pn. *Małopolska Chmura Edukacyjna* stanowi nowatorski, unikatowy model upowszechniania wiedzy, zakładający prowadzenie innowacyjnych zajęć dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych z wykorzystaniem potencjału naukowego uczelni wyższych w regionie, poprzez realizację wspólnych projektów badawczych, prowadzenie wirtualnych zajęć wykładowych i laboratoryjnych przy wykorzystaniu infrastruktury i nowoczesnej technologii teleinformatycznej. Przedsięwzięcie jest pierwszą tak poważną, a jednocześnie unikatową inicjatywą na skalę ogólnokrajową, umożliwiającą współpracę szkół ponadgimnazjalnych z uczelniami, a co za tym idzie uczniów z pracownikami akademickimi. Projekt stanowi kontynuację części pilotażowej zrealizowanej w latach 2013–2015. Przedsięwzięcie składa się z trzech projektów pozakonkursowych: projekt *Małopolska Chmura Edukacyjna* w ramach Poddziałania 2.1.3 RPO WM – odpowiada za wyposażenie placówek w sprzęt, projekt *Małopolska Chmura Edukacyjna – nowy model nauczania* w ramach Poddziałania 10.1.4 RPO WM – odpowiada za realizację zajęć z przedmiotów ogólnych oraz projekt *Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce II* w ramach Poddziałania 10.2.3 RPO WM – odpowiada za realizację zajęć z przedmiotów zawodowych. Ponadto organy prowadzące przygotowują wnioski konkursowe na dofinansowanie działań w szkole w zakresie realizacji zajęć z przedmiotów ogólnych.

Projekt realizowany jest w partnerstwie. Liderem projektów pozakonkursowych w ramach Poddziałania 10.1.4 oraz 10.2.3 RPO WM jest województwo małopolskie. Ponadto partnerem projektu jest Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie, będąca liderem projektu infrastrukturalnego realizowanego w ramach Osi 2 RPO WM. Projekt jest komplementarny z projektami wybranymi w trybie konkursowym ogła-

szanym przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości, w ramach Poddziałania 10.1.4 RPO WM. Ponadto partnerami projektu jest 6 uczelni publicznych, 1 uczelnia niepubliczna oraz 2 organizacje pozarządowe.

W latach 2016–2023 przewidziana jest realizacja zajęć on-line oraz kół naukowych wśród spodziewanej grupy 24 000 uczniów uczęszczających do 129 szkół ponadgimnazjalnych z terenu całego województwa. Zajęcia są

prowadzone przez pracowników z uczelni z 20 obszarów tematycznych (m.in: matematyka, biologia, chemia, informatyka, fizyka, geografia, przedsiębiorczość, język angielski, język niemiecki, język francuski, w obszarach rozwoju kompetencji społecznych oraz kompetencji uczenia się, żywność, środowisko, turystyka) na podstawie opracowanych w tym celu materiałów edukacyjnych.

Dzięki wykorzystaniu ultranowoczesnego sprzętu informatycznego możliwa będzie realizacja zajęć edukacyjnych prowadzonych w nowatorskiej formule, co umożliwi uczniom rozwijanie kompetencji kluczowych i cyfrowych. Ponadto w każdym roku realizacji projektu organizowane będą warsztaty letnie oraz cykl warsztatów weekendowych. Aby wsparcie procesu kształcenia było najbardziej efektywne, konieczne jest również przeszkolenie kadry pedagogicznej w szkołach, która na co dzień pracuje z uczniami. Dlatego też województwo małopolskie podjęło decyzję o organizacji szkoleń dla 2 600 nauczycieli, które mają na celu poprawę kompetencji w dziedzinie IT.

Całkowity koszt przedsięwzięcia to ok. 125 mln zł. Finansowanie przedsięwzięcia jest przewidziane w głównej mierze ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt zakłada również finansowanie z budżetu województwa oraz wkładów własnych partnerów.

— więcej informacji

Szczegółowe informacje dotyczących projektu dostępne na stronie: www.e-chmura.malopolska.pl

Kształcenie zawodowe w regionie

Biorąc pod uwagę doświadczenia poprzednich lat, w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 na działania dotyczące kształcenia zawodowego uczniów w ramach 10. Osi Priorytetowej przeznaczono ok. 90 mln euro. W bieżącej perspektywie finansowej zastosowano podejście subregionalne i konkursowe. W II kwartale 2016 roku Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości przeprowadziło pierwszą edycję konkursu dotyczącego tworzenia i rozwoju Centrów Kompetencji Zawodowych m.in. poprzez działania ukierunkowane na nabywanie dodatkowych kwalifikacji przez uczniów, tworzenie warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej poprzez wyposażenie/doposażenie w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne, programy współpracy szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami – w tym przede wszystkim staże dla uczniów, działania z obszaru doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz orientacji zawodowej, wzmocnienie współpracy szkół zawodowych z uczelniami, dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z przedmiotów zawodowych służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych, a także rozwój kompetencji zawodowych i społecznych kadr wspieranych placówek. W ramach konkursu złożono łącznie 55 wniosków o dofinansowanie, które w 2016 przeszły ocenę formalną. Kolejnym etapem jest ocena merytoryczna oraz podpisanie umów z podmiotami, które uzyskały pozytywny wynik oceny i zostały wybrane do dofinansowania.

Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce II

Równoległe do projektów konkursowych, wspierających kształcenie zawodowe, w 2016 roku na poziomie województwa rozpoczęto realizację projektu pozakonkursowego w ramach 10. Osi Priorytetowej Wiedza i Kompetencje RPO WM, Poddziałanie 10.2.3. Stanowi on kontynuację zakończonego sukcesem projektu *Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce* oraz pilotażu *Festiwalu Zawodów* prowadzonych – odpowiednio – w latach 2010–2015 i 2012–2015. Całkowita wartość projektu wynosi niemal 54 mln zł, z czego 48,5 mln stanowi dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Szacuje się, że docelowo wsparciem zostanie objętych ok. 40 tys. osób oraz ok. 300 szkół i placówek edukacyjnych.

Projekt wdrażany jest w formule partnerskiej (lider: województwo małopolskie, Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego UMWM), a jego założeniem jest wsparcie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki poprzez poprawę efektywności kształcenia zawodowego oraz podniesienie u uczniów małopolskich gimnazjów zdolności do podejmowania właściwych decyzji dotyczących dalszej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. W tym celu realizowane są cztery komplementarne komponenty projektu:

1) koordynacja, wspieranie i rozwój kształcenia zawodowego w regionie (w tym Centrów Kompetencji Zawodowych utworzonych w subregionach), w zakresie tworzenia sieci nowoczesnych placówek kształcenia zawodowego współpracujących z przedsiębiorcami;

2) uruchomienie 2 Centrów Kompetencji Zawodowych na bazie szkół i placówek kształcenia zawodowego prowadzonych przez WM w branży turystyczno-gastronomicznej i medyczno-społecznej;

3) Małopolska Chmura Edukacyjna w zakresie 7 obszarów zawodowych, tj. budownictwo, turystyka, żywność, środowisko, język angielski zawodowy, mechaniczno-mechatroniczny oraz elektryczno-elektroniczny, a także działania związane ze wzrostem kompetencji z zakresu wykorzystania TIK w dydaktyce przez nauczycieli przedmiotów zawodowych;

4) budowa systemu orientacji zawodowej dla gimnazjalistów w Małopolsce poprzez m.in. tworzenie Szkolnych Punktów Informacji i Kariery (SPInKa), organizację Festiwalu Zawodów oraz promocję kształcenia zawodowego (zadanie projektowe realizowane w partnerstwie z organami prowadzącymi szkoły gimnazjalne w Małopolsce). W 2016 roku podpisano listy intencyjne na rzecz współpracy w ramach projektu ze 113 podmiotami (w tym uczelniami, organami prowadzącymi szkoły zawodowe – w zakresie Małopolskiej Chmury Edukacyjnej oraz organami prowadzącymi gimnazja na terenie województwa – w zakresie orientacji zawodowej), a następnie konsultowano z nimi zapisy wniosku o dofinansowanie oraz poszczególnych umów partnerskich. Ponadto:

- › w ramach koordynacji kształcenia zawodowego opracowano ostateczną wersję *Modelu wsparcia kształcenia zawodowego* i zrealizowano cykl 12 warsztatów planistycznych dla organów prowadzących szkoły zawodowe, których celem było budowanie wizji rozwoju kształcenia zawodowego w Małopolsce;
- › w zakresie Centrów Kompetencji Zawodowych utworzonych na bazie szkół wojewódzkich prowadzono prace modernizacyjne i adaptacyjne w Szkole Policealnej Integracyjnej Masażu Leczniczego Nr 2 w Krakowie oraz zorganizowano staże zawodowe dla ok. 50 uczniów;
- › prowadzono prace przygotowawcze dotyczące uruchomienia zajęć w ramach komponentu zawodowego Małopolskiej Chmury Edukacyjnej, w tym przede wszystkim organizowano spotkania konsultacyjne z podmiotami zaangażowanymi w realizację działania: Politechniką Krakowską im. T. Kościuszki (obszar budownictwo), Uniwersytetem Rolniczym im. H. Kołłątaja (obszary żywność i środowisko), Uniwersytetem Pedagogicznym im. KEN (obszar język angielski zawodowy, mechaniczno-mechatroniczny, szkolenia dla nauczycieli z TIK), Akademią Górniczo-Hutniczą im. S. Staszica (obszar mechaniczno-mechatroniczny), Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Tarnowie (obszar elektryczno-elektroniczny), Wyższą Szkołą Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej (obszar turystyka), Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli (szkolenia dla nauczycieli z TIK we współpracy z UP) oraz 20 organami prowadzącymi i niemal 70 szkołami (technikami), w których będą odbywać się zajęcia w ramach MChE. W wyniku prowadzonych działań przygotowano koncepcję realizacji zajęć on-line oraz naukowych warsztatów letnich i weekendowych prowadzonych dla uczniów na uczelniach we wszystkich obszarach tematycznych, a także opracowano plan i harmonogram realizacji szkoleń dla nauczycieli przedmiotów zawodowych;
- › W 2016 roku w ramach wspierania rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego opracowana została koncepcja partnerstwa, pozyskano partnerów, przeprowadzono diagnozę potrzeb partnerów, zaplanowane zostały szczegółowe działania w projekcie (w tym utworzenie 300 SPInEK realizacja 6 edycji studiów podyplomowych). Zorganizowany został *Festiwal Zawodów*, w którym przedstawiono prezentacje zawodów na 143 stoiskach, z udziałem 90 szkół i przedsiębiorców. *Festiwal* odwiedziło ponad 10 000 osób, głównie uczniów szkół gimnazjalnych. Podczas *Festiwalu* uczniowie szkół gimnazjalnych mieli możliwość skorzystania z konsultacji z doradcą oraz zapoznania się z prezentacjami zawodów, przygotowywanymi we współpracy z przedsiębiorcami przez uczniów szkół kształcących w zawodach wszystkich branż.

— więcej informacji

Szczegółowe informacje dotyczące projektu pod adresem internetowym: www.zawodowamalopolska.pl

System stypendialny

W województwie małopolskim na poziomie regionalnym realizowane są obecnie dwa programy stypendialne:

- › *Regionalny Program Stypendialny realizowany przez organizacje pozarządowe w ramach otwartego konkursu ofert*,
- › *Regionalny Program Stypendialny w projekcie pozakonkursowym w ramach RPO WM na lata 2014–2020*.

W 2016 roku w ramach *Regionalnego Programu Stypendialnego realizowanego przez organizacje pozarządowe w ramach otwartego konkursu ofert* dofinansowano zadania w ramach dwóch typów działań:

1) *Małopolskie stypendium* – w ramach zadania przyznano uczniom szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych oraz studentom następujące rodzaje stypendiów:

- › za szczególne osiągnięcia naukowe,
- › na naukę języka obcego,
- › za szczególne osiągnięcia artystyczne,
- › za szczególne osiągnięcia sportowe,
- › dla studentów podejmujących studia na kierunkach kluczowych,
- › stażowe,
- › w związku z udziałem w ogólnopolskich lub międzynarodowych wydarzeniach edukacyjnych, artystycznych i sportowych.

Stypendia, o których mowa w lit. a), b) i f) przyznawane są tylko studentom.

2) *Studiuje w Małopolsce* – w ramach zadania przyznano stypendia dla osób pochodzących z regionów partnerskich województwa małopolskiego oraz Polaków i przedstawicieli Polonii zamieszkałych za granicą, podejmujących studia na uczelniach działających w województwie małopolskim.

Zarząd Województwa Małopolskiego podjął decyzję o dofinansowaniu z budżetu województwa małopolskiego 2 ofert złożonych przez: Sapere Auso – Małopolska Fundacja Stypendialna oraz Stowarzyszenie Wspólnota Polska Warszawa Oddział w Krakowie, na łączną kwotę 820 tys. zł. W 2016 roku w ramach realizacji ww. zadań przyznano 150 stypendiów.

Regionalny Program Stypendialny w ramach RPO WM na lata 2014–2020 jest realizowany w latach szkolnych 2016/17–2022/23. Projekt ma na celu wzmocnienie potencjału uczniów szkół podstawowych (począwszy od 5 klasy), gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z siedzibą na terenie województwa małopolskiego, szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów przyrodniczych, informatycznych, języków obcych nowożytnych, matematyki i przedsiębiorczości, z uwzględnieniem eliminacji barier wynikających z zameldowania na obszarach wiejskich, trudnej sytuacji materialnej, bycia członkiem rodziny wielodzietnej i przyznanego orzeczenia o niepełnosprawności. Wsparcie stypendialne jest udzielane na realizację przez ucznia, pod okiem opiekuna dydaktycznego, jego indywidualnego planu rozwoju w obszarze przedmiotów przyrodniczych, informatycznych, języków obcych nowożytnych, matematyki i/lub przedsiębiorczości.

W projekcie zaplanowano przyznanie 5 110 stypendiów na łączną kwotę ponad 31,7 mln zł w 7 kolejnych naborach przeprowadzanych na początku danego roku szkolnego. W roku szkolnym 2016/2017 wypłacono łącznie 737 stypendiów na kwotę 4 687 200 zł. Wsparcie otrzymało 146 uczniów klas 5 i 6 szkół podstawowych (po 4 800 zł), 224 gimnazjalistów (po 6 000 zł) i 367 uczniów szkół ponadgimnazjalnych (po 7 200 zł).

Małopolskie Talenty

Województwo małopolskie realizuje wiele projektów dotyczących wspierania talentów, uzdolnień, podniesienia jakości kształcenia oraz zwiększenia szans do przyszłego zatrudnienia. Jednym z nich jest wdrożenie nowej inicjatywy edukacyjnej pn. *Małopolskie Talenty*, której celem jest stworzenie w Małopolsce warunków do rozwoju uzdolnień wśród uczniów zdolnych na 3 etapach edukacyjnych (szkół podstawowych kl. 4–6, uczniów klas gimnazjalnych, w tym po przekształceniu w inne niż gimnazja typy szkół na podstawie reformy systemu oświaty i uczniów szkół podstawowych kl. 7–8, szkół ponadgimnazjalnych kończących się maturą) w ramach kompetencji kluczowych przedmiotowych języka obcego, nauk matematyczno-przyrodniczych, przedsiębiorczości, technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz kompetencji społecznych i umiejętności uczenia się poprzez realizację kompleksowego systemu działań opartego na modelu wsparcia ucznia zdolnego, wypracowanego w projekcie innowacyjnym DiAMeNT, w okresie od stycznia 2016 do grudnia 2021 roku.

Obecnie inicjatywa pn. *Małopolskie Talenty* realizowana jest dwutorowo i składa się z:

- › projektu pozakonkursowego realizowanego przez województwo małopolskie, obejmującego szkolenia dla kadry pedagogicznej, diagnozę indywidualnych uzdolnień kierunkowych uczniów, opracowanie programów doskonalenia dla nauczycieli i ucznia, wsparcie merytoryczno-metodyczne nauczycieli, realizację Letniej Szkoły Młodych Talentów dla uczniów szczególnie uzdolnionych, realizację konkursów dla uczniów;
- › projektów konkursowych realizowanych przez organy prowadzące szkoły lub inne podmioty wpisujące się w działalność edukacyjną, które tworzą pozaszkolne ośrodki wspierające rozwój uzdolnień poznawczych w obszarze kompetencji kluczowych zwane Centrami Wsparcia Uczniów Zdolnych i prowadzą zajęcia pozaszkolne dla uczniów.

Powyższe działania skierowane są do uczniów i nauczycieli, których organ prowadzący szkołę lub inny podmiot wpisujący się w działalność edukacyjną przystąpił w III kwartale 2016 roku i w I kwartale 2017 roku do konkursu na projekty edukacyjne organizowane przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości lub w IV kwartale 2017 roku przystąpi do realizacji projektu pn. Małopolskie Talenty w formie partnerskiej z województwem małopolskim. Projekt realizowany jest w ramach Poddziałania 10.1.5 RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, typ B i C. Inicjatywa współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Korzyści z udziału w inicjatywie Małopolskie Talenty:

- › wydobywanie potencjału, rozwój i inwestycja w uczniów (diagnoza indywidualnych uzdolnień uczniów, dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe i wspierające aspiracje uczniów),
- › rozwój i wydobywanie potencjału nauczycieli (szkolenia metodyczne i rozwojowe),
- › budowanie pozytywnego wizerunku szkoły i regionu (szkoła aktywna w dodatkowym projekcie, otwarta na innowacje i rozwój swoich uczniów),
- › budowanie sieci partnerskich między szkołami w najbliższej okolicy,
- › koszty zakupu materiałów dydaktyczno-biurowych na potrzeby prowadzenia zajęć.

Nauka

Opracowanie: Joanna Dobrzańska

— podsumowanie

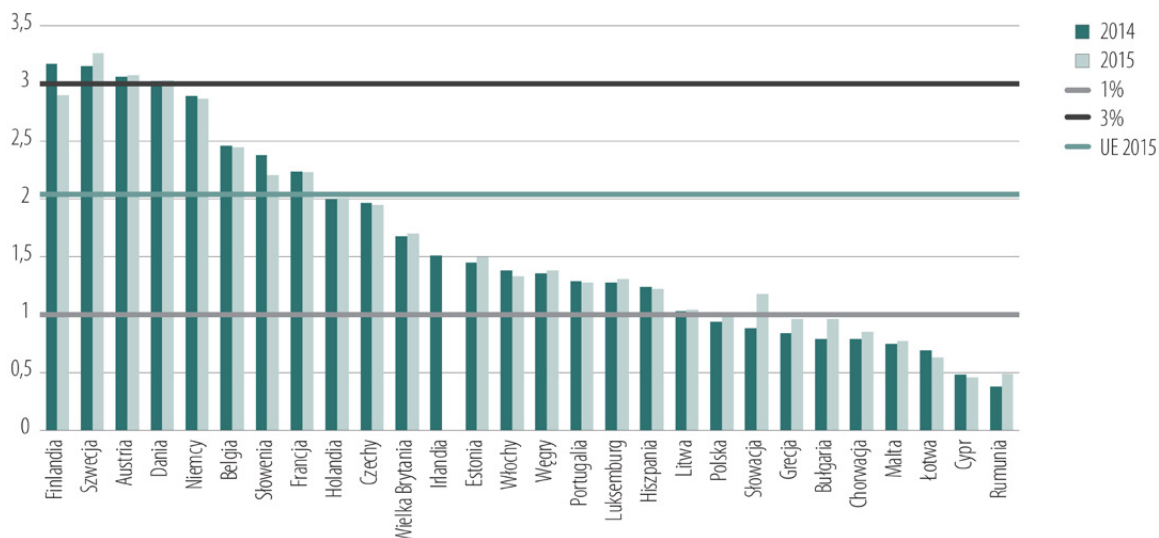
- W sferze badań i rozwoju pozycja Małopolski przedstawia się stosunkowo korzystnie na tle innych regionów Polski. Województwo małopolskie zajmowało w 2015 roku 2. miejsce w kraju zarówno pod względem łącznych nakładów wewnętrznych poniesionych na B+R, które wyniosły 2 118,6 mln zł, jak i nakładów na 1 mieszkańca (628,5 zł).
- Małopolska w 2015 roku uplasowała się na 2. miejscu pod względem wielkości wskaźnika intensywności GERD/PKB (1,49%) oraz na 4. miejscu w zakresie wskaźnika BERD/PKB (0,66%).
- W roku akademickim 2016/2017 w województwie małopolskim studiowało 169,2 tys. osób, tj. o 7,5 tys. studentów mniej (4,2%) niż w roku poprzednim. Stała tendencja spadkowa, zauważalna od 2010 roku, spowodowana jest obserwowanymi w całym kraju zmianami demograficznymi. Należy przy tym zaznaczyć, że zjawisko to odczuwalne jest w województwie małopolskim w stosunkowo niewielkim stopniu w porównaniu z innymi regionami kraju.
- W 2016 roku Małopolska spadła na 2. miejsce, plasując się po województwie mazowieckim, pod względem wielkości wskaźnika studiujących na 10 tys. mieszkańców, który wyniósł 500.

1. Badania i rozwój

Analizując nakłady poniesione na badania i prace rozwojowe należy rok 2015¹ uznać za korzystny zarówno dla kraju, jak i dla Małopolski. Polska, której nakłady na prace B+R (GERD) są wciąż niższe w stosunku do średniej UE wynoszącej 2,03%, odnotowała po raz pierwszy (podobnie jak Słowacja) wartość wskaźnika przekraczającą poziom 1% (BERD). Plasowało to Polskę na 20. pozycji wśród krajów Unii. Wzrosła również wielkość nakładów sektora przedsiębiorstw na B+R w relacji do PKB, która w 2015 roku wyniosła 0,47%, przy średniej dla UE w wysokości 1,3%. Należy jednak pamiętać, że pomimo pozytywnych tendencji, zgodnie z celami określonymi w strategii *Europa 2020*, Polska powinna osiągnąć w 2020 roku łączne nakłady na działalność badawczo-rozwojową na poziomie 1,7% PKB, natomiast wartość nakładów sektora przedsiębiorstw na poziomie 0,8%. Przeliczając wartość nakładów wewnętrznych na działalność B+R na 1 mieszkańca w roku 2015 w Polsce wyniosła ona 113,6 euro, przy średniej wartości nakładów w UE wynoszącej 587,7 euro.

1. Dane z zakresu działalności badawczo-rozwojowej w statystyce publicznej ukazują się z dwuletnim opóźnieniem w stosunku do roku bieżącego.

Wykres 51. Wskaźnik intensywności prac B+R w krajach Unii Europejskiej (GERD/PKB)* (w %)

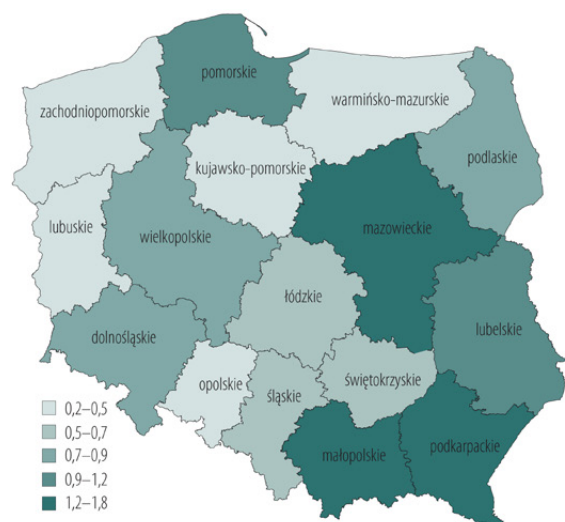

* uszeregowane malejąco wg 2014 roku; dla Irlandii brak danych za 2015 rok

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych Eurostatu.

Wewnątrz kraju analiza wskaźników z obszaru działalności badawczo-rozwojowej wskazuje na silne zróżnicowanie terytorialne. Widoczna była, jak co roku, dominująca rola Mazowsza, na którym znajduje się niemal jedna czwarta wszystkich podmiotów aktywnych badawczo i blisko 40% jednostek badawczo-rozwojowych i naukowych kraju. Natomiast pod względem nakładów sektora przedsiębiorstw, w odniesieniu do PKB, najwyższe wskaźniki zanotowało po raz kolejny województwo podkarpackie. Na tym tle wielkości osiągnięte w 2015 roku przez Małopolskę przedstawiają się korzystnie – województwo utrzymało swoją 2. pozycję pod względem wielkości nakładów wewnętrznych poniesionych na B+R ogółem (2 118,6 mln zł) oraz w przeliczeniu na 1 mieszkańca (628,5 zł). W 2015² roku również wskaźnik intensywności prac nad B+R (GERD/PKB) należał do najwyższych w kraju, osiągając poziom 1,49%, co plasowało województwo na 2. miejscu po Mazowszu. W gronie województw, które przekroczyły próg 1% znajdowały się jeszcze w 2015 roku podkarpackie, lubelskie oraz pomorskie. Małopolska odnotowała również po raz kolejny wzrost wskaźnika BERD/PKB, osiągając poziom 0,66%, jednak w 2015 roku spadła na 4. miejsce, plasując się po województwach mazowieckim, podkarpackim i pomorskim.

Mapa 29. GERD/PKB w 2015 roku (w %)

Mapa 30. BERD/PKB w 2015 roku (w %)

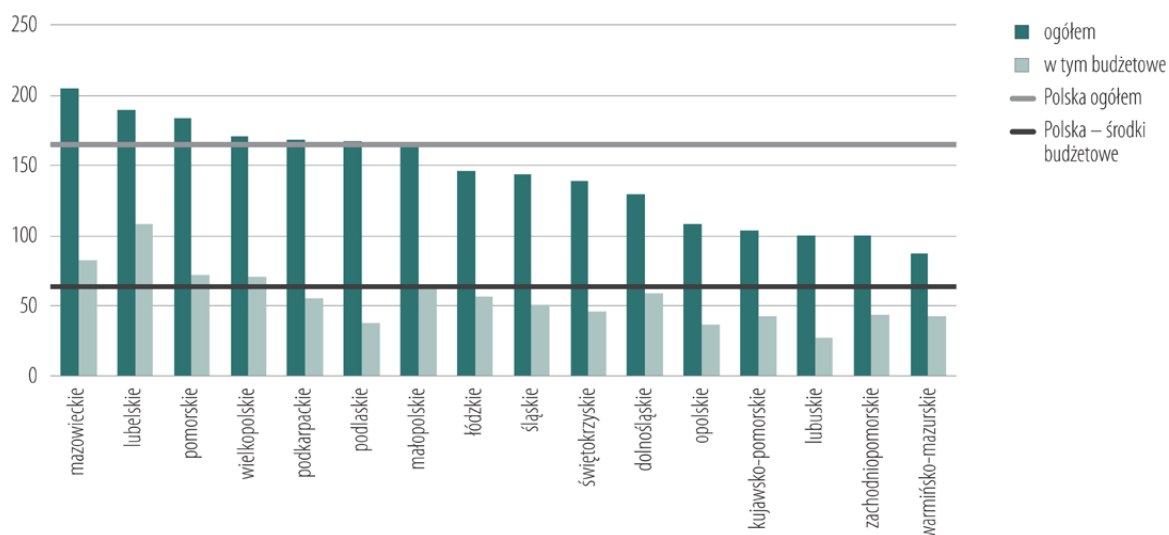
Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS.

2. Wyliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego (dane dotyczące PKB szacunkowe).

Zróznicowanie regionalne wyraźnie jest widoczne także w przypadku zatrudnienia w działalności badawczo-rozwojowej. Na tle kraju wyraźnie wyróżnia się województwo mazowieckie, w którym w 2015 roku pracowało 27,6% zatrudnionych w działalności B+R w Polsce, a w ekwiwalentach pełnego czasu pracy (EPC) udział ten wyniósł 31,1%. Województwo małopolskie plasuje się na 2. pozycji za Mazowszem, mając również znaczny udział w ogólnej liczbie zatrudnionych w działalności badawczej i rozwojowej, wynoszący w EPC 13,2%, w tym 14,3% badaczy.

W województwie małopolskim, podobnie jak w dolnośląskim, intensywność zatrudnienia w działalności B+R była wyższa od krajowej, osiągając poziom odpowiednio 11,4 oraz 8,1 EPC na 1 000 pracujących.

Wykres 52. Nakłady wewnętrzne na B+R (w tys. zł na 1 EPC) w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS.

W Małopolsce na koniec 2015 roku było 397 podmiotów działających w obszarze badań naukowych i prac rozwojowych. Najwięcej podmiotów pochodziło z sektora przedsiębiorstw (329). Wśród 68 pozostałych podmiotów wyróżnić można 21 jednostek naukowych³, do których należą:

- › jednostki naukowe PAN (Instytut Botaniki im. Władysława Szafera PAN, Instytut Farmakologii PAN, Instytut Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN, Instytut Fizyki Jądrowej im. Henryka Niewodniczańskiego PAN, Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Instytut Języka Polskiego PAN, Instytut Katalizy i Fizykochemii Powierzchni im. Jerzego Habera PAN, Instytut Mechaniki Górotworu PAN, Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej im. Aleksandra Krupkowskiego PAN, Instytut Ochrony Przyrody PAN oraz Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN);
- › instytuty badawcze (Instytut Nafty i Gazu – Państwowy Instytut Badawczy, Instytut Odlewnictwa, Instytut Rozwoju Miast, Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania, Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy oraz Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Budowy Urządzeń Chemicznych CEBEA)

oraz

- › inne jednostki badawcze (Centralny Ośrodek Chłodnictwa „COCH” w Krakowie Sp. z o.o., Centrum Fizyki Ciała Stałego Sp. z o.o., Muzeum Narodowe w Krakowie oraz Polska Akademia Umiejętności).

W bazie REGON na koniec 2015 roku widniało 419 podmiotów, których działalność przyporządkowana była do Działu 72 PKD. Aż 384 podmioty wyróżnione w tym dziale było małymi firmami liczącymi nie więcej niż 9 pracowników.

Liczba podmiotów aktywnie działających w obszarze badań i rozwoju począwszy od 2009 roku intensywnie wzrastała, głównie za sprawą przedsiębiorstw, które obok swojej podstawowej działalności prowadzą działalność naukowo-badawczą. Na przestrzeni 7 lat (2009–2015) liczba podmiotów wzrosła przeszło pięciokrotnie

3. Na podstawie informacji zawartej w POL-on – systemie informacji o nauce i szkolnictwie wyższym, który gromadzi dane o wszystkich polskich jednostkach naukowych za: www.polon.nauka.gov, dostęp z dnia: 25.04.2017 roku.

(431%), głównie za sprawą uruchomienia funduszy unijnych na badania, rozwój technologiczny oraz innowacje. W tym samym czasie w grupie pozostałych instytucji zajmujących się działalnością badawczo-rozwojową liczba podmiotów zwiększyła się o 36%.

Wykres 53. Liczba podmiotów działających w obszarze badań naukowych i prac rozwojowych w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2015 roku w Polsce było 4 427 podmiotów z branży B+R. Pod względem liczby podmiotów działających w obszarze badawczo-rozwojowym Małopolska na koniec 2015 roku zajmowała 4. pozycję po województwach: mazowieckim (1 103), śląskim (493) oraz wielkopolskim (437). Za Małopolską uplasowały się województwa: podkarpackie (314), dolnośląskie (304) oraz pomorskie (249).

— więcej informacji

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego od 2015 roku realizowany jest projekt SPIN – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy (Działanie 1.3).

Działanie skierowane do MSP z Małopolski służy podniesieniu ich konkurencyjności, budowaniu własnej marki z wykorzystaniem innowacyjnych usług doradczych (audyty technologiczne, transfer technologii, doradztwo w zakresie sporządzania agend badawczych, bonów na innowacje, B2B, badanie rynku i wiele innych). Usługi te świadczone są przez naukowców i ekspertów pracujących w branżowych centrach transferu wiedzy, które prowadzone są przez uczelnie wyższe i jednostki naukowe. Każda usługa jest dopasowana do potrzeb zgłaszającego się przedsiębiorcy. Usługi dla przedsiębiorców są darmowe, stanowiąc dla nich pomoc *de minimis*.

Do 2022 roku zaplanowano wykonanie usług dla ponad 1 000 przedsiębiorców z Małopolski. Centra transferu wiedzy, do których można się zgłosić to:

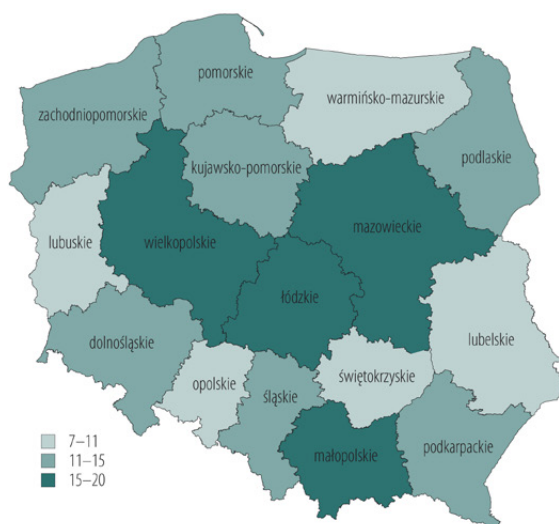
- Technologie komunikacyjne: Centrum Inteligentnych Systemów Informatycznych (Akademia Górniczo-Hutnicza),
- Odnawialne źródła energii: Centrum Zrównoważonego Rozwoju i Poszanowania Energii w Miękini (Akademia Górniczo-Hutnicza),
- Budownictwo energooszczędne: Małopolskie Centrum Budownictwa Energooszczędnego (Politechnika Krakowska),
- Life science: Małopolskie Centrum Biotechnologii (Uniwersytet Jagielloński).

Od 2018 roku centra transferu wiedzy będą również prowadzone w dziedzinach: chemia, produkcja metali, produkcja maszyn i przemysł czasu wolnego.

Więcej informacji na stronie: www.spin.malopolska.pl

Do Urzędu Patentowego RP w 2016 roku z terenu województwa małopolskiego wpłynęło 399 zgłoszeń wynalazków oraz 114 zgłoszeń wzorów użytkowych dokonanych przez podmioty krajowe. Dla porównania, w roku poprzednim liczba ta wynosiła odpowiednio 530 oraz 101. Udzielonych zostało 351 patentów oraz 84 prawa ochronne na wzory użytkowe. W 2016 roku, w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wskaźnik zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych kształtował się w Małopolsce na poziomie 15,2 (4. miejsce w kraju), natomiast wskaźnik udzielonych patentów i praw ochronnych w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wynosił w Małopolsce 12,9 (również 4. miejsce w kraju). W zestawieniu podmiotów, które uzyskały więcej niż 20 patentów i praw ochronnych na wzory użytkowe w 2016 roku znalazły się dwa z Małopolski – Akademia Górniczo-Hutnicza na 2. miejscu zestawienia z liczbą 134 patentów i praw ochronnych oraz Politechnika Krakowska z liczbą 29 patentów i praw ochronnych.

Mapa 31. Liczba zgłoszeń do UPRP wynalazków i wzorów użytkowych przez podmioty krajowe w trybie krajowym i międzynarodowym w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych UPRP.

więcej informacji

Więcej informacji na temat nauki w Małopolsce można znaleźć w publikacji A. Nowak i M. Węgrzyna: *Nauka i szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków 2017.

Mapa 32. Liczba patentów i praw ochronnych na wzory użytkowe udzielonych przez UPRP podmiotom krajowym na 100 tys. mieszkańców w 2016 roku

więcej informacji

Więcej informacji na temat sektora B+R w Polsce, również w przekroju regionalnym, można znaleźć w publikacji GUS *Nauka i technika w 2015 roku* (www.stat.gov.pl) oraz w *Raportach rocznych UPRP*.

2. Szkolnictwo wyższe

Rok 2016 utrwalił zauważalną od kilku lat w całej Polsce tendencję spadkową liczby studentów, związaną z zachodzącymi zmianami demograficznymi społeczeństwa. W stosunku do poprzedniego roku liczba studiujących uległa zmniejszeniu we wszystkich województwach, wahając się pomiędzy 1,6 a 9,3%. To negatywne zjawisko odczuwalne jest również coraz bardziej w Małopolsce, gdzie w stosunku do roku 2015 liczba studentów uległa zmniejszeniu o kolejne 4,2%, a w odniesieniu do roku 2010, w którym liczba studiujących osiągnęła najwyższy poziom, spadła aż o 20,2%. Trend spadkowy zauważalny jest również w przypadku

wskaźnika studiujących na 10 tys. mieszkańców, który obniżył się zarówno w stosunku do roku poprzedniego, jak i w stosunku do kraju. W 2016 roku wskaźnik osiągnął poziom 500, po raz pierwszy od 2009 roku plasując się na 2. pozycji (po Mazowszu – wskaźnik 503).

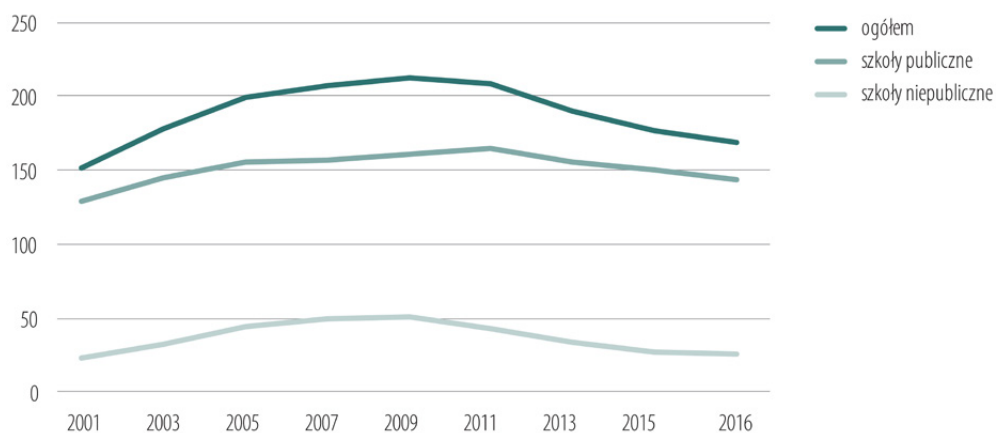
Mapa 33. Studenci szkół wyższych na 10 tys. mieszkańców w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W roku akademickim 2016/2017 w województwie małopolskim studiowało 169,2 tys. osób, z czego ponad 2 tys. studentów w 10 zamiejscowych jednostkach organizacyjnych 6 szkół wyższych z innych województw. Liczba studiujących zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego o 7,5 tys. osób, tj. 4,2%. W związku ze zmianą trendów demograficznych, od 2009 roku liczba studentów w Małopolsce zmniejszyła się o blisko 43 tys. osób (20,2%). W tym samym okresie korzystniejszą sytuacją przedstawiała się jedynie w województwie pomorskim oraz mazowieckim, gdzie liczba studiujących zmniejszyła się odpowiednio o 12,3% oraz 19,2%. W całym kraju od 2009 roku liczba studentów zmniejszyła się o 28,3%.

Wykres 54. Liczba studiujących w Małopolsce (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Widoczny od 2010 roku spadek ogólnej liczby studentów dotyczył w głównej mierze szkół niepublicznych, w których liczba studiujących zmniejszyła się w omawianym okresie o 48,3%, przede wszystkim tracąc studentów uczących się w systemie niestacjonarnym, ale także, choć w nieco mniejszym stopniu, w systemie

dziennym. Również w szkołach publicznych od 2010 roku notowano znaczny spadek na studiach niestacjonarnych (43,5%), który jednak rekompensowała stale utrzymująca się tendencja wzrostowa na studiach dziennych. Od 2012 roku szkoły publiczne również zaczęły borykać się ze spadkiem ogólnej liczby studentów. Uczelnie państwowe w 2013 roku zanotowały także po raz pierwszy spadek na studiach dziennych, który ponownie wystąpił w 2015 roku.

Tabela 24. Liczba studiujących w Małopolsce wg rodzajów szkół i studiów

	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2016
Studenci ogółem	199 717	207 062	212 049	208 113	189 609	176 698	169 191
Studenci stacjonarni	111 975	117 253	121 240	128 745	127 286	127 630	124 949
Studenci niestacjonarni ⁴	81 259	89 809	90 809	79 368	62 323	49 068	44 242
Studenci szkół publicznych	155 007	157 139	161 160	164 593	155 923	150 142	144 104
Studenci szkół niepublicznych	44 710	49 923	50 889	43 520	33 686	26 556	25 087

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pośród studiujących na terenie Małopolski 85,2% pobierało naukę w publicznych szkołach wyższych. Pośród studiujących przeważały kobiety – stanowiły one 59% uczących się. Najwięcej kobiet studiowało na uniwersytetach (28,1%) oraz w wyższych szkołach ekonomicznych i technicznych (po 15,8%), natomiast blisko 40% studiujących mężczyzn wybrało wyższe szkoły techniczne.

W największym ośrodku akademickim w województwie – Krakowie, w roku 2016/2017 naukę pobierało 154,3 tys. osób⁵. Następnymi co do wielkości ośrodkami były Tarnów – 5,0 tys. studentów, Nowy Sącz – 4,5 tys. osób oraz Nowy Targ – 2,1 tys.

W 2016 roku w 29 szkołach wyższych, które miały siedzibę w Małopolsce, kształciło się 168,1 tys. studentów⁶. Zdecydowana większość (86,1%) uczyła się w 14 szkołach publicznych, natomiast pozostała część w 15 szkołach niepublicznych.

Pod względem liczby studentów największą uczelnią był Uniwersytet Jagielloński, drugą co do wielkości była Akademia Górniczo-Hutnicza – tylko te dwie szkoły kształcą blisko połowę (48,1%) studentów uczelni publicznych, oraz 41,4% wszystkich studentów małopolskich uczelni. Największą niepubliczną uczelnią była Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego skupiająca 33,7% studentów uczelni prywatnych.

Z każdym rokiem wzrasta liczba studentów cudzoziemców. W 2016 roku na małopolskich uczelniach studiowało 8,1 tys. obcokrajowców, tj. 11,3% więcej niż w roku poprzednim, z czego 29,9% wybrało Uniwersytet Jagielloński, a 15,7% Uniwersytet Ekonomiczny. Niemal wszyscy cudzoziemcy studiowali w trybie studiów stacjonarnych (95,5%). Najwięcej obcokrajowców przyjechało studiować do Małopolski z Ukrainy (67,6%), Norwegii (5,1%) oraz Białorusi (5,0%).

— więcej informacji

Więcej informacji na temat wyższych uczelni z Małopolski znaleźć można w raporcie Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego pn. *Oddziaływanie ośrodków akademickich województwa małopolskiego*.

<http://www.obserwatorium.malopolska.pl/>

4. Do 2005 roku prezentowane były dane o studentach studiów zaocznych, natomiast od 2006 roku – na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365) dane o studentach studiów zaocznych są zaliczane do szerszej kategorii – studia niestacjonarne, obejmującej dotychczasowe studia wieczorowe, zaoczne i eksternistyczne.

5. Łącznie ze studentami w zamiejscowym wydziale nauk stosowanych Społecznej Akademii Nauk w Łodzi.

6. Łącznie z cudzoziemcami, a także ze studentami filii oraz zamiejscowych podstawowych jednostek organizacyjnych i zamiejscowych ośrodków dydaktycznych położonych w innych województwach.

Według informacji o wynikach rekrutacji w 2016 roku, podawanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, małopolskie uczelnie należą do ścisłej czołówki pod względem najczęściej wybieranych przez kandydatów wg ogólnej liczby zgłoszeń na studia stacjonarne pierwszego stopnia i jednolite magisterskie. Pod tym względem, w zestawieniu uczelni publicznych, na pierwszym miejscu w kraju uplasował się Uniwersytet Pedagogiczny w kategorii uczelni pedagogicznych, a także Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie pośród państwowych wyższych szkół zawodowych. Miejsca drugie zajęły uczelnie: Uniwersytet Jagielloński (wraz z Collegium Medicum UJ) pośród uniwersytetów, Uniwersytet Ekonomiczny pośród uczelni ekonomicznych oraz Uniwersytet Rolniczy w kategorii uczelni rolniczych/przyrodniczych. Szóste miejsce w kategorii studiów stacjonarnych uczelni niepublicznych zajęła Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. W 2016 roku do grona 10 najpopularniejszych w kraju uczelni najczęściej wybieranych przez kandydatów (w przeliczeniu na jedno miejsce, powyżej 4 zgłoszeń kandydatów) na studia stacjonarne pierwszego stopnia i jednolite magisterskie na 6. miejscu uplasowała się Wyższa Szkoła Biznesu – National Louis University w Nowym Sączu – 4,9 kandydata na jedno miejsce oraz na 10. miejscu Uniwersytet Rolniczy – 4,1 kandydata.

— więcej informacji

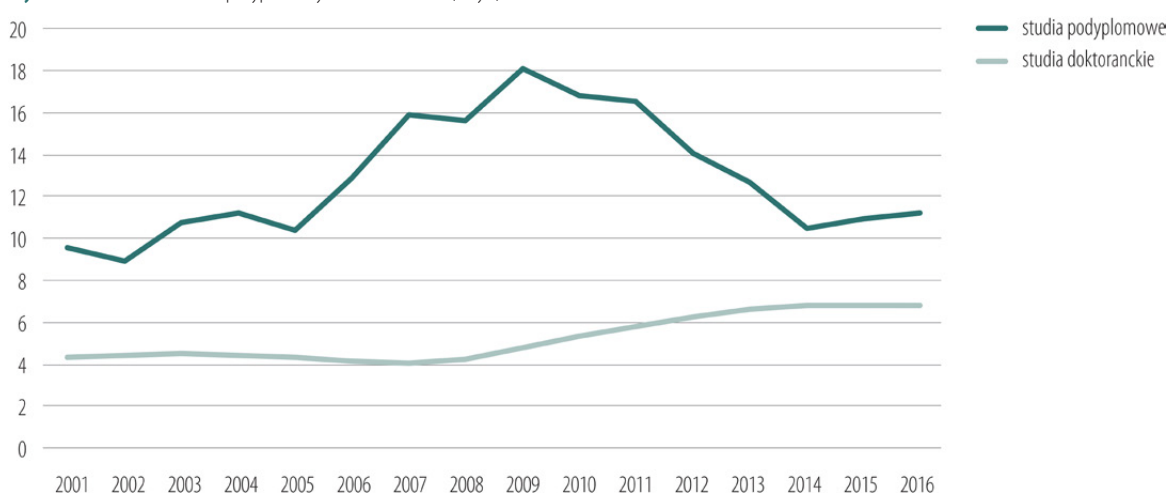
Więcej informacji na temat szkolnictwa akademickiego w Małopolsce znaleźć można w opracowaniu sygnałnym Urzędu Statystycznego w Krakowie pn. *Szkoły wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2016/2017*.
<http://krakow.stat.gov.pl/opracowania-biezace/>

W 2016 roku małopolskie uczelnie w Małopolsce opuściło 48,3 tys. absolwentów, z czego blisko 64% stanowiły kobiety. Najliczniejszą grupą byli absolwenci studiów pierwszego stopnia (53,1%), drugi stopień skończyło 42,1%, natomiast najmniejszą grupę stanowili absolwenci studiów jednolitych magisterskich (4,8%). Najwięcej, blisko 28% absolwentów, ukończyło wyższe szkoły techniczne.

W Małopolsce na studiach podyplomowych uzupełniało swoją wiedzę 11,2 tys. osób, co stanowi niewielki wzrost w stosunku do roku 2015, jednak w odniesieniu do szczytowego poziomu z 2009 roku wciąż jest to wielkość mniejsza o 38,1%. W 2016 roku blisko 70% uczestników stanowiły kobiety. Najwięcej osób uzupełniało swoją wiedzę w wyższych szkołach technicznych i na uniwersytetach.

Liczba uczestników studiów III stopnia kształtowała się na podobnym poziomie jak rok wcześniej – w 2016 roku na studiach doktoranckich uczyło się 6,8 tys. osób. W ciągu 10 lat liczba uczestników studiów doktoranckich wzrosła o ponad 60%.

Wykres 55. Słuchacze studiów podyplomowych i doktoranckich (w tys.)

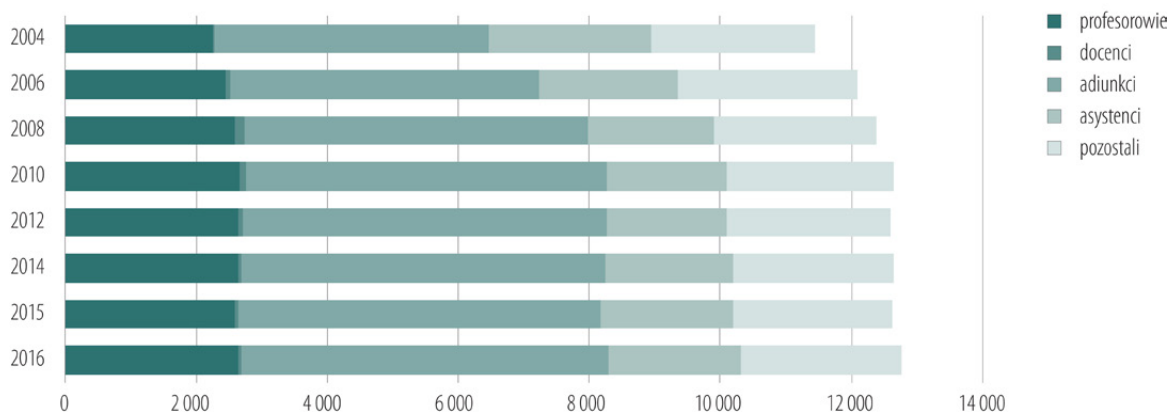

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W Małopolsce zatrudnionych było 12,8 tys. nauczycieli akademickich, tj. o 157 osób więcej niż w roku poprzednim. Najliczniejszą grupę stanowili adiunkci (43,9%) oraz profesorowie (20,8%). Placówki publiczne zatrudniały 90,9% kadry nauczycielskiej. W Małopolsce na 1 nauczyciela akademickiego przypadało średnio 13 studentów, z czego w wyższych szkołach publicznych wskaźnik wynosił 12, natomiast w szkołach niepublicznych – 20.

Na małopolskich uczelniach uczą także cudzoziemcy – w 2016 roku zatrudnionych było 224 obcokrajowców z blisko 40 krajów, w tym największą liczbę stanowili nauczyciele akademicy z Ukrainy, Słowacji, Niemiec, Wielkiej Brytanii i Włoch.

Wykres 56. Nauczyciele akademicy w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Małopolskie uczelnie corocznie zajmują wysokie pozycje w rankingu szkół wyższych przygotowywanym przez portal „Perspektywy”. Każdego roku dwa uniwersytety walczą o pierwsze miejsce – Uniwersytet Warszawski oraz Uniwersytet Jagielloński – w 2017 roku obie uczelnie zajęły ex aequo 1. pozycję w zestawieniu. Wysokie, 6. miejsce, zajęła także Akademia Górniczo-Hutnicza. Należy zaznaczyć jednak, że niektóre z pozostałych małopolskich uczelni, pomimo bardziej odległych miejsc w rankingu ogólnym, zajmują wysokie pozycje w rankingach dla danego typu szkół – ugruntowaną pozycję ma Uniwersytet Pedagogiczny – 1. miejsce wśród uczelni pedagogicznych, Collegium Medicum UJ – 1. miejsce pośród uczelni medycznych, Akademia Wychowania Fizycznego – 2. miejsce wśród akademii wychowania fizycznego oraz Akademia Górniczo-Hutnicza – 3. miejsce pośród uczelni technicznych. W rankingu niepublicznych uczelni magisterskich na najwyższym, 8. miejscu spośród małopolskich uczelni, znalazła się Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. W rankingu państwowych wyższych szkół zawodowych najwyżej uplasowała się Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie – ex aequo na 3. miejscu.

Tabela 25. Miejsca małopolskich uczelni w Rankingu Szkół Wyższych portalu „Perspektywy”

Uczelnia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Uniwersytet Jagielloński	1	2	2	1	1	2	1	2	1
Akademia Górniczo-Hutnicza	5	7	6	6	5	6	6	6	6
Politechnika Krakowska	35	30	36	40	39	39	38	41	43
Uniwersytet Rolniczy	41	39	40	33	36	36	39	38	39
Uniwersytet Ekonomiczny	37	41	38	36	40	42	47	46	51–60
Uniwersytet Pedagogiczny	52	46	42	46	45	45	56	51–60	61–70

Źródło: Ranking Szkół Wyższych portalu „Perspektywy”.

Kultura

Opracowanie: Agnieszka Chmiel, Piotr Cypriański

— podsumowanie

- Małopolska to region o niezwykłym bogactwie krajobrazów naturalnych i kulturowych, łączący bujność wielokulturowego dziedzictwa o zróżnicowanym charakterze z nowoczesnością i innowacyjnością podejmowanych procesów modernizacyjnych i tworzeniem dobrych warunków do kreatywności i przedsiębiorczości. O wyjątkowości Małopolski świadczy chociażby liczba obiektów objętych szczególnymi formami ochrony. Znajduje się tu 6 zespołów zabytkowych wpisanych na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, 5 zespołów zabytkowych uznanych za pomniki historii, 6 związanych z małopolskimi tradycjami wpisów na listę niematerialnego dziedzictwa, 1 obiekt uhonorowany Znakiem Dziedzictwa Europejskiego. W granicach województwa mieści się ponadto 6 parków narodowych chroniących nie tylko wartości przyrodnicze, ale również krajobraz kulturowy danego obszaru.
- Pod względem liczby instytucji kultury województwo małopolskie plasuje się na drugim – po województwie mazowieckim – miejscu. Liczba centrów kultury oraz galerii sztuki i salonów lokuje województwo na pierwszym miejscu w Polsce, liczba muzeów – na drugim. Liczba fundacji i stowarzyszeń w stosunku do liczby mieszkańców województwa jest w Małopolsce na drugim – za województwem mazowieckim – poziomie. Instytucje i realizowane przez nie projekty, przedsięwzięcia pozainstytucjonalne i oddolne działania tworzą bogatą i zróżnicowaną tkankę kulturowej aktywności.
- Wskaźnik wydatków z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w wartościach bezwzględnych, jak i w przeliczeniu na 1 mieszkańca, sytuuje województwo małopolskie na czwartym miejscu w Polsce, za województwami: dolnośląskim, mazowieckim i pomorskim. Finansowanie kultury przez samorząd terytorialny tworzy warunki do codziennej aktywności w dziedzinie kultury oraz realizacji ambitnych i nietuzinkowych projektów.

1. Stan kultury w regionie – infrastruktura, oferta, aktywność kulturalna

Województwo małopolskie wyróżnia się w Polsce zarówno pod względem jakości oferty kulturalnej, jak i liczby podmiotów działających w obszarze kultury. W 2016 roku¹ na terenie województwa działało 18,2% wszystkich galerii i salonów sztuki w Polsce, 13,6% muzeów i oddziałów muzealnych, 11,6% wszystkich bibliotek i placówek informacyjno-bibliotecznych, 10,7% centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic, 9,9% teatrów i instytucji muzycznych oraz 9,2% kin stałych. Najliczniejszymi grupami instytucji kultury w województwie były biblioteki i placówki informacyjno-biblioteczne oraz centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice, stanowiące razem niemal 85% wszystkich instytucji kultury.

1. *Działalność instytucji kultury w województwie małopolskim w 2016 r.*, opracowanie sygnałne, Urząd Statystyczny w Krakowie, lipiec 2017. Opracowanie dostępne pod adresem: <http://krakow.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnaalne/kultura/dzialalnosc-instytucji-kultury-w-województwie-malopolskim-w-2016-r-,1,14.html>. Data dostępu: 01.08.2017.

Tabela 26. Wybrane instytucje kultury

Województwo	Ogółem 2015	Ogółem 2016	Muzea wraz z oddziałami	Teatry i instytucje muzyczne*	Centra, domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice	Biblioteki publiczne z filiami i placówki informacyjno-biblioteczne	Galerie i salony sztuki	Kina stałe
Mazowieckie	1810	1832	138	37	287	1239	54	77
Małopolskie	1651	1630	128	18	449	929	61	45
Śląskie	1549	1541	67	20	368	998	39	49
Wielkopolskie	1351	1311	92	14	314	827	19	45
Dolnośląskie	1166	1204	72	17	337	713	23	42
Podkarpackie	1181	1200	60	3	372	728	7	30
Lubelskie	964	997	57	8	218	670	10	34
Łódzkie	985	939	49	9	197	618	41	25
Pomorskie	844	852	78	14	326	387	20	27
Zachodniopomorskie	834	838	31	8	358	401	14	26
Kujawsko-pomorskie	782	768	40	10	215	472	14	17
Opolskie	602	604	17	3	217	351	3	13
Warmińsko-mazurskie	585	594	33	5	160	368	8	20
Podlaskie	510	526	30	8	184	284	8	12
Świętokrzyskie	506	492	34	4	121	308	10	15
Lubuskie	392	393	18	4	81	274	4	12
Polska	15 712	15 721	944	182	4204	9567	335	489

* mające własny, stały zespół artystyczny

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego².

W 2016 roku w województwie prowadziło działalność 128 muzeów, z czego niemal połowa (60) znajdowała się w Krakowie. Do sektora publicznego należało 78,9% placówek; organizatorem 81,4% z nich były jednostki samorządu terytorialnego. W sektorze prywatnym organizatorem 44,4% jednostek były organizacje społeczne, dla 25,9% natomiast – organizacje kościelne. Małopolskie muzea dysponowały 4,7 mln muzealiów, z których 91,6% znajdowało się w Krakowie. Obserwujemy stale rosnącą frekwencję w tych instytucjach, w 2016 roku małopolskie muzea odwiedziło 9,7 mln osób (o 8,7% więcej niż w 2015 roku), co stanowiło 26,8% ogółu zwiedzających w Polsce. Z możliwości bezpłatnego zwiedzania skorzystało 2 mln osób, co stanowiło 20,8% wszystkich zwiedzających; 13,3% zwiedzających to młodzież szkolna. Małopolskie muzea zorganizowały 625 wystaw czasowych i 351 stałych w kraju oraz 20 wystaw za granicą.

Wśród trzydziestu muzeów o najwyższej frekwencji w Polsce znalazły się muzea z województwa małopolskiego³:

- › Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu – 2 053 650 zwiedzających
- › Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki – 1 566 757 zwiedzających
- › Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce – 1 474 383 zwiedzających

2. *Kultura w 2016 r. Informacje i opracowania statystyczne*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2017. Opracowanie dostępne pod adresem: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2016-roku,2,14.html>. Data dostępu: 15.09.2017.

3. *Ibidem*.

- › Muzeum Historyczne Miasta Krakowa – 1 187 783 zwiedzających
- › Muzeum Narodowe w Krakowie – 753 000 zwiedzających
- › Muzeum – Zespół Zamkowy w Niedzicy – 275 618 zwiedzających
- › Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach – 267 160 zwiedzających
- › Muzeum Archeologiczne w Krakowie – 226 000 zwiedzających

W 2016 roku w województwie działało 61 galerii i salonów sztuki, większość z nich (68,9%) była zlokalizowana na terenie Krakowa, a 50,8% z nich należało do sektora prywatnego. Galerie i salony sztuki zorganizowały 654 wystawy, które zgromadziły łącznie 1,7 mln zwiedzających, z czego w Krakowie – 1,4 mln. Największą popularnością cieszyły się wystawy plenerowe, które zgromadziły 74,7% ogółu zwiedzających. Galerie sztuki i salony zorganizowały również 32 wystawy za granicą i brały udział w 33 wystawach międzynarodowych. W 2016 roku publiczne galerie i salony sztuki miały 39,6 tys. eksponatów, wśród których najliczniejsze były zbiory elektroniczne – tzw. nowe media – oraz fotografie.

Najwięcej podmiotów zajmujących się sprzedażą dzieł sztuki i antyków w 2016 roku znajdowało się w województwie mazowieckim – 54 (24% ogółu) i małopolskim – 39 (17,3%), w miastach najwięcej podmiotów sprzedawało dzieła sztuki i antyki w Warszawie – 47 (20,9%) oraz w Krakowie – 34 (15,1%). Najczęściej kupowane były prace malarskie, których udział w łącznej kwocie sprzedaży dzieł sztuki i antyków wyniósł 68,9% (wobec 75,0% w 2015 roku). Częściej nabywano dzieła malarstwa współczesnego (52,3% wobec 47,2% w 2015 roku) niż dawnego (wykonane przed 1945). Na popularności zyskuje również rzemiosło artystyczne – 11,5% (wobec 8,5% w 2015 roku). Dzieła sztuki i antyki sprzedawano najczęściej na tradycyjnych aukcjach – 50,2% (w 2015 roku – 49,5%). W placówkach handlowych sprzedano 41,1% dzieł sztuki i antyków (41,5% w 2015 roku). Sprzedaż za pośrednictwem Internetu wyniosła – podobnie jak w 2015 roku – 6,2%, a przez inne kanały dystrybucji – 2,5% (2,8% w 2015 roku)⁴.

W 2016 roku działało w województwie 929 bibliotek i placówek informacyjno-bibliotecznych, o 1,5% mniej niż w 2015 roku. Wśród nich były 722 biblioteki publiczne, z których 75,2% było zlokalizowanych na terenach wiejskich. Najliczniej z bibliotek korzystały osoby w wieku 25–44 oraz 6–12 lat. Wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika wyniósł średnio 15,1, natomiast na 1 bibliotekę przypadało przeciętnie 910 czytelników. W zbiorach bibliotek i placówek informacyjno-bibliotecznych znajdowało się 24,1 mln woluminów, w tym 20,8 mln książek.

— więcej informacji

Wyniki badań czytelnictwa z 2016 roku niestety nie zaskakują⁵. Liczba osób, które deklarują przeczytanie choćby jednej książki w ciągu roku, oscylująca wokół 55% w latach 2000–2006, a w latach 2008–2014 wynosząca około 40%, spadła do 37%, podobnie jak w roku 2015. W tym samym czasie wyraźnie zmalał również odsetek czytelników intensywnych, czyli takich, którzy przeczytali 7 i więcej książek w ciągu roku – od 24% w roku 2000 do 8% w roku 2015 i 10% w roku 2016, czyli o ponad połowę.

Czytanie książek ma silną korelację z poziomem wykształcenia, ale ostatecznie to nie wykształcenie osoby, lecz jej środowisko społeczne oddziałuje pozytywnie z największą siłą – zarówno poprzez dokonującą się w rodzinie socjalizację czytelniczą, jak również przez wpływ otoczenia: domowników, przyjaciół, znajomych. Czynnikiem, który zmniejsza prawdopodobieństwo czytania książek jest natomiast orientacja materialistyczna, przejawiająca się w podziwie dla ludzi, którzy mają drogie domy, samochody i ubrania oraz przekonaniu, że miarą życiowego sukcesu jest posiadanie dóbr materialnych.

Osoby, które nie czytają żadnych książek, diagnozują swoją postawę jako ukształtowaną w dosyć odległej przeszłości, czyli coraz rzadziej odpowiadają, iż przestali czytać niedawno. Stwierdzają tym samym, że nigdy nie czytali książek albo że czytali wyłącznie w szkole.

4. Ibidem.

5. *Stan czytelnictwa w Polsce w 2016 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2017. Raport udostępniony na stronie: <http://www.bn.org.pl/aktualnosci/1338-czytelnictwo-polakow-2016-%E2%80%93-raport-biblioteki-narodowej.html>. Data dostępu: 15.09.2017.

W 2016 roku działało w województwie 45 kin stałych, z których 14 było zlokalizowanych w Krakowie. Właścicielami 62,2% kin były jednostki samorządu terytorialnego. Tylko 1 kino stałe prowadziło działalność na terenie wiejskim. W kinach stałych było 130 sal projekcyjnych z 25,2 tys. miejsc na widowni. W 2016 roku wyświetlono w nich 183 tys. seansów filmowych, które obejrzało 4,6 mln widzów (8,8% ogółu widzów w Polsce). W kinach wyświetlano częściej filmy produkcji pozaeuropejskiej (67%) niż polskiej (18,2%) lub europejskiej (14,8%). Multipleksy (które dysponowały co najmniej 8 salami), choć jest ich najmniej (11,1% ogółu kin) wyświetliły 58,3% liczby wszystkich seansów, gromadząc 62% wszystkich widzów.

W 2016 roku w województwie działalność sceniczną prowadziło 18 instytucji mających własny zespół artystyczny – 8 teatrów dramatycznych, 3 teatry lalkowe, 4 teatry muzyczne, 2 orkiestry i chóry oraz 1 filharmonia. Większość jednostek (68%) należała do sektora publicznego. Teatry i instytucje muzyczne wystawiły 6,2 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 3 mln widzów i słuchaczy. Teatry dramatyczne i lalkowe zorganizowały 4,4 tys. przedstawień, na których zgromadziły 771,4 tys. widzów. Teatry muzyczne wystawiły 731 spektakli i koncertów, w których uczestniczyło 1 mln widzów, a filharmonie, orkiestry symfoniczne i kameralne oraz chóry – 1 tys. koncertów dla 1,2 mln słuchaczy. W 2016 roku w placówkach odbyło się 90 premier. Większość przedstawień i koncertów (5,3 tys.) odbyła się w Krakowie, gromadząc 2,9 mln odbiorców.

— więcej informacji

- Sztuka jest zjawiskiem społecznym o kłopotliwym statusie, jednocześnie czymś marginalnym i doniosłym. Prawie 60% mieszkańców naszego kraju deklaruje, że nie zna żadnego działającego w Polsce artysty, a 23% osób z wykształceniem wyższym mówi, iż nigdy nie było w galerii lub muzeum sztuki. Równocześnie Polki i Polacy przypisują sztuce ważne funkcje i role społeczne: 68% uważa, że sztuka powinna pomagać zrozumieć otaczający nas świat, 63% – że powinna wychowywać, 56% – że powinna być użyteczna społecznie.
- Polacy lubią sztukę konsensualną: budzącą pozytywne odczucia, refleksje, estetyczną.
- Pole sztuk wizualnych jest ogromnie zróżnicowane, część zaś przecinających je różnic ma charakter nierówności ze względu na płeć, wiek, ośrodek, w którym artyści działają i tworzą.
- Podstawowy problem, z jakim borykają się artyści w Polsce, to nie tyle ubóstwo, co raczej brak poczucia bezpieczeństwa egzystencjalnego.
- Podstawowym czynnikiem ograniczającym rozwój sztuki, w tym poprawę sytuacji artystów jest niski poziom edukacji artystycznej oraz zaspokojenia przez Polaków podstawowych potrzeb egzystencjalnych.

To kilka z tez stawianych w raporcie *Wizualne niewidzialne. Sztuki wizualne w Polsce. Stan, rola i znaczenie*⁶. Więcej informacji na stronie: www.wizualneniewidzialne.pl.

W 2016 roku w województwie funkcjonowało 449 centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic. Organizatorem zdecydowanej większości podmiotów (96%) były jednostki samorządu terytorialnego. Większość placówek (69,7%) działała na wsi. Najbardziej charakterystyczne dla wsi były świetlice – 94,3% ogółu tych placówek znajdowało się na wsi, w przypadku miast były to kluby – 81,8% wszystkich tych jednostek działało w miastach. W instytucjach tej grupy funkcjonowały liczne pracownie specjalistyczne, najczęściej plastyczne, baletowe i taneczne oraz muzyczne. W 2016 roku w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach odbyło się 29,3 tys. imprez, w których wzięło udział 4,4 mln osób. Najczęściej były to warsztaty, prelekcje, spotkania, wykłady i koncerty. Działało w nich również 1,8 tys. grup artystycznych, które zrzeszały 36,1 tys. członków. Najczęściej były to grupy folklorystyczne, taneczne i muzyczno-instrumentalne. Najliczniejszą grupę członków stanowiły dzieci i młodzież szkolna (68,1%). W 2016 roku działało również 2,4 tys. kół, klubów i sekcji, które zrzeszały 51,5 tys. osób.

6. Szczegółowy opis projektu badawczego i raporty są dostępne na stronie: www.wizualneniewidzialne.pl. Data dostępu: 15.09.2017.

— więcej informacji

- Zwiększenie roli edukacji dla kultury i przez kulturę.
- Wzmocnienie roli instytucji.
- Mocniejsza walka z dyskryminacją kobiet, także w instytucjach kultury.
- Objęcie twórców niezatrudnionych na etatach ubezpieczeniami społecznymi.
- Wypracowanie sposobu integracji imigrantów i lepsza ochrona mniejszości etnicznych.
- Poważniejsze traktowanie kultury dla dzieci i dzieci jako odbiorców kultury.

To tylko kilka z postulatów sformułowanych na Kongresie Kultury, który odbył się w Warszawie w październiku 2016 roku. Jego celem było udzielenie odpowiedzi na pytanie: jakiej kultury dziś potrzebujemy? Na Kongres zarejestrowało się prawie 3 000 osób. Zgłoszono 302 tematy, z których ostatecznie do dyskusji na Kongresie wybrano 42. W tematach zgłoszonych najbardziej popularnymi zagadnieniami były między innymi instytucje i infrastruktura (12,7%), edukacja (11%), polityki kulturalne (10,3%), kultura i demokracja (10,3%). W tematach wybranych – kultura dzieci i młodzieży (16,6%), organizacja, samoorganizacja, instytucjonalizacja (16,6%), polityki kulturalne (14,3%). Nie zostały wybrane propozycje tematyczne dotyczące instytucji i infrastruktury, historii, dziedzictwa i tożsamości oraz mediów i cyfryzacji. Prawie połowa (45%) uczestników Kongresu to pracownicy sektora publicznego, co wskazuje, gdzie odczuwalna jest potrzeba zarówno diagnozowania sytuacji, jak i poszukiwania nowych formuł działania.

Rekomendacje, teksty, zapisy debat i publikacja podsumowująca Kongres znajdują się stronie: www.kongreskultury2016.pl.

W 2016 roku odbyło się w województwie 614 imprez masowych, z czego 302 były imprezami artystyczno-rozrywkowymi. Imprezy te zgromadziły 1,2 mln uczestników. Najczęściej były organizowane koncerty (61,9% wszystkich imprez), najwięcej z nich odbyło się w Krakowie (59).

Pod względem liczby osób korzystających z oferty instytucji kultury Małopolska od lat wyróżnia się na tle kraju, co znajduje odzwierciedlenie we wskaźnikach liczby odbiorców oferty instytucji kultury na 1 tys. mieszkańców. W Małopolsce wskaźniki te dla wszystkich typów instytucji kultury kształtują się powyżej średniej krajowej, w kilku przypadkach znacznie powyżej. Zwraca uwagę ponaddwukrotny wzrost liczby osób korzystających z oferty teatrów i instytucji muzycznych i nieco mniejszy w przypadku korzystających z oferty centrów, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic (o 16,4%) oraz bibliotek publicznych (o 7%), a także spadek liczby osób odwiedzających galerie i salony sztuki (o 8,6%).

Tabela 27. Odbiorcy oferty instytucji kultury na 1 tys. mieszkańców

Typ instytucji	2016			2015		
	Polska (bezwzględnie)	Małopolska (bezwzględnie)	odbiorcy w Małopolsce (w %) (względnie, Polska=100)	Polska (bezwzględnie)	Małopolska (bezwzględnie)	odbiorcy w Małopolsce (w %) (względnie, Polska=100)
Muzea wraz z oddziałami	939	2857	304	866	2636	304
Teatry i instytucje muzyczne	380	897	236	313	339	108
Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	925	1313	142	892	1085	122

Typ instytucji	2016			2015		
	Polska (bezwzględnie)	Małopolska (bezwzględnie)	odbiorcy w Małopolsce (w %) (względnie, Polska=100)	Polska (bezwzględnie)	Małopolska (bezwzględnie)	odbiorcy w Małopolsce (w %) (względnie, Polska=100)
Biblioteki publiczne wraz z filiami i placówki informacyjno-biblioteczne	200	271	136	202	256	127
Galerie i salony sztuki	191	509	266	162	472	291
Kina stałe	1348	1350	101	1188	1212	102
Średnio	664	1200	198	604	1000	176

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego (informacja sygnałna *Działalność instytucji kultury w województwie małopolskim w 2016 roku*, Bank Danych Lokalnych).

więcej informacji

W 2016 roku została zrealizowana piąta edycja zainicjowanego przez województwo małopolskie projektu edukacji kulturalnej *Bon Kultury*. Celem projektu jest rozszerzenie oferty edukacyjnej publicznych instytucji kultury, budowanie tożsamości lokalnej i ponadregionalnej, podnoszenie poziomu wiedzy o kulturze, sztuce i ich twórcach, kształcenie oraz rozwijanie kompetencji kulturowych i kreatywnych. Ma on zachęcić do częstszego uczestnictwa w kulturze i czerpania z tych spotkań inspiracji, radości odkrywania siebie i otaczającej rzeczywistości. Instytucje kultury województwa małopolskiego przygotowały 41 propozycji zajęć edukacyjnych, z których część przeznaczona była szczególnie dla osób z niepełnosprawnościami. Zajęcia te o charakterze projektowym podejmowały różnorodną tematykę, odkrywając tajemnice historii, sięgając do tradycji, folkloru i dziedzictwa, wskazując na otaczającą przyrodę, pokazując różne formy artystycznej ekspresji – literaturę, muzykę, fotografię, teatr i sztuki plastyczne, mówiąc zarówno o społeczeństwie, jak i ludziach żyjących dzisiaj i w przeszłości, odwołując się do teologii i filozofii, ale i rzemiosła i dobrej roboty, ukazując to, co niematerialne i to, co konkretne.

Łącznie odbyło się 2 318 zajęć edukacyjnych, w których wzięło udział 47 989 osób. Z budżetu województwa małopolskiego na dofinansowanie projektu przeznaczono 720 330 zł.

Więcej informacji na temat projektu na stronie: www.bonkultury.pl.

Działania samorządu województwa małopolskiego i jego instytucji kultury, w relacjach z wieloma środowiskami i instytucjami, służyły osiągnięciu celu, jaki przyjęto w Programie Strategicznym *Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego: Wysoka konkurencyjność regionu oparta na aktualnych i innowacyjnych walorach dziedzictwa kulturowego i treściach kultury oraz rozwiniętej atrakcyjności turystycznej, a także na stymulowaniu, wspieraniu i modelowaniu postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych*.

W ramach budżetu zadaniowego przeznaczono na ten cel blisko 118 mln zł, w tym budżet dla 23 małopolskich instytucji kultury – 101,6 mln zł oraz zadania prowadzone przez Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego – 16,4 mln zł.

— więcej informacji

W 2016 roku samorząd województwa małopolskiego rozpoczął realizację projektu, którego celem jest przełamywanie barier mentalnych dotyczących obecności osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i przestrzeni publicznej przez wypracowanie rozwiązań służących rzeczywistemu otwarciu instytucji kultury i dążenie do zapewnienia uniwersalnej dostępności oferty instytucji. Działania podejmowane w projekcie koncentrują się na dwóch polach:

- kształcenie kadr instytucji kultury w zakresie technik i metod udostępniania przestrzeni, tekstów kultury i ofert kulturalnych osobom z dysfunkcjami sensorycznymi oraz w obszarze profesjonalnej obsługi klienta z niepełnosprawnością wzroku i słuchu
- tworzenie nowej oferty kulturalnej i edukacyjnej dla osób z niepełnosprawnościami.

Więcej o projekcie na stronie: www.małopolska.pl/kulturawrazliwa.

W 2016 roku instytucje kultury województwa małopolskiego prowadziły:

- › 16 wieloletnich zadań inwestycyjnych, na które województwo małopolskie udzieliło dotacji celowych na łączną kwotę ponad 5,7 mln zł, realizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko i Programu Współpracy Terytorialnej Interreg V-A Polska–Słowacja 2014–2020,
- › 19 zadań jednorocznych, na które przeznaczono 1,36 mln zł,
- › łączna kwota dotacji inwestycyjnych dla instytucji kultury wyniosła w 2016 roku 706 mln zł.

Mecenat kulturalny województwa małopolskiego polega na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji kulturalnej oraz działań i inicjatyw kulturalnych. Dając możliwość tworzenia oferty kulturalnej i rozwijania uczestnictwa w kulturze, stanowi on przede wszystkim instrument wzmocnienia kompetencji kulturowych oraz wspierania postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych.

- › W 2016 roku w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych w dziedzinie kultury pn. *Mecenat Małopolski* samorząd województwa przeznaczył kwotę blisko 2,9 mln zł na dofinansowanie realizacji projektów w tym zakresie. Z 792 ofert złożonych w dwu edycjach konkursu wsparcie uzyskało 341 z nich o charakterze ponadlokalnym i regionalnym. Średnia kwota wsparcia wyniosła ok. 8 400 zł. Dofinansowano 43,05% złożonych wniosków, a przekazana kwota wsparcia stanowiła 9,9% kwoty oczekiwanej.
- › W 2016 roku w trybie art. 19a ustawy z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie o dofinansowanie ubiegało się 119 podmiotów. Wsparcie finansowe z budżetu województwa małopolskiego otrzymało 28 zadań na łączną kwotę 176,6 tys. zł.
- › W 2016 roku w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w dziedzinie kultury pn. *Mecenat Małopolski Plus*, w którym są wspierane wieloletnie i cykliczne przedsięwzięcia z zakresu kultury, mające stałe miejsce w kalendarium małopolskich wydarzeń i charakteryzujące się wysokim poziomem merytorycznym i artystycznym, samorząd województwa przeznaczył kwotę 18 mln zł (900 tys. zł na realizację zadań w 2016 roku oraz 900 tys. na zadania w roku 2017). Dotacje uzyskało 30 ofert.

W 2016 roku w ramach Regionalnego Funduszu Filmowego, wspólnego przedsięwzięcia Gminy Miejskiej Kraków i województwa małopolskiego, przeprowadzono VIII Konkurs na Wspieranie Produkcji Filmowej. Przyznano dofinansowania do produkcji trzech filmów dokumentalnych:

- › *Czeski Pepik rusza do Polski odkrywać miłość do Boga* w reżyserii Vita Klusaka w wysokości 42 tys. zł,
- › *Wiatr* w reżyserii Michała Bielawskiego w wysokości 50 tys. zł,
- › *Sekret Johanny* w reżyserii Władysława Jurkowa i Gerbruga Rohde-Dahla w wysokości 45 tys. zł

oraz dwu filmów fabularnych:

- › *Ach śpij kochanie* w reżyserii Krzysztofa Langa w wysokości 362,6 tys. zł,
- › *Żużel/Speedway* w reżyserii Doroty Kędzierzawskiej w wysokości 300 tys. zł.

W ramach konkursu *Trzy Korony – Małopolska Nagroda Filmowa* na najlepszy scenariusz filmowy związany z Małopolską nagrodzono trzy scenariusze w kategorii filmu fabularnego (pierwsze miejsce zajęła Agnieszka Waniczka ze scenariuszem *Tatuaże*, drugie – Katarzyna Elżbieta Latos za scenariusz *Helena* i trzecie – Tomasz Klimala za tekst *Dama Pik*) oraz jeden scenariusz filmu dokumentalnego (nagrodzono Magdalenę Hueckel-Śliwińską i Tomasza Śliwińskiego za scenariusz *Studium chaosu, czyli traktat o Krzysztofie Niemczyku*). Przyznano również dwa wyróżnienia specjalne. Zdobyły je scenariusze *Podboje* autorstwa Pauliny Jarząbek oraz *Listonosz* autorstwa Tomasza Kamińskiego.

W ramach programu *Filmoteka Małopolska*, którego celem jest utrwalanie w postaci filmów dokumentalnych wydarzeń, miejsc i ludzi związanych z Małopolską, dofinansowanie w postaci wkładu koprodukcyjnego uzyskało 16 produkcji filmowych na łączną kwotę 415 tys. zł oraz 13 notacji na łączną kwotę 55 tys. zł.

— więcej informacji

Co możemy zrobić, żeby odwrócić niekorzystne historyczne, społeczne i urbanistyczne przekształcenia naszych miast oraz problemy, które narosły w ostatnim ćwierćwieczu w tkance miejskiej? Jakich nowych modeli planowania polskich miast należy szukać? Jakie powinny być oblicza polskich miast, żeby mieszkańcy nie uciekali na przedmieścia? W jaki sposób samorządy powinny zarządzać terenami zielonymi, których ilość i dostępność zawsze powoduje, że miasta stają się przyjazne? Być może należy nauczyć się przeprowadzać skuteczną rewitalizację nastawioną na zapobieganie gentryfikacji, a tym samym niwelowanie różnic społeczno-ekonomicznych? Może usprawniać transport miejski, a może wydać regulacje zapobiegające grodzeniom? Takie pytania zadawali sobie uczestnicy trzeciej edycji Forum Przestrzeni. Małopolska, poświęconej zagadnieniu *Idealizm i pragmatyzm. Życie przestrzeni, życie w przestrzeni*, rozważając kwestie związane z pokłosem polskiej transformacji oraz aktualnymi problemami z zarządzaniem przestrzenią miast i jej używaniem. Podczas warsztatowej pracy w dwu grupach tematycznych *Miejskie ekosystemy* i *Aktywność dla przestrzeni, przestrzeń do działania* jednym z najczęściej wyrażanych przekonań było to, że miasta, w których dobrze żyje się ludziom, i które wygrywają rankingi dotyczące jakości życia, to takie, gdzie człowiek i jego potrzeby stawiane są na pierwszym miejscu. Jak to przekonanie zaszczepić na rodzimym gruncie? Więcej informacji o projekcie na stronie: www.malopolska.pl/forumprzestrzeni.

2. Dziedzictwo kulturowe – stan zachowania, zarządzanie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa

Samorząd województwa małopolskiego wspiera prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Celem tych działań jest zahamowanie procesów degradacji substancji zabytkowej i doprowadzenie do poprawy ich stanu zachowania, jak również utrzymanie obiektów o niekwestionowanych wartościach artystycznych, historycznych i naukowych. W 2016 roku w ramach konkursu Ochrona zabytków Małopolski na dofinansowanie zadań w tym zakresie przeznaczono 1,8 mln zł, dotacje przyznano 88 przedsięwzięciom, a średnia wysokość dotacji wyniosła około 20,5 tys. zł.

Inną formą ochrony zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jest konkurs Kapliczka 2016, którego celem jest wsparcie finansowe prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkowych kapliczkach o szczególnej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Stanowią one często istotny element lokalnego dziedzictwa kulturowego, są także świadectwem pobożności ludzi zamieszkujących swoje małe ojczyzny. Były fundowane dla upamiętnienia znaczących dla danej wspólnoty wydarzeń, są więc czynnikiem budowania lokalnej tożsamości. W 2016 roku dotacja w łącznej kwocie 300 tys. zł została przyznana na przeprowadzenie prac w 50 obiektach.

— więcej informacji

„Żyjemy w dobie, gdy pojęcie czasu zostało oderwane od natury. Kiedyś był on bezpiecznym, zgodnym ze zmianą pór roku rytmem, w którym pulsowało cyklicznie życie małych, statycznych społeczności. Dzisiaj stał się precyzyjnie liczoną, abstrakcyjną strukturą linearną, według której mierzy się osiąganie celów i efektywność ludzkich działań. Czas instrumentalny obarcza jednostkę odpowiedzialnością za wypełnienie go treścią, nadanie mu wartości... Wyodrębnia również problem przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Teraźniejszość nie jest już bezpieczna, przyszłość jest niepewna, więc pozostaje przeszłość. Nastąpiło więc zbiorowe uwrażliwienie na przeszłość, która stała się istotna ze względu na pytanie o tożsamość.”

Takie refleksje towarzyszyły organizatorom II edycji Kongresu Kultury Regionów, która odbyła się w październiku 2016 roku w Małopolskim Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu z inicjatywy samorządu województwa małopolskiego. Jej hasłem przewodnim było współistnienie dziedzictwa, które nie kwestionuje, nie wyklucza i nie trwoży się innymi „my” i „nasze”, tworząc mozaikę kultury najgłębszej, swojskiej i instynktownej, będącej zarówno kształtowaniem wspólnoty, jak i rozwijaniem indywidualnej wyobraźni jej członków.

Więcej informacji o projekcie na stronie: www.kultura-regionow.pl.

Na 31 grudnia 2016⁷ roku w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figurowało ok. 47 000 obiektów, w rejestrze zabytków figurowało 5 076 zabytków nieruchomości, w tym na terenie miasta – 1 419. W 2016 roku z rejestru zabytków nieruchomości skreślono cztery obiekty w Gołkowicach Dolnych, Klimontowie, Łabowej i Polance Halera. W 2016 roku wydano 30 decyzji o wpisie do rejestru zabytków ruchomych województwa małopolskiego, które objęły w sumie 316 obiektów, między innymi wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Kwiryna w Łapszach Niżnych, pomniki nagrobne na cmentarzu parafialnym w Dobranowicach, pomnik upamiętniający budowę drogi przez Przełęcz Sanguszkii w Harbutowicach. Na 31 grudnia 2016 roku 105 gmin (58% wszystkich gmin) prowadzi gminną ewidencję zabytków. Od czasu wejścia w życie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku do dnia 31 grudnia 2016 roku 88 gmin (48% wszystkich gmin) opracowało gminne programy opieki nad zabytkami. W 2016 roku wydano 2 149 opinii i zaleceń konserwatorskich oraz 1 996 pozwoleń i postanowień dotyczących zabytków nieruchomości, 116 – dotyczących zabytków ruchomych, 563 – archeologicznych, 282 – dotyczące zabytkowej zieleni. W 2016 roku na terenie województwa małopolskiego powołano Park Kulturowy Krupówki. W 2016 roku Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków udzielił dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane na 118 zadań dotacyjnych na łączną kwotę 5,4 mln zł.

— więcej informacji

W 2016 roku Znak Dziedzictwa Europejskiego został nadany cmentarzowi wojennemu nr 123, znajdującemu się w Małopolsce, na wzgórzu Pustki w Łuźnej, jako reprezentantowi całego systemu cmentarzy wojennych z okresu I wojny światowej. Znak wyróżnia obiekty mające szczególne znaczenie dla historii, kultury i integracji europejskiej. Cmentarz, w swej ostatecznej formie zaprojektowany przez słowackiego architekta Dušana Jurkoviča, stanowi wielonarodowe dziedzictwo kulturowe, unikatowe na skalę europejską, które promuje wartości takie jak godność ludzka, równość i braterstwo różnych ludzi różnych narodów oraz pojednanie i pokój.

7. Na podstawie informacji uzyskanych z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie.

W krajowej ewidencji zabytków⁸ prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków zostało ujętych 595 468 zabytków nieruchomych i ruchomych, z czego 47 436 zabytków (7,97%) znajduje się na terenie województwa małopolskiego. Kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych z województwa małopolskiego jest 13 146, zabytków ruchomych – 34 290. Według danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa do rejestru zabytków w województwie małopolskim zostały wpisane 31 454 zabytki, w tym 5 852 zabytki nieruchome, 25 114 zabytków ruchomych i 487 zabytków archeologicznych.

— więcej informacji

W październiku 2016 roku w krakowskich Sukiennicach osoby i środowiska kultywujące 12 unikatowych zjawisk i tradycji otrzymały decyzje ministra kultury i dziedzictwa narodowego o wpisie na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Lista stanowi dokumentację żywego, niematerialnego dziedzictwa naszego kraju i jednocześnie realizuje postanowienia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku. Uehonorowane zostały następujące tradycje i zjawiska: język esperanto jako nośnik kultury esperanckiej, umiejętność wytwarzania instrumentu i gry na kozie, hafciarstwo kaszubskie szkoły żukowskiej, sokolnictwo – żywa tradycja, polskie tańce narodowe, uroczystości ku czci św. Rocha z błogosławieństwem zwierząt, tradycyjna technika ludwisarska Felczyńskich w Taciszowie, przywołówki dyngusowe w Szymborzu, gwara warmińska jako nośnik tradycji ustnych, zabawkarstwo żywiecko-suskie, bartnictwo, perebory – nadbużańskie tradycje tkackie.

3. Finansowanie kultury

Kontrakt Terytorialny to umowa między samorządem województwa i rządem, określająca cele i przedsięwzięcia priorytetowe mające istotne znaczenie dla rozwoju kraju oraz Małopolski, dla których realizacji obie strony deklarują współpracę w ramach dostępnych funduszy, w tym programów operacyjnych na lata 2014–2020. Według danych szacunkowych realizacja przedsięwzięć zapisanych w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Małopolskiego może wymagać środków w wysokości ok. 32,8 mld zł. To duże inwestycje takie jak budowa drogi S7, modernizacja linii kolejowej Katowice–Kraków czy budowa północnej obwodnicy Krakowa.

W aneksie negocjowanym ze stroną rządową w 2016 roku znalazło się również 12 inwestycji w dziedzinie kultury, w tym sześć realizowanych przez instytucje kultury województwa małopolskiego:

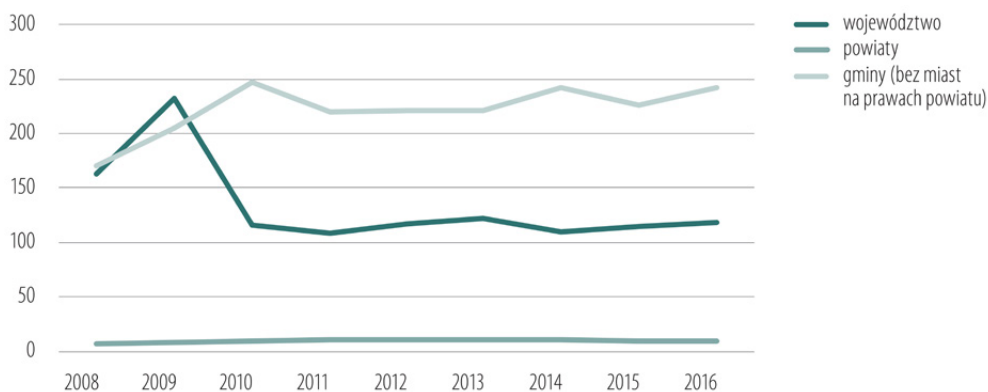
- › Etnografia bez granic. Rewaloryzacja zabytkowych obiektów Muzeum Etnograficznego w Krakowie umożliwiająca rozwój tożsamości, więzów społecznych oraz pozytywnych postaw XXI wieku
- › SKANSENOVA – systemowa opieka nad dziedzictwem w małopolskich muzeach na wolnym powietrzu
- › Rewaloryzacja i modernizacja zabytkowych drewnianych budynków Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem dla zachowania i prezentacji unikatowego dziedzictwa kulturowego Podhala
- › Rewaloryzacja zespołu zabytkowych budowli inżynierskich dawnego lotniska Rakowice-Czyżyny wraz z adaptacją na potrzeby Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie
- › Remont konserwatorski i modernizacja zabytkowego obiektu stanowiącego siedzibę Filharmonii Krakowskiej
- › Waloryzacja zabytkowego Gmachu Głównego Muzeum Archeologicznego w Krakowie dla wzmocnienia funkcji muzealnych

na łączną kwotę niemal 120 mln zł, planowane do dofinansowania ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko.

8. *Rocznik kultury polskiej 2016*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2016.

Nakłady na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego są jedną z głównych składowych w budżetach jednostek samorządu terytorialnego. W 2016 roku z budżetów wszystkich jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa małopolskiego wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego (w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego*) wyniosły 594,15 mln zł, tj. o 26,3% więcej niż w roku poprzednim. Znaczny wzrost wydatków – w porównaniu do roku ubiegłego – powiązać można z rozpoczęciem procesu naboru projektów w ramach dostępnych programów europejskich, zarówno tych na szczeblu regionalnym, jak i krajowym, a co za tym idzie koniecznością przygotowania poszczególnych przedsięwzięć planowanych do współfinansowania ze środków unijnych do procesu aplikacji (opracowanie dokumentacji projektowej, studiów wykonalności, analiz, koncepcji, pozyskania wymaganych prawem pozwoleń itp.), jak też w niektórych przypadkach rozpoczęciem właściwej fazy realizacji projektów.

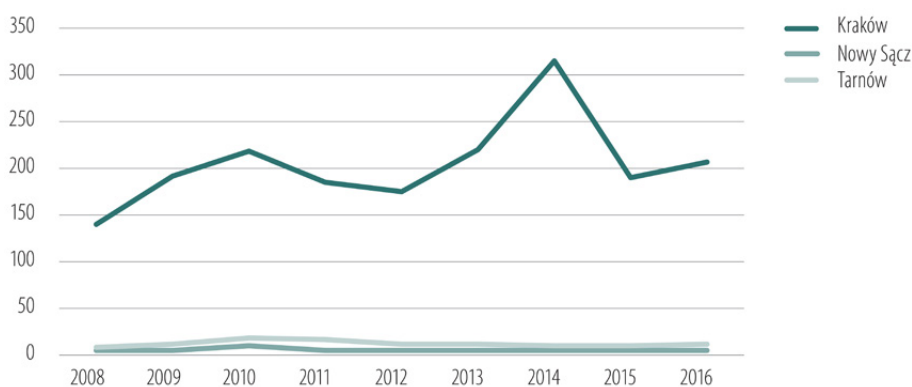
Wykres 57. Wydatki województwa, gmin, powiatów (bez miast na prawach powiatu) w dziale 921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

W porównaniu do 2015 roku wydatki samorządów gminnych (bez miast na prawach powiatu) w 2016 roku wzrosły o 6,8%. Wydatki powiatów w porównaniu do ubiegłego roku wzrosły o niecały 1%, natomiast w przypadku wydatków samorządu województwa można odnotować wzrost o blisko 3,2%. W Krakowie wydatki wzrosły o 7,7%. W pozostałych miastach na prawach powiatu, tj. Nowym Sączu i Tarnowie, również nastąpił zauważalny wzrost wydatków odpowiednio o 9,3% i o 4,7%.

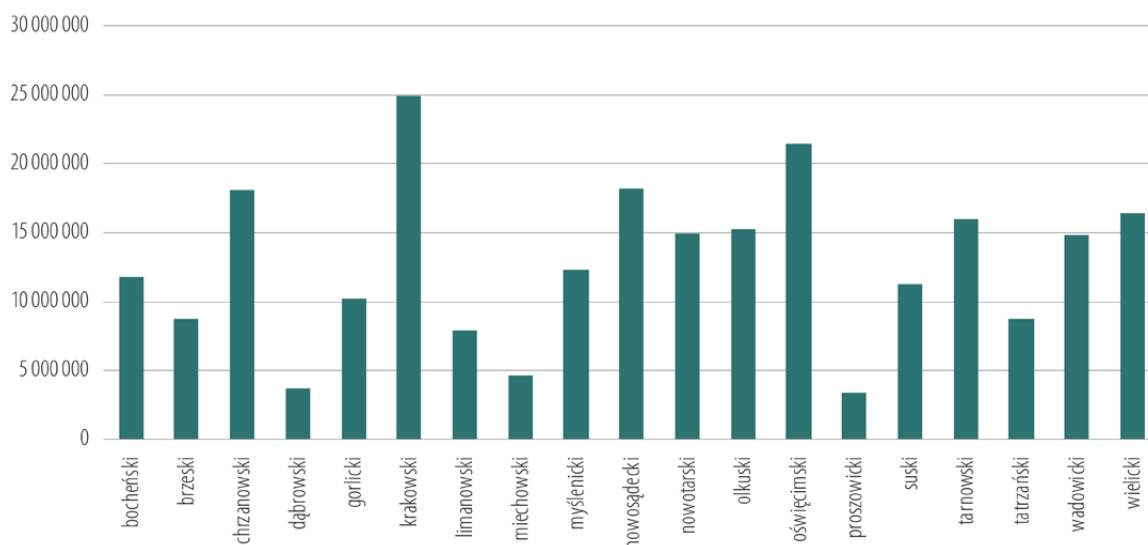
Wykres 58. Wydatki miast na prawach powiatu w dziale 921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Spośród gmin, które w 2016 roku wydatkowały środki w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, najwięcej środków przeznaczyła na ten cel gmina Oświęcim (10,1 mln zł). Znaczne kwoty – powyżej 6 mln zł – uwzględniły także budżety gminy Wieliczka (8,5 mln zł), gminy Chrzanów (7,5 mln zł), gminy Bochnia (6,2 mln zł), gminy Olkusz (6,2 mln zł) oraz gminy Niepołomice (6 mln zł). Wśród powiatów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego największe środki – powyżej 1 mln zł – przeznaczyły powiaty: nowotarski (1,7 mln zł), tarnowski (1,6 mln zł) oraz gorlicki (1,2 mln zł).

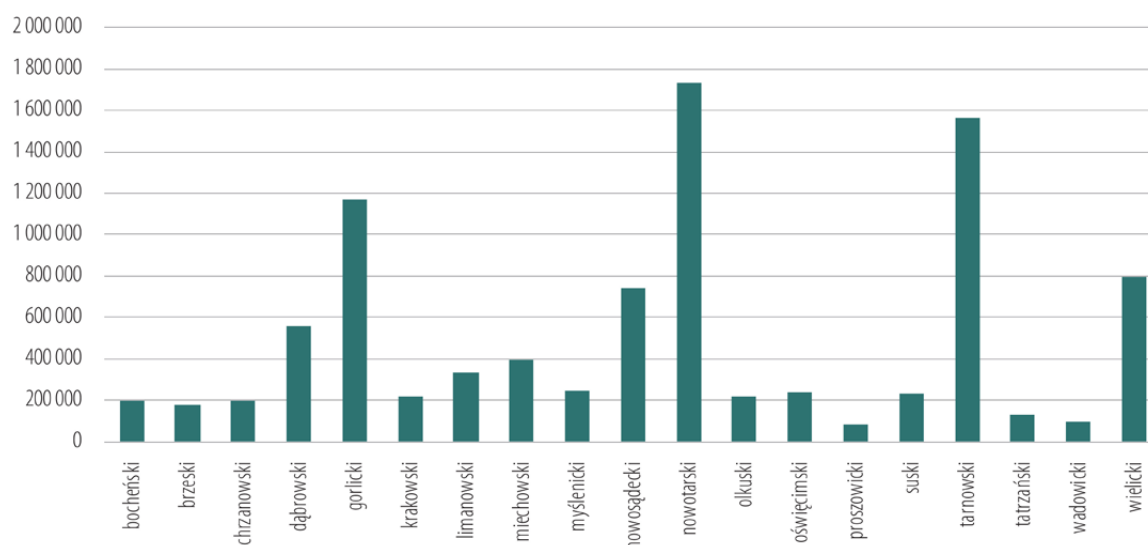
Wykres 59. Wydatki samorządów gmin (bez miast na prawach powiatu) w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego* w 2016 roku w układzie powiatowym (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wśród środków na kulturę oraz ochronę i opiekę nad zabytkami znaczącą rolę odgrywają fundusze europejskie zasilające budżety wielu projektów z zakresu ochrony, udostępniania i promocji dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju dostępnej infrastruktury kultury służące wzmocnieniu procesów przekształcania instytucji kultury w nowoczesne centra dostępu do wiedzy i oferty kulturalnej. W ostatnich latach, w ramach poprzedniej perspektywy finansowej, udało się przygotować i z sukcesem wykonać w Małopolsce wiele oczekiwanych, poważnych oraz ambitnych zadań o charakterze inwestycyjnym. Wśród nich szczególne miejsce zajmuje sektor ochrony dziedzictwa kulturowego i kultury. Efekty tych działań widoczne są w każdym miejscu Małopolski – powstała nowoczesna i bardziej dostępna infrastruktura kultury, zrealizowano wiele wartościowych projektów przyczyniających się do upowszechnienia i ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz prezentacji sztuki i działań artystycznych. Kultura obecna jest też w przestrzeni wirtualnej. Wieloaspektowy rozwój zaobserwować można w wielu miejscach Małopolski – nowe obiekty, przestrzenie wystawiennicze, nowe możliwości prezentacji własnych przedsięwzięć i spełniania oczekiwań uczestników i odbiorców kultury.

Wykres 60. Wydatki powiatów w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego* w 2016 roku (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Przykłady projektów zrealizowanych z funduszy europejskich

- › W czerwcu 2016 roku miało miejsce uroczyste otwarcie *Lamus Teatralnego* Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie, mieszczącego się w zabytkowym obiekcie przy ul. Radziwiłłowskiej 3. Zwiedzający mogą przekonać się, jak wygląda praca nad spektaklami – zarówno z perspektywy artystów sceny, jak i rzemieślników kryjących się po drugiej stronie kurtyny. Znajdują się tam m.in. nowoczesne magazyny, pracownie krawieckie, ekspozycja muzealna, wypożyczalnia kostiumów i rekwizytów. Istnieje możliwość uczestnictwa w warsztatach rzemiosł teatralnych, a nawet otwartych dla publiczności próbach spektakli. Stała wystawa *Lamus Teatralny* to ekspozycja edukacyjna łącząca elementy multimedialne z namacalnymi teatralnymi artefaktami – oryginalnymi kostiumami, rekwizytami, kolekcją broni białej. Przewodnią zasadą ekspozycji jest interaktywność, mobilność, uczestnictwo i kreatywność zwiedzających, a także edukacja przez zabawę. Koszt realizacji inwestycji wyniósł 9,5 mln zł, w tym 6,6 mln zł dofinansowania w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz 1,3 mln zł środki z budżetu województwa małopolskiego.
- › W 2016 roku w Krakowie został oddany do użytku *Pawilon Józefa Czapskiego*. Mieści się w nim muzeum poświęcone wybitnemu polskiemu intelektualistcie, pisarzowi i malarzowi, krytykowi sztuki – Józefowi Czapskiemu. Na ponad 600 m² znajdują się m.in. odtworzony pokój artysty z Maisons-Laffitte, sala ze stałą ekspozycją, sala wystaw zmiennych, czytelnia i kawiarnia. W piwnicach budynku znajdują się szatnie i pomieszczenia gospodarcze. Na trzeciej kondygnacji jest sala multimedialna, w której są wyświetlane filmy związane z tematyką przygotowywanych ekspozycji czasowych oraz filmy dotyczące Józefa Czapskiego. Realizatorem projektu było Muzeum Narodowe w Krakowie, a koszt realizacji wyniósł 17,3 mln zł, w tym 15,5 mln zł dofinansowania w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Inwestycja była prowadzona w latach 2014–2016.
- › W grudniu 2016 roku została otwarta nowa, interaktywna placówka *Muzeum Interaktywne. Centrum Edukacji Teatralnej*. Jest to muzeum o profilu teatralnym, w którym wdrożono innowacyjny program kulturalny i edukacyjny oraz stworzono przestrzeń poświęconą dziejom Narodowego Teatru Starego w Krakowie. Przestrzeń nowego muzeum są miejscem performansów, projekcji multimedialnych, koncertów, a przede wszystkim licznych warsztatów edukacyjnych (możliwych także online), poświęconych teatrowi i kulturze. Realizatorem projektu był Narodowy Teatr Stary im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie. Koszt realizacji wyniósł 9,7 mln zł, w tym 8,4 mln zł dofinansowanie w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Inwestycja prowadzona była w latach 2014–2016.

W nowej perspektywie finansowej w latach 2014–2020 głównymi źródłami dofinansowania projektów w obszarze kultury są:

- › Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020
6 Oś Priorytetowa Dziedzictwo regionalne
Działanie 6.1 *Rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego*, Poddziałanie 6.1.1 *Ochrona i opieka nad zabytkami*, Poddziałanie 6.1.2 *Organizacja wydarzeń kulturalnych*, Poddziałanie 6.1.3 *Rozwój instytucji kultury oraz udostępnianie dziedzictwa kulturowego*;
2 Oś Priorytetowa Cyfrowa Małopolska
Działanie 2.1 *E-Administracja i otwarte zasoby*, Poddziałanie 2.1.2 *Cyfrowe zasoby regionalne*;
- › Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020
Oś priorytetowa VIII *Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury*, Działanie 8.1 *Ochrona zabytków i rozwój zasobów kultury*;
- › Program Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska – Słowacja 2014–2020
Oś Priorytetowa 1 *Ochrona i rozwój dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru pogranicza*.

W 2016 roku rozpoczął się proces uruchamiania dostępnych mechanizmów wsparcia finansowego dla projektów realizowanych w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 zostały rozstrzygnięte następujące konkursy, w ramach których możliwa jest realizacja projektów kulturalnych:

Poddziałanie 2.1.2 Cyfrowe zasoby regionalne

Dofinansowano 9 projektów o łącznej wartości blisko 22 mln zł, w tym dofinansowanie dotacją unijną na poziomie 18 mln zł. Przykłady dofinansowanych projektów:

- › Platforma Tarnowskiego Dziedzictwa – GENEATAR, projekt Gminy Miasta Tarnowa o wartości około 1 mln zł, w tym przyznane dofinansowanie dotacją unijną ponad 885 tys. zł.
- › Cyfrowe przetworzenie i udostępnienie zbiorów 2D w Muzeum Tatrzańskim, projekt Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem o wartości blisko 480 tys. zł, w tym przyznane dofinansowanie dotacją unijną około 348 tys. zł.
- › Podhalańska Biblioteka Cyfrowa, projekt Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu o wartości ponad 12,1 mln zł, w tym przyznane dofinansowanie dotacją unijną ponad 9,8 mln zł.

Poddziałanie 6.1.1 Ochrona i opieka nad zabytkami – projekty mniejszej skali

Dofinansowano 17 projektów o łącznej wartości blisko 38 mln zł, w tym dofinansowanie dotacją unijną na poziomie około 22,5 mln zł.

Przykłady dofinansowanych projektów

- › Rewaloryzacja zabytkowego parku w Lipinkach, projekt gminy Lipinki o wartości blisko 674 tys. zł, w tym przyznane dofinansowanie dotacją unijną około 462 tys. zł.
- › Zachowanie, restauracja i prezentacja autentyczności Zamku Lipowiec i rozwój Nadwiślańskiego Parku Etnograficznego w Wygiełzowie, projekt Muzeum – Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygiełzowie i Zamek Lipowiec o wartości ponad 3,5 mln zł, w tym przyznane dofinansowanie dotacją unijną około 2 mln zł.
- › Konserwacja i remont obiektów zabytkowych Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu, projekt Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu o wartości ponad 3,3 mln zł, w tym przyznane dofinansowanie dotacją unijną ponad 1,8 mln zł.

W rozstrzygniętym w 2016 roku I konkursie Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020, Oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury wsparcie z funduszu europejskiego otrzymały 3 projekty z Małopolski o łącznej wartości blisko 113,2 mln zł, w tym przyznana dotacja unijna na poziomie 77,6 mln zł.

Projekty z Małopolski wybrane do dofinansowania w ramach POIiŚ 2014–2020

- › Rewaloryzacja zabytkowej siedziby Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie na potrzeby nowoczesnego Muzeum Nauki i Techniki, projekt Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie o wartości 40,8 mln zł, w tym przyznana dotacja unijna 28,3 mln zł.
- › Adaptacja budynku „Starego Teatru” na działalność Międzynarodowego Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, projekt Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu o wartości 30,3 mln zł, w tym przyznana dotacja unijna 20,3 mln zł.
- › Krzysztoforzy od nowa – Muzeum Kompletne: modernizacja i remont konserwatorski Pałacu Krzysztoforów wraz z przystosowaniem jego funkcji do realizacji zadań nowoczesnego, wielofunkcyjnego obiektu muzealnego, projekt Muzeum Historycznego Miasta Krakowa o wartości 42 mln zł, w tym przyznana dotacja unijna 29 mln zł.

— więcej informacji

Ze szczegółowymi informacjami dotyczącymi programów unijnych można zapoznać się na stronach:

- www.funduszeuropejskie.gov.pl
- www.pl.plsk.eu
- www.rpo.malopolska.pl
- www.poiis.mkidn.gov.pl

Rozdział VII

Kultura fizyczna

Opracowanie: Andrzej Hyży

— podsumowanie

- W roku 2016 z budżetów jednostek samorządów terytorialnych województwa małopolskiego na kulturę fizyczną wydatkowano kwotę w wysokości ok. 363,9 mln zł.
- W ramach Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego w 2016 roku skierowano do dofinansowania 24 inwestycje na kwotę ok. 6,2 mln zł.

1. Rozwój infrastruktury sportowej

Województwo małopolskie systematycznie wspiera rozwój infrastruktury sportowej. Inwestorzy korzystają między innymi ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w ramach Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego.

Corocznie, w ramach tego programu, Sejmik Województwa Małopolskiego kieruje do dofinansowania zadania zgłoszone przez samorzady szczebla powiatowego i gminnego.

W 2016 roku do dofinansowania skierowano 24 zadania na kwotę 6,2 mln zł.

Łącznie w latach 1999–2016 inwestorzy realizujący budowy, modernizacje i remonty 410 obiektów sportowych otrzymali wsparcie finansowe z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w wysokości 237,7 mln zł. Do dofinansowania skierowano budowę 25 kompleksów sportowych, 22 krytych pływalni, 30 hal sportowych, 69 małych hal sportowych, 206 sal gimnastycznych i 58 innych obiektów sportowych.

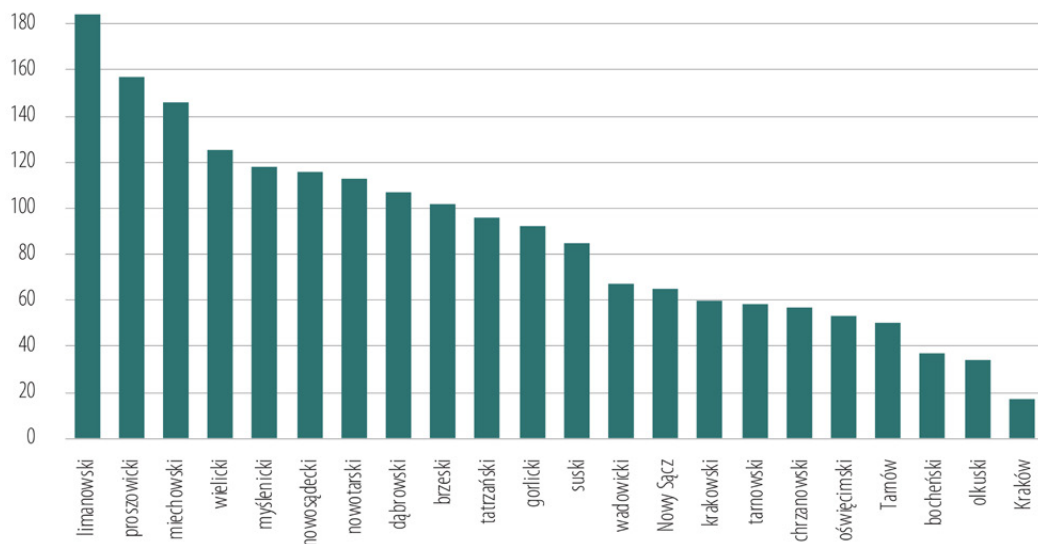
Tabela 28. Rodzaje obiektów dofinansowanych w ramach Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego w latach 1999–2016

Powiat	Kompleksy sportowe	Kryte pływalnie	Hale sportowe	Małe hale sportowe	Sale gimnastyczne	Inne obiekty	Razem
bocheński	0	0	0	1	13	0	14
brzeski	0	1	4	2	9	1	17
chrzanowski	2	1	1	1	4	0	9
dąbrowski	0	1	1	2	8	0	12
gorlicki	1	0	0	6	13	5	25
krakowski	4	3	2	3	15	2	29
limanowski	2	1	3	7	20	1	34
miechowski	1	1	1	3	1	1	8

Powiat	Kompleksy sportowe	Kryte pływalnie	Hale sportowe	Małe hale sportowe	Sale gimnastyczne	Inne obiekty	Razem
myślenicki	3	0	1	6	10	2	22
nowosądecki	1	1	2	7	26	9	45
nowotarski	1	1	2	7	19	3	33
olkuski	1	1	0	1	4	2	9
oświęcimski	0	2	1	2	10	2	17
proszowicki	0	1	0	0	7	0	8
suski	0	1	1	2	9	3	16
tarnowski	4	0	1	8	14	4	31
tatrzański	0	0	1	2	5	1	9
wadowicki	0	1	2	5	10	0	18
wielicki	2	2	2	4	5	1	16
Kraków	2	3	4	0	1	11	21
Nowy Sącz	0	0	1	0	2	6	9
Tarnów	1	1	0	0	1	4	7
Ogółem	25	22	30	69	206	58	410

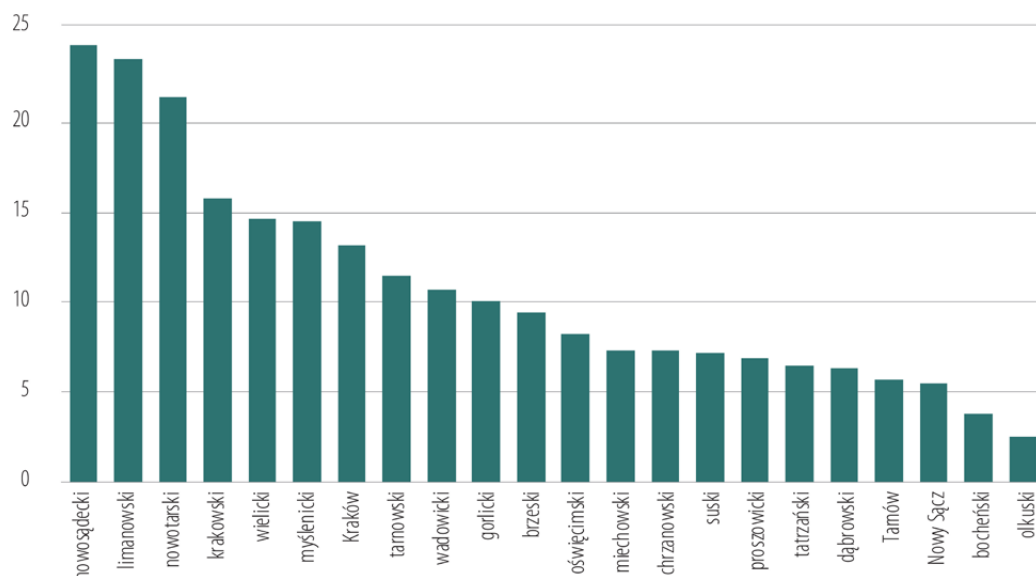
Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 61. Środki z funduszu rozwoju kultury fizycznej przekazane JST w ramach Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego w latach 1999–2016 (w przeliczeniu w złotych na jednego mieszkańca powiatu)

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 62. Środki z funduszu rozwoju kultury fizycznej przekazane JST w ramach Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego w latach 1999–2016 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne.

2. Znaczące wydarzenia sportowe w Małopolsce

Małopolanie uczestniczyli poza granicami naszego kraju w najważniejszych wydarzeniach 2016 roku, jakimi były XXXI Igrzyska Olimpijskie i XV Igrzyska Paraolimpijskie w Rio de Janeiro oraz XV Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej Mężczyzn.

Małopolanie zdobywali medale, osiągnęli znakomite wyniki, przyciągając uwagę kibiców i jednocześnie rozstrzygając nasz region. W gronie najbardziej zasłużonych sportowców znaleźli się:

- › Rafał Majka – kolarz z Zegartowic wywalczył brązowy medal igrzysk olimpijskich w Brazylii w wyścigu ze startu wspólnego na dystansie 237,5 km, mistrz Polski, najlepszy „góral” Tour de France, piąty zawodnik Giro d’Italia;
- › Maria Springwald – wioślarka AZS AWF Kraków zdobyła brązowy medal igrzysk olimpijskich w Rio de Janeiro w czwórce podwójnej, srebrna medalistka mistrzostw Europy, dwukrotna zwyciężczyni zawodów Pucharu Świata;
- › Marzena Zięba – sztangistka TZSN Start Tarnów wywalczyła srebrny medal igrzysk paraolimpijskich w Rio de Janeiro w wyciskaniu sztangi leżąc w kategorii +85 kg, druga zawodniczka Pucharu Świata w Dubaju i Kuala Lumpur;
- › Michał Derus – lekkoatleta TZSN Start Tarnów zdobył srebrny medal igrzysk paraolimpijskich w Rio de Janeiro w biegu na 100 m, złoty medalista mistrzostw Europy w Grosseto, triumfator zawodów Grand Prix w Londynie;
- › Anna Trener-Wierciak – lekkoatletka TZSN Start Tarnów wywalczyła brązowy medal igrzysk paraolimpijskich w Rio de Janeiro w skoku w dal, brązowa medalistka mistrzostw Europy w skoku w dal i biegu na 100 m w kategorii T38;
- › Katarzyna Niewiadoma – wychowanka WLKS Krakus Swoszowice zdobyła tytuł wicemistrzyni Europy ze startu wspólnego w kolarstwie i najlepszej zawodniczki do 23 lat, podczas igrzysk w Rio de Janeiro zajęła szóste miejsce ze startu wspólnego;
- › Maciej Kot – skoczek narciarski AZS Zakopane wygrał Letnią Grand Prix, zwyciężył z reprezentacją Polski w konkursie drużynowym Pucharu Świata w Klingenthal, indywidualny i drużynowy mistrz Polski;
- › Rafał Radziszewski – bramkarz ComArch Cracovii, mistrzów Polski, bohater rozgrywek play-off, uczestnik Ligi Mistrzów oraz mistrzostw świata Dywizji 1A w Katowicach;
- › Krzysztof Mączyński – jedyny piłkarz Wisły Kraków w reprezentacji Polski, prowadzonej przez Adama Nawalkę, uczestnik mistrzostw Europy we Francji;
- › Bartosz Kapustka – jako piłkarz Cracovii z reprezentacją Polski dotarł do ćwierćfinału mistrzostw Europy we Francji, po Euro trafił do Leicester City, mistrza Anglii.

W 2016 roku nie zabrakło sukcesów drużyn z Małopolski:

- › Koszykarki Wisły Can-Pack Kraków po raz 25. sięgnęły po tytuł mistrzyń kraju i zagrały w Eurolidze;
- › Piłkarze Cracovii zajęli czwarte miejsce w Lotto Ekstraklasie i zegrali w eliminacjach Ligi Europy;
- › Hokeiści Comarch Cracovii po raz 11. w historii wywalczyli mistrzostwo Polski i zegrali w rozgrywkach grupowych Ligi Mistrzów.

Województwo małopolskie kształci i wychowuje kolejne pokolenia sportowców. Niezwykle pomocne jest w tym współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży w ramach ogólnopolskiego Systemu Sportu Młodzieżowego. Obejmuje on rywalizację w czterech kategoriach wiekowych: młodzików (Mistrzostwa Międzywojewódzkie, Wojewódzkie i Polski Młodzików), juniorów młodszych (Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych – Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży), juniorów (Mistrzostwa Polski Juniorów) i młodzieżowców (Młodzieżowe Mistrzostwa Polski).

W prowadzonej przez Ministerstwo Sportu i Turystyki klasyfikacji województw Małopolska w 2016 roku utrzymała piąte miejsce w kraju. Wygrało Mazowsze przed Wielkopolską, Śląskiem i Dolnym Śląskiem.

W punktacji łącznej gmin, jak również powiatów – Kraków zajął czwarte miejsce (5 468,33 pkt).

Natomiast, w punktacji klubowej z województwa małopolskiego najwyższe miejsca zdobyły: 8. KS AZS-AWF Kraków (964,76 pkt), 26. TS Wisła Kraków (494,42 pkt), 29. KU AZS-AGH Kraków (463,50 pkt), 34. KS Ski Test Kraków (440,00 pkt.), 36. WKS Wawel Kraków (421,50 pkt) oraz 37. BKS WP Kościelisko (419,50 pkt).

Tabela 29. System Sportu Młodzieżowego – łączna punktacja województw

Lok.	Województwo	MMP	MPJ	MPJMł	MMM	Razem
1	mazowieckie	4 434,40	6 125,38	5 217,95	2 886,94	18 664,67
2	wielkopolskie	4 329,25	5 323,78	4 299,82	2 864,29	16 817,14
3	śląskie	3 522,54	4 723,73	4 772,53	2 932,92	15 951,72
4	dolnośląskie	3 642,43	4 129,77	3 831,94	2 888,17	14 492,31
5	małopolskie	2 743,00	3 562,49	3 444,21	2 037,09	11 786,79
6	pomorskie	2 870,95	3 409,19	3 320,96	2 020,40	11 621,50
7	kujawsko-pomorskie	2 688,39	3 142,77	3 011,78	2 011,25	10 854,19
8	łódzkie	1 258,39	2 542,00	2 778,08	2 107,40	8 685,87
9	zachodniopomorskie	2 458,57	2 051,95	2 076,79	1 697,75	8 285,06
10	lubelskie	1 416,39	2 003,17	1 953,31	1 742,84	7 115,71
11	warmińsko-mazurskie	1 563,58	1 633,32	1 915,20	1 167,83	6 279,93
12	lubuskie	1 344,25	1 447,72	1 328,36	1 477,58	5 597,91
13	podlaskie	1 605,08	1 379,42	1 047,48	1 565,67	5 597,65
14	podkarpackie	649,12	1 590,34	1 632,24	1 353,72	5 225,42
15	opolskie	635,75	760,43	681,35	1 029,17	3 106,70
16	świętokrzyskie	553,00	752,17	783,80	831,50	2 920,47
		35 715,09	44 577,63	42 095,80	30 614,52	153 003,04

LEGENDA:

- MMP Młodzieżowe Mistrzostwa Polski,
 MPJ Mistrzostwa Polski Juniorów,
 MPJMł Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych i Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży,
 MMM Mistrzostwa Międzywojewódzkie, Wojewódzkie, Polski Młodzików.

Źródło: Dane Ministerstwa Sportu i Turystyki.

W 2016 roku rozegrano bardzo dużo prestiżowych zawodów sportowych w Małopolsce:

- › 12. Mistrzostwa Europy w Piłce Ręcznej Mężczyzn EHF Euro 2016 (15–31 stycznia Kraków);
- › Puchar Świata w Skokach Narciarskich (23–24 stycznia – Zakopane);
- › 36. Międzynarodowy Turniej Piłki Ręcznej o Puchar Lajkonika (1–3 kwietnia – Kraków);
- › Final Four Ligi Mistrzów w siatkówce mężczyzn (16–17 kwietnia – Kraków);
- › XV Cracovia Maraton (15 maja – Kraków);
- › 14. Memoriał Huberta Jerzego Wagnera w siatkówce mężczyzn (17–19 maja – Kraków);
- › 54. Małopolski Wyścig Górski w kolarstwie (9–12 czerwca – Kraków, Trzebinia – Alwernia, Niepołomice – Nowy Targ, Chochołowskie Termy – Stary Sącz);
- › Final Six Ligi Światowej w siatkówce mężczyzn (13–17 lipca – Kraków);
- › 73. Tour de Pologne (12–18 lipca) – małopolskie etapy: III (14 lipca) Jaworzno – Nowy Sącz, IV (15 lipca) Nowy Sącz – Rzeszów, V (16 lipca) Wieliczka – Zakopane, VI (17 lipca) Bukovina Terma Hotel Spa – Bukowina Tatrzańska, VII (18 lipca) Kraków – Kraków;
- › VIII Festiwal Biegowy (9 – 11 września – Krynica-Zdrój);
- › Mistrzostwa świata w karate tradycyjnym (14–15 października – Kraków);
- › Losowanie finałów mistrzostw Europy w piłce nożnej do lat 21 (1 grudnia – Kraków).

3. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej

Na terenie województwa małopolskiego w 2016 roku działało 3 046 stowarzyszeń kultury fizycznej, o 84 więcej niż w 2015 roku.

Tabela 30. Liczba stowarzyszeń kultury fizycznej w województwie małopolskim w układzie powiatowym (stan na dzień 31 grudnia 2016 roku)

Lp.	Powiat	KS	LKS	PKS	UKS	TKKF	Inne	Razem
1	Kraków	192	6	6	145	75	217	641
2	sądecki	39	31	2	139	3	20	234
3	krakowski	40	76	8	47	1	40	212
4	tarnowski	29	53	1	81	2	7	173
5	nowotarski	32	20	1	90	1	16	160
6	wadowicki	27	51	1	36	9	13	137
7	myślenicki	32	40	2	48	2	10	134
8	gorlicki	25	25	0	56	1	20	127
9	oświęcimski	30	29	0	31	0	31	121
10	wielicki	40	25	0	33	1	19	118
11	brzeski	18	36	1	49	2	10	116
12	Nowy Sącz	34	1	0	44	4	33	116
13	chrzanowski	30	15	4	36	5	20	110
14	limanowski	25	22	0	55	2	5	109
15	Tarnów	24	1	0	47	4	24	100
16	bocheński	25	17	0	41	2	11	96
17	olkuski	16	14	0	47	1	17	95

Lp.	Powiat	KS	LKS	PKS	UKS	TKKF	Inne	Razem
18	tatrzański	40	6	1	32	2	7	88
19	suski	12	13	0	28	0	2	55
20	miechowski	6	5	0	26	0	7	44
21	dąbrowski	5	11	0	11	0	4	31
22	proszowicki	10	9	0	4	0	6	29
	Ogółem	731	506	27	1 126	117	539	3 046

Legenda:

KS – Klub Sportowy; LKS – Ludowy Klub Sportowy; PKS – Parafialny Klub Sportowy; UKS – Uczniowski Klub Sportowy; TKKF – stowarzyszenie Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z powiatów.

Jednostki samorządu terytorialnego w województwie małopolskim w 2016 roku wydatkowały ze swoich budżetów na kulturę fizyczną kwotę ok. 363,9 mln zł, tj. o ponad 29,3 mln zł więcej niż w roku 2015.

Tabela 31. Wydatki na kulturę fizyczną z budżetów jednostek samorządów terytorialnych w 2016 roku

Gminy/powiaty/ województwo	Wydatki ogółem	Wydatki na KF – dział 926		Procent wydatków na KF
		razem	w tym inwestycyjne	
Gminy	8 996 905 440	182 751 148	81 171 901	2,03%
Miasta na prawach powiatu	5 751 080 933	168 360 621	56 762 166	2,93%
Powiaty	1 887 216 085	3 162 921	949 474	0,17%
Województwo małopolskie	1 114 940 473	9 609 643	0	0,86%
Ogółem	17 750 142 931	363 884 333	138 883 541	2,05%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z RIO w Krakowie.

W 2016 roku województwo małopolskie ze swego budżetu wsparło kulturę fizyczną kwotą ponad 9,6 mln zł. Środki te skierowano głównie na dofinansowanie zadań z dziedziny kultury fizycznej, realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Otwarte konkursy ofert na realizację zadań województwa małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej

Wzorem lat ubiegłych, konkursy adresowane były do organizacji pozarządowych realizujących na terenie województwa małopolskiego zadania z dziedziny kultury fizycznej.

Wśród dofinansowanych zadań w ramach upowszechniania kultury fizycznej realizowano następujące projekty:

- › *Małopolska na sportowo* – w ramach projektu udzielono dotacji m.in. na:
 - › organizację cyklu imprez rekreacyjno-sportowych realizowanych przez Wojewódzkie Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Akademicki Związek Sportowy i Małopolskie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej oraz stowarzyszenia działające w sferze sportu osób niepełnosprawnych;
 - › imprezy rangi światowej, m.in. „Puchar Świata w Rock’n’Rollu Akrobatycznym”, „Organizacja Inauguracji Kolarskiego Pucharu Świata w trialu rowerowym”;
 - › imprezy rangi międzynarodowej m.in. „XXXVI Międzynarodowy Turniej Piłki Ręcznej Dziewcząt i Chłopców o Puchar Lajkonika”, „XIV Międzynarodowy Bieg Skawiński”;
 - › imprezy rangi ogólnopolskiej, m.in. „Ogólnopolskie Igrzyska Młodzieży Szkolnej i Gimnazjada w Biegach Narciarskich Małopolska 2016”, „Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego”;

- › imprezy rangi wojewódzkiej, m.in.: „Akademyjne Mistrzostwa Małopolski”, „XV Igrzyska Małopolski Parafialnych Klubów Sportowych”;
- › imprezy dla osób niepełnosprawnych m.in.: „IX Ogólnopolskie Zimowe Igrzyska Olimpiad Specjalnych Zakopane 2016”, „61/XVI Zintegrowana Zimowa Spartakiada Dziecięca Memoriał im. Romana Stramki i Zbigniewa Kmiecica”.

W zadaniach uczestniczyło łącznie ponad 90 000 zawodniczek i zawodników, a dofinansowanie objęło 145 ofert realizowanych przez 124 organizacje pozarządowe.

- › *Wakacje z piłką nożną* – projekt realizowany od 2013 roku, kierowany do młodych adeptów piłki nożnej w wieku 10–13 lat z terenu województwa małopolskiego, którzy wakacje spędzają w miejscu zamieszkania, zakładający organizację wakacyjnych turniejów sportowych w piłce nożnej. Projekt objął swym zasięgiem wszystkie subregiony, tj. Krakowski Obszar Metropolitalny, subregiony tarnowski, sądecki, podhalański i Małopolskę Zachodnią. Rozgrywki prowadzone były na etapie gminnym, powiatowym i subregionalnym, a zakończyły się turniejem wojewódzkim w Krakowie, w którym uczestniczyło 10 najlepszych drużyn, spośród których wyłoniony został mistrz turnieju. Łącznie w projekcie udział wzięło ponad 10 000 uczestników.
- › *Weekendy z piłką ręczną* – przedsięwzięcie skierowane do dzieci (dziewcząt i chłopców) z klas III–IV szkół podstawowych z terenu województwa małopolskiego. W każdym z 5 subregionów Małopolski zorganizowano dwudniowe weekendowe konsultacje szkoleniowe, zakończone wojewódzkim turniejem finałowym dla chłopców i dziewcząt. W projekcie uczestniczyło 50 szkół, 730 dzieci. Podczas konsultacji szkoleniowych rozegrano łącznie 150 meczów.
- › *Rodzinne Rajdy Rowerowe* – projekt objął organizację cyklu 9 imprez rowerowych pokrywających swym zasięgiem całe województwo. Każda impreza składała się z części rekreacyjnej, tj. rajdu na danym dystansie oraz części sportowej, tj. amatorskich zawodów kolarskich dla różnych grup wiekowych. Rajdom towarzyszyły imprezy plenerowe z ogniskiem, konkursami i występami. Rajdy rowerowe odbyły się w następujących miejscowościach: Trzebienia, Skrzyszów, Nowy Targ, Niedzica, Chochołów, Przeciszów, Alwernia, Niepołomice, Nowy Sącz. Łącznie wzięło w nich udział 4 300 osób.
- › *Przygotowanie organizacji XXIII Ogólnopolskiej Olimpiady Młodzieży w sportach zimowych MAŁOPOLSKA 2017* – przygotowano koncepcję organizacyjną zawodów finałowych OOM w porozumieniu ze środowiskiem sportów zimowych w Małopolsce oraz polskimi związkami sportowymi. Opracowano szczegółowy preliminarz kosztów organizacji i przeprowadzenia zawodów finałowych w poszczególnych sportach. Opracowano harmonogram przeprowadzenia OOM, programy poszczególnych zawodów zawierające dane o miejscu obiektów sportowych, zakwaterowaniu i wyżywieniu uczestników oraz inne niezbędne informacje organizacyjne. Przygotowano pod względem logistycznym i organizacyjnym zawody OOM poprzez wstępną rezerwację miejsc rozgrywania zawodów, zakwaterowania, wyżywienia, transportu oraz obsługi zawodów. Przygotowano identyfikację wizualną OOM i pozyskano patronów medialnych. Zakupiono pakiety upominkowe dla uczestników OOM oraz stroje sportowe dla reprezentacji województwa małopolskiego.

Natomiast w ramach zadania Współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży, dofinansowano realizację projektów w obszarach:

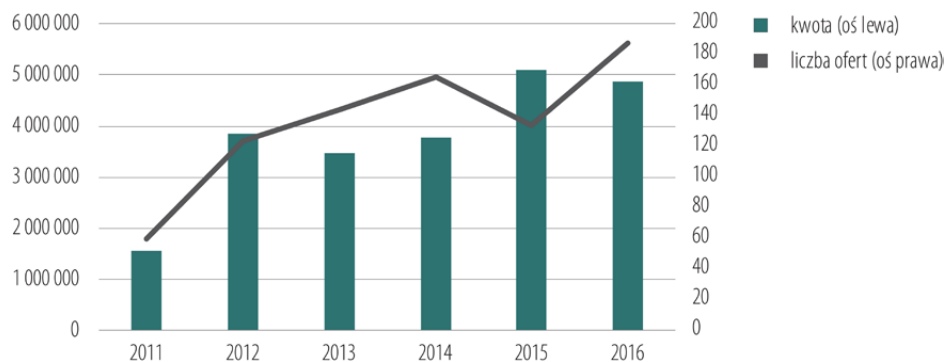
- › *Współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży szkolnej* – w ramach Igrzysk Młodzieży Szkolnej, Gimnazjady i Licealiady Młodzieży udzielono dofinansowania na organizację 120 eliminacji ponadpowiatowych z udziałem 4 698 uczniów oraz 68 finałów wojewódzkich z udziałem 11 215 uczniów. Ogółem przeprowadzono 188 zawodów, w których uczestniczyło 15 913 uczniów, reprezentujących 1 438 szkół ze wszystkich powiatów województwa małopolskiego. W ramach Ogólnopolskich Igrzysk Młodzieży Szkolnej, Gimnazjady Młodzieży i Licealiady Młodzieży, dofinansowano udział 173 reprezentantów województwa małopolskiego w 9 zawodach;
- › *Szkolenie kadr wojewódzkich młodzików* – dofinansowano przeprowadzenie 82 zgrupowań szkoleniowych i 39 konsultacji (w tym: 30 szkoleniowych i 9 startowych) w 33 sportach z udziałem 661 zawodników;
- › *Szkolenie dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo* – dofinansowano przygotowania i udział w finałach ogólnopolskiego systemu sportu młodzieżowego (Mistrzostwa Międzywojewódzkie, Wojewódzkie, Polski Młodzików; Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży i Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych; Mistrzostwa Polski Juniorów i Młodzieżowe Mistrzostwa Polski) dla 1 587 zawodników (359 młodzików, 762 juniorów młodszych, 362 juniorów i 104 młodzieżowców) w 50 sportach. Zawodnicy ci wzięli udział w 39 zgrupowaniach i konsultacjach szkoleniowych, 32 eliminacjach oraz 82 finałach systemu sportu młodzieżowego;

- › *Szkolenie dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo w ramach Małopolskiej Kadry w sportach zimowych* – dofinansowano przeprowadzenie 19 zgrupowań i 12 konsultacji szkoleniowych w biathlonie, łyżwiarstwie figurowym, łyżwiarstwie szybkim, narciarstwie klasycznym (biegi, skoki, kombinacja norweska), snowboardzie i sportach saneczkowych z udziałem 84 zawodników;
- › *Szkolenie klubowe reprezentantów Małopolski do finałów ogólnopolskich współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w ramach państwowego Systemu Sportu Młodzieżowego* – dofinansowano szkolenie 1 238 zawodników z 26 klubów i stowarzyszeń sportowych województwa małopolskiego.

W 2016 roku województwo małopolskie kontynuowało również realizację autorskich programów Ministerstwa Sportu i Turystyki, upowszechniających kulturę fizyczną wśród dzieci ze szkół podstawowych:

- › *Mały Mistrz* – program kierowany do uczniów klas I–III szkół podstawowych, obejmujący organizację zajęć szkolnych w ramach 6 bloków sportowych, tj. 1. Rowerzysta – Turysta, 2. Gimnastyk – Tancerz, 3. Saneczkarz – Narciarz – łyżwiarz, 4. Piłkarz – Nożny/ Ręczny/ Koszykarz/ Siatkarz, 5. Lekkoatleta, 6. Pływak – Wodniak. Zadanie zostało przeprowadzone w 75 gminach, a udział w nim wzięło ponad 4 700 uczestników z 264 szkół podstawowych;
- › *Junior Sport* – program dla dzieci i młodzieży z klas IV–VI zakładający udział w pozalekcyjnych i pozaszkolnych zajęciach z różnych dyscyplin sportowych. Program obejmuje zajęcia realizowane w trzech blokach: I blok – zajęcia zawierające metodyczne podstawy upowszechniania lekkiej atletyki, gimnastyki i sportów walki, jako ćwiczenia kształtujące podstawowe cechy motoryczne: siłę, szybkość, zwinność, gibkość i wytrzymałość; II blok – gry i zabawy ruchowe oraz gry zespołowe, m.in.: piłka nożna, piłka ręczna, piłka siatkowa, koszykówka, unihokej; III blok – sporty charakterystyczne dla regionu, z lokalnymi tradycjami oraz sporty sezonowe. W ramach zadania zorganizowano zajęcia sportowe dla 2013 uczniów, w tym 981 chłopców i 1 032 dziewcząt. Zajęcia zostały zorganizowane w ramach 110 grup szkoleniowych.

Wykres 63. Dotacje z budżetu województwa dla NGO realizujących zadania z obszaru kultury fizycznej

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach I edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego, zostały zrealizowane przedsięwzięcia:

- › *Siatkówka w Krakowie – ogólnorozwojowe zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży z elementami siatkówki* – zadanie realizowane w latach 2016–2017, kierowane jest do dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat mieszkających w Krakowie. Projekt zakłada przeprowadzenie bezpłatnych i ogólnodostępnych zajęć sportowych z elementami siatkówki. W 2016 roku w programie wzięło udział ponad 140 uczestników. Przedsięwzięcie będzie kontynuowane w 2017 roku;
- › *Pełnosprawni przez sport* – zadanie realizowane w latach 2016–2017, obejmuje organizację nieodpłatnych treningów sportowych dla osób z czasową bądź stałą niepełnosprawnością fizyczną lub intelektualną z powiatu tatrzańskiego. W ramach treningów prowadzone były zajęcia obejmujące naukę podstawowych elementów następujących dyscyplin sportowych: narciarstwo alpejskie, narciarstwo klasyczne (biegowe), lekkoatletyka, gry zespołowe (siatkówka, koszykówka, piłka nożna, piłka ręczna), badminton, tenis, jazda na rowerach, nordic walking, gimnastyka. W 2016 roku w programie wzięło udział około 40 uczestników. Przedsięwzięcie jest kontynuowane w 2017 roku;
- › *Akademia Kobiecego Futbolu* – zadanie realizowane w latach 2016–2017, obejmuje organizację cyklu turniejów szkoleniowo-treningowych pod nazwą Małopolska Liga Dziewcząt, które mają charakter otwarty, tzn. biorą w nim udział drużyny z całego województwa małopolskiego (zrzeszone bądź niezrzeszone) i zostały zorganizowane w 3 kategoriach wiekowych, tj. U10, U13 i OPEN. W 2016 roku w programie wzięło udział 300 uczestniczek. Przedsięwzięcie jest kontynuowane w 2017 roku.

Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży

Województwo małopolskie, chcąc wspierać przedsięwzięcia mające na celu zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży, kontynuowało w 2016 roku realizację projektów umożliwiających wszechstronny rozwój dzieci z małopolskich szkół podstawowych, poprzez aktywną rekreację ruchową, w ramach pozalekcyjnych zajęć z różnych dyscyplin sportowych.

W 2016 roku zostały dofinansowane dwa projekty:

- › *Jeźdź z głową* – zakładający organizację przez małopolskie gminy nauki jazdy na nartach (zjazd i biegi) oraz na snowboardzie (zjazd) dla jak największej liczby uczniów III i IV klas szkół podstawowych, a co za tym idzie nabycie podstawowych umiejętności poprawnej i bezpiecznej techniki jazdy na nartach/snowboardzie, skutkującej wzrostem bezpieczeństwa na stokach i trasach narciarskich oraz wypracowaniem nawyku jazdy w kasku. W 2016 roku z nauki skorzystało ponad 3 200 dzieci z 47 małopolskich gmin;
- › *Już pływam* – zakładający organizację przez małopolskie gminy nauki pływania dla jak największej liczby uczniów klas I–VI szkół podstawowych, umożliwiającej nabycie przez dzieci podstawowych umiejętności pływackich, które przekładają się na wzrost bezpieczeństwa na akwenach wodnych. W 2016 roku zostało przeszkolonych ok. 17 400 dzieci ze 118 małopolskich gmin.

Promocja osiągnięć sportowych

W ramach projektu „Sportowa Małopolska”, województwo, aspirując do roli krajowego lidera w lokalizacji imprez sportowych najwyższej rangi, aktywnie promuje sport w Małopolsce podczas tych wydarzeń.

Przedmiotowa kampania promocyjna odbywała się podczas:

- › 12. Mistrzostw Europy w Piłce Ręcznej Mężczyzn EHF EURO 2016, organizowanych przez Związek Piłki Ręcznej w Polsce;
- › Pucharu Świata w skokach narciarskich w Zakopanem, organizowanym przez Tatrzański Związek Narciarski;
- › Małopolskiego Wyścigu Górskiego w kolarstwie szosowym, organizowanego przez Małopolski Związek Kolarski;
- › cyklu ogólnodostępnych jeździeckich imprez sportowo-rekreacyjnych o zasięgu wojewódzkim, organizowanym przez Stowarzyszenie Hodowców Małopolskich Koni Wyścigowych;
- › meczu piłkarskich reprezentacji Polski i Litwy, który się odbył w ramach obchodów Jubileuszu 105-lecia Małopolskiego Związku Piłki Nożnej, organizowanego przez ten Związek;
- › Juliady 2016 w tym specjalnego wydarzenia – Festiwalu Sportowego Juliada organizowanego w związku ze Światowymi Dniami Młodzieży 2016, przeprowadzanej przez Stowarzyszenie SIEMACHA;
- › rajdów samochodowych organizowanych przez Auto-Moto-Klub Limanowa;
- › Tour de Pologne, wieloetapowego wyścigu kolarskiego organizowanego przez Lang-Team Sp. z o.o.;
- › hokejowej Ligi Mistrzów, rozgrywek europejskiej elity hokejowej z udziałem drużyny Comarch-Cracovii;
- › koszykarskiej Euroligi, rozgrywek europejskiej elity koszykarek z udziałem zawodniczek Wisły Can-Pack;
- › rajdów rowerowych Tour de Cracovia, zawodów dla wszystkich, organizowanych przez WLKS Krakus Swoszowice;
- › Wielkich Krakowskich Gonitw Włociańskich, ogólnodostępnych imprez jeździeckich, organizowanych przez Klub Bór Toporzysko.

Działania województwa w powyższych kwestiach mają na celu prezentację osiągnięć małopolskiego sportu, skutkującą stałym wzrostem atrakcyjności Małopolski, regionu sprzyjającemu organizacji imprez sportowych najwyższej rangi, regionu, który docenia i pielęgnuje wartości szeroko pojętej kultury fizycznej.

Marszałek Województwa Małopolskiego w 2016 roku patronował 25. edycji plebiscytu „10 Asów Małopolski”, zorganizowanego przez gazetę „Dziennik Polski”. W najlepszej dziesiątce znaleźli się: 1. Rafał Majka, 2. Maria Springwald, 3. Jan Krzysztof Duda, 4. Rafał Sonik, 5. Paweł Janusz, 6. Wiktor Staszak, 7. Anna Trener-Wierciak, 8. Kamil Stoch, 9. Michał Derus, 10. Wojciech Wojdak. Odkrycie Roku: Klaudia Mleko. Trener Roku: Iwona Wójcik-Pietruszka. Honorowy As Sportu: Henryk Szordykowski.

Mając na względzie wzrost aktywności sportowej młodych ludzi i promowanie Małopolski, jako regionu sprzyjającego rozwojowi kultury fizycznej, województwo nagrodziło sportowców w kategorii wiekowej juniora młodszego, juniora i młodzieżowca oraz sportowców niepełnosprawnych, którzy zdobyli medale mistrzostw świata lub Europy. W 2016 roku w ramach „Małopolskiego Lauru Sportu”, nagrody finansowej za wybitne osiągnięcia sportowe w 2015 roku, wyróżniono 44 zawodników i 27 trenerów. W tym gronie byli m.in. Grzegorz Majerczak i Michał Wiercioch – młodzieżowi mistrzowie świata w kajakarstwie slalomowym, Piotr Petryla – młodzieżowy mistrz świata w żeglarskim oraz niepełnosprawni mistrzowie świata – Anna Bodziony (półmaraton), Monika Garus (tenis stołowy) i Michał Derus (lekkoatletyka).

Bezpieczeństwo publiczne

Opracowanie: Paulina Soja

podsumowanie

- Województwo małopolskie odnotowało w 2016 roku wzrost liczby przestępstw ogółem, natomiast wśród przestępstw kryminalnych w Małopolsce znacznie spadła liczba zabójstw, bo aż o 57,5% w stosunku do 2015 roku.
- Liczba osób zabitych na małopolskich drogach jest mniejsza od tej z 2015 roku i wyniosła 185 osób (wynik mniejszy o 6,5%).
- W Małopolsce utrzymuje się najniższy w skali kraju wskaźnik liczby zabitych na 100 wypadków.
- W województwie małopolskim miało miejsce ponad 35 tys. zdarzeń z zakresu działań ratowniczo-gaśniczych, z czego prawie 9 tys. stanowiły pożary, ich liczba jest jednak mniejsza niż w 2015 roku o 28%.

1. Zagrożenie przestępczością

W kraju utrzymuje się tendencja spadkowa, jeśli chodzi o liczbę stwierdzonych przestępstw ogółem – wynik z 2016 roku jest mniejszy o 6,4% od tego z 2015 roku. Spadła liczba przestępstw kryminalnych w Polsce (spadek o 6,1%), w tym tych najcięższych skierowanych przeciwko życiu człowieka, tj. zabójstw – ich liczba jest mniejsza od tej z 2015 roku o 7,8% i wynosi 456 przypadków.

Wykres 64. Przestępczość w Małopolsce

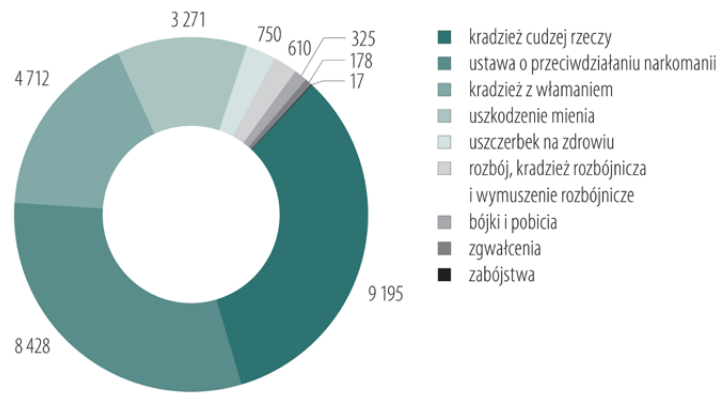

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji.

W porównaniu z sytuacją w kraju województwo małopolskie odnotowało, niestety, wzrost liczby stwierdzonych przestępstw ogółem, większej od tej z poprzedniego roku o 4,7%, natomiast liczba przestępstw kryminalnych, chociaż spadła, to jedynie o 1,6%. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że wśród przestępstw kryminalnych w Małopolsce znacznie spadła liczba zabójstw, bo aż o 57,5% (17 stwierdzonych przypadków zabójstw w 2016 roku, przy 40 w 2015 roku). Na 17 zabójstw 15 stanowią przestępstwa wykryte, co daje wykrywalność na poziomie 88,2%.

Małopolscy policjanci zanotowali w 2016 roku także wzrost przestępstw z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Tego typu zdarzeń jest o 2 490 przypadków więcej, co stanowi wzrost o 42% w stosunku do roku poprzedniego (podczas gdy w skali kraju policja zanotowała 10-proc. wzrost). Pozytywnym aspektem w walce z narkotykami jest jednak wysoka wykrywalność tych przestępstw, bo na poziomie 97%.

Wykres 71. Rodzaje przestępstw kryminalnych w Małopolsce w 2016 roku wg podziału na wybrane kategorie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji.

więcej informacji

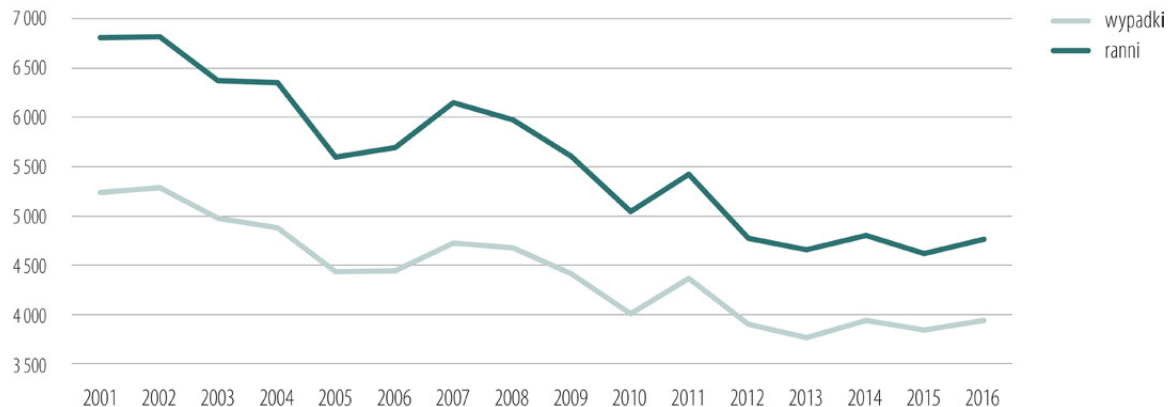
Więcej statystyk na stronach Komendy Głównej Policji i na www.statystyka.policja.pl

2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

W 2016 roku nastąpił wzrost liczby wypadków drogowych, powodując zahamowanie utrzymującej się od 2012 roku tendencji spadkowej wśród tych zdarzeń. Policja w kraju odnotowała 33 664 wypadki drogowe (wzrost o 2,1% w stosunku do 2015 roku), w których śmierć poniosło 3 026 osób (więcej o 3% niż w 2015 roku), rannych zostało 40 776 osób (więcej o 2,5% niż w 2015 roku), w tym ciężko 12 109 osób.

Sytuacja w kraju znalazła potwierdzenie w Małopolsce, gdzie miało miejsce 3 939 wypadków drogowych (wzrost o 2,6% w stosunku do 2015 roku). Na szczęście liczba osób zabitych na małopolskich drogach jest mniejsza od tej z 2015 roku i wyniosła 185 osób (wynik mniejszy o 6,5%). Liczba osób rannych jest, podobnie jak w przypadku całego kraju, większa niż w roku poprzednim, tj. 4 764 osoby ranne (wzrost o 3,1%).

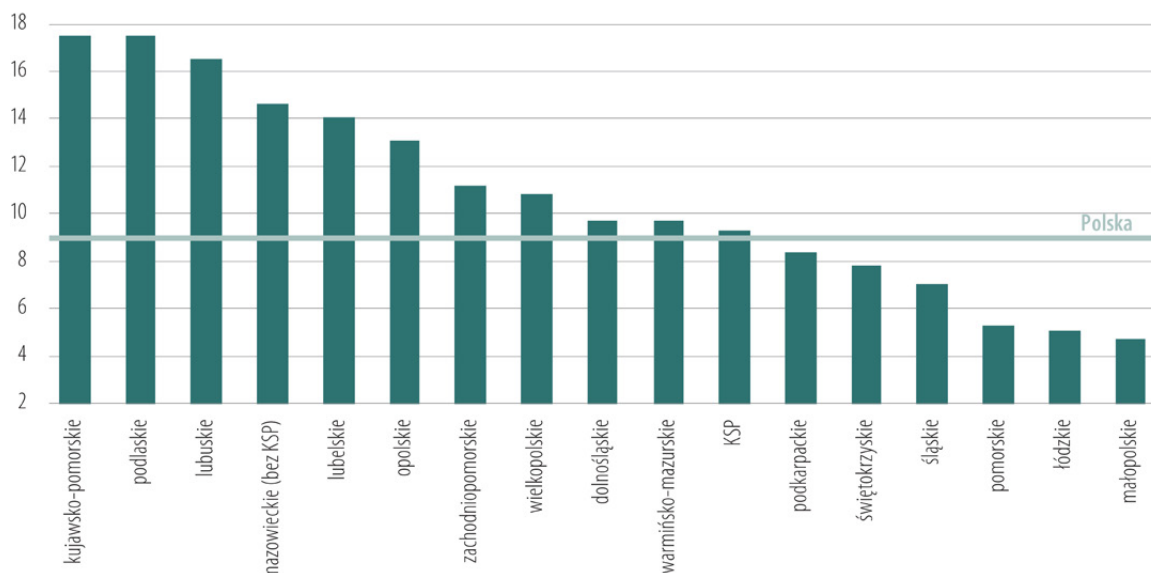
Wykres 65. Tendencja występowania wypadków drogowych w Małopolsce w 2016 roku

Mapa 34. Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji – Wypadki drogowe w Polsce w 2016 roku, Warszawa 2017.

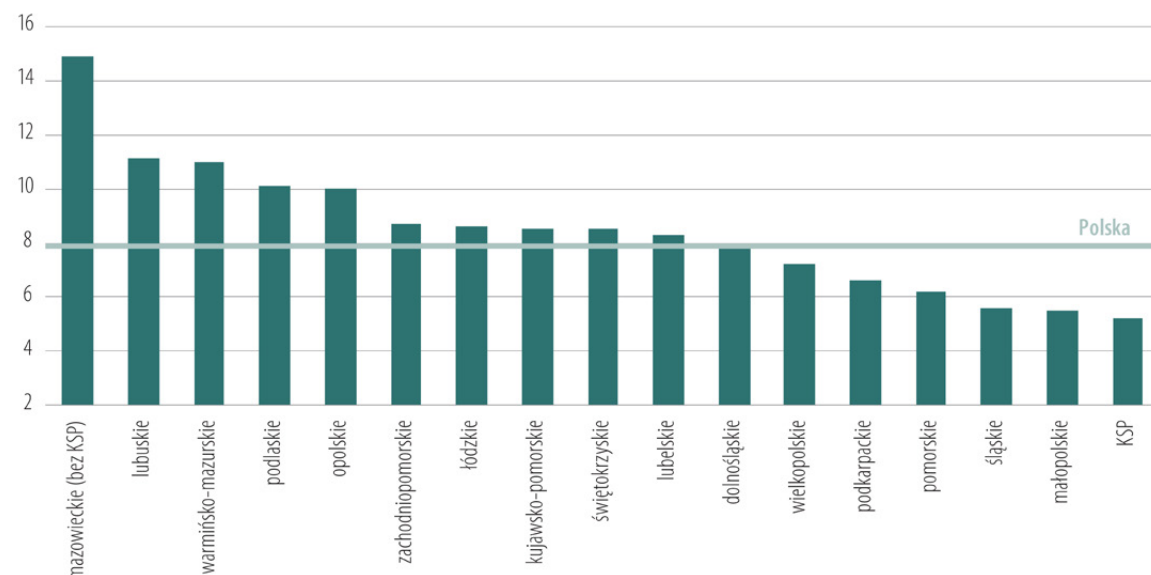
W Małopolsce utrzymuje się najniższy poziom wskaźnika liczby zabitych na 100 wypadków, który w 2016 roku wyniósł 4,7. Jest to wynik najlepszy w skali kraju, a dodatkowo jest mniejszy od wyniku z poprzedniego roku o 0,5 punktu. Podobnie wygląda wskaźnik liczby zabitych na 100 tys. mieszkańców, ponieważ wyniósł 5,5 w 2016 roku i lepszy wskaźnik odnotowało jedynie miasto Warszawa, gdzie liczony razem z podległymi pod miasto powiatami wyniósł 5,2.

Wykres 66. Wskaźnik liczby zabitych na 100 wypadków w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji Biuro Ruchu Drogowego *Wypadki drogowe w Polsce w 2016 roku*, Warszawa 2017.

Wykres 67. Wskaźnik liczby zabitych na 100 tys. mieszkańców w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji – *Wypadki drogowe w Polsce w 2016 roku*, Warszawa 2017.

W Polsce w 2016 roku 25% wypadków drogowych stanowiły wypadki z udziałem pieszych. Odnotowano ich 8 461, a zginęło w nich 868 osób. Prawie 5,5 tys. wypadków miało miejsce z winy kierujących, w tym ponad 3 tys. na przejściach dla pieszych, gdzie kierujący nie ustąpili pierwszeństwa pieszym. Uwagę zwraca jednak fakt, że pomimo iż wypadków z winy pieszych było o 3 094 mniej niż z winy kierujących, to jednak więcej osób zginęło w tych wypadkach, w których sprawcami byli sami piesi.

W województwie małopolskim ta „niechroniona” grupa uczestników ruchu drogowego brała udział w 1 030 wypadkach. Jest to wynik powyżej średniej krajowej i stanowi dość znaczący problem na małopolskich drogach. Piesi generują też bardzo wysoki odsetek ofiar śmiertelnych na tle innych rodzajów wypadków.

Z kolei osoby nietrzeźwe w 2016 roku w Małopolsce uczestniczyły w 307 wypadkach, w których zginęło 17, a rannych zostało 346 osób. Jest to wynik mniejszy od tego z poprzedniego roku o 7,5%, co nastraja optymistycznie, choć i tak jest jednym z większych w kraju (po województwie łódzkim – 382 wypadki i śląskim – 330 wypadków z udziałem nietrzeźwych). Ponadto małopolscy policjanci w 2016 roku przebadali na zawartość alkoholu 2 117 025 kierujących, w trakcie tych kontroli ujawniono 2 662 osoby kierujące pojazdami po spożyciu alkoholu oraz 7 221 osób prowadzących pojazd w stanie nietrzeźwości. Wyniki te są mniejsze niż w 2015 roku odpowiednio o 22,2% oraz 11,9%. W maju 2015 roku wprowadzono zaostrzone przepisy dotyczące kierujących, skutkujące zatrzymaniem prawa jazdy za przekroczenie prędkości powyżej 50 km/h na obszarze zabudowanym. W 2016 roku małopolska policja zatrzymała za to wykroczenie 1 763 prawa jazdy.

więcej informacji

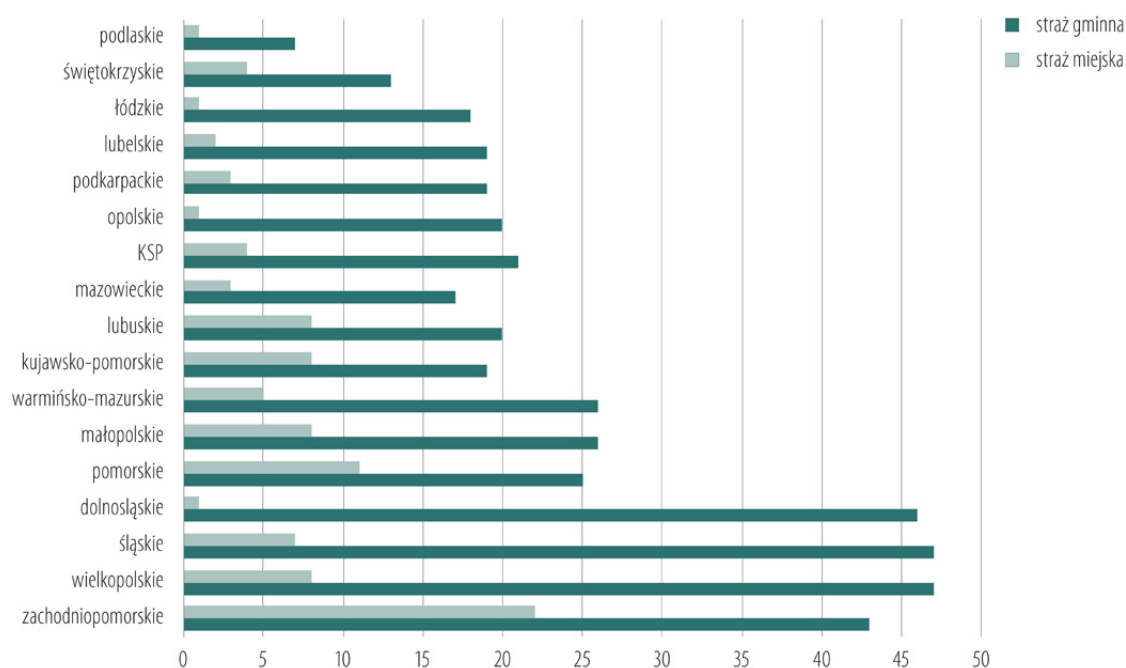
Więcej informacji można znaleźć w raportach:

- *Wypadki drogowe w Polsce w 2016 roku*, Komenda Główna Policji, Biuro Ruchu Drogowego, Warszawa 2017;
- *Stan bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz działania realizowane w tym zakresie w 2016 roku*, Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego;
- *Rok 2016 – najbezpieczniejszym rokiem na małopolskich drogach*, Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie, Wydział Ruchu Drogowego.

3. Działalność straży miejskich i gminnych

W 2016 roku w Polsce funkcjonowały 433 oddziały straży miejskich i 97 oddziałów straży gminnych, co w porównaniu z 2015 rokiem pokazuje spadek liczby jednostek o 43 oddziały. Dodać też należy, że stan na 31 grudnia 2016 roku jest odpowiednio mniejszy o jednostki, które zostały rozwiązane w ciągu 2016 roku. W Małopolsce działało 26 oddziałów straży miejskiej i 8 oddziałów straży gminnej, zatrudnionych było w nich 799 osób, z czego 700 osób to strażnicy, a 99 osób to zatrudnieni na stanowiskach urzędniczych lub stanowiskach pomocniczych i obsługi.

Wykres 68. Liczba oddziałów straży miejskich i gminnych w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Informacja o działalności straży gminnych (miejskich) w 2016 roku oraz współpracy straży z Policją*, Departament Porządku Publicznego MSWiA, Warszawa 2017.

Ogółem w 2016 roku strażnicy miejscy i gminni w reakcji na ujawnione wykroczenia najczęściej stosowali środki oddziaływania wychowawczego (środki pozakarne) – 54% wszystkich podjętych działań, a zdecydowanie rzadziej nakładali grzywny w drodze mandatu karnego – 33,3%.

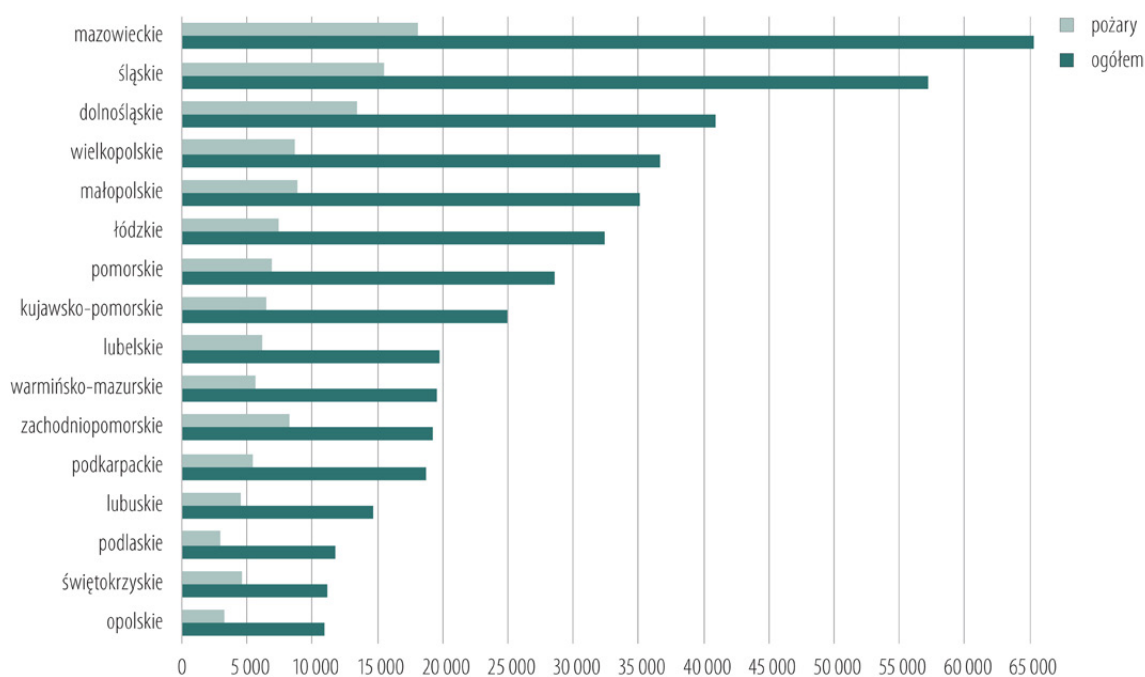
więcej informacji

Informacja o działalności straży gminnych (miejscowych) w 2016 roku oraz współpracy straży z Policją, Departament Porządku Publicznego MSWiA, Warszawa 2017.

4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe

W 2016 roku w Polsce miało miejsce 446 819 zdarzeń z zakresu pożarnictwa, w tym 126 228 pożarów, co stanowi odpowiednio 8,8% mniej wszystkich zdarzeń ogółem niż w 2015 roku oraz 31,7% mniej pożarów niż w roku poprzedzającym.

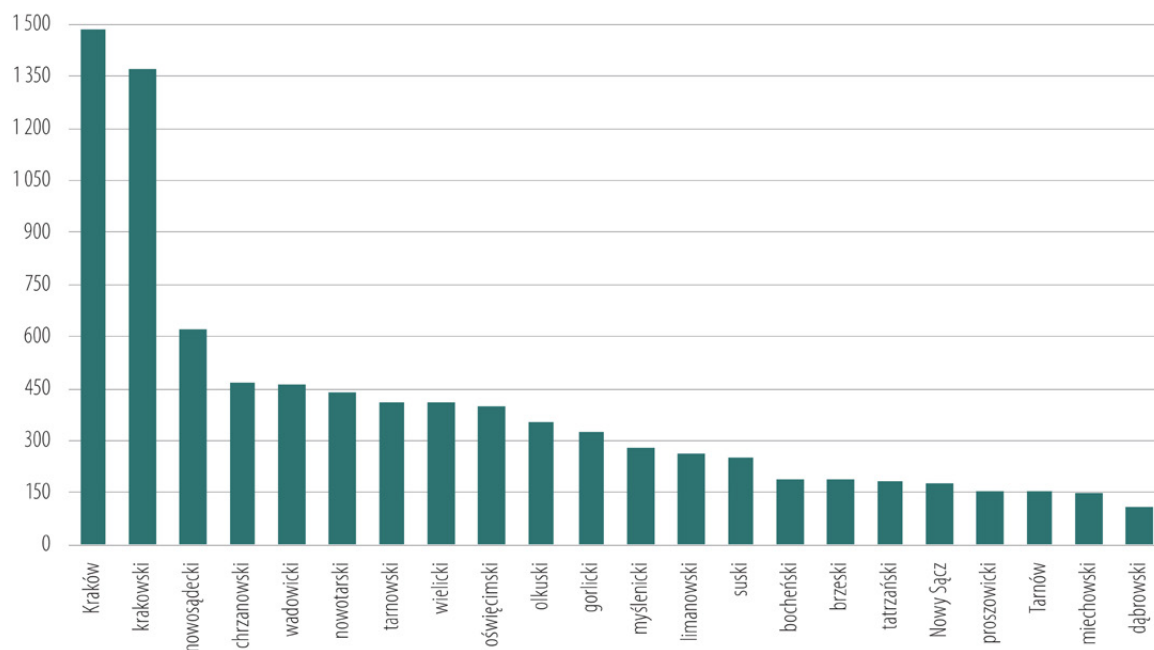
Wykres 69. Liczba zdarzeń z zakresu działań ratowniczo-gaśniczych w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KG PSP (www.kgppsp.gov.pl).

W Małopolsce ogółem miały miejsce 35 084 zdarzenia z zakresu działań ratowniczo-gaśniczych, z czego 8 832 stanowiły pożary, a ich liczba jest mniejsza niż w 2015 roku o 28%. Najwięcej pożarów miało miejsce w mieście Krakowie, powiatach krakowskim i nowosądeckim, najmniej w powiecie dąbrowskim.

Wykres 70. Liczba pożarów w 2016 roku w Małopolsce w podziale na powiaty

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KG PSP (www.kgpsp.gov.pl).

W 194 przypadkach pożarów w województwie małopolskim były to pożary obiektów użyteczności publicznej, najczęściej handlowo-usługowych, w szczególności sklepów, domów towarowych, lokali gastronomicznych, hurtowni, zakładów usługowych (92 pożary), w 22 przypadkach były to pożary miejsc kultu religijnego i obiektów sakralnych, z czego aż 5 zdarzeń miało miejsce w samym Krakowie.

Do pożarów domów mieszkalnych małopolscy strażacy wyjeżdżali 2 209 razy, z czego najwięcej pożarów tego typu miało miejsce w mieście Krakowie (411), w powiecie krakowskim (182), nowosądeckim (174), a także w powiatach tarnowskim i wadowickim (po 139 zdarzeń).

Wśród przyczyn pożarów najczęściej wymienia się nieostrożność osób dorosłych w posługiwaniu się ogniem, w Małopolsce pożarów wywołanych z tej przyczyny było 1 109 (najwięcej w powiecie krakowskim – 453, w mieście Krakowie – 338 oraz w powiecie oświęcimskim – 132). Dużą liczbę pożarów generują te spowodowane nieprawidłową eksploatacją urządzeń grzewczych na paliwo stałe – 763 pożary w województwie małopolskim, z czego aż 100 przypadków w powiecie nowosądeckim. Z podpaleniami małopolscy strażacy mieli do czynienia 3 156 razy, z czego najwięcej miało miejsce w powiatach krakowskim (373), chrzanowskim (328) oraz nowosądeckim (310).

W 2016 roku samorząd województwa małopolskiego udzielił pomocy finansowej w wysokości 2 621 232 zł na rzecz 89 gmin na prace budowlano-remontowe w 90 remizach OSP. Natomiast w konkursie Bezpieczna Małopolska polegającym na zapewnieniu gotowości bojowej jednostkom Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu województwa małopolskiego przekazano dofinansowanie dla 55 gmin w wysokości 770 808 zł.

więcej informacji

Więcej informacji i statystyk można znaleźć na stronach Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej: www.kgpsp.gov.pl

Społeczeństwo obywatelskie

Opracowanie: Justyna Broś, Justyna Golba, Maria Olszańska, Monika Seweryn

podsumowanie

- W 2016 roku samorząd województwa małopolskiego przeznaczył na wsparcie organizacji pozarządowych prawie 18,5 mln zł.
- Mieszkańcy Małopolski w zeznaniach podatkowych za 2016 rok przekazali w ramach odpisu 1% ponad 59,4 mln zł na organizacje pożytku publicznego, które działają w całej Polsce. W stosunku do roku ubiegłego kwota ta jest wyższa o 5,5 mln zł. Do małopolskich OPP trafiło 21,5 mln zł. To o 1,1 mln zł więcej niż w roku ubiegłym.
- Samorząd województwa małopolskiego rozpoczął w 2016 roku prace nad uruchomieniem II edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego i przeznaczył na ten cel 8 mln zł, czyli o 2 mln zł więcej niż poprzednio.

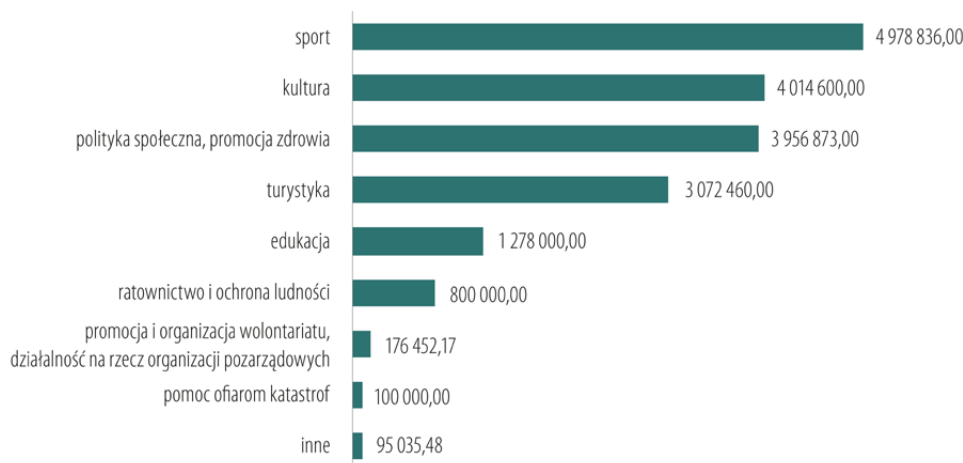
1. Trzeci sektor

Współpraca finansowa

W 2016 roku województwo małopolskie przekazało organizacjom pozarządowym i innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie kwotę prawie 18,5 mln zł na realizację zadań publicznych.

Najwięcej środków finansowych w ramach konkursów zostało przekazanych w obszarze sportu, kultury, polityki społecznej i promocji zdrowia, turystyki oraz edukacji.

Wykres 72. Wsparcie finansowe dla organizacji pozarządowych i innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego wg obszarów współpracy

Zlecenie realizacji zadań własnych województwa małopolskiego w trybie otwartych konkursów ofert

W ramach 9 wieloletnich konkursów ofert organizacje pozarządowe i inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego realizowały 51 zadań, na które została przekazana kwota 5 mln zł z budżetu województwa małopolskiego. W ramach ogłoszonych w 2016 roku 6 wieloletnich konkursów ofert zostało złożonych 89 ofert, z czego realizowano 39 zadań publicznych na łączną kwotę 1,2 mln zł. Natomiast w ramach 3 wieloletnich konkursów ofert ogłoszonych w latach wcześniejszych w 2016 roku realizowanych było 12 zadań publicznych na łączną kwotę blisko 4 mln zł.

W ramach ogłoszonych w 2016 roku 21 rocznych otwartych konkursów ofert zostały złożone 1 692 oferty, a realizowanych było 749 zadań publicznych na łączną kwotę 12,8 mln zł.

Samorząd województwa małopolskiego przeznaczył największą kwotę wsparcia finansowego na zadania publiczne realizowane przez organizacje pozarządowe i inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, których siedziba znajdowała się w Krakowie. Była to suma 6,1 mln zł.

Mapa 35. Kwota dofinansowania zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego w podziale na powiaty

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Tryb pozakonkursowy, tzw. małe granty

Uproszczony tryb zlecenia realizacji zadań publicznych, tzw. małych grantów, wiąże się z przyznaniem dotacji na zadanie, którego realizacja nie trwa dłużej niż 90 dni, a kwota dotacji nie przekracza 10 000 zł na dany projekt. W tym trybie organizacja pozarządowa może uzyskać łącznie nie więcej niż 20 000 zł w roku kalendarzowym.

W 2016 roku w trybie pozakonkursowym zostało złożonych 301 ofert w obszarze: kultury i dziedzictwa narodowego (116); wspierania i upowszechniania kultury fizycznej (63); polityki społecznej, ochrony i promocji zdrowia (47); edukacji (19); turystyki (17); ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego (14); rozwoju gospodarczego (11); promocji i organizacji wolontariatu, działalności na rzecz organizacji pozarządowych (10); rolnictwa (4). W trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie samorząd województwa zawarł 80 umów na łączną kwotę 539 045,48 zł.

Tabela 32. Liczba zawartych umów i wysokości środków przekazanych na realizację zadań w trybie „małych grantów” z uwzględnieniem obszarów współpracy

Obszar współpracy	Liczba umów	Kwota (w zł)
Kultura	28	176 600,00
Turystyka	7	46 990,00
Sport	17	112 370,00
Polityka społeczna, ochrona i promocja zdrowia	9	75 050,00
Rozwój gospodarczy	5	34 535,48
Edukacja	1	8 000,00
Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego	10	60 500,00
Promocja i organizacja wolontariatu, działalność na rzecz organizacji pozarządowych	3	25 000,00
Suma	80	539 045,48

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Tabela 33. Zestawienie środków finansowych przekazywanych organizacjom pozarządowym w ramach ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie w 2016 roku

Konkursy roczne

Lp.	Nazwa obszaru	Nazwa konkursu	Edycje	Liczba złożonych ofert	Liczba podpisanych umów	Kwota przyznana z budżetu WM (w zł)
1	Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego z zakresu pomocy społecznej w obszarze wspierania funkcjonowania społecznego oraz przeciwdziałania wykluczeniu osób starszych	1	107	24	440 000,00
2	Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym	Otwarty konkurs ofert w obszarze edukacji prozdrowotnej dla małopolskich seniorów	1	43	8	180 000,00
3	Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Rozwój ośrodków leczenia uzależnień	1	5	5	470 000,00
4	Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom	1	18	10	180 000,00
5	Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	Otwarty konkurs ofert z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	1	74	48	1 000 000,00
6	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Wspierania i upowszechniania kultury fizycznej w 2016 roku w ramach zadania Upowszechnianie kultury fizycznej – „Małopolska na sportowo”	2	320	145	1 377 000,00

Rozdział IX Społeczeństwo obywatelskie

Lp.	Nazwa obszaru	Nazwa konkursu	Edycje	Liczba złożonych ofert	Liczba podpisanych umów	Kwota przyznana z budżetu WM (w zł)
7	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w 2016 roku z zakresu realizacji projektów „Rodzinne rajdy rowerowe”, „Wakacje z piłką nożną”, „Weekendy z piłką ręczną”	1	4	3	800 000,00
8	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w 2016 roku – pn. „Szkolenie klubowe reprezentantów Małopolski do finałów ogólnopolskich współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w ramach państwowego Systemu Sportu Młodzieżowego”	1	27	26	450 000,00
9	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w 2016 roku z zakresu realizacji projektów „Junior Sport” oraz „Mały Mistrz”	1	12	2	750 000,00
10	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadania publicznego województwa małopolskiego w obszarze Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w 2016 roku w zakresie przygotowania organizacji XXIII Ogólnopolskiej Olimpiady Młodzieży w sportach zimowych MAŁOPOLSKA 2017	1	1	1	100 000,00
11	Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Edukacja w 2016 roku pn. „Regionalny Program Stypendialny”	1	2	2	820 000,00
12	Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Edukacji w 2016 roku pn. „Bon edukacyjny”	1	27	15	90 000,00
13	Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Edukacja w 2016 roku pn. „Każde dziecko ma talent”	1	25	14	187 000,00
14	Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Edukacja w 2016 roku pn. „Naukowe Inspiracje – Ciekawe i Kreatywne”	1	34	27	173 000,00

Lp.	Nazwa obszaru	Nazwa konkursu	Edycje	Liczba złożonych ofert	Liczba podpisanych umów	Kwota przyznana z budżetu WM (w zł)
15	Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w dziedzinie Kultura w 2016 roku pn. „Mecenate Małopolski”	2	792	328	2 733 000,00
16	Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej oraz działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w dziedzinie podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej pn. „Organizacja wypoczynku letniego dla dzieci polskich ze Wschodu” w 2016 roku	1	14	8	180 000,00
17	Turystyka i krajoznawstwo	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Turystyka w 2016 roku pn. „Małopolska Gościńska”	1	114	58	1 813 470,00
18	Ratownictwo i ochrona ludności	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Ratownictwo górskie i wodne w 2016 roku	1	14	12	800 000,00
19	Działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy	Otwarty konkurs ofert w zakresie dofinansowania wkładu własnego do projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych	1	20	4	86 112,17
20	Promocja i organizacja wolontariatu	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Promocja i organizacja wolontariatu w 2016 roku	1	37	8	65 340,00
21	Pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą	Otwarty konkurs ofert na realizację zadania publicznego województwa małopolskiego w obszarze Pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą pn. „Działania na rzecz pomocy niesionej przez województwo małopolskie uchodźcom w Kurdystanie”	1	2	1	100 000,00
Suma				1 692	749	12 794 922,17

Rozdział IX Społeczeństwo obywatelskie

Tabela II. Konkursy wieloletnie

Lp.	Nazwa obszaru	Nazwa konkursu	Edycje	Liczba złożonych ofert	Liczba podpisanych umów	Kwota przyznana z budżetu WM (w zł)
1	Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań województwa małopolskiego w obszarze Kultura pn. „Mecenatek Małopolski plus”	1	76	30	900 000,00
2	Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w obszarze Kultura na lata 2016–2017 pn. „Uniwersytet integracji międzypokoleniowej w Domu Ludowym w Zbylitowskiej Górze”	1	1	1	25 000,00
3	Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym	Otwarty konkurs ofert na realizację w latach 2016–2017 zadań publicznych województwa małopolskiego z obszaru pomocy społecznej, w zakresie wspierania funkcjonowania społecznego oraz przeciwdziałania wykluczeniu osób starszych w ramach I edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego	1	3	2	43 858,00
4	Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	Otwarty konkurs ofert na realizację projektów wyłonionych w ramach Budżetu Obywatelskiego WM z zakresu rehabilitacji społecznej i leczniczej osób niepełnosprawnych w latach 2016 i 2017 (I edycja)	1	6	3	120 415,00
5	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadania publicznego województwa małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej w obszarze Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej na lata 2016–2017 z zakresu realizacji projektu „Siatkówka w Krakowie – ogólnorozwojowe zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży z elementami siatkówki” w ramach I edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego	1	1	1	41 550,00
6	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej w obszarze Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej na lata 2016–2017 z zakresu realizacji projektu „Pełnosprawni przez sport” oraz „Akademia kobiecego futbolu” w ramach I edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego	1	2	2	42 916,00
7	Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób: 1a) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego na lata 2013–2017 w zakresie organizacji i prowadzenia ośrodków adopcyjnych	1	4	4	1 447 550,00

Lp.	Nazwa obszaru	Nazwa konkursu	Edycje	Liczba złożonych ofert	Liczba podpisanych umów	Kwota przyznana z budżetu WM (w zł)
8	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej na lata 2015–2016 (Współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży)	1	14	7	1 305 000,00
9	Turystyka i krajoznawstwo	Otwarty konkurs ofert z zakresu utrzymania trwałości i rozwoju Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej „MSIT” na lata 2015–2017	1	1	1	1 212 000,00
Suma				108	51	5 138 289,00

Tabela III. Tzw. małe granty

Lp.	Nazwa obszaru	Nazwa konkursu	Edycje	Liczba złożonych ofert	Liczba podpisanych umów	Kwota przyznana z budżetu WM (w zł)
1	Obszary określone w art. 4 ust. 1 pkt 1–31 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Zlecenie realizacji zadań publicznych na podstawie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	–	301	80	539 045,48
Łącznie I + II + III				2101	880	18 472 256,65

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Tabela 34. Zestawienie środków finansowych przekazywanych organizacjom pozarządowym w ramach innych ustaw

Ustawa	Program	Liczba podpisanych umów	Wysokość przekazanych środków finansowych (w zł)
Ustawa – Prawo zamówień publicznych	MAŁOPOLSKA. I WSZYSTKO GRA!	45	928 100,00
	Sportowa Małopolska	13	1 964 500,00
	Kongres Open Eyes Economy Summit	1	550 000,00
	XLIV i XLV Sympozjum „Współczesna Gospodarka i Administracja Publiczna”	1	36 900,00
	Współorganizacja wydarzeń w ramach programu „Małopolska – tu technologia staje się biznesem”	36	260 459,69
Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	„Ochrona zabytków Małopolski”	83	1 705 000,00
Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych	Dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane (tj. Dz.U. z 2016 roku poz. 290 z późn. zm.), dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów (art. 35 ust. 1 pkt 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych Dz.U. z 2016 roku poz. 2046 z późn. zm.)	2	224 184,35

Ustawa	Program	Liczba podpisanych umów	Wysokość przekazanych środków finansowych (w zł)
	Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz.U. z 2007 roku nr 242 poz. 1776) oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2010 roku nr 214 poz. 1407)	16	5 942 284,41
	Regionalny Program Operacyjny na lata 2014–2020	1	442 426,67
Ustawa o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020	Projekt pn. „Wdrażanie Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego – Małopolska w zdrowej atmosferze”	1	280 374,88
	Projekt pn. „Wdrażanie Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego – Małopolska w zdrowej atmosferze – Pomoc Techniczna”	1	13 898,32
Ustawa o samorządzie województwa	Składki członkowskie województwa małopolskiego w ramach przynależności do Związku Województw Rzeczypospolitej Polskiej oraz Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Małopolski	2	387 699,76
Suma		202	12 735 828,08
Ustawa o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	PROW 2014–2020	32	301 494,00 (wartość środków na wsparcie inicjatywy LEADER na całą perspektywę 2014–2020)

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Współpraca pozafinansowa

Udostępnianie informacji na portalach

- › Na stronach internetowych województwa (www.malopolska.pl/ngo, Biuletyn Informacji Publicznej) oraz na profilu Pozarządowa Małopolska na Facebooku na bieżąco publikowano informacje poświęcone współpracy samorządu województwa małopolskiego z sektorem pozarządowym. Promowano ciekawe przedsięwzięcia organizacji pozarządowych, jak również zamieszczano aktualności dotyczące otwartych konkursów ofert, programów grantowych, szkoleń, konkursów i konferencji, najważniejsze akty prawne dotyczące III sektora, wydawnictwa, poradniki i informatory adresowane do przedstawicieli NGO.

Bank danych o organizacjach pozarządowych

- › Urząd Marszałkowski prowadzi bazę organizacji pozarządowych z terenu województwa małopolskiego. Zarejestrowane organizacje pozarządowe otrzymują „Newsletter NGO” informujący o bieżących działaniach samorządu województwa małopolskiego adresowanych do III sektora, a także dodatkowe informacje o konkursach, grantach i szkoleniach przewidzianych dla organizacji pozarządowych.

Spotkania informacyjno-szkoleniowe

- › W 2016 roku odbyło się ok. 90 spotkań/warsztatów/szkoleń w województwie małopolskim, w których uczestniczyło ok. 450 organizacji. Spotkania poświęcone były finansowaniu organizacji pozarządowych, funduszom europejskim, otwartym konkursom ofert, partnerstwom publiczno-społecznym, rozwojowi lokalnemu, produktom lokalnym oraz pomocy i integracji społecznej.

Konsultacje społeczne

- › W 2016 roku przeprowadzono konsultacje kilkudziesięciu projektów uchwał Sejmiku Województwa Małopolskiego. Konsultowano m.in.: Program współpracy województwa małopolskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2017 rok oraz trzy zmiany Programu współpracy na 2016 rok. Szczegółowy wykaz projektów aktów będących przedmiotem konsultacji społecznych znajduje się na stronie BIP w zakładce Konsultacje społeczne.

Patronaty marszałka województwa małopolskiego

- › W 2016 roku w ramach wzmocnienia wizerunku małopolskich organizacji pozarządowych marszałek województwa małopolskiego objął patronatem ponad 200 przedsięwzięć i projektów z różnych dziedzin realizowanych przez organizacje pozarządowe, a także udzielił licznych rekomendacji.

Promocja organizacji pozarządowych**Małopolskie Forum Organizacji Pozarządowych**

Małopolskie Forum Organizacji Pozarządowych, które powstało w 2003 roku, jest niesformalizowaną platformą współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy samorządem województwa a organizacjami pozarządowymi. 14 grudnia 2016 roku odbyło się XIX MFOP, w którym wzięło udział ponad 300 przedstawicieli organizacji pozarządowych. Myślą przewodnią forum była działalność nieodpłatna, odpłatna i gospodarcza NGO od strony prawnej i rachunkowej. Zaproszeni eksperci podpowiedzieli, jak zgodnie z prawem prowadzić działalność statutową i gospodarczą. Ponadto prelegenci zaprezentowali praktyczne aspekty księgowości w NGO, jak np. narzędzia księgowe czy outsourcing usług księgowych. Przedstawione zostały również możliwości finansowania projektów NGO w ramach programów unijnych. W drugiej części Forum odbyła się uroczysta gala wręczenia Nagrody Marszałka Województwa Małopolskiego dla Najlepszych Organizacji Prowadzących Działalność Pożytku Publicznego „Kryształ Soli” oraz Nagrody Samorządu Województwa Małopolskiego dla Osób Działających na Rzecz Dobra Innych Amicus Hominum.

Konkurs o Nagrodę Marszałka Województwa Małopolskiego „Kryształ Soli”

W 2016 roku odbyła się kolejna, XII edycja konkursu „Kryształ Soli”, którego głównym celem jest wzmocnienie wizerunku organizacji pozarządowych, promocja działań najlepszych organizacji oraz popularyzacja dobrych praktyk. Statuetka „Kryształ Soli” jest wyrazem uznania samorządu województwa małopolskiego dla wszystkich, którzy poświęcają swój czas budowaniu wspólnego dobra.

Pośród 57 zgłoszeń kapituła nagrody wyłoniła 5 laureatów i 5 wyróżnionych oraz laureata Grand Prix. Fundatorem Grand Prix, w wysokości 5 000 zł, była Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego. Po raz czwarty zorganizowany został również plebiscyt o tytuł Laureata Nagrody Internautów Konkursu „Kryształ Soli”. Tytuł Laureata Grand Prix zdobyło Stowarzyszenie Europe4Youth, a tytuł Laureata Nagrody Internautów Stowarzyszenie „Piękne Anioły”.

Tabela 35. Nagrodzeni w konkursie „Kryształ Soli” edycja XII, 2016 roku

„Kryształ Soli” – edycja XII, 2016	
Laureat Grand Prix	Stowarzyszenie Europe4Youth
Kategoria: › Polityka Społeczna, Zdrowie oraz Działalność Na Rzecz Niepełnosprawnych	Laureat: Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego, Oddział Tarnów Wyróżnienie: Fundacja „Promyczek”
Kategoria: › Ochrona Dziedzictwa Kulturowego	Laureat: Stowarzyszenie im. Mieczysława Karłowicza w Zakopanem Wyróżnienie: Stowarzyszenie „Raciechowice 2005”
Kategoria: › Edukacja i Nauka	Laureat: Stowarzyszenie AIESEC, Komitet Lokalny Kraków Wyróżniony: Centrum Inicjatyw na rzecz poprawy Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego

„Kryształ Soli” – edycja XII, 2016	
Kategoria: › Sport, Turystyka, Rekreacja, Ekologia oraz Ochrona Dziedzictwa Przyrodniczego	Laureat: Uczniowski Klub Sportowy „WIERTMET” w Libuszy Wyróżniony: Stowarzyszenie „Młoda Alwernia”
Kategoria: › Aktywizacja Gospodarcza i Obywatelska	Laureat: Stowarzyszenie Europe4Youth Wyróżniony: „Braterstwo” – Małopolska Fundacja Przyjaźni Polsko-Ukraińsko-Słowackiej

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Konkurs o Nagrodę Samorządu Województwa Małopolskiego „Amicus Hominum”

Konkurs o Nagrodę Samorządu Województwa Małopolskiego dla Osób Działających na Rzecz Dobra Innych „Amicus Hominum” ma na celu wyróżnienie osób prywatnych, które pomagają potrzebującym i swoją bezinteresowną aktywnością wspierają drugiego człowieka. W 2016 roku przeprowadzono kolejną, XI edycję nagrody. Zgłoszonych zostało 35 kandydatów, z których kapituła nagrody wyłoniła 5 laureatów, 5 wyróżnionych oraz laureata Grand Prix.

Tabela 36. Nagrodzeni w konkursie „Amicus Hominum” edycja XI, 2016 roku

„Amicus Hominum” – edycja XI, 2016	
Laureat Grand Prix	Stanisława Wodyńska
Kategoria: › Polityka Społeczna, Zdrowie Oraz Działalność Na Rzecz Niepełnosprawnych	Laureat: Ks. Józef Orawczak Wyróżnienie: Leszek Pierzchała
Kategoria: › Promocja i Ochrona Zdrowia	Laureat: Stanisława Wodyńska Wyróżnienie: dr Artur Jurczyszyn
Kategoria: › Pomoc Niepełnosprawnym	Laureat: Artur Dziurman Wyróżnienie: Andrzej Wolski
Kategoria: › Sport i edukacja	Laureat: Stanisława Szczepaniak Wyróżnienie: Katarzyna Nogieć
Kategoria: › Działalność Filantropijna	Laureat: Alicja Czerwińska-Franek Wyróżnienie: Konrad Szymacha

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Kampania 1%

W 2017 roku województwo małopolskie po raz kolejny zaangażowało się w działania mające na celu popularyzację idei odpisu 1% podatku na rzecz małopolskich organizacji pożytku publicznego. Wzorem lat ubiegłych na stronie www.malopolska.pl prowadzona była zakładka, na której umieszczono informacje dotyczące zasad wypełniania rocznych zeznań podatkowych. W celu zachęcenia mieszkańców województwa do przekazywania odpisu 1% podatku na rzecz małopolskich OPP, przeprowadzono kampanię informacyjną we współpracy z Radiem Kraków, Radiem RDN i Kolejami Małopolskimi. Za pomocą portalu Facebook „Pozarządowa Małopolska” promowano kampanię „Zostaw swój 1% w Małopolsce”. Ponadto przez cały okres rozliczeniowy pracownicy UMWM mieli dołączony do stopki mailowej baner zachęcający do przekazywania 1% na rzecz organizacji pożytku publicznego działających w regionie.

Mieszkańcy Małopolski w zeznaniach podatkowych za rok 2016 przekazali w ramach odpisu 1% ponad 59,4 mln zł na organizacje pożytku publicznego, które działają w całej Polsce. W stosunku do ubiegłego roku kwota ta jest wyższa o 5,5 mln zł. Do małopolskich OPP trafiło 21,5 mln zł. To o 1,1 mln zł więcej niż w roku ubiegłym.

Małopolska Rada Działalności Pożytku Publicznego

Istotną rolę w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego w regionie odgrywa Małopolska Rada Działalności Pożytku Publicznego, w której skład wchodzi 8 przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz 8 przedstawicieli administracji. Małopolska Rada Działalności Pożytku Publicznego jest ciałem opiniodawczo-doradczym Zarządu Województwa Małopolskiego powołanym w celu kształtowania właściwej współpracy z sektorem pozarządowym. Podczas posiedzeń Rady podejmowano tematy dotyczące m.in.: współpracy organizacji pozarządowych z samorządem, wizerunku NGO, rozwoju III sektora, tworzenia programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz powoływania komisji konkursowych.

Integracja środowisk kombatanckich

Województwo małopolskie w wyniku wykonywania zadania zleconego z zakresu administracji rządowej w obszarze – Integracja środowisk kombatanckich – aktywnie współpracowało z organami administracji państwowej, m.in. z Urzędem do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w Warszawie, Wojewódzkim Komitetem Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Krakowie, Instytutem Pamięi Narodowej, Wojskiem Polskim, Kuratorium Oświaty i szkołami.

W 2016 roku Małopolska Rada Kombatantów i Osób Represjonowanych spotkała się na trzech posiedzeniach. Spotkania odbyły się w Muzeum Armii Krajowej im. Gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie.

Organizacja uroczystości patriotycznych

Samorząd Województwa Małopolskiego przy udziale Małopolskiej Rady Kombatantów i Osób Represjonowanych zorganizował w Krakowie obchody:

- › 170. rocznicy powstania krakowskiego i śmierci Edwarda Dembowskiego,
- › 76. rocznicy zbrodni katyńskiej,
- › 21. rocznicy poświęcenia Symbolicznej Mogiły – Pomnika Ofiar Komunizmu,
- › 71. rocznicy wyzwolenia hitlerowskich więzień i obozów koncentracyjnych,
- › Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych,
- › 71. rocznicy zakończenia II wojny światowej,
- › 77. rocznicy wybuchu II wojny światowej w Krakowie,
- › 186. rocznicy powstania listopadowego.

Wsparcie przedsięwzięć kombatanckich i patriotycznych

Województwo małopolskie aktywnie włączało się w organizację różnorodnych przedsięwzięć kombatanckich i patriotycznych, w tym:

- › spotkania z kombatantami z okazji 270. rocznicy urodzin Tadeusza Kościuszki oraz Świąt Wielkanocnych,
- › spotkania z kombatantami w miejscowości Rajbrot w gminie Lipnica Murowana,
- › koncertu oraz uroczystego spotkania z kombatantami z okazji rocznicy zakończenia II wojny światowej w Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie,
- › spotkania z kombatantami ze Stowarzyszenia Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę,
- › wyjazdu kombatantów do Warszawy na uroczystości pogrzebowe majora Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” – legendarnego dowódcy V Brygady Wileńskiej AK,
- › ogniska integracyjnego środowiska kombatantów II wojny światowej i weteranów Wojska Polskiego,
- › spotkania z kombatantami w ramach jubileuszu 40-lecia Stowarzyszenia Polskich Byłych Więźniów Politycznych, Zarząd Okręgu Małopolska,
- › wyjazdu kombatantów do Bydlina na obchody 102. rocznicy bitwy pod Krzywopłotami,
- › spotkania z kombatantami – zjazd Związku Inwalidów Wojennych RP,
- › uroczystego przedświątecznego spotkania opłatkowego i wspólnego kolędowania dla przedstawicieli środowisk kombatanckich i opozycjonistów z terenu województwa małopolskiego,
- › wyjazdu kombatantów do Warszawy na spotkanie wigilijne organizowane przez Szefa Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych.

2. Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego

Ze względu na sukces I edycji regionalnego budżetu obywatelskiego samorząd województwa małopolskiego postanowił kontynuować wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego przy udziale narzędzia, jakim jest budżet partycypacyjny. W wyniku doświadczeń realizacji I edycji, a także raportu ewaluacyjnego, na przełomie lat 2016 i 2017 wprowadzono kilka zmian mających usprawnić i uatrakcyjnić Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego. W 2017 roku zwiększono kwotę przeznaczoną na budżet z 6 do 8 mln zł. Do każdego z subregionów trafi 1 330 000 zł zamiast – jak podczas pierwszej edycji – 1 mln zł. Zmienił się także podział na subregiony. Powiat bocheński przyporządkowany został w tym roku do subregionu tarnowskiego, a myślenicki i wadowicki do subregionu podhalańskiego. Celem tych zmian było zapewnienie, aby w każdym z subregionów znajdowała się zbliżona liczba osób uprawnionych do zgłaszania zadań i oddawania głosu.

Zasadniczą zmianą w stosunku do ubiegłego roku jest również ujednoczenie zasad zgłaszania zadań i głosowania na nie. Każdy mieszkaniec Małopolski, który ukończył 16 lat będzie mógł w ramach swojego miejsca zamieszkania zgłosić tzw. zadania małe i zadania duże. Za zadanie małe zostaną uznane wszystkie inicjatywy, które dotyczyć będą projektów z danego powiatu lub miasta Kraków, a ich wartość mieści się w granicach od 50 tys. zł do 100 tys. zł. Zadanie duże to takie, które zaplanowane jest dla co najmniej 2 powiatów położonych w danym subregionie lub Krakowie, a jego wartość nie może być niższa niż 100 tys. zł i wyższa niż 400 tys. Zmienił się także sposób głosowania. W II edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego mieszkańcy regionu będą mogli oddać tylko jeden głos, wybierając spośród wszystkich zadań małych i dużych zgłoszonych w ramach powiatu i subregionu, w którym mieszkają. W I edycji można było oddać w sumie dwa głosy: jeden na zadanie powiatowe i jeden na zadanie subregionalne. Nowy regulamin daje także większe prawa autorom inicjatyw, którzy na etapie weryfikacji zadania wciąż mają możliwość wprowadzania poprawek, uzupełnienia lub wycofania złożonego przez siebie projektu. W przypadku konieczności wprowadzenia modyfikacji zadania już po przeprowadzeniu głosowania autor projektu zostanie w ten proces zaangażowany.

GOSPODARKA

Potencjał gospodarczy

Opracowanie: Tomasz Kwiatkowski, Anna Łobodzińska, Maciej Madej, Rafał Poniewski, Maksymilian Skóra

— podsumowanie

- Wartość produktu krajowego brutto (PKB) w cenach bieżących w Małopolsce w 2015 roku wyniosła 142 109 mln zł, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca (PKB per capita) daje 42 160 zł.
- Wartość PKB w 2015 roku pozwoliła Małopolsce uplasować się, podobnie jak w poprzednich latach, na 5. miejscu wśród województw. Szacuje się, że w województwie wypracowano niemal 8% ogólnopolskiego PKB.
- Na koniec 2016 roku w województwie małopolskim zarejestrowanych było 371,1 tys. podmiotów gospodarczych w systemie REGON. W porównaniu do 2015 roku, liczba podmiotów zwiększyła się o 7,2 tys. (wzrost o 2,0%). Na 1 000 mieszkańców było zarejestrowanych 110 podmiotów gospodarki narodowej, co stanowi wynik równy średniej krajowej.
- Małopolskie przedsiębiorstwa usługowe ponoszące nakłady na działalność innowacyjną odnotowały w 2015 roku spadek udziału w gronie ogółu firm regionu. Utrzymały jednak nieznaczną przewagę nad udziałem przedsiębiorstw, ponoszących nakłady na innowacje, liczoną dla całego kraju. Tak mierzona liczba firm innowacyjnych konsekwentnie maleje – od 2009 roku skurczyła się w Małopolsce o 31%, a w kraju o 44%. W gronie regionalnych firm przemysłowych odnotowano w ostatnim roku wyższą udział, powodującą, że jest on obecnie większy od krajowego.
- Nakłady na działalność innowacyjną w firmach w przeliczeniu na 1 osobę aktywną zawodowo wyniosły w 2015 roku w Małopolsce 1950 zł (niemal 500 zł, czyli 33% więcej niż rok wcześniej), co dało regionowi siódme miejsce w kraju. Nakłady w skali Polski wynoszą 2 515 zł, co oznacza wzrost od poprzedniego roku o około 350 zł, czyli 17%.
- Udział przychodów małopolskich firm z innowacji po raz pierwszy od 7 lat zrównał się – w sektorze przemysłowym – z analogicznym udziałem krajowym – oba wynoszą ok. 9,5%.
- Wartość eksportu w Małopolsce w roku 2015 wzrosła o niemal 8% w skali rocznej, jednocześnie po raz pierwszy przekraczając poziom importu (saldo dodatnie 0,6).
- Systematycznie rośnie liczba eksporterów w województwie, w roku 2015 działało ich już 3 371, co stanowiło wzrost o 4% (przybyło 130 eksporterów).

1. Produkt krajowy brutto

Wartość produktu krajowego brutto (w cenach bieżących) w Małopolsce w 2015 roku wyniosła 142 109 mln zł, a tym samym była wyższa o 6% niż w roku poprzednim. Wartość ogólnokrajowego PKB oszacowano w roku 2015 na 1 799 321 mln zł, co oznacza wzrost o 4,6% w stosunku do 2014 roku. Dynamika wartości PKB w cenach bieżących tak w regionie, jak i w całym kraju, począwszy od 2013 roku systematycznie wzrasta.

Tabela 37. Wartość i dynamika PKB w Polsce i w Małopolsce w latach 2012–2015

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015
PKB w mln zł (ceny bieżące)				
Polska	1 629 392	1 656 842	1 719 704	1 799 321
Małopolska	125 081	128 119	134 008	142 109
Dynamika PKB w cenach bieżących (%) (rok poprzedni = 100)				
Polska	104,0	101,7	103,8	104,6
Małopolska	103,7	102,4	104,6	106,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

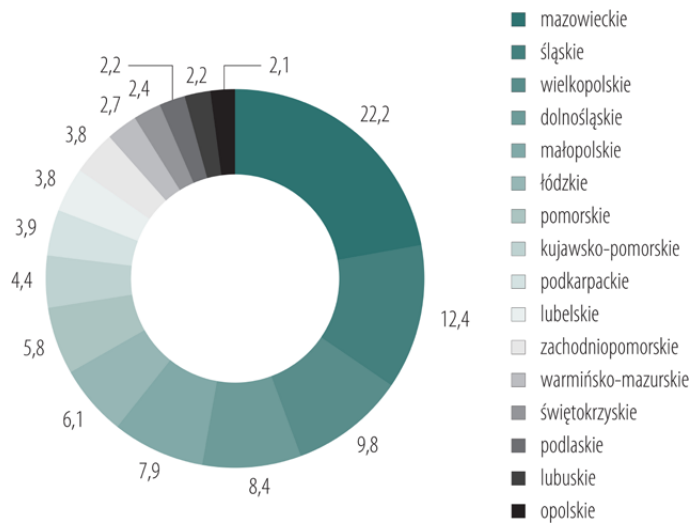
Pod względem wartości wypracowanego PKB w cenach bieżących województwo małopolskie od kilku lat plasuje się na 5. miejscu w Polsce. Pierwsze cztery lokaty zajmują województwa: mazowieckie, śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie.

Tabela 38. Wartość PKB w województwach w latach 2012–2015

Lp.	Województwo	2012	2013	2014	2015
PKB w mln zł (ceny bieżące)					
1.	mazowieckie	356 699	366 343	381 551	398 847
2.	śląskie	207 295	206 348	213 589	222 806
3.	wielkopolskie	154 866	159 835	166 508	176 440
4.	dolnośląskie	139 892	140 251	145 512	151 668
5.	małopolskie	125 081	128 119	134 008	142 109
6.	łódzkie	99 633	101 070	104 951	109 336
7.	pomorskie	94 537	95 039	97 833	103 608
8.	kujawsko-pomorskie	72 092	73 880	76 063	79 730
9.	podkarpackie	62 915	65 104	67 350	70 574
10.	lubelskie	64 275	65 753	67 074	68 712
11.	zachodniopomorskie	61 055	61 651	64 356	67 816
12.	warmińsko-mazurskie	43 895	44 573	46 191	47 853
13.	świętokrzyskie	40 359	39 876	41 304	42 636
14.	lubuskie	35 888	36 582	38 416	39 814
15.	podlaskie	36 337	37 536	38 605	39 599
16.	opolskie	34 572	34 882	36 393	37 774

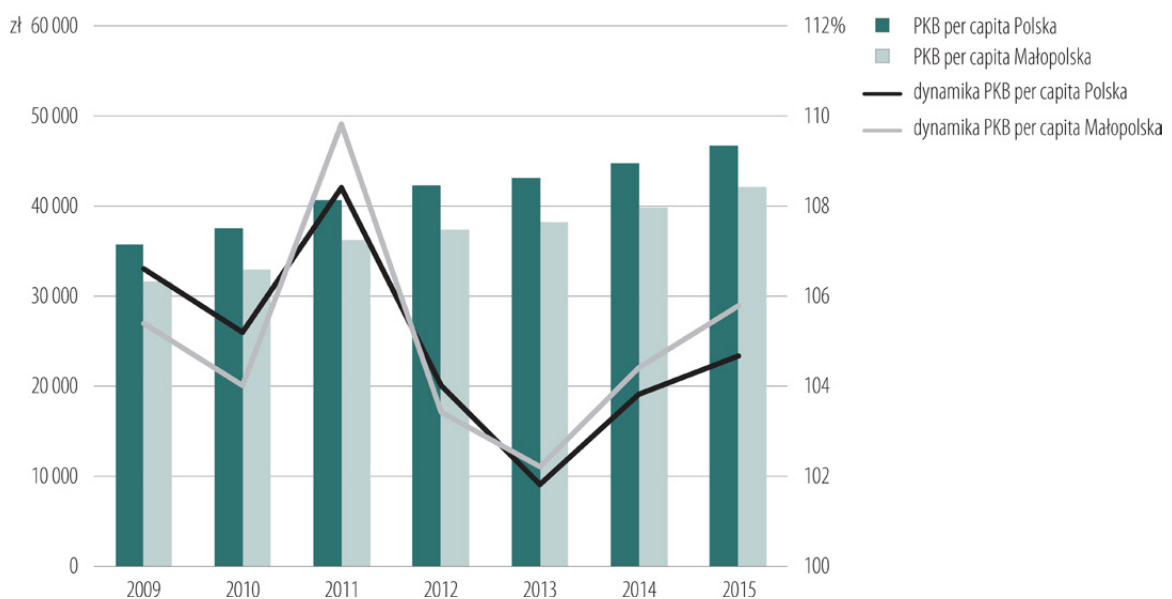
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W Małopolsce w 2015 roku wypracowano 7,9% ogólnopolskiej wartości PKB, a zatem o 0,1 p.p. więcej niż w 2014 roku. Największy udział w tworzeniu PKB od lat niezmiennie ma województwo mazowieckie, a cztery województwa wyprzedzające Małopolskę w rankingu pod względem wartości PKB w cenach bieżących wygenerowały łącznie ponad połowę ogólnopolskiej wartości PKB (52,8%).

Wykres 73. Udział województw w tworzeniu PKB (w cenach bieżących) w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

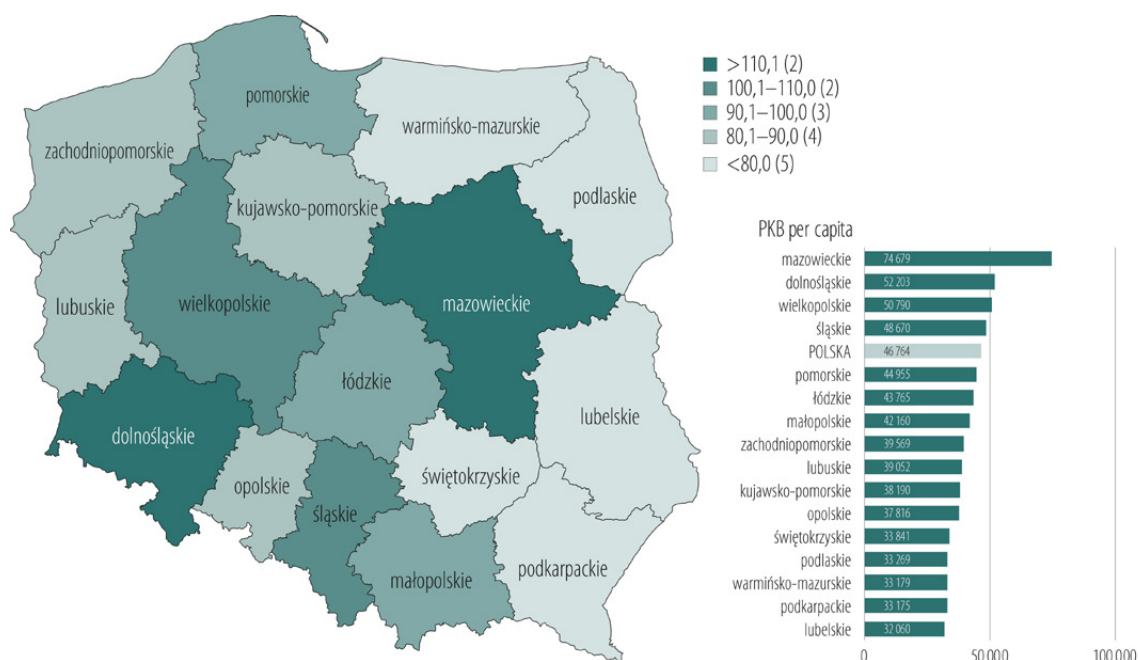
Wartość PKB, która w 2015 roku przypadła na jednego mieszkańca województwa małopolskiego (PKB per capita) wyniosła 42 160 zł i była niższa niż średnia dla całego kraju (46 790 zł). Niemniej jednak, wartość wskaźnika w województwie w latach 2009–2015 niezmiennie wzrastała, a tempo jej zmiany w latach 2013–2015 było większe niż w skali kraju.

Wykres 74. Wartość i dynamika PKB per capita w Polsce i w Małopolsce w latach 2009–2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wypracowana w 2015 roku wartość PKB na mieszkańca pozwoliła Małopolsce uplasować się na 7. miejscu wśród województw, a zatem na tej samej pozycji, co rok wcześniej. Wartość PKB per capita wyższą niż średnia dla całego kraju uzyskały województwa: mazowieckie (74 679 zł), dolnośląskie (52 203 zł), wielkopolskie (50 790 zł) i śląskie (48 670 zł). W województwie mazowieckim wartość wskaźnika była najwyższa i stanowiła około 160,0% wartości ogólnokrajowej. Poza wymienionymi województwami, Małopolskę wyprzedziły również pomorskie i łódzkie. Wartość PKB per capita wypracowanego w Małopolsce stanowiła 90,1% wartości średniej dla całego kraju. W porównaniu z 2014 rokiem wszystkie województwa zanotowały wzrost wartości PKB per capita, a dla województw małopolskiego i wielkopolskiego dynamika zmiany wartości była najwyższa.

Mapa 36. PKB per capita w województwach w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

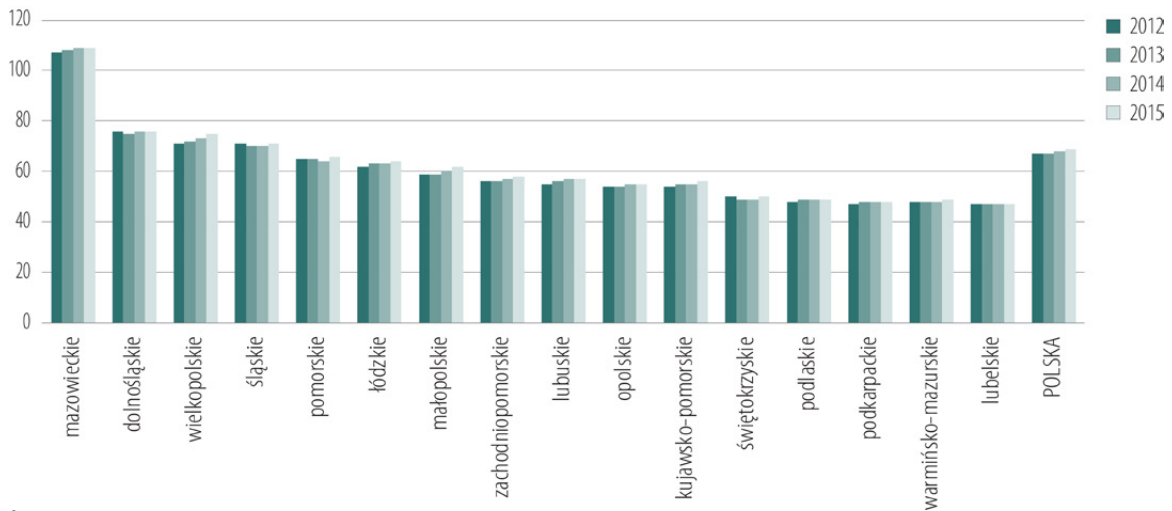
Oszacowana dla podregionu miasto Kraków wartość PKB per capita w 2015 roku (76 283 zł) dała mu 4. lokatę wśród 72 polskich podregionów, za miastem stołecznym Warszawą, miastem Poznań i miastem Wrocław. Pozostałe małopolskie podregiony uplasowały się na bardziej odległych pozycjach. Podregion oświęcimski, z wartością PKB per capita na poziomie 85,7% wartości dla całego województwa zajął 39. miejsce w kraju. Podregion krakowski awansował w rankingu z 52. miejsca w 2014 roku na 45. Na najniższej pozycji, podobnie jak w 2014 roku, uplasował się natomiast podregion nowotarski – w 2015 roku z wartością wskaźnika na poziomie 26 504 zł był 70. wśród 72 podregionów w kraju.

Tabela 39. PKB per capita w małopolskich podregionach

Podregiony	PKB per capita (w cenach bieżących) w 2015 roku		
	w zł	lokata	Małopolska = 100
Kraków	76 283	4	180,9
oświęcimski	36 116	39	85,7
krakowski	34 938	45	82,9
tarnowski	30 575	57	72,5
nowosądecki	29 463	61	69,9
nowotarski	26 504	70	62,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2015 roku wartość wytworzonego w Małopolsce PKB per capita, wyrażona w umownej walucie – standardzie siły nabywczej (PPS), stanowiła 62% średniej wartości dla UE 28. W Polsce wartość wskaźnika przekroczyła średnią unijną jedynie w przypadku województwa mazowieckiego (109%).

Wykres 75. PKB per capita w standardzie siły roboczej (PPS) w województwach w porównaniu do średniej UE 28 (średnia UE 28 = 100%)

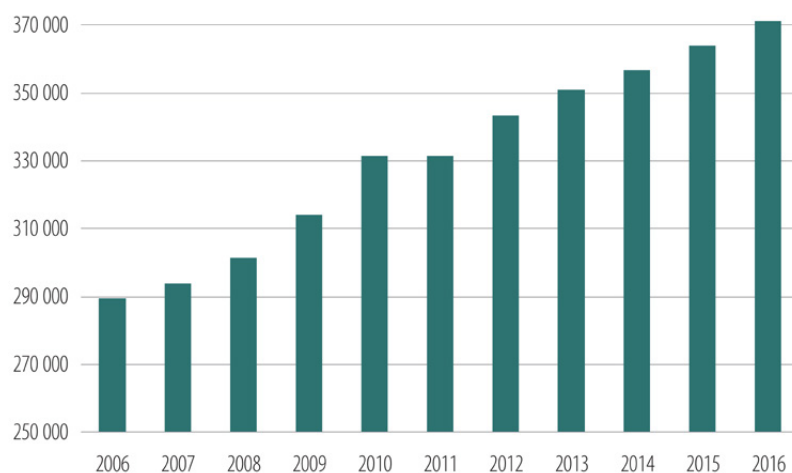
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Dla większości województw PKB per capita w standardzie siły nabywczej, wyrażony jako odsetek średniej dla UE 28, w 2015 roku był wyższy niż w 2012 roku. Jedynie w czterech województwach (dolnośląskim, lubelskim, śląskim i świętokrzyskim) wartość wskaźnika utrzymała się na tym samym poziomie. W Małopolsce we wskazanym okresie wzrosła z 59% do 62% poziomu unijnego.

2. Przedsiębiorczość

Na koniec 2016 roku w województwie małopolskim zarejestrowanych było 371,1 tys. podmiotów gospodarczych w systemie REGON. W porównaniu do 2015 roku, liczba podmiotów zwiększyła się o 7,2 tys. (wzrost o 2,0%). Zarejestrowane podmioty stanowią 8,7% wszystkich podmiotów w Polsce, co daje Małopolsce od kilku lat stabilne 4. miejsce spośród pozostałych regionów, za Mazowszem, Śląskiem i Wielkopolską.

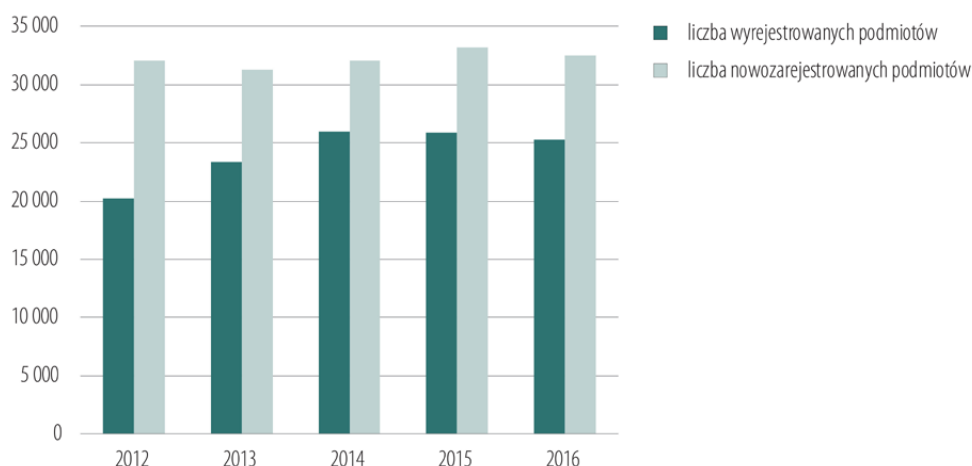
Sektor prywatny skupiał 359,9 tys. podmiotów, tj. 97,0% ogólnej ich liczby, a sektor publiczny 7,9 tys. W ujęciu rocznym liczba podmiotów sektora prywatnego wzrosła o 2,0%, a podmiotów sektora publicznego – o 0,6%. W ostatnich 10 latach w województwie małopolskim obserwowany był stały wzrost liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON.

Wykres 76. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2016 roku w Małopolsce zostało wyrejestrowanych 25,2 tys. podmiotów gospodarczych, jest to o 2,4% mniej niż w roku poprzednim, natomiast wpisanych zostało ponad 32,4 tys. nowych podmiotów (spadek o 2,3% w stosunku do roku poprzedniego).

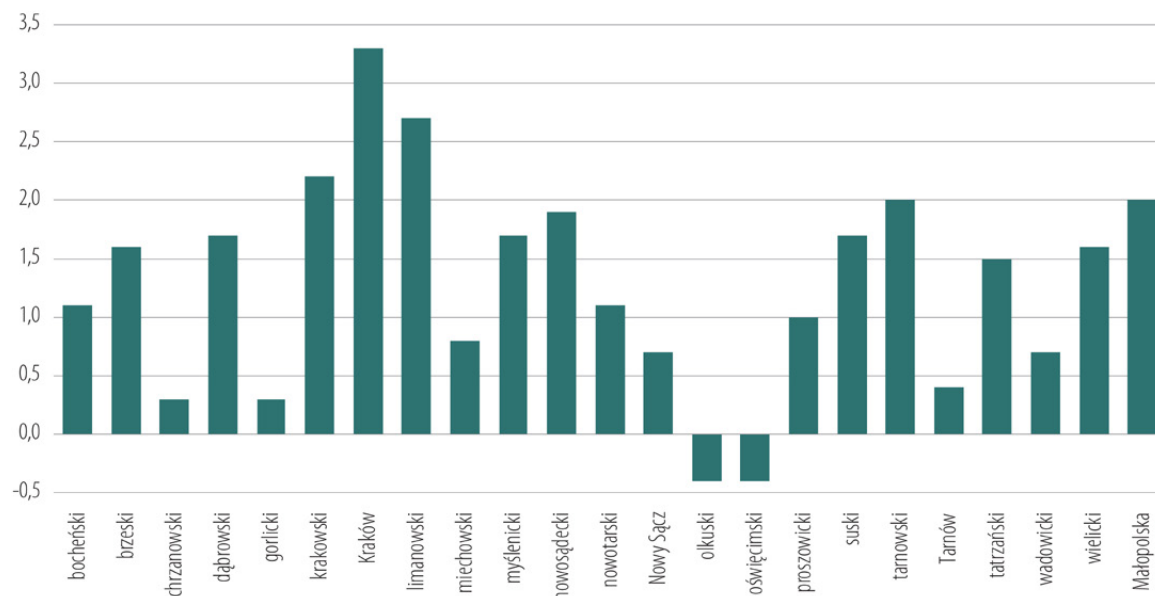
Wykres 77. Liczba wyrejestrowanych i nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W skali województwa małopolskiego w ubiegłym roku zaobserwowano spadek liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w powiatach olkuskim i oświęcimskim (po 0,4%). W pozostałych powiatach i miastach na prawach powiatów w Małopolsce liczba podmiotów gospodarczych rosła, najbardziej w Krakowie – o 3,3% oraz w okolicznych powiatach: wielickim (o 2,4%), krakowskim (2,2%) i myślenickim (1,7%). Wyraźny wzrost odnotowano również w podregionie nowosądeckim (o 1,5%), powiatach: limanowskim (o 2,7%) i nowosądeckim (o 1,9%).

Wykres 78. Dynamika wzrostu liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w Małopolsce (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W stosunku do roku ubiegłego, liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych zwiększyła się w powiatach: proszowickim (6,6%), wielickim (5,9%) oraz dąbrowskim (4,1%), natomiast w powiatach: miechowskim, chrzanowskim i suskim odnotowano tendencję odwrotną, liczba wyrejestrowanych podmiotów zmniejszyła się odpowiednio o 12,9%, 11,8% i 11,2%.

W przypadku nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON, największy wzrost rejestracji w stosunku do 2015 roku odnotowały powiaty: dąbrowski (1,0%), chrzanowski (0,7%), krakowski (0,6%). W przypadku powiatów tarnowskiego, limanowskiego oraz olkuskiego liczba nowych przedsiębiorców w porównaniu do roku ubiegłego była mniejsza odpowiednio o 19,9%, 8,6% i 8,3%.

Tabela 40. Liczba pomiotów nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych w Małopolsce

Powiat	Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w 2015 roku	Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w 2016 roku	Wskaźnik dynamiki (w %) r./r.	Liczba podmiotów wyrejestrowanych w 2015 roku	Liczba podmiotów wyrejestrowanych w 2016 roku	Wskaźnik dynamiki (w %) r./r.
bocheński	769	757	-1,6	671	656	-2,2
brzeski	653	646	-1,1	513	531	3,5
chrzanowski	863	869	0,7	915	807	-11,8
dąbrowski	309	312	1,0	246	256	4,1
gorlicki	824	789	-4,2	709	724	2,1
krakowski	2 435	2 449	0,6	1 943	2 012	3,6
limanowski	1 201	1 098	-8,6	885	820	-7,3
miechowski	346	346	0,0	310	270	-12,9
myślenicki	1 011	1 005	-0,6	839	834	-0,6
nowosądecki	1 893	1 853	-2,1	1 484	1 515	2,1
nowotarski	1 678	1 604	-4,4	1 414	1 423	0,6
olkuski	848	778	-8,3	772	798	3,4
oświęcimski	1 063	989	-7,0	987	1 022	3,5
proszowicki	317	317	0,0	229	244	6,6
suski	664	647	-2,6	579	514	-11,2
tarnowski	1 280	1 245	-2,7	1 018	968	-4,9
tatrzański	877	861	-1,8	771	715	-7,3
wadowicki	1 241	1 181	-4,8	1 157	1 051	-9,2
wielicki	1 275	1 245	-2,4	963	1 020	5,9
Kraków	11 692	11 755	0,5	7 878	7 519	-4,6
Nowy Sącz	847	812	-4,1	722	734	1,7
Tarnów	1 115	893	-19,9	864	826	-4,4
Małopolska	33 201	32 451	-2,3	25 869	25 259	-2,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL.

Najwięcej zarejestrowanych podmiotów miało swoje siedziby na terenie Gminy Miejskiej Kraków: 134,5 tys. (36,2% ogółu), w następnej kolejności były powiaty: krakowski 29,4 tys. (7,9% ogółu), wadowicki 16,3 tys. (4,4% ogółu), nowosądecki 15,7 tys. (4,2% ogółu), nowotarski 15,6 tys. (4,2% ogółu). Powiatami, w których było najmniej zarejestrowanych podmiotów gospodarczych niezmiennie pozostają powiaty: miechowski – 4,4 tys. (1,2%), proszowicki – 3,5 tys. (0,9%) oraz dąbrowski – 3,2 tys. (0,8%).

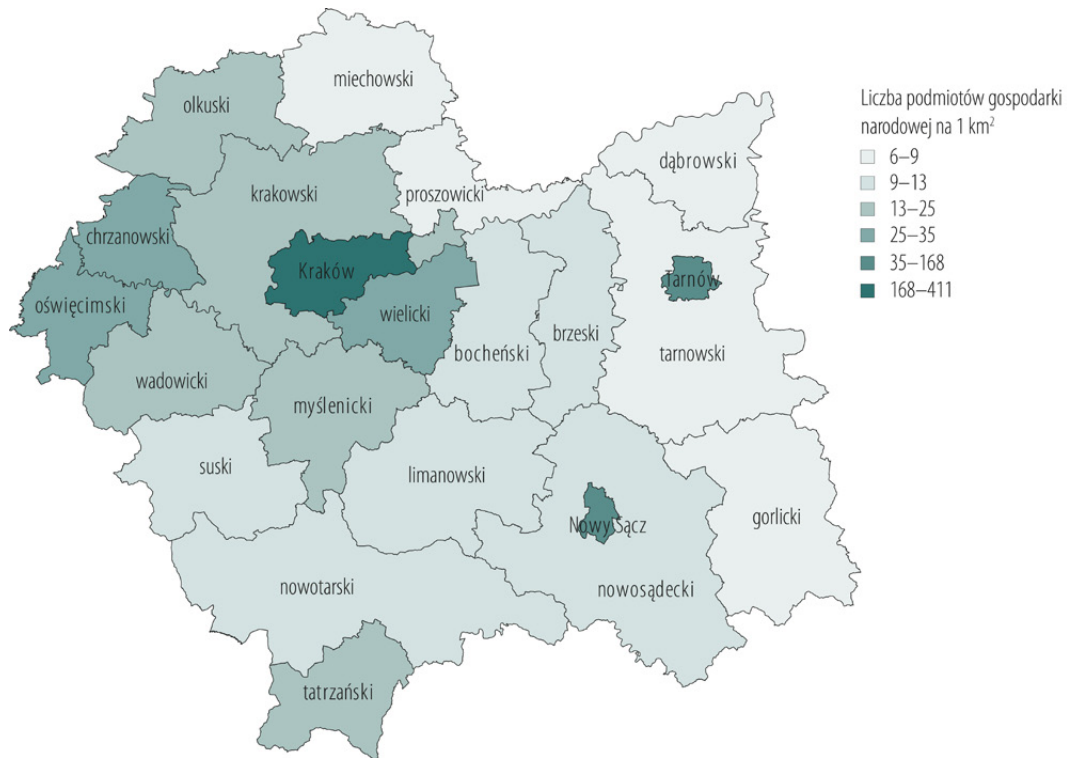
Pod względem liczby zatrudnionych pracowników w Małopolsce zdecydowanie przeważały mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. W 2016 roku w bazie REGON znajdowało się 355 tys. podmiotów tej kategorii. Podmiotów kwalifikujących się do grupy małych (od 10 do 49 pracowników) i średnich (od 50 do 249) przedsiębiorstw było zarejestrowanych w województwie małopolskim odpowiednio 13,3 tys. i 2,4 tys. W stosunku do 2015 roku odnotowano wzrost liczby podmiotów w prawie wszystkich przedziałach zatrudnienia, natomiast w grupie przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 1 000 osób liczba zarejestrowanych podmiotów pozostała na tym samym poziomie.

Tabela 41. Podmioty gospodarki narodowej w województwie małopolskim w 2016 roku (stan na 31 grudnia)

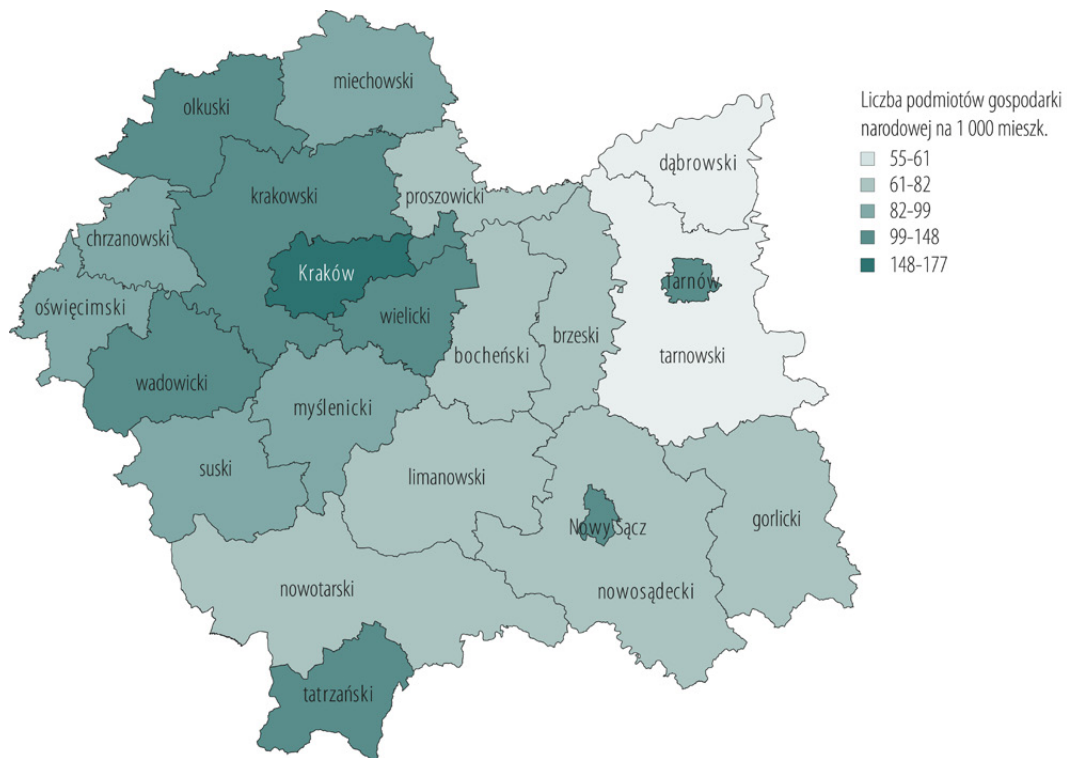
Powiat	Liczba podmiotów	Liczba podmiotów na 1 000 osób	Przedziały zatrudnienia				
			do 9	10–49	50–249	250–999	1 000 i więcej
bocheński	8716	82	8326	328	56	5	1
brzeski	6590	71	6308	246	35	1	0
chrzanowski	11732	93	11222	421	82	7	0
dąbrowski	3217	54	3044	155	16	2	0
gorlicki	7842	72	7467	311	58	5	1
krakowski	29358	108	28238	952	148	18	2
limanowski	9880	76	9453	365	56	4	2
miechowski	4427	89	4274	134	18	1	0
myślenicki	12314	98	11874	369	67	3	1
nowosądecki	15721	74	15038	596	83	4	0
nowotarski	15575	82	14908	581	78	7	1
olkuski	11750	104	11253	415	74	7	1
oświęcimski	14132	91	13576	450	93	11	2
proszowicki	3458	79	3297	137	23	1	0
suski	7947	94	7638	260	45	4	0
tarnowski	12259	61	11666	524	63	5	1
tatrzański	10097	149	9802	263	31	1	0
wadowicki	16326	102	15662	535	112	16	1
wielicki	14060	114	13520	458	74	8	0
Kraków	134514	176	128478	4929	913	155	39
Nowy Sącz	9750	116	9241	379	116	11	3
Tarnów	11442	104	10781	496	146	17	2
Małopolska	371107	110	355066	13304	2387	293	57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Największa koncentracja podmiotów gospodarki narodowej występowała na obszarze Gminy Miejskiej Kraków (411 podmiotów na km²) oraz pozostałych dwóch miast na prawach powiatów: Tarnowa (159) i Nowego Sącza (168). Pod względem zagęszczenia Małopolska Zachodnia wyróżnia się w skali województwa, dla którego średnia wynosi 24 podmioty na km², klasyfikując powyżej średniej powiaty: oświęcimski (35), chrzanowski (32) i wadowicki (24). Do tej grupy również dołącza powiat wielicki (34). Najniższe wskaźniki zagęszczenia występują w powiatach typowo rolniczych, zatem tych o najniższej gęstości zaludnienia: dąbrowskim (6) miechowskim (7), proszowickim (8) i gorlickim (8).

Mapa 37. Koncentracja podmiotów gospodarki narodowej w Małopolsce wg stanu na koniec 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 38. Przedsiębiorczość Małopolan

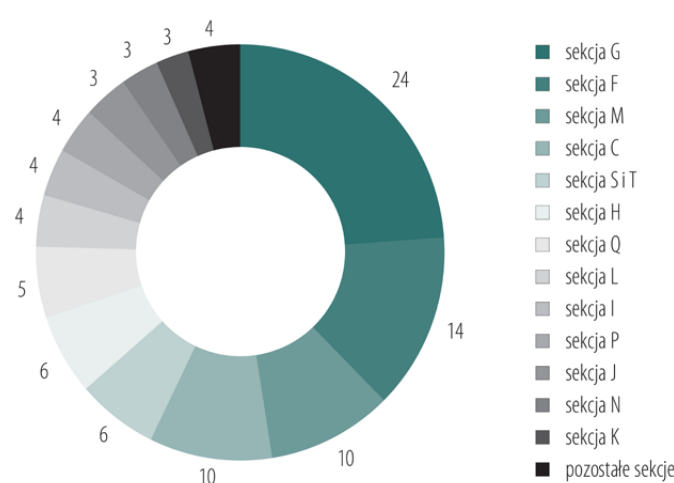
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W województwie małopolskim na koniec 2016 roku średnio na 1 000 mieszkańców było zarejestrowanych 110 podmiotów gospodarki narodowej. Jest to wynik równy średniej krajowej. Analizując przedsiębiorczość mieszkańców Małopolski, można wyróżnić dwa powiaty: Miasto Kraków (177) oraz powiat tatrzański (148).

Wpływ na wysoki poziom w powiecie tatrzańskim ma niewątpliwie turystyka, największa liczba podmiotów zarejestrowana była w sekcji „działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi”, następane w kolejności były sekcje: „handel hurtowy i detaliczny”, „transport i gospodarka magazynowa” oraz „budownictwo”. Widać również duży wpływ Krakowa na otaczające powiaty: krakowski ziemski (108), wielicki (115). Również powyżej średniej wojewódzkiej plasują się pozostałe dwa miasta na prawach powiatu: Nowy Sącz (116) i Tarnów (104).

Zgodnie z klasyfikacją PKD 2007 w Małopolsce w 2016 roku dominowały podmioty reprezentujące sekcje: G (handel hurtowy i detaliczny) – 88,2 tys. podmiotów, F (budownictwo) – 50,9 tys., M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) – 36,8 tys. W porównaniu do średniej krajowej w Małopolsce w 2016 roku działało więcej podmiotów w sekcjach: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo oraz działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.

Wykres 79. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sekcji na koniec 2016 roku

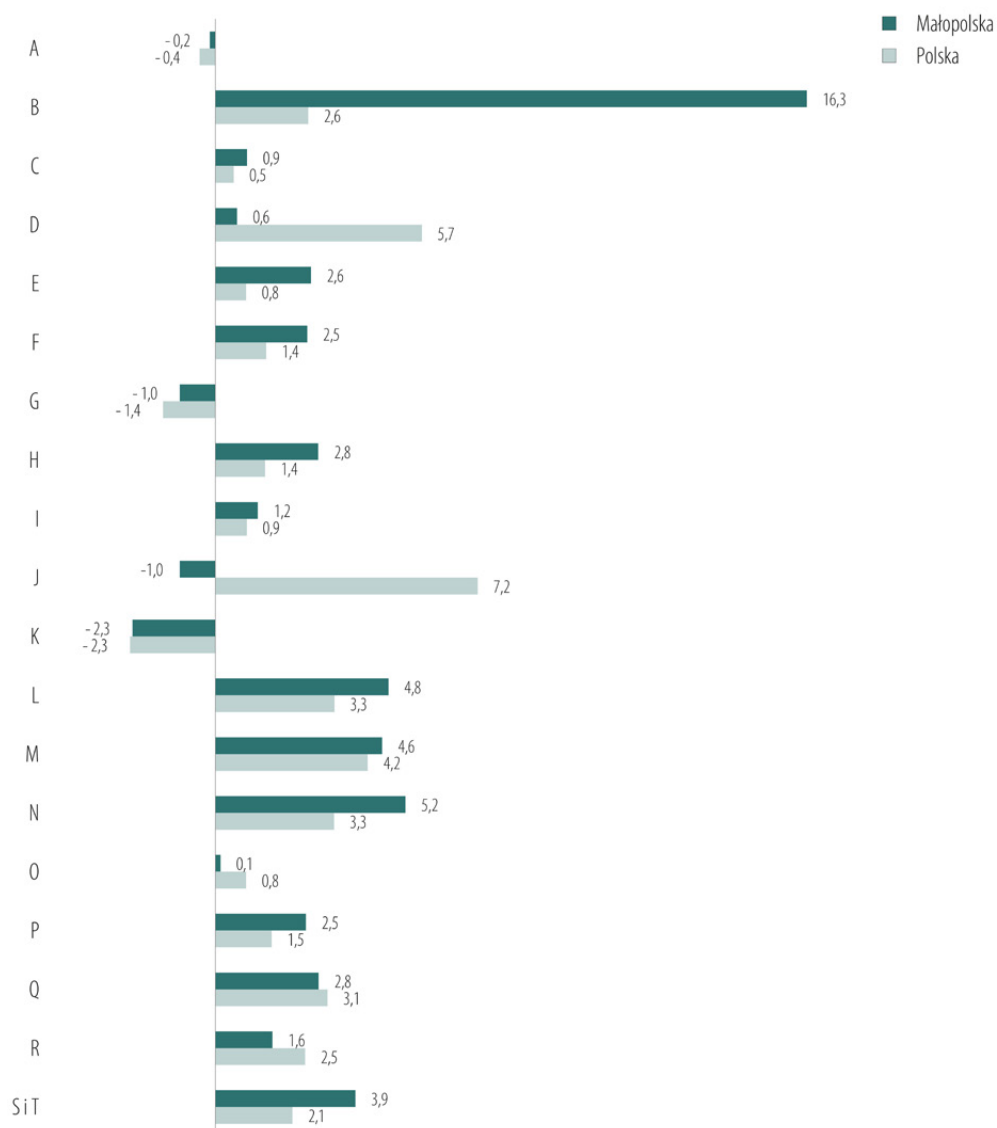
Legenda

Sekcja	Działalność	Sekcja	Działalność
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	K	finansowa i ubezpieczeniowa
B	górnictwo i wydobywanie	L	Sekcja L – Dd
C	przetwórstwo przemysłowe	M	profesjonalna, naukowa i techniczna
D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	N	w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
F	budownictwo	P	edukacja
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna
H	Sekcja H – Tt	R	związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
I	związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	S	pozostała działalność usługowa
J	informacja i komunikacja	T	gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując dynamikę zmiany liczby podmiotów gospodarczych, w Małopolsce zauważyć można tendencję wzrostową, podobnie jak to ma miejsce w skali całego kraju. W latach 2015–2016 w Małopolsce największy wzrost odnotowano w sekcjach: B (górnictwo i wydobywanie) – wzrost o ponad 16% i N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca) – wzrost o ponad 5%. Wzrost oscylujący w granicach 4% odnotowały sekcje: L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości), M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) oraz S i T (pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby). Największy wzrost podmiotów na obszarze całego kraju odnotowano w sekcji D (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych) – o 5,7%, kiedy w Małopolsce w tej sekcji wzrost wyniósł 0,6%. W przypadku spadku liczby podmiotów w rejestrze, największe spadki w okresie 2015-16 odnotowano w sekcjach: K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa) i G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) zarówno na obszarze kraju, jak i województwa.

Wykres 80. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w Polsce i Małopolsce wg sekcji PKD w latach 2015–2016 (w %)

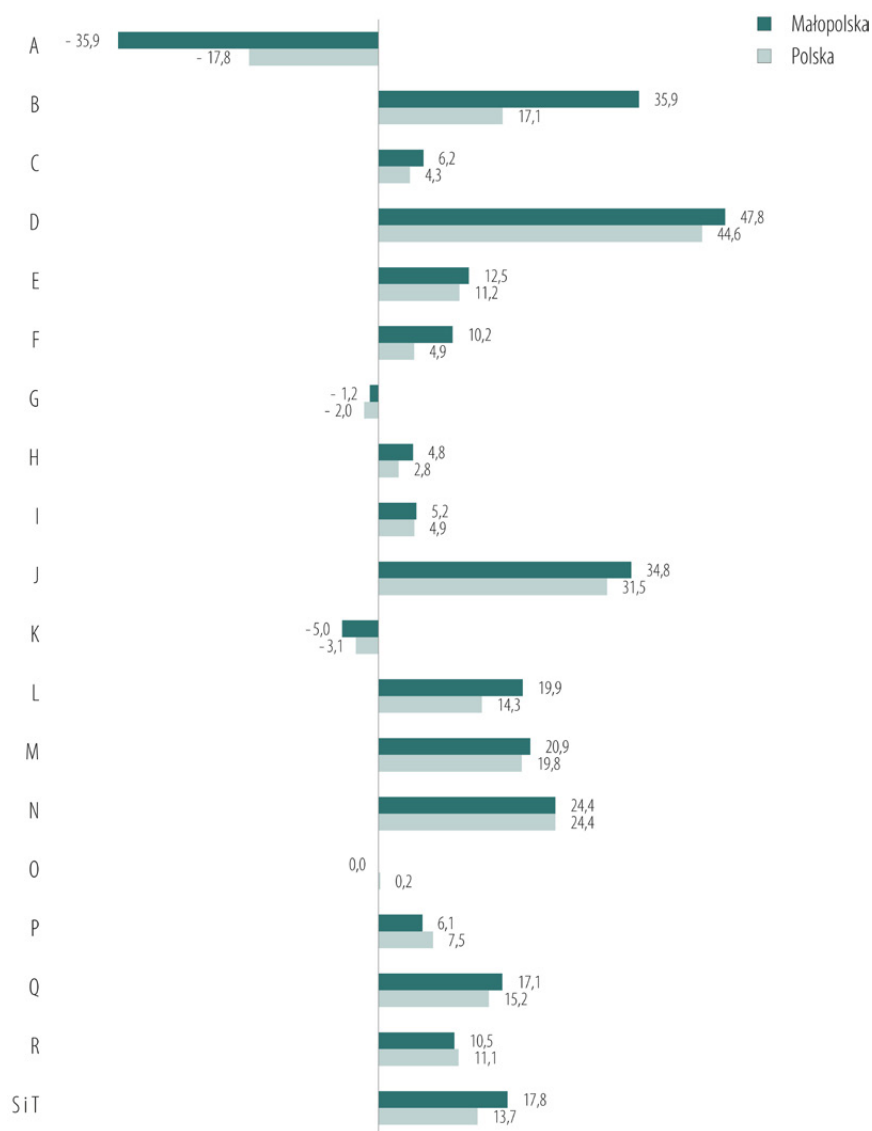

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dynamika zmian w latach 2012–2016 wskazuje, że w Małopolsce najwięcej podmiotów przybyło w sekcjach: D (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych) – wzrost o 47,8%, B (górnictwo i wydobywanie) – wzrost o 35,9%, J (informacja i komunikacja) – wzrost o 34,8% oraz N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca) – wzrost

o 24,4%. We wskazanym przedziale czasowym bilans ujemny występował w sekcjach A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa) i G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle). Największy spadek w Małopolsce podobnie jak w Polsce dotyczył sekcji A (odpowiednio -35,9% i -17,8%).

Wykres 81. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w Polsce i Małopolsce wg sekcji PKD w latach 2012–2016 (w %)

Legenda

Sekcja	Działalność	Sekcja	Działalność
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	K	finansowa i ubezpieczeniowa
B	górnictwo i wydobywanie	L	Sekcja L – Dd
C	przetwórstwo przemysłowe	M	profesjonalna, naukowa i techniczna
D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	N	w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
F	budownictwo	P	edukacja

Sekcja	Działalność	Sekcja	Działalność
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna
H	Sekcja H – Tt	R	związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
I	związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	S	pozostała działalność usługowa
J	informacja i komunikacja	T	gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W rankingu *Lista 500* przygotowanego przez „Rzeczpospolitą” według danych za 2016 rok znalazły się 33 firmy mające swoje siedziby na terenie województwa małopolskiego, z czego 19 w stolicy regionu (57,6% wobec 65,9% w 2015 roku). Liczba podmiotów z Małopolski w rankingu zmniejszyła się o 8 podmiotów w stosunku do roku ubiegłego. W 19. edycji rankingu nie pojawiły się takie firmy jak Tele-Fonika Kable sp. z o.o. sp.k. z Myślenic czy Philip Morris International i Grupa Polska Stal SA z Krakowa.

Tabela 42. Małopolskie przedsiębiorstwa ujęte w 2016 r. w rankingu *Lista 500* (edycja 19.) „Rzeczpospolitej”

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Pozycja w roku 2016	Pozycja w roku 2015	Przychody ze sprzedaży (w mld zł)	Zysk/strata netto (w mln zł)	Przeciętne zatrudnienie
1	Tesco (Polska) sp. z o.o.	Kraków	19	17	10,8	b.d.	28 000
2	BP Europa SE	Kraków	26	20	9,9	352,9	323
3	Grupa Azoty SA GK	Tarnów	33	21	8,9	375,1	b.d.
4	Grupa Can-Pack SA	Kraków	56	55	5,7	814,1	5 322
5	Grupa Valeo w Polsce	Skawina	64	71	5,3	254,5	6 298
6	Synthos SA GK	Oświęcim	71	84	4,7	256,0	2 613
7	Grupa Maspex	Wadowice	80	90	4,3	b.d.	6 803
8	Stalprodukt SA GK	Bochnia	113	108	3,1	345,7	6 036
9	Delphi Poland SA	Kraków	128	132	2,6	37,8	5 340
10	Grupa Kęty SA GK	Kęty	147	161	2,3	277,9	4 650
11	EDF Paliwa Sp. z o.o.	Kraków	174	–	1,8	b.d.	65
12	ZGH Bolesław SA GK	Bukowno	189	–	1,7	224,0	3 417
13	Slovnaft Polska SA	Kraków	191	175	1,7	24,1	36
14	Orlen Południe SA	Trzebinia	216	219	1,4	71,4	638
15	Grupa Fakro	Nowy Sącz	233	229	1,3	b.d.	b.d.
16	Alumetal SA GK	Kęty	244	215	1,3	89,9	606
17	Grupa PDG sp. z o.o. sp.k.	Kraków	249	272	1,2	b.d.	633
18	Comarch SA GK	Kraków	268	260	1,1	75,1	5 304
19	Polindus sp. z o.o. gk	Kraków	276	284	1,0	4,8	534
20	Alma Market SA GK	Kraków	290	195	1,0	-234,0	b.d.
21	Newag SA	Nowy Sącz	324	277	0,8	b.d.	b.d.

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Pozycja w roku 2016	Pozycja w roku 2015	Przychody ze sprzedaży (w mld zł)	Zysk/strata netto (w mln zł)	Przeciętne zatrudnienie
22	Mota-Engil Central Europe SA	Kraków	343	286	0,8	-12,2	1 326
23	Grupa Integer.pl SA	Kraków	364	365	0,7	b.d.	b.d.
24	Wawel SA	Kraków	406	396	0,6	85,0	908
25	Grupa Oknoplast sp. z o.o.	Ochmanów	423	457	0,6	b.d.	1 500
26	Vistula Group SA GK	Kraków	427	460	0,6	35,2	b.d.
27	MPEC Kraków SA	Kraków	437	456	0,6	19,5	714
28	Consofruit Polska sp. z o.o.	Kraków	447	480	0,6	5,5	203
29	Autodistribution Polska sp. z o.o. GK	Kraków	477	486	0,5	0,9	500
30	Foodcare sp. z o.o.	Zabierzów	482	496	0,5	22,2	745
31	MPK SA	Kraków	487	478	0,5	44,9	2 205
32	OTCF SA	Wieliczka	491	–	0,5	b.d.	473
33	InPost SA	Kraków	495	426	0,5	b.d.	b.d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rankingu Lista 500 „Rzeczpospolitej” (19. edycja).

instytucje otoczenia biznesu

Istotnym elementem systemu wsparcia dla podmiotów gospodarczych działających na rynku są instytucje otoczenia biznesu (IOB). Prowadzą one działalność mającą na celu tworzenie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, transferu i komercjalizacji technologii oraz poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw, w szczególności małych i średnich. Do IOB zalicza się przede wszystkim: agencje rozwoju regionalnego, izby gospodarcze, centra transferu technologii, inkubatory przedsiębiorczości, inkubatory technologiczne, parki technologiczne, fundusze kapitału podwyższonego ryzyka, lokalne i regionalne fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeń kredytowych.

Wykaz instytucji wspierających biznes znaleźć można w poprzednich edycjach *Raportu o stanie województwa małopolskiego*, a także na stronie www.malopolska.pl

3. Innowacyjność przedsiębiorstw

Zmienność udziału przedsiębiorstw ponoszących nakłady na działalność innowacyjną była w ostatnich latach nieznaczna i charakteryzowała się naprzemiennymi wzrostami i spadkami. Małopolskie przedsiębiorstwa usługowe odnotowały w 2015¹ roku spadek, utrzymując jednak nieznaczną przewagę nad – także spadającym – udziałem przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje liczoną dla całego kraju. Odnotowany regres to najbardziej gwałtowna zmiana w ostatnich latach: dla Małopolski wyniósł 20% (2.1 p.p.) a dla kraju 26% (2,6 p.p.). Tymczasem w gronie regionalnych firm przemysłowych odnotowano w tym samym roku zwiększenie udziału (o 14%) powodującą, że jest on obecnie większy od krajowego (który także zanotował wzrost – o 5%). Interpretując dane dotyczące nakładów na działalność innowacyjną w perspektywie kilkuletniej, warto mieć na uwadze dwie prawidłowości. Po pierwsze, dane z 2015 roku umacniają trend, wedle którego wektory

1. Najbardziej aktualne dane według stanu na sierpień 2017 r.

dynamiki wydatków w skali regionu dla przedsiębiorstw usługowych są zbieżne z wektorami krajowymi. Dla firm przemysłowych zbieżność taka występuje nieregularnie. Po drugie, odbicia na wykresie udziału nakładów firm usługowych – zarówno krajowych, jak i regionalnych – nie przebijają poprzednich maksimów, a spadki pogłębiają poprzednie minima. W efekcie mierzona omawianym wskaźnikiem liczba firm innowacyjnych konsekwentnie maleje – od 2009 roku skurczyła się w Małopolsce o 31%, a w kraju o 44%. Wśród firm z sektora przemysłowego nie jest identyfikowany tak jednoznaczny regres.

Wykres 82. Udział przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną – sektor usług (lewa strona), sektor przemysłowy (prawa strona)

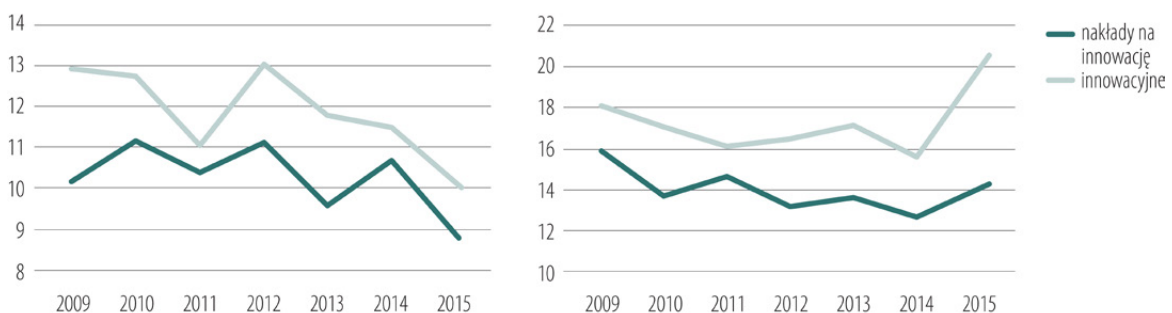
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Nakłady na działalność innowacyjną w firmach w przeliczeniu na 1 osobę aktywną zawodowo wyniosły w 2015 roku w Małopolsce 1 950 zł (niemal 500 zł, czyli 33% więcej niż rok wcześniej), co dało regionowi siódme miejsce w kraju². Nakłady w skali Polski wynoszą 2 515 zł, co oznacza wzrost od poprzedniego roku o około 350 zł, czyli 17%.

Nakłady na działalność innowacyjną, przypadające na jedno przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło nakłady na tego typu działalność, wyniosły w Małopolsce w 2015 roku 5,2 mln zł. W sektorze usług kształtowały się natomiast na poziomie 3,7 mln. Wyniki te plasowały region poniżej średnich dla kraju, wynoszących odpowiednio 6,9 oraz 6,5 mln zł³.

Zestawienie małopolskich firm ponoszących nakłady na innowacje z tymi, które faktycznie innowacje wprowadziły (a więc określanymi mianem innowacyjnych) potwierdzają obserwowaną przez lata prawidłowość. Otóż zarówno przedsiębiorstwa przemysłowe, jak i usługowe bywają innowacyjne nawet jeśli nie poniosły wydatków na ten cel – wprowadzających innowacje jest bowiem więcej niż finansujących je. W sektorze przemysłowym przewaga ta była w 2015 roku wyjątkowo duża i wyniosła 40% (6 p.p.). Przedstawione relacje mają odzwierciedlenie na poziomie krajowym.

Wykres 83. Zestawienie udziału małopolskich przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną z udziałem przedsiębiorstw innowacyjnych – sektor usług (lewa strona), sektor przemysłowy (prawa strona)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

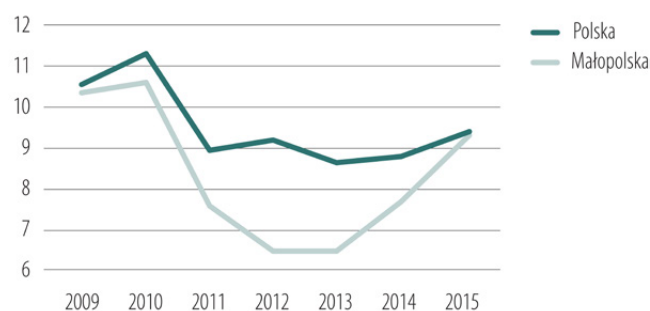
Dostępne dane dotyczące innowacyjności skłaniają do szukania zależności między inwestycją w innowacje a zwrotem. I tak, zwiększone w 2015 roku nakłady przedsiębiorstw przemysłowych na działalność innowacyjną w skali kraju (o 23,2%) i w Małopolsce (o 7,9%) szły w parze ze wzrostami udziału przychodów ze sprzedaży

2. GUS wykazuje braki danych (stan na 24 VIII 2017) dla dwóch województw – mazowieckiego i łódzkiego – które rok wcześniej odnotowały wyższe niż Małopolska nakłady na 1 osobę.
3. GUS, Urząd Statystyczny w Szczecinie, *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015*, Warszawa 2016, s. 90.

produktów innowacyjnych w krajowych (o 8%) i małopolskich (23%) przedsiębiorstwach przemysłowych. Mimo zbieżności wektorów zmian, dane te nie pokazują bezpośredniego przełożenia nakładów na przychody, co jest konsekwencją, między innymi, odłożonego w czasie zwrotu z inwestycji w innowacje. Należy też pamiętać, że przywołane nakłady wyrażone są w wartościach bezwzględnych, a przychody w zrelatywizowanych. Niezależnie od przyczyn, warto zwrócić uwagę, że małopolski udział przychodów z innowacji po raz pierwszy od 7 lat zrównał się – w sektorze przemysłowym – z analogicznym udziałem krajowym.

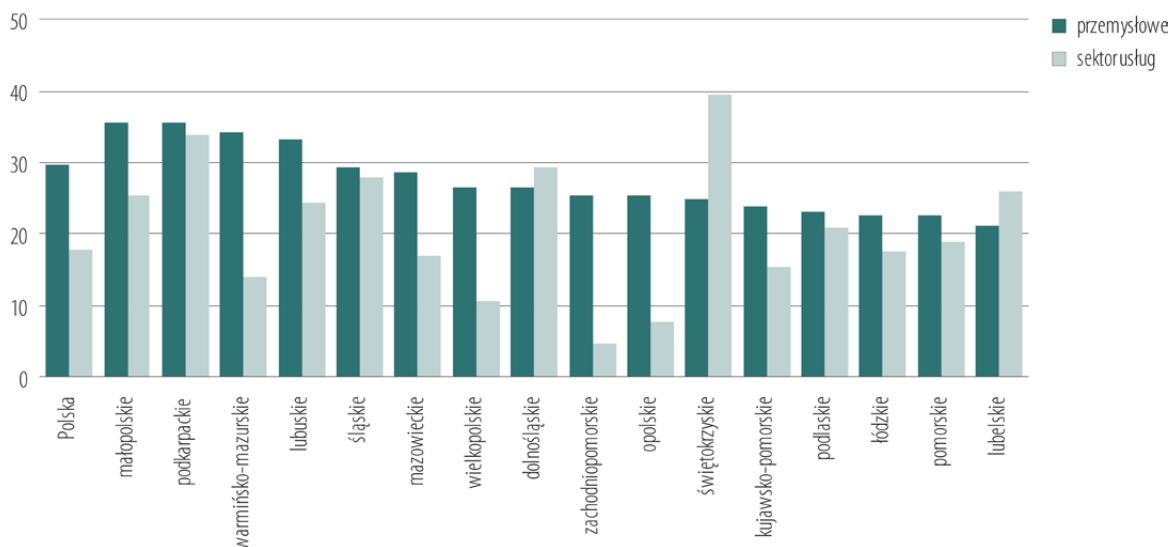
Analogiczne do przedstawionych na powyższym wykresie dane za 2015 rok dla przedsiębiorstw usługowych wskazują na udział wynoszący w skali kraju 3% (spadek o 0,3 p.p.), natomiast w Małopolsce 2,4% (wzrost o 1 p.p.). Wobec nieoczywistego zwrotu z inwestycji w innowacje, przedsiębiorcy chętnie sięgają po wsparcie publiczne. W Małopolsce taka pomoc cieszyła się w ostatnich latach dużą popularnością – skorzystało z niej 25% aktywnie innowacyjnych przedsiębiorstw usługowych i więcej niż co trzecie przemysłowe (35,6%). Dla przemysłu był to najwyższy wynik w skali wszystkich regionów, natomiast dla usług szósty. Jeśli wziąć pod uwagę zsumowaną wartość odsetek wspartych firm przemysłowych i usługowych okaże się, że Małopolska odnotowuje trzeci najwyższy wynik – po województwach podkarpackim i świętokrzyskim. W konsekwencji wsparcie działalności innowacyjnej trafia do wyraźnie szerszego grona małopolskich firm innowacyjnych niż w przypadku kraju – średnia objętych nim przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce wyniosła bowiem 29,7%, a usługowych 17,8%.

Wykres 92. Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

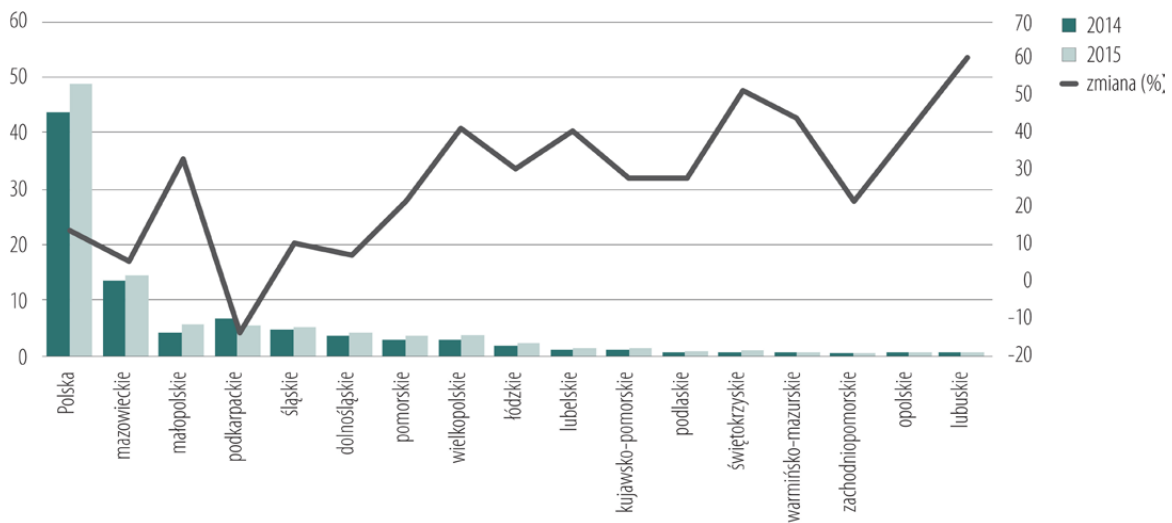
Wykres 84. Przedsiębiorstwa sektora usług i przemysłowe, które w latach 2013–2015 otrzymały publiczne wsparcie na działalność innowacyjną – odsetek w gronie przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015*, GUS, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2016.

Możliwość wprowadzenia na rynek innowacji w dużej mierze zależy od struktury kadr przedsiębiorstw. Małopolskie firmy przez rok (między 2014 a 2015) zwiększyły swój potencjał badawczo-rozwojowy, zatrudniając 33% więcej badaczy i wynalazców – pod względem przyrostu region uplasował się w połowie wojewódzkiej listy rankingowej. Jednocześnie odnotował awans na drugie miejsce, jeśli chodzi o bezwzględną liczbę personelu – szerszą kadrę badawczo-naukową ma tylko Mazowsze i Podkarpacie⁴.

4. Szerzej na temat sektora badawczo-rozwojowego w Małopolsce w rozdziale *Nauka*.

Wykres 85. Zatrudnieni w B+R w sektorze przedsiębiorstw (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Jeśli chodzi natomiast o udział pracowników B+R z sektora przedsiębiorstw w ogólnym regionalnym zatrudnieniu w B+R, prym od kilku lat wiezie Podkarpacie, które dystansuje pozostałe województwa ze wskaźnikiem na poziomie 67% w 2015 roku. Kolejne województwo odnotowało wartość 39%, natomiast Małopolska plasuje się w środku stawki z wynikiem 30%, odnotowując roczny przyrost udziału równy 6 p.p.

W Małopolsce współpracę w zakresie działalności innowacyjnej w latach 2013–2015 podjęło 27,7% przedsiębiorstw przemysłowych aktywnych innowacyjnie, a więc o 0,7 p.p. mniej w porównaniu z latami 2012–2014 oraz o 2 punkty mniej niż w skali kraju. Od 2008 roku odsetek współpracujących stopniowo – choć nie jednostajnie – się obniża. Dla Polski o niecałe 5 p.p., a dla Małopolski o prawie 6 p.p. Dużą zmiennością w czasie charakteryzują się analogiczne wyniki dla regionalnych przedsiębiorstw usługowych. W latach 2013–2015 współpracę w zakresie działalności innowacyjnej podjęło 22,2% takich firm (aktywnych innowacyjnie), przy czym wynik ten był zdecydowanie niższy niż rok wcześniej (w latach 2012–2014), a ten z kolei niemal trzykrotnie wyższy niż w okresie poprzedzającym (lata 2011–2013). Bardziej stabilny jest kilkuletni trend krajowy, który wskazuje na stopniowe obniżanie się udziału współpracujących przedsiębiorstw usługowych.

Tabela 43. Udział przedsiębiorstw, które współpracowały (z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami niekomercyjnymi) w zakresie działalności innowacyjnej, w przedsiębiorstwach aktywnych innowacyjnie (%)

		2008–2010	2009–2011	2010–2012	2011–2013	2012–2014	2013–2015
Przemysłowe	Polska ogółem	33,8	32,6	33,8	28,4	30,1	29,1
	Małopolska ogółem	33,5	29,9	32	31,9	28,4	27,7
Usługowe	Polska ogółem	32,8	28,1	27,3	23	24,6	24,4
	Małopolska ogółem	33,8	30,9	36,1	10,9	28,6	22,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Gospodarka oparta na wiedzy w województwie małopolskim w latach 2010–2014*, GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2016 oraz *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015*, GUS, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2016.

Innowacyjność przedsiębiorstw jest promowana, stymulowana i wspierana za pomocą strategicznych i operacyjnych dokumentów regionalnych. Ramy interwencji zostały nakreślone w programie Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2020, który jest dokumentem określającym priorytety i cele rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa małopolskiego do 2020 roku. Jeden z priorytetów strategii to dosłownie stymulowanie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, czyli zestaw działań prowadzących do ograniczania barier i obniżanie kosztów wdrażania innowacji oraz upodmiotowienia przedsiębiorstw

w zakresie kreowania polityki innowacyjnej. W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 zwiększenie nakładów na działalność badawczo-rozwojową przedsiębiorstw jest zagwarantowane dzięki działaniom zapisanym w I Osi Priorytetowej dokumentu: Gospodarka Wiedzy.

Środki z Osi I są pożytkowane wyłącznie na projekty wpisujące się w dziedziny inteligentnych specjalizacji regionu. Od uruchomienia konkursów w Osi I do połowy 2017 roku, przedsiębiorstwa złożyły 593 wnioski o wsparcie. Ich wartość przekroczyła miliard złotych. Dofinansowanie opiewające łącznie na 80 mln zł uzyskało 185 firm. Największa aktywność projektowa dostrzegana jest w ramach specjalizacji Technologie informacyjne i komunikacyjne (TIK). Przedsiębiorcy złożyli w konkursach 208 projektów z tej dziedziny. W pozostałych dziedzinach specjalizacyjnych odnotowano od 63 do 125 aplikacji. W dziedzinie TIK odnotowano także najwyższą liczbę projektów dofinansowanych: 49.

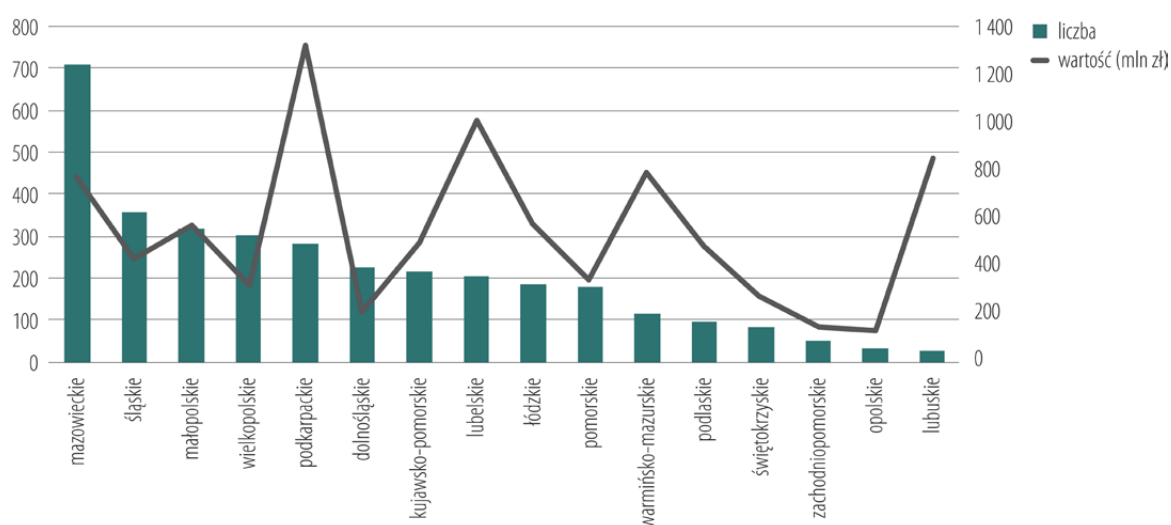
Tabela 44. Aktywność projektodawców w ramach I Osi Priorytetowej RPO. Wnioski złożone przez przedsiębiorstwa wg Poddziałań i specjalizacji regionalnej (wg stanu na 30.06.2017 roku)

Regionalne Inteligentne Specjalizacje	Poddziały*			
	1.2.1	1.2.2	1.2.3	łącznie
RIS 1. Nauki o życiu	44	8	70	124
RIS 2. Energia zrównoważona	20	5	39	64
RIS 3. Technologie informacyjne i komunikacyjne	92	10	106	208
RIS 4. Chemia	37	20	66	125
RIS 5. Produkcja metali i wyrobów metalowych z mineralnych surowców niemetalicznych	21	11	31	63
RIS 6. Elektrotechnika i przemysł maszynowy	15	11	30	56
RIS 7. Przemysły kreatywne i czasu wolnego	17	7	56	80
Suma końcowa ⁵	246	72	398	
Ogólna liczba złożonych wniosków	210	49	334	593

* Poddziały 1.2.1 Projekty badawczo-rozwojowe przedsiębiorstw, Poddziały 1.2.2 Infrastruktura badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw, Poddziały 1.2.3 Bony na innowacje

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości.

Wykres 86. Aktywność projektodawców w ramach POIR. Wnioski (wpisujące się w Krajową Inteligentną Specjalizację) złożone i ich wartości wg województw (wg stanu na 31.03.2017 roku)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych przekazanych przez Ministerstwo Rozwoju.

5. Wiersz sumuje ilość specjalizacji regionalnych, w które wpisują się wnioskowane projekty. Liczba specjalizacji, w które wpisują się projekty jest różna od liczby wniosków, ponieważ projekty mogą wpisywać się w więcej niż jedną specjalizację.

Małopolskie firmy budują lub wzmacniają swoją innowacyjność, także opierając się na narzędziach dostępnych z poziomu krajowych programów operacyjnych, szczególnie z Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój. Do końca marca 2017 roku złożyły doń 325 projektów wpisujących się w Krajowe Inteligentne Specjalizacje. Większą aktywność aplikacyjną wykazały województwa śląskie (360) i mazowieckie (712). Miały one jednocześnie – obok Dolnego Śląska i Wielkopolski – najniższe średnie wartości wnioskowanych kwot.

— case study

Od 2013 roku województwo realizuje corocznie program *Małopolska – tu technologia staje się biznesem*. W 2017 roku przeprowadzona została jego piąta edycja. Celem programu jest wzmocnienie potencjału i zwiększenie liczby wydarzeń i spotkań technologicznych, tzw. tech-eventów, a przez to rozwój społeczności start-upowej w regionie. W latach 2013–2017 województwo było partnerem ponad 80 w ramach przedsięwzięcia. Uczestniczyło w nich ponad 80 tys. osób.

Dzięki spotkaniom młode, prężne firmy z regionu oraz osoby zainteresowane prowadzeniem własnej firmy mają możliwość pozyskania wiedzy i nawiązywania kontaktów biznesowych. O frekwencyjnym sukcesie programu decyduje ogromny potencjał środowisk start-upowych w Małopolsce. Kraków, jako stolica regionu, jest drugim w Polsce – po Warszawie – ośrodkiem dla lokalizacji start-upów (wg raportu *Polskie Start-upy – Raport 2016*, opracowanego przez Fundację Startup Poland, 11% polskich start-upów działa w Krakowie).

Kilka wydarzeń odbywających się w ramach programu zyskało na przestrzeni ostatnich lat renomę i weszło do regionalnego kalendarza imprez cyklicznych, m.in. Startup Stage, TEDx Kazimierz, SaaS Meetup, Open Coffee KRK, #e-biznes festiwal.

W najbliższych latach planowane są kolejne edycje programu *Małopolska – tu technologia staje się biznesem*. Nabór będzie miał charakter otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego i będzie rozpowszechniany na stronie internetowej www.małopolska.pl i w mediach społecznościowych.

4. Atrakcyjność inwestycyjna

Atrakcyjność inwestycyjna regionu to zdolność do przyciągania inwestycji krajowych i zagranicznych. Ranking atrakcyjności przygotowywany jest co roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. Ranking *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2016* powstał na bazie oceny kilku czynników, takich jak: dostępność transportowa, zasoby i koszty pracy, rynek zbytu, infrastruktura gospodarcza, infrastruktura społeczna, bezpieczeństwo powszechne oraz aktywność województw wobec inwestorów (poszczególne oceny złożyły się na syntetyczny wskaźnik). W 2016 roku województwo małopolskie zajęło 4. pozycję w zestawieniu regionów pod kątem atrakcyjności inwestycyjnej (utrzymuje tę lokatę od 2013 roku po awansie z 5. miejsca). Na bazie wyników badania województwa podzielono na pięć klas: o najwyższej (miejsca 1–3 w zestawieniu), wysokiej (4–6), przeciętnej (7–9), niskiej (10–12) oraz najniższej atrakcyjności inwestycyjnej. Małopolska znalazła się w grupie województw o wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej. Wyprzedziły ją województwa: śląskie, dolnośląskie i mazowieckie. Do głównych atutów Małopolski należy zaliczyć przede wszystkim: zasoby i koszty pracy oraz infrastrukturę społeczną (w obydwóch przypadkach 2. miejsce w rankingu). W dalszej kolejności o jej pozycji stanowią: rynek zbytu oraz infrastruktura gospodarcza (obydwa 4. miejsce w rankingu). Do słabych stron atrakcyjności inwestycyjnej województwa trzeba zaliczyć głównie dostępność transportową (10. miejsce w rankingu). Jeśli chodzi o poszczególne rodzaje inwestycji to podzielono je na trzy kategorie: przemysłową, usługową i zaawansowaną technologicznie. Województwo małopolskie zostało zaklasyfikowane do grupy najatrakcyjniejszych województw pod kątem inwestycji o charakterze usługowym (3. miejsce w rankingu za województwami śląskim i mazowieckim) i zaawansowanej technologicznie (2. miejsce w rankingu za województwem mazowieckim). Natomiast w kategorii przemysłu region zaliczono do grupy województw o wysokiej atrakcyjności (5. miejsce w rankingu za województwami: śląskim, dolnośląskim, łódzkim i zachodniopomorskim). Zestawienie wszystkich województw pod kątem ich syntetycznej oceny oraz pozycji w każdym z ocenianych kryteriów zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 45. Porównanie lokat województw w analizowanych kategoriach „atrakcyjność inwestycyjna” województw w latach 2015 i 2016

Miejsce 2016	Lokata w rankingu ogólnopolskim w poszczególnych kryteriach															
	Województwa wg atrakcyjności inwestycyjnej		Dostępność transportowa		Zasoby i koszty pracy		Rynek zbytu		Infrastruktura gospodarcza		Infrastruktura społeczna		Bezpieczeństwo powszechne		Aktywność wobec inwestorów	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
1	śląskie	7	6	1	1	2	2	2	2	1	2	14	14	2	7	
2	dolnośląskie	5	5	5	5	3	5	1	1	3	3	16	16	1	1	
3	mazowieckie	1	1	10	11	1	1	3	3	4	4	15	15	5	4	
4	małopolskie	10	10	2	2	4	4	4	4	2	1	8	9	8	8	
5	wielkopolskie	2	2	3	3	9	6	5	5	11	10	5	5	6	5	
6	zachodniopomorskie	3	3	12	10	8	7	8	7	6	6	10	10	3	2	
7	łódzkie	6	7	4	4	7	8	7	8	9	8	11	11	7	6	
8	pomorskie	11	11	8	9	5	3	10	10	5	5	13	13	4	3	
9	opolskie	9	9	13	12	10	11	6	6	13	14	9	8	9	9	
10	kujawsko-pomorskie	8	8	7	7	11	10	16	14	7	7	6	6	11	10	
11	lubuskie	4	4	11	13	6	9	11	11	14	13	12	12	14	13	
12	podkarpackie	14	14	6	6	12	13	9	9	10	11	1	1	13	12	
13	świętokrzyskie	12	15	9	14	16	16	14	12	8	12	3	7	16	11	
14	lubelskie	13	12	15	8	13	15	12	16	16	9	2	4	12	16	
15	warmińsko-mazurskie	15	13	14	15	15	12	13	13	12	16	7	2	10	14	
16	podlaskie	16	16	16	16	14	14	15	15	15	15	4	3	15	15	

Źródło: Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2015 i 2016, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2015 i 2016.

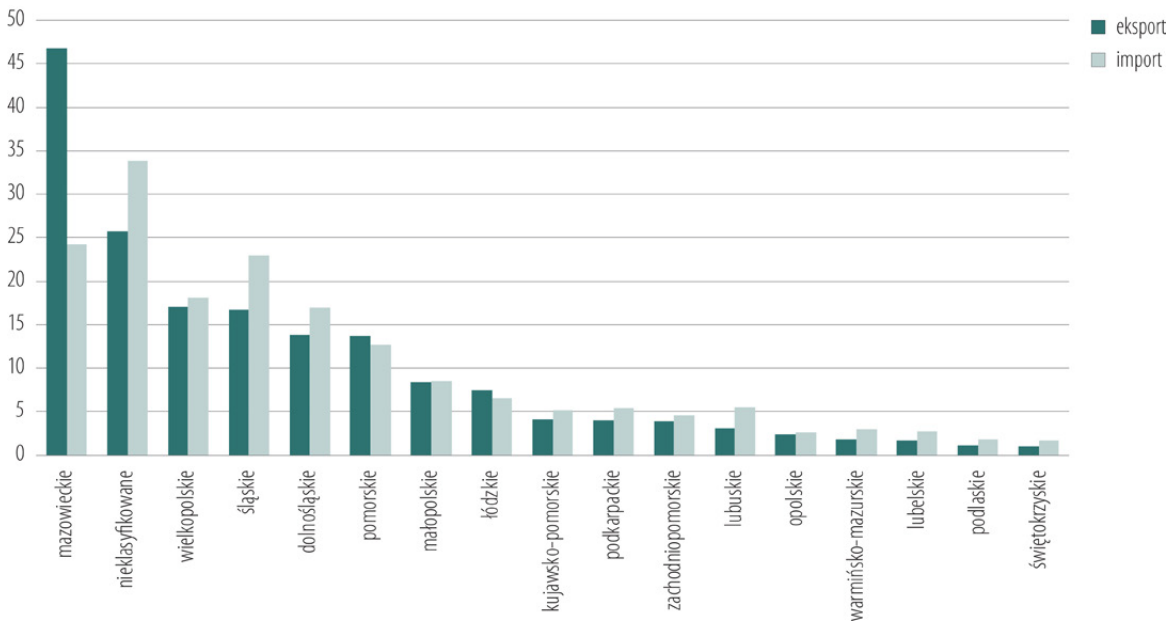
Raport uwzględnia również wewnątrzregionalne zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej na poziomie podregionów (pełny ranking obejmuje 60 pozycji). W województwie małopolskim wyróżniono następujące podregiony:

- › Oświęcimski – ocena atrakcyjności inwestycyjnej: przemysł – najwyższa (5. miejsce w kraju), usługi – wysoka (13. miejsce w kraju), zaawansowana technologicznie – wysoka (21. miejsce w kraju).
- › Krakowski – ocena atrakcyjności inwestycyjnej: przemysł – najwyższa (9. miejsce w kraju), usługi – najwyższa (3. miejsce w kraju), zaawansowana technologicznie – najwyższa (2. miejsce w kraju).
- › Tarnowski – ocena atrakcyjności inwestycyjnej: przemysł – przeciętna (34. miejsce w kraju), usługi – niska (41. miejsce w kraju), zaawansowana technologicznie – przeciętna (31. miejsce w kraju).
- › Nowosądecki ocena atrakcyjności inwestycyjnej: przemysł – niska (47. miejsce w kraju), usługi – niska (38. miejsce w kraju), zaawansowana technologicznie – niska (42. miejsce w kraju).
- › Nowotarski – ocena atrakcyjności inwestycyjnej: przemysł – najniższa (53. miejsce w kraju), usługi – wysoka (19. miejsce w kraju), zaawansowana technologicznie – przeciętna (28. miejsce w kraju).

5. Handel zagraniczny

Wartość małopolskiego eksportu w 2015 roku wyniosła prawie 8 473 mln euro. Wielkość ta plasuje województwo małopolskie na 6. miejscu w kraju wśród innych regionów. Natomiast wartość importu wyniosła w 2014 roku 8 442 mln euro. Pod tym względem Małopolska również zajmuje 6. miejsce w Polsce. W obu kategoriach zdecydowanym liderem jest województwo mazowieckie.

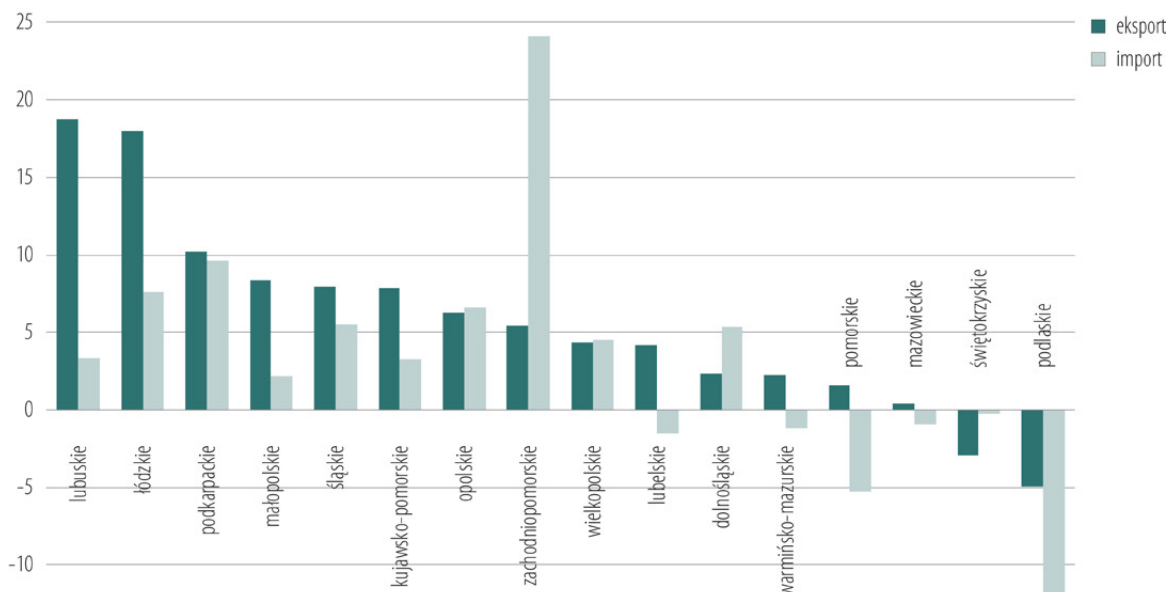
Wykres 87. Wartość eksportu i importu w 2015 roku (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Celnej w Warszawie.

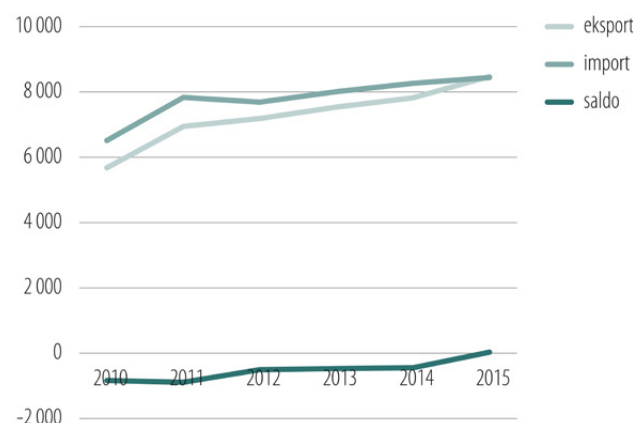
Wzrost eksportu Małopolski w stosunku do roku poprzedniego wyniósł 8,4% (w 2014 – 7 820 mln euro). Z kolei import w województwie w analogicznym okresie wzrósł o 2,1% (2014 – 8 265 mln euro). Najwyższy wzrost eksportu zanotowano w województwach lubuskim (18,8%) i łódzkim (18,0%). Najgorzej zjawisko to wyglądało w województwach podlaskim (-5,0%) i świętokrzyskim (-2,9%). Były to jedyne regiony, gdzie odnotowano spadek wartości eksportu w stosunku do poprzedniego roku.

Wykres 88. Zmiany eksportu i importu w 2015 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Celnej w Warszawie.

Wykres 89. Saldo wymiany zagranicznej w Małopolsce w latach 2010–2015 (w mln euro)

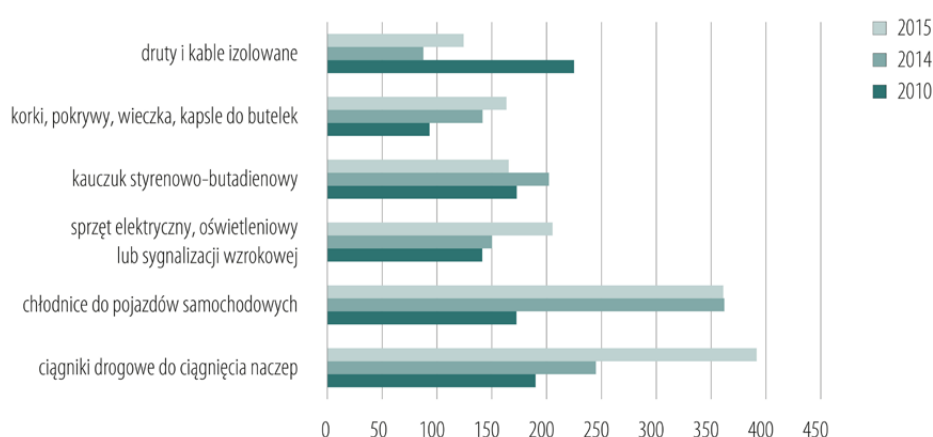
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Izby Celnej w Warszawie.

i jednocześnie odnotowano nadwyżkę w wymianie handlowej na poziomie 3,4 mld euro.

W 2015 roku w województwie małopolskim działało 3 371 przedsiębiorstw prowadzących eksport. Jest to czwarty wynik w skali kraju za Mazowszem, które jest zdecydowanym liderem (8 690), Śląskiem (4 367) oraz Wielkopolską (4 313). W Małopolsce liczba firm eksportujących systematycznie rośnie rok do roku. W porównaniu do roku 2014 przybyło 130 eksporterów (wzrost 4%), a w porównaniu z rokiem 2010 ponad 1 000 (wzrost 44,8%). Liczba importerów w Małopolsce w roku 2015 wyniosła 3 949 i w porównaniu do roku wcześniejszego była niższa (2014 – 4 123) – jest to ogólna tendencja obserwowana w każdym województwie, wzrost nastąpił tylko wśród firm zaliczanych do kategorii «niesklasyfikowane». Natomiast w odniesieniu do 2010 roku widoczny jest wzrost (2010 – 3 452). Największa liczba importerów jest w województwie mazowieckim, a najmniejsza w opolskim i świętokrzyskim.

Najważniejsze towary eksportowe Małopolski według klasyfikacji CN (Nomenklatura scalona – podstawowa klasyfikacja towarów w obrocie międzynarodowym) to: ciągniki drogowe do ciągnięcia naczep (wartość eksportu – 391,5 mln euro), chłodnice do pojazdów samochodowych (361,1 mln euro) i sprzęt elektryczny, oświetleniowy lub sygnalizacji wzrokowej (205,4 mln euro).

Wykres 90. Najważniejsze towary eksportowe w Małopolsce (w mln euro)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Celnej w Warszawie.

Branża Ciągniki drogowe do ciągnięcia naczep w skali roku zanotowała znaczący wzrost eksportu o niemal 150 mln euro, co przełożyło się na uzyskanie pozycji lidera eksportu w Małopolsce. Od 2010 roku wartość eksportu tej gałęzi przemysłu wzrosła ponaddwukrotnie, o 201,6 mln euro. Druga z najważniejszych branż małopolskiego eksportu, czyli Produkcja chłodnic do pojazdów samochodowych, w skali roku utrzymała wartość eksportu na niemal niezmiennym poziomie, natomiast od 2010 roku, również wzrosła ponaddwukrotnie. W skali czasowej 2010–2015 znamieny jest znaczny spadek eksportu branży Druty i kable elektryczne, największego eksportera w 2010 roku z wartością 225,1 mln euro do 124,3 mln euro w 2015 roku (spadek o 44,8%).

Największy udział – wynoszący 33,7% (2 mld 857 mln euro) – w eksporcie województwa ma miasto Kraków. Powiaty krakowski i wielicki to następnymi co do wielkości eksporterzy i jedyne powiaty, których udział w eksporcie wyniósł ponad 10%, odpowiednio – 15,2% (1 mld 284 mln) oraz 12,5% (1 mld euro). Powiat tatrzański jest natomiast najskromniejszym eksporterem, z udziałem, który jest mniejszy niż 0,1% (3 mln euro).

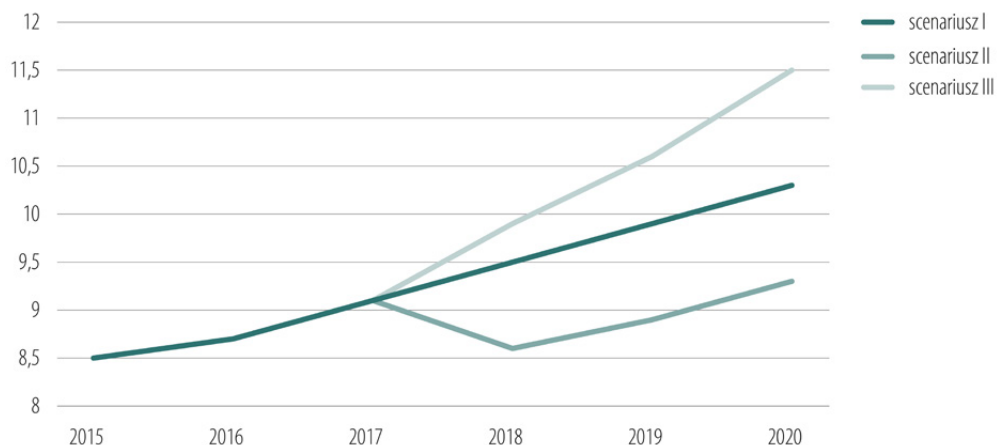
Mapa 39. Udział powiatów w eksporcie Małopolski (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Celnej w Warszawie.

Na potrzeby opracowania *Potencjał eksportowy małopolskich przedsiębiorstw* przygotowano trzy możliwe scenariusze prognozujące potencjał rozwoju eksportu w Małopolsce. Scenariusz pierwszy zakłada kontynuację obecnego stabilnego wzrostu i osiągnięcie w 2020 roku poziomu 10,3 mln euro. Scenariusz drugi uwzględnia ewentualne zahamowanie i przejściowy spadek wartości, a następnie odbicie i osiągnięcie poziomu 9,3 mld euro. Scenariusz trzeci, najbardziej optymistyczny, prognozuje silny wzrost eksportu w województwie i osiągnięcie w 2020 roku poziomu wartości rzędu 11,5 mld euro.

Wykres 91. Prognoza wartości eksportu Małopolski (w mld euro)

Źródło: *Potencjał eksportowy przedsiębiorstw w Małopolsce*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego.

Rynek pracy

Opracowanie: Paulina Simonides

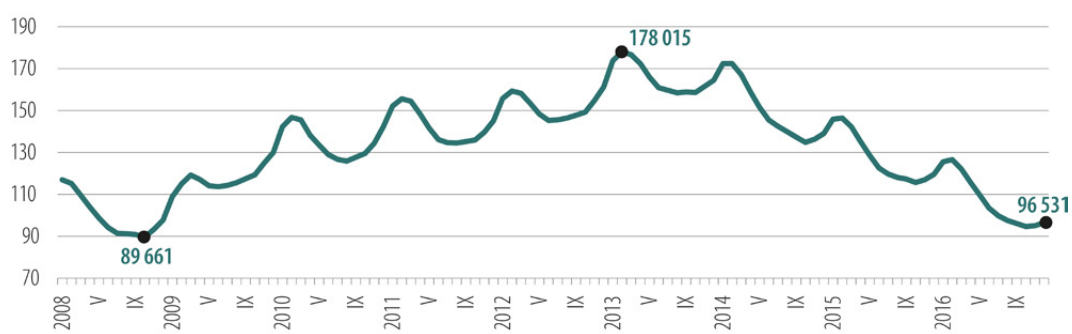
— podsumowanie

- Rok 2016 to kolejny rok spadku bezrobocia. Stopa bezrobocia była zróżnicowana terytorialnie, spadła jednak w każdym powiecie województwa małopolskiego.
- Wzrosła skala zapowiedzi zwolnień grupowych, a faktyczna liczba zwolnionych osób okazała się wyższa od zapowiadanej przez pracodawców. Zwiększyła się również liczba upadłości.
- Kolejny rok z rządu wzrastało zatrudnienie we wszystkich branżach, przede wszystkim w branży usług dla biznesu.
- Do powiatowych urzędów pracy napłynęła zwiększona liczba ofert pracy, ale pracodawcom coraz trudniej znaleźć pracowników. Na większą, niż w roku poprzednim, skalę starają się oni niwelować niedobór pracowników zatrudnianiem obcokrajowców.

1. Zmiany w poziomie bezrobocia

Liczba osób bezrobotnych spada trzeci rok z rządu. W końcu grudnia 2016 roku w małopolskich urzędach pracy zarejestrowanych było 96 531 osób bezrobotnych, czyli o 23 070 (23,9%) mniej niż rok wcześniej. W porównaniu do 2015 roku liczba rejestracji osób bezrobotnych w urzędach spadła o 8%. Równocześnie o 5,4% spadła także liczba wyrejestrowań. Niewielki wzrost liczby bezrobotnych, podobnie jak w 2015 roku, wystąpił jedynie w czterech miesiącach – styczniu i lutym oraz listopadzie i grudniu. Jest to jednak sytuacja korzystniejsza niż w poprzednich latach. Między rokiem 2009 a 2013 wzrost ten miał bardziej długotrwały charakter: w roku 2009 dotyczył 9 miesięcy, w latach 2010–2011 – 6 miesięcy, w 2012 – 8 miesięcy, w 2013 – 5 miesięcy, natomiast w 2014 roku liczba bezrobotnych rosła w trzech miesiącach.

Wykres 93. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Małopolsce (w tys.)

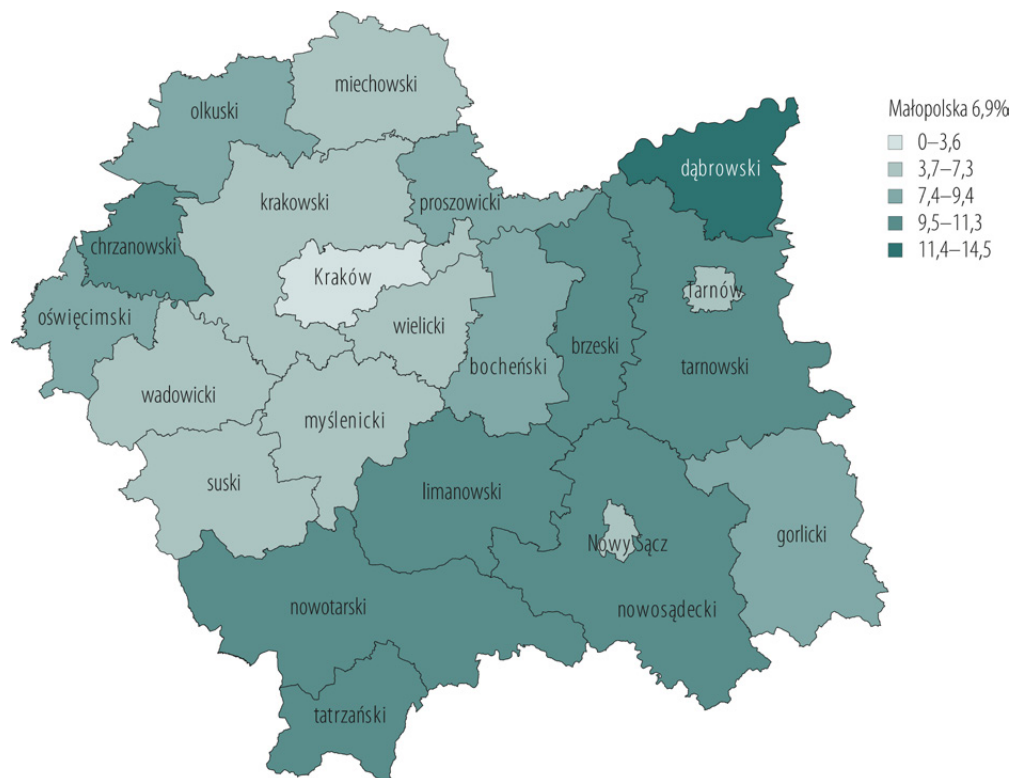

Etykiety na wykresie pokazują liczbę bezrobotnych na koniec grudnia 2016 roku oraz wartość minimalną i maksymalną w okresie 2008–2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Spada również stopa bezrobocia rejestrowanego. W województwie małopolskim utrzymuje się ona w granicach dwóch punktów procentowych poniżej wskaźnika dla Polski. Na koniec 2016 roku wynosiła 6,7%, czyli o 17 p.p. mniej niż w 2015 roku. Dało to województwu małopolskiemu (na równi z mazowieckim) 3. miejsce w kraju, po województwach: wielkopolskim i śląskim. Powiaty o najwyższej stopie bezrobocia rejestrowanego to: dąbrowski (13,9%), tatrzański (11,6%) oraz chrzanowski i nowosądecki (po 10,5%). We wszystkich powiatach stopa bezrobocia rejestrowanego spadła w porównaniu do roku 2015, przy czym największe spadki miały miejsce w powiatach: limanowskim, olkuskim i nowosądeckim. Najniższa stopa bezrobocia cechuje miasto Kraków (3,6%) oraz powiaty: myślenicki (5%) i suski (5,6%). Na tak niską stopę bezrobocia w Krakowie wpływać może m.in. duże zagęszczenie firm działających w mieście i w przylegających do miasta strefach ekonomicznych.

Mapa 40. Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan na 31 XII 2016 roku)

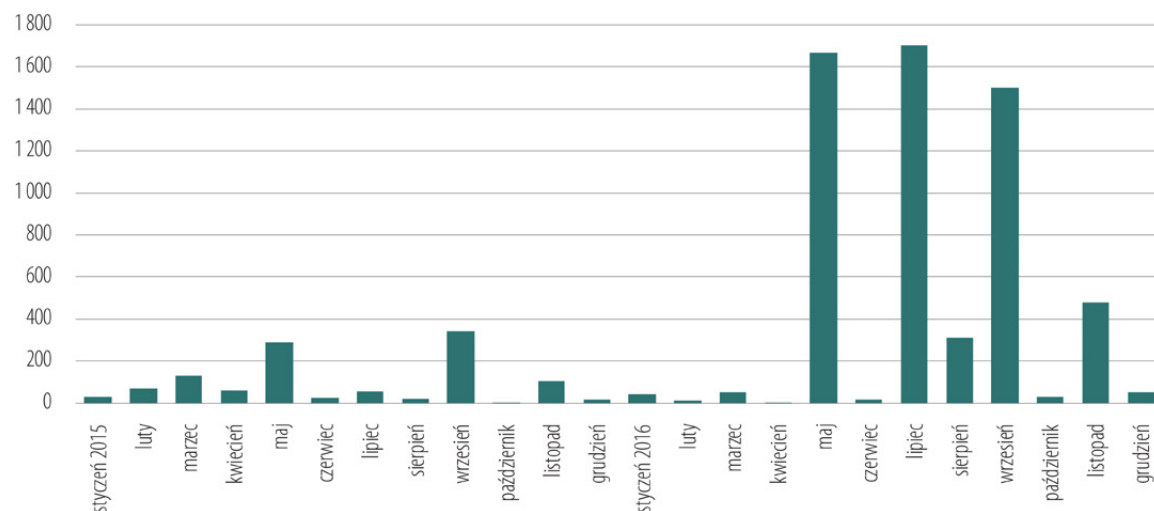
Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

2. Zwolnienia grupowe i upadłości

Rok 2016 zakończył tendencję spadkową zwolnień grupowych zgłaszanych przez zakłady pracy. Odnotowano w nim 55 zgłoszeń, które objęły 5 870 osób, co w ujęciu rocznym oznacza wzrost aż o 414%. Najwięcej zapowiedzi zwolnień grupowych zgłoszono w maju, lipcu i wrześniu (odpowiednio 1 667, 1 701 oraz 1 502). Natomiast w pozostałych miesiącach (prócz sierpnia i listopada, kiedy zgłoszonych zostało odpowiednio 311 oraz 479 osób) liczba pracowników zgłaszanych do zwolnienia utrzymywała się na zbliżonym, zdecydowanie niższym, poziomie (od 2 do 53 osób). Najliczniejszą grupę wśród osób planowanych do zwolnienia stanowili pracownicy zatrudnieni w firmach działających w branży handlowej oraz usługowej. Faktyczna liczba osób zwolnionych jest większa od zapowiadanej o 9,4%.

W latach 2009–2011 spadała liczba zwolnień grupowych zgłaszanych przez zakłady pracy. Po niewielkim wzroście w 2012 roku nastąpił ponowny spadek zarówno liczby zapowiadanych zwolnień, jak i ich realizacji, utrzymujący się do 2016 roku, w którym miał miejsce ich kolejny, bardzo gwałtowny wzrost. Porównując dane z ostatnich lat, należy zauważyć, że sytuacja w 2016 roku była najgorsza od roku 2009. Skala zapowiadanych zwolnień grupowych była ponadpięciokrotnie większa niż w 2015 roku (5 870), zaś dokonanych – ponadosiemkrotnie (6 422).

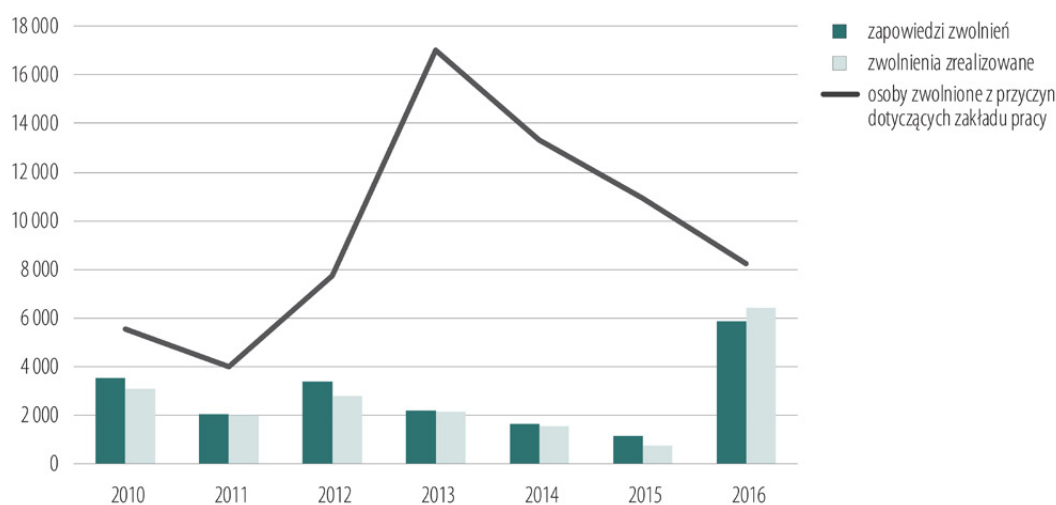
Wykres 94. Zapowiedzi zwolnień grupowych (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w województwie małopolskim.

W przypadku osób zwolnionych z przyczyn zakładu pracy ich liczba spada systematycznie od 2013 roku. W całym 2016 roku w powiatowych urzędach pracy zarejestrowano 8 226 osób, z czego najwięcej, bo 11,8% (972) w samym Krakowie, gdzie działalność gospodarczą prowadzi najwięcej podmiotów. Najmniejsza skala zwolnień dotyczyła dwóch z trzech obszarów o najmniejszej liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych – powiatu proszowickiego i miechowskiego (odpowiednio 50 i 54 osoby). Natomiast udział osób zwolnionych z przyczyn zakładu pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy to zaledwie 0,64%.

Wykres 95. Zwolnienia grupowe oraz zwolnienia z przyczyn zakładów pracy w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych powiatowych urzędów pracy w województwie małopolskim.

W porównaniu z 2015 rokiem w Małopolsce o około 7 tys. wzrosła liczba podmiotów z sektora prywatnego. Na koniec roku było ich 359,9 tys. (97,7% wszystkich podmiotów). Na zbliżonym poziomie utrzymała się natomiast liczba podmiotów z sektora publicznego (około 7,9 tys.; w ujęciu rocznym nastąpił wzrost o 0,6%). Spośród wszystkich podregionów¹ największy wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, o 3,3%, miał miejsce w Krakowie. W podregionie krakowskim zanotowano wzrost o 1,9%. Kolejny pod względem wzrostu był

1. Główny Urząd Statystyczny podaje dane dotyczące podregionów na podstawie europejskiej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Zgodnie z nią Małopolska dzieli się na 6 podregionów (poziom NUTS-3): miasto Kraków oraz podregiony: krakowski, tarnowski, nowosądecki, nowotarski oraz oświęcimski. Z kolei Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 wprowadza podział na 5 subregionów funkcjonalnych: Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM) oraz subregiony: tarnowski, sądecki, podhalański i Małopolska Zachodnia. Różnica pomiędzy powyższymi klasyfikacjami polega na wydzieleniu w klasyfikacji NUTS osobnego podregionu dla miasta Krakowa oraz na stosowaniu różnego nazewnictwa dla podregionów/subregionów.

podregion nowosądecki, gdzie wartość ta wyniosła 1,5%. Najmniejszy wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów miał miejsce w podregionie oświęcimskim, o 0,1%. Wśród powiatów, oprócz miasta Krakowa, największy wzrost zanotowały: limanowski (2,7%), wielicki (2,4%), krakowski (2,2%) i tarnowski (2,0%). Spadek liczby podmiotów zanotowano w dwóch powiatach – olkuskim i oświęcimskim, o -0,4% (rok wcześniej wystąpił w nich niewielki wzrost, odpowiednio o 0,2% i 0,3%).

Wśród podmiotów przechodzących trudności, obok firm zawieszonych i zlikwidowanych, występują też stosunkowo nieliczne firmy przechodzące proces upadłościowy. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż wprowadzenie z dniem 1 stycznia 2016 roku nowego prawa restrukturyzacyjnego spowodowało zmniejszenie liczby postępowań upadłościowych mających na celu likwidację majątku przy równoczesnym wzroście postępowań restrukturyzacyjnych, których celem jest oddłużenie dłużnika, utrzymanie działalności gospodarczej i zachowanie przynajmniej części miejsc pracy. Jednak w skali kraju odnotowano wzrostową tendencję w zakresie liczby podmiotów gospodarczych składających wnioski o upadłość i restrukturyzację². W Małopolsce wydano 79 postanowień o ogłoszeniu upadłości, co stanowi wzrost o ponad 21% w stosunku do roku poprzedniego. Odnotowano również wzrost liczby podmiotów niewypłacalnych, nie miało to jednak wpływu na liczbę wniosków o wypłatę świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (FGŚP). Spośród wnioskodawców świadczenia z Funduszu otrzymały trzy duże podmioty zatrudniające 200–300 pracowników, natomiast 537 pracowników spółki Alma Market S.A. (największego przedsiębiorstwa korzystającego ze środków Funduszu) otrzymało zaliczki. W sumie ze świadczeń skorzystało 1 889 osób (o 422 osoby więcej niż w roku poprzednim). W porównaniu z rokiem 2015 zmniejszyła się wysokość świadczenia (z 10,1 mln zł do 7,4 mln zł). Pokazuje to, że w 2016 roku wynagrodzenia pracowników podmiotów korzystających z tej formy pomocy były niższe niż w roku poprzednim.

Liczba upadłości w 2016 roku oraz wypłaty dla upadających firm i ich pracowników utrzymywały się powyżej średniej z ostatnich 10 lat. W porównaniu ze średnią z lat 2006–2015 skala upadłości wzrosła o 40%. Wartość świadczeń wypłaconych z FGŚP w 2016 roku była niższa od średniej dziesięcioletniej o 21%, przy czym liczba osób, które je otrzymywały była o 16,5% większa, co wskazuje na trudną sytuację małopolskich przedsiębiorstw³.

3. Zatrudnienie

Po wzrostowym 2011 roku, spadkach w latach 2012–2013 i stabilizacji w 2014 roku, w 2015 nastąpił wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw⁴ w Małopolsce, który utrzymał się także w 2016 roku (wartość średnioroczna 460,4 tys. wobec 440,7 tys. w 2015 roku)⁵.

Przeciętne zatrudnienie wzrosło we wszystkich branżach. Najbardziej dynamiczne wzrosty odnotowano w firmach świadczących w głównej mierze usługi dla biznesu: w administrowaniu i działalności wspierającej (+24,3%), w informacji i komunikacji (+21,2%), w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (+11,3%) oraz w transporcie i gospodarce magazynowej (+10,1%). Może to być wynikiem dalszego, dynamicznego rozwoju centrów usług wspólnych oraz outsourcingu procesów biznesowych. Nieznaczny wzrost odnotowano również w działalności gastronomicznej i związanej z zakwaterowaniem (+4,3%) oraz w jednej z największych branż małopolskiej gospodarki – przetwórstwie przemysłowym (+3,5%). Minimalne wzrosty dotyczą handlu i naprawy pojazdów (+0,8%), a także obsługi rynku nieruchomości oraz budownictwa (po +0,7%).

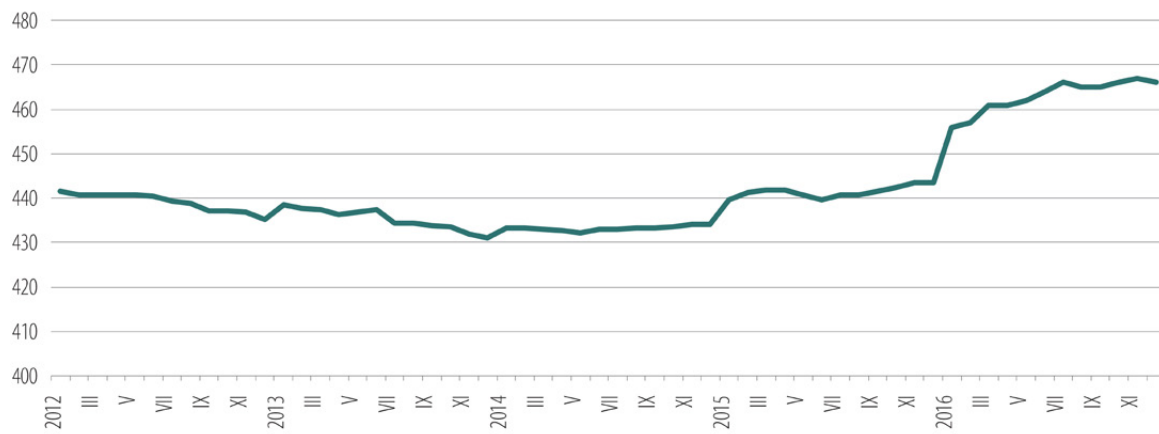
2. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto dane pochodzące z raportu opublikowanego przez Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej: <http://www.coig.com.pl/raporty-2016.php> [dostęp 24.03.2017]

3. *Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2016*, Załącznik do Uchwały nr XXXVI/552/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 29 maja 2017 r.

4. Do sektora przedsiębiorstw zalicza się podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie: leśnictwa i pozyskiwania drewna; rybołówstwa w wodach morskich; górnictwa i wydobywania; przetwórstwa przemysłowego; wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawy wody; gospodarowania ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją; budownictwa; handlu hurtowego i detalicznego; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle; transportu i gospodarki magazynowej; działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; informacji i komunikacji; działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości; działalności prawniczej, rachunkowo-księgowej i doradztwa podatkowego, działalności firm centralnych (*head offices*); doradztwa związanego z zarządzaniem; działalności w zakresie architektury i inżynierii; badań i analiz technicznych; reklamy, badania rynku i opinii publicznej; pozostałej działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej; działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej; działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją; naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego; pozostałej indywidualnej działalności usługowej. Źródło: Główny Urząd Statystyczny, <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/986,pojcie.html>.

5. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wyraża przeciętną liczbę obsadzonych etatów w podmiotach z sektora przedsiębiorstw zatrudniających 9 i więcej osób.

Wykres 96. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w województwie małopolskim (w tys. osób)

Na wykresie podano wartości dla grudnia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

4. Pracujący

Ogólną liczbę pracujących w Małopolsce szacuje się⁶ na około 1,44 mln osób⁷ (wzrost o 10,7% w porównaniu do roku 2015). Liczba pracujących i struktura tej grupy w ciągu roku zmienia się sezonowo: z uwagi na uzależnienie zapotrzebowania na pracę m. in. w rolnictwie i budownictwie od warunków atmosferycznych, w Małopolsce zazwyczaj najwięcej pracujących notuje się w III kwartale.

W IV kwartale 2016 r. wskaźnik zatrudnienia⁸ wzrósł o 2,9 pkt. proc. w stosunku roku poprzedniego i wynosił 54,4%, co oznacza, że ponad połowa mieszkańców województwa pracowała. Ponad pięćdziesięcioprocentowy udział występuje w województwie małopolskim od połowy 2013 roku, a wzrost wskaźnika był w tym okresie przerwany tylko w IV kwartale 2013 roku i w I kwartale 2015 roku.

5. Zapotrzebowanie na pracowników

W 2016 roku nastąpił dalszy wzrost liczby miejsc pracy oraz ofert pracy. Główny Urząd Statystyczny podaje, że w IV kwartale 2016 roku w Polsce było 78 tys. wolnych miejsc pracy (o 14 tys., tj. 22% więcej niż na koniec roku 2015), w tym około 6,8 tys. w Małopolsce (wobec 6,7 tys. na koniec 2015 roku). Liczba ofert będących w dyspozycji powiatowych urzędów pracy w 2016 roku wyniosła ponad 103,7 tys. ofert, zatem o 24% więcej niż w 2015 roku.

Oferty zgłoszone przez pracodawców, którzy nie korzystali ze środków publicznych w związku z oferowaniem tych miejsc pracy, stanowiły ponad 2/3 wszystkich ofert, co jest pozytywną informacją świadczącą o dobrej koniunkturze. Należy podkreślić, że w ostatnich latach ich udział stopniowo się zwiększał. Liczebność ofert subsydiowanych również wzrosła – o 15% (4,1 tys.) i związane to było z wyższym poziomem środków finansowych przeznaczonych na działania aktywizacyjne.

Mimo to coraz mniej jest osób w Małopolsce, które poszukują pracy i mogłyby ją podjąć. Świadczy o tym niska stopa bezrobocia: rejestrowana wynosiła na koniec roku 6,7%, a tzw. stopa według BAEL – 4,9%⁹.

6. Na podstawie danych zbieranych w ramach badań statystyki publicznej i udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny. Głównym źródłem danych są publikowane przez GUS szacunki oparte na prowadzonym co kwartał Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

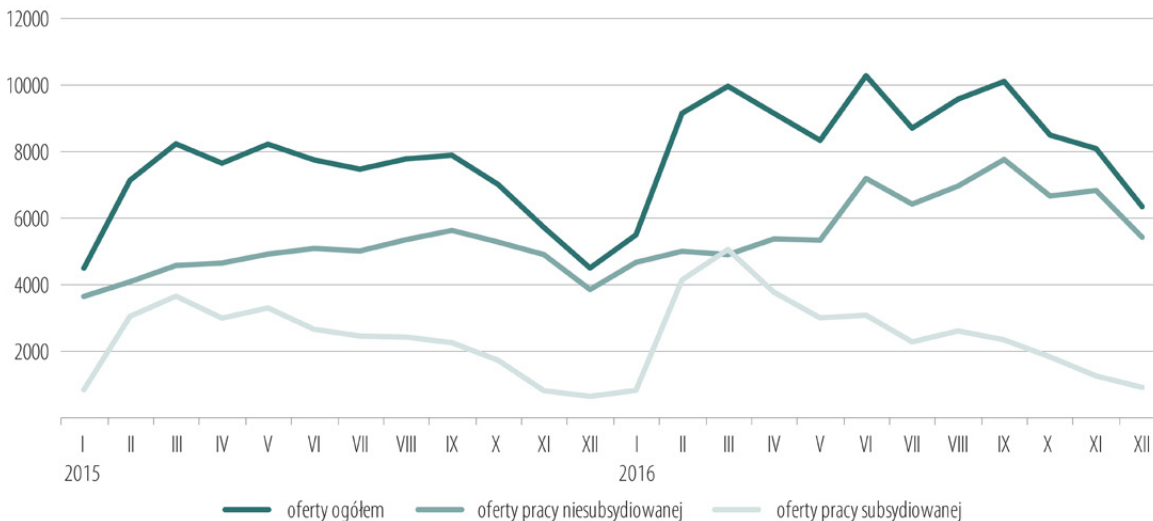
7. W różnicy między liczbą etatów wykazywanych w ramach przeciętnego zatrudnienia i liczbą pracujących zawierają się osoby pracujące w firmach mikro (podmiotach o liczbie pracujących do 9 osób), osoby pracujące w na podstawie innych umów niż umowa o pracę na pełen etat, a także osoby mające pracę, ale czasowo jej niewykonyjące (np. osoby na zwolnieniach lekarskich, urlopowach macierzyńskich itp.).

8. Wskaźnik zatrudnienia to procentowy udział pracujących danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii, wyróżnionej ze względu na płeć i wiek.

9. Bezrobotni wg BAEL to osoby w wieku 15–74 lata, które spełniają jednocześnie następujące warunki: w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi, aktywnie poszukiwały pracy, były gotowe podjąć pracę w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym. Są nimi również osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Potwierdza to także znaczna część pracodawców zgłaszających trudności w pozyskiwaniu kandydatów chętnych do pracy i spełniających stawiane przez nich wymagania. W firmach objętych badaniem popytu na pracę w kraju pod koniec IV kwartału 2016 r. nieobsadzonych było 19,7 tys. nowo utworzonych miejsc pracy¹⁰.

Wykres 97. Dynamika napływu ofert pracy do powiatowych urzędów województwa małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych powiatowych urzędów pracy w województwie małopolskim

Pracodawcy starają się niwelować niedobór pracowników, sprowadzając ich głównie z tych krajów, których obywatele nie muszą uzyskiwać pozwolenia na pracę w Polsce, a wymagane jest jedynie zarejestrowanie w powiatowym urzędzie pracy oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom. Z tej procedury mogą korzystać pracodawcy zainteresowani zatrudnieniem obywateli Rosji, Białorusi, Ukrainy, Mołdawii, Gruzji i Armenii. W Małopolsce w 2016 roku zarejestrowano oświadczenia dotyczące 101 479 pracowników z tych krajów (o 219% więcej niż rok wcześniej). Zdecydowana większość oświadczeń dotyczyła cudzoziemców przyjeżdżających z Ukrainy – 95%. Znacznie mniej zgłoszeń dotyczyło obywateli Mołdawii – 3% oraz Białorusi i Rosji – odpowiednio 1% i 0,5%. Z pozostałych krajów (Gruzji i Armenii) do województwa małopolskiego przybyło w sumie 216 pracowników¹¹.

Zawody z nadwyżką i z deficytem

Jak wynika z *Barometru zawodów*¹², sytuacja na regionalnym rynku pracy dynamicznie się zmienia. Według prognozy na rok 2017, po raz pierwszy od początku badania, liczba zawodów deficytowych (32) przewyższa liczbę zawodów nadwyżkowych (16). Jedną z konsekwencji takiej relacji popytu i podaży jest wspomniana wcześniej trudność w pozyskiwaniu przez pracodawców wykwalifikowanej kadry i rosnące oczekiwania dotyczące poziomu wynagrodzeń w części zawodów.

Deficyt pracowników pogłębia się w grupach zawodowych, w których wymagane są ściśle określone kompetencje i aktualne uprawnienia. Tak jest między innymi w branży budowlanej (spawacze), transportowej (kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, kierowcy autobusów), produkcyjnej (krawcy i pracownicy produkcji odzieży, operatorzy obrabiarek skrawających, stolarze), medycznej (pielęgniarki) i informatycznej (programiści, administratorzy baz danych). Wśród zawodów deficytowych wskazuje się także na samodzielnych księgowych, przedstawicieli handlowych i fryzjerów.

Mimo wyraźnej tendencji wskazującej na zwiększające się trudności pracodawców w poszukiwaniu odpowiednich kandydatów na wolne miejsca pracy, w województwie małopolskim ciągle istnieją zawody określone jako nadwyżkowe. Prawie wszystkie zawody prognozowane jako nadwyżkowe w roku 2017 to zawody trwale nadwyżkowe. Wśród tych ostatnich są zawody związane z pracą biurową (grupa zawodów: pracownicy administracyjni i biurowi, specjaliści administracji publicznej), zawody rolnicze, zawody nauczone w technikach

10. *Monitoring rynku pracy. Popyt na pracę w IV kwartale 2016 roku. Opracowanie sygnałne*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.

11. Dane pochodzą ze sprawozdań powiatowych urzędów pracy woj. małopolskiego.

12. Badania realizowanego w Małopolsce przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie od 2011 roku, od 2015 prowadzonego w całej Polsce. Koordynatorem ogólnopolskim badania, na zlecenie MRPIPS, jest WUP w Krakowie. Informacje na temat metodologii badania oraz szczegółowe wyniki dla każdego powiatu dostępne są w serwisie: <http://barometrzwawodow.pl>.

i szkołach policealnych (technicy budownictwa, technicy mechanicy), a także zawody kształcone na wyższych uczelniach (kierunki pedagogiczne, ekonomiści, filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy, inżynierowie inżynierii środowiska)¹³.

6. Usługi informacji i poradnictwa zawodowego

W 2016 r. z indywidualnego poradnictwa zawodowego skorzystało łącznie 27 740 tys. osób, w warsztatach grupowego poradnictwa udział wzięło 7 488 osób. W zdecydowanej większości (ponad 85%) były to osoby zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne. Jednak najpowszechniejszą formę usług świadczonych przez Publiczne Służby Zatrudnienia jest indywidualna informacja zawodowa. Polega na przekazaniu klientowi zindywidualizowanej wiedzy w interesującym go zakresie dotyczącym rynku pracy lub kształcenia. Osoby poszukujące informacji miały możliwość skorzystania z usługi indywidualnej informacji zawodowej udzielanej przez doradcę zawodowego lub samodzielnie korzystania z dostępnych zasobów informacyjnych. W 2016 roku udzielono niemal 45 tys. informacji w formie indywidualnej. A z formy grupowej skorzystało 18,8 tys. osób.

Tabela 46. Usługi indywidualnego i grupowego poradnictwa zawodowego, indywidualnej i grupowej informacji zawodowej w całym województwie w 2016 roku

Wyszczególnienie	Poradnictwo zawodowe		Informacja zawodowa	
	liczba klientów indywidualnego poradnictwa	liczba klientów grupowego poradnictwa	liczba wizyt indywidualnych klientów	liczba klientów grupowych spotkań
Ogółem	27 740	7 488	44 423	18 810
w tym:				
CIZ	2 001	1 260	13 451	3 383
PUP	25 739	6 228	30 972	15 427
kobiety	14 191	4 408	23 707	10 086
z ogółem:				
bezrobotni	24 030	5 511	X	12 195
w tym kobiety	12 070	3 129	X	6 500

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Mając na celu podwyższanie kompetencji dorosłych, w szczególności tych o niskich kwalifikacjach, Wojewódzki Urząd Pracy rozpoczął w 2016 roku realizację projektu pn. *Kierunek kariera*. Projekt będzie trwał do 2023 roku. Udział w projekcie mogą wziąć osoby pracujące, związane z Małopolską (uczące się, pracujące lub studiujące w Małopolsce):

- › w wieku od 18 do 50 lat o niskich kwalifikacjach,
- › w wieku powyżej 50 lat, niezależnie od poziomu wykształcenia.

Uczestnicy projektu mogą skorzystać przede wszystkim z:

- › bilansu kariery – w ramach którego każdy uczestnik projektu wspólnie z doradcą zawodowym dokonuje analizy doświadczenia edukacyjnego, zawodowego i pozazawodowego, identyfikuje swoje mocne i słabe strony. W efekcie powstaje dokument „bilans kariery” będący podstawą do wytyczenia indywidualnego planu rozwoju;
- › bonów szkoleniowych – stanowiących wsparcie w realizacji indywidualnego planu rozwoju uczestnika projektu, dających możliwość uzyskania dofinansowania różnorodnych form podnoszenia kwalifikacji, a w przyszłości także z mechanizmu ich potwierdzenia. W odpowiedzi na luki kompetencyjne grupy docelowej projektu, w pierwszej kolejności udostępniono ofertę szkoleń ogólnych, tj. wspierających rozwój kompetencji kluczowych, w tym porozumiewanie się w językach obcych i kompetencje cyfrowe.

W 2016 roku chęć udziału w projekcie zadeklarowało 1 335 osób zainteresowanych usługą doradztwa zawodowego i uzyskaniem w przyszłości dofinansowania do szkoleń ogólnych lub zawodowych. Blisko połowa z tych osób należała do grupy 50+, a 70% klientów stanowiły osoby z niskimi kwalifikacjami.

13. *Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2016*, Załącznik do Uchwały nr XXXVI/552/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 29 maja 2017 roku.

7. Pośrednictwo pracy

Rok 2016 przyniósł kolejne zwiększenie liczby ofert pracy pozyskanych przez pośredników powiatowych urzędów pracy. Usługi pośrednictwa kierowane są do bezrobotnych, ale także do pracodawców, którzy mają problemy z rekrutacją pracowników.

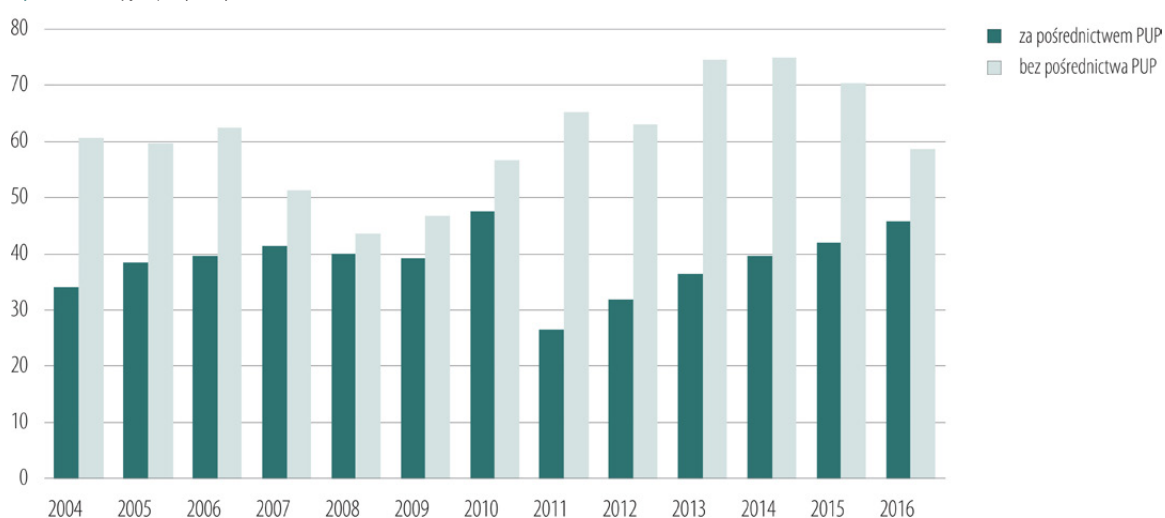
Od stycznia do grudnia 2016 roku do urzędów pracy zgłoszono 103,7 tys. propozycji zatrudnienia, czyli o 23,6% (19,8 tys.) więcej niż w 2015 roku. Rok wcześniej było to 81,6 tys. Podobnie jak w 2015 roku silniejszy wzrost wystąpił w odniesieniu do zgłoszeń z otwartego rynku – o 27% (14,8 tys.), co jest pozytywną informacją świadczącą o dobrej koniunkturze w gospodarce. Liczebność ofert subsydiowanych również wzrosła – o 15% (4,1 tys.) i związane to było z wyższym poziomem środków Funduszu Pracy na działania aktywizacyjne. Większość ofert trafiających do powiatowych urzędów pracy stanowiły oferty niesubsydiowane i należy podkreślić, że w ostatnich latach ich udział w całej puli ofert pracy stopniowo się zwiększał. W 2016 roku tylko 1/3 miejsc pracy w dyspozycji urzędów była subwencjonowana ze środków publicznych.

Wykres 98. Struktura ofert pracy pozyskanych przez PUP (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Wykres 99. Podjęcia pracy (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

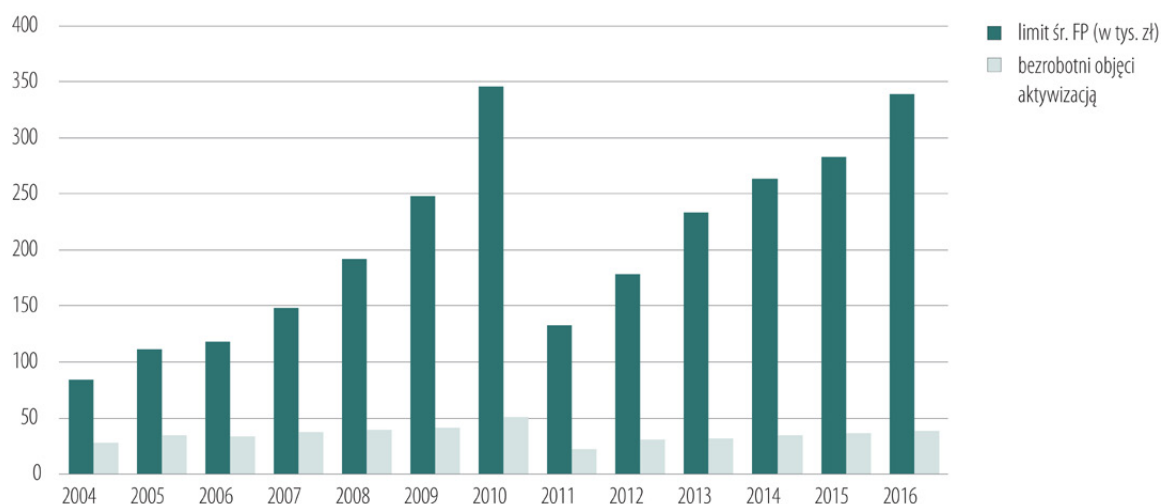
W 2016 roku bezrobotni mieli znacznie większe szanse na znalezienie pracy. Na 1 wolne miejsce pracy średnio przypadają w Małopolsce 3 osoby, podczas gdy kilka lat wcześniej, w okresie 2011–2013, było to 6 osób. Sytuacja pod tym względem jest najlepsza od 1999 roku. W 2016 roku pracę podjęło 104,3 tys. osób bezrobotnych

– o 7,1% (7,9 tys.) mniej niż w 2015 roku. Tendencja spadkowa wystąpiła wyłącznie w zakresie podjęć pracy dokonywanych bez pośrednictwa urzędu pracy (o 6,6%), natomiast skala podjęć pracy za pośrednictwem PUP zwiększyła się – o 9% i dotyczyło to zarówno zatrudnienia na miejscach pracy z wolnego rynku (wzrost o 10,6%), jak i na stanowiskach subsydiowanych (wzrost o 8,4%). Oznaczać to może, że wśród osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, coraz większą część stanowią osoby wymagające szczególnego wsparcia w odnalezieniu się na rynku pracy. Populacja bezrobotnych znacząco zmniejszyła się w ciągu ostatnich lat, a w pierwszej kolejności z rejestrów odpłynęły osoby z większym potencjałem, bardziej samodzielne i aktywne. Bezrobotni korzystający obecnie z usług powiatowych urzędów pracy to osoby w większym stopniu bazujące na oferowanym przez nie wsparciu.

8. Subsydiowane programy aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych

W ostatnich latach zwiększył się katalog form wsparcia dla osób bezrobotnych. Obecnie bezrobotni mogą korzystać ze szkoleń, bonów szkoleniowych, dofinansowania kosztów egzaminów i uzyskania licencji, studiów podyplomowych, staży, bonów stażowych, przygotowania zawodowego dorosłych, dotacji lub pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej, pokrycia kosztów opieki nad osobą zależną, kosztów badań lekarskich, kosztów dojazdu oraz z różnych opcji dofinansowania kosztów zatrudnienia (prace interwencyjne, roboty publiczne, refundacja kosztów zatrudnienia osoby do 30. r.ż., dofinansowanie zatrudnienia osoby powyżej 50. r.ż., zatrudnienie na doposażonym lub wyposażonym miejscu pracy, świadczenie aktywizacyjne, grant na telepracę). W 2016 roku wsparciem aktywizacyjnym organizowanym i finansowanym przez powiatowe urzędy pracy w Małopolsce objęto 38,4 tys. osób bezrobotnych. W porównaniu z 2015 rokiem było to o prawie 2 tys. osób (5,4%) więcej¹⁴. Większa skala zrealizowanego wsparcia wynikała z większych możliwości finansowych powiatowych urzędów pracy. Pula środków Funduszu Pracy przeznaczona w 2016 roku na działania aktywizacyjne była w Małopolsce o 20% (56,5 mln zł) wyższa niż rok wcześniej. Tak znaczny wzrost wynikał przede wszystkim z realizacji krajowego programu *Praca dla młodych*, na który województwo małopolskie otrzymało w 2016 roku 55,1 mln zł.

Wykres 100. Poziom środków Funduszu Pracy na aktywizację zawodową bezrobotnych i liczba osób objętych aktywizacją (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Najczęściej stosowanymi formami pomocy były:

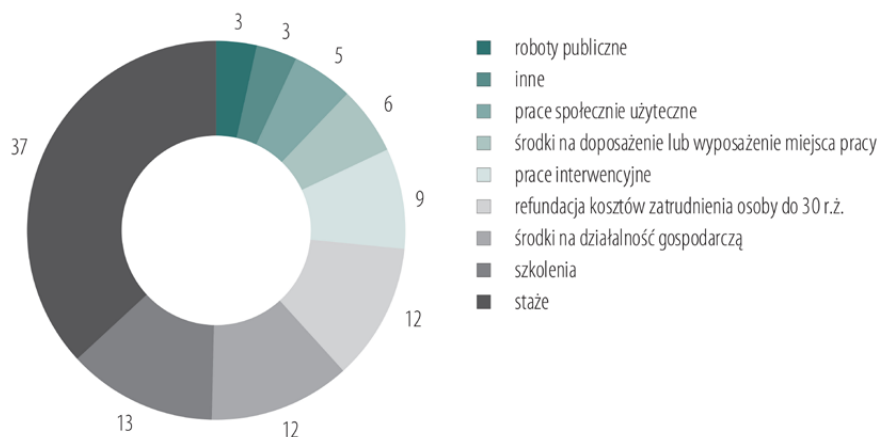
- › staże, szkolenia i środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej (uczestnicy tych form stanowili łącznie ponad 60% ogółu aktywizowanych przez powiatowe urzędy pracy);
- › refundacja części kosztów zatrudnienia bezrobotnych do 30. r.ż., wprowadzona w związku programem *Praca dla młodych* – nowa forma wsparcia, z której skorzystało 4,5 tys. osób, tj. 11,7% uczestników wszystkich form wsparcia.

14. W skali całego kraju sytuacja była pod tym względem zróżnicowana. W połowie województw liczba objętych aktywizacją była w 2016 roku w porównaniu z rokiem 2015 większa, a w połowie mniejsza.

W porównaniu z 2015 rokiem liczebność uczestników większości dotychczas stosowanych form wsparcia zmniejszyła się. Wzrost odnotowano wyłącznie w przypadku robót publicznych, bonu na zasiedlenie i dofinansowania wynagrodzenia na zatrudnienie bezrobotnego w wieku powyżej 50. r.ż.

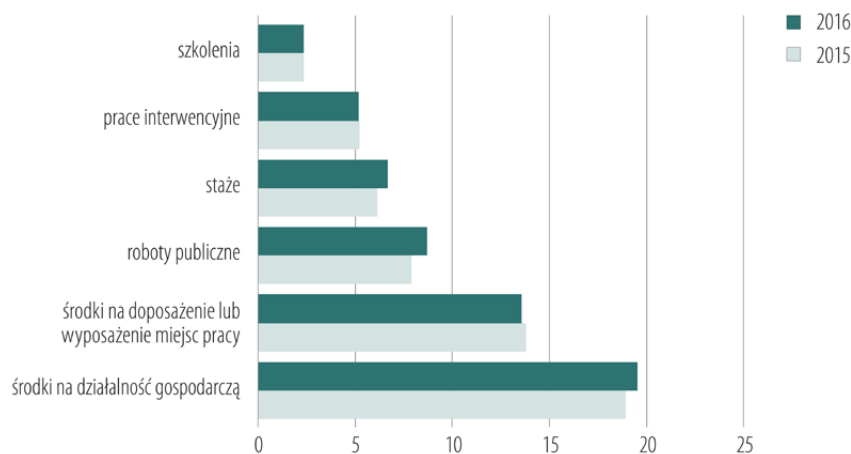
Jednostkowy koszt wsparcia w województwie małopolskim¹⁵ w 2016 roku wyniósł 8,1 tys. zł. Był więc wyższy niż w poprzednich latach (w 2015 roku – 7,4 tys. zł, w 2014 roku 7,5 tys. zł). W poszczególnych formach wsparcia sytuacja była zróżnicowana: w odniesieniu do szkoleń, prac interwencyjnych – średni jednostkowy koszt wsparcia nie zmienił się, w zakresie staży, robót publicznych, dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej – wystąpił wzrost, natomiast w przypadku środków na doposażenie lub wyposażenie miejsc pracy – niewielki spadek. W skali całego kraju koszt wsparcia jednej osoby kształtował się na nieco niższym poziomie – 7,9 tys. zł.

Wykres 101. Struktura form wsparcia stosowanych w PUP

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP w Krakowie.

Wykres 102. Jednostkowe koszty wsparcia w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP w Krakowie.

9. Zlecanie działań aktywizacyjnych

Nową formą wsparcia osób bezrobotnych w powrocie na rynek pracy jest realizacja usług aktywizacyjnych zlecanych prywatnym instytucjom. Działania obejmują osoby bezrobotne z ustalonym III profilem pomocy, czyli bezrobotnym znajdującym się w szczególnej sytuacji. W 2016 roku, w Małopolsce kontynuowano realizację I edycji¹⁶ zlecania oraz rozpoczęto realizację II edycji.

15. W skali całego kraju koszt wsparcia jednej osoby kształtował się na wyższym poziomie – 10,9 tys. zł. Wyższa była również jego skala wzrostu w odniesieniu do 2015 roku (6,9 tys. zł).

16. Realizacja działań aktywizacyjnych w I edycji trwała od 1 marca 2015 do 30 kwietnia 2014. Okres realizacji działań aktywizacyjnych II edycji to 1 czerwca 2016 – 31 maja 2017.

I edycja objęła 1 000 osób z powiatów bocheńskiego, krakowskiego, nowotarskiego i miasta Krakowa. Dzięki udziałowi w projekcie zatrudnienie podjęło 546 uczestników (55%), z których 424 (77%) utrzymało je przez co najmniej 90 dni. Wśród osób, które utrzymały pracę przez co najmniej 180 dni, ogromna większość (93%) kontynuowała zatrudnienie. Wskazuje to na długotrwałą skuteczność tej formy. Osoby, które skorzystały z tej usługi i podjęły pracę znajdują stabilne zatrudnienie, które nie kończy się wraz z rozliczeniem realizatora z wykonania umowy. Połowa uczestników podjęła zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, a druga połowa na umowę zlecenie.

Osoby długotrwale bezrobotne podejmowały zatrudnienie głównie w prywatnych przedsiębiorstwach (98%), zwłaszcza mikro (34%) i małych (38%). Klienci realizatora najczęściej podejmowali pracę w handlu i usługach, wiele zrealizowanych ofert generowały też branże związane z produkcją, logistyką, zaopatrzeniem, sprzętaniem, budownictwem oraz ochroną.

W połowie 2016 roku rozpoczęła się realizacja II edycji działań aktywizacyjnych, które objęły 2 000 osób, tym razem z 6 powiatów: limanowskiego, myślenickiego, nowosądeckiego, olkuskiego, suskiego i wadowickiego. Ze względu na trwający proces realizacji działań aktywizacyjnych wskaźnik zatrudnienia i wskaźnik utrzymania zatrudnienia są niższe niż w zakończonej I edycji. Na koniec 2016 roku 506 uczestników (25%), podjęło pracę, z których co trzeci (32%) utrzymał zatrudnienie dłużej niż 90 dni. Ponad połowa (52%) osób zawarła umowy o pracę. Po 90 dniach zatrudnienia ich udział zwiększył się do 61%.

Dzięki zastosowaniu zlecenia działań aktywizacyjnych i intensywnej współpracy z powiatowymi urzędami pracy w znaczący sposób zmniejszyła się liczba osób długotrwale bezrobotnych. Elementem wskazującym na sens prowadzenia tego typu działań jest trwałość zatrudnienia zaktywizowanych osób.

Rozdział III

Rolnictwo

Opracowanie: Artur Apryjas, Beata Chadzińska, Michał Dzień, Stanisław Flaga, Aneta Helak-Świechowska, Sylwia Polańska, Beata Szafrąńska

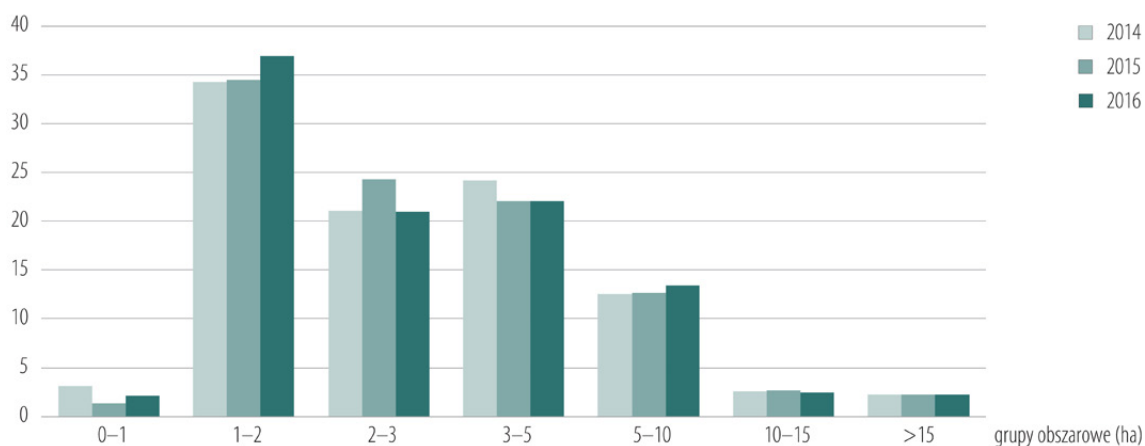
podsumowanie

- Odnotowane zostało zmniejszenie powierzchni gruntów użytkowanych w gospodarstwach rolnych w stosunku do 2015 roku o 0,1%. Zwiększyła się natomiast powierzchnia użytków rolnych o 1,3%.
- W 2016 roku pogłowie trzody chlewnej zmniejszyło się o 1,8% w stosunku do roku poprzedniego, natomiast pogłowie owiec zwiększyło się o 24,7%. Podobnie jak w latach poprzednich Małopolska charakteryzowała się największym udziałem w krajowym pogłowie owiec (32,5%).
- W 2016 roku na *Listę produktów tradycyjnych* wpisano 17 nowych specjałów z Małopolski (w sumie 181), natomiast lista produktów regionalnych pozostaje bez zmian i zawiera 11 pozycji.

1. Zasoby rolnictwa

W 2016 roku utrzymała się tendencja zmniejszania powierzchni ogólnej użytkowanych gruntów w gospodarstwach rolnych. Zajmowała ona 662 096 ha, co stanowiło 43,6% całego obszaru województwa. W 2015 roku obejmowały one 43,7% obszaru województwa, natomiast w 2014 roku 45,8%.

Wykres 103. Struktura gospodarstw rolnych mających użytki rolne w Małopolsce w latach 2014–2016

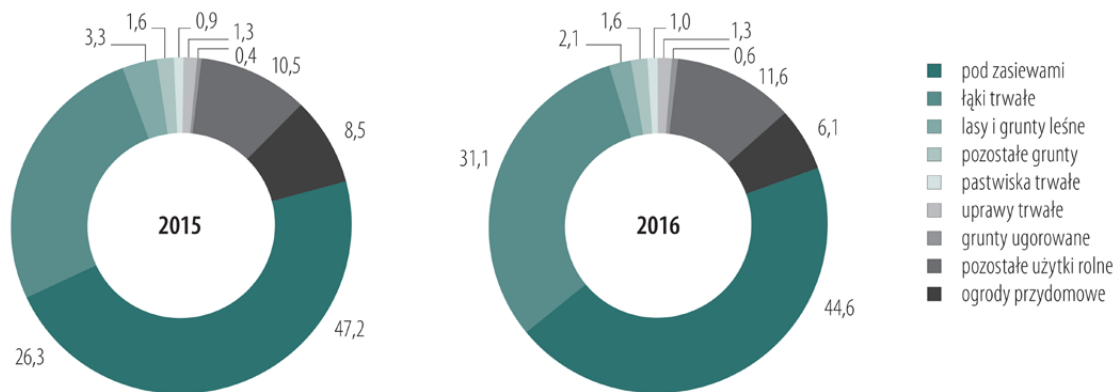

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych z GUS.

Z całkowitej liczby 137 760 gospodarstw rolnych – 99,9% stanowiły gospodarstwa indywidualne. Dominowały gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych poniżej 5 ha, które stanowiły 81,96% gospodarstw rolnych w województwie. Najwięcej gospodarstw uprawiało powierzchnię w przedziale 1–2 ha użytków rolnych,

tj. 36,9% wszystkich gospodarstw mających użytki rolne. Natomiast przeciętna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa w Małopolsce wyniosła 4,02 ha (w Polsce – 10,56 ha) wobec 3,98 ha w 2015 roku. Użytki rolne stanowiły 82,3% ogólnej powierzchni gruntów w gospodarstwach rolnych (w kraju 89,5%). Nastąpił wzrost o 1,3 p.p. w porównaniu z rokiem 2015.

Wykres 104. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych wg rodzaju użytków rolnych

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych z GUS.

Powierzchnia zasiewów w województwie małopolskim w 2016 roku wyniosła 295 tys. ha i była mniejsza niż w 2015 roku o 5,75%. Stanowiła 2,8% powierzchni zasiewów krajowych.

Struktura zasiewów w Małopolsce w 2016 roku, w porównaniu z rokiem ubiegłym, przedstawiała się następująco:

- › powierzchnia zasiewów zbóż stanowiła 72,6% zasiewów województwa – wzrost o 1,8%,
- › powierzchnia upraw roślin strączkowych stanowiła 2,6% upraw województwa – wzrost o 1,4%,
- › powierzchnia upraw ziemniaków stanowiła 7,4% upraw województwa – spadek o 0,6%,
- › powierzchnia upraw przemysłowych stanowiła 3,9% – wzrost o 0,8%,
- › powierzchnia upraw pastewnych stanowiła 5,9% upraw województwa – spadek o 3,5%,
- › powierzchnia upraw pozostałych stanowiła 7,6% upraw województwa – wzrost o 1,1%.

Powierzchnia upraw warzyw gruntowych ogółem w Małopolsce wynosiła w 2016 roku 18 790 ha, tj. o 1 299 ha więcej niż w roku ubiegłym.

W porównaniu z rokiem poprzednim powierzchnia sadów zmniejszyła się o 200 ha, tj. 1,98%

W 2016 roku powierzchnia sadów wynosiła 9 905 ha, co stanowiło 1,85% użytków rolnych w dobrej kulturze oraz 1,5% powierzchni gospodarstw rolnych.

W województwie małopolskim w 2016 roku, w porównaniu z 2015 rokiem, zwiększyło się pogłowie następujących gatunków zwierząt gospodarskich:

- › bydła o 5,0% i wynosiło 178 144 szt.,
- › owiec o 24,7% i wynosiło 78 471 szt.

Z kolei w stosunku do 2015 roku zmniejszeniu uległo pogłowie:

- › drobiu kurzego o 12,5% i wynosiło 4 028 560 szt.,
- › trzody chlewnej o 1,8% i wynosiło 168 673 szt.

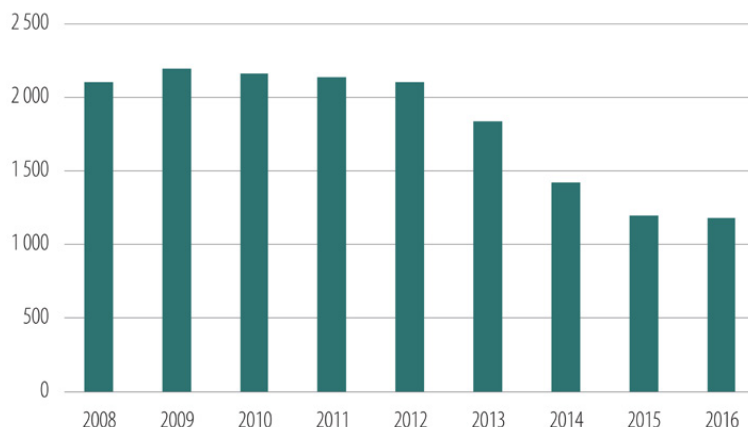
Województwo małopolskie miało największy udział w krajowym pogłowie owiec, który wyniósł 32,5% tj. o 0,7% więcej niż w roku poprzednim

2. Rolnictwo ekologiczne

W 2016 roku utrzymała się trwająca od 2009 roku trwała tendencja spadkowa zarejestrowanych gospodarstw ekologicznych. Liczba producentów ekologicznych w Małopolsce wynosiła 1 176 i w stosunku do roku poprzedniego zmniejszyła się o 15 podmiotów (spadek o 1,6%). Przyczyną spadku liczby gospodarstw ekologicznych były duże wymagania formalne stawiane rolnikom ekologicznym dla poszczególnych pakietów PROW i ich wariantów oraz niewielkie korzyści finansowe uzyskiwane w formie dopłat przez drobne gospodarstwa rolne.

Łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w 2016 roku wyniosła 12 364 ha i była większa niż w roku poprzednim o 908 ha. Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w okresie konwersji wyniosła 1 725 ha, a po zakończeniu tego okresu – 10 639 ha.

Wykres 105. Liczba gospodarstw ekologicznych prowadzących działalność w zakresie produkcji rolnej w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych z UHARS, MODR.

Pośród wszystkich producentów ekologicznych 1 093 prowadziło działalność w zakresie produkcji rolnej, a 66 zajmowało się przetwórstwem produktów ekologicznych oraz produkcją pasz i/lub drożdży. Sześć gospodarstw ekologicznych prowadziło działalność w zakresie dostaw kwalifikowanego materiału siewnego i wegetatywnego materiału rozmnożeniowego. Podobnie niski był udział gospodarstw ekologicznych zajmujących się produkcją pasieczną (2 gospodarstwa) i zbiorom runa ze stanu naturalnego (2 gospodarstwa). O niedorozwoju produkcji ekologicznej świadczy również brak producentów ekologicznych zajmujących się akwakulturą. Sześciu producentów ekologicznych zajmowało się wprowadzaniem na rynek produktów ekologicznych importowanych z państw trzecich, a 57 producentów sprowadzało produkty rolnictwa ekologicznego z obszaru wewnętrznego UE.

Produkcja roślinna obejmowała uprawy sadownicze, jagodowe, warzywnicze i zielarskie. Powierzchnia sadów ekologicznych w Małopolsce pozostawała na poziomie z roku poprzedniego i wynosiła około 1 400 ha. Najwięcej zanotowano ekologicznych upraw jabłoni, śliw i grusz, natomiast z krzewów jagodowych: porzeczek, aronii i malin.

Warzywnicza produkcja ekologiczna rozwinięta była głównie w środkowej części województwa. Oprócz tradycyjnych upraw warzywnych (kapusta, ziemniaki, marchew, cebula, pietruszka, buraki, seler, koper, ogórek) rolnicy ekologiczni uprawiali także warzywa mniej znane, jak: kabaczek, patison, cykorja i in. W kilku gospodarstwach zielarskich uprawiano melisę, rumianek, krwiciąg, ostropest, kozłek i pokrzywę.

Małopolską specjalnością była ekologiczna produkcja zwierzęca. Oprócz ekologicznego mleka, rolnicy produkowali ekologiczne sery, jaja i żywiec. Ekologiczny chów zwierząt prowadzony był na bazie trwałych użytków zielonych i pasz gospodarskich. Najwięcej gospodarstw z chowem przeżuwaczy zanotowano w powiatach podgórskich i górskich (limanowski, nowosądecki, nowotarski i gorlicki), co wynika ze struktury użytkowania ziemi na tym obszarze i dużego zaangażowania gospodarstw w chów bydła i owiec.

3. Ochrona gruntów rolnych

Działania w zakresie ochrony gruntów rolnych w Małopolsce dotyczyły w 2016 roku finansowania z budżetu województwa ich ochrony, rekultywacji i poprawy jakości, wypłat odszkodowań oraz innych zadań, w tym poprawy jakości sieci dróg dojazdowych do pól oraz renowacji zbiorników wodnych służących małej retencji. W 2016 roku z dofinansowania w zakresie remontów dróg dojazdowych skorzystało 166 gmin. Wypłacone na ten cel środki w wysokości 12,6 mln zł pozwoliły na remont 192 km dróg dojazdowych. Ponadto 200 tys. zł przeznaczono dla gmin i osób fizycznych na budowę i renowację zbiorników wodnych służących małej retencji, za które wyremontowano łącznie 8 118 m² zbiorników. Ujęte w gminnych planach zagospodarowania przestrzennego zmiany przeznaczenia gruntów rolnych klasy I–III oraz gruntów leśnych stanowiących i niestanowiących własność Skarbu Państwa, przeznaczonych na cele nierolnicze i nieleśne, zaopiniowano i rozpatrzone w 55 przypadkach. Zostały

także wydane 92 decyzje marszałka województwa w zakresie przyznania ulg w zobowiązaniach finansowych wobec budżetu województwa związanych z wyłączeniem z produkcji gruntów rolnych. Wydane w 2016 roku decyzje starostów o wyłączeniu z produkcji rolniczej gruntów klasy I–III objęły łącznie obszar 326 ha.

4. Scalenia gruntów

Scalenia gruntów są jednym z narzędzi do tworzenia podstaw dla rozwoju wsi i gospodarstw rolnych. Wpływają na poprawę warunków życia i pracy ludności oraz przyczyniają się do lepszej ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego. Prace scaleniowe pozwalają na niwelowanie niekorzystnych skutków rozdrobnienia i wielkości działek, m.in. przez korektę przebiegu granic nieruchomości, korzystniejsze ukształtowanie działek oraz koncentrację rozproszonych działek Agencji Nieruchomości Rolnych, Skarbu Państwa i gmin pod inwestycje celu publicznego.

W ramach scalenia gruntów wszystkie działki otrzymują dostęp do drogi publicznej, co pozwala na ich efektywniejsze wykorzystanie pod cele rolnicze i inwestycyjne, przyczyniając się w znacznej mierze do zapobiegania ich odłogowaniu.

W 2016 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, Krakowskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Krakowie kontynuowało scalenia infrastrukturalne na obszarach, przez które przebiega autostrada A4, na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy województwem małopolskim a Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad w 2005 roku. Koncentrowały się one na zminimalizowaniu niekorzystnych dla lokalnych społeczności skutków budowy autostrady, przywracając zaburzony ład przestrzenny. Wykonane prace były finansowane ze środków budżetowych GDDKiA i w 2016 roku miały wartość 3,3 mln zł.

W zakresie scaleń wszczynanych na wniosek, w Małopolsce w 2016 roku trwały prace przygotowawcze do realizacji scaleń w nowej perspektywie finansowej w ramach PROW 2014–2020. Polegały na opracowaniu założeń do projektów scalenia gruntów i innych dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku o przyznanie pomocy na operacje typu „Scalenie gruntów” w ramach Poddziałania „Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Nabór wniosków trwał od 18 lipca do 15 września 2016 roku. Zostało złożonych 10 wniosków przez 7 starostw na łączną kwotę blisko 107 mln zł brutto. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wysokości limitów środków, samorząd województwa małopolskiego dysponował środkami finansowymi w wysokości 30,2 mln zł.

5. Produkty tradycyjne i regionalne

Wytwarzanie, ochrona i promocja żywności wysokiej jakości odgrywają w państwach Unii Europejskiej coraz bardziej znaczącą rolę. Jednym z podstawowych sposobów realizacji polityki jakości we Wspólnocie jest wyróżnianie wyrobów rolno-spożywczych pochodzących z konkretnych regionów, charakteryzujących się tradycyjną metodą produkcji, znakami potwierdzającymi ich wysoką jakość.

W 2016 roku, na wniosek marszałka województwa małopolskiego, na *Listę produktów tradycyjnych* prowadzoną przez ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi wpisanych zostało kolejnych 17 produktów. Wnioski o wpis produktów na przedmiotową listę, w procedurze weryfikacji, zostały pozytywnie zaopiniowane przez Radę ds. Produktów Tradycyjnych i Dziedzictwa Kulinarne – organ opiniodawczo-doradczy marszałka województwa. Do końca 2016 roku na *Liście produktów tradycyjnych* znalazło się 181 specjalów z terenu województwa małopolskiego. Z kolei liczba produktów wpisanych do *Rejestru Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych*, pochodzących z województwa małopolskiego, w 2016 roku nie uległa zmianie i wynosiła 11.

6. Sieć Dziedzictwa Kulinarne Małopolska (SDzK Małopolska)

Idea Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne (ESRDzK) powstała w szwedzkiej Skanii i na duńskiej wyspie Bornholm w 1995 roku. Właścicielem marki jest Skania. ESRDzK została utworzona, aby promować potrawy regionalne, wzmacniać tożsamość, być platformą współpracy, wymiany wiedzy i doświadczeń

między wytwórcami, przetwórcami, restauratorami i sprzedawcami, wspierać rozwój istniejących i nowo powstających podmiotów, których działalność w znacznym stopniu oparta jest na lokalnych i regionalnych zasobach surowców.

W każdym z regionów członkowskich funkcjonuje sieć regionalna, będąca automatycznie członkiem ESRDzK, zrzeszająca m.in. producentów surowców żywnościowych w rolnictwie, ogrodnictwie, rybołówstwie/rybactwie, przetwórców artykułów rolno-spożywczych, właścicieli obiektów gastronomicznych, hotelarskich świadczących usługi gastronomiczne oraz hurtowych lub/i detalicznych sprzedawców artykułów rolno-spożywczych.

Od lipca 2014 roku Sieć Dziedzictwa Kulinarne Małopolska jest częścią ESRDzK.

W 2016 roku Zarząd Województwa Małopolskiego odnowił członkostwo 12 podmiotów przyjętych w poczet członków SDzK Małopolska w 2015 roku oraz przyjął kolejne:

1. Obiekt pasterski „Bacówka u Jancoka”,
2. Rzepka Janina – Firma Produkcyjno-Handlowo-Usługowa,
3. Gospodarstwo Ekologiczne Teresa i Andrzej Filipowicz,
4. Fabryka Pasji Celka Ewelina Morys,
5. Chatka Włóczykija Gospodarstwo Agroturystyczne Adama Gancarka,
6. Firma Produkcyjno-Handlowo-Usługowa Spizarnia Doliny Karpia s.c.,
7. Gospodarstwo Pasieczne Beskidzka Barć,
8. Minerale – Miernik sp. j.,
9. Uzdrowisko Wysowa S.A.,
10. Eko-Agroturystyczne Gospodarstwo Rolne Janiny i Bolesława Bobaków.

— więcej informacji

Szczegóły na stronie:

- www.zasmakujwmalopolsce.pl
- www.culinary-heritage.com

Na koniec 2016 roku Sieć Dziedzictwa Kulinarne Małopolska liczyła 22 członków.

7. Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej

Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej (MIIP) jest regionalnym geoportalem prezentującym aktualne i wiarygodne informacje przestrzenne tworzone przez administrację publiczną z obszaru województwa małopolskiego. Umożliwia użytkownikom nie tylko przeglądanie, wyszukiwanie oraz pobieranie publikowanych danych zgodnie z wymogami Dyrektywy INSPIRE Unii Europejskiej, ale również samodzielną pracę na danych w trybie edycyjnym. Dzięki odpowiedniemu zaprojektowaniu architektury MIIP samorządy oraz inne jednostki z regionu Małopolski mogą włączyć się do systemu i realizować zapisy ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej.

Największą wartością systemu jest różnorodność tematyczna prezentowanych informacji przestrzennych pokazanych w postaci kompozycji mapowych skategoryzowanych w kilka grup: Gospodarka, Społeczeństwo, Turystyka, Rolnictwo, Środowisko, Dane topograficzne i ortofotomapy, Miasto Kraków, Mapy użytkownika, Wojewódzki Zasób Geodezyjny i Kartograficzny.

Prowadzony stale monitoring i analiza statystyk internetowych MIIP umożliwiają poznanie potrzeb użytkowników i wprowadzanie zmian zwiększających funkcjonalność i wydajność systemu MIIP, dzięki czemu z roku na rok zwiększa się liczba odsłon geoportalu – w 2016 roku osiągnęła wartość pół miliona. Wspomniane działania w połączeniu z publikacją na geoportalu danych tematycznych, które dotyczą aktualnych problemów i potrzeb mieszkańców Małopolski przekłada się na wzrost zainteresowania i zastosowania informacji przestrzennej – od realizacji zadań samorządu, tj. wydawania decyzji administracyjnych, konsultacji społecznych, informowania o działaniach marszałka związanych z przestrzenią, promocji regionu, przedstawienia możliwości inwestycyjnych, aż po zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie środowiska i jego zanieczyszczenia.

Obecnie coraz popularniejsze, a przy tym niezwykle przydatne, staje się wykorzystanie mapy do zbierania informacji o charakterze przestrzennym od osób zainteresowanych oraz mających wiedzę na dany temat. Takie działanie, określane mianem *Volunteer Geographic Information* jest realizowane przez platformę MIIP.

Ponadto, dzięki współpracy z partnerami zewnętrznymi, z którymi dotychczas podpisano 22 porozumienia, geoportal MIIP poszerza swoją ofertę tematyczną i pozwala autoryzowanym użytkownikom korzystać z szerszego zakresu dostępnych danych oraz dodatkowych funkcjonalności.

Dla użytkowników smartfonów i tabletów przygotowana została aplikacja mobilna iMap Mobile pod Androida, iOS, Windows Phone umożliwiająca korzystanie z podkładów mapowych w terenie.

8. Wojewódzki Zasób Geodezyjny i Kartograficzny

Marszałek województwa małopolskiego prowadzi Wojewódzki Zasób Geodezyjny i Kartograficzny, którego kluczowym elementem jest referencyjna Baza Danych Obiektów Topograficznych (BDOT10k), zawierająca informacje m.in. o budynkach, sieciach komunikacyjnych (drogi, koleje), sieci wodnej (rzeki, strumienie, kanały), pokryciu terenu (obszary wód, lasów, terenów uprawnych), kompleksach użytkowania i wielu innych obiektach. W najbliższych latach zaplanowane są działania związane z aktualizacją bazy danych BDOT10k oraz opracowaniem na jej podstawie nowych map topograficznych w skali 1:10 000. Poza bazą danych BDOT10k w Wojewódzkim Zasobie Geodezyjnym i Kartograficznym dostępne są także mapy topograficzne, mapy tematyczne (hydrograficzna, sozologiczna, glebowo-rolnicza) oraz ortofotomapy (archiwalne i aktualne).

Dane zgromadzone w bazie danych BDOT10k, a także inne materiały zasobu mające postać elektroniczną, mogą być nieodpłatnie pozyskane i wykorzystane przez:

- › organy administracji – w celu realizacji zadań publicznych, związanych m.in. z tworzeniem i utrzymaniem ładu przestrzennego, prowadzeniem bazy danych o sieci dróg publicznych na obszarach gmin i powiatów, zarządzaniem kryzysowym oraz zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego, budową sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej, monitoringiem jakości wód, rewitalizacją, utworzeniem Gminnej Ewidencji Zabytków itd.
- › szkoły, uczelnie oraz organizacje pozarządowe – w celu edukacyjnym,
- › jednostki naukowe oraz organizacje pozarządowe – w celu prowadzenia badań naukowych oraz prac rozwojowych.

Dla potrzeb własnych lub w celach komercyjnych zasób udostępniany jest odpłatnie na zasadach określonych w ustawie *Prawo geodezyjne i kartograficzne*.

W regionalnym geoportalu MIIP dostępna jest grupa tematyczna o nazwie Wojewódzki Zasób Geodezyjny i Kartograficzny, w ramach której utworzonych zostało 8 kompozycji umożliwiających zapoznanie się z danymi i materiałami zgromadzonymi w zasobie, w tym z bazą danych BDOT10k (kompozycja „Dane topograficzne – BDOT10k”).

Szczegółowe informacje dotyczące BDOT10k oraz innych materiałów zgromadzonych w Wojewódzkim Zasobie Geodezyjnym i Kartograficznym można uzyskać w Wojewódzkim Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Krakowie.

Przemysł

Opracowanie: Maksymilian Skóra

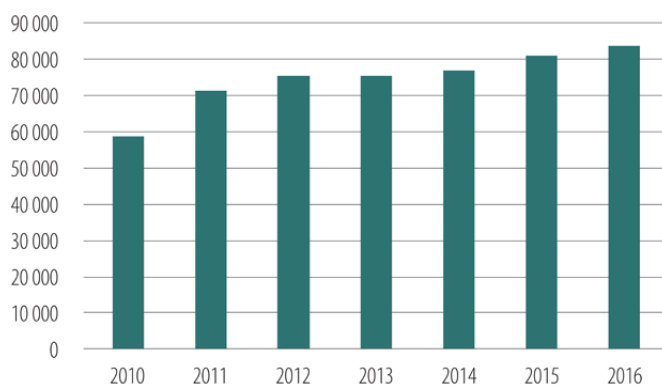
podsumowanie

- W 2016 roku w województwie małopolskim utrzymała się zwykła tendencja produkcji sprzedanej przemysłu. Wyniosła ona 84 mld zł i była wyższa od wartości z 2015 roku o 2,8 mld zł (3,6%).
- W systemie REGON zarejestrowanych było 38 015 podmiotów prowadzących działalność przemysłową. Ogółem podmioty przemysłowe na tle wszystkich innych przedsiębiorstw w Małopolsce stanowią 10,2% (spadek o 0,2%).
- Nakłady inwestycyjne w przemyśle w Małopolsce spadły o 7,1% w porównaniu do roku 2015. Jest to pierwszy spadek w inwestycjach przemysłowych od 2013 roku po dwóch latach regularnych wzrostów. Nakłady inwestycyjne spadły poniżej 6 000 mln i wyniosły 5 709 mln zł.

1. Produkcja sprzedana przemysłu

Wartość produkcji sprzedanej małopolskiego przemysłu w 2016 roku utrzymała tendencję z lat poprzednich i zanotowała wzrost o 3,6%, osiągając poziom 84 mld zł, czyli niemal o 3 mld zł więcej niż w roku poprzednim.

Wykres 106. Produkcja sprzedana małopolskiego przemysłu (w mln zł)

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kw. 2011 r., 2012 r., 2013 r., 2014 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r.

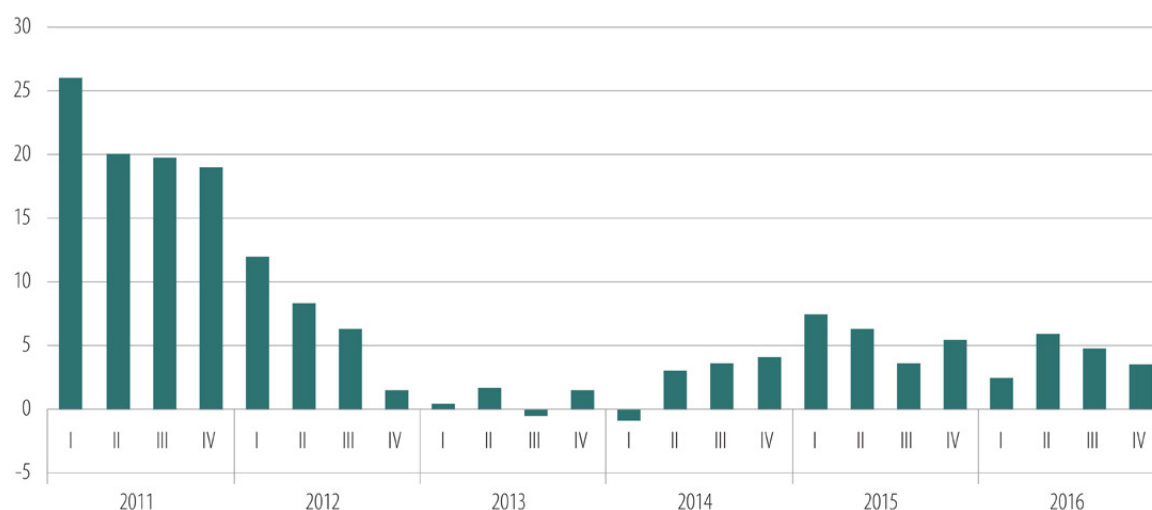
Największy wzrost w małopolskim przemyśle nastąpił w branży przetwórstwa przemysłowego – o 4,7%, przekraczając na koniec 2016 roku barierę 70 mld zł. Sprzedaż w sektorze Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja wzrosła o 2% w skali roku. Po odbiciu i wzroście w 2015 roku, znów nastąpił spadek produkcji sprzedanej w sekcji Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę z 7,82 do 7,50 mld zł (spadek o 4,2%). Od 2011 postępuje również spadek w gałęzi Górnictwo i wydobywanie. W 2016 roku produkcja sprzedana w tej gałęzi przemysłu spadła o blisko 7%, a w porównaniu do 2011 roku o 47,1%.

Tabela 47. Produkcja sprzedana w Małopolsce według rodzajów działalności (w mln zł)

Wyszczególnienie	Lata					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Przemysł ogółem	71 303,3	75 209,1	75 237,6	76 847,2	81 028	84 003,8
Górnictwo i wydobywanie	1 447,5	1 324,4	1 023,9	964,5	823,3	765,5
Przetwórstwo przemysłowe	60 613,2	63 027,4	64 578,8	65 893	69 560	72 872
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	7 321	8 766,7	7 297	7 012,4	7 823,8	7 503,2
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	2 021,5	2 090,6	2 337,9	2 623,4	2 806	2 862,1

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kw. 2011 r., 2012 r., 2013 r., 2014 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r.

Wykres 107. Zmiany produkcji przemysłowej w Małopolsce

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Analizując dynamikę produkcji w 2016 roku w stosunku kwartalnym, odnotowano spowolnienie w kwartale pierwszym, następnie odbicie i wzrost w drugim, po czym kolejne odwrócenie tendencji i systematyczny spadek dynamiki produkcji sprzedanej w dwóch ostatnich kwartałach roku.

Tabela 48. Udział produkcji sprzedanej przemysłu na tle kraju według rodzajów działalności (w %)

Wyszczególnienie	Udział w produkcji krajowej					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ogółem przemysł	6,5	6,6	6,5	6,2	6,4	6,6
Górnictwo i wydobywanie	2,4	2,3	1,9	2,0	2,1	1,7
Przetwórstwo przemysłowe	6,6	6,6	6,7	6,3	6,4	6,7
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	77	8,7	7,3	7,0	6,9	8,4
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	8,6	8,6	9,1	8,9	8,9	9,7

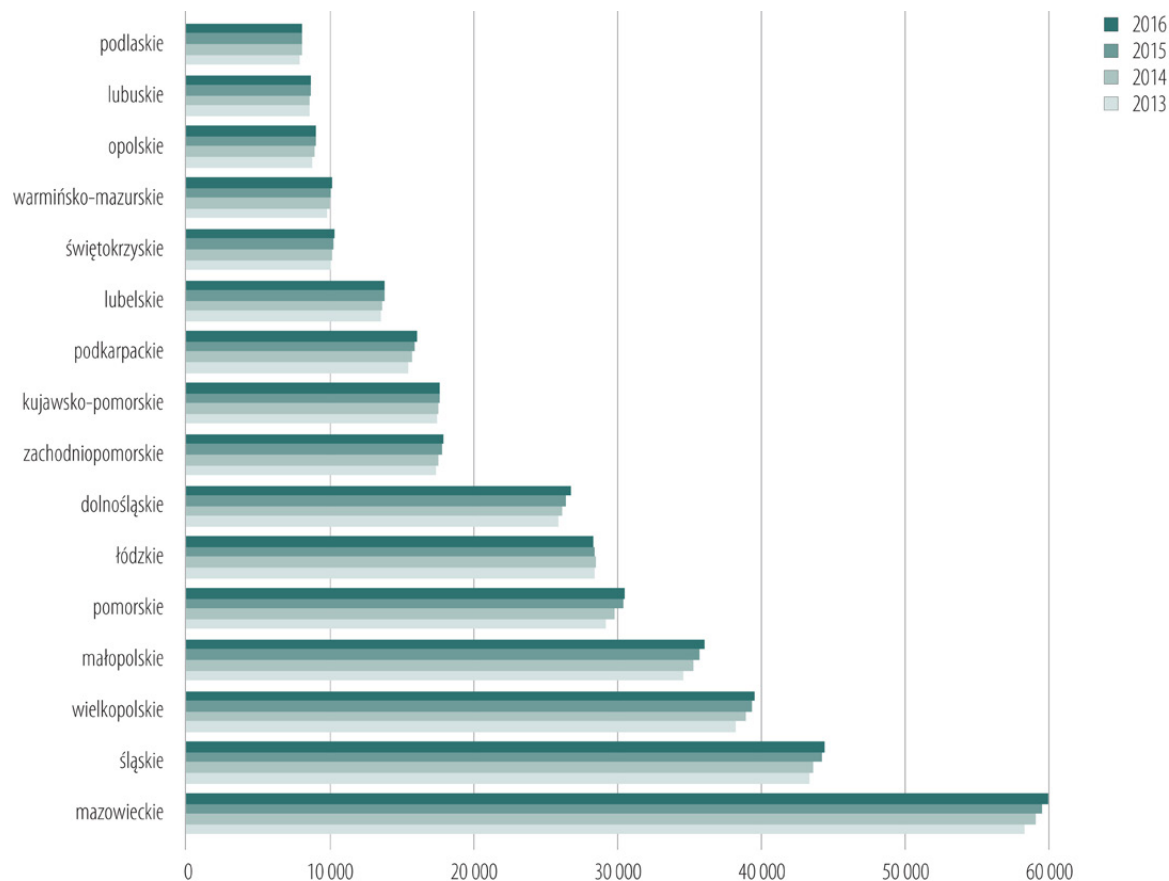
Źródło: Biuletyn statystyczny 2017 nr 1 oraz Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego, I kw. 2011 r., 2012 r., 2013 r., 2014 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r.

W skali krajowej udział województwa małopolskiego w produkcji przemysłowej wzrósł o 0,2 p.p. Trzy sekcje małopolskiego przemysłu podniosły swój udział w produkcji w skali kraju. Największy wzrost nastąpił w branży Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę do poziomu 8,4% (wzrost o 1,5 p.p.). W branży Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja – wzrost o 0,8 p.p do poziomu blisko 9,7% produkcji sprzedanej tej gałęzi przemysłu w skali kraju. O 0,3 p.p wzrósł udział przetwórstwa przemysłowego. Po dwóch latach niewielkiego wzrostu (po 0,1 p.p w skali rok do roku) spadek nastąpił w górnictwie i wydobywaniu z 2,1% w 2015 do 1,7% w 2016 roku. Od 2014 utrzymuje się tendencja wzrostu udziału przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu w Małopolsce, które w 2016 roku osiągnęło poziom 86,7% ogółu produkcji sprzedanej przemysłu (rok wcześniej 85,8%). Analizując strukturę przetwórstwa przemysłowego w Małopolsce, dominującą rolę odgrywała produkcja: artykułów spożywczych, wyrobów z metali, wyrobów elektrycznych oraz wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, która wyprzedziła produkcję metali. Największy wzrost w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił właśnie w produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych – 8,7%, następnie 8,1% produkcja z pozostałych mineralnych surowców i produkcja wyrobów z metali – 7,9%. Spadki produkcji sprzedanej miały miejsce w produkcji: wyrobów tekstylnych (8,7%), napojów (7,6%), maszyn i urządzeń (3,1%) oraz metali (1,1%).

2. Podmioty prowadzące działalność przemysłową

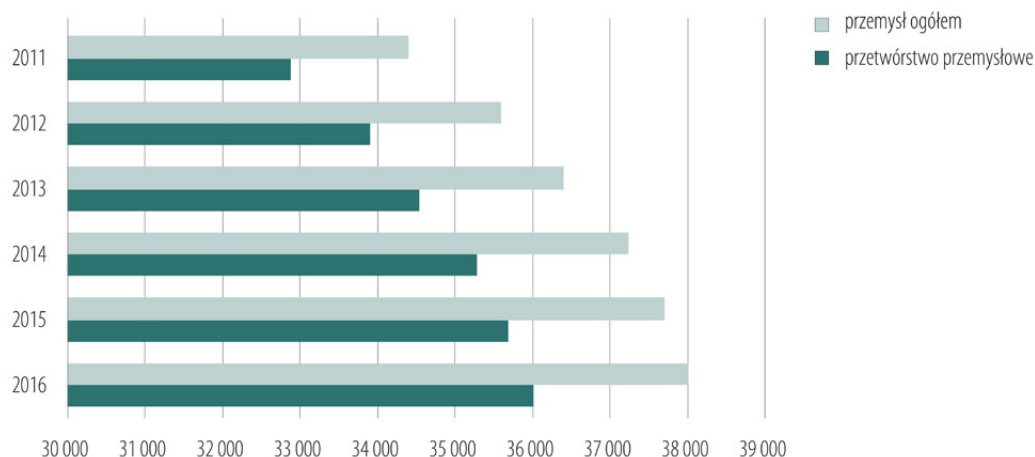
Na dzień 31 grudnia 2016 roku w systemie REGON zarejestrowanych było 38 015 podmiotów prowadzących działalność przemysłową w Małopolsce. Wśród nich zdecydowaną większość stanowiły podmioty zajmujące się przetwórstwem przemysłowym – 36 007, co stanowi 94,7% wszystkich przedsiębiorstw przemysłowych. Liczba podmiotów wzrosła o 312 podmiotów, z czego 310 nowych przedsiębiorstw zajmowało się przetwórstwem przemysłowym. Jest to kontynuacja trendu trwającego od kilku lat związanego z systematycznym wzrostem liczby podmiotów przemysłowych w województwie małopolskim. Ogółem podmioty przemysłowe na tle wszystkich innych przedsiębiorstw w Małopolsce stanowią 10,2% (spadek o 0,2%).

Wykres 108. Podmioty prowadzące działalność przemysłową zarejestrowane w REGON

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

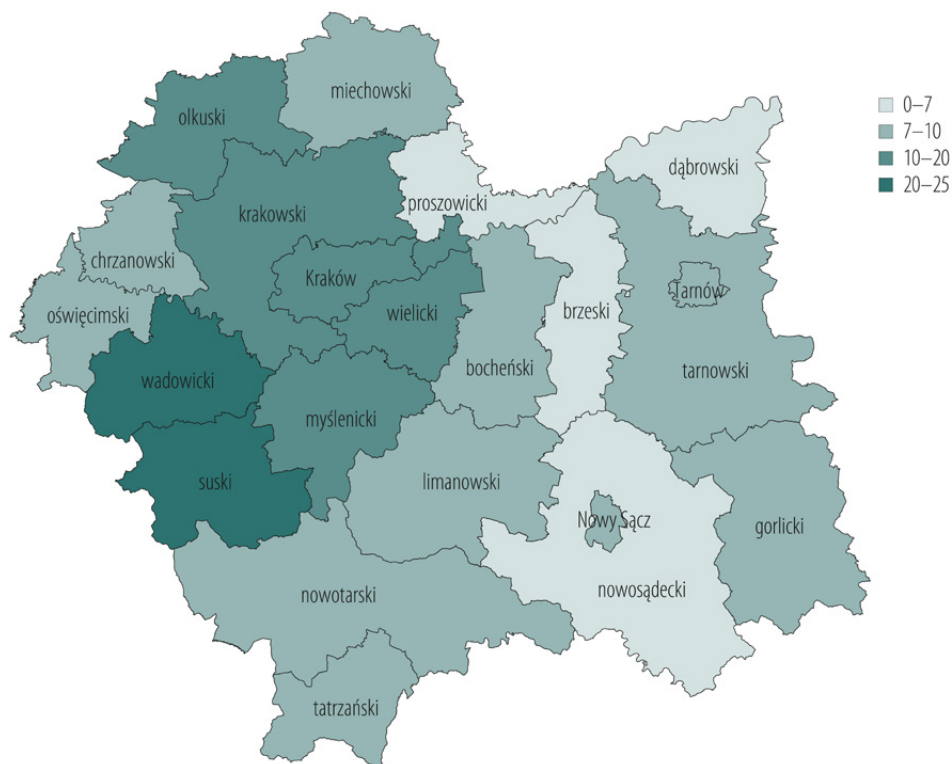
Wykres 109. Podmioty przemysłowe prowadzące działalność przemysłową w Małopolsce

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kw. 2011 r., 2012 r., 2013 r., 2014 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r.

W skali kraju w 2016 roku województwo małopolskie utrzymało się na 4. miejscu pod względem liczby podmiotów przetwórstwa przemysłowego. Województwo łódzkie zanotowało drugi rok z rzędu spadek liczby podmiotów przemysłowych (w 2016 roku do 28 292). Także województwa lubuskie i lubelskie w skali porównawczej rok do roku zanotowały spadek podmiotów przemysłowych działających w tych województwach.

Mapa 41. Podmioty przemysłowe zarejestrowane w systemie REGON na 1 tys. mieszkańców – stan na 31.12.2016

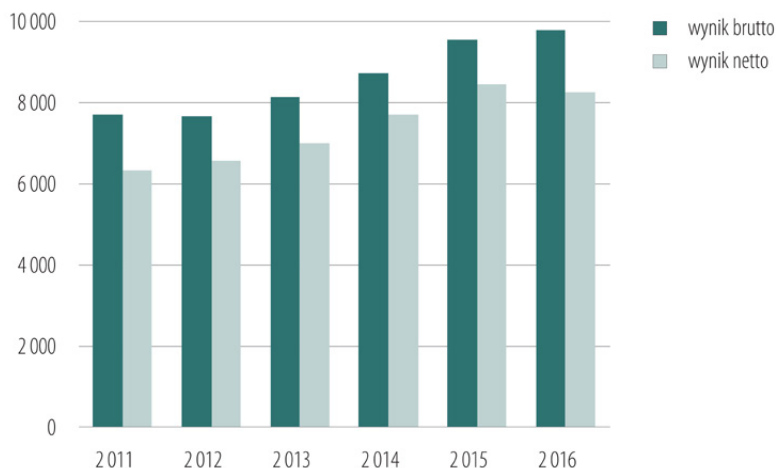
Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Największy poziom koncentracji przedsiębiorstw przemysłowych w Małopolsce (liczba jednostek na 1 tys. ludności) występuje w powiatach wadowickim i suskim, jedynych powiatach w województwie, gdzie wskaźnik ten przekracza 20 – odpowiednio 21,6 i 21. Następny w kolejności to powiat myślenicki ze wskaźnikiem na poziomie już tylko 14,6, natomiast najniższy stopień koncentracji podmiotów przemysłowych występuje w powiatach – dąbrowskim (4,5), nowosądeckim (5,9), proszowickim (6,6) oraz brzeskim (6,8). Średnia dla województwa utrzymała się na poziomie z roku poprzedniego i wynosi 10,6.

3. Wyniki ekonomiczne przemysłu

W 2016 roku wartość przychodów netto ze sprzedaży produktów wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o 4 657,1 mln zł osiągając poziom 95 850,5 mln zł, co stanowiło wzrost o 5,1%. Koszt własny sprzedanych produktów także wzrósł w skali roku do 107 865,1 mln zł (o 4 986,7 mln zł), stanowiło to 4,8% wzrostu.

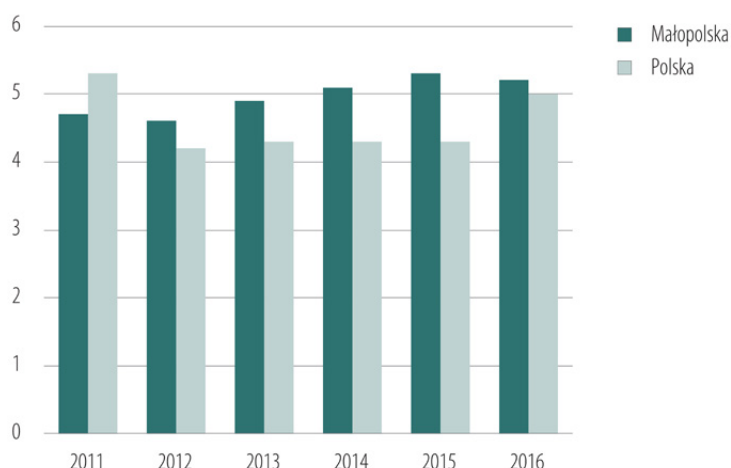
Wykres 110. Wyniki finansowe małopolskich przedsiębiorstw (w mln zł)

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kw. 2011 r., 2012 r., 2013 r., 2014 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r.

Wynik finansowy brutto w 2016 roku wzrósł z 9 561,3 mln zł do 9 806,6 mln zł, czyli o 247,3 mln zł (2,5%). Wynik finansowy netto natomiast okazał się być nieznacznie niższy niż w 2015 roku. Spadł z poziomu 8 441,9 mln zł w 2015 roku do 8 279,8 mln zł w 2016 roku, więc o 162,1 mln zł (2%). Przetwórstwo przemysłowe to jedyna sekcja małopolskiego przemysłu, która w 2016 roku osiągnęła wzrost (9,8%). Pozostałe gałęzie przemysłu, tj. Górnictwo i wydobywanie, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę oraz Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja zanotowały mniejsze zyski niż w roku poprzednim.

Wykres 111. Rentowność małopolskich przedsiębiorstw na tle kraju (w %)

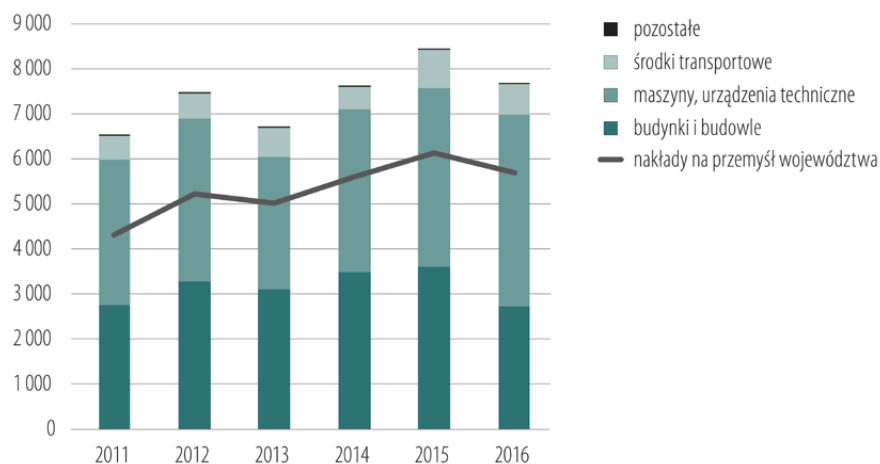
Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kw. 2011 r., 2012 r., 2013 r., 2014 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r.

Rentowność obrotu brutto małopolskich przedsiębiorstw nieznacznie zmalała w 2016 roku (z 5,3 p.p. do 5,2 p.p.). Jest to pierwszy spadek od 2012 roku. Niemniej nadal pozostaje ona na wyższym poziomie niż ogólna rentowność przedsiębiorstw w skali kraju. Ta natomiast wzrosła z 4,3 p.p. do 5 p.p., co jest przełamaniem stagnacji 5 ostatnich lat i pierwszym od 2011 roku przekroczeniem bariery 5 p.p.

4. Inwestycje w przemyśle

Wartość ogółu nakładów inwestycyjnych w 2016 roku wyniosła 7 683 mln zł i była niższa niż w roku poprzednim o 9%. Był to znaczący spadek po dwóch latach wzrostu wielkości nakładów (2013–2015). Nakłady inwestycyjne na środki trwałe kształtowały się procentowo na następującym poziomie: 55,3% maszyny i urządzenia techniczne, 35,4% budynki i budowle, 8,8% środki transportu, 0,3% inne/pozostałe. Wzrost inwestycji w sektorze maszyn i urządzeń technicznych (z 3,9 mln zł do 4,2 mln zł) przy jednoczesnym znaczącym spadku w sektorze budynków i budowl (z 3,6 mln zł do 2,7 mln zł) spowodował, że w 2016 roku ten pierwszy stanowił ponad połowę wszystkich inwestycji w Małopolsce.

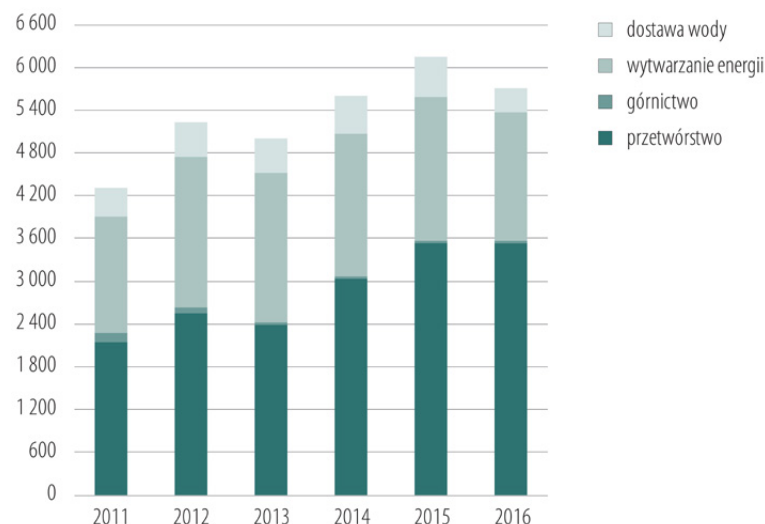
Wykres 112. Wielkość nakładów inwestycyjnych ogółem w Małopolsce (w mln zł)

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kw. 2011 r., 2012 r., 2013 r., 2014 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r.

Nakłady inwestycyjne na przemysł w 2016 roku w Małopolsce wyniosły 5 709 mln zł i stanowiły 74,3% wszystkich nakładów inwestycyjnych, w związku z czym udział przemysłu w inwestycjach wzrósł w skali roku o 1,5%.

Wykres 113. Wielkość nakładów inwestycyjnych w przemyśle w Małopolsce (w mln zł)

Źródło. Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kw. 2011 r., 2012 r., 2013 r., 2014 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r.

W poszczególnych sekcjach małopolskiego przemysłu nieznaczny spadek zanotowało przetwórstwo przemysłowe 0,1%. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę – spadek o 10%; Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja – spadek o 47,3%. Natomiast wzrost nastąpił w branży Górnictwo i wydobywanie o 16,8%, jest to stała tendencja utrzymujących się od 2013 roku stopniowych wzrostów inwestycyjnych po znaczących spadkach w latach wcześniejszych.

Budownictwo

Opracowanie: Bernadetta Jarząbek

— podsumowanie

- Rok 2016 przyniósł w województwie małopolskim spadek produkcji sprzedanej budownictwa w odniesieniu do roku poprzedniego.
- Mimo trudnej sytuacji na rynku budowlanym w niektórych województwach, a wśród nich w Małopolsce odnotowano wzrost zatrudnienia w stosunku do roku 2015.
- Wysokość przeciętnego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw budowlanych w województwie wzrosła do 3 787,74 zł, co dało mu 9 miejsce w kraju (spadek o jedną pozycję w porównaniu z rokiem poprzednim).
- W 2016 roku na terenie województwa małopolskiego oddano do użytkowania 9 220 budynków, z czego 7 787 (84,46%) to budynki mieszkalne, zaś 1 433 (15,54%) budynki niemieszkalne.
- Województwo małopolskie z wynikiem 10,26% znalazło się na 3. miejscu (po województwie mazowieckim i wielkopolskim), jeśli chodzi o odsetek oddanych do użytkowania budynków mieszkalnych.
- Na terenie Małopolski w 2016 roku wydano 8 610 pozwoleń na budowę oraz dokonano zgłoszeń z projektem budowlanym o budowie 9 543 nowych budynków o łącznej liczbie mieszkań 20,2 tys.

1. Sytuacja na polskim rynku budowlanym

Wśród wszystkich działów gospodarki budownictwo jest jednym z najbardziej niepewnych, a wskaźniki jego rozwoju znacznie się wahają. W ich gronie wymienić można: nakłady inwestycyjne skierowane na rozwój budownictwa, produkcję budowlaną, techniczne uzbrojenie pracy w budownictwie. Sytuacja na rynku budowlanym związana jest ściśle z nastrojami panującymi na rynku europejskim oraz z samą kondycją firm budowlanych. W *European Powers of Construction 2016* podobnie jak w latach poprzednich opublikowano ranking 50 największych firm budowlanych w Europie z uwzględnieniem wielkości sprzedanej osiągniętej w 2016 roku. Niezmiennie w najlepszej trójce znalazły się: Vinci – koncern francuski, Grupo ACS S.A. – koncern hiszpański oraz Bouygues Construction S.A. – także francuski. Wartość sprzedaży ogółem wszystkich firm wynosiła 294,5 mld euro, z czego prawie 35% stanowi sprzedaż trzech pierwszych firm. Według raportu wzrost wskaźnika dynamiki produkcji w budownictwie odnotowało 15 państw europejskich, zaś 13 spadek. W 2016 roku w strefie euro inwestycje w budownictwie wzrosły o 2,5%.

Rok 2016 nie był korzystny dla sektora budowlanego. Produkcja budowlano-montażowa z zakresu robót inwestycyjnych i remontowych w roku 2016 dla Polski była niższa o 6,1% w stosunku do roku poprzedniego. Poziom produkcji budowlano-montażowej spadł zarówno w sektorze prywatnym (o 2,5%), jak i w sektorze publicznym (o 21,4%). Udział sektora prywatnego w ogólnej produkcji budowlano-montażowej wyniósł 99,2% (w 2015 roku

odnotowano wzrost o 3,7% oraz udział 99%). We wszystkich działach budownictwa (przedsiębiorstwa o liczbie pracujących powyżej 9 osób), tj: budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej, budowa budynków oraz roboty budowlane specjalistyczne odnotowano spadek kolejno o: 17,0%, 12,1% i 7,5%. Dodatkowo zanotowano spadek wartości dodanej w budownictwie o 11,9% oraz produkcji sprzedanej w tym sektorze o 14,1%.

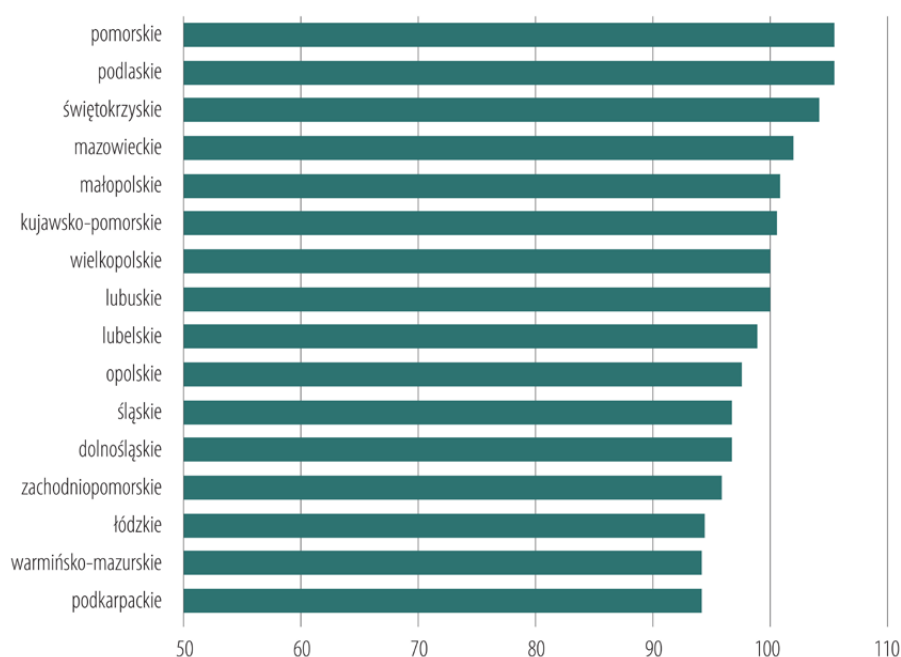
— więcej informacji

- Raport *Europejskie Potęgi Budowlane 2016*, Deloitte, czerwiec 2017.
- *Sektor budowlany w Polsce 2017 – Analiza regionalna. Analiza rynku i prognozy rozwoju na lata 2017–2022*.
- *Polskie spółki budowlane 2016 – najważniejsi gracze, kluczowe czynniki wzrostu i perspektywy rozwoju branży*, Deloitte, 2016.
- *Stan i prognoza koniunktury gospodarczej* – Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, luty 2017.
- Publikacje ekonomiczne – www.coface.pl
- Dane rynkowe – www.euroconstruct.pl

Sytuacja budownictwa w województwie małopolskim w roku 2016 także była niekorzystna. Produkcja sprzedana budownictwa w cenach bieżących wyniosła 13,8 mld zł, co jest spadkiem o 1,8 mld zł w porównaniu z rokiem 2015. Dynamika zmian w stosunku do roku poprzedniego wyniosła 88,4%, co niezmiennie stawia Małopolskę na 9. miejscu wśród wszystkich województw. Wartość produkcji sprzedanej budownictwa w przeliczeniu na 1 zatrudnionego w województwie małopolskim w 2016 roku (w cenach bieżących) wynosiła 367,8 tys. zł, co stanowi spadek o 12,3% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Według danych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w budownictwie w Małopolsce w 2016 roku ulegał znacznym zmianom z -2,0 w styczniu do -16,2 w grudniu, przy 11,6 w maju. Przedsiębiorstwa budowlano-montażowe, które mają siedzibę na terenie województwa małopolskiego, jako największe bariery wskazały: koszty zatrudnienia (65,6% w styczniu 2017 roku, przy 56,9% w styczniu 2016 roku) oraz konkurencję na rynku (61,7% w styczniu 2017 roku, przy 58,7% w analogicznym okresie roku poprzedniego).

Wykres 114. Dynamika zmian przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw budowlanych (Sektora F PKD 2007) w 2016 r. (rok poprzedni = 100%) (w %)

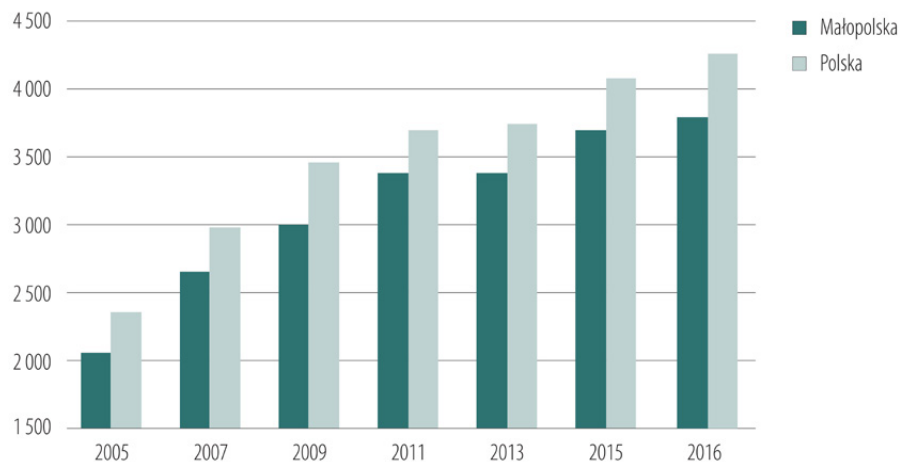

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Od 2013 roku w Polsce widoczny jest spadek przeciętnego zatrudnienia w sektorze budownictwa. W stosunku do roku poprzedniego odnotowano jednak wzrost zatrudnienia w następujących województwach: pomorskim, podlaskim, świętokrzyskim, mazowieckim oraz małopolskim. Sytuacja w trzech kolejnych województwach (kujawsko-pomorskim, wielkopolskim oraz w lubuskim) uległa niewielkim zmianom w kierunku wzrostu. Największy spadek przeciętnego zatrudnienia odnotowano na Podkarpaciu. Pod względem dynamiki zmian opisywanego wskaźnika województwo małopolskie w 2016 roku zajęło miejsce 5.

W 2016 roku województwo małopolskie pod względem wysokości przeciętnego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw budowlanych z wartością 3 787,74 zł znalazło się na 9. miejscu, spadło o jedną pozycję w porównaniu z rokiem poprzednim. Przeciętne wynagrodzenie w budownictwie systematycznie wzrasta. W województwie małopolskim tempo wzrostu jest jednak wyraźnie niższe niż średnia krajowa. Dynamika zmian w odniesieniu do roku poprzedniego wynosiła w Małopolsce 102,3%, przy średniej dla Polski 104,3%, co dało jej dopiero 13. miejsce przed: Kujawsko-Pomorskim, Zachodniopomorskim i Lubuskim.

Wykres 115. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw budowlanych (rok poprzedni = 100%) (w %)

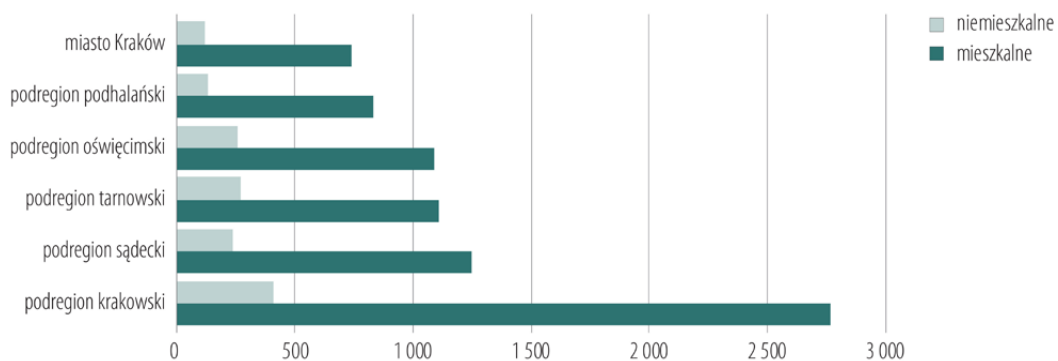
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

2. Budynki oddane do użytku

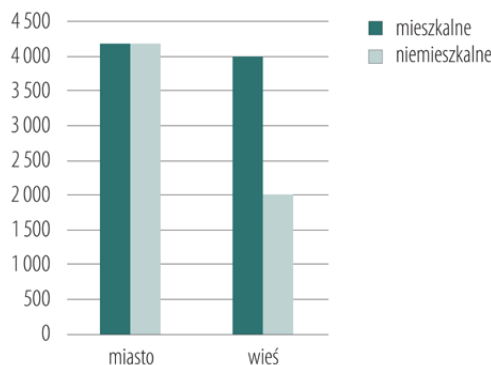
W 2016 roku w Polsce oddano do użytkowania 98 949 nowych budynków, czyli o 1 543 budynki mniej niż w roku 2015. Nowe budynki mieszkalne stanowiły 76,68% (75 877 w 2016 roku, przy 76 663 w 2015), zaś budynki niemieszkalne 23,32% (23 072, przy 23 829 w 2015).

W 2016 roku na terenie województwa małopolskiego oddano do użytkowania 9 220 budynków ogółem, z czego 7 787 (84,46%) to budynki mieszkalne, zaś 1 433 (15,54%) budynki niemieszkalne. Aż 70,73% wszystkich oddanych do użytkowania budynków zlokalizowanych było na obszarach wiejskich (6 521 budynków), z czego 85,89% stanowiły budynki mieszkalne. W miastach oddano do użytkowania 2 699 budynków – 2 186 mieszkalnych (80,99%) i 513 niemieszkalnych (19,01%).

Wykres 116. Budynki oddane do użytkowania w podziale na podregiony

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 117. Kubatura budynków oddanych do użytkowania w Małopolsce w 2016 roku (w tys. m³)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Budownictwo mieszkalne przeważało we wszystkich podregionach. Najwięcej budynków mieszkalnych oddano w podregionie krakowskim (2 769) i nowosądeckim (1 247). W podregionie krakowskim i tarnowskim zaobserwowano wysoką liczbę oddanych do użytkowania budynków niemieszkalnych: 412 i 271.

W 2016 roku w Małopolsce kubatura wszystkich oddanych do eksploatacji budynków wyniosła 14 435,8 tys. m³, z czego 58,26% w miastach i 41,74% na obszarach wiejskich. W miastach kubatura budynków mieszkalnych stanowiła 50,04%, co świadczy o niewielkiej różnicy (6 524 m³) między budynkami mieszkalnymi a niemieszkalnymi. Na obszarach wiejskich dominacja budynków mieszkalnych jest wyraźna, stanowi 66,27% kubatury wszystkich budynków oddanych do użytkowania na wsiach.

3. Budownictwo mieszkaniowe

W 2016 roku w Polsce oddano do użytkowania 74 227 nowych budynków mieszkalnych jedno- i wielorodzinnych (w 2015 roku 74 766), z czego aż 66 465 (89,54%) budynków wzniesionych zostało w budownictwie indywidualnym. Kubatura tych budynków wyniosła 74 013,6 tys. m³. W badanym roku oddano do użytkowania także 163 325 mieszkań, czyli o 15 614 (10,6%) więcej niż przed rokiem.

W 2016 roku w województwie małopolskim oddano do użytkowania 7 787 nowych budynków mieszkalnych, czyli o 345 mniej niż w roku uprzednim. Wynik województwa małopolskiego: 10,26% stawia go na 3. miejscu w Polsce (po województwach mazowieckim i wielkopolskim), jeśli chodzi o odsetek oddanych do użytkowania budynków mieszkalnych.

Największy udział wśród oddanych budynków mieszkalnych stanowiły budynki jednorodzinne jednomieszkańniowe, a ich odsetek wyniósł 93,3%. Udział tego typu budynków uległ zmniejszeniu o niespełna 1 p.p. w stosunku do roku poprzedniego. Inwestycje te w większości zlokalizowane były na obszarach wiejskich (76,4%), zaś w miastach umiejscowiono tylko 23,6%. Kolejne miejsca zajęły: budynki o dwóch mieszkaniach oraz budynki o trzech i więcej mieszkaniach.

Łączna kubatura budynków mieszkalnych nowych i rozbudowanych oddanych do użytkowania w 2016 roku w województwie małopolskim wyniosła 8 350,7 tys. m³, to jest o 11,3% więcej niż w roku poprzednim. Budynki o większej kubaturze oddano w miastach (4 326,4 tys. m³), gdzie średnia kubatura jednego budynku wyniosła 1 979,2 m³, zaś na wsi 718,5 m³.

W analizowanym roku oddano do użytkowania 17 379 mieszkań. Liczba ta stanowi 10,6% ogólnej liczby mieszkań oddanych do użytku w całym kraju, co stawia województwo małopolskie na 2. miejscu wśród województw. Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań wyniosła 1 655,7 tys. m². W miastach oddano 67,2% ogólnej liczby mieszkań (51,1% izb i 48,6% powierzchni użytkowej).

Aż w 15 powiatach województwa liczba mieszkań, które oddano do użytkowania spadła w porównaniu z rokiem 2015. Największy spadek odnotowano w powiatach miechowskim i nowosądeckim, natomiast największy wzrost w miastach Nowy Sącz i Kraków.

Tabela 49. Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 roku wg powiatów

Powiaty	Mieszkania						Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (w m ²)
	w liczbach bezwzględnych		wzrost lub spadek (-) w stosunku do 2015 r. (w %)	na 1 000 zawartych małżeństw	na 1 000 ludności	Izby	
	ogółem	w tym w budynkach indywidualnych					
Województwo	17 379	8 308	19,0	965	5,1	68 220	95,3
Powiaty:							
bocheński	323	312	-1,5	554	3,1	1 907	129,8
brzeski	277	260	18,4	518	3,0	1 497	134,4
chrzanowski	203	183	-0,5	343	1,6	1 145	144,5
dąbrowski	109	108	-16,2	339	1,8	594	132,2
gorlicki	306	304	12,1	505	2,8	1 766	133,1
krakowski	1 305	1 098	-0,5	962	4,8	7 247	147,6
limanowski	439	439	-0,2	525	3,4	2 808	174,8
miechowski	54	54	-37,2	213	1,1	307	142,1
myślenicki	415	393	-6,3	582	3,3	2 407	160,2
nowosądecki	359	358	-31,2	284	1,7	2 176	151,6
nowotarski	521	467	-4,1	543	2,7	2 973	157,7
olkuski	182	152	-2,2	295	1,6	994	141,8
oświęcimski	361	307	-3,5	489	2,3	1 941	130,2
proszowicki	110	110	32,5	514	2,5	647	136,1
suski	229	229	-15,8	446	2,7	1 337	165,8
tarnowski	660	655	-3,6	581	3,3	3 834	140,5
tatrzański	311	223	20,5	978	4,6	1 305	121,0
wadowicki	540	478	-6,6	652	3,4	2 843	128,8
wielicki	786	599	4,9	1 272	6,4	3 977	124,7
Miasta na prawach powiatu:							
Kraków	9 363	1 229	45,1	2 305	12,3	24 372	57,5
Nowy Sącz	261	175	59,1	585	3,1	1 141	107,3
Tarnów	265	175	-6,0	539	2,4	1 002	84,3

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie.

Porównując liczbę oddanych do użytkowania mieszkań w odniesieniu do Małopolski (= 100) można zauważyć, że gros mieszkań, bo 61,3% wszystkich, zlokalizowano w Krakowie (53,8%) i powiecie krakowskim (7,5%). Najmniej mieszkań oddano zaś w powiecie miechowskim (0,3%) i dąbrowskim (0,6%).

Analizując rozkład przestrzenny mieszkań na 1 000 mieszkańców dostrzec można utrzymującą się tendencję dominacji Krakowa i jego najbliższych sąsiadów. Kraków (12,28‰) wraz z powiatem wielickim (6,42‰) osiągają wartości wyższe niż średnia dla województwa (5,15‰), która jest wyższa niż w roku 2015 (4,33‰). Niewiele poniżej średniej znalazły się: powiat krakowski (4,81‰) i tatrzański (4,58‰). Powiaty: miechowski, olkuski, chrzanowski i nowosądecki wykazały najmniejsze wartości wskaźnika.

Mapa 42. Mieszkania oddane do użytkowania na 1 000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W podziale na formy budownictwa w 2016 roku wyróżnia się budownictwo przeznaczone na sprzedaż (8 736 mieszkań, czyli 50,3% udziału w strukturze mieszkań) oraz indywidualne (8 308, 47,8%). Dodatkowo oddano mieszkania komunalne (48 w 2016, w porównaniu ze 148 w 2015) oraz zakładowe (4 w porównaniu z 5 w 2015 roku). W 2016 roku oddano do użytkowania mieszkania spółdzielcze oraz społeczne czynszowe, co nie miało miejsca w roku poprzednim, ich liczba wynosi następująco: 129 oraz 154.

W przypadku przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania w Małopolsce wyniosła ona 95,3 m², co w przeciwieństwie do roku 2015 oznacza spadek wskaźnika o 11,1 m². W powiatach limanowskim, suskim odnotowano największą średnią powierzchnię użytkową mieszkań wynoszącą: 174,8 m² oraz 165,8 m², zaś najmniejszą w miastach Kraków (57,5 m²) i Tarnów (84,3 m²).

Tabela 50. Mieszkania oddane do użytkowania w Małopolsce w 2016 r.

	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań (w tys. m ²)
Ogółem	17 379	68 220	1 655,7
› miasta	11 672	34 887	804,3
› wieś	5 707	33 333	851,4
Budownictwo			
› indywidualne	8 308	44 936	1 157,8
› spółdzielcze	129	297	6,5
› przeznaczone na sprzedaż i wynajem	8 736	22 503	482,1
› komunalne	48	84	2,0
› społeczne czynszowe	154	378	6,9
› zakładowe	4	22	0,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2016 roku przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w budownictwie indywidualnym wyniosła 139,4 m², w budownictwie zakładowym 112,3 m², w przeznaczonym na sprzedaż i wynajem 55,2 m², w spółdzielczym 50,2 m², w społecznym czynszowym 44,9 m² oraz w budownictwie komunalnym 41,9 m².

Najwięcej oddanych mieszkań znajdowało się w budynkach dwukondygnacyjnych (38,5%) budowanych przede wszystkim przez inwestorów indywidualnych. Ich udział w ogólnej liczbie oddanych mieszkań był niższy o 11,4 p.p. w porównaniu z rokiem poprzednim. Poza budownictwem indywidualnym najwięcej mieszkań oddano w budynkach sześciokondygnacyjnych 29,4% (w 2015 r. – 16,1%).

W 2016 roku najbardziej popularną technologią budowy domu według serwisu Oferteo.pl była metoda tradycyjna murowania z bloczku komórkowego oraz tradycyjna murowania z cegły ceramicznej. Portal podkreśla także, iż najpopularniejszym pokryciem dachu okazała się dachówka ceramiczna, później blacha lub blachodachówka. W serwisie można znaleźć także informację, iż aż 59% domów w Polsce zostało zbudowanych na podstawie zakupionego gotowego projektu, pozostała część według projektów indywidualnych.

Aż 65% inwestorów w Polsce decydowało się według serwisu na budowę domu jednopiętrowego, 28% parterowego. Jednocześnie inwestorzy rzadko decydowali się na budowę domu z piwnicą (tylko 15% wszystkich badanych). Struktura rodzaju ogrzewania domu w 2016 roku przedstawia się następująco: 40% inwestorów zdecydowało się na ogrzewanie gazowe, 30% na kotły na paliwo stałe (węgiel, ekogroszek, miał, drewno opałowe, biomasa i sroma), 15% na pompę ciepła, zaś 7% na kolektory słoneczne.

Ze wspólnego badania bankier.pl oraz otodom.pl wynika, że średnia cena mieszkania w Krakowie w grudniu 2016 roku na rynku pierwotnym oraz wtórnym wynosi odpowiednio: 7 014 zł/m² oraz 7 108 zł/m². Wśród innych miast Kraków plasuje się na 2. miejscu w kraju – po Warszawie, gdzie ceny wynoszą 8 260 zł/m² na rynku pierwotnym oraz 8 903 zł/m² na rynku wtórnym.

Według Instytutu Analiz Monitor Rynku Nieruchomości w 2016 roku największe zaangażowanie na rynku nieruchomości w Krakowie wykazywały młode gospodarstwa domowe (głowa rodziny w wieku od 26 do 30 lat). Grupa ta stanowi 49,2% respondentów przeprowadzonego badania. Inwestorzy zainteresowani zakupem mieszkania w grupie wiekowej 31–35 głowy rodziny stanowili 20% wszystkich inwestorów, 15% bardzo młode gospodarstwa domowe – głowa rodziny w wieku do 25 lat.

— więcej informacji

- Instytut Analiz Monitor Rynku Nieruchomości mrn.pl.
- Raport *Property Index. Overview of European Residential Markets*, Deloitte.
- *Kwartalny Ogólnopolski raport o kredytach mieszkaniowych i cenach transakcyjnych nieruchomości* – raport AMRON-ASRFiN, Związek Banków Polskich.
- *Mieszkalnictwo w Polsce. Dobre praktyki*, Habitat for Humanity Poland, Warszawa, 2017.
- *Ruch budowlany w 2016 roku*, Główny Urząd Nadzoru Budowlanego, Warszawa, luty 2017.
- *Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2016 roku*, Opracowanie sygnałne, Urząd Statystyczny w Krakowie, lipiec 2017.

4. Pozwolenia na budowę i rozpoczęte inwestycje

Liczba pozwoleń wydanych na budowę oraz dokonanych zgłoszeń z projektem budowlanym na budowę w Polsce w 2016 roku osiągnęła 211 565 mieszkań (o 12,0% więcej niż 2015 roku).

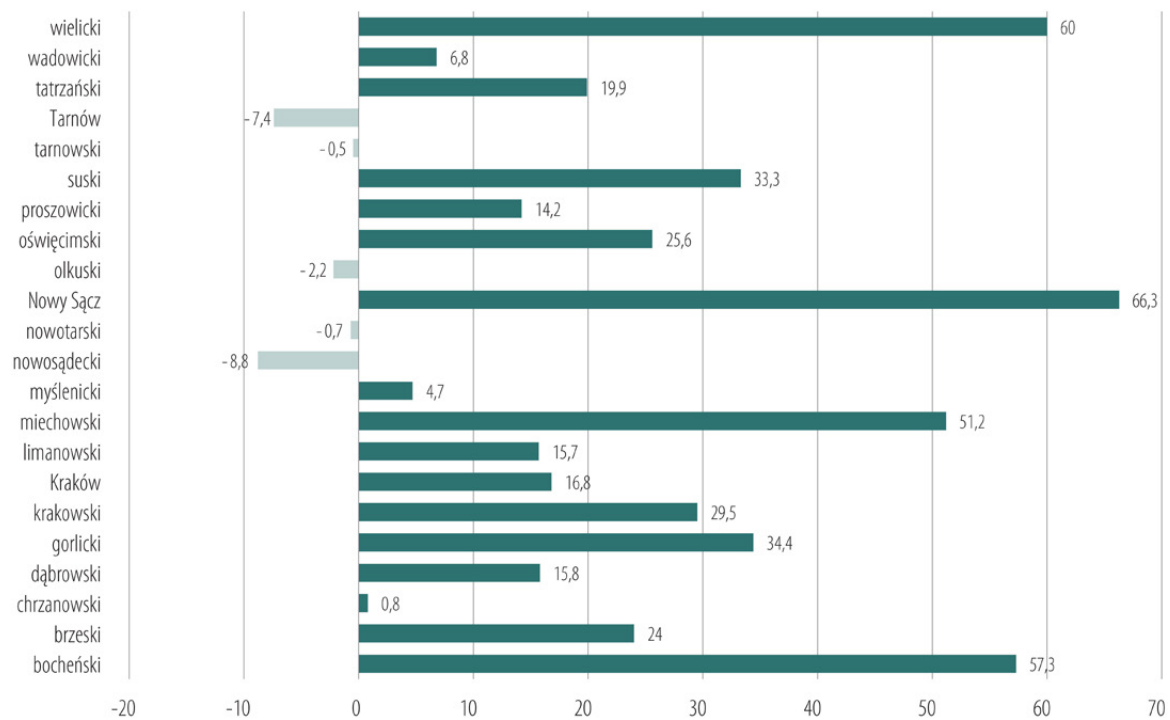
W Małopolsce w 2016 roku wydano 8 610 pozwoleń na budowę, odnotowano więc wzrost o 9,7% w stosunku do roku 2015. Dodatkowo dokonywano zgłoszeń z projektem budowlanym o budowie 9 543 nowych budynków o łącznej liczbie mieszkań 20,2 tys. W porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił więc wzrost odpowiednio o 14,4% oraz 20%.

Rozdział V Budownictwo

Z ogólnej liczby pozwoleń wydanych i dokonanych zgłoszeń 95,5% związane było z inwestorami indywidualnymi, którym pozwolono wybudować 8 848 budynków z 9,3 tys. mieszkań.

Wydawano także pozwolenia na: rozbudowę budynków mieszkalnych (343, w 2015 – 318), przebudowę mieszkań i pomieszczeń niemieszkalnych (106, w 2015 – 102) oraz na budowę nowych budynków zbiorowego zamieszkania (2).

Wykres 118. Mieszkania, na realizację, których wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym w 2016 roku (procentowy wzrost lub spadek w odniesieniu do roku poprzedniego)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

W 17 powiatach Małopolski odnotowano wzrost liczby mieszkań, na które wydano pozwolenia i dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym, w 5 spadek. Największy wzrost nastąpił w Nowym Sączu, powiatach wielickim, bocheńskim oraz miechowskim, zaś największy spadek w Tarnowie i powiecie nowosądeckim.

W Polsce rozpoczęto budowę 173 932 mieszkań, odnotowano więc wzrost o 3,3% (wobec wzrostu przed rokiem o 13,7%). W 2016 roku na terenie województwa małopolskiego rozpoczęto realizację 16,5 tys. mieszkań, w tym 8,6 tys. w ramach budownictwa indywidualnego. Liczba rozpoczętych inwestycji w 2016 roku oznacza spadek o 14,6% w stosunku do roku poprzedniego. Wyniki osiągnięte przez Małopolskę stanowią tylko 9,5% budów rozpoczętych w kraju (w 2015 – 11,5%). Dodatkowo rozpoczęto budowę: 7 751 mieszkań w ramach budownictwa przeznaczonego na sprzedaż i wynajem, 26 mieszkań społecznych czynszowych, 35 mieszkań spółdzielczych i 56 komunalnych.

Przestrzenne rozmieszczenie mieszkań, których budowę rozpoczęto wskazuje, iż największy wzrost odnotowano w powiecie tatrzańskim i miechowskim, zaś największy spadek w oświęcimskim i Krakowie.

Turystyka

Opracowanie: Michał Główka, Karolina Horwat-Stankowska, Ewa Poniatońska

— podsumowanie

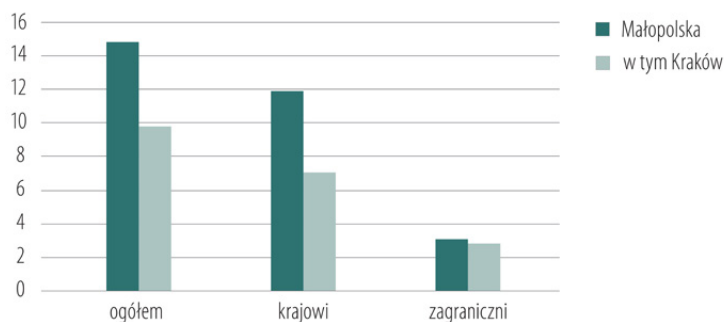
- Województwo małopolskie jest jednym z najbardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym regionów w Polsce. W 2016 roku Małopolskę odwiedziło 14,9 mln osób (w tym 11,7 mln stanowili odwiedzający krajowi, a 3,1 mln to odwiedzający zagraniczni). Oznacza to, iż liczba odwiedzających region wzrosła w stosunku do 2015 roku o 6,9%, a więc utrzymuje się trend wzrostowy zapoczątkowany po 2009 roku.
- W 2016 roku szacowane wydatki odwiedzających region kształtowały się na poziomie prawie 13 mld złotych. Poziom wydatków nieznacznie spadł w stosunku do roku poprzedniego (o 2,2%). Wynikać to mogło z faktu, że bardzo dużą grupę odwiedzających zagranicznych stanowili uczestnicy Światowych Dni Młodzieży, którzy korzystali z noclegów, wyżywienia i możliwości zwiedzania na preferencyjnych zasadach, w ramach Pakietu Pielgrzymka.
- Odwiedzający Małopolskę wysoko oceniają swój pobyt w regionie – ponad 90% z nich deklaruje bardzo wysoki (44,4%) lub wysoki (46,1%) poziom zadowolenia. Także poszczególne elementy oferty turystycznej oceniane są korzystnie, przekraczając 4 pkt. w pięciopunktowej skali ocen. Dowodem wysokiego poziomu zadowolenia osób odwiedzających Małopolskę jest też fakt, iż niemal 99% odwiedzających zadeklarowało chęć polecenia swojej rodzinie i znajomym wizyty w województwie małopolskim, a ponad 97% zadeklarowało chęć ponownego odwiedzenia Małopolski w celach turystycznych.

Kompleksowy i zrównoważony rozwój turystyki w regionie to zadanie – w dobie powszechnego dostępu do usług turystycznych i rosnącej pozycji turystyki w sektorze gospodarki – istotne nie tylko ze względu na aspekt ekonomiczny, ale również na wykreowanie atrakcyjnej i dobrze kojarzonej marki regionu. Nie sposób nie docenić potencjału turystycznego województwa małopolskiego. Liczba obiektów zabytkowych, walory przyrodniczo-kulturowe oraz bogactwo wielowiekowej tradycji i kultury stawiają Małopolskę w czołówce najbardziej atrakcyjnych regionów Polski.

1. Ruch turystyczny w regionie

Ruch turystyczny w Małopolsce od 2003 roku wykazuje stałą tendencję wzrostową, z wyjątkiem lat 2008–2009, kiedy to w wyniku wpływu światowego kryzysu gospodarczego uległ niewielkiemu spadkowi. W 2016 roku województwo małopolskie odwiedziło 14,9 mln osób, tj. o 6,9% więcej niż w 2015 roku. W tym samym czasie Kraków odwiedziło 9,8 mln osób, tj. o 7,2% więcej niż w roku poprzednim.

Wykres 119. Szacunkowa liczba odwiedzających* Małopolskę w 2016 roku (w mln)

*Odwiedzający to: goście, którzy nie zatrzymują się na nocleg podczas pobytu w danym miejscu (niebędącym miejscem ich zamieszkania) oraz turyści, którzy zatrzymują się w danym miejscu, niebędącym miejscem ich zamieszkania na co najmniej jedną noc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

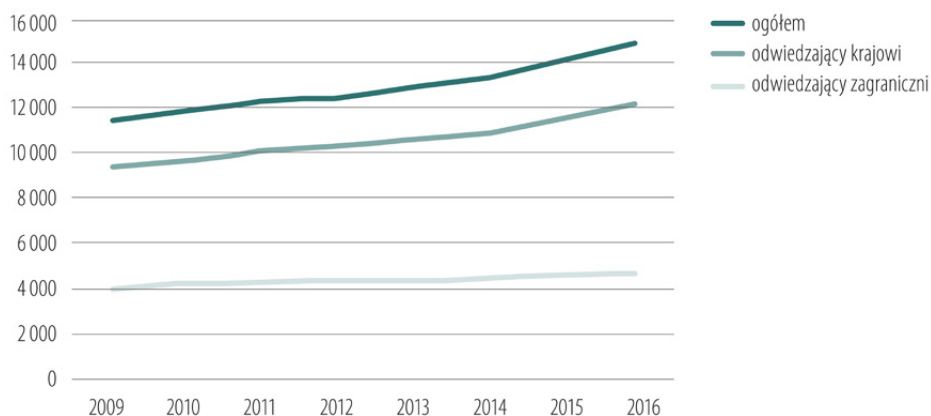
Tabela 51. Szacunkowa liczba odwiedzających Małopolskę (w tys.)

Liczba odwiedzających	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2015/16 (w %)
Małopolska:									
Odwiedzający krajowi	8 590	8 900	9 300	9 510	9 910	10 300	11 050	11 740	+6,2%
Odwiedzający zagraniczni	2 330	2 500	2 570	2 620	2 720	2 820	2 890	3 160	+9,3%
Odwiedzający ogółem	10 920	11 400	11 870	12 130	12 630	13 120	13 940	14 900	+6,9%
w tym Kraków:									
Odwiedzający krajowi	5 200	5 400	5 730	5 850	6 010	6 220	6 560	7 020	+7,0%
Odwiedzający zagraniczni	2 100	2 200	2 320	2 375	2 425	2 480	2 610	2 810	+7,3%
Odwiedzający ogółem	7 300	7 700	8 050	8 225	8 435	8 700	9 170	9 830	+7,2%

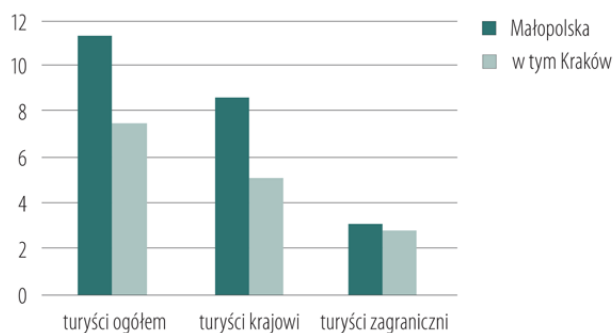
Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

Dynamika ruchu turystycznego odwiedzających województwo małopolskie na przestrzeni lat wykazuje stałą, systematyczną i dość równomierną tendencję wzrostową począwszy od 2009 roku, na który istotniejszy wpływ ma zwiększenie dynamiki ruchu odwiedzających krajowych niż zagranicznych.

Wykres 120. Dynamika ruchu turystycznego odwiedzających krajowych oraz zagranicznych (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

Wykres 129. Szacunkowa liczba turystów w Małopolsce w 2016 r. (w mln)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO).

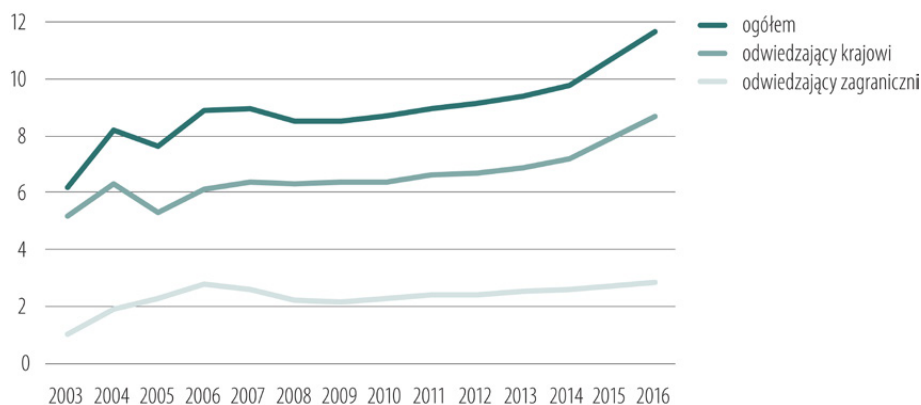
Szacuje się, że liczba turystów w województwie małopolskim wzrosła w 2016 roku o 7,5% w stosunku do roku poprzedniego, co daje 11,5 mln odwiedzających spędzających na obszarze Małopolski co najmniej jedną noc. Liczba turystów odwiedzających Kraków również systematycznie wzrasta i przyrost ten jest zbliżony do ogólnowojewódzkiego. Liczba turystów w Krakowie wzrosła w 2016 roku o 7,8% w stosunku do roku poprzedniego i wyniosła 7,6 mln osób.

Tabela 52. Szacunkowa liczba turystów w Małopolsce (w tys.)

Liczba turystów	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2015/16 (w %)
Małopolska									
Turyści krajowi	6 385	6 400	6 600	6 710	6 850	7 210	7 980	8 520	+6,8%
Turyści zagraniczni	2 155	2 300	2 370	2 400	2 540	2 580	2 720	2 980	+9,6%
Turyści ogółem	8 540	8 700	8 970	9 110	9 390	9 790	10 700	11 500	+7,5%
w tym Kraków									
Turyści krajowi	3 900	4 000	4 130	4 150	4 170	4 300	4 530	4 870	+7,5%
Turyści zagraniczni	1 950	2 200	2 220	2 250	2 340	2 400	2 520	2 730	+8,3%
Turyści ogółem	5 850	6 200	6 350	6 400	6 510	6 700	7 050	7 600	+7,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

Analizując tendencje zmiany poziomu turystów krajowych i zagranicznych na przestrzeni lat, można zauważyć dwa okresy zniżkowe w dynamice ruchu turystycznego, tj. lata 2005 i 2008. Od 2009 roku obserwowany jest systematyczny wzrost liczby turystów odwiedzających Małopolskę, zarówno w kategorii turystów krajowych, jak i turystów zagranicznych. Podtrzymany został również w 2016 roku.

Wykres 121. Dynamika ruchu turystów krajowych oraz zagranicznych (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2015).

Wydatki ponoszone przez odwiedzających

Wielkość wydatków odwiedzających krajowych i zagranicznych ponoszonych podczas pobytu w Małopolsce w 2016 roku w stosunku do roku ubiegłego nieznacznie spadła i wyniosła prawie 13 mld złotych. Wynikać to mogło z faktu, że bardzo dużą grupę odwiedzających zagranicznych stanowili uczestnicy Światowych Dni Młodzieży, którzy korzystali z noclegów, wyżywienia i możliwości zwiedzania na preferencyjnych zasadach, w ramach Pakietu Pielgrzymia. Przebywając w Małopolsce, nie ponosili oni typowych dla turysty kosztów.

Turyści krajowi wydali ok. 848 zł na osobę, podczas gdy turyści zagraniczni wydali 1 484 zł na osobę. Wyliczony średni poziom wydatków pokazuje jednoznacznie, iż turyści zagraniczni wydają podczas wizyt w Małopolsce kwoty wyższe niż turyści krajowi.

Tabela 53. Średnie wydatki ponoszone przez jednego odwiedzającego w trakcie pobytu w Małopolsce w 2016 roku (w zł)

Kategoria odwiedzających	Usługi					Łącznie*
	Noclegi	Usługi gastronomiczne	kommunikacyjne i podróżowanie po Małopolsce	Bilety wstępu	Inne wydatki	
Turyści krajowi	351	201	104	146	163	848
Turyści zagraniczni	501	316	247	175	402	1484
Goście krajowi	–	48	53	52	54	187
Goście zagraniczni	–	66	62	98	141	470

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2015).

Tabela 54. Poziom wydatków ponoszonych przez odwiedzających Małopolskę w 2016 roku (mld zł)

Kategoria odwiedzających	Wydatki odwiedzających Małopolskę				Zmiana poziomu wydatków
	2013	2014	2015	2016	2015/2016
Turyści krajowi	5,55	6,03	7,50	7,61	+ 1,5%
Turyści zagraniczni	4,01	3,81	5,17	4,66	- 9,0%
Goście krajowi	0,80	1,18	0,51	0,63	+ 23,5%
Goście zagraniczni	0,16	0,16	0,09	0,09	–
Łącznie	10,52	11,18	13,27	12,99	- 2,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2015).

Wykres 122. Dynamika zmian w zakresie wydatków ponoszonych przez osoby odwiedzające województwo małopolskie (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

Forma zakwaterowania i długość pobytu

Liczba turystów korzystających z obiektów noclegowych na terenie Małopolski rośnie od 2009 roku, a największy wzrost odnotowano w tym zakresie w 2012 roku. W 2016 roku tendencja wzrostowa utrzymuje się nadal. Dynamika tego wzrostu jest większa niż w latach 2013–2014, ale zbliżona do poziomu odnotowanego dla roku 2015. Szacuje się, iż w 2016 roku liczba turystów nocujących wzrosła o 8,1% w stosunku do 2015 roku. Przyrost w obu kategoriach jest zbliżony, choć nieznacznie większy wśród turystów zagranicznych (+8,7% w stosunku do 2015 roku) niż krajowych (+7,9% w stosunku do 2015 roku). Wskaźnik turystów zagranicznych wśród ogółu nocujących w Małopolsce kształtuje się na poziomie 30%.

Tabela 55. Liczba turystów korzystających z obiektów noclegowych w województwie małopolskim (w tys.)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Turyści krajowi	1 911	1 977	2 192	2 398	2 387	2 557	2 857	3 082
Turyści zagraniczni	810	896	943	1 072	1 181	1 191	1 218	1 324
Turyści ogółem	2 721	2 873	3 135	3 470	3 568	3 748	4 075	4 406
Zmiana w stosunku do roku poprzedniego	–	+5,6%	+9,1%	+10,7%	+2,8%	+5,0%	+8,7%	+8,1%

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych).

Największą popularnością wśród turystów krajowych cieszą się kwatery prywatne (w tym agroturystyczne) oraz pensjonaty. Z zakwaterowania w tego typu obiektach skorzystało 33% turystów krajowych. 16,6% turystów krajowych nocowało w hotelu, przy czym największą popularnością cieszyły się hotele trzygwiazdkowe. Z noclegu skorzystało w 2016 roku 39,8% turystów zagranicznych, głównie w hotelach trzy- i czterogwiazdkowych. Ta forma zakwaterowania jest wśród turystów zagranicznych zdecydowanie dominująca. Drugą najczęściej wybieraną formą zakwaterowania w przypadku tej grupy były kwatery prywatne (w tym agroturystyczne), z których skorzystało 15,1% nocujących.

Zarówno wśród turystów krajowych, jak i zagranicznych dominują wielodniowe pobyty w Małopolsce, obejmujące od 4 do 7 noclegów (38,9%), natomiast 30,1% zadeklarowało pobyt od 2 do 3 noclegów, z jednego noclegu korzystał co jedenasty turysta, natomiast co piąty nocował powyżej 7 noclegów. W 2016 średnia liczba noclegów przez odwiedzających krajowych była niższa od odwiedzających zagranicznych. Ponad 50% odwiedzających zagranicznych przybyło w 2016 roku do Małopolski po raz pierwszy, z kolei 31,4% turystów krajowych odwiedza Małopolskę co najmniej raz w roku.

Pochodzenie osób odwiedzających region

Odwiedzający krajowi przybywają do Małopolski głównie z woj. śląskiego, małopolskiego, mazowieckiego i podkarpackiego. Zarówno wśród gości, jak i turystów cztery czołowe miejsca w hierarchii przypadły tym samym regionom, jednak ich kolejność jest odmienna. Wśród gości krajowych przeważają mieszkańcy Małopolski (48%), a następnie Śląska (24%) i Podkarpacia (8%). Natomiast wśród turystów dominują mieszkańcy Śląska (15,6%) i Mazowsza (15,4%), a następnie: Małopolski (10%) i Podkarpacia (8,0%). Porównując wyniki dotyczące pochodzenia odwiedzających krajowych z latami poprzednimi, widać, iż poziom reprezentacji woj. śląskiego i mazowieckiego nie zmienił się w stosunku do roku ubiegłego, natomiast reprezentacja woj. małopolskiego spadła z 24,2% do 16,7%. Pomimo tego spadku wynik uzyskany dla Małopolski jest znacznie wyższy od wyników z lat 2013–2014. Dane z bieżącego okresu nie po raz pierwszy pokazują pierwszeństwo woj. śląskiego przed małopolskim w kwestii pochodzenia odwiedzających krajowych, przy czym różnica ta jest na tyle znikoma, iż mówić należy o dominującej pozycji obu tych regionów.

Struktura pochodzenia odwiedzających zagranicznych od kilku ostatnich lat utrzymuje się w podobnym układzie – w grupie najchętniej przyjeżdżających do Małopolski przeważają mieszkańcy Wielkiej Brytanii (17,4%) oraz Niemiec (16,4%). Licznie reprezentowani są także obywatele Francji i Włoch.

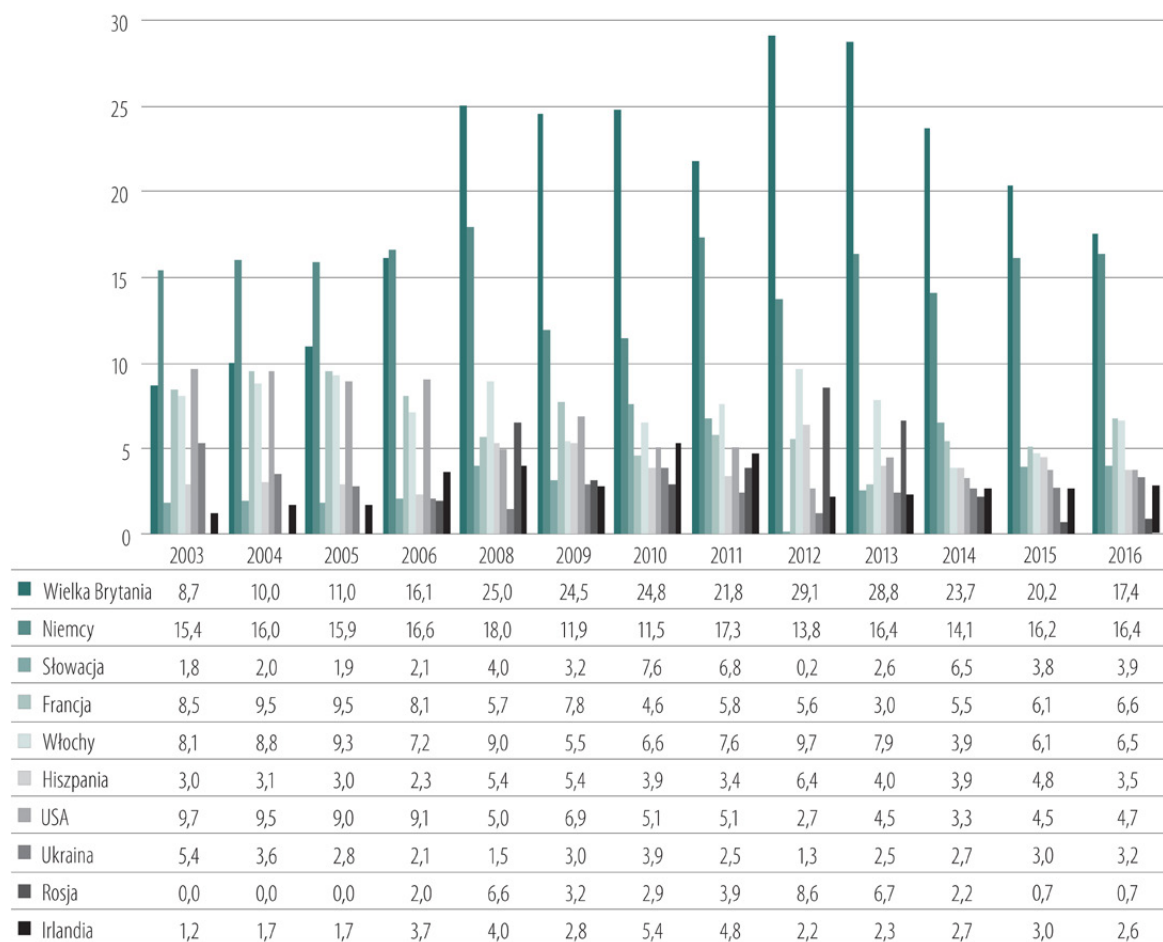
Uwagę zwraca utrzymujący się od 2012 roku trend spadkowy dotyczący mieszkańców Wielkiej Brytanii. Pomimo malejącego odsetka odwiedzających z tego kraju, niezmiennie zajmuje on pierwszą pozycję w rankingu, natomiast jeżeli chodzi o reprezentację Niemiec, wynik uzyskany w 2016 roku nie odbiega od poziomu z lat poprzednich.

Wykres 123. Struktura przyjazdów odwiedzających krajowych do Małopolski (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

Wykres 124. Struktura przyjazdów odwiedzających zagranicznych do Małopolski (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

Cel podróży i atrakcje turystyczne Małopolski

Dominującym celem przyjazdu do Małopolski – zarówno wśród odwiedzających krajowych, jak i zagranicznych jest wypoczynek. W przypadku odwiedzających krajowych coraz większą popularnością cieszy się także turystyka aktywna (narty, snowboard, rowery, spacer, wędrówki górskie) 55,3% oraz zwiedzanie zabytków (43,6%). Wśród odwiedzających zagranicznych bardzo popularna jest chęć zwiedzania zabytków (67%), wypoczynek (65,4%). Istotnym celem wizyty w Małopolsce jest także turystyka aktywna (25,5%) oraz odwiedzić u krewnych/znajomych (24,9%).

Tabela 56. Cele wizyty deklarowane przez odwiedzających Małopolskę w 2016 roku (w %)

Lp.	Cel wizyty	Odwiedzający krajowi		Odwiedzający zagraniczni	
		goście	turyści	goście	turyści
1.	Wypoczynek	35,8	78,0	56,5	65,4
2.	Zwiedzanie zabytków	24,4	43,6	56,5	67,0
3.	Turystyka aktywna (w tym narciarstwo, rowery i wędrówki piesze)	42,0	55,3	30,6	25,5
4.	Odwiedziny u przyjaciół lub rodziny	19,2	15,6	6,5	24,9
5.	Rozrywka, pobyt w restauracjach	4,2	10,7	3,2	20,2
6.	Cel religijny	7,2	8,2	11,3	20,2
7.	Zakupy	6,5	5,7	17,7	12,1
8.	Sprawy służbowe/interesy	6,6	3,2	3,2	2,9
9.	Cel zdrowotny	2,4	13,0	6,5	5,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

Odwiedzający Małopolskę za największą jej atrakcję uznają niezmiennie Kraków, co świadczy o stabilnej pozycji Krakowa jako marki turystycznej regionu. Odsetek wskazujących na to miasto jest znacznie wyższy w przypadku odwiedzających zagranicznych niż krajowych. W drugiej kolejności wymieniano Zakopane, a następnie kopalnię soli w Wieliczce. W czołówce miejsc, które warto odwiedzić podczas pobytu w Małopolsce utrzymują się także góry, Wadowice (dom Jana Pawła II) oraz Oświęcim (Muzeum Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu).

Tabela 57. Główne atrakcje regionu w opinii odwiedzających krajowych w 2016 roku (w %)

Lp.	Lokalizacja	Procent odwiedzających
1.	Kraków, w tym:	67
	› Kraków – Wawel	7
	› Kraków – Rynek	5
2.	Zakopane (w tym: Gubałówka)	46
3.	Góry	26
4.	Wieliczka (kopalnia soli)	18
5.	Krynica-Zdrój (w tym: Jaworzyna Krynicka)	12
6.	Wadowice (dom Jana Pawła II)	10
7.	Szczawnica	9
8.	Oświęcim (Muzeum Auschwitz-Birkenau)	8

Lp.	Lokalizacja	Procent odwiedzających
9.	Białka Tatrzańska	8
10.	Bukowina Tatrzańska	6
11.	Muszyna	5
12.	Bochnia	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

Poziom zadowolenia

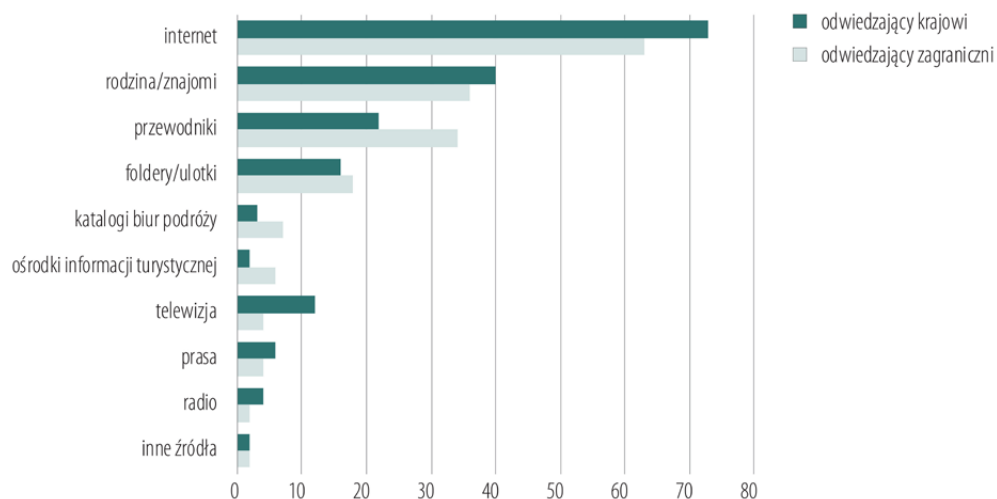
Zdecydowana większość turystów odwiedzających region, podobnie jak w latach poprzednich, bardzo wysoko oceniła swój pobyt w Małopolsce. Ponad 90% odwiedzających krajowych oraz zagranicznych odczuwało satysfakcję z pobytu, 44,4% z nich deklaroowało bardzo wysoki, a 46,1% – wysoki poziom zadowolenia. Także poszczególne elementy oferty turystycznej oceniane są korzystnie, średnio na poziomie przekraczającym 4 pkt. w pięciopunktowej skali ocen. O zadowoleniu z oferty turystycznej regionu świadczy fakt, iż ponad 99% odwiedzających wyraża chęć polecenia wizyty w Małopolsce swojej rodzinie i znajomym, a ponad 97% zadeklarowało chęć ponownego odwiedzenia Małopolski w celach turystycznych.

Źródła informacji o Małopolsce

Najważniejszym źródłem wiedzy o Małopolsce i jej atrakcjach jest Internet, który wykorzystuje 73% odwiedzających krajowych i 63% zagranicznych. W drugiej kolejności informacje są pozyskiwane od rodziny i znajomych (40% odwiedzających krajowych i 36% zagranicznych), a następnie z przewodników turystycznych, choć te są popularniejsze wśród odwiedzających z zagranicy (34%) niż z Polski (22%).

Około 22% odwiedzających krajowych czerpie wiedzę o Małopolsce z mediów, gdy wśród odwiedzających zagranicznych źródła te są rzadziej wykorzystywane, bo około 9%. Odwiedzający zagraniczni częściej niż krajowi czerpią wiedzę o Małopolsce z katalogów biur podróży (około 7%) oraz z ośrodków Informacji Turystycznej.

Wykres 125. Źródła informacji o województwie małopolskim lub odwiedzanych miejscach wskazywane przez odwiedzających krajowych i zagranicznych w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2016 roku* (Konsorcjum firm: Pracownia Analiz Społecznych IPSYLON oraz Pracownia Badawcza BOSQO, 2016).

więcej informacji

Więcej informacji na temat badań w turystyce, w tym raporty z badań ruchu turystycznego w województwie małopolskim w latach 2003–2016 znajdują się na stronie internetowej: www.malopolska.pl/Departamenty/Departament_Turystyki_i_Sportu/Badania_w_Turystyce

2. Baza hotelarska regionu

Na koniec 2016 roku Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego zawierała 522 obiekty hotelarskie oraz 16 promes, tj. przyrzeczenie zaszeregowania obiektu do odpowiedniego rodzaju i kategorii. Wśród obiektów hotelarskich najwięcej jest hoteli (368), które stanowią 70,5% skategoryzowanej bazy hotelarskiej, a następnie pensjonatów (101), które stanowią 19,3% wszystkich obiektów hotelarskich w województwie. Pozostałe obiekty hotelarskie stanowią niewielką część skategoryzowanej bazy noclegowej (od 0,8 do 4,4%).

Tabela 58. Obiekty hotelarskie

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hotele	142	174	195	217	244	260	276	303	307	322	330	351	368
Motele	13	13	13	15	14	12	12	11	11	9	9	8	7
Pensjonaty	39	51	55	63	67	69	70	74	75	83	85	99	101
Kempingi	9	10	10	10	10	12	11	11	11	10	10	13	14
Domy wycieczkowe	13	10	10	9	9	7	7	7	7	7	5	4	4
Schroniska	5	18	22	22	21	21	23	23	23	23	23	23	23
Schroniska młodzieżowe	5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	5	5
Razem	226	281	310	341	370	386	405	435	440	460	468	503	522

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego.

Tabela 59. Hotele w podziale na kategorie (stan na koniec roku)

Rok	Hotele 5*	Hotele 4*	Hotele 3*	Hotele 2*	Hotele 1*	Razem
2006	6	17	97	60	16	196
2007	6	22	114	60	15	217
2008	8	25	134	61	16	244
2009	10	30	146	60	14	260
2010	14	35	153	59	15	276
2011	14	46	170	59	14	303
2012	14	50	175	54	14	307
2013	14	56	187	51	14	322
2014	14	63	190	49	14	330
2015	15	67	208	48	13	351
2016	15	75	218	48	12	368

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego.

Tabela 60. Hotele w podziale na kategorie z uwzględnieniem miejsc noclegowych (stan na 31.12.2016 roku)

	Hotele 5*		Hotele 4*		Hotele 3*		Hotele 2*		Hotele 1*		Razem	
	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe
Województwo małopolskie	15	2 615	75	11 331	218	15 670	48	2 813	12	1 039	368	33 468
Udział %	4,1%	7,8%	20,4%	33,9%	59,2%	46,8%	13,0%	8,4%	3,3%	3,1%		
Kraków	10	2 036	38	6 841	78	6 927	16	1 424	6	805	148	18 033
Udział %	6,8%	11,3%	25,7%	37,9%	52,7%	38,4%	10,8%	7,9%	4,0%	4,5%		

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego.

Struktura miejsc noclegowych

Wszystkie hotele w województwie małopolskim dysponują w sumie 33 468 miejscami noclegowymi. Prawie połowa wszystkich miejsc noclegowych (15 670) znajduje się w hotelach trzygwiazdkowych. Najmniej miejsc noclegowych (1 039, tj. 3,1% wszystkich miejsc noclegowych wśród hoteli w województwie) jest w hotelach o najniższej kategorii (jedna gwiazdka). W hotelach o najwyższej kategorii znajduje się 2 615 (7,8%) miejsc noclegowych. Hotele dwu- i czterogwiazdkowe mają odpowiednio: 2 813 (8,4%) i 11 331 (33,9%) miejsc noclegowych. Średnio hotel dysponuje 91 miejscami noclegowymi. W stosunku do 2015 roku zwiększył się udział miejsc noclegowych w hotelach czterogwiazdkowych i wyniósł 33,9%, a zmniejszył w hotelach trzygwiazdkowych i wyniósł 46,8%.

W Krakowie standard hoteli jest wyższy w stosunku do całego województwa – 25,7% wszystkich hoteli stanowią hotele czterogwiazdkowe, a 6,8% hotele pięciogwiazdkowe. Większość hoteli pięciogwiazdkowych znajdujących się w województwie małopolskim leży na terenie Krakowa, stąd udział ich miejsc noclegowych w całości miejsc noclegowych w hotelach w Krakowie wynosi 11,3%. Z kolei hotele o najniższej kategorii (jedno- i dwugwiazdkowe) dysponują dużo mniejszą liczbą miejsc noclegowych (2 229) w stosunku do hoteli najwyższej kategorii (cztero- i pięciogwiazdkowych – 8 877). W stosunku do 2015 roku zwiększył się udział miejsc noclegowych w hotelach czterogwiazdkowych i wyniósł w Krakowie 37,9%, a zmniejszył w hotelach trzygwiazdkowych i wyniósł 38,4% oraz pięciogwiazdkowych i wyniósł 11,3%.

Hotele (ponad 20) położone w centrum miasta Krakowa ze względu na zabytkowy charakter różnią się od innych co do wyposażenia i zakresu świadczonych usług. Odstępstwa najczęściej dotyczą braku górnej osłony nad głównym wejściem oraz braku górnej osłony nad podjazdem do obiektu. Odstępstwa zrekompensowane są spełnieniem w wyższym stopniu innych wymagań.

Usługi hotelarskie mogą być również świadczone w innych obiektach, których ewidencję prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce ich położenia. Na terenie gminy miejskiej Kraków do ewidencji obiektów świadczących usługi hotelarskie, niebędących obiektami hotelarskimi, prowadzonej przez Prezydenta Miasta Krakowa zgłaszane są m.in. hostele, apartamenty, pokoje gościnne, apartotele itp. Na koniec 2016 ewidencja ta zawierała 496 obiektów na łączną liczbę miejsc noclegowych 18 859. Większość tych obiektów zgrupowana jest w dzielnicy I – Stare Miasto, w której to koncentruje się większość ruchu turystycznego. Zauważalny jest również wzrost tej grupy obiektów w dzielnicy XIII – Podgórze, a także w okolicach Sanktuarium Bożego Miłosierdzia i Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się”.

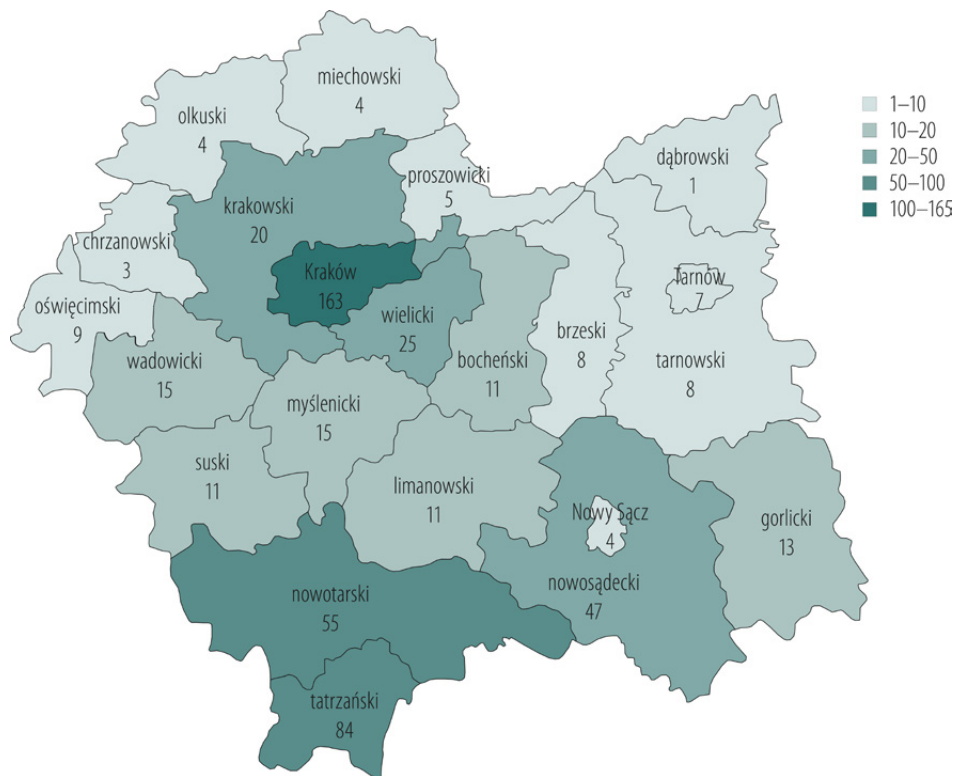
Południowa część województwa również dysponuje sporą liczbą miejsc noclegowych w obiektach niepodlegających kategoryzacji. Na koniec 2016 roku w ewidencji burmistrza Zakopanego było zarejestrowanych 1 986 obiektów o łącznej liczbie miejsc noclegowych 29 945, w ewidencji wójta gminy Bukowina Tatrzańska 704 obiekty, tj. 12 668 miejsc noclegowych, w ewidencji burmistrza gminy Krynica-Zdrój 359 obiektów, tj. 9 004 miejsc noclegowych.

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich w województwie

Najwięcej obiektów hotelarskich zlokalizowanych jest w Krakowie i są to w 90,8% hotele. W powiatach wokół Krakowa również przeważają hotele – powiat krakowski (16), powiat wielicki (22). Najmniej skategoryzowanych obiektów hotelarskich znajduje się na terenie powiatu dąbrowskiego (1), powiatu chrzanowskiego (3),

miasta Nowy Sącz, powiatu miechowskiego i olkuskiego (po 4) oraz powiatu proszowickiego (5). W południowej części województwa działa spora część obiektów hotelarskich. W tym regionie najwięcej z nich znajduje się w powiecie tatrzańskim (84). Najwięcej schronisk znajduje się w powiecie tatrzańskim i nowotarskim.

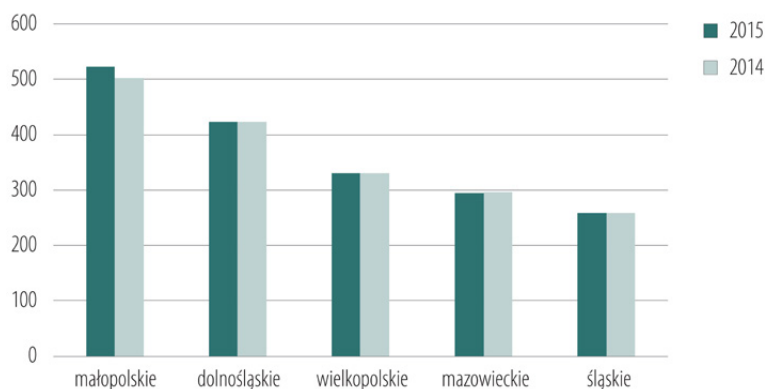
Mapa 43. Rozmieszczenie obiektów hotelarskich wg powiatów (stan na 31.12.2016 roku)

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich marszałków województw.

Województwo małopolskie ma największą skategoryzowaną bazę obiektów hotelarskich wśród wszystkich województw. W dalszej kolejności znajduje się województwo dolnośląskie, następnie wielkopolskie, mazowieckie i śląskie.

Wykres 126. Liczba obiektów hotelarskich w wybranych województwach

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich marszałków województw.

3. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni

Pod koniec 2016 roku na terenie województwa małopolskiego posiadało swoją siedzibę 556 przedsiębiorców wpisanych do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego, to jest o 10,53% więcej w stosunku do 2015 roku. Wśród przedsiębiorców wpisanych do rejestru 91,55% prowadzi działalność jako organizatorzy i pośrednicy turystyczni, 8,09% jako organizatorzy turystyki i 0,36% jako pośrednicy turystyczni. Największa liczba przedsiębiorców, tj. 39%, posiada wpis z zakresem terytorialnym Polska i kraje graniczące z Polską.

W ciągu 2016 roku 93 nowych przedsiębiorców zostało wpisanych do Rejestru, przy 38 wykreślonych z Rejestru i 2, którzy otrzymali zakaz prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych i pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych.

Małopolska zajmuje drugie miejsce w Polsce pod względem liczby wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych.

4. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek

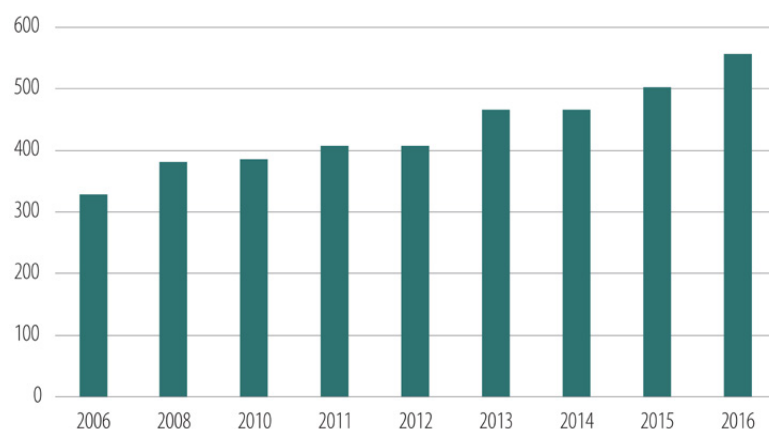
Z dniem 1 stycznia 2014 roku uległy zmianie przepisy ustawy o usługach turystycznych wprowadzone ustawą z dnia 13 czerwca 2013 roku o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Dz.U. poz. 829). Nastąpiła wówczas deregulacja uprawnień pilota wycieczek, przewodnika turystycznego miejskiego, terenowego oraz międzynarodowego przewodnika wysokogórskiego. W związku z tym w obecnym stanie prawnym obowiązującym od 1 stycznia 2014 roku marszałek województwa nie prowadzi ewidencji ww. uprawnień, zniesiony został również obowiązek zdawania egzaminów państwowych w tym zakresie. W kompetencji marszałka pozostały uprawnienia przewodnika górskiego.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Ewidencja Przewodników Górskich Marszałka Województwa Małopolskiego obejmowała 2 196 uprawnień przewodników górskich, w tym: 1 516 uprawnień przewodników górskich beskidzkich, 676 uprawnień przewodników górskich tatrzańskich oraz 4 uprawnienia przewodników górskich sudeckich.

Marszałek województwa przeprowadza egzaminy dla kandydatów na przewodników górskich (tatrzańskich i beskidzkich) oraz egzaminy z języków obcych dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek.

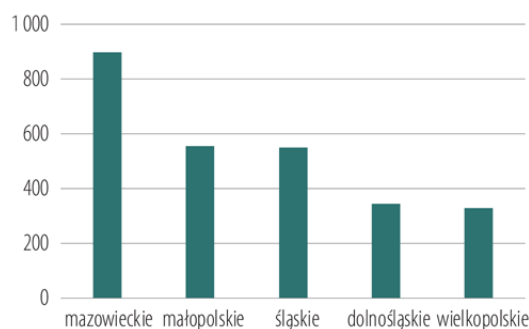
Do egzaminu na przewodnika górskiego w 2016 roku przystąpiły 82 osoby. W 2016 roku nie zorganizowano egzaminu z języków obcych dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek z powodu braku wymaganej liczby osób chcących przystąpić do tych egzaminów (min. 5 osób). Biorąc pod uwagę zmieniający się system edukacji i szeroki dostęp do certyfikacji zewnętrznej ta forma egzaminu będzie systematycznie wygaszana.

Wykres 127. Liczba organizatorów i pośredników turystycznych w województwie małopolskim

Źródło: Rejestr Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego (stan na 31.12.2016 roku).

Wykres 128. Województwa o największej liczbie wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych

Źródło: Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych (stan na 31.12.2016 roku).

ŚRODOWISKO GOSPODARCZE

Rozdział I

Baza podatkowa

Opracowanie: Katarzyna Jureczko-Tylek, Wojciech Rataj

Dochody podatkowe z terenu województwa małopolskiego w 2016 roku wyniosły 29 718 mln zł i były wyższe w stosunku do roku 2015 o 1 265 mln zł, tj. o 4,4%. Głównym źródłem dochodów realizowanych na terenie Małopolski są podatki pośrednie – łącznie 69,3% (wzrost w stosunku do 2015 roku o 181 mln zł) i podatki dochodowe od osób fizycznych i prawnych – łącznie 28%. Wpływy z CIT wzrosły w stosunku do ubiegłego roku, jednak nie osiągnęły poziomu z 2007 roku, natomiast wpływy z PIT stale rosną. Wpływy z pozostałych źródeł dochodów wzrosły w stosunku do roku ubiegłego.

Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Izbę Celną stanowiące dochody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego w rozbiciu na rodzaje podatków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 61. Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne (w mln zł)

Rodzaj należności	2007	2009	2011	2013	2015	2016	Dynamika 2016/2015	Struktura w 2016 r.
	w mln złotych						w %	
podatek dochodowy od osób prawnych	2 164	1 589	1 539	1 402	1 527	1 762	115,4%	5,9%
podatek dochodowy od osób fizycznych	4 054	4 233	4 690	5 045	5 894	6 578	111,6%	22,1%
podatek zryczałtowany	427	372	390	449	405	447	110,4%	1,5%
podatek od towarów i usług	7 039	7 942	8 431	8 897	10 876	10 519	96,7%	35,4%
podatek akcyzowy	9 139	9 540	8 554	8 974	9 530	10 049	105,4%	33,8%
podatek od gier	36	50	58	39		19		0,1%
odsetki od nieterminowych wpłat	-14	30	65	71	64	87	135,9%	0,3%
karta podatkowa	10	9	9	8	7	7	100,0%	0,0%
wpłaty jednostek budżetowych						1		0,0%
opłata skarbową		0,1						0,0%
podatki znisione, pozostałe wpłaty	39	5	12	0	3	48	1600,0%	0,2%
podatek od czynności cywilnoprawnych od osób prawnych oraz podatek od czynności cywilnoprawnych i podatek od spadków i darowizn od osób fizycznych	223	159	166	172	147	201	136,7%	0,7%
Ogółem	23 117	23 929	23 914	25 057	28 453	29 718	104,4%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Administracji Skarbowej w Krakowie.

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Opracowanie: Katarzyna Jureczko-Tylek, Wojciech Rataj

— podsumowanie

- W 2016 roku wartości dochodów i wydatków JST wzrosły w stosunku do roku poprzedniego. Dochody wzrosły przeciętnie o 11,2% w ciągu roku, a wydatki o 8,9%. W 2016 r. wystąpiła nadwyżka w wysokości 344 mln zł, była to zdecydowana poprawa sytuacji w porównaniu z rokiem poprzednim, w którym odnotowano deficyt w wysokości 35 mln.
- Poprawiła się sytuacja gmin, które – w porównaniu z nadwyżką w roku 2015 w wysokości 46 mln zł – w 2016 r. odnotowały nadwyżkę w wysokości 318 mln zł (większość gmin odnotowała nadwyżkę budżetową – w porównaniu do roku ubiegłego 14 gmin więcej odnotowało nadwyżkę).
- Wyraźnie poprawiła się sytuacja powiatów, które odnotowały nadwyżkę w kwocie 69 mln zł w porównaniu z deficytem w 2015 roku w kwocie 11 mln zł.
- Również sytuacja miast na prawach powiatu uległa poprawie. Po ujemnym wyniku odnotowanym w 2015 roku (100 mln zł), w roku 2016 jednostki te zanotowały ogółem nadwyżkę budżetową w wysokości 3,5 mln zł. Przyczyną było znaczne ograniczenie deficytu przez miasta Kraków i Tarnów. Nowy Sącz natomiast zamknął swój budżet w 2016 roku znaczną nadwyżką (24,4 mln zł w stosunku do deficytu w wysokości 8,8 mln zł w 2015 roku).
- Województwo odnotowało spadek dochodów o 6% i wzrost wydatków o 0,6% w porównaniu do 2015 roku. Efektem był deficyt budżetowy w roku 2016 w kwocie 47 mln zł, co stanowi znaczny spadek wobec zanotowanej w 2015 roku nadwyżki (29 mln zł).

W 2016 roku dochody jednostek samorządu terytorialnego kształtowały się na poziomie 18 094 mln zł, natomiast wydatki wyniosły 17 750 mln zł. Dochody ogółem wszystkich jednostek w województwie małopolskim wzrosły w porównaniu do roku 2015 o 1 827 mln zł, w tym dochody własne wzrosły o 5%, dotacje o 36,9%, natomiast subwencje wzrosły o 3%. Wzrost dochodów odnotowały budżety gmin oraz miast na prawach powiatu; spadek dochodów zanotowały powiaty oraz samorząd województwa.

Wydatki ogółem w 2016 roku wzrosły o 8,9% w stosunku do roku 2015, przy czym wydatki bieżące wzrosły o 16,8%, a wydatki majątkowe spadły o 23,8%.

W gminach, miastach na prawach powiatu oraz w województwie wydatki wzrosły odpowiednio o 13,7%, 8,8%, 0,6%, natomiast w powiatach spadły o 5,7%. Zmianie uległ wynik wykonania budżetów jednostek w 2016 roku. Zmniejszył się niedobór o 206 mln zł (tj. o 61,9%), jednocześnie zwiększyła się nadwyżka budżetowa w porównaniu do roku 2015 o 173 mln zł (tj. o 57,9%). Ogółem budżety wszystkich jednostek ostatecznie zamknęły się nadwyżką w wysokości 344 mln zł.

Gminy osiągnęły dochody ogółem w wysokości 9 314 mln zł i zrealizowały wydatki w kwocie 8 997 mln zł, nadwyżka ukształtowała się na poziomie 317 540 mln zł. Ostatecznie dochody gmin wzrosły w stosunku do 2015 roku o 17,1%, wydatki wzrosły o 13,7%, a dodatni wynik finansowy odnotowany w 2015 r. (46 mln zł) został powiększony do kwoty 318 mln zł.

Powiaty osiągnęły dochody w kwocie 1 957 mln zł, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 1 887 mln zł. W rezultacie ich budżety zamknęły się nadwyżką w wysokości 69 mln w stosunku do odnotowanego deficytu z 2015 roku w wysokości 11 mln zł.

W strukturze dochodów powiatów, dochody własne stanowiły 35,4%, a dotacje i subwencje odpowiednio: 21,3% i 43,3%. Udział dochodów własnych i subwencji w dochodach ogółem wzrósł odpowiednio o 2,9 i 1,6 p.p., natomiast udział dotacji spadł o 4,6 p.p. w stosunku do roku 2015.

W 2016 roku w porównaniu do roku 2015 wydatki ogółem powiatów spadły o 5,7%, w tym wydatki majątkowe spadły o 32,2%, a wydatki bieżące wzrosły o 1,2%. W strukturze wydatków ogółem, wydatki majątkowe stanowiły 14,8% (w poprzednim roku 20,5%), natomiast na wydatki bieżące powiaty przeznaczyły 85,2% wydatków ogółem (w 2015 roku 79,5 %).

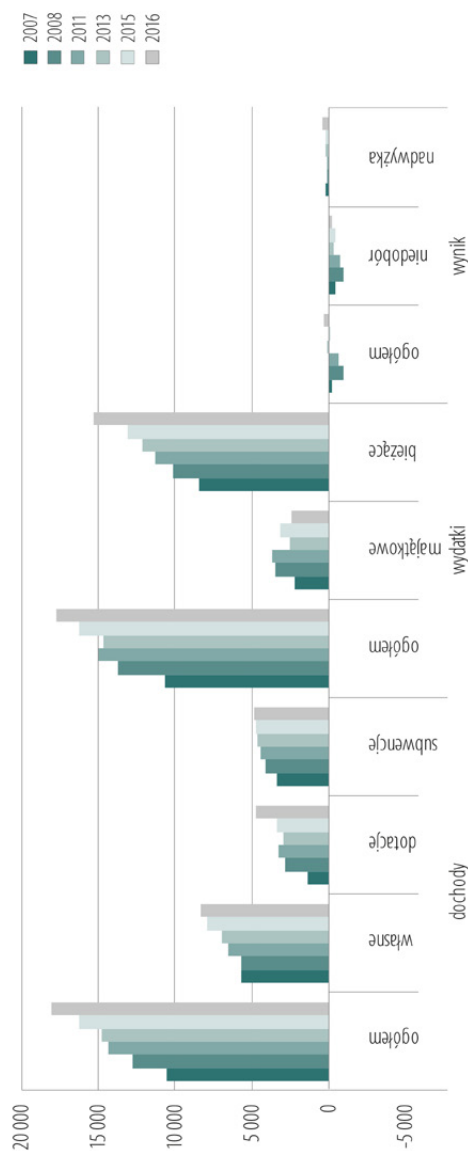
W 2016 roku miasta na prawach powiatu osiągnęły dochody w kwocie 5 755 mln zł, tj. o 11% wyższe niż w 2015 roku, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 5 751 mln zł (wzrost o 8,8%). W rezultacie budżety miast na prawach powiatu zamknęły się nadwyżką w wysokości 3 467 mln zł (w 2015 roku deficyt wyniósł 100 mln zł). Województwo małopolskie zanotowało spadek dochodów o 6,0%, w tym dochody własne wzrosły o 6,3%, natomiast dotacje i subwencje spadły odpowiednio o 18,6% i 4,4%. Na wydatki majątkowe Małopolska przeznaczyła o 7,9% więcej środków niż w 2015 roku, w strukturze wydatków ogółem ich udział wzrósł o 2,7 p.p. do poziomu 40,7%. W 2016 roku budżet województwa małopolskiego zamknął się deficytem w wysokości 47 mln zł.

Tabela 62. Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego (w zł)

Rok	Dochody			Wydatki			Wynik			
	Ogółem	Własne	Dotacje	Subwencje	Ogółem	Majątkowe	Bieżące	Ogółem	Niedobór	Nadwyżka
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2007	10 614 425 749	5 747 140 425	1 467 033 212	3 400 252 112	10 741 496 202	2 282 562 071	8 458 934 130	-127 070 453	-358 875 670	231 805 217
2009	12 823 626 034	5 798 404 752	2 851 327 913	4 173 893 369	13 738 941 679	3 531 402 125	10 207 539 554	-915 315 645	-947 232 022	31 916 377
2011	14 455 455 305	6 622 150 742	3 345 741 437	4 487 563 126	15 073 382 920	3 710 728 373	11 362 654 547	-617 927 616	-712 368 112	94 440 496
2013	14 811 119 713	7 067 904 785	3 025 234 194	4 717 980 734	14 725 151 236	2 549 326 024	12 175 825 212	85 968 477	-227 941 684	313 910 160
2015	16 267 344 253	7 989 274 688	3 474 204 370	4 803 865 196	16 302 433 115	3 187 854 645	13 114 578 470	-35 088 862	-333 356 019	298 267 158
2016	18 093 929 187	8 389 159 671	4 754 794 297	4 949 975 219	17 750 142 931	2 428 458 644	15 321 684 286	343 786 256	-127 155 733	470 941 990
dynamika (2016–2015)	111,2%	105,0%	136,9%	103,0%	108,9%	76,2%	116,8%	-979,8%	38,1%	157,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 130. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016 (mln zł)

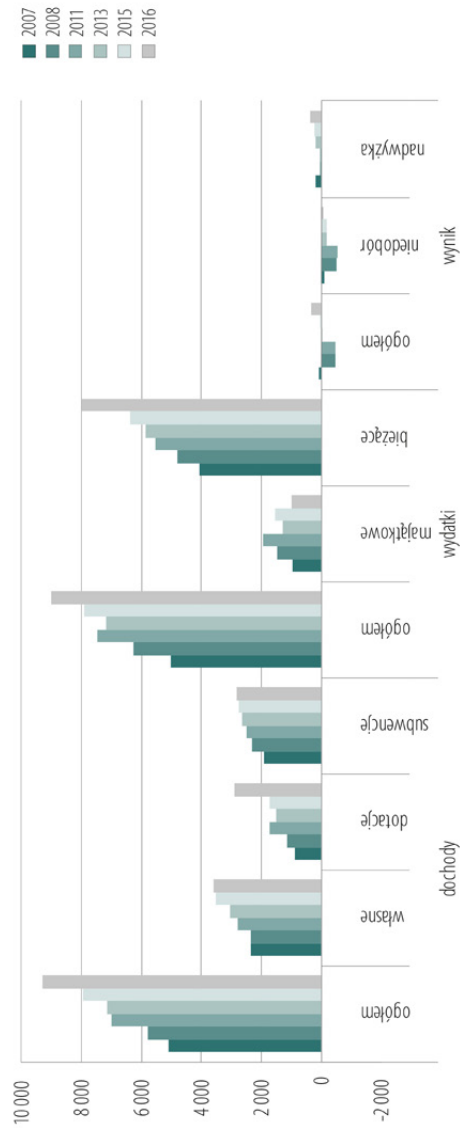

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 63. Wynik wykonania budżetu gmin (w zł)

Rok	Dochody			Wydatki			Wynik			
	Ogółem	W tym:		Ogółem	W tym:		Ogółem	Niedobór	Nadwyżka	
		Własne	Dotacje		Subwencje	Majątkowe				Bieżące
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2007	5 105 600 594	2 337 737 268	876 810 270	1 891 053 056	5 034 112 564	962 968 681	4 071 143 883	71 488 030	-121 180 264	192 668 294
2009	5 800 380 916	2 334 083 567	1 142 313 279	2 323 984 070	6 259 756 228	1 469 549 411	4 790 206 817	-459 375 312	-491 180 076	31 804 764
2011	6 987 303 316	2 768 929 130	1 732 093 386	2 486 280 800	7 463 370 501	1 943 585 131	5 519 785 370	-476 067 184	-532 903 123	56 835 939
2013	7 158 626 713	3 035 153 777	1 490 135 265	2 633 337 671	7 177 085 925	1 300 350 156	5 876 735 768	-18 459 212	-192 181 461	173 722 249
2015	7 956 514 209	3 500 382 038	1 714 732 213	2 741 399 957	7 910 049 433	1 550 214 517	6 359 834 916	46 464 775	-195 589 774	242 054 550
2016	9 314 444 996	3 609 146 738	2 879 199 962	2 826 098 296	8 996 905 440	1 011 382 752	7 985 522 688	317 539 556	-57 480 947	375 020 504
dynamika (2016–2015)	117,1%	103,1%	167,9%	103,1%	113,7%	65,2%	125,6%	683,4%	29,4%	154,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 131. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu gmin w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016 (min. zł)

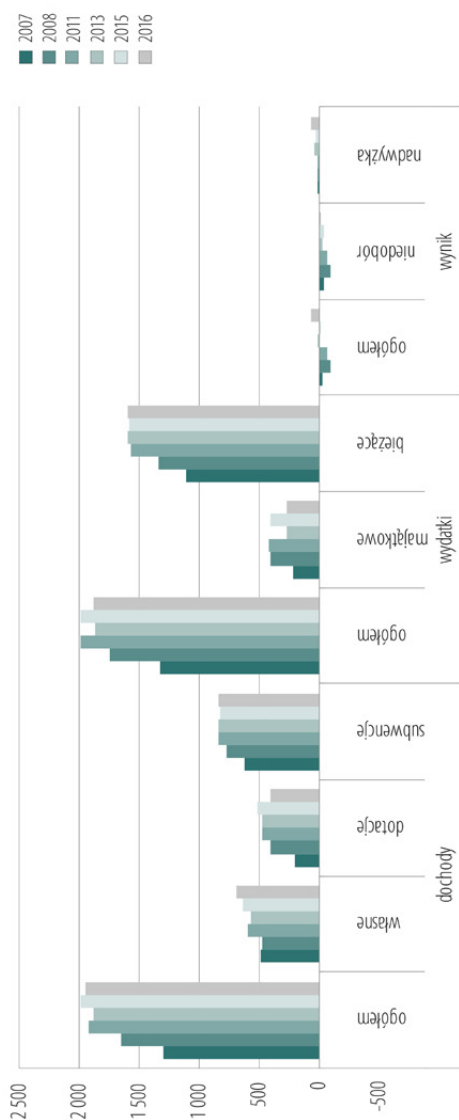
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 64. Wynik wykonania budżetu powiatów (wzł)

Rok	Dochody			Wydatki			Wynik			
	Ogółem	W tym:		Ogółem	W tym:		Ogółem	Niedobór	Nadwyżka	
		Własne	Dotacje		Subwencje	Majątkowe				Bieżące
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2007	1 310 120 548	486 340 461	203 204 015	620 576 072	1 331 576 019	214 931 672	1 116 644 347	-21 455 471	-35 633 961	14 178 490
2009	1 657 735 387	474 158 401	410 787 920	772 789 066	1 750 999 578	405 034 537	1 345 965 041	-93 264 191	-93 375 804	111 613
2011	1 933 253 309	605 247 369	479 848 842	848 157 099	1 993 752 289	420 730 646	1 573 021 642	-60 498 980	-67 823 840	7 324 860
2013	1 890 640 732	571 639 514	472 004 795	846 996 424	1 875 840 391	275 866 074	1 599 974 317	14 800 341	-28 716 923	43 517 264
2015	1 989 864 615	645 875 726	515 101 121	828 887 768	2 001 029 408	410 892 375	1 590 137 032	-11 164 793	-38 158 147	26 993 354
2016	1 956 581 615	692 974 571	416 813 044	846 793 999	1 887 216 085	278 544 212	1 608 671 874	69 365 529	-2 200 388	71 565 918
dynamika (2016–2015)	98,3%	107,3%	80,9%	102,2%	94,3%	67,8%	101,2%	-621,3%	5,8%	265,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 132. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu powiatów w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016

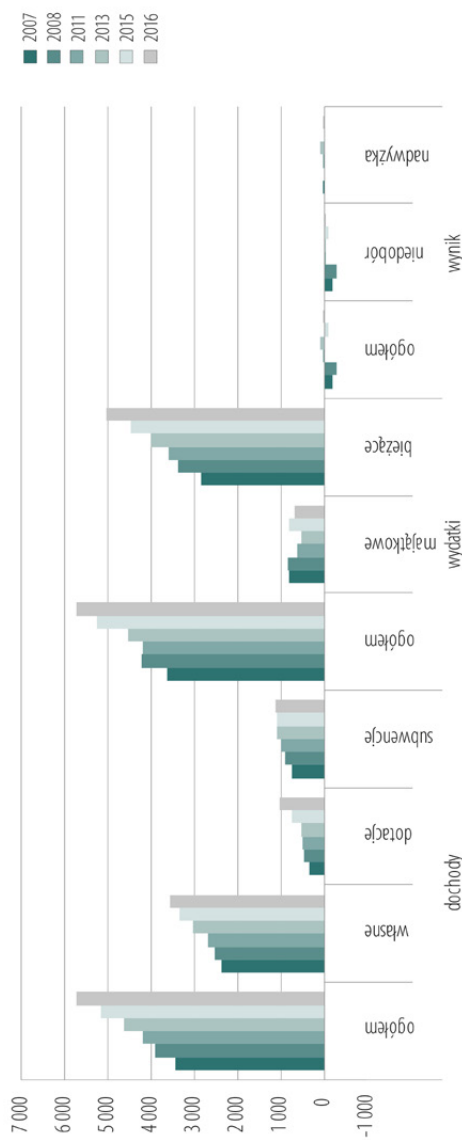

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 65. Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu (w zł)

Rok	Dochody			Wydatki			Wynik			
	W tym:			W tym:						
	Ogółem	Własne	Dotacje	Subwencje	Ogółem	Majątkowe	Bieżące	Ogółem	Niedobór	Nadwyżka
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2007	3 452 721 780	2 371 582 717	333 599 621	747 539 442	3 649 614 895	806 273 792	2 843 341 103	-196 896 115	-202 061 445	5 168 330
2009	3 935 271 998	2 544 589 225	466 095 756	924 587 017	4 229 722 812	839 330 428	3 390 392 384	-294 450 814	-294 450 814	
2011	4 219 630 331	2 701 255 816	497 401 329	1 020 973 186	4 211 792 995	614 481 543	3 597 311 452	7 837 336	-22 442 361	30 279 697
2013	4 653 720 190	3 049 250 207	520 576 523	1 083 893 460	4 564 903 129	541 828 692	4 023 074 438	88 817 061	-7 042 300	95 860 361
2015	5 183 926 297	3 350 931 450	740 235 170	1 092 759 677	5 283 534 395	805 981 725	4 477 552 671	-99 608 098	-99 608 098	
2016	5 754 548 309	3 563 746 770	1 048 331 862	1 142 469 677	5 751 080 933	684 603 881	5 066 477 051	3 467 377	-20 888 192	24 355 569
dynamika (2016–2015)	111,0%	106,4%	141,6%	104,5%	108,8%	84,9%	113,2%	-3,5%	21,0%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 133. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016

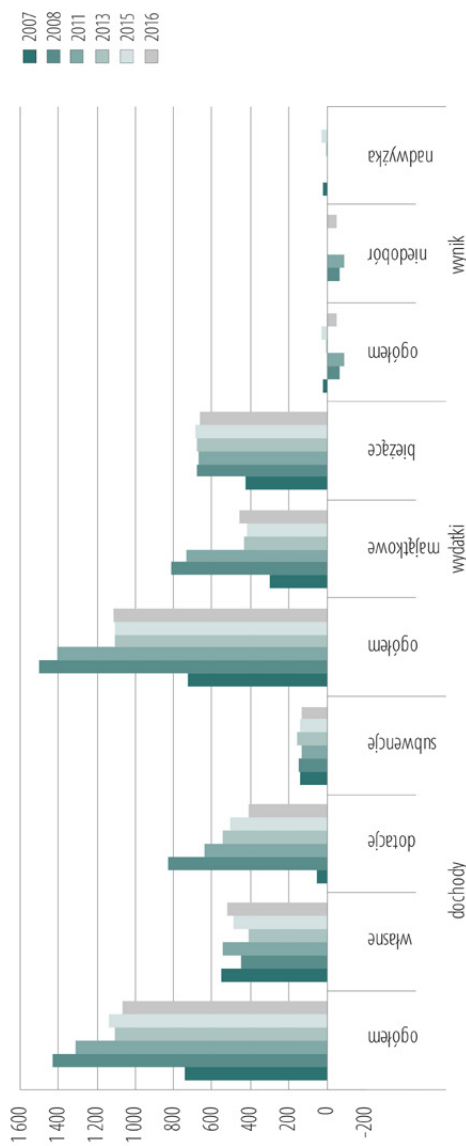
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 66. Wynik wykonania budżetu województwa małopolskiego (w zł)

Rok	Dochody				Wydatki				Wynik		
	Ogółem	W tym:			Ogółem	W tym:			Ogółem	Niedobór	Nadwyżka
		Własne	Dotacje	Subwencje		Majątkowe	Bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
2007	745 982 827	551 479 979	53 419 306	141 083 542	726 192 723	298 387 926	427 804 798	19 790 104	19 790 104		
2009	1 430 237 733	445 573 559	832 130 958	152 533 216	1 498 463 061	817 487 749	680 975 312	-68 225 328	-68 225 328		
2011	1 315 268 349	546 718 428	636 397 880	132 152 041	1 404 467 136	731 931 053	672 536 084	-89 198 788	-89 198 788		
2013	1 108 132 078	411 861 287	542 517 611	153 753 179	1 107 321 791	431 281 103	676 040 689	810 286	810 286		
2015	1 137 039 133	492 085 473	504 135 866	140 817 794	1 107 819 879	420 766 028	687 053 851	29 219 254	29 219 254		
2016	1 068 354 268	523 291 592	410 449 429	134 613 247	1 114 940 473	453 927 800	661 012 673	-46 586 205	-46 586 205		
dynamika (2016–2015)	94,0%	106,3%	81,4%	95,6%	100,6%	107,9%	96,2%	-159,4%			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 134. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

1. Budżety gmin

Dochody gmin ogółem w 2016 roku wyniosły 9 314 mln zł i wzrosły w stosunku do 2015 roku o 17,1%. Najistotniejszą pozycję w strukturze dochodów ogółem gmin, podobnie jak w roku ubiegłym, stanowiły dochody własne – 38,7% ogółu dochodów, ich udział w stosunku do roku 2015 spadł o 5,3 p.p. W strukturze dochodów wzrósł udział dotacji o 9,3 p.p., natomiast udział subwencji spadł o 4,2 punktu procentowego.

Wśród wszystkich gmin województwa małopolskiego najwyższą dynamikę dochodów ogółem (wzrost o 42%) osiągnęła gmina Myślenice, a dochodów własnych (wzrost o 42%) gmina Dębno. Najwyższe dochody bez dotacji na jednego mieszkańca (4 069,9 zł) zanotowała gmina Krynica-Zdrój. Gmina Szczawnica odnotowała największy spadek w stosunku do 2015 roku dochodów ogółem o 18%), natomiast największy spadek dochodów własnych (o 53%) odnotowała gmina Pałecznicza. Dochody ogółem gmin bez dotacji, przeliczone na 1 mieszkańca, wskazują na duże zróżnicowanie w poszczególnych gminach i kształtują się na poziomie od ok. 1,9 tys. zł do ok. 4,1 tys. zł.

Wydatki gmin w 2016 roku wzrosły w stosunku do 2015 r. o 13,7%. Wydatki majątkowe były niższe o 34,8% i stanowiły 11,2% wydatków ogółem (spadek o 8,4 p.p. w odniesieniu do roku ubiegłego). Na wydatki bieżące gminy przeznaczyły o 25,6% środków więcej niż w roku poprzednim. Bardzo duży wzrost wydatków majątkowych w stosunku do roku 2015 odnotowała gmina Spytkowice (pow. nowotarski) – o 290,9%, natomiast największy spadek odnotowała gmina Radłów – aż o 92,8%.

W 2016 roku liczba gmin, które odnotowały deficyt budżetowy wyniosła 38, czyli o 10 gmin mniej niż w roku poprzednim. Najwyższą nadwyżką budżetową zamknął się budżet gminy Chełmiec (33,2 mln zł), natomiast największy deficyt budżetowy odnotowała gmina Wieliczka (7,4 mln zł).

Tabela 67. Dynamika dochodów gmin oraz dochody na 1 mieszkańca w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2007							2009							2011							2013							2015							2016							Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.			
		3	4	5	6	7	8	9	3	4	5	6	7	8	9	3	4	5	6	7	8	9	3	4	5	6	7	8	9	3	4	5	6	7	8	9	3	4	5	6	7	8	9			3	4	5
1	Alwernia	22 802 622	12 379 990	24 860 091	13 247 984	26 275 824	14 438 100	29 710 113	16 569 620	30 891 281	18 158 194	38 820 714	19 769 772	15 594																																		
2	Andrychów	85 186 678	41 418 444	92 977 810	45 365 099	103 745 379	50 535 217	111 272 512	56 625 737	128 055 050	64 077 912	154 714 905	68 488 509	1 560,5																																		
3	Babice	15 659 892	6 809 905	17 882 964	7 329 142	19 696 903	8 681 625	22 789 503	11 124 925	27 161 237	13 679 800	30 238 616	14 659 213	1 610,2																																		
4	Biały Dunajec	14 571 115	4 445 610	15 300 076	4 000 216	16 992 439	3 934 648	21 099 819	5 048 419	21 083 887	5 485 923	26 366 721	6 166 903	867,0																																		
5	Biecz	31 244 256	8 084 120	36 869 177	9 667 576	50 806 934	13 122 359	47 416 700	14 011 664	54 797 286	15 478 386	61 882 217	15 401 021	909,3																																		
6	Biskupice	17 793 486	6 075 579	20 415 675	6 118 713	23 662 836	7 720 902	25 415 149	10 024 818	30 725 747	14 478 709	34 158 231	12 026 115	1 207,1																																		
7	Bobowa	21 813 341	4 293 659	30 144 542	5 648 170	40 033 493	7 746 361	33 833 347	7 059 075	36 472 475	8 157 003	44 351 645	9 280 339	954,6																																		
8	Bochnia g.	34 955 477	11 289 644	41 851 773	13 118 851	48 446 221	16 596 347	50 603 742	17 762 095	52 545 263	24 880 763	66 115 154	25 745 558	1 315,3																																		
9	Bochnia m.	64 190 676	43 500 284	75 366 945	47 089 944	73 697 469	47 944 595	85 789 096	55 517 951	96 579 244	63 902 290	116 302 344	68 007 521	2 263,1																																		
10	Bolesław (pow. dąb.)	5 280 509	1 403 387	6 777 206	1 250 768	10 454 810	4 932 702	6 752 005	1 653 741	6 753 502	1 949 193	7 966 526	2 107 366	769,1																																		
11	Bolesław (pow. olk.)	20 007 568	14 483 092	21 512 790	14 554 906	26 825 456	18 942 654	26 079 923	18 733 946	33 756 084	25 448 217	36 265 220	23 571 510	3 026,3																																		
12	Borzęcin	16 512 884	4 557 774	21 839 665	6 131 419	34 039 796	11 479 775	32 441 582	12 298 732	29 917 601	10 721 507	32 340 433	11 373 481	1 355,4																																		
13	Brzesko	66 760 630	36 834 629	82 102 594	40 801 345	87 141 476	46 373 978	93 118 798	54 277 361	102 896 674	61 661 291	122 990 634	63 708 059	1 756,1																																		
14	Brzeszcze	45 521 560	31 792 810	43 781 447	27 955 296	50 840 761	35 046 294	52 646 167	35 151 959	63 361 590	43 565 499	85 381 676	53 162 835	2 471,2																																		
15	Brzeźnica	19 005 885	5 763 759	22 849 074	7 170 392	24 396 980	7 616 675	29 166 743	10 715 065	30 867 706	12 949 262	36 951 379	12 017 156	1 180,1																																		
16	Budzów	18 028 387	3 616 577	21 822 009	4 017 756	23 733 250	4 511 869	25 347 405	5 625 078	27 543 483	6 700 858	33 570 690	6 106 867	690,4																																		
17	Bukowina Tatrzańska	25 864 964	7 545 846	31 843 950	9 994 411	37 042 297	13 594 117	37 533 811	15 199 619	59 236 964	23 265 197	61 735 798	27 258 986	2 061,2																																		

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.
		Dochody ogółem w zł		Dochody ogółem w zł		Dochody ogółem w zł		Dochody ogółem w zł		Dochody ogółem w zł		Dochody ogółem w zł			
		własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł	własne w zł		
18	Bukowno	24 089 827	18 302 926	26 160 377	19 098 324	33 544 126	22 422 912	35 870 746	25 908 621	34 354 634	26 305 595	40 296 684	28 225 233	117	2 731,6
19	Bystra-Siuzina	14 591 847	2 752 377	18 021 573	3 394 613	18 762 088	3 582 858	20 720 946	4 496 181	21 857 771	5 180 375	28 115 570	5 944 466	129	874,2
20	Charsznica	14 514 872	5 077 381	15 934 255	4 150 082	19 533 556	7 314 145	22 932 081	9 721 461	22 008 419	9 271 146	24 879 100	7 429 658	113	985,6
21	Chełmek	22 780 133	14 594 106	24 045 354	13 676 417	29 532 908	16 985 014	30 830 748	17 963 690	33 585 104	20 126 886	39 855 187	21 027 755	119	1 605,8
22	Chełmiec	54 375 100	16 095 973	73 122 728	26 933 548	83 881 617	30 986 514	86 727 697	32 869 464	137 270 247	47 723 265	142 545 975	51 142 572	104	1 833,8
23	Chrzanów	109 610 819	77 734 706	119 326 011	75 936 994	154 006 907	86 310 604	146 498 836	84 636 559	140 169 081	91 562 768	166 662 406	94 144 113	119	1 976,4
24	Ciężkowice	24 198 995	5 828 335	27 785 912	5 391 938	37 393 451	7 956 471	34 319 152	7 744 578	40 204 907	9 201 185	46 053 176	10 569 523	115	939,8
25	Czamy Dunajec	44 457 900	9 729 799	51 909 259	7 841 157	61 344 986	10 765 963	62 872 826	11 838 508	77 320 076	20 639 747	89 527 823	17 865 033	116	800,8
26	Czchów	26 138 020	11 984 118	22 784 035	5 956 105	28 369 667	7 850 498	33 596 007	11 777 250	36 022 790	11 838 428	43 006 108	11 206 714	119	1 141,1
27	Czernichów	26 322 061	11 573 052	29 193 067	11 415 860	36 941 831	16 917 742	36 035 212	15 997 671	39 508 906	18 741 925	50 184 818	20 032 716	127	1 392,8
28	Czorzyszyn	15 164 864	4 510 525	17 616 771	4 640 954	23 752 008	5 391 788	22 385 589	7 882 880	25 560 163	8 051 768	31 032 440	8 942 340	121	1 177,2
29	Dąbrowa Tarnowska	37 822 423	13 862 319	46 877 235	16 129 953	61 979 126	18 749 082	59 096 473	19 031 464	64 055 443	23 640 344	71 688 515	23 914 178	112	1 131,0
30	Dębno	26 591 876	8 214 861	30 723 313	7 604 438	32 248 637	8 064 871	38 024 412	9 721 895	45 631 863	11 815 941	49 279 299	16 748 910	108	1 144,8
31	Dobczyce	34 487 340	21 158 166	42 946 526	23 447 835	63 641 797	26 329 874	54 829 451	28 018 639	68 576 625	30 894 951	65 436 218	32 888 303	95	2 166,0
32	Dobra	21 701 823	5 705 459	27 539 144	5 926 117	29 748 241	6 103 428	30 757 494	7 713 553	36 969 122	10 476 438	40 391 619	7 193 046	109	725,5
33	Drwinia	12 620 067	4 090 542	14 210 310	4 217 391	17 410 884	5 901 180	21 562 117	6 268 872	22 391 821	7 557 705	26 343 142	7 714 063	118	1 181,1
34	Gdów	34 242 059	11 930 280	42 064 637	13 151 676	46 125 208	13 573 123	49 618 209	17 968 995	56 210 937	18 855 624	69 289 306	22 777 585	123	1 277,7
35	Gnojnik	17 014 991	5 886 153	19 870 670	4 348 395	24 902 558	8 224 186	24 613 928	7 752 334	25 420 647	8 153 803	28 889 097	6 834 959	114	865,4
36	Gołcza	13 523 538	5 440 661	15 230 884	3 972 943	16 362 256	4 918 042	19 965 645	5 948 170	21 407 779	7 426 470	21 129 627	6 372 519	99	1 035,0

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.
		Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł		
37	Gońlice g.	36 596 210	11 041 615	40 740 476	9 258 153	49 430 876	10 806 764	50 541 281	13 445 551	50 298 360	14 634 710	63 176 065	15 771 609	126	917,9
38	Gońlice m.	62 506 270	40 050 233	66 993 627	40 167 598	89 124 672	47 155 766	78 834 748	48 752 281	80 406 933	45 139 461	96 507 581	52 220 528	120	1 868,4
39	Gręboszów	6 754 942	1 376 323	7 851 533	1 527 425	12 285 383	2 216 294	9 185 480	2 231 130	9 057 741	3 032 266	10 127 505	2 692 830	112	793,6
40	Gromnik	18 000 671	3 145 378	23 059 708	3 044 405	27 779 398	5 143 618	25 144 075	5 300 904	28 022 971	7 993 400	31 930 567	6 547 082	114	744,2
41	Gródek nad Dunajcem	22 680 996	9 250 595	24 991 220	6 837 193	38 962 886	7 808 099	29 029 057	8 802 040	33 155 164	10 665 900	41 682 065	10 971 822	126	1 192,7
42	Grybów g.	49 531 026	9 659 910	58 774 336	9 373 791	70 496 542	13 094 530	77 391 135	15 468 511	86 581 939	17 407 489	109 431 588	19 801 560	126	795,9
43	Grybów m.	12 470 462	3 793 531	14 775 295	3 907 472	21 516 840	5 828 140	17 831 356	5 972 143	18 627 601	6 667 008	22 934 824	6 790 386	123	1 119,4
44	Igołomia-Wawrzeńczyce	14 664 505	5 463 751	18 843 748	6 993 417	23 882 102	9 658 627	22 128 249	8 362 683	22 483 457	9 656 416	27 975 506	9 559 602	124	1 239,3
45	Iwanowice	16 723 235	5 830 237	19 549 152	6 073 932	22 920 825	7 630 903	24 557 600	8 688 958	29 100 678	11 157 927	32 949 542	11 248 891	113	1 251,5
46	Iwkowa	13 809 241	3 472 081	16 431 083	3 134 107	19 196 399	3 764 064	19 144 910	4 922 101	22 435 249	5 691 159	26 179 335	5 640 309	117	892,2
47	Jabłonka	35 479 267	7 563 566	47 303 930	12 621 567	55 987 306	15 805 900	56 116 952	15 986 648	63 687 285	17 697 775	71 118 574	16 172 595	112	883,4
48	Jerzmanowice-Przebinia	21 155 652	7 146 242	22 966 198	6 243 220	29 804 427	10 895 574	28 046 458	10 004 439	31 110 516	12 580 952	37 984 183	12 109 856	122	1 116,5
49	Jodłownik	18 493 684	4 313 999	21 661 764	4 514 581	33 040 530	8 609 430	30 148 132	9 562 939	33 918 003	11 632 762	38 436 495	8 545 589	113	1 001,4
50	Jordanów g.	24 780 955	7 312 737	27 219 354	5 313 344	28 658 425	5 900 844	31 689 762	7 626 173	35 562 589	11 326 450	42 383 397	9 573 320	119	869,8
51	Jordanów m.	9 796 705	5 657 914	13 879 858	8 448 164	14 966 837	7 532 603	15 137 191	8 833 204	15 985 491	9 449 288	19 651 426	10 279 027	123	1 924,9
52	Kalwaria Zebrzydowska	36 381 763	14 769 010	42 916 487	16 166 454	48 450 835	18 868 443	53 245 343	20 102 203	58 496 110	24 182 083	74 963 408	26 015 079	128	1 303,6
53	Kamienica	17 536 889	3 155 456	20 054 275	3 165 671	25 063 119	6 067 255	25 164 160	5 646 790	31 012 471	9 165 190	33 191 021	5 939 891	107	762,3

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.
		Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł		
54	Kamionka Wielka	21 472 175	6 355 982	22 952 660	4 959 898	31 832 490	7 591 926	29 621 861	6 341 268	36 050 594	8 343 721	40 222 473	8 693 779	112	852,2
55	Kęty	61 380 721	36 152 586	73 498 333	40 470 073	77 095 750	42 260 145	82 175 601	45 155 237	91 256 062	53 006 754	110 593 005	55 675 234	121	1 621,0
56	Klucze	32 195 002	18 576 801	33 620 180	18 180 025	40 143 570	21 285 610	43 080 571	23 376 165	44 089 246	25 612 393	52 365 045	26 775 960	119	1 765,1
57	Kłaj	19 900 107	8 514 384	22 376 319	8 211 635	24 845 725	9 489 905	30 143 780	12 769 925	31 293 057	15 163 062	39 301 698	17 480 246	126	1 655,8
58	Kocmyrzów-Luborzycza	24 236 961	9 986 511	27 079 156	11 011 098	40 902 440	11 487 774	33 014 293	14 017 400	38 064 509	17 082 215	48 581 869	19 031 095	128	1 263,1
59	Koniusza	15 973 243	4 906 514	19 862 501	5 698 165	23 440 793	5 664 727	25 022 587	7 803 265	29 914 694	9 069 385	32 425 596	9 497 708	108	1 067,9
60	Korzenna	32 183 896	5 267 845	38 408 624	5 990 025	46 569 251	8 170 434	45 487 516	7 375 429	52 869 603	8 916 822	61 526 179	9 160 662	116	640,9
61	Koszycy	13 950 361	6 437 756	14 210 639	4 539 885	18 544 050	8 281 967	18 389 082	7 916 885	16 960 994	5 488 634	20 640 752	5 904 055	122	1 050,9
62	Kościelisko	19 500 351	9 134 280	23 297 085	9 632 261	25 676 779	9 881 433	28 459 459	12 197 816	25 866 274	11 267 206	34 478 419	12 412 027	133	1 430,8
63	Kozłów	8 433 197	2 000 826	10 969 231	2 592 056	13 281 017	3 027 439	10 913 967	3 526 431	12 583 683	4 219 736	15 341 721	4 192 586	122	888,3
64	Krościenko n. Dunajcem	13 379 560	4 707 559	16 214 098	5 147 765	17 665 970	5 333 448	18 750 052	5 657 447	21 439 027	6 371 660	27 352 707	6 680 025	128	988,9
65	Krynica-Zdrój	46 317 849	29 607 528	64 948 236	42 834 400	90 522 350	47 839 393	72 457 845	43 931 862	80 236 147	47 964 310	90 984 609	55 893 862	113	3 318,5
66	Krzyszowice	56 241 570	33 223 995	61 175 756	33 290 642	81 159 829	42 381 362	78 966 571	44 679 742	89 886 059	52 452 747	103 657 885	54 062 697	115	1 670,4
67	Książ Wielki	10 827 797	3 583 693	14 346 002	3 490 873	17 119 190	6 026 826	17 244 737	6 379 508	18 608 389	7 243 760	20 486 796	6 390 269	110	1 233,4
68	Lanckorona	14 426 693	6 457 644	13 732 814	3 947 321	29 886 160	6 091 655	20 444 482	5 328 864	18 493 438	7 063 708	23 235 071	6 864 452	126	1 115,8
69	Laskowa	19 003 665	4 865 920	22 757 211	4 543 435	35 760 968	6 042 512	27 448 965	6 358 589	30 199 613	8 041 554	35 578 543	6 679 794	118	832,0
70	Libiąż	40 708 205	26 187 455	41 503 103	26 067 057	50 104 132	29 917 361	54 792 274	35 070 640	61 336 026	39 815 492	75 089 788	43 712 132	122	1 933,1
71	Limanowa g.	46 917 408	11 905 373	57 351 329	13 111 102	70 446 976	18 596 584	68 000 729	19 948 707	70 086 095	21 968 681	90 952 111	21 590 860	130	867,7

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkanca w 2016 r.
		Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł		
72	Limanowa m	39 741 978	23 175 469	46 985 018	27 674 685	46 740 428	25 644 444	53 932 613	27 576 956	63 220 660	36 769 560	69 309 188	33 840 082	110	2 237,5
73	Lipinki	14 228 828	4 061 613	17 294 918	3 585 512	18 647 061	5 268 896	20 010 727	5 467 606	22 398 166	8 233 427	24 483 321	5 934 878	109	876,1
74	Lipnica Murowana	12 213 286	2 540 755	14 227 518	2 465 140	16 466 914	4 420 819	18 129 787	5 862 113	17 318 300	4 801 459	22 074 949	4 489 945	127	797,9
75	Lipnica Wielka	13 307 638	1 792 588	15 582 801	1 914 953	19 701 435	4 390 976	19 819 634	2 814 880	21 003 301	3 249 792	22 477 766	3 497 527	107	586,0
76	Lisia Góra	29 272 318	8 427 568	32 764 475	7 533 217	37 798 712	10 211 553	40 568 709	10 594 245	43 200 796	12 880 064	50 512 887	14 065 133	117	938,6
77	Liszki	28 936 062	12 184 258	38 572 943	20 648 145	35 227 165	14 944 594	53 636 734	33 989 516	50 655 457	29 446 615	63 555 252	32 460 925	125	1 923,0
78	Lubień	18 704 978	3 934 648	23 573 848	4 730 620	27 026 542	4 934 560	26 738 559	5 597 862	29 910 856	6 589 455	37 501 767	7 320 632	125	730,5
79	Łabowa	13 607 116	3 340 993	17 111 465	4 204 674	21 320 347	3 982 081	21 901 856	4 896 425	23 781 494	8 416 253	25 932 599	5 651 389	109	952,5
80	Łapanów	17 392 921	5 703 286	21 882 802	5 586 130	31 729 203	12 374 320	31 580 718	12 554 731	31 262 599	12 459 171	36 164 134	12 130 573	116	1 523,4
81	Łapsze Niżne	19 403 710	6 901 787	28 519 163	10 985 628	25 639 642	8 190 540	27 765 708	8 722 323	31 449 056	10 871 435	37 352 611	9 970 472	119	1 079,4
82	Łącko	34 730 933	7 759 752	40 663 631	6 484 878	54 333 052	10 699 606	54 579 397	12 148 787	60 002 083	15 894 990	72 767 011	13 254 551	121	816,9
83	Łososina Dolna	22 585 018	6 715 811	25 810 953	6 141 970	34 294 026	6 853 751	34 875 036	10 796 043	36 214 975	13 397 884	43 115 227	10 151 517	119	938,9
84	Łukowica	22 556 430	3 241 682	26 933 867	4 486 903	32 537 011	4 975 166	32 254 957	5 440 156	35 492 081	6 536 847	43 196 453	6 598 442	122	668,6
85	Łuzna	17 750 496	4 106 068	21 221 313	3 469 439	23 399 401	4 673 983	23 815 286	5 077 654	30 417 175	8 126 785	32 244 596	5 461 797	106	649,5
86	Maków Podhalański	33 835 145	15 598 859	33 614 276	13 209 064	41 784 808	15 285 745	40 681 465	14 541 105	47 569 699	17 911 753	57 098 249	18 703 160	120	1 145,6
87	Mędzeczów	7 582 513	2 105 289	10 568 774	2 361 650	10 518 940	2 094 453	9 660 116	1 821 759	10 789 169	2 190 668	12 282 300	2 247 600	114	633,8
88	Michałowice	18 242 229	9 553 691	20 351 587	9 811 333	21 407 030	10 221 718	26 535 962	13 748 830	31 251 418	18 251 101	37 245 184	20 023 057	119	1 985,0
89	Miechów	35 702 787	17 475 485	42 556 455	20 773 389	51 544 102	23 749 011	50 836 805	24 731 205	58 573 895	26 600 964	67 693 105	26 809 381	116	1 352,9
90	Mogilany	29 394 333	16 860 968	29 537 829	17 573 031	32 347 161	19 008 314	37 824 690	23 189 078	44 295 076	29 178 369	52 381 691	28 749 602	118	2 114,3

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.
		Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł		
91	Moszczenica	9 919 937	2 060 532	14 193 437	3 896 724	16 298 522	3 924 301	16 353 904	4 961 627	15 899 425	3 588 671	18 972 594	3 404 468	119	694,8
92	Mszana Dolna g.	38 055 644	8 367 368	46 787 404	9 085 229	45 123 717	8 270 121	49 902 622	9 331 901	58 655 192	12 579 494	67 882 908	12 029 991	116	687,4
93	Mszana Dolna m.	16 546 123	7 661 290	22 788 556	10 484 447	29 721 382	12 287 837	25 185 674	10 934 966	29 031 533	10 287 116	32 968 727	10 591 655	114	1 334,6
94	Mucharz	10 820 725	5 880 345	9 987 222	3 801 144	12 811 931	6 141 506	13 810 333	5 418 305	15 274 675	7 745 065	15 552 280	5 905 756	102	1 456,8
95	Muszyna	38 607 181	24 170 940	43 173 957	15 800 798	47 693 855	22 062 712	58 235 827	20 415 898	48 121 684	25 103 745	50 508 627	22 085 162	105	1 894,6
96	Mysienice	100 761 426	59 978 112	91 201 234	48 181 435	163 704 723	114 378 348	134 702 343	81 351 126	131 745 073	78 677 680	186 848 358	99 467 722	142	2 280,5
97	Nawojowa	17 053 821	4 019 126	21 315 245	3 969 198	26 307 334	6 294 722	24 539 494	6 692 143	27 751 582	8 719 324	33 677 526	8 640 578	121	1 012,1
98	Niedźwiedz	17 070 637	4 880 065	19 949 768	3 168 406	24 781 229	5 733 478	25 355 145	5 922 470	26 969 792	5 235 356	33 773 159	5 953 192	125	818,3
99	Niepołomice	93 924 339	68 774 030	91 311 522	63 150 726	118 243 801	65 087 812	94 959 799	58 089 344	122 264 281	65 596 244	128 506 059	68 689 452	105	2 550,4
100	Nowe Brzesko	11 184 673	3 567 750	14 278 236	3 236 078	21 999 395	4 346 102	21 027 269	5 803 049	17 505 728	6 112 463	20 482 676	6 614 684	117	1 149,0
101	Nowy Targ g.	46 350 236	8 358 668	57 240 886	10 838 213	64 669 923	10 975 914	74 270 524	18 977 835	78 303 302	14 240 920	93 059 906	15 210 462	119	638,9
102	Nowy Targ m.	64 745 885	39 660 989	70 173 551	42 956 092	84 017 277	49 883 477	116 890 839	63 931 359	105 015 715	61 590 702	128 192 960	65 263 082	122	1 952,8
103	Nowy Wiśnicz	26 249 841	7 454 760	30 001 747	8 569 267	37 212 248	13 104 240	38 715 953	14 758 674	39 613 963	15 214 345	50 323 874	15 802 861	127	1 144,5
104	Ochoznica Dolna	19 545 110	3 937 022	31 946 789	9 264 215	27 988 775	6 608 632	30 627 640	8 322 332	32 481 392	8 175 975	37 900 132	8 504 084	117	1 002,5
105	Olesno	18 846 169	6 932 402	18 321 294	3 211 438	19 998 726	3 767 591	20 735 121	4 020 622	20 061 228	4 817 525	24 499 366	5 181 913	122	655,4
106	Olkusz	98 905 679	64 070 309	98 902 209	62 067 797	114 506 614	68 094 397	127 851 122	79 442 141	137 377 053	87 651 671	160 488 056	92 798 730	117	1 876,4
107	Osiek	15 342 044	6 255 306	18 264 265	5 980 796	22 233 333	8 369 672	20 691 031	9 746 758	23 545 107	11 867 457	27 941 389	12 302 970	119	1 501,5
108	Oświęcim g.	31 104 772	18 396 825	37 695 243	21 108 488	40 799 032	20 697 363	46 099 051	25 385 831	49 671 146	31 212 503	61 067 040	32 707 693	123	1 800,9
109	Oświęcim m.	111 334 054	81 564 621	116 609 762	79 692 384	128 272 012	85 333 188	145 844 547	97 298 128	149 775 298	101 821 321	192 376 270	116 289 538	128	2 977,4

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.
		Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł		
110	Pałacznica	7 187 621	1 771 159	11 286 724	2 046 399	15 335 121	2 257 078	14 150 852	3 225 814	21 756 972	9 851 597	18 200 442	4 589 526	84	1 255,3
111	Pćim	21 225 920	5 445 011	26 173 002	6 007 794	32 915 853	7 358 741	31 210 173	8 560 346	34 427 873	9 202 331	41 155 005	9 656 100	120	881,8
112	Piwniczna-Zdrój	23 735 135	8 506 997	27 892 453	8 592 408	36 956 789	16 670 196	37 854 734	12 081 100	36 258 361	13 297 048	45 020 838	12 955 124	124	1 214,6
113	Pleśna	22 788 578	5 418 723	26 764 322	5 547 457	39 426 951	6 419 282	31 997 766	7 751 442	35 872 263	10 268 553	39 967 814	9 827 354	111	821,1
114	Podegrodzie	25 153 221	5 030 590	30 755 549	6 123 016	36 405 757	6 974 467	39 148 465	9 561 362	51 185 354	11 950 533	54 219 245	11 763 860	106	913,3
115	Polanka Wielka	8 031 310	3 505 616	9 702 282	3 424 570	10 067 338	4 179 844	11 705 556	5 200 383	12 223 464	6 002 757	13 856 818	6 140 831	113	1 431,4
116	Poronin	21 697 338	6 436 358	28 239 912	6 850 528	28 938 284	8 130 219	29 655 008	9 794 763	36 514 115	14 548 573	43 723 215	13 291 399	120	1 156,0
117	Proszowice	34 032 513	15 217 003	35 242 234	13 656 598	40 784 968	16 837 732	43 100 854	18 118 147	48 424 389	21 889 912	60 006 798	21 630 105	124	1 324,5
118	Przeciszów	11 540 331	4 310 143	13 543 117	5 004 550	18 003 336	6 522 626	19 301 325	9 243 241	17 583 244	8 078 212	21 296 708	8 064 546	121	1 197,6
119	Raba Wyżna	27 856 024	6 290 509	37 527 644	9 265 289	35 049 479	7 918 680	40 611 510	10 264 447	44 739 468	10 111 219	56 517 416	10 909 733	126	748,2
120	Rabka - Zdrój	36 110 144	17 768 384	38 984 418	16 471 895	46 701 556	19 557 500	46 297 786	19 052 489	48 980 326	20 549 423	61 781 396	23 490 802	126	1 358,6
121	Raciborowice	15 514 598	3 629 983	18 671 729	3 986 202	23 362 469	5 089 195	28 711 738	11 271 703	28 505 524	6 956 061	30 823 204	5 948 167	108	952,5
122	Racławice	5 802 473	1 989 041	6 514 630	1 408 408	7 890 850	1 738 033	8 231 252	2 127 345	9 443 236	3 362 428	9 788 044	2 285 708	104	925,0
123	Radgoszcz	15 899 896	2 267 972	21 181 109	2 572 408	26 563 688	3 127 712	25 384 036	3 244 147	26 783 687	4 667 495	30 650 787	4 223 888	114	569,4
124	Radłów	18 890 776	5 725 555	20 675 271	5 753 934	25 271 993	6 945 780	26 292 226	8 148 563	40 480 490	10 248 511	34 041 635	10 518 538	84	1 074,0
125	Radziemice	6 822 548	2 299 068	8 710 839	2 322 913	9 275 414	2 343 068	10 403 654	3 792 858	9 495 063	3 503 487	11 996 709	3 686 538	126	1 071,7
126	Ropa	11 456 915	2 188 210	14 731 681	1 989 981	16 896 056	2 026 926	19 185 353	3 053 852	20 261 019	4 937 276	23 264 593	3 611 753	115	671,3
127	Ryglice	23 586 945	4 543 052	28 723 598	4 231 859	35 723 574	6 596 368	35 189 046	7 255 099	37 828 433	8 041 873	43 741 781	8 655 188	116	741,6
128	Rytko	8 423 208	2 610 152	9 342 161	2 757 900	14 522 355	7 126 075	10 921 957	3 348 536	12 358 160	3 651 535	14 836 740	4 248 206	120	1 104,9
129	Rzeplennik Strzyzewski	15 084 295	2 945 569	17 414 557	2 380 913	21 537 267	3 011 266	20 066 323	3 675 020	21 507 311	4 662 652	27 423 864	4 835 600	128	716,4

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.
		Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł		
130	Rzezawa	20 449 995	4 697 585	26 403 615	7 750 718	28 901 076	9 237 819	35 068 858	11 406 645	34 113 314	12 691 228	40 324 909	14 595 981	118	1 308,7
131	Sękowa	11 897 617	3 433 725	15 689 944	4 666 494	17 252 271	4 738 287	17 482 648	5 030 037	20 525 091	6 990 959	22 054 796	6 090 033	107	1 220,4
132	Siepraw	16 178 877	6 212 531	19 322 290	8 007 013	24 263 258	9 865 272	24 461 904	9 967 004	34 216 820	12 274 993	35 105 767	13 567 818	103	1 560,4
133	Skąpa	20 320 533	9 406 114	23 271 479	10 648 790	25 300 361	11 446 497	30 357 527	11 914 328	36 771 870	14 624 271	41 601 850	16 772 329	113	1 597,7
134	Skawina	92 770 369	60 939 444	118 962 260	80 785 012	132 958 065	78 285 796	134 921 247	89 747 307	159 333 479	103 696 994	177 944 026	99 259 944	112	2 295,8
135	Skrzyszów	26 149 272	8 536 179	31 725 118	9 969 527	33 846 064	12 274 645	38 389 887	15 550 554	42 216 127	18 774 434	49 348 996	16 945 025	117	1 201,1
136	Słaboszów	6 663 248	1 958 037	8 326 099	2 385 768	8 953 805	2 071 762	9 260 972	2 486 858	9 462 764	3 168 793	12 103 066	2 980 256	128	819,2
137	Słomniki	27 781 321	9 802 109	35 199 493	12 609 408	37 118 771	12 760 213	42 852 713	14 445 920	46 038 556	17 808 695	55 827 307	20 106 036	121	1 477,1
138	Słopnice	14 387 527	2 010 194	18 376 583	2 277 242	22 583 852	3 537 356	25 590 237	6 883 912	24 760 722	4 204 829	30 025 582	3 931 682	121	598,2
139	Spytkowo (pow. nowotański)	8 322 491	2 646 430	10 692 911	2 837 195	14 078 317	4 857 306	16 288 103	7 113 133	14 158 201	4 913 504	18 016 432	5 300 548	127	1 178,4
140	Spytkowo (pow. wadowicki)	19 618 882	6 951 996	23 208 316	8 163 575	25 333 341	9 562 348	27 157 765	10 762 856	29 501 122	14 213 900	34 349 137	12 977 278	116	1 266,3
141	Stary Sącz	45 820 378	15 299 616	58 057 931	15 045 261	61 913 092	15 598 242	68 835 738	19 456 416	79 583 507	25 460 227	85 901 522	23 470 570	108	999,1
142	Stryszawa	25 244 562	9 692 778	25 967 842	8 378 155	31 153 945	9 814 528	32 855 906	11 625 234	36 525 071	13 697 991	43 264 846	13 550 562	118	1 150,2
143	Stryszów	30 077 180	20 908 298	15 344 351	4 074 895	16 851 265	4 987 310	18 153 199	6 406 117	21 166 834	8 791 352	23 741 480	6 731 974	112	985,5
144	Sucha Beskidzka	20 193 688	13 794 302	19 176 873	11 943 719	24 292 038	14 727 632	26 162 942	16 042 398	30 857 295	17 526 963	38 999 800	19 516 791	126	2 078,9
145	Sułkowice	26 288 520	9 146 866	30 138 098	9 735 255	39 219 901	13 444 084	45 924 149	13 501 207	44 167 710	14 522 513	54 810 300	15 954 587	124	1 085,7
146	Sułoszowa	13 928 441	5 109 122	18 246 084	6 709 307	17 576 311	4 147 306	19 579 699	5 243 065	23 004 810	5 682 120	22 573 871	5 709 624	98	979,5
147	Szaflary	20 442 696	4 899 493	28 151 080	4 998 851	31 223 416	5 336 092	26 848 720	5 721 192	31 059 222	7 537 518	39 285 527	8 037 058	126	733,6

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.
		Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł	Dochody ogółem w zł	Dochody własne w zł		
148	Szczawnica	16 589 486	9 397 983	24 399 472	9 282 361	31 208 439	11 219 679	24 372 123	10 400 780	35 264 893	13 769 872	29 002 759	13 033 593	82	1 765,8
149	Szczuńcin	29 892 379	9 897 698	49 243 312	15 806 747	41 373 386	7 995 530	43 721 126	12 578 468	48 791 203	10 794 846	59 933 024	11 181 208	123	849,2
150	Szczurowa	19 337 394	5 233 806	23 679 089	5 267 869	43 016 870	14 405 113	30 266 890	9 418 544	26 516 954	8 530 772	33 640 741	9 530 580	127	990,5
151	Szerzyny	17 773 100	4 000 230	23 403 491	5 103 626	25 000 923	4 293 892	22 912 467	3 693 281	25 807 661	4 701 717	30 208 991	5 074 201	117	634,5
152	Świątniki Górne	18 068 511	7 908 625	21 793 222	8 713 098	25 088 646	10 530 836	30 462 497	12 963 139	38 048 249	15 830 449	43 263 510	18 099 362	114	1 848,4
153	Tarnów	46 722 580	22 106 493	56 230 887	24 194 280	61 395 425	26 270 093	65 819 609	30 895 024	67 768 082	33 958 705	86 708 837	38 742 819	128	1 507,8
154	Tokarnia	17 910 274	3 516 116	22 298 825	4 240 563	25 416 727	4 409 257	23 966 432	5 071 708	26 401 324	5 663 042	33 042 037	6 009 140	125	697,2
155	Tomice	14 669 307	5 029 556	16 186 751	5 191 621	17 574 573	5 308 199	19 880 143	6 992 221	23 377 387	9 701 381	27 345 445	8 271 553	117	1 041,2
156	Trzciana	11 505 242	3 125 574	13 110 716	2 857 835	19 702 463	6 939 414	17 191 709	4 453 078	18 432 089	5 259 071	22 866 951	5 550 573	124	1 020,0
157	Trzebinia	88 512 761	67 954 980	81 724 125	56 987 942	94 244 042	64 358 308	104 980 711	70 342 572	105 806 498	71 676 416	127 053 586	76 077 399	120	2 224,8
158	Trzyciąż	13 219 674	3 440 383	17 590 902	4 094 964	20 665 677	6 620 629	19 754 089	5 775 609	22 225 590	8 578 781	24 261 807	7 282 186	109	1 029,1
159	Tuchów	33 599 411	9 407 956	38 828 251	9 133 688	46 942 546	11 329 265	51 277 368	12 154 100	51 481 280	15 352 359	62 029 866	15 659 142	120	864,9
160	Tymbark	14 654 281	5 959 558	17 104 878	5 949 146	20 046 041	8 263 517	20 542 938	7 713 028	22 675 226	9 709 278	25 622 610	8 225 260	113	1 264,1
161	Uście Gorlickie	23 390 638	9 927 243	25 447 734	6 974 207	27 873 274	6 860 238	30 500 389	10 206 517	32 001 971	11 894 289	37 217 165	11 523 973	116	1 687,8
162	Wadowice	74 585 139	43 133 359	82 059 960	46 251 341	91 760 871	49 437 583	93 400 400	52 139 884	109 536 546	60 744 447	131 123 235	61 957 641	120	1 627,4
163	Wieliczka	96 511 081	52 993 738	112 669 930	63 247 197	148 117 288	72 622 947	172 186 519	80 800 586	216 705 940	101 708 525	232 556 951	108 155 366	107	1 891,9
164	Wielka Wieś	99 459 719	93 350 680	28 170 479	17 688 123	33 875 828	18 837 064	34 629 211	24 943 963	55 372 706	29 413 116	54 407 284	32 546 824	98	2 863,3
165	Wieprz	22 985 874	7 397 117	26 111 159	7 788 388	35 426 208	9 490 247	36 090 454	10 810 647	35 139 000	12 280 593	45 238 962	14 087 557	129	1 148,6
166	Wierzchosławice	18 781 450	8 068 001	23 032 173	8 010 462	42 223 296	10 946 923	24 280 325	12 365 707	28 926 620	15 219 495	33 640 639	16 778 895	116	1 563,6

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2016 r.
		Dochody własne w zł		Dochody ogółem w zł		Dochody własne w zł		Dochody ogółem w zł		Dochody własne w zł		Dochody ogółem w zł			
		ogółem	wzrost	ogółem	wzrost	ogółem	wzrost	ogółem	wzrost	ogółem	wzrost	ogółem	wzrost		
167	Wietrzychowice	10 194 291	4 090 169	9 594 344	1 670 297	11 650 724	2 484 191	15 423 533	3 114 593	10 180 173	2 384 518	12 651 092	2 971 750	124	745,4
168	Wiśniowa	14 863 253	4 100 917	20 923 517	5 076 459	21 555 276	6 436 729	20 417 862	5 868 442	25 044 455	6 769 046	29 965 191	7 300 510	120	1 001,6
169	Wojnicz	26 238 700	8 689 907	31 521 211	9 607 592	32 767 999	10 650 873	34 332 041	12 376 939	40 301 652	14 869 706	45 166 421	15 206 843	112	1 134,1
170	Wolbrom	42 961 371	21 290 569	47 663 056	23 676 556	54 394 768	26 961 877	57 820 099	30 411 537	64 780 963	37 019 953	77 699 554	40 576 889	120	1 750,5
171	Zabierzów	45 377 519	28 515 773	59 807 228	37 649 877	70 565 343	44 101 295	82 181 069	53 949 234	99 351 340	68 367 660	113 281 891	66 894 037	114	2 599,1
172	Zakliczyn	25 110 350	6 796 529	29 553 616	6 237 489	37 833 442	7 457 412	36 798 211	9 481 097	41 893 151	12 597 485	47 516 211	11 521 568	113	928,0
173	Zakopane	74 300 304	57 993 823	82 152 386	63 794 485	91 361 011	71 891 905	96 303 054	75 215 767	117 994 966	94 357 228	128 656 973	91 897 854	109	3 351,0
174	Zator	18 797 327	8 749 340	22 900 450	10 171 476	42 177 120	11 535 155	32 907 748	15 818 223	37 781 204	22 302 247	42 124 293	18 727 008	111	2 008,5
175	Zawoja	18 753 252	5 720 737	22 265 709	6 154 462	26 319 001	6 602 569	28 544 869	9 811 075	33 727 651	12 421 332	38 640 603	10 527 668	115	1 163,8
176	Zembrzyce	22 429 099	15 952 491	12 281 877	3 706 544	16 989 000	5 498 649	15 253 931	4 490 431	18 241 761	7 626 744	18 961 317	5 806 707	104	1 035,2
177	Zielonki	41 731 150	30 246 886	41 068 994	25 707 869	50 038 357	30 028 133	61 575 086	35 298 495	76 537 130	45 605 741	87 878 975	49 697 676	115	2 308,2
178	Żabno	36 501 596	15 194 473	40 750 094	14 707 913	54 114 870	18 268 218	50 756 275	19 916 847	48 586 272	21 717 913	60 428 574	20 668 771	124	1 087,0
179	Żegocina	13 381 963	4 089 538	16 684 352	4 449 706	19 409 814	4 440 296	19 494 470	5 027 149	21 506 109	5 951 940	24 160 678	4 524 153	112	833,5
Średnia dla wszystkich gmin w województwie														117	1295,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Tabela 68. Dochody gmin (w zł) – dynamika dochodów ogółem

Lp.	Wyszczególnienie	2015		2016		Dynamika dochodów ogółem w % (5:3)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższej dynamice dochodów ogółem w 2016 r.						
1	Myslenice	131 745 073	78 677 680	186 848 358	99 467 722	142
2	Brzeszcze	63 361 590	43 565 499	85 381 676	53 162 835	135
3	Kościełisko	25 866 274	11 267 206	34 478 419	12 412 027	133
4	Limanowa	70 086 095	21 968 681	90 952 111	21 590 860	130
5	Wieprz	35 139 000	12 280 593	45 238 962	14 087 557	129
6	Bystra-Sidzina	21 857 771	5 180 375	28 115 570	5 944 466	129
7	Oświęcim	149 775 298	101 821 321	192 376 270	116 289 538	128
8	Kalwaria Zebrzydowska	58 496 110	24 182 083	74 963 408	26 015 079	128
9	Tarnów	67 768 082	33 958 705	86 708 837	38 742 819	128
10	Słaboszów	9 462 764	3 168 793	12 103 066	2 980 256	128
II Gminy o najniższej dynamice dochodów ogółem w 2016 r.						
1	Szczawnica	35 264 893	13 769 872	29 002 759	13 033 593	82
2	Pątecznica	21 756 972	9 851 597	18 200 442	4 589 526	84
3	Radłów	40 480 490	10 248 511	34 041 635	10 518 538	84
4	Dobczyce	68 576 625	30 894 951	65 436 218	32 888 303	95
5	Sułozowa	23 004 810	5 682 120	22 573 871	5 709 624	98
6	Wielka Wieś	55 372 706	29 413 116	54 407 284	32 546 824	98
7	Gołcza	21 407 779	7 426 470	21 129 627	6 372 519	99
8	Mucharz	15 274 675	7 745 065	15 552 280	5 905 756	102
9	Siepraw	34 216 820	12 274 993	35 105 767	13 567 818	103
10	Raławice	9 443 236	3 362 428	9 788 044	2 285 708	104
III Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2016 r.						117

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 69. Gminy o najwyższych i najniższych dochodach bez dotacji na 1 mieszkańca w 2016 roku (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem w zł	Dotacje w zł	Dochody (3–4) w zł	Liczba ludności	Kwota w zł/1 mieszkańca (5:6)
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższych dochodach na 1 mieszkańca						
1	Krynica-Zdrój	90 984 609	22 435 198	68 549 412	16 843	4 069,9
2	Zakopane	128 656 973	24 234 193	104 422 780	27 424	3 807,7
3	Bolesław (pow. olk.)	36 265 220	6 804 414	29 460 805	7 789	3 782,4
4	Uście Gorlickie	37 217 165	12 452 256	24 764 909	6 828	3 627,0
5	Oświęcim m.	192 376 270	52 780 767	139 595 503	39 057	3 574,1
6	Wielka Wieś	54 407 284	13 786 983	40 620 301	11367	3 573,5
7	Niepołomice	128 506 059	33 489 838	95 016 221	26933	3 527,9
8	Zabierzów	113 281 891	23 942 329	89 339 562	25737	3 471,3
9	Bukowina Tatrzańska	61 735 798	17 649 814	44 085 984	13225	3 333,5
10	Świątniki Górne	43 263 510	10 860 317	32 403 194	9792	3 309,1
II Gminy o najniższych dochodach na 1 mieszkańca						
1	Bolesław (pow. dąb.)	7 966 526	2 817 675	5 148 851	2 740	1 879,1
2	Olesno	24 499 366	8 639 442	15 859 924	7 907	2 005,8
3	Szczucin	59 933 024	32 790 692	27 142 332	13 166	2 061,5
4	Lisia Góra	50 512 887	19 413 091	31 099 795	14 986	2 075,3
5	Gręboszów	10 127 505	3 085 419	7 042 086	3 393	2 075,5
6	Miechów	67 693 105	25 274 135	42 418 970	19 816	2 140,6
7	Żabno	60 428 574	19 229 746	41 198 828	19 014	2 166,8
8	Kozłów	15 341 721	5 035 317	10 306 405	4 720	2 183,6
9	Szczurowa	33 640 741	12 514 223	21 126 518	9 622	2 195,6
10	Dąbrowa Tarnowska	71 688 515	24 526 364	47 162 151	21 144	2 230,5
Średnia na 1 mieszkańca dla wszystkich gmin w województwie						2 613,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Tabela 70. Dochody gmin – dynamika dochodów własnych (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2015		2016		Dynamika dochodów własnych w % (6:4)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższej dynamice dochodów własnych w 2016 r.						
1	Dębno	45 631 863	11 815 941	49 279 299	16 748 910	142
2	Myślenice	131 745 073	78 677 680	186 848 358	99 467 722	126
3	Wietrzychowice	10 180 173	2 384 518	12 651 092	2 971 750	125
4	Brzeszcze	63 361 590	43 565 499	85 381 676	53 162 835	122
5	Gdów	56 210 937	18 855 624	69 289 306	22 777 585	121
6	Bukowina Tatrzańska	59 236 964	23 265 197	61 735 798	27 258 986	117
7	Krynica-Zdrój	80 236 147	47 964 310	90 984 609	55 893 862	117
8	Rytko	12 358 160	3 651 535	14 836 740	4 248 206	116
9	Gorlice m.	96 743 603	33 937 859	137 270 247	47 723 265	141
10	Kłaj	31 293 057	15 163 062	39 301 698	17 480 246	115
II Gminy o najniższej dynamice dochodów własnych w 2016 r.						
1	Pałecznicza	21 756 972	9 851 597	18 200 442	4 589 526	47
2	Kamienica	31 012 471	9 165 190	33 191 021	5 939 891	65
3	Łabowa	23 781 494	8 416 253	25 932 599	5 651 389	67
4	Łużna	30 417 175	8 126 785	32 244 596	5 461 797	67
5	Raławice	9 443 236	3 362 428	9 788 044	2 285 708	68
6	Dobra	36 969 122	10 476 438	40 391 619	7 193 046	69
7	Lipinki	22 398 166	8 233 427	24 483 321	5 934 878	72
8	Ropa	20 261 019	4 937 276	23 264 593	3 611 753	73
9	Jodłownik	33 918 003	11 632 762	38 436 495	8 545 589	73
10	Łososina Dolna	36 214 975	13 397 884	43 115 227	10 151 517	76
III Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2016 r.						100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 71. Wydatki majątkowe gmin w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Bochnia	14 234 055	22,82	36 562 793	39,41	9 160 821	12,14	15 370 862	20,21	13 915 098	14,21	6 045 344	5,41
2	Bukowno	1 454 368	6,48	5 059 850	17,86	13 029 119	34,26	6 495 930	23,89	3 252 443	10,05	4 308 057	11,40
3	Gorlice	18 020 623	27,20	15 852 026	22,38	41 854 802	39,84	17 143 935	27,44	24 209 417	26,98	9 074 772	9,94
4	Grybów	670 124	5,66	2 743 618	17,82	8 646 977	37,18	2 876 001	17,09	1 201 779	6,69	530 208	2,47
5	Jordanów	491 593	5,51	1 747 971	12,64	912 448	6,02	879 243	6,51	647 477	4,40	716 642	4,12
6	Limanowa	10 111 801	23,36	7 683 162	16,35	7 629 134	15,94	12 491 149	27,47	21 137 656	30,03	7 324 024	11,00
7	Mszana Dolna	3 559 744	18,75	7 810 120	31,35	11 692 709	41,09	7 331 690	40,32	9 453 168	32,76	7 763 831	24,25
8	Nowy Targ	18 366 101	27,96	25 075 252	30,19	43 725 319	40,05	27 126 772	36,02	18 011 255	17,86	9 917 642	8,72
9	Oświęcim	13 211 437	12,66	19 996 261	16,84	19 582 641	15,21	35 525 083	28,50	22 754 344	14,59	43 439 089	22,47
10	Sucha Beskidzka	7 566 770	34,34	4 270 695	20,58	4 539 881	19,05	6 039 012	28,76	7 925 047	25,39	9 527 925	23,95
11	Zakopane	15 436 722	21,83	9 368 049	11,26	12 825 513	14,36	13 401 498	16,51	16 769 514	14,65	21 337 033	16,22
	Razem miasta	103 123 338	17,21	136 169 797	22,74	173 599 364	25,01	144 681 175	24,79	139 277 198	17,96	119 984 567	12,72
12	Alwernia	1 286 451	5,89	4 411 217	15,88	7 980 135	24,34	4 448 571	14,89	1 307 988	4,46	1 896 866	5,14
13	Andrychów	7 406 887	9,59	11 247 326	12,06	27 531 959	23,20	11 212 615	10,46	20 602 784	16,25	19 920 042	13,03
14	Biecz	2 148 212	6,65	5 724 062	15,12	23 695 570	37,83	5 047 584	10,77	10 516 249	19,41	6 945 996	11,41
15	Bobowa	4 303 595	19,64	8 222 286	37,53	13 784 219	37,01	5 304 102	17,37	7 101 575	19,83	3 288 343	8,12
16	Brzesko	5 792 379	8,86	17 738 778	19,67	15 669 622	16,72	6 811 518	7,34	8 030 712	7,76	5 751 318	4,71
17	Brzeszcze	7 221 030	15,13	5 122 750	10,24	1 967 768	4,00	3 063 674	5,83	5 570 098	9,37	13 842 058	18,21

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych	
		Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)
18	Chełmek	2 874 683	12,81	6 234 520	21,76	5 718 534	19,21	2 606 884	9,11	3 018 910	9,96	4 340 412	11,65
19	Chrzanów	7 996 021	7,95	31 903 302	23,80	50 460 802	31,88	24 375 668	17,52	14 324 763	10,54	10 894 511	7,13
20	Ciężkowice	2 901 963	11,96	5 500 009	18,87	11 556 833	28,09	7 779 808	20,28	3 801 072	10,51	2 740 896	6,13
21	Czchów	4 604 309	16,91	3 548 225	14,79	5 543 436	17,97	4 730 476	14,19	1 778 285	5,08	2 273 165	5,43
22	Dąbrowa Tarnowska	3 487 698	9,86	14 294 119	28,43	31 448 964	43,21	9 050 977	16,48	10 897 473	18,35	8 503 815	11,85
23	Dobczyce	8 262 547	22,88	13 286 960	29,03	37 700 363	50,57	12 557 022	24,31	21 943 799	35,02	7 168 437	12,29
24	Kalwaria Zebrzydowska	2 450 848	6,93	3 400 453	7,98	3 920 420	7,98	9 462 167	16,54	7 519 555	13,27	9 241 491	12,68
25	Kęty	10 728 958	18,23	22 824 598	27,75	23 487 908	25,49	11 374 652	12,96	12 157 386	13,17	10 413 088	9,41
26	Krynica-Zdrój	13 222 039	27,30	25 779 705	34,90	48 202 377	46,00	7 435 698	10,72	15 415 998	18,87	8 079 970	9,57
27	Krzyszowice	6 107 123	11,12	16 592 865	22,56	22 294 976	26,12	8 415 916	10,94	11 732 983	13,38	9 858 049	9,65
28	Libiąż	2 661 985	6,35	1 383 222	3,20	4 536 659	9,39	8 288 546	15,14	8 981 463	14,83	7 871 203	11,19
29	Maków Podhalański	8 006 320	23,14	3 138 867	9,25	5 440 829	13,49	4 968 544	12,44	6 080 038	12,90	5 924 498	10,13
30	Miechów	5 433 221	15,60	9 979 431	21,87	16 530 976	28,19	6 254 173	12,43	11 840 383	19,99	11 285 278	16,63
31	Muszyna	17 564 174	44,71	23 408 251	47,74	16 245 184	34,10	25 996 927	43,34	7 727 342	18,66	4 422 915	9,80
32	Myślenice	38 240 365	35,99	38 775 040	33,14	99 186 248	51,99	62 780 679	37,79	71 348 356	39,08	27 684 875	16,37
33	Niepołomice	44 147 891	45,05	50 702 786	43,10	40 601 373	35,31	15 546 670	16,46	42 793 708	32,68	23 603 089	17,85
34	Nowe Brzesko	1 284 218	11,79	5 088 167	30,44	5 892 717	28,41	2 462 395	12,73	7 14 051	4,17	299 897	1,50
35	Nowy Wiśnicz	3 492 620	13,41	4 225 454	13,09	9 130 909	21,04	1 798 286	4,79	2 286 682	6,22	5 210 234	10,24
36	Olkusz	13 791 463	14,89	11 268 501	10,35	22 332 384	17,20	16 087 003	12,57	11 202 585	8,47	7 621 099	5,03

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych	
		Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)
37	Piwniczna-Zdrój	1 939 415	8,41	2 001 293	7,38	12 100 104	30,02	10 467 349	26,81	5 251 518	14,32	5 366 068	12,41
38	Proszowice	7 795 385	21,13	3 176 412	8,50	6 937 450	16,01	3 045 068	7,00	4 047 798	8,79	5 567 126	9,57
39	Rabka-Zdrój	15 343 070	38,02	10 691 201	25,11	15 122 409	31,00	9 489 129	20,43	10 689 734	21,94	12 131 912	19,97
40	Radłów	3 519 921	17,49	1 444 823	6,64	7 470 410	23,96	3 739 599	13,94	18 497 651	42,91	1 334 923	4,19
41	Ryglice	5 017 634	19,40	5 404 892	18,60	6 638 681	18,67	6 648 331	17,63	5 041 136	13,83	3 218 757	7,53
42	Skąta	5 674 940	26,48	4 173 215	17,53	6 301 117	22,64	6 005 484	18,42	8 109 274	22,44	2 409 096	6,44
43	Skawina	20 052 606	21,65	30 503 984	24,31	36 097 044	26,31	24 765 309	18,20	26 351 868	17,32	21 005 944	12,14
44	Słomniki	3 668 466	13,82	6 740 097	19,70	5 430 472	14,73	6 751 894	16,55	8 117 919	18,40	7 997 656	14,93
45	Stary Sącz	8 638 140	19,18	11 864 045	21,79	19 564 972	29,51	18 853 604	26,28	21 430 501	26,78	13 647 919	15,09
46	Sułkowice	5 155 940	19,45	15 615 128	37,48	6 157 270	16,06	14 949 516	30,01	14 588 195	28,88	8 086 149	14,85
47	Szczawnica	4 618 269	27,74	13 313 920	49,26	15 842 408	49,18	3 472 741	15,97	21 136 686	52,35	3 687 963	12,92
48	Szczucin	6 838 504	23,31	24 882 502	48,95	7 152 509	17,95	7 120 009	15,83	3 628 144	7,65	4 166 294	6,79
49	Świątniki Górne	3 078 247	17,66	5 270 545	22,29	6 744 882	24,29	6 162 288	19,16	5 989 653	16,65	6 138 545	14,42
50	Trzebinia	19 895 050	21,43	13 321 183	14,71	19 061 105	19,25	20 976 934	20,52	13 820 797	14,08	13 776 375	11,89
51	Tuchów	6 167 979	18,03	7 092 310	18,13	8 734 373	17,87	14 306 862	26,48	6 471 692	12,70	3 029 668	5,02
52	Wadowice	11 723 205	16,52	23 162 895	25,69	11 939 077	13,10	9 630 297	10,19	16 506 499	15,29	10 048 156	8,02
53	Wieliczka	19 563 612	19,65	36 100 988	27,25	58 007 190	33,43	53 689 362	29,09	77 570 708	34,59	40 745 947	16,98
54	Wojnicz	3 066 724	11,57	5 862 596	16,48	4 175 646	12,12	3 874 241	11,76	4 179 763	11,56	2 978 910	7,01
55	Wolbrom	3 517 445	8,23	4 688 450	9,68	4 416 955	8,43	3 000 553	5,62	11 526 853	17,36	9 816 773	12,89
56	Zakliczyn	4 433 086	16,87	4 921 135	16,21	9 985 372	24,94	8 951 310	24,04	9 388 978	23,05	4 418 287	9,87

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)
57	Zator	3 148 277	18,13	11 658 330	41,27	30 280 189	61,50	6 994 256	24,29	11 098 856	32,08	10 892 419	27,08
58	Żabno	6 462 154	18,43	9 926 454	23,41	26 069 370	40,60	15 240 657	27,19	4 443 459	9,62	4 922 366	8,51
	Razem miasta-gminy	394 735 069	22,97	595 617 291	23,40	875 090 171	26,18	535 995 347	17,29	626 581 919	17,97	414 468 798	10,93
59	Babice	1 831 214	11,54	3 332 860	16,19	1 375 774	7,18	2 812 389	12,86	2 322 267	10,04	4 380 644	14,85
60	Biały Dunajec	2 523 768	18,09	4 800 214	26,40	1 621 421	9,04	2 388 891	11,96	3 329 413	16,07	2 149 713	8,59
61	Biskupice	4 388 883	21,86	4 432 837	20,00	1 827 301	8,09	2 244 928	9,80	4 993 237	17,05	2 573 157	7,60
62	Bochnia	7 576 964	20,21	9 409 626	20,85	4 939 224	9,86	5 728 829	11,74	5 640 433	10,23	8 298 634	12,19
63	Bolesław (pow. dąbrowski)	654 189	12,64	1 850 604	25,33	3 615 156	37,11	462 510	7,55	627 008	9,17	500 189	6,30
64	Bolesław (pow. olkuski)	2 803 022	15,59	3 983 778	16,53	3 504 511	12,05	1 985 409	8,00	3 839 307	12,68	2 560 689	7,63
65	Borzęcin	2 882 983	16,13	7 032 882	28,22	19 625 230	48,67	5 040 871	17,77	11 461 194	32,79	1 059 802	3,73
66	Brzeźnica	1 015 277	5,39	4 312 381	16,88	2 895 024	11,19	4 412 022	14,87	2 562 743	8,84	2 179 244	6,23
67	Budzów	3 572 322	20,08	5 327 511	24,55	1 794 185	8,11	1 119 016	4,66	2 058 204	7,89	1 537 804	4,75
68	Bukowina Tatrzańska	4 186 757	17,43	3 734 548	13,58	4 998 710	14,89	4 252 557	11,80	20 987 440	36,31	12 064 867	19,62
69	Bystra-Siódzina	1 371 677	10,10	3 627 758	19,44	2 745 115	13,91	1 090 431	5,50	1 792 114	8,60	2 173 441	8,14
70	Charsznica	1 339 577	9,91	2 684 866	16,65	5 159 651	24,75	3 721 771	17,40	1 438 013	7,07	1 357 297	5,56
71	Chelmiec	8 520 560	16,16	18 601 252	25,38	14 331 940	16,71	22 183 030	23,43	91 012 509	54,97	10 051 346	9,19
72	Czamy Dunajec	7 563 519	17,19	9 950 275	18,43	23 989 766	33,65	10 994 615	17,44	16 583 872	22,02	7 194 057	8,84
73	Czernichów	3 037 979	12,37	7 375 608	20,56	7 096 996	19,61	5 849 821	16,38	3 274 822	8,45	5 867 048	11,54
74	Czorsztyn	2 361 512	14,91	1 987 811	11,76	7 805 897	31,56	353 687	1,90	5 923 768	23,37	6 214 574	20,56
75	Dębno	6 168 087	21,73	5 612 193	17,75	5 209 107	15,41	6 121 460	17,15	15 694 308	31,92	5 444 029	11,38

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych	
		Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)
76	Dobra	2 175 001	11,13	9 247 351	31,47	7 794 007	24,15	7 073 700	22,20	6 597 403	19,03	4 118 228	10,46
77	Drwinia	1 948 459	15,28	1 291 463	9,33	2 647 035	14,16	6 672 958	27,43	4 361 387	19,53	3 628 250	13,97
78	Gdów	2 298 021	7,08	10 122 152	22,32	6 068 161	12,92	4 151 633	8,56	7 762 972	13,89	5 335 740	8,06
79	Gnojnik	3 682 581	22,19	5 709 888	28,74	10 343 504	37,45	4 674 155	19,93	5 449 115	21,03	2 434 790	8,51
80	Gołcza	3 017 436	23,18	6 205 708	35,50	5 081 416	28,69	8 484 635	39,62	6 277 168	30,93	2 907 351	14,11
81	Gorlice	6 049 814	16,85	11 425 840	25,09	11 706 036	22,75	6 447 519	12,81	3 504 055	7,25	8 239 217	12,84
82	Gręboszów	368 403	5,63	668 876	8,64	4 964 218	41,30	1 313 171	14,11	1 039 285	12,44	208 050	2,13
83	Gromnik	3 488 743	19,08	5 403 322	23,91	11 347 016	33,86	1 204 987	5,19	3 553 311	13,37	2 258 614	7,07
84	Gródek nad Dunajcem	5 654 667	24,20	7 173 206	27,38	17 495 976	38,58	4 431 200	14,39	4 221 490	13,41	2 807 815	7,27
85	Grybów	7 921 314	15,95	9 428 737	16,07	11 459 202	15,70	11 905 271	16,01	16 777 514	19,65	16 478 126	15,44
86	Igołomia-Wawrzeńczyce	1 599 594	11,12	4 024 945	20,87	2 546 846	11,86	4 102 041	18,44	3 251 710	14,52	2 469 386	9,25
87	Iwanowice	1 331 238	8,74	4 902 696	22,40	8 044 583	29,33	2 827 295	11,56	5 720 659	18,87	3 467 601	10,44
88	Łwkowa	719 358	5,41	1 842 564	10,72	2 942 870	14,55	3 843 047	17,87	2 443 136	11,85	2 407 870	9,22
89	Jablonka	3 552 265	10,76	21 700 778	38,79	14 107 032	25,69	18 227 954	30,26	13 244 220	21,07	8 814 037	12,97
90	Jerzmanowice-Przełęż	3 864 449	18,56	3 845 709	15,71	4 587 653	16,24	2 925 391	11,16	2 522 795	9,47	4 527 931	12,38
91	Jodłownik	2 909 629	14,95	2 763 008	12,87	15 304 248	41,71	5 790 442	19,17	7 180 758	22,29	3 496 330	9,87
92	Jordanów	10 969 495	38,01	7 042 208	25,24	8 692 868	26,20	4 820 213	15,88	5 440 532	16,56	6 949 833	16,22
93	Kamienica	2 757 020	16,19	4 438 021	21,21	3 989 040	16,51	4 614 727	17,34	7 592 415	24,50	4 218 089	12,97
94	Kamionka Wielka	3 790 256	18,24	2 661 173	11,53	5 718 714	16,76	4 325 997	14,83	8 093 964	22,72	4 976 752	12,43
95	Kluźce	1 149 999	3,64	3 430 418	9,88	5 789 669	13,70	1 734 963	4,15	2 688 232	6,56	2 984 665	6,09

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)
96	Kłaj	3 204 049	14,82	4 426 775	17,94	4 045 720	15,53	6 176 947	19,82	2 974 555	9,96	1 241 274	3,50
97	Kocmyrzów-Luborzyca	6 262 203	25,08	8 295 294	27,75	17 832 347	41,82	3 025 212	9,50	5 040 059	13,59	4 292 121	9,13
98	Koniusza	2 592 468	16,43	5 387 795	25,63	4 985 675	21,97	5 970 502	22,80	8 180 599	28,71	4 037 997	12,55
99	Korzenna	4 267 923	13,66	7 065 256	18,70	8 903 616	20,09	10 598 182	21,77	7 267 995	15,38	5 547 973	9,55
100	Koszycy	5 514 275	39,99	5 348 291	33,82	7 349 831	38,05	6 775 984	34,52	2 373 853	14,29	423 523	2,38
101	Kościelisko	4 481 132	23,43	9 889 674	35,87	7 419 182	27,69	4 101 952	16,98	5 718 879	20,37	3 735 607	11,40
102	Kozłów	188 773	2,29	1 849 705	16,12	5 870 510	35,39	661 482	6,29	1 067 546	8,71	308 004	2,19
103	Krościenko nad Dunajcem	2 882 184	20,07	3 604 674	20,09	1 903 637	10,64	2 844 187	15,17	3 159 568	15,71	3 707 047	14,17
104	Książ Wielki	966 668	8,80	3 673 737	23,24	6 882 467	33,29	877 014	5,87	1 977 849	11,61	2 294 687	11,61
105	Landkorona	4 556 755	31,08	2 206 360	14,86	11 247 220	36,71	1 323 241	7,34	1 293 118	7,72	993 469	4,54
106	Łaskowa	3 453 278	18,19	5 830 859	23,81	18 369 741	42,62	2 183 536	8,85	5 392 268	18,24	2 354 949	6,69
107	Limanowa	6 929 269	15,36	20 075 858	32,34	27 157 480	34,94	14 151 174	20,03	9 844 210	14,71	11 688 426	13,00
108	Lipinki	1 995 379	14,75	4 989 258	26,67	2 370 138	12,72	2 681 183	13,27	4 479 741	20,48	939 967	4,06
109	Lipnica Murowana	847 224	7,51	1 370 358	9,74	1 955 022	12,37	3 017 720	17,01	1 156 725	7,09	585 235	2,77
110	Lipnica Wielka	750 102	6,09	1 983 528	13,15	5 914 574	28,13	4 190 532	21,03	2 004 493	10,28	917 592	4,25
111	Lisia Góra	5 034 138	17,20	8 492 459	24,10	9 691 995	23,92	4 581 531	11,78	8 854 817	19,26	5 843 324	10,94
112	Liszki	5 239 976	18,63	11 064 562	28,74	10 505 291	25,30	17 154 714	33,24	5 946 444	13,15	16 639 048	24,44
113	Lubień	1 842 803	9,82	4 777 339	19,23	5 468 236	19,13	2 244 685	8,45	4 122 254	13,84	1 721 538	4,90
114	Łabowa	3 629 574	22,99	949 620	5,96	2 806 107	12,94	2 597 495	12,57	3 451 264	15,15	591 934	2,33
115	Łapanów	3 213 879	17,56	3 932 977	16,16	12 540 446	32,70	3 855 047	12,02	6 734 115	19,08	1 215 872	3,31

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych	
		Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)
116	Łąskie-Niżne	2 996 807	15,76	11 405 255	37,25	7 551 064	26,99	3 871 146	15,65	7 922 341	25,73	4 503 232	12,78
117	Łącko	7 947 184	21,94	9 050 402	20,93	17 590 933	30,39	10 113 496	18,63	7 690 161	13,61	6 292 030	8,79
118	Łososina Dolna	4 188 081	18,77	4 516 000	17,14	8 068 603	21,44	8 188 952	23,28	5 318 747	15,85	4 404 629	10,36
119	Łukowica	1 094 608	4,87	4 465 897	16,28	4 049 368	12,73	6 730 256	19,60	3 368 315	10,19	3 528 119	8,45
120	Łuzna	2 962 112	16,57	2 160 120	9,97	4 879 660	18,80	1 123 600	5,01	4 893 554	16,85	2 166 230	6,78
121	Mędrzechów	2 277 528	26,92	3 354 380	31,01	2 067 767	19,97	295 787	3,20	409 081	3,99	715 845	6,01
122	Michałowice	2 650 139	16,88	6 942 676	30,94	4 891 863	21,38	3 485 037	14,22	8 000 747	25,45	5 369 078	14,48
123	Mogilany	10 413 994	30,40	5 758 622	18,41	4 023 718	12,08	4 929 381	12,88	6 807 582	15,81	6 397 880	12,29
124	Moszczenica	1 406 926	13,92	6 963 744	41,69	7 847 642	40,39	2 837 253	19,03	1 784 081	12,22	893 624	5,07
125	Mszana Dolna	9 645 301	24,89	14 628 893	29,67	6 293 403	14,31	11 262 801	21,35	9 785 735	17,12	4 246 766	6,36
126	Mucharz	2 858 672	27,34	1 815 545	16,26	1 279 085	10,63	3 244 813	21,99	408 450	2,81	894 871	5,85
127	Nawojowa	1 591 733	9,66	6 479 530	29,96	9 882 592	35,52	3 913 960	16,89	8 147 168	28,35	2 671 466	8,76
128	Niedźwiedź	4 469 421	24,53	3 835 973	18,83	3 815 084	15,62	4 571 912	18,14	4 339 639	16,33	2 724 607	8,55
129	Nowy Targ	7 295 363	15,52	17 020 308	28,62	13 924 935	21,95	20 067 480	25,99	18 956 771	24,03	9 798 478	10,96
130	Ochothnica Dolna	5 990 922	28,94	12 591 166	41,20	8 536 206	29,97	6 378 466	22,02	8 658 411	25,32	2 584 040	7,54
131	Olesno	6 230 884	32,51	3 179 894	17,58	8 875 763	35,36	3 112 159	14,65	1 096 366	5,47	322 310	1,36
132	Ostek	2 695 960	16,92	3 397 729	17,40	4 150 162	19,01	1 514 619	7,70	3 182 903	14,18	4 547 277	16,17
133	Oświęcim	6 823 254	21,56	3 619 696	10,73	16 382 635	31,56	8 819 506	18,31	5 243 569	11,10	6 752 764	11,66
134	Patecznica	730 723	10,74	3 716 025	32,37	6 253 198	40,23	3 577 148	25,04	9 692 909	44,99	1 272 376	7,43
135	Pćim	4 058 294	17,62	5 721 724	19,92	3 412 680	9,96	2 578 494	8,44	5 779 681	16,71	1 882 281	4,71

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)
136	Plesna	1 880 257	8,73	6 079 868	20,63	6 977 292	17,90	4 690 404	14,85	5 561 014	16,42	5 107 806	12,72
137	Podegrodzie	1 043 502	4,56	5 038 820	16,87	8 697 183	23,02	6 567 255	17,38	23 307 773	40,20	4 760 613	9,32
138	Połanka Wielka	513 248	7,11	2 692 585	24,18	1 052 375	10,67	1 608 667	13,83	2 241 677	18,21	1 320 526	9,67
139	Poronin	3 871 944	17,35	10 309 645	31,76	1 951 783	6,53	4 777 754	1,70	5 859 585	15,57	1 921 171	4,55
140	Przedczów	261 549	2,45	1 507 285	11,35	6 263 384	33,47	5 353 578	27,90	1 281 354	7,88	592 227	3,01
141	Raba Wyżna	7 414 796	23,49	15 812 522	36,86	3 164 766	9,17	9 121 501	21,69	9 713 823	22,13	13 287 277	22,72
142	Raciechowice	2 463 400	13,85	967 765	4,66	1 274 426	5,31	3 835 503	14,54	5 552 951	17,61	1 190 616	3,77
143	Radawice	1 423 132	23,92	1 025 355	15,44	4 208 973	40,08	1 897 223	22,15	1 978 488	20,40	402 056	4,37
144	Radgoszcz	2 881 011	16,89	4 198 126	18,23	7 863 130	29,63	12 326 733	39,70	3 736 910	14,24	1 095 619	3,73
145	Radziemice	1 125 094	16,03	2 446 062	25,37	3 213 826	27,83	1 693 252	16,77	648 779	7,14	615 960	5,31
146	Ropa	1 386 356	12,81	2 078 593	14,86	3 429 093	19,34	3 306 697	17,90	2 831 816	14,96	377 443	1,69
147	Rytro	284 808	3,91	434 950	4,81	7 587 306	42,26	119 714	1,25	452 075,63	3,93	108 708	0,81
148	Rzepiennik Strzyzewski	1 956 165	13,13	1 767 102	10,40	5 504 397	22,74	1 981 211	9,47	2 224 366	10,34	1 863 170	6,85
149	Rzezawa	2 459 330	12,14	3 195 093	11,96	5 368 959	17,35	7 437 193	21,56	3 216 358	9,68	3 456 284	8,47
150	Sękowa	2 029 242	15,70	2 711 519	17,74	10 437 656	44,90	3 050 779	18,71	6 949 232	31,72	2 628 892	13,30
151	Śiępraw	5 010 205	27,42	2 473 552	13,04	7 339 835	26,02	2 909 668	11,98	3 732 140	13,81	1 721 593	5,47
152	Skrzyszów	2 994 226	11,89	7 391 052	21,58	7 179 756	19,96	8 226 598	21,03	8 315 615	19,64	5 253 338	10,92
153	Ślaboszów	1 255 926	18,41	867 146	10,34	3 143 096	28,50	1 709 469	17,68	1 259 187	13,39	917 643	8,14
154	Ślopnice	1 945 829	14,12	3 808 910	21,10	7 083 757	29,18	5 833 488	24,51	4 791 183	19,53	6 510 396	20,32

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
155	Spytkowice (pow. nowotarski)	575 866	7,20	2 271 951	21,01	2 461 121	19,55	2 218 816	15,76	458 974	3,52	1 794 128	10,10
156	Spytkowice (pow. wadowicki)	5 835 234	26,47	3 051 429	14,09	2 687 540	10,97	7 071 585	22,86	5 062 591	17,07	1 903 776	5,74
157	Stryżawa	5 202 938	20,49	4 561 931	15,99	3 120 543	10,52	5 947 050	16,95	5 875 280	15,87	7 504 936	16,21
158	Stryżów	19 906 778	63,15	3 013 594	18,47	4 216 414	22,50	1 321 853	7,64	2 189 225	11,35	1 412 296	6,01
159	Sułoszowa	4 533 555	34,25	11 404 699	52,66	3 516 438	21,32	2 287 348	13,83	8 567 490	37,33	2 623 909	12,64
160	Szaflary	2 845 323	13,85	15 547 744	42,82	8 046 161	25,17	3 498 574	12,56	2 239 838	7,84	4 144 839	10,68
161	Szczurowa	3 815 846	19,42	2 936 416	12,87	23 044 489	49,31	5 607 055	18,55	4 874 617	16,78	1 452 332	4,72
162	Szerzyny	1 038 991	6,69	9 739 031	36,97	4 756 849	18,36	4 625 565	19,48	3 840 790	14,92	4 663 240	14,79
163	Tarnów	14 274 770	26,47	15 879 428	26,49	13 620 733	21,00	10 952 606	16,88	12 594 037	17,94	8 736 372	10,39
164	Tokarnia	791 184	4,65	3 450 948	15,21	5 891 731	21,48	1 883 707	7,85	1 182 801	4,79	2 552 572	7,77
165	Tomice	2 336 685	16,29	2 355 653	14,16	2 107 985	10,57	485 793	2,73	2 868 111	13,21	1 782 037	6,75
166	Trzciana	811 875	7,45	1 716 940	13,38	11 967 301	46,08	3 293 218	17,86	1 378 430	7,65	748 117	3,42
167	Trzyciąż	981 267	8,04	2 898 419	18,53	5 071 708	24,81	4 874 529	24,35	2 254 235	12,33	1 779 829	8,33
168	Tymbark	2 099 875	14,77	2 478 828	14,13	1 480 792	8,21	4 228 766	19,40	1 885 234	9,07	2 539 427	9,71
169	Uście Gorlickie	3 138 536	15,07	7 596 768	29,10	10 871 388	33,24	4 612 043	15,33	5 429 464	17,63	3 429 647	9,49
170	Wielka Wieś	9 841 705	36,02	27 395 577	57,81	17 882 591	42,57	16 958 846	38,87	31 921 266	52,45	9 124 360	19,43
171	Wieprz	2 369 289	10,89	5 446 578	19,79	7 494 491	22,36	6 304 936	18,16	11 022 792	27,49	12 587 241	24,87
172	Wierzchosławice	2 987 829	15,06	8 066 822	29,02	27 118 186	56,06	3 030 212	12,60	4 197 950	15,20	907 497	2,89
173	Wietrzychowice	3 297 375	32,12	1 787 179	17,80	3 503 510	27,47	7 562 787	45,18	353 993	3,66	603 288	5,00

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016	
		Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)
174	Wiśniowa	3 884 133	22,19	5 046 786	24,26	3 198 992	15,17	835 299	4,51	3 442 450	14,86	2 254 075	8,03
175	Zabierzów	13 551 940	28,16	24 752 864	35,67	18 096 958	24,63	15 917 071	20,21	18 406 474	19,76	21 747 299	18,76
176	Zawoja	2 477 123	12,80	3 137 954	14,19	4 198 241	15,02	4 728 212	16,43	9 686 562	27,75	6 571 421	17,01
177	Zembrzyce	12 676 837	56,59	411 114	3,69	1 645 771	10,07	1 042 943	7,49	2 870 639	16,53	3 898 994	17,97
178	Zielonki	14 397 083	38,65	25 311 503	45,15	13 948 951	26,66	14 267 852	24,58	23 300 741	31,10	8 959 131	12,00
179	Żegocina	2 012 231	15,59	5 473 190	30,53	3 045 017	16,70	4 008 160	20,07	1 007 756	5,29	744 585	3,21
	Razem gminy	465 110 278	17,55	737 762 324	21,75	894 895 596	23,57	6 196 736 635	16,33	784 355 400	16,84	476 929 386	9,35
	Ogółem	962 968 685	19,13	1 469 549 412	23,39	1 943 585 131	26,04	1 300 350 157	18,49	1 550 214 517	21,40	1 011 382 751	11,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 72. Wynik wykonania budżetu gmin w 2015 roku (w zł)

Wyszczególnienie		Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej			
1	Trzebinia	105 806 498	98 164 421	7 642 077
2	Siepraw	34 216 820	27 023 944	7 192 876
3	Skawina	159 333 479	152 161 871	7 171 608
4	Muszyna	48 121 684	41 401 935	6 719 749
5	Zabierzów	99 351 340	93 163 315	6 188 025
6	Dobczyce	68 576 625	62 669 432	5 907 193
7	Korzenna	52 869 603	47 258 458	5 611 145
8	Liszki	50 655 457	45 225 886	5 429 571
9	Olkusz	137 377 053	132 209 856	5 167 197
10	Dąbrowa Tarnowska	64 055 443	59 398 085	4 657 358
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym			
1	Myślenice	131 745 073	182 566 256	-50 821 183
2	Chelmiec	137 270 247	165 566 514	-28 296 267
3	Gorlice	80 406 933	89 715 317	-9 308 384
4	Niepołomice	122 264 281	130 934 083	-8 669 802
5	Wieliczka	216 705 940	224 243 328	-7 537 388
6	Limanowa	63 220 660	70 379 057	-7 158 397
7	Podegrodzie	51 185 354	57 980 790	-6 795 436
8	Sułkowice	44 167 710	50 521 341	-6 353 631
9	Oświęcim	149 775 298	155 912 123	-6 136 825
10	Wielka Wieś	55 372 706	60 857 087	-5 484 381

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 73. Wynik wykonania budżetu gmin w 2016 roku (w zł)

Wyszczególnienie		Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
I Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej				
1	Chelmiec	142 545 975	109 355 528	33 190 447
2	Myslenice	186 848 358	169 132 614	17 715 744
3	Nowy Targ m.	128 192 960	113 764 455	14 428 505
4	Chrzanów	166 662 406	152 700 008	13 962 398
5	Zielonki	87 878 975	74 688 846	13 190 129
6	Trzebinia	127 053 586	115 892 705	11 160 881
7	Brzeszcze	85 381 676	76 009 522	9 372 154
8	Olkusz	160 488 056	151 633 627	8 854 429
9	Czarny Dunajec	89 527 823	81 406 765	8 121 058
10	Wielka Wieś	54 407 284	46 971 775	7 435 509
II Gminy o najwyższym deficycie budżetowym				
1	Wieliczka	232 556 951	239 958 303	-7 401 352
2	Wieprz	45 238 962	50 616 317	-5 377 355
3	Stary Sącz	85 901 522	90 471 937	-4 570 415
4	Liszki	63 555 252	68 090 698	-4 535 446
5	Niepołomice	128 506 059	132 248 806	-3 742 747
6	Stryszawa	43 264 846	46 285 243	-3 020 397
7	Lisia Góra	50 512 887	53 418 117	-2 905 230
8	Zakopane	128 656 973	131 517 065	-2 860 092
9	Zembrzyce	18 961 317	21 698 571	-2 737 254
10	Zabierzów	113 281 891	115 910 774	-2 628 883

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

2. Budżety powiatów

W porównaniu do 2015 roku dochody powiatów zmniejszyły się o 33,3 mln zł, tj. o 1,7%. Spośród 19 powiatów województwa małopolskiego 8 powiatów odnotowało ich spadek. Największy wzrost dochodów osiągnął powiat oświęcimski – o 10,6%, największy spadek – powiat nowosądecki – o 22,3%.

W 2015 roku wydatki zrealizowane przez powiaty ukształtowały się na poziomie 1 887 mln zł i były niższe niż w 2015 r. o 5,7%. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem powiatów był o 5,7 p.p. niższy niż w roku ubiegłym. Największy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (21,6%) wystąpił w powiecie oświęcimskim, natomiast najmniejszy w powiecie olkuskim (3,8%). Najwyższe wydatki ogółem poniósł powiat krakowski (177 mln zł), a najniższe powiat proszowicki (38 mln zł).

W przeciwieństwie do roku poprzedniego, w 2016 roku budżety 17 powiatów zamknęły się nadwyżką, jedynie w 2 powiatach: oświęcimskim i suskim wystąpił deficyt. W konsekwencji wynik wykonania budżetu wszystkich powiatów (zbiorczo) w 2016 roku był dodatni (nadwyżka) i wyniósł 69 mln zł.

Tabela 74. Dochody powiatów – dynamika dochodów ogółem w latach 2007–2016 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2007		2009		2011		2013		2015		2016		Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	ogółem	1 313 120 547	486 340 461	1 657 735 387	474 158 401	1 933 253 310	605 247 369	1 890 640 734	571 639 514	1 989 864 614	645 875 726	1 956 581 615	692 974 570	98,3
1	bocheński	59 905 341	17 393 232	81 303 394	20 604 396	95 842 223	23 778 280	96 865 374	23 804 027	97 239 532	28 534 198	96 609 283	31 419 878	99,4
2	brzeski	53 421 324	18 631 328	58 232 077	13 293 632	77 736 637	20 977 235	80 968 337	25 795 156	79 836 246	18 708 257	71 933 603	21 076 576	90,1
3	chrzanowski	64 825 534	29 220 177	80 552 908	29 350 398	90 568 231	35 512 556	89 385 780	34 875 382	98 956 079	40 839 574	95 632 487	43 638 792	96,6
4	dąbrowski	27 853 779	6 514 654	42 984 098	6 264 369	54 294 692	9 310 656	48 076 405	6 944 585	48 225 587	9 048 251	46 437 005	9 177 895	96,3
5	gorlicki	74 460 471	19 576 963	103 946 194	21 933 036	109 688 322	27 078 255	104 400 774	24 124 867	141 917 188	26 658 179	110 956 598	28 804 986	78,2
6	krakowski	115 970 602	64 362 224	132 704 088	68 872 798	170 029 837	87 977 108	156 920 216	80 688 095	172 636 897	98 418 230	185 892 263	106 200 500	107,7
7	limanowski	83 356 792	34 223 655	103 461 513	28 226 013	128 567 606	40 365 983	118 529 385	29 600 306	120 646 808	32 823 935	124 401 657	37 171 871	103,1
8	miechowski	44 492 239	12 012 636	56 233 927	11 702 480	60 481 602	12 858 367	67 218 345	18 655 410	62 060 249	13 828 459	57 719 338	14 445 692	93,0
9	myslenicki	66 750 991	22 456 714	89 033 956	25 091 413	97 212 437	30 233 214	106 531 142	32 000 225	95 795 277	34 962 049	98 827 298	35 527 892	103,2
10	nowosądecki	99 274 029	39 070 857	128 686 833	35 272 986	152 192 524	53 587 387	140 231 190	37 224 124	168 871 409	44 940 342	131 233 844	46 813 061	77,7
11	nowotarski	99 322 037	33 647 190	134 553 859	38 898 382	166 379 434	38 300 744	151 103 163	32 765 927	156 057 170	34 688 808	159 269 959	38 110 919	102,1
12	olkuski	67 072 708	24 776 237	81 432 986	25 741 482	93 131 242	31 136 645	95 192 894	32 437 844	102 393 068	37 488 144	102 469 358	40 197 958	100,1
13	oświęcimski	115 143 925	46 140 645	127 222 529	39 421 103	147 513 666	48 337 398	143 258 131	42 376 714	141 967 979	50 669 928	156 988 981	53 428 960	110,6
14	proszowicki	24 622 652	6 453 862	31 094 427	6 392 875	35 964 050	8 931 786	34 991 776	10 023 933	36 995 071	11 617 008	39 469 537	11 921 947	106,7
15	suski	51 324 549	14 679 608	64 350 673	13 894 528	77 719 313	19 336 954	81 763 114	17 837 022	83 251 313	20 947 972	79 523 865	22 642 303	95,5
16	tarnowski	88 557 166	31 776 424	104 821 566	26 883 950	130 085 011	37 987 423	119 953 937	39 170 819	116 156 665	43 855 160	125 938 918	46 126 909	108,4
17	tatrzański	46 123 274	15 433 103	72 239 148	15 586 160	62 636 532	18 526 440	67 629 258	18 415 029	59 185 173	19 606 804	61 039 956	20 146 184	103,1
18	wadowicki	88 971 402	30 684 761	108 221 054	27 961 336	123 206 521	35 394 438	125 922 191	37 081 006	133 981 547	43 459 521	134 943 815	47 175 534	100,7
19	wielicki	41 671 732	19 286 191	56 660 157	18 767 064	60 003 430	25 616 500	61 699 322	27 819 043	73 691 356	34 780 907	77 293 850	38 946 713	104,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 75. Udział wydatków majątkowych powiatów w wydatkach ogółem w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016 (w zł)

Lp.	2007			2009			2011			2013			2015			2016			
	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	ogółem	1 331 576 017	214 931 672	16,1%	1 750 999 578	405 034 537	23,1%	1 993 752 289	420 730 649	21,1%	1 875 840 391	275 866 072	14,7%	2 001 029 407	410 892 376	20,5%	1 887 216 085	278 544 211	14,8%
1	bocheński	57 981 787	7 476 140	12,9%	83 985 814	19 884 269	23,7%	103 556 722	19 897 870	19,2%	93 221 363	19 634 522	21,1%	94 321 195	18 067 369	19,2%	92 257 926	15 848 754	17,2%
2	brzeski	50 514 602	6 470 300	12,8%	60 590 594	6 879 263	11,4%	80 533 307	16 275 106	20,2%	81 500 029	12 926 602	15,9%	81 215 734	17 608 749	21,7%	71 801 753	9 449 710	13,2%
3	chrzanowski	64 482 786	8 590 823	13,3%	94 936 755	27 609 573	29,1%	92 107 717	16 288 700	17,7%	90 367 966	9 231 615	10,2%	100 206 033	15 109 600	15,1%	92 260 548	7 942 994	8,6%
4	dąbrowski	28 435 582	4 173 934	14,7%	42 872 485	10 056 483	23,5%	55 127 856	11 715 940	21,3%	49 663 664	12 408 977	25,0%	47 126 025	11 301 234	24,0%	44 022 110	5 870 815	13,3%
5	gorlicki	73 352 220	5 214 932	7,1%	109 179 685	28 112 775	25,7%	116 833 826	26 116 848	22,4%	96 047 723	6 549 705	6,8%	150 319 048	63 761 943	42,4%	101 681 945	13 089 797	12,9%
6	krakowski	111 083 169	13 963 803	12,6%	141 509 731	27 039 495	19,1%	179 265 914	55 378 799	30,9%	152 860 262	15 625 583	10,2%	172 595 343	30 777 707	17,8%	177 139 501	31 707 356	17,9%
7	limanowski	91 980 797	33 466 766	36,4%	108 863 290	31 497 208	28,9%	139 283 156	45 241 794	32,5%	115 289 351	16 983 764	14,7%	131 870 256	32 412 439	24,6%	122 271 454	23 015 771	18,8%
8	miechowski	47 127 389	7 861 497	16,7%	60 119 227	16 580 692	27,6%	62 517 175	14 187 643	22,7%	63 199 232	9 548 891	15,1%	64 827 910	14 603 241	22,5%	56 455 057	6 247 388	11,1%
9	myslenicki	70 242 284	10 336 400	14,7%	93 439 158	17 465 686	18,7%	96 548 211	14 728 343	15,3%	104 250 068	20 573 782	19,7%	94 664 376	11 507 922	12,2%	96 833 733	12 789 004	13,2%
10	nowosądecki	104 641 352	22 026 925	21,0%	139 737 729	38 818 594	27,8%	159 955 908	23 325 503	14,6%	142 745 685	23 553 932	16,5%	176 308 053	68 766 471	39,0%	119 016 621	17 255 190	14,5%
11	nowotarski	107 762 289	25 026 889	23,2%	142 140 245	47 769 421	33,6%	172 136 249	58 862 672	34,2%	143 691 317	23 026 222	16,0%	153 673 586	27 473 731	17,9%	158 991 465	31 607 279	19,9%
12	olkuski	68 248 896	4 584 742	6,7%	82 192 877	3 991 610	4,9%	99 680 207	15 045 528	15,1%	98 365 854	7 595 942	7,7%	95 233 602	6 531 525	6,9%	93 568 700	3 571 737	3,8%
13	oswiecimski	117 625 352	26 019 506	22,1%	132 895 199	27 981 548	21,1%	147 697 060	26 664 330	18,1%	146 052 302	24 267 340	16,6%	139 422 844	19 645 302	14,1%	157 345 975	33 986 127	21,6%
14	proszowicki	24 982 684	2 824 857	11,3%	31 172 016	6 849 483	21,6%	35 331 886	8 008 232	22,7%	33 839 996	4 524 461	13,4%	36 477 720	6 087 400	16,7%	38 148 091	5 409 028	14,2%

Lp.	Wyszczególnienie	2007			2009			2011			2013			2015			2016		
		Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)			
15	suski	51 045 081	2 729 288	5,3%	65 340 433	6 316 627	9,7%	80 956 203	16 543 573	20,4%	98 897 274	28 694 602	29,0%	80 710 094	12 236 990	15,2%	81 367 259	11 138 427	13,7%
16	tarnowski	85 940 513	11 735 283	13,7%	112 091 557	23 185 594	20,7%	128 665 703	18 988 556	14,8%	116 418 503	11 331 663	9,7%	114 660 822	7 384 762	6,4%	122 472 458	16 412 555	13,4%
17	tatrztański	47 523 315	5 306 895	11,2%	77 554 465	26 655 891	34,4%	61 064 896	6 180 297	10,1%	66 122 828	7 988 945	12,1%	54 024 771	2 080 407	3,9%	56 234 363	3 010 924	5,4%
18	wadowicki	87 434 091	9 417 937	10,8%	114 048 078	21 945 175	19,2%	120 168 995	14 534 811	12,1%	122 241 076	13 744 816	11,2%	138 874 326	30 499 922	22,0%	131 032 674	17 741 417	13,5%
19	wielicki	41 171 828	7 704 755	18,7%	57 781 240	16 395 150	28,4%	62 321 298	12 746 104	20,5%	61 065 898	7 654 708	12,5%	74 497 669	15 035 662	20,2%	74 314 452	12 449 939	16,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 76. Wynik wykonania budżetu powiatów w latach 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2007			2009			2011			2013			2015			2016		
		Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu
	ogółem powiaty	1 310 120 546	1 331 576 015	-21 455 469	1 657 735 387	1 750 999 578	-93 264 191	1 933 253 310	1 993 752 289	-60 498 979	1 890 640 734	1 875 840 391	14 800 343	1 989 864 614	2 001 029 407	-11 164 793	1 956 581 615	1 887 216 085	69 365 530
1	bocheński	56 905 341	57 981 787	-1 076 446	81 303 394	83 985 814	-2 682 420	95 842 223	103 556 722	-8 714 499	96 865 374	93 221 363	3 644 011	97 239 532	94 321 195	2 918 337	96 609 283	92 257 926	4 351 357
2	brzeski	53 421 324	50 514 602	2 906 722	58 232 077	60 590 594	-2 358 517	77 736 637	80 533 307	-2 796 670	80 968 337	81 500 029	-531 692	79 836 246	81 215 734	-1 379 488	71 933 603	71 801 753	1 131 850
3	chrzanowski	64 825 533	64 482 786	342 747	80 552 908	94 936 755	-14 383 847	90 568 231	92 107 717	-1 539 486	89 385 780	90 367 966	-982 186	98 956 079	100 206 033	-1 249 954	95 632 487	92 260 548	3 371 939
4	dąbrowski	27 853 779	28 435 582	-581 803	42 984 098	42 872 485	111 613	54 294 602	55 127 856	-83 164	48 076 405	49 663 664	-1 587 259	48 225 587	47 126 025	1 099 562	46 437 005	44 022 110	2 414 895
5	gorlicki	74 460 471	73 352 219	1 108 252	103 946 194	109 179 685	-5 233 491	109 688 322	116 833 826	-7 145 504	104 400 774	96 047 723	8 353 051	141 917 188	150 319 048	-8 401 860	110 956 598	101 681 945	9 274 653
6	krakowski	115 970 602	111 083 169	4 887 433	132 704 088	141 509 731	-8 805 643	170 029 837	179 265 914	-9 236 077	156 920 216	152 860 262	4 059 954	172 636 897	172 595 343	41 554	185 892 263	177 139 501	8 752 762
7	limanowski	83 356 792	91 980 797	-8 624 005	103 461 513	108 863 290	-5 401 777	128 567 606	139 283 156	-10 715 550	118 529 385	115 289 351	3 240 034	120 646 808	131 870 256	-11 223 448	124 401 657	122 271 454	2 130 203
8	miechowski	44 492 239	47 127 389	-2 635 150	56 233 927	60 119 227	-3 885 300	60 481 602	62 517 175	-2 035 573	67 218 345	63 199 232	4 019 113	62 060 249	64 827 910	-2 767 661	57 719 338	56 455 057	1 264 281
9	myślenicki	66 750 991	70 242 284	-3 491 293	89 033 956	93 439 158	-4 405 202	97 212 487	96 548 211	664 226	106 531 142	104 250 068	2 281 074	95 795 277	94 664 376	1 130 901	98 827 298	96 833 733	1 993 565
10	nowosądecki	99 274 029	104 641 352	-5 367 323	128 686 833	139 737 729	-11 050 896	152 192 524	159 955 908	-7 763 384	140 231 190	142 745 685	-2 514 495	168 871 409	176 308 053	-7 436 644	131 233 844	119 016 621	12 217 223
11	nowotarski	99 322 037	107 762 289	-8 440 252	134 553 859	142 140 245	-7 586 386	166 379 434	172 136 249	-5 756 815	151 103 163	143 691 317	7 411 846	156 057 170	153 673 586	2 383 584	159 269 959	158 991 465	278 494
12	olkuski	67 072 708	68 248 895	-1 176 187	81 432 986	82 192 877	-759 891	93 131 242	99 680 207	-6 548 965	95 192 894	98 365 854	-3 172 960	102 393 068	95 233 602	7 159 466	102 469 358	93 568 700	8 900 658
13	oświęcimski	115 143 925	117 625 352	-2 481 427	127 222 529	132 895 199	-5 672 670	147 513 666	147 697 060	-183 394	143 258 131	146 052 302	-2 794 171	141 967 979	139 422 844	2 545 135	156 988 981	157 345 975	-356 994
14	proszowicki	24 622 652	24 982 684	-360 032	31 094 427	31 721 016	-626 589	35 964 050	35 331 886	632 164	34 991 776	33 839 996	1 151 780	36 995 071	36 477 720	517 351	39 469 537	38 148 091	1 321 446
15	suski	51 324 549	51 045 081	279 468	64 350 673	65 340 433	-989 760	77 719 313	80 956 203	-3 236 890	81 763 114	98 897 274	-17 134 160	83 251 313	80 710 094	2 541 219	79 523 865	81 367 259	-1 843 394
16	tarnowski	88 557 166	85 940 513	2 616 653	104 821 566	112 091 557	-7 269 991	130 085 011	128 665 703	1 419 308	119 953 937	116 418 503	3 535 484	116 156 665	114 660 822	1 495 843	125 938 918	122 472 458	3 466 460
17	tatrzaneński	46 123 274	47 523 315	-1 400 041	72 239 148	77 554 465	-5 315 317	62 636 532	61 064 896	1 571 636	67 629 258	66 122 828	1 506 430	59 185 173	54 024 771	5 160 402	61 039 956	56 234 363	4 805 593
18	wadowicki	88 971 402	87 434 091	1 537 311	108 221 054	114 048 078	-5 827 024	123 206 521	120 168 995	3 037 526	125 922 191	122 241 076	3 681 115	133 981 547	138 874 326	-4 892 779	134 943 815	131 032 674	3 911 141
19	wielicki	41 671 732	41 171 828	499 904	56 660 157	57 781 240	-1 121 083	60 003 480	62 321 298	-2 317 868	61 699 322	61 065 898	633 424	73 691 356	74 497 669	-806 313	77 293 850	74 314 452	2 979 398

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

3. Budżety miast na prawach powiatu

Dochody ogółem miast na prawach powiatu w 2016 roku ukształtowały się na poziomie 5 755 mln zł. Największy udział w dochodach ogółem miast na prawach powiatu mają dochody własne (61,9% ogółu dochodów). W strukturze dochodów ogółem dotacje stanowią 18,2%, natomiast subwencje 19,9%.

Wydatki ogółem miast na prawach powiatu w 2016 roku wyniosły 5 751 mln zł, z czego 11,9% stanowiły wydatki majątkowe (685 mln zł). W strukturze wydatków ogółem, zrealizowanych przez miasta na prawach powiatu w 2016 roku, udział wydatków majątkowych zmniejszył się o 3,4 p.p. w porównaniu do 2015 roku. Wydatki na zadania bieżące poniesione przez miasta na prawach powiatu wyniosły 5 066 mln zł i stanowiły 88,1% ogólnej kwoty wydatków poniesionych przez te jednostki.

Wszystkie trzy miasta na prawach powiatu odnotowały wzrost dochodów natomiast spadek wydatków odnotował tylko Nowy Sącz, dla którego również wynik wykonania budżetu w 2016 roku był dodatni (24,4 mln zł). Budżety dwóch pozostałych miast na prawach powiatu województwa małopolskiego zamknęły się deficytem w 2016 roku – Krakowa w kwocie -17,7 mln zł oraz Tarnowa -3,2 mln zł. Sumaryczny wynik wykonania budżetów miast na prawach powiatu jest dodatni i wynosi 3,5 mln zł (w poprzednim roku miasta odnotowały deficyt w kwocie 100 mln zł).

Tabela 77. Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2015 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	W tym:	
				Nadwyżka „+”	Niedobór „-”
ogółem	5 183 926 297	5 283 534 395	-99 608 098		-99 608 098
Kraków	4 135 985 728	4 213 940 360	-77 954 632		-77 954 632
Nowy Sącz	460 452 187	469 257 643	-8 805 456		-8 805 456
Tarnów	587 488 382	600 336 392	-12 848 010		-12 848 010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 78. Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2016 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	W tym:	
				Nadwyżka „+”	Niedobór „-”
ogółem	5 754 548 309	5 751 080 932	3 467 377	24 355 569	-20 888 192
Kraków	4 650 430 016	4 668 153 747	-17 723 731		-17 723 731
Nowy Sącz	486 973 973	462 618 404	24 355 569	24 355 569	
Tarnów	617 144 320	620 308 781	-3 164 461		-3 164 461

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

4. Budżet Województwa Małopolskiego

W 2016 roku w budżecie województwa małopolskiego osiągnięto mniejsze dochody w stosunku do 2015 roku o 69 mln zł (tj. 6,0%), w tym z tytułu dochodów własnych były wyższe niż w roku 2015 o 6,3%, natomiast z tytułu dotacji i subwencji ogólnej były niższe odpowiednio o 18,6% i 4,4%. W strukturze dochodów ogółem największy udział miały dochody własne (49%), natomiast udział dotacji wyniósł 38,4%, a subwencji 12,6%.

W strukturze dotacji celowych, największą pozycję stanowiły dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (64,9% ogółu dotacji celowych i 24,9% dochodów ogółem), a następnie na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (23,6%). W porównaniu z rokiem ubiegłym wzrosły jedynie dotacje realizowane na podstawie porozumień (o 37%), natomiast zmalały dotacje celowe na zadania własne (o 32,2%), dotacje celowe na zadania zlecone (o 20,7%), dotacje z funduszy celowych (o 19,6%) i dotacje w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (o 19,5%),

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wydatki ogółem budżetu Małopolski wzrosły w porównaniu do roku 2015 o 7 mln zł, tj. o 0,6%. W strukturze wydatków ogółem wydatki majątkowe stanowiły 40,7% (wzrost w stosunku do 2015 r. o 2,7 p.p.). Główne kierunki wydatków budżetu województwa to wydatki na realizację zadań z zakresu: transportu, które nadal są wydatkami priorytetowymi (52,3% ogółu wydatków, wzrost o 9,7 p.p. w stosunku do 2015 roku), kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (10,6%, wzrost o 0,3 p.p. w stosunku do 2015 roku), rolnictwa i łowiectwa (6,3%, spadek o 4,5 p.p. w stosunku do 2015 roku), oświaty i wychowania (5,6%), przetwórstwa przemysłowego (2,8%), pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej (2,6%), ochrony zdrowia (2,5%). Pozostałe wydatki stanowią 17,3% ogółu wydatków budżetu województwa.

W 2016 roku budżet województwa małopolskiego zamknął się deficytem w wysokości 47 mln zł (w ubiegłym roku – nadwyżką w wysokości 29 mln zł).

Tabela 79. Dochody Województwa Małopolskiego według ważniejszych źródeł powstawania (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika 2016/2015 (w %)
	2007	2009	2011	2013	2015	2016	
ogółem	745 982 827	1 430 237 733	1 315 268 349	1 108 132 078	1 137 039 132	1 068 354 268	94,0%
A. Dochody własne województwa	492 617 177	429 594 622	521 897 455	411 861 287	492 084 633	523 291 592	106,3%
w tym: udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	375 870 417	355 615 663	353 861 956	352 158 904	406 818 991	470 163 315	115,6%
B. subwencje i dotacje	253 365 650	1 000 643 111	793 370 894	696 270 791	644 954 499	545 062 676	84,5%
I. Subwencja ogólna	141 083 542	152 533 216	132 152 041	153 753 179	140 817 794	134 613 247	95,6%
› część oświatowa	46 660 393	55 307 053	60 008 797	61 748 607	58 750 476	59 415 472	101,1%
› część wyrównawcza	86 720 531	84 331 559	62 099 828	82 821 153	68 015 471	61 406 113	90,3%
› część regionalna	4 702 618	7 798 104	8 940 463	7 098 619	12 291 329	10 373 615	84,4%
› uzupełnienie subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego	3 000 000	5 096 500	1 102 953	2 084 800	1 760 518	3 418 047	194,2%
II. Dotacje	112 282 108	848 109 895	661 218 853	542 517 612	504 136 705	410 449 429	81,4%
1) dotacje na zadania zlecone	60 789 914	80 292 257	132 381 724	132 955 361	122 140 473	96 846 056	79,3%
› bieżące	30 459 218	41 187 478	58 868 270	76 524 611	82 551 310	82 794 664	100,3%
› inwestycyjne	30 330 696	39 104 779	73 513 454	56 430 750	39 589 163	14 051 392	35,5%
2) dotacje na zadania własne	21 424 785	12 587 074	46 952 956	26 762 739	18 001 672	12 210 776	67,8%
› bieżące	16 055 266	4 856 893	23 625 700	495 597	497 000	549 239	110,5%
› inwestycyjne	5 369 519	7 730 181	23 327 256	26 267 142	17 504 672	11 661 537	66,6%
3) dotacje na zadania realizowane na podstawie porozumień	20 542 932	23 897 896	26 207 739	12 747 803	15 020 635	20 576 732	137,0%
› bieżące	9 201 966	5 650 021	6 014 352	5 109 359	4 709 153	7 024 051	149,2%
› inwestycje	11 340 966	18 247 875	20 193 387	7 638 444	10 311 482	13 552 681	131,4%

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika 2016/2015 (w %)
	2007	2009	2011	2013	2015	2016	
4) dotacje z funduszy celowych	6 542 834	7 371 603	59 350 040	10 865 298	17 996 601	14 475 395	80,4%
› bieżące	259 192	1 166 847	9 302 302	8 802 608	2 151 170	2 032 900	94,5%
› inwestycje	6 283 642	6 204 756	50 047 738	2 062 690	15 845 431	12 442 495	78,5%
5) dotacje rozwojowe/ dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich	2 981 643	723 961 065	396 326 394	359 186 411	330 977 324	266 340 470	80,5%
› bieżące	2 828 643	190 345 790	159 111 643	152 737 726	93 947 315	52 905 775	56,3%
› inwestycje	153 000	533 615 275	237 214 751	206 448 685	237 030 009	213 434 695	90,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego.

Tabela 80. Struktura wydatków budżetu Województwa Małopolskiego według działów klasyfikacji budżetowej (w zł)

Dział	Wyszczególnienie	2007	Struktura (w %)	2009	Struktura (w %)	2011	Struktura (w %)	2013	Struktura (w %)	2015	Struktura (w %)	2016	Struktura (w %)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
010	rolnictwo i łowiectwo	63 863 677	8,8	71 109 272	4,7	246 901 103	17,6	117 321 307,82	10,6	119 495 437,38	10,8	70 404 503,59	6,3
	› w tym inwestycje	38 013 419	-	50 505 420	-	204 393 604	-	68 561 014,40	-	68 930 328,08	-	21 776 257,68	-
050	rybołówstwo i rybactwo					539 377	0,0	580 775,86	0,1	576 429,81	0,1	212 309,48	-
150	przetwórstwo przemysłowe	25 372 225	3,5	101 183 594	6,8	59 144 747	4,2	66 266 197,71	6,0	41 398 172,59	3,7	31 469 039,21	2,8
	› w tym inwestycje	8 962 125	-	34 009 133	-	17 986 077	-	17 151 501,62	-	14 344 444,05	-	11 194 549,04	-
400	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	18 251											
600	transport i łączność	280 401 478	38,6	566 183 913	37,8	586 919 677	41,8	423 674 346,76	38,3	471 653 630,68	42,6	583 057 584,04	52,3
	› w tym inwestycje	154 755 647	-	392 637 872	-	404 407 980	-	227 795 985,87	-	256 412 992,71	-	348 666 179,04	-
630	turystyka	1 902 106	0,3	5 931 066	0,4	16 005 484	1,1	13 051 218,13	1,2	9 507 842,72	0,9	7 317 035,45	0,7
	› w tym inwestycje	-	-	2 029 027	-	12 431 535	-	7 425 487,22	-	4 489 339,88	-	1 892 740,56	-
700	gospodarka mieszkaniowa	1 076 550	0,1	4 713 581	0,3	3 350 354	0,2	1 336 921,21	0,1	1 066 555,34	0,1	981 252,20	0,1
	› w tym inwestycje	159 660	-	3 514 580	-	148 550	-	-	-	-	-	-	-
710	działalność usługowa	1 725 065	0,2	2 161 487	0,1	4 250 458	0,3	3 119 835,04	0,3	3 036 110,60	0,3	5 194 019,96	0,5
	› w tym inwestycje	-	-	-	-	7 200	-	159 948,10	-	148 547,10	-	130 550,74	-
720	informatyka	6 007 670	0,8	1 575 104	0,1	13 089 761	0,9	4 703 453,71	0,4	17 520 269,06	1,6	1 668 748,25	0,1
	› w tym inwestycje	5 320 161	-	955 740	-	11 808 263	-	4 041 758,15	-	16 014 790,22	-	150 004,78	-
730	nauka									253 261,18	-	317 567,15	-
	› w tym inwestycje									54 735,00	-	127 000,00	-
750	administracja publiczna	58 923 467	8,1	86 539 712	5,8	91 536 446	6,5	92 925 847,53	8,4	116 335 194,60	10,5	115 228 349,64	10,3
	› w tym inwestycje	14 345 885	-	3 851 442	-	1 272 660	-	1 438 486,40	-	15 720 405,46	-	6 817 902,86	-

Dział	Wyszczególnienie	2007	Struktura (w %)	2009	Struktura (w %)	2011	Struktura (w %)	2013	Struktura (w %)	2015	Struktura (w %)	2016	Struktura (w %)
752	obrona narodowa	2 999	-	10 789	-	2 800	-	3 000,00	-	5 000,00	-	3 000,00	-
754	bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	-	-	3 047 384	-	4 439 573	-	4 335 282,40	-	4 504 352,83	0,4	4 160 611,89	0,4
	> w tym inwestycje			2 109 484	-	3 370 782	-	3 496 164,41	-	3 499 005,58	-	2 802 911,80	-
757	obsługa długu publicznego	6 535 650	0,9	10 275 914	0,7	12 077 387	0,9	8 309 079,84	0,8	8 496 323,18	0,8	4 086 174,00	0,4
801	oświata i wychowanie	47 544 442	6,5	60 244 273	4,0	52 104 384	3,7	77 391 693,95	7,0	61 189 792,96	5,5	62 475 575,02	5,6
	> w tym inwestycje	5 640 979	-	10 266 039	-	204 585	-	24 277 148,70	-	3 276 124,27	-	6 065 153,04	-
803	szkolnictwo wyższe	9 026 985	1,2	34 943 292	2,3	1 094 446	0,1	364 624,00	0,0	278 334,54	0,0	1 178 623,56	0,1
	> w tym inwestycje	702 700	-	34 931 752	-	1 085 188	-	363 957,43	-	269 716,08	-	572 371,14	-
851	ochrona zdrowia	57 518 040	7,9	96 501 572	6,4	73 699 411	5,2	48 869 086,34	4,4	23 478 715,51	2,1	28 092 280,32	2,5
	> w tym inwestycje	39 884 084	-	89 327 257	-	38 934 979	-	39 032 151,53	-	12 949 328,55	-	18 253 139,70	-
852	pomoc społeczna	5 405 195	0,7	2 245 300	0,1	3 339 265	0,2	9 129 823,47	0,8	15 100 090,88	1,4	11 746 708,00	1,1
	> w tym inwestycje	12 288	-	-	-	1 108 315	-	2 270 793,79	-	1 879 659,59	-	3 606 464,77	-
853	pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	39 892 340	5,5	129 110 357	8,6	100 669 788	7,2	85 641 334,47	7,7	61 981 004,06	5,6	29 471 905,72	2,6
	> w tym inwestycje	351 402	-	3 055 918	-	580 994	-	564 498,35	-	1 036 021,41	-	1 300 953,71	-
854	edukacyjna opieka wychowawcza	19 547 276	2,7	13 975 238	0,9	7 741 908	0,6	8 832 192,27	0,8	10 160 427,48	0,9	10 386 111,59	0,9
	> w tym inwestycje	2 030 479	-	845 138	-	5 658	-	499 117,87	-	717 806,00	-	942 719,24	-
900	gospodarka komunalna i ochrona środowiska	640 298	0,1	35 263 057	2,4	4 952 118	0,4	9 624 601,33	0,9	13 389 628,25	1,2	17 100 044,70	1,5
	> w tym inwestycje	215 671	-	33 364 128	-	3 639 734	-	8 380 726,19	-	12 292 843,50	-	11 577 347,55	-
921	kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	97 128 514	13,4	232 262 627	15,5	108 111 646	7,7	122 739 271,00	11,1	114 243 981,64	10,3	117 994 825,23	10,6
	> w tym inwestycje	24 510 051	-	121 653 940	-	15 275 065	-	23 958 249,87	-	6 805 285,42	-	7 172 049,98	-

Dział	Wyszczególnienie	2007	Struktura (w %)	2009	Struktura (w %)	2011	Struktura (w %)	2013	Struktura (w %)	2015	Struktura (w %)	2016	Struktura (w %)
925	ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody			418 287		1 717 598	0,1	3 383 869,97	0,3	5 030 542,13	0,5	2 784 561,38	0,2
	› w tym inwestycje			140 643		11 328	-	12 812,00	-	1 924 655,06	-	181 583,28	-
926	kultura fizyczna i sport	3 660 495	0,5	40 767 242	2,7	12 779 405	0,9	5 718 028,68	0,5	9 118 781,42	0,8	9 609 642,89	0,9
	› w tym inwestycje	449 874	-	33 926 236	-	11 189 686	-	-	-	-	-	-	-
	ogółem	726 192 725	100	1 498 463 062	100	1 404 467 138	100	1 107 321 791,49	100	1 107 819 878,84	101	1 114 940 473,27	100
	w tym wydatki majątkowe	298 387 925	41,1	817 487 749	54,6	731 931 053	52,1	431 281 102,86	38,9	419 015 286,72	37,8	443 229 878,91	39,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego.

Tabela 81. Wydatki Województwa Małopolskiego (w zł)

Rok	Ogółem w zł	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji (w %)	Przyrost realny
2007	726 192 723	15,6	2,5	13,1
2009	1 498 463 061	62,3	3,5	58,8
2011	1 404 467 136	17,2	4,3	12,9
2013	1 107 321 791	-3,1	0,9	-4,0
2015	1 107 819 879	-8,9	-0,9	-8,0
2016	1 114 940 473	0,6	-0,6	1,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS.

Tabela 82. Wydatki Województwa Małopolskiego na inwestycje (w zł)

Rok	Ogółem wydatki na inwestycje	Wzrost do roku poprzedniego (w %)	Wskaźnik inflacji (w %)	Przyrost realny
2007	295 354 425	30,6	2,5	28,1
2009	817 123 749	94,9	3,5	91,4
2011	727 862 183	26,6	4,3	22,3
2013	429 429 802	-6,6	0,9	-7,5
2015	419 015 287	-14,6	-0,9	-13,7
2016	443 229 879	5,8	-0,6	6,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS.

Tabela 83. Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego (w zł)

Wyszczególnienie	2007	2009	2011	2013	2015	2016
dochody	745 982 827	1 430 237 733	1 315 268 349	1 108 132 078	1 137 039 133	1 068 354 268
wydatki	726 192 723	1 498 463 061	1 404 467 136	1 107 321 791	1 107 819 879	1 114 940 473
wynik wykonania budżetu	19 790 104	-68 225 328	-89 198 787	810 287	29 219 254	-46 586 206
› w tym: nadwyżka „+”	19 790 104			810 287	29 219 254	
› niedobór „-”		-68 225 328	-89 198 787			-46 586 206

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego.

Fundusze europejskie okresu 2014–2020

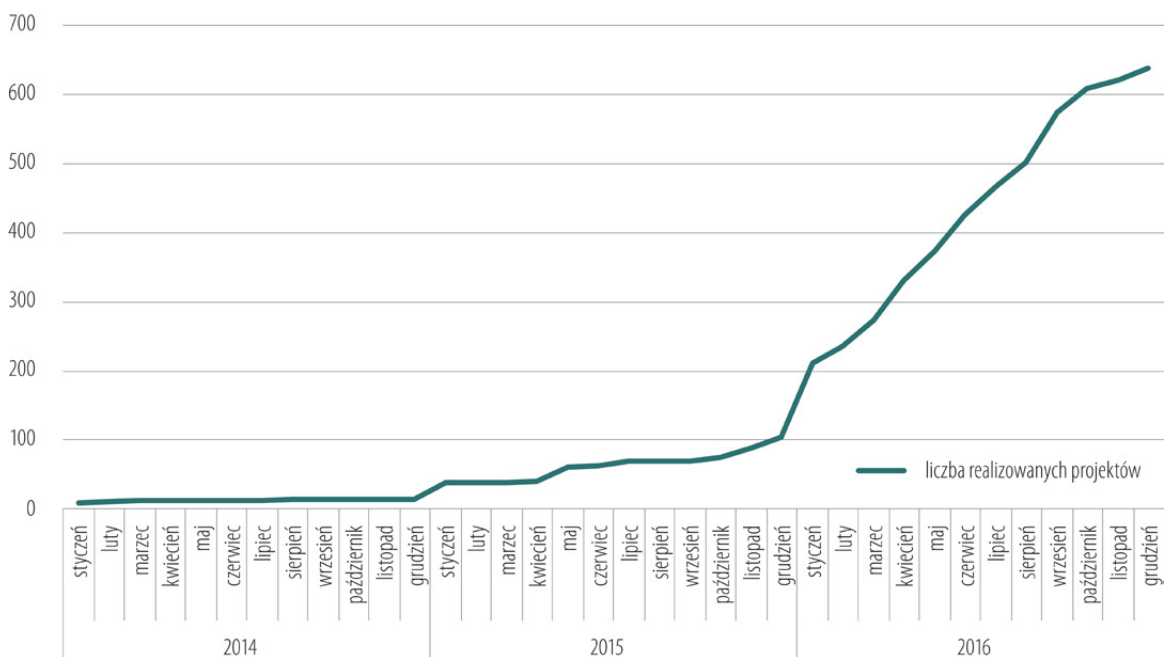
Opracowanie: Andrzej Binda

— podsumowanie

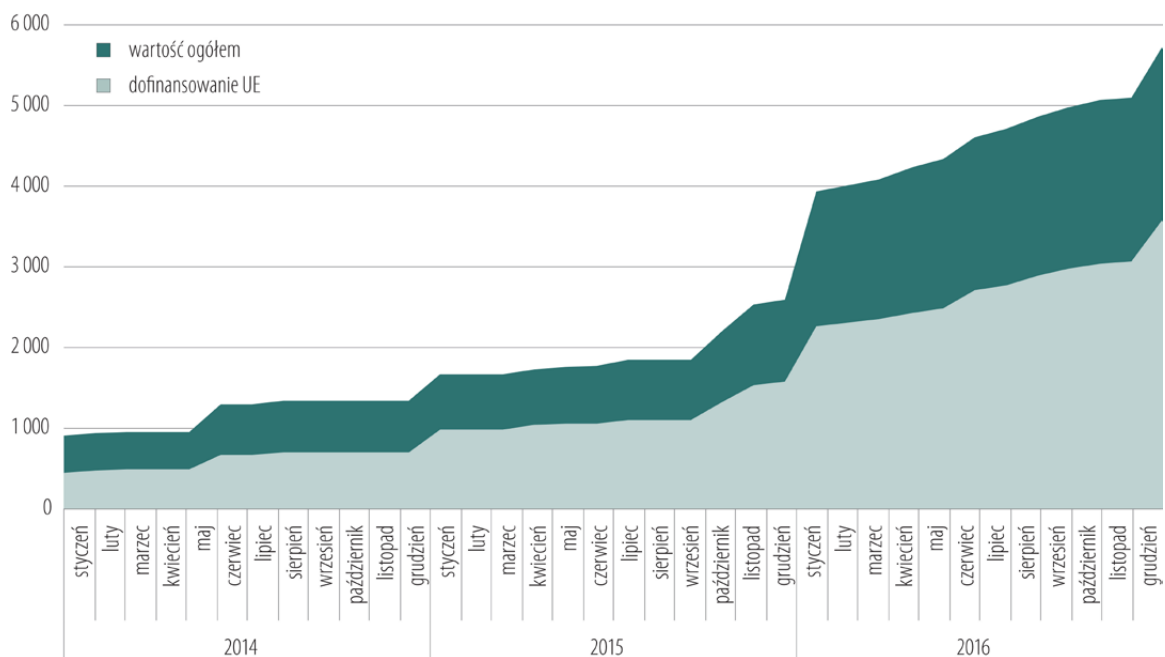
- Do końca 2016 roku w ramach wszystkich programów operacyjnych przeprowadzono w kraju 2 316 naborów (w tym w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego – 169), w ramach których podpisano 10 834 umowy na kwotę 114,5 mld zł (UE: 73,2 mld zł).
- W naborach przeprowadzanych w Małopolsce do RPO WM 2014–2020 zgłoszono 1 361 wniosków o wartości 5,2 mld zł i dofinansowaniu UE w wysokości 4,3 mld zł.
- Do końca 2015 roku, a więc w okresie kwalifikowalności wydatków z perspektywy 2007–2013, podpisane zostały jedynie nieliczne umowy na realizację projektów współfinansowanych ze środków unijnych. Gwałtowny przyrost liczby projektów i ich wartości nastąpił od 2016. Trend taki powinien utrzymać się w kolejnych latach.

Pierwszymi umowami podpisanymi przez beneficjentów mających siedzibę na terenie województwa małopolskiego były powiatowe urzędy pracy w Bochni, Brzesku, Limanowej, Proszowicach, Wadowicach, Wieliczce i Zakopanem oraz Grodzki Urząd Pracy w Krakowie. Wszystkie te umowy, dotyczące aktywizacji osób młodych pozostających bez pracy w poszczególnych powiatach, zawarte zostały w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w dniu 12 maja 2015 roku. W kolejnych dniach umowy podpisały kolejne urzędy pracy w województwie małopolskim.

Z końcem 2016 roku na terenie województwa małopolskiego w trakcie realizacji było 639 projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Ich wartość osiągnęła kwotę 5 291,5 mln zł (UE: 3 259,1 mln zł), natomiast podpisanych było 671 umów na kwotę 6 154,2 mln zł (UE: 3 782,9 mln zł). Różnica pomiędzy liczbą realizowanych projektów a liczbą podpisanych umów wynika z faktu, iż realizacja kilkudziesięciu umów podpisanych w 2016 rozpocznie się dopiero w 2017 roku. Jak wspomniano na początku opracowania, pierwsze umowy podpisane zostały dopiero 12 maja 2015 roku, ale okres kwalifikowalności wydatków datuje się od 1 stycznia 2014 roku. Praktycznie okres początkowy wykorzystany został na przygotowania organizacyjne i techniczne do wdrażania nowej perspektywy finansowej i dlatego szybszy przyrost liczby projektów i ich wartości nastąpił dopiero od stycznia 2016 roku.

Wykres 135. Zmiana liczby projektów realizowanych na terenie województwa małopolskiego w okresie 2014–2016, współfinansowanych z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (szt.)

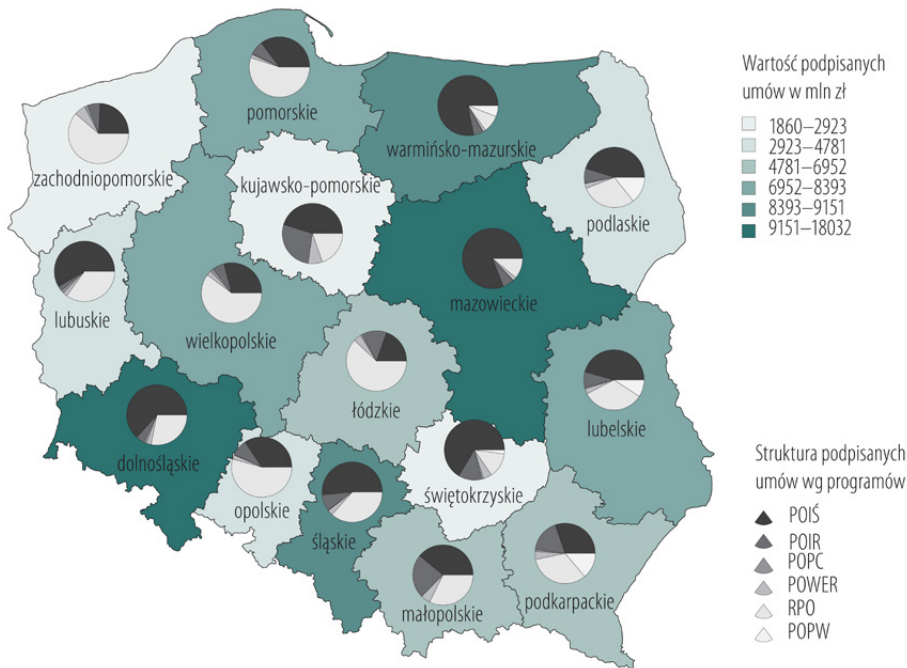
Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 136. Zmiana wartości projektów realizowanych na terenie województwa małopolskiego w okresie 2014–2016, współfinansowanych z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (mln zł)

Źródło: Opracowanie własne.

Małopolska na tle pozostałych województw zajmuje 9. miejsce pod względem liczby zawartych umów, a 8. miejsce pod względem wartości podpisanych umów na realizację projektów na jej terenie. Programy krajowe lokują województwo małopolskie na czołowych miejscach w kraju pod względem liczby podpisanych umów: w przypadku PO Wiedza Edukacja Rozwój – na 2. miejscu w kraju po województwie mazowieckim, w przypadku Po Innowacyjny Rozwój – na 3. miejscu po województwach mazowieckim i śląskim, w przypadku PO Infrastruktura i Środowisko – na 4. miejscu po województwie mazowieckim, wielkopolskim i dolnośląskim. Natomiast liczba zawartych umów w ramach Regionalnego Program Operacyjnego Województwa Małopolskiego w obecnej chwili jest nieco niższa niż w przypadku 8 innych województw.

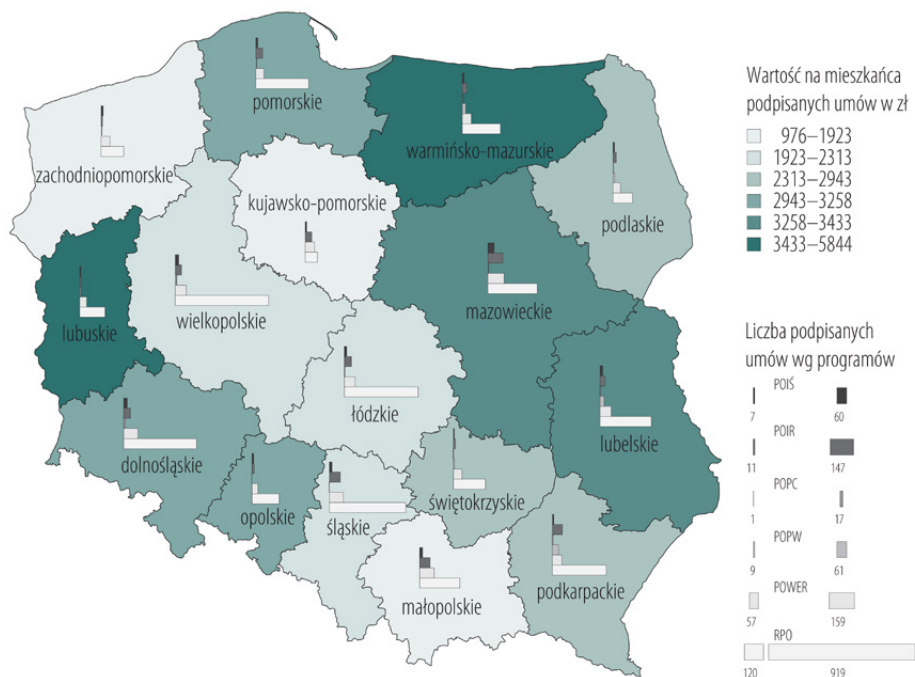
Mapa 44. Wartość i struktura zawartych umów wg województw – stan na 31 grudnia 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne.

Zdecydowanie najliczniejsze są projekty realizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego – na koniec roku podpisanych było 397 umów o łącznej wartości 1 988,1 mln zł (UE: 1 604,6 mln zł). Drugim, pod względem liczebności, z realizowanych na terenie Małopolski projektów był Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój ze 143 projektami o wartości 313,6 mln zł (UE: 285,3 mln zł). Kolejne miejsce zajął Program Operacyjny Inteligentny Rozwój ze 103 projektami o łącznej wartości 1 447,3 mln zł (UE: 589,2 mln zł), oraz Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko – 28 projektów o łącznej wartości 2 405,2 mln zł (UE: 1 303,8 mln zł).

Mapa 45. Liczba podpisanych umów wg programów operacyjnych oraz wartość na mieszkańca podpisanych umów ogółem w województwach – stan na 31 grudnia 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne.

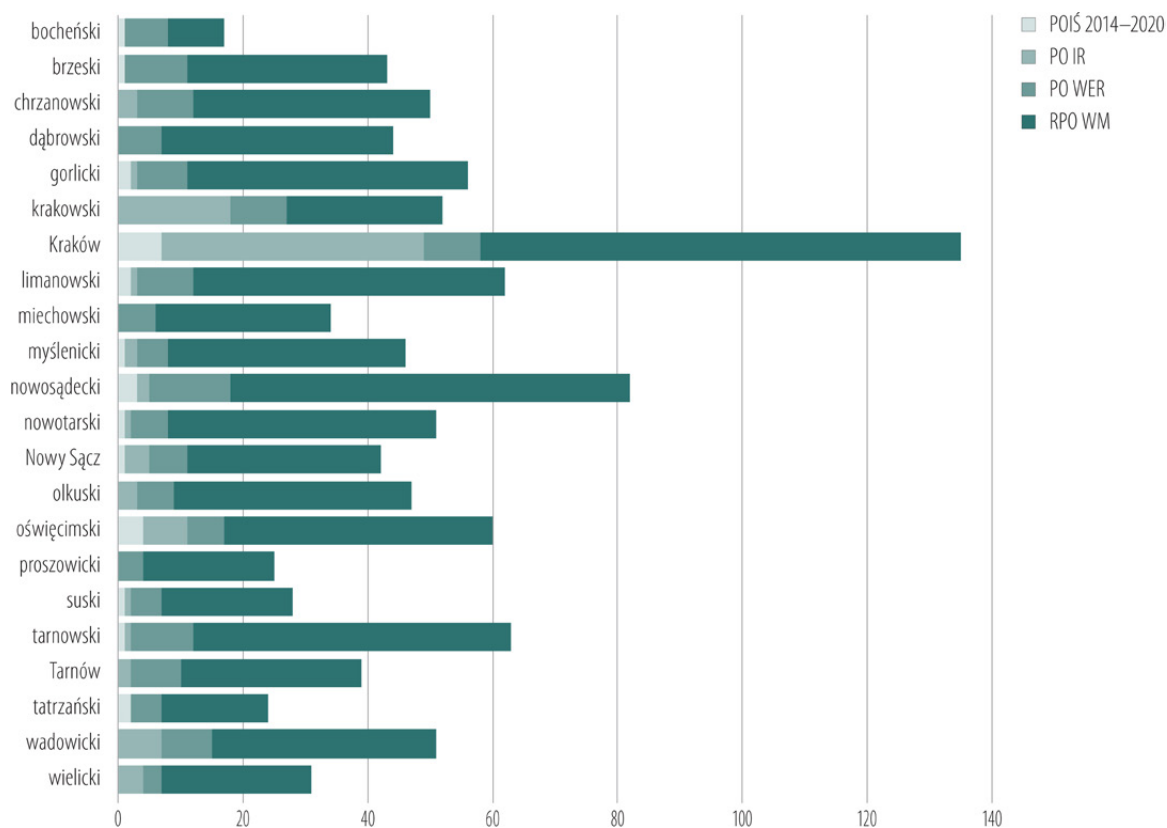
Wartość (w przeliczeniu na mieszkańca) podpisanych umów na projekty realizowane na terenie województwa małopolskiego wyniosła 1 820 zł (UE: 1 118 zł), co stanowi ok. 61% średniej krajowej. Małopolska zajmuje dopiero 14. miejsce wśród pozostałych województw, wyprzedzając jedynie województwa kujawsko-pomorskie i zachodniopomorskie. Przeliczenie per capita obniżyło miejsce naszego województwa we wszystkich programach i pozwoliło utrzymać „medalową” pozycję jedynie w przypadku PO Innowacyjny Rozwój – 2. lokata z kwotą 428 zł (Polska – 410 zł), oraz PO Wiedza Edukacja Rozwój – 3. miejsce z kwotą 93 zł (Polska – 140 zł).

Realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych w okresie 2014–2020 podjęto się w Małopolsce 418 beneficjentów mających siedzibę na terenie naszego województwa. Stanowią oni 6,8% wszystkich beneficjentów w kraju, z którymi zostały zawarte umowy na dofinansowanie projektów.

W województwie małopolskim wiodącym powiatem pod względem liczby i wartości zawartych umów jest miasto Kraków, w którym na koniec 2016 w realizacji było 135 umów o wartości 2 162,3 mln zł (UE: 1 211,3 mln zł). W drugim pod względem liczby projektów powiecie nowosądeckim realizowane są 82 projekty, o wartości 38,0 mln zł (UE: 28,9 mln zł). Pod koniec ubiegłego roku w Małopolsce nie realizowano żadnego projektu z PO Polska Cyfrowa przypisanego bezpośrednio do któregośkolwiek z powiatów, stąd prezentowane są jedynie cztery programy operacyjne. Spośród nich dominującym jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego, osiągający od 48,1% spośród liczby wszystkich zawartych umów na realizację projektów na terenie powiatu krakowskiego, do 84,3% wszystkich umów związanych z projektami na terenie powiatu nowotarskiego.

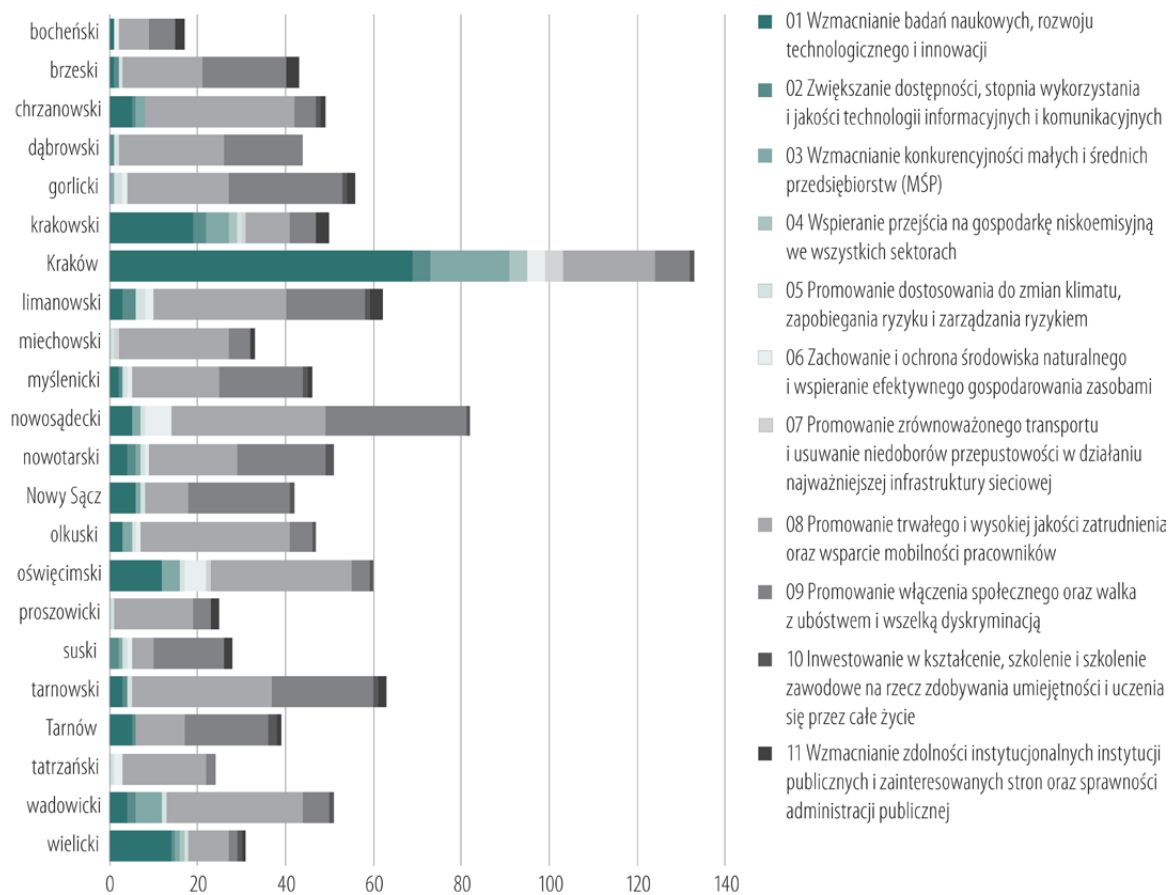
Dominującymi celami tematycznymi w większości powiatów są cele związane ze wzmacnianiem rynku pracy oraz wsparciem społecznym, tj. cel 08 „Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników” oraz 09 „Promowanie włączenia społecznego oraz walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją”, sięgając – w przypadku celu 08, nawet 79,2% ogółu projektów w przypadku powiatu tatrzańskiego, a w przypadku celów 08 i 09 łącznie – nawet 95,5% ogółu projektów w powiecie dąbrowskim. Tym bardziej należy docenić fakt dominacji projektów zaliczonych do celu 01 „Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji” w przypadku miasta Krakowa (51,1% ogółu projektów), powiatu wielickiego (45,2% ogółu projektów realizowanych w powiecie) i powiatu krakowskiego (36,5%).

Wykres 137. Liczba projektów realizowanych w powiatach województwa małopolskiego wg programów operacyjnych – stan na 31 grudnia 2016 roku

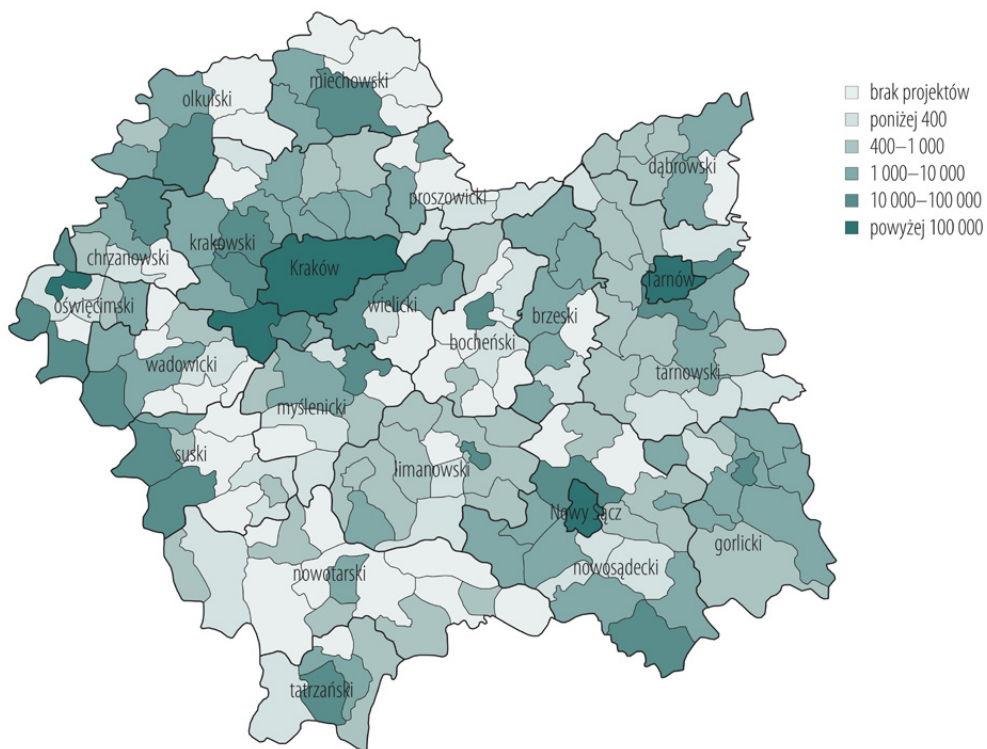
Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 138. Struktura ilościowa umów zawartych na realizację projektów na obszarze poszczególnych powiatów województwa małopolskiego wg celów tematycznych

Źródło: Opracowanie własne.

Mapa 46. Wartość umów na realizację projektów na terenie gmin województwa małopolskiego (tys. zł)

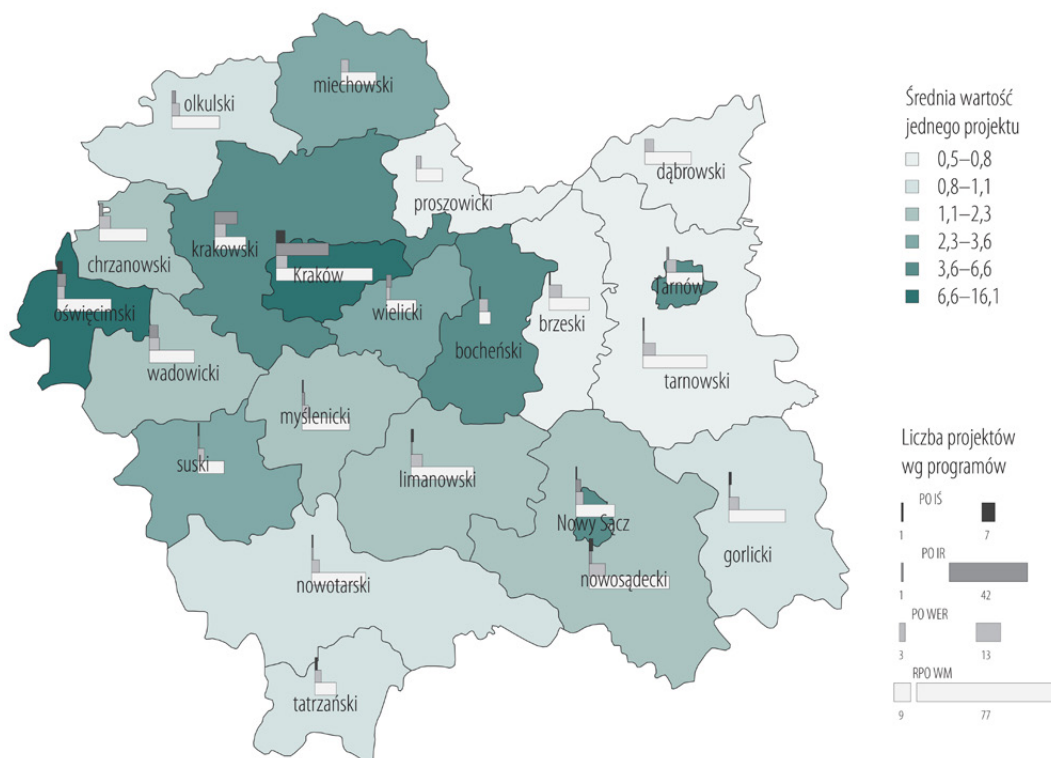

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując wartość podpisanych umów w układzie lokalnym (powiaty i gminy) trzeba mieć na uwadze, iż znaczna część projektów realizowana jest na terenie całego województwa i wtedy nie jest ujmowana w wartościach powiatowych. Również projekty dotyczące całych powiatów nie mają odniesienia na poziomie gminnym. Stąd średnia dla województwa może być znacznie wyższa, niż średnie dla jednostek administracyjnych niższego rzędu. I tak: w przypadku wartości ogółem 24,3% wykazanej kwoty przypada na projekty dla całego województwa, w przypadku dofinansowania UE odsetek ten wzrasta do 31,0%. W poszczególnych programach operacyjnych udział wartości projektów obejmujących całe województwo w stosunku do wartości ogółem kształtuje się od 3,7% (UE: 5,6%) w przypadku PO Inteligentny Rozwój, do 50,9% (UE: 53,4%) w przypadku Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego. Charakterystyczną cechą w każdym programie jest większy udział dofinansowania unijnego projektów o wymiarze regionalnym w stosunku do wartości ogółem, co oznacza, że do projektów o wymiarze lokalnym beneficjenci angażują większe środki własne.

Okres finansowania 2014–2020 dopiero zaczyna nabierać rozpędu, stąd na koniec 2016 roku jest stosunkowo niewiele podpisanych umów, a przez to wszelkie porównania są obarczone pewnym błędem. Tym niemniej dostrzegalna jest koncentracja wartości projektów w powiatach i gminach centralnej części województwa, czyli w Krakowie i jego otoczeniu. Częściowo wynika to z rodzaju projektów wybranych do realizacji, choćby poprzez wartość jednostkową projektów. W skali całego województwa małopolskiego średnia wartość jednej umowy na realizację projektu wyniosła 9,2 mln zł (UE: 5,6 mln zł). Wartość ta jest mocno zróżnicowana w zależności od programu, najwyższe wartości umów wystąpiły w przypadku projektów infrastrukturalnych, a więc w przypadku PO Infrastruktura i Środowisko – średnio 85,9 mln zł (UE: 46,6 mln zł), przeciętne wartości jednego projektu realizowanego w powiatach układają się od 3,6 mln zł (UE: 2,9 mln zł) w powiecie brzeskim do 230,7 mln zł (UE: 120,8 mln zł) w mieście Kraków. Kolejne pozycje zajmują umowy na realizację projektów w zakresie PO Innowacyjny Rozwój – średnio 14,1 mln zł (UE: 5,7 mln zł), przy czym w powiatach średnia wartość jednego projektu waha się od 1,6 mln zł (UE: 0,6 mln zł) w powiecie tarnowskim, do 57,7 mln zł (UE: 18,7 mln zł) w powiecie oświęcimskim. W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Małopolskiego średnia wartość umowy na realizację projektu zamknęła się kwotą 5,0 mln zł (UE: 4,0 mln zł), w granicach od 0,34 mln zł (UE: 0,27 mln zł) w powiecie nowotarskim, po 3,73 mln zł (UE: 2,58 mln zł) w powiecie krakowskim. W przypadku PO Wiedza Edukacja Rozwój średnia wartość wyniosła 2,2 mln zł (UE: 2,0 mln zł), od 0,36 mln zł (UE: 0,32 mln zł) w powiecie tarnowskim do 3,02 mln zł (UE: 2,77 mln zł) w mieście Tarnów.

Mapa 47. Średnia wartość projektów i liczba umów na realizację projektów na terenie powiatów województwa małopolskiego (mln zł)

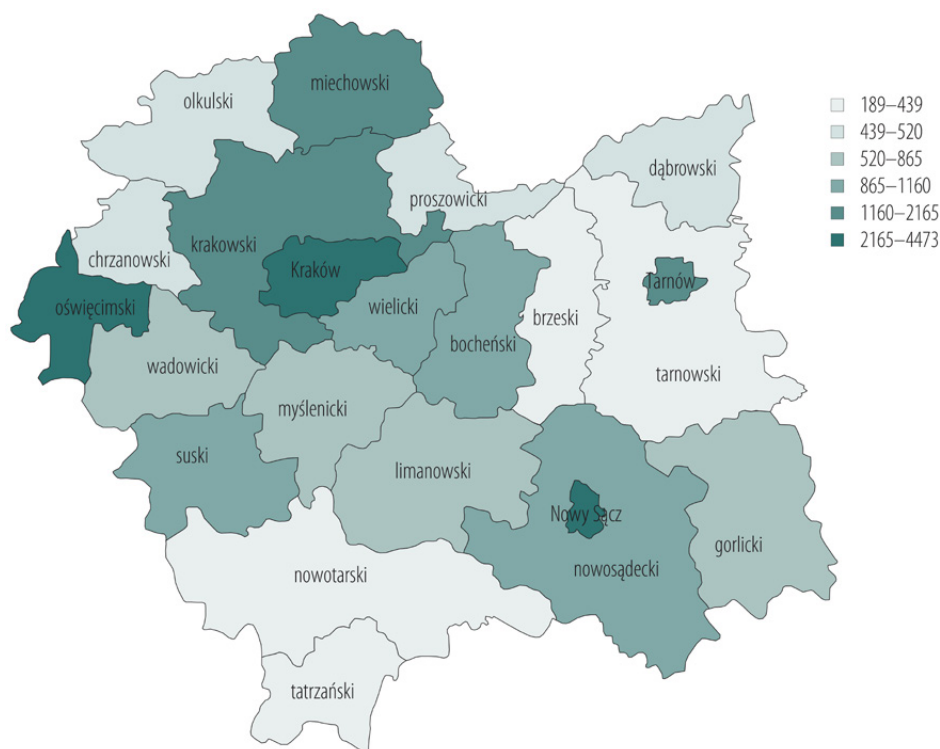

Źródło: Opracowanie własne.

W przeliczeniu wartości podpisanych umów na mieszkańca w przypadku całego województwa małopolskiego ujmowane są również projekty o charakterze regionalnym, niewykazywane w przekrojach powiatowych czy gminnych. Stąd w średniej wartości dla województwa, w wysokości 1 823 zł (UE: 1 120 zł) ujęte są kwoty odpowiadające projektom regionalnym o wartości na mieszkańca w wysokości 443 zł (UE: 347 zł). Dopiero różnice pomiędzy podanymi powyżej kwotami, tj. 1 380 zł dla wartości ogółem i 773 zł dla dofinansowania UE są średnimi pozwalającymi odnieść się średnim powiatowym. Jeszcze bardziej należy obniżyć średnią w przypadku danych gminnych – w tym przypadku z podstawy wyliczenia „wypadają” również projekty mające charakter ogólnopowiatowy. Wówczas średnia wojewódzka wynosi 1 206 zł (UE: 644 zł).

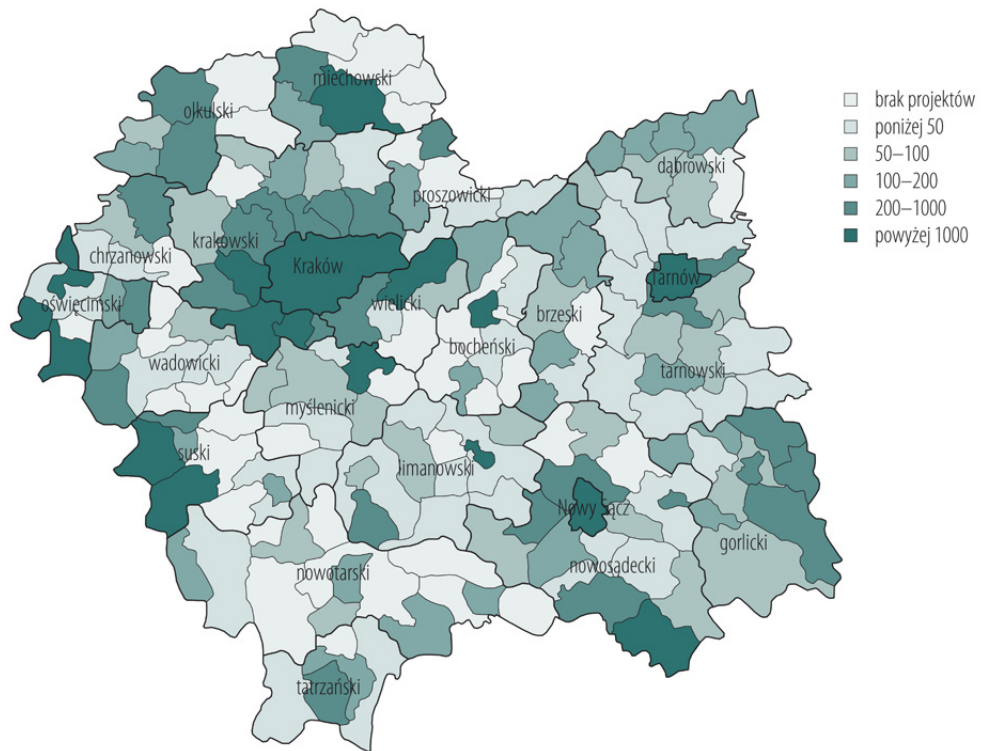
W ujęciu powiatowym najwyższe wartości na mieszkańca osiągnęły umowy podpisane na realizację projektów na terenie powiatu oświęcimskiego – 4 472 zł (UE: 2 147 zł), przed miastem Kraków – 2 836 zł (UE: 1 589 zł), miastem Nowym Sącz – 2 165 zł (UE: 838 zł) i powiatem miechowskim – 1 867 zł (UE: 1 458 zł). Wymienione powiaty są jedynymi, które przekraczają średnią wojewódzką dla powiatów.

Mapa 48. Wartość (w przeliczeniu na mieszkańca) umów na realizację projektów na terenie powiatów województwa małopolskiego (tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne.

W 39 gminach Małopolski nie odnotowano żadnego projektu ujętego w umowach podpisanych na koniec 2016 roku, przeznaczonych do realizacji na ich terenie. Spośród pozostałych, w 17 wartość projektów na mieszkańca przekracza „gminną” średnią wojewódzką, przy czym najwyższe wartości zostały osiągnięte w mieście Oświęcim – 12 073 zł (UE: 4 696 zł), przed Muszyną – 6 657 zł (UE: 3 506 zł), Chełmkami – 4 967 zł (UE: 3 761 zł) i Zawoją – 4 130 zł (UE: 2 149 zł).

Mapa 49. Wartość na mieszkańca umów na realizację projektów na terenie gmin województwa małopolskiego (zł)**Źródło:** Opracowanie własne.

Współpraca i promocja

Opracowanie: Magdalena Danek, Katarzyna Furmanik, Edyta Gołaś, Renata Jasiołek, Agata Kosecka, Magdalena Kwaśniewska, Wojciech Łapiński, Grzegorz Małodobry, Robert Majtyka, Halina Sochańska-Kaczor, Bogna Stonawska¹

— podsumowanie

- W 2016 roku w województwie małopolskim obchodzono rocznice wielu ważnych wydarzeń z zakresu współpracy międzynarodowej, m.in.: 25. rocznicę podpisania Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, 25. rocznicę powstania Grupy Wyszehradzkiej, 25. rocznicę niepodległości Ukrainy oraz Republiki Chorwacji.
- Dzięki wsparciu samorządu województwa małopolskiego w wysokości 100 tys. zł do obozów dla uchodźców w irackim Kurdystanie trafiło mleko modyfikowane dla 30 tysięcy potrzebujących niemowląt.
- Samorząd województwa małopolskiego przyznał najwyższe odznaczenia województwa – Medal Honorowy za Zasługi dla Województwa Małopolskiego oraz Odznakę Honorową Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski.
- 20 maja 2016 roku w Starym Sączu odbyły się uroczyste obchody Małopolskiego Dnia Samorządu Terytorialnego w Starym Sączu połączone z jubileuszem 25. rocznicy utworzenia Grupy Wyszehradzkiej.
- Przeprowadzono crossmediową ogólnokrajową kampanię promocyjną Małopolski pod hasłem *Młodość to stan ducha*, skierowaną do gości odwiedzających Polskę podczas Światowych Dni Młodzieży Kraków 2016. Została nagrodzona Grand Prix Kryształów PR-u w kategorii „najlepsza kreatywna kampania promocyjna 2016 roku.”
- Wprowadzono System Koordynacji Marki Małopolska regulujący zasady planowania i prowadzenia spójnych działań marketingowych w województwie małopolskim.

1. Współpraca międzynarodowa

Uroczystość z okazji 25. rocznicy utworzenia Grupy Wyszehradzkiej

Z okazji jubileuszu 25. rocznicy utworzenia Grupy Wyszehradzkiej (V4) w obchodach Małopolskiego Dnia Samorządu Terytorialnego w Starym Sączu (20 maja 2016 roku) uczestniczyli samorządowcy z Czech, Węgier i Słowacji. Współpraca w ramach V4 była motywem przewodnim spotkania. Przedstawiciele samorządów terytorialnych reprezentujących wszystkie państwa członkowskie Grupy Wyszehradzkiej wzięli udział w panelu dyskusyjnym pn. *Małopolskie samorzady w Europie – od sąsiedztwa do partnerstwa. 25-lecie Grupy Wyszehradzkiej*. W Diecezjalnym Centrum Pielgrzymowania marszałek Jacek Krupa wraz z burmistrzem Wyszehradu otworzyli wystawę nt. historii współpracy środkowoeuropejskiej pt: *VISEGRÁD 1335–1991–2016* przygotowaną przez miasto Wyszehrad.

1. W zakresie części Promocja.

25. rocznica podpisania Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy

Współpraca Małopolski z Turyngią jest bezpośrednim następstwem podpisania traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17 czerwca 1991 roku. Przypadająca w 2016 roku rocznica podpisania traktatu stała się okazją do spotkania marszałka Jacka Krupy i wicemarszałka Stanisława Sorysa z premierem Turyngii Bodo Ramelowem, a także przedstawicielami polskich i niemieckich gmin i powiatów. Uczestnicy spotkania podzielili się wzajemnymi doświadczeniami odnośnie do trwającej od 17 lat współpracy. Spotkanie w Sukiennicach było także znakomitą okazją do uhonorowania przez władze województwa małopolskiego osób i instytucji zaangażowanych w propagowanie polsko-niemieckiego partnerstwa na różnych szczeblach. Odznakę Honorową Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski otrzymał konsul generalny Niemiec dr Werner Köhler oraz Thorsten Klute – sekretarz stanu ds. integracji w Ministerstwie Pracy, Integracji i Spraw Społecznych w rządzie Nadrenii Północnej-Westfalii. Ponadto nagrodą Polonia Minor doceniono pracę: Towarzystwa Miłośników Andrychowa, Krynickiego Stowarzyszenia Przyjaciół z Bad Sooden-Allendorf, Skawińskiego Stowarzyszenia Partnerstwa Miast i Stowarzyszenia Miast Partnerskich Olkusz–Schwalbach.

Uroczystości z okazji 25. rocznicy niepodległości Ukrainy

Województwo małopolskie, które od 13 lat realizuje współpracę partnerską z obwodem lwowskim, było współorganizatorem gali z okazji 25. rocznicy niepodległości Ukrainy w dniu 19 września 2016 roku w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. W uroczystości uczestniczyli m.in. ambasador Ukrainy w RP Andrij Deszczycia, nowo powołany ambasador RP w Kijowie Jan Piekło, przedstawiciele korpusu dyplomatycznego, władz państwowych oraz samorządowych, jak również przedstawiciele stowarzyszeń i firm współpracujących z Ukrainą. Wicemarszałek województwa małopolskiego Wojciech Kozak oraz marszałek województwa opolskiego Andrzej Buła dziękowali za owocną współpracę ukraińskim przyjaciołom i partnerom, podkreślając znaczenie niepodległości Ukrainy także dla polskich samorządowców. O dobrej współpracy Małopolski z obwodem lwowskim świadczą dziesiątki wspólnie zrealizowanych projektów, w tym konferencje biznesowe i projekty dla młodzieży.

Gala chorwacka w Krakowie z okazji 25-lecia niepodległości Republiki Chorwacji

Uroczystość współorganizowana przez województwo małopolskie odbyła się 28 czerwca 2016 roku w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. Wśród zaproszonych gości znaleźli się m.in. ambasador Chorwacji w Polsce Andrea Bekić, posłowie z chorwacko-polskiej grupy parlamentarnej chorwackiego Saboru, wiceburmistrz Splitu Goran Kovačević, przedstawiciele krakowskich uczelni wyższych oraz władze miasta Krakowa i województwa małopolskiego. Podczas gali został rozstrzygnięty konkurs wiedzy o Chorwacji, a wieczór zwieńczył koncert chorwackiego piosenkarza Gorana Karana. Województwo małopolskie współpracuje z chorwackim regionem Istrii od 2013 roku.

Pomoc dzieciom w Kurdystanie

Samorząd województwa małopolskiego przeznaczył 100 tys. zł na zakup mleka modyfikowanego dla dzieci – ofiar wojny – przebywających w obozach dla uchodźców w irackim Kurdystanie. Za realizację działania odpowiadała Fundacja SOS dla Życia, a bezpłatny transport do Kurdystanu zapewniło Ministerstwo Obrony Narodowej. Mleko trafiło do 30 tys. potrzebujących dzieci.

Pomoc udzielona uchodźcom w Kurdystanie to efekt apelu Sejmiку Województwa Małopolskiego z kwietnia 2016 roku. W jego następstwie ogłoszono konkurs na realizację zadań publicznych w obszarze Pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą pn.: *Działania na rzecz pomocy niesionej przez województwo małopolskie uchodźcom w Kurdystanie*.

Współpraca z Polonią i Polakami na Wschodzie

W 2016 roku udzielono dotacji 8 podmiotom na organizację wypoczynku letniego dla dzieci polskiego pochodzenia ze Wschodu. Dzięki wsparciu województwa małopolskiego ponad 500 dzieci z Ukrainy, Białorusi, Litwy, Łotwy, Rosji, Gruzji, Rumunii oraz Kirgistanu mogło spędzić dwutygodniowe wakacje w Małopolsce. Zorganizowano także warsztaty metodyczne z języka polskiego dla nauczycieli tego przedmiotu z Ukrainy, Białorusi, Litwy, Łotwy, Rumunii i Mołdawii. Ponadto sfinansowano zakup sprzętu dydaktycznego, podręczników, pomocy naukowych i materiałów dydaktycznych dla szkół polskich na Litwie. Samorząd województwa małopolskiego udzielił także wsparcia polskim zespołom dziecięco-młodzieżowym w Mołdawii i Rumunii, zakupując dla nich komplety strojów ludowych (krakowskich i podhalańskich). Z kolei rodzinne domy dziecka prowadzone przez Caritas Archidiecezji Lwowskiej doposażono w sprzęt gospodarstwa domowego i urządzenia multimedialne.

Działalność Domu Polski Południowej w Brukseli

W 2016 roku Małopolska poprzez swoje przedstawicielstwo w Brukseli systematycznie koordynowała prace Domu Polski Południowej (DPP). W skład działającego od 2014 roku DPP wchodzi województwa: małopolskie, opolskie i śląskie. W 2016 roku prace w ramach DPP skupiały się w sposób szczególny na kwestiach nowoczesnych technologii, inteligentnych specjalizacji, małych i średnich przedsiębiorstwach, energii, demografii i problemów aktywnego starzenia się. Nie zabrakło również nowych inicjatyw zgłoszonych przez Małopolskę, jak np. spotkania ekspertów z dziedziny demografii. Zaowocowało to sporządzeniem raportu prezentującego aktualną sytuację demograficzną w Polsce Południowej.

Pod przewodnictwem Małopolski Dom Polski Południowej w Brukseli zorganizował w 2016 roku ogółem 11 wydarzeń, w tym 3 wizyty studyjne w Brukseli. Dodatkową aktywność DPP stanowiły prowadzone na bieżąco działania związane z pozyskiwaniem i publikowaniem na stronie internetowej DPP informacji na temat możliwości udziału w konkursach i programach europejskich oraz związana z tym pomoc dla instytucji i firm z trzech regionów partnerskich.

2. Współpraca regionalna i międzyregionalna

Małopolski Dzień Samorządowca w Starym Sączu

Województwo małopolskie po raz kolejny było organizatorem Małopolskiego Dnia Samorządowca w Starym Sączu – w mieście św. Kingi, patronki polskich samorządowców. Dzień Samorządowca jest obchodzony od 2000 r. dla upamiętnienia daty pierwszych w pełni demokratycznych wyborów samorządowych do rad gmin w 1990 r. Obchody były okazją do spotkania w gronie ludzi, dla których samorząd jest ważną częścią życia. Rok 2016 był również czasem ważnego jubileuszu – 25. rocznicy utworzenia Grupy Wyszehradzkiej skupiającej, oprócz Polski, Czechy, Węgry i Słowację. Dlatego też do udziału w święcie zostali zaproszeni przedstawiciele samorządów z tych państw. Wspólne świętowanie stało się również okazją do odnowienia kontaktów, rozmów nad nowymi projektami i inicjatywami mającymi na celu wzmocnienie współpracy samorządów w tej części Europy.

Podczas uroczystości wręczone zostały Odznaki Honorowe Województwa Małopolskiego – Krzyże Małopolski. Odznaczeni zostali doświadczeni samorządowcy, dla których praca dla lokalnej społeczności jest pasją i prawdziwym wyzwaniem. Podczas uroczystości uczczono również piątą rocznicę śmierci Marka Nawary – pierwszego marszałka województwa małopolskiego, jednego z twórców obecnego kształtu samorządu terytorialnego w Polsce oraz jednego z najaktywniejszych małopolskich samorządowców.

Medal Honorowy za Zasługi dla Województwa Małopolskiego

11 czerwca 2016 roku w Nowym Wiśniczu odbyła się uroczysta gala Święta Małopolski, podczas której marszałek województwa małopolskiego Jacek Krupa z przewodniczącą Sejmiku Województwa Małopolskiego Urszulą Nowogórką wręczyli Medale Honorowe za Zasługi dla Województwa Małopolskiego – najwyższe wojewódzkie odznaczenia.

Złotym Medalem uhonorowany został Andrzej Wajda – wybitny reżyser filmowy i teatralny, scenarzysta, scenograf, jeden z najznajniejszych twórców w historii światowego kina. Laureatami srebrnych medali zostali: prof. dr hab. n. med. Kalina Kawecka-Jaszcz, Klub „KS Cracovia 1906”, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. Ludwika Solskiego w Krakowie oraz Towarzystwo Sportowe „Wisła” Kraków. Medale brązowe otrzymali: Klub Jagielloński, Małopolskie Stowarzyszenie Sołtysów, Adam Mazuga, Ochotnicza Straż Pożarna w Miechowie, Stowarzyszenie Artystów i Sympatyków Piwnicy Pod Baranami – Kabaret Piwnica Pod Baranami, Czesław Szyalik oraz Wiesław Wojas.

Odznaka Honorowa Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski

Odznaka Honorowa Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski jest honorowym wyróżnieniem, które przyznaje się osobom fizycznym, prawnym oraz jednostkom organizacyjnym niemającym osobowości prawnej za aktywne działania na rzecz społeczności lokalnych przyczyniające się do rozwijania społeczeństwa obywatelskiego i wzbogacające tym samym dorobek regionu. Ustanawiając Odznakę Honorową Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski, Samorząd Województwa daje wyraz szczególnego uznania dla wszystkich tych, którzy podejmują inicjatywy dla budowania wspólnego dobra na rzecz osób i instytucji w swoim najbliższym otoczeniu. W 2016 roku przyznano 52 odznaki w stopniu złotym oraz 52 w stopniu srebrnym.

Nagroda im. Jerzmanowskich

Nagrodę Polskiej Akademii Umiejętności im. Erazma i Anny Jerzmanowskich pod patronatem województwa małopolskiego w 2016 roku otrzymał ksiądz Adam Boniecki, intelektualista katolicki od lat zaangażowany w pracę na rzecz Kościoła otwartego na dialog ze społeczeństwem, w tym również z ludźmi wątpięcymi i niewierzącymi. Wieloletni członek redakcji „Tygodnika Powszechnego” zdołał – jako redaktor naczelny – przeprowadzić z sukcesem to legendarne pismo przez niezwykle trudny okres po odejściu ikony polskiej niezależnej inteligencji – redaktora Jerzego Turowicza. Wcześniej, kierując polskim wydaniem „Osservatore Romano”, znalazł skuteczną metodę przekazywania do kraju codziennych wiadomości, pomimo szalejącej cenzury. Dzisiaj w całej Polsce wystąpienia publiczne ks. Adama Bonieckiego zapełniają duże sale publicznością spragnioną mądrego i przyjaznego głosu przedstawiciela Kościoła.

Wręczenie nagrody odbyło się tradycyjnie w Zamku Królewskim na Wawelu.

Najlepszy sołtys i najlepsza jednostka OSP w województwie małopolskim

Tradycyjnie rozstrzygnięto konkursy na Najlepszego Sołtysa Województwa Małopolskiego i Najlepszą Jednostkę Ochotniczej Straży Pożarnej Województwa Małopolskiego, które organizowane są we współpracy z województwem małopolskim. Od kilku lat marszałek województwa małopolskiego obejmuje te wydarzenia swoim honorowym patronatem, a samorząd województwa małopolskiego przekazuje 50 000 zł na wsparcie zadania własnego gminy w wyłonionym sołectwie oraz 50 000 zł na wyposażenie zwycięskiej OSP w sprzęt i pojazdy pożarnicze oraz wyposażenie ochrony osobistej strażaka. W 2016 roku tytuł *Najlepszego Sołtysa Roku 2015* otrzymał Eugeniusz Stanek – sołtys sołectwa Radgoszcz II w gminie Radgoszcz. Najlepszą jednostką Ochotniczej Straży Pożarnej w województwie małopolskim została natomiast OSP w Czernej w gminie Krzeszowice.

Współpraca między regionami

W 2016 roku przedstawiciele województwa małopolskiego brali udział w posiedzeniach Konwentu Marszałków Województw RP, które odbywały się w województwach śląskim i zachodniopomorskim. Ponadto reprezentanci samorządu uczestniczyli w obradach Zgromadzenia Ogólnego Związku Województw RP oraz w pracach komisji tematycznych działających przy ZWRP.

3. Promocja

Działania promocyjne realizowane przez województwo małopolskie w 2016 roku koncentrowały się przede wszystkim wokół wyjątkowego wydarzenia o znaczeniu międzynarodowym i niezwykle dużej skali, jakim były Światowe Dni Młodzieży Kraków 2016, których Kraków i Małopolska były gospodarzami. Kampania promocyjna o zasięgu ogólnokrajowym, a nawet – poprzez dotarcie z komunikatem promocyjnym do gości zagranicznych – o zasięgu znacznie szerszym, światowym, miała na celu zaprezentowanie Małopolski jako miejsca ciekawego, z dużym potencjałem i wysokimi standardami usług.

Ponadto – w trosce o zrównoważony rozwój marki Małopolska – w 2016 roku duży nacisk został położony na stworzenie systemu mającego na celu koordynację działań marketingowych realizowanych w województwie. Uspójnienie przekazu promocyjnego pozwoli na wykreowanie jednolitego, pozytywnego i nowoczesnego wizerunku Małopolski o dużej rozpoznawalności i atrakcyjnych skojarzeniach.

System Koordynacji Marki Małopolska

Istotnym krokiem w celu koordynacji działań i uspójnienia komunikacji marki Małopolska było przyjęcie przez Zarząd Województwa Małopolskiego Systemu Koordynacji Marki Małopolska (SKMM), regulującego zasady planowania i prowadzenia działań marketingowych. W politykę budowania spójnej marki Małopolska zaangażowanych jest ponad 100 podmiotów, w tym departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne, wybrane wojewódzkie osoby prawne, spółki kapitałowe oraz stowarzyszenia, które pełnią istotną rolę w kreowaniu marki Małopolska. Głównym celem powstania SKMM była chęć skoordynowania i uspójnienia komunikacji marki Małopolska prowadzonej przez instytucje województwa, poprzez ustalenie zasad współpracy w ramach podejmowanych działań marketingowych. W 2016 roku wdrożono wiele zasad zarządzania marką, służących koordynacji działań marketingowych w województwie, w tym m.in. opracowano politykę tworzenia rocznych planów działań marketingowych województwa realizowanych przez departamenty UMWM oraz instytucje województwa małopolskiego, opracowano i wdrożono procedurę zakupu i dystrybucji materiałów promocyjnych, w tym przygotowano Katalog

Podstawowych Materiałów Promocyjnych Województwa Małopolskiego na rok 2017. Istotną zmianą z punktu widzenia zarządzania marką było także wdrożenie spójnej polityki ekspozycji marki Małopolska poprzez właściwe stosowanie logo województwa oraz odpowiednią ekspozycję systemu wystawienniczego województwa.

Motory marki Małopolska

Światowe Dni Młodzięży (ŚDM) Kraków 2016

Wieloaspektowa i rozbudowana promocja województwa małopolskiego, w związku ze Światowymi Dniami Młodzięży Kraków 2016, obejmowała realizację własnej, zintegrowanej, crossmediowej kampanii promocyjnej pod hasłem „Młodość to stan ducha”, obejmującej różne kanały i narzędzia komunikacji, a także działania prowadzone we współpracy z ŚDM Sp. z o.o., oraz Gminą Miejską Kraków. Twórcy kampanii postawili nacisk na budowanie wspólnoty wartości, pokazali Małopolskę jako miejsce doskonałe do nauki, pracy oraz odpoczynku, gdzie młodym jest się przez całe życie. Twarzą kampanii był 86-letni benedyktyn, ojciec Leon Knabit, który wystąpił w małopolskich czerwonych koralach i koszulce KEEP CALM. Mieszkańcy Małopolski oraz goście odwiedzający region mogli odbyć podróż taksówką po Krakowie w towarzystwie ojca Leona w ramach akcji specjalnej *Podróż za jeden uśmiech*. Na oficjalnym funpage'u Małopolski zamieszczane były posty z najlepszymi cytatami ojca Leona w 9 językach. Spot promocyjny Małopolski, emitowany w TVN, TVP oraz w Internecie obejrzało ok. 35 mln osób. Kampania była bardzo widoczna również w przestrzeni miejskiej – komunikaty reklamowe zamieszczone zostały m.in. na billboardach, citylightach, tramwajach i autobusach. Koncepcję kampanii docenili eksperci, przyznając jej tytuł najlepszej kreatywnej kampanii promocyjnej w 2016 roku i nagrodę Grand Prix Kryształów PR-u.

Degustacja produktów regionalnych i tradycyjnych w Międzynarodowym

Porcie Lotniczym Kraków-Balice podczas Światowych Dni Młodzięży

Światowe Dni Młodzięży w Krakowie były okazją do zorganizowania w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków-Balice degustacji małopolskich produktów regionalnych i tradycyjnych. W dniach: od 22 lipca do 5 sierpnia 2016 roku turyści przybywający do Małopolski mogli skosztować w restauracji lotniskowej Eat&Fly oraz w punktach gastronomicznych lotniska typowych regionalnych dań, oznaczonych w karcie menu logotypem „Małopolski smak”. Na czas Światowych Dni Młodzięży w strefie ogólnodostępnej lotniska ustawiono regał ekspozycyjny województwa małopolskiego, na którym uczniowie z Małopolskiej Szkoły Gościnności z Myślenic prowadzili dwutygodniową degustację, podczas której można było skosztować i zakupić regionalne specjały zapakowane w sposób umożliwiający ich transport samolotem. Degustacja i sprzedaż były prowadzone w godzinach generujących największy ruch pasażerski na lotnisku. Oszacowano, że z degustacji skorzystało około 100 000 osób w ciągu 14 dni. Województwo małopolskie zorganizowało akcję promocyjną na lotnisku we współpracy z MPL Services oraz Małopolską Szkołą Gościnności.

Małopolski Festiwal Smaku. Zjedz na Polu

W 2016 roku, realizowany od 11 lat *Małopolski Festiwal Smaku* zmienił nieco formułę i odbył się pod hasłem: *Małopolski Festiwal Smaku. Zjedz na Polu*. W okresie letnim, w siedmiu miastach Małopolski – Krakowie, Skawinie, Miechowie, Nowym Targu, Krzeszowicach, Tarnowie i Wadowicach odwiedzający goście odkrywali regionalne produkty w zupełnie nowej odsłonie. Motyw przewodni kampanii oparto na idei street foodu, czyli „ulicznego jedzenia”, wprost ze stoisk mobilnych kuchni, tzw. food trucków. Niecodzienna konwencja pozwoliła na zaskakujące połączenie lokalnych produktów zarówno z tradycyjnymi przepisami, jak i przysmakami kuchni świata. Dużą popularnością cieszyły się pokazy kulinarne prowadzone przez utytułowanych szefów kuchni oraz blogerów, a także specjalnie przygotowane strefy: strefa producentów, oferujących małopolskie smakołyki, strefa chillout, wyposażona w siedziska z parasolami, strefa aktywności dla najmłodszych, strefa aktywności artystycznych, w której można było posłuchać muzyki, a także strefa rowerowa, w której mieszkańcy wykręcali kilometry dla swojego miasta. Na koniec każdego dnia, w wieczornym kinie letnim można było obejrzeć kulinarną nowość filmową pod tytułem *Ugotowany*. Finał kampanii odbył się w krakowskim Forum Przystanek, gdzie *Małopolski Smak* połączył swoje siły z Najedzonymi Fest pod wspólnym hasłem *Najedzeni Fest Małopolskim Smakiem*. Przez cały okres trwania kampanii województwo małopolskie, zgodnie z założeniami marketingu wartości (3.0), wspierało podopiecznych Stowarzyszenia SIEMACHA, umożliwiając organizację i przeprowadzenie zbiórek publicznych. Partnerem kampanii były sieć handlowa MAKRO oraz hotel Mercure Raclawice Dosłońce Conference & Spa. *Małopolski Festiwal Smaku Zjedz na Polu* cieszył się dużym zainteresowaniem mediów i internautów. Imprezy odwiedziło 50 000 gości, zaprezentowało się 85 wystawców, wydano 9 000 porcji degustacyjnych.

Kampania *Ja Małopolska*

Akcja edukacyjna *Ja Małopolska*, będąca jednym z elementów kampanii promującej Małopolskę, została przygotowana w nowoczesnej formie na stronie www.jamalopolska.pl. Quiz *Wiedzy o Małopolsce im. Marka Nawary* zorganizowano w miesiącach letnich: czerwcu i lipcu 2016 roku, jego zakres obejmował zagadnienia z wiedzy nt. samorządu terytorialnego, unikatowego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz naturalnego województwa małopolskiego. Zwycięzcy quizu otrzymali atrakcyjne nagrody.

Święto Małopolski

Ustanowione zostało przez województwo małopolskie w celu budowania małopolskiej wspólnoty i umacniania tworzących ją więzi oraz promocji walorów regionu. Obchody odbyły się 11 czerwca, na Zamku Kmitów i Lubomirskich w Nowym Wiśniczu. Okazją do świętowania w tym miejscu było 400-lecie nadania aktu lokacyjnego, przez króla Zygmunta III Wazę miastu Nowy Wiśnicz. W ramach obchodów Święta Małopolski odbyła się uroczysta gala, podczas której zostały wręczone Medale Honorowe za Zasługi dla Województwa Małopolskiego oraz Odznaki Honorowe Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski. Zwieńczeniem gali był koncert specjalny z okazji Święta Małopolski i Jubileuszu 400-lecia Nowego Wiśnicza w wykonaniu solistów, chóru i orkiestry Opery Krakowskiej.

Akcja świąteczna *Wielkanoc jest w Małopolsce*

W okresie poprzedzającym Święta Wielkanocne województwo małopolskie zorganizowało akcję świąteczną pod nazwą *Wielkanoc jest w Małopolsce*. W ramach kampanii przygotowano spoty promujące tradycje i zwyczaje świąteczne oraz prezentację podstawowych zasad *savoir-vivre'u* obowiązujących przy świątecznym stole. Spoty zostały wyemitowane na oficjalnym fanpage'u Małopolski. Jednocześnie w ramach kampanii, w Małopolskim Ogrodzie Sztuki zorganizowano świąteczne spotkanie z małopolskimi producentami żywności, podczas którego marszałek województwa małopolskiego zaprezentował zasady zmienionej formuły *Małopolskiego Festiwalu Smaku*. Na spotkanie zaproszono dzieci z domu dziecka ze Żmiącej, które zaprezentowały część artystyczną związaną z okresem Wielkiej Nocy, a także miały możliwość ciekawego spędzenia przedświątecznego czasu.

Akcja świąteczna *Małopolska – tu mieszka szczęście. Poczuj ducha świąt*

W okresie poprzedzającym święta Bożego Narodzenia województwo małopolskie zrealizowało eksperymenty społeczne, stanowiące innowacyjną formę lokowania marki Małopolska w kontekście podkreślenia wartości społecznych. To pionierskie w skali urzędu działanie pozwoliło na promowanie Małopolski jako regionu wyróżniającego się niezwykłą atmosferą, do którego warto przyjechać w okresie świątecznym. Jeden z eksperymentów dotyczył akcji, w trakcie której małopolski Mikołaj rozdawał prezenty świąteczne podróżnym w pociągu Kolei Małopolskich. Realizowane były także eksperymenty w przestrzeni miejskiej, w trakcie których osoby przechodzące ulicą zaskakiwano miłymi słowami, zachęcano do uśmiechu czy spontanicznego śpiewu kolęd. Filmy dokumentujące przeprowadzone eksperymenty społeczne zostały zamieszczone w Internecie, zyskując duże zainteresowanie i sympatię odbiorców. Wyświetlono je aż 1 741 325 razy.

Projekty partnerskie jako narzędzia promocji regionu

XXVI Forum Ekonomiczne w Krynicy-Zdroju oraz wydarzenia towarzyszące

To największe odbywające się w Europie spotkanie przedstawicieli świata gospodarczego, biznesu i polityki. Forum, które odbyło się w dniach od 6 do 8 września 2016 roku, odwiedziła rekordowa liczba 3 500 uczestników reprezentujących około 60 krajów Europy, Ameryki i Azji oraz 200 dziennikarzy z redakcji krajowych i zagranicznych. Zorganizowanych zostało kilka sesji plenarnych, ponad 150 paneli dyskusyjnych i wydarzeń specjalnych z udziałem ponad 900 panelistów. Na podstawie wieloletniej umowy ramowej, podpisanej w 2010 roku z Fundacją Instytut Studiów Wschodnich, naszemu województwu został nadany tytuł Głównego Partnera Forum Ekonomicznego, Forum Regionów oraz Forum Inwestycyjnego. Ponadto zostało opracowane tzw. logo partnerskie, utworzone z logo województwa oraz Fundacji, którym sygnowane są wszystkie działania promocyjne Forum Ekonomicznego, jak również wydarzenia towarzyszące. Województwo małopolskie realizowało także działania promocyjne podczas forów, m.in. poprzez przygotowanie stoiska promocji gospodarczej, ekspozycji wystawy plenerowej, zorganizowanie paneli i dyskusji z udziałem przedstawicieli województwa, prezentację elementów systemu wystawienniczego Małopolski, dystrybucję materiałów promocyjnych Małopolski, a także zamieszczenie elementów identyfikacji województwa małopolskiego na materiałach informacyjno-promocyjnych Forum. Równocześnie, w ramach Koncepcji Forum Ekonomicznego, region promował się podczas Forum Ekonomicznego Młodych Liderów i Forum Trzeciego Wieku.

Małopolska. Wszystko gra!

Małopolska. Wszystko Gra! – projekt polegający na budowaniu silnej marki Małopolska podczas renomowanych i wyselekcjonowanych wydarzeń artystycznych, odbywających się w regionie. Spójna promocja projektu w dotychczasowych edycjach spowodowała, że wydarzenia składowe kojarzone są przez uczestników z Małopolską i projektem. W ramach projektu w 2016 roku odbyły się następujące wydarzenia: Góralski Karnawał w Bukowinie Tatrzańskiej, Life Festival Oświęcim oraz Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie, Summer Music Festival w Wieliczce, Sabałowe Bajania – Ogólnopolski Konkurs Gawędziarzy Instrumentalistów Śpiewaków Drużbów i Starostów Weselnych w Bukowinie Tatrzańskiej, Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju, Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Kameralnej *Muzyka na szczytach* w Zakopanem oraz Grupa Azoty Jazz Contest Festiwal w Tarnowie. Promocja projektu odbywała się w Internecie, social mediach oraz mediach tradycyjnych. Patronat medialny nad projektem objęła TVP Kraków.

Budowa silnej marki Małopolska w Internecie

W 2016 roku kontynuowano działania związane z budową silnej marki Małopolska on-line. Prowadzono komunikację poprzez oficjalne kanały w mediach społecznościowych na Facebooku, Instagramie, YouTube oraz Snapchacie. Oprócz regularnej komunikacji, Małopolska w mediach społecznościowych realizowała akcje specjalne i kampanie promocyjne. W 2016 roku tego typu działania dotarły do blisko 8 mln osób. Na koniec grudnia 2016 roku oficjalny fanpage województwa małopolskiego osiągnął liczbę ponad 130 tys. fanów i tym samym jest na pierwszym miejscu wśród województw i regionów prowadzących komunikację na Facebooku. Według raportu Sotrender, jest jedną z najbardziej angażujących stron regionalnych w Polsce, a także od lutego 2016 roku – bez przerwy, w zestawieniu najbardziej angażujących treści. W 2016 roku Małopolska otrzymała również wyróżnienie w konkursie Kryształ PR za najlepszy wizerunek w mediach społecznościowych.

Uruchomienie nowego portalu województwa małopolskiego www.malopolska.pl

Nowy portal stanowi odpowiedź na zmieniające się preferencje oraz sposoby poszukiwania informacji, a także oczekiwania odbiorców zarówno pod względem merytorycznym, jak i technologicznym. Bazą do przygotowania nowego portalu było opracowanie materiałów statystycznych Google Analytics serwisów internetowych województwa małopolskiego (w domenach www.malopolskie.pl oraz www.malopolska.pl), w celu określenia najczęściej odwiedzanych treści oraz ścieżek poruszania się użytkowników po serwisach.

W nowej odsłonie portalu użytkownik może znaleźć interesujące go informacje dotyczące województwa małopolskiego i Urzędu Marszałkowskiego w sposób prosty i przyjazny. Współgrając z Systemem Identyfikacji Wizualnej Województwa Małopolskiego, przekaz promocyjny regionu jest ujednoczony, wzmacniając tym samym pozytywny wizerunek silnej marki Małopolska. Nowy portal województwa małopolskiego jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych i jest w pełni responsywny, czyli dostosowany do wyświetlania na smartfonach i tabletach. Zawiera wiele dodatkowych funkcjonalności, m.in.: elastyczny formularz zgłoszeń na konferencje, wykrywanie języka osoby odwiedzającej obcojęzycznej i wyświetlanie osobom obcojęzycznym komunikatów w 7 językach, intuicyjną wyszukiwarkę umożliwiającą łatwe dotarcie do szukanych treści w portalu, możliwość tworzenia galerii zdjęć oraz transmisji na żywo, moduł z publikacjami z możliwością filtrowania publikacji według kategorii, integracja z profilem na Twitterze z możliwością pobierania ostatnio dodanych treści i prezentowaniem ich na stronie głównej, integrację z podstronami z social media (polub, udostępnij) z możliwością wydrukowania każdej podstrony.

Nowy portal scalił dwie dotychczasowe strony www.malopolskie.pl i www.wrotamalopolski.pl

Publikacje

Z końcem 2016 roku zostały wydane dwie publikacje stanowiące ciekawe narzędzie promocji województwa małopolskiego. Pierwsza – książka kulinarna pod tytułem *Małopolska do zjedzenia* – w pełni poświęcona została małopolskiej regionalnej kuchni. Podstawę publikacji stanowiło 37 przepisów kulinarnych bazujących na tradycyjnych produktach z naszego regionu, opracowanych przez kucharzy i blogerów z Małopolski. Wydawnictwo ukazało się w nakładzie 10 000 egzemplarzy, jego dystrybucja przewidziana m.in. wśród branży gastronomicznej, mediów, samorządowców z całej Polski, sieci handlowych, hoteli, restauracji, instytucji i osób opiniotwórczych. Drugą publikacją stanowił album zdjęciowy *Małopolska to stan ducha* prezentujący najpiękniejsze i najciekawsze miejsca regionu. Album w nakładzie 12 000 egzemplarzy zawiera fotografie autorstwa Roberta Krawczyka, wzbogacone krótkim opisem oraz historią towarzyszącą ich powstawaniu. Publikacja dystrybuowana jest przy okazji najbardziej prestiżowych wydarzeń promocyjnych Małopolski, stanowiąc wizytówkę oraz element promocyjny regionu.

SYSTEMY TECHNICZNE

Transport

Opracowanie: Anna Bernat, Paweł Rogala, Katarzyna Siuda

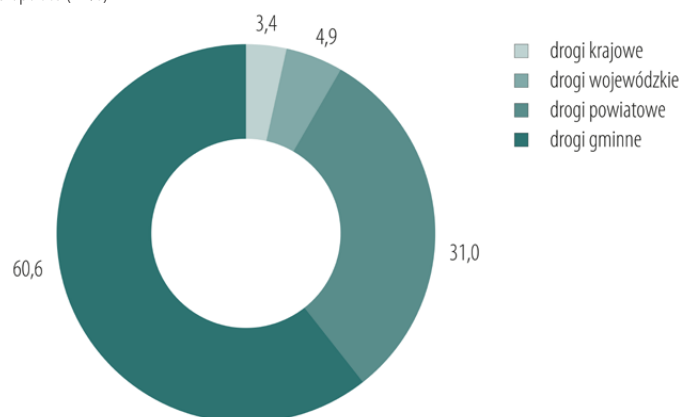
podsumowanie

- W roku 2016 województwo małopolskie realizowało projekt *Zakup taboru dla rozwoju kolei małopolskich* współfinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. Projekt obejmuje łącznie zakup 13 szt. elektrycznych zespołów trakcyjnych, w tym 8 szt. w wersji czteroczęłkowej i 5 szt. w wersji pięcioczęłkowej. W roku 2016 odebrano 6 pojazdów (2 czteroczęłkowe i 4 pięcioczęłkowe).
- Liczba pasażerów odprawionych przez port lotniczy Kraków Airport osiągnęła rekordowy wynik i wyniosła ponad 4,98 mln osób. Stanowi to około 18-proc. wzrost w porównaniu do roku 2015.
- Oferta przewozowa na liniach Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej jest bardzo dobrze odbierana przez pasażerów. Linia SKA1 Wieliczka Rynek Kopalnia – Kraków Lotnisko w 2016 roku przewiozła ok. 2 razy więcej podróżnych niż w roku 2015.

1. Infrastruktura drogowa

Sieć drogowa na terenie województwa małopolskiego składa się z dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych o łącznej długości 28 060 km.

Wykres 139. Sieć drogowa w Małopolsce (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA, ZDW oraz GUS.

Drogi krajowe

Sieć dróg krajowych w Małopolsce stanowi 967,62 km dróg zarządzanych przez Krakowski Oddział Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Tabela 84. Długość dróg krajowych w Małopolsce w podziale na poszczególne klasy techniczne (w km)

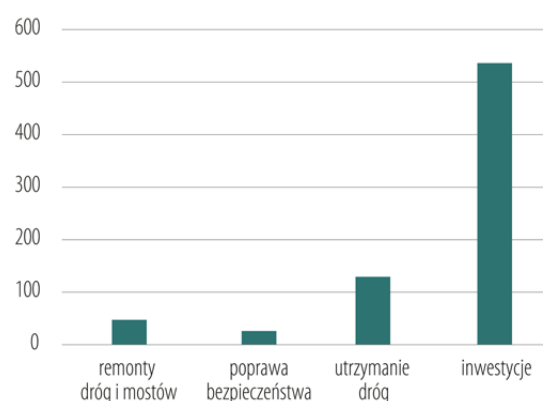
Klasa techniczna	Rok				
	2010	2012	2014	2015	2016
A	43,96	101,76	101,76	101,76	101,75
S	21,86	21,86	21,86	21,86	21,83
GP	697,16	699,03	698,73	698,69	699,33
G	147,71	147,71	147,71	144,71	144,71
Razem	910,69	970,36	970,06	967,02	967,62

Źródło: GDDKiA, Oddział w Krakowie.

Do najważniejszych inwestycji drogowych w 2016 roku zaliczyć należy:

- › W maju 2016 roku udostępnienie kierowcom tzw. Łącznika Brzeskiego (pomiędzy autostradą A4 i drogą krajową nr 94), który stanowi nowy przebieg drogi krajowej nr 75 na obszarze Brzeska. W ramach inwestycji powstała jednojezdniowa droga klasy GP o długości ok. 2,1 km. Wybudowana została estakada w ciągu drogi o długości ok. 200 m i długości przęsła 46 m, przejście dla zwierząt, nasyp o długości 300 metrów i wysokości od 4 m do 16 m, rondo na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 94 i łącznice do ronda. Koszt inwestycji wyniósł prawie 44 mln zł.
- › W listopadzie 2016 roku rozpoczęto budowę węzła w Poroninie. Ukończenie budowy węzła planowane jest w sierpniu 2018 roku. W ramach inwestycji wybudowany zostanie m.in.:
 - › węzeł drogowy na skrzyżowaniu dróg: DK 47 z DW 961,
 - › rondo na skrzyżowaniu dróg: DK 47 z DW 961 oraz drogi powiatowej nr 1651K, z pasami do skrzyżowania w prawo poza jezdnią ronda, wraz z budową wlotu południowo-zachodniego DK 47 i rozbudowa wlotu zachodniego DK 47,
 - › wiadukt drogowy w ciągu DK 47, nad DW 961,
 - › wiadukt kolejowy nad DW 961,
 - › przejście podziemne dla pieszych pod drogą krajową i linią kolejową,
 - › tunel drogowy o dł. ok. 36 metrów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 961,
 - › kładka dla pieszych nad drogą wojewódzką nr 961,
 - › chodniki, zatoki autobusowe, ciąg pieszo-rowerowy, drogi dojazdowe.

Wykres 140. Struktura wydatków na drogi krajowe w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA, Oddział w Krakowie.

W 2016 roku wydatki poniesione na drogi krajowe wyniosły łącznie 739,32 mln zł, z czego najwięcej, bo 536,22 mln zł przeznaczono na inwestycje.

więcej informacji

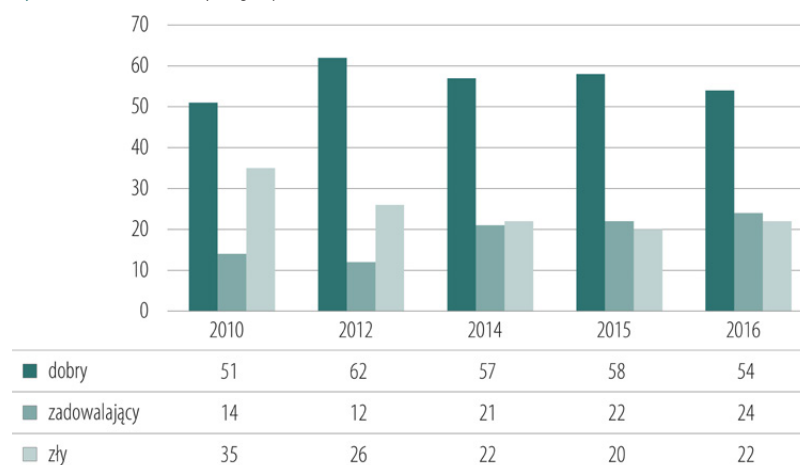
Szczegółowe informacje o inwestycjach na drogach krajowych i wojewódzkich, a także mapy obrazujące przebieg dróg oraz kamery na drogach znajdują się na stronach:

- Zarządu Dróg Wojewódzkich: <http://www.zdw.krakow.pl/>,
- Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział Kraków: <http://www.krakow.gddkia.gov.pl/>.

Drogi wojewódzkie

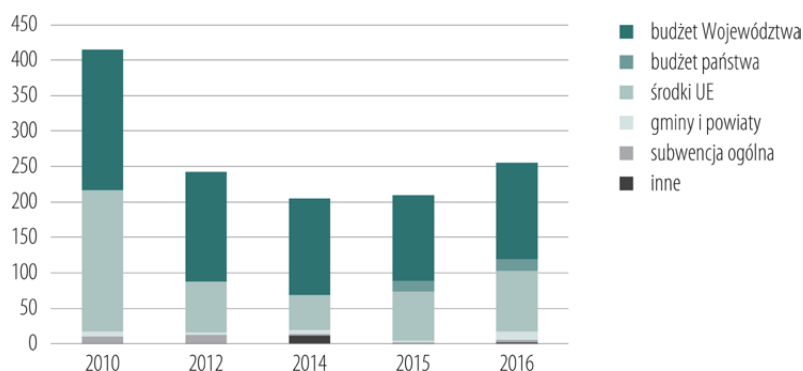
Na koniec 2016 roku łączna długość dróg wojewódzkich w Małopolsce wynosiła 1 374,2 km. Na sieci tej zlokalizowanych było 337 obiektów mostowych o łącznej długości 11 335 metrów + 1 prom. W ramach okresowego przeglądu technicznego dróg w 2016 roku dokonano oceny stanu technicznego. Około 54% odcinków dróg ma nawierzchnię bez uszkodzeń, która nie wymaga żadnych prac remontowych ani modernizacyjnych, a tylko zabiegów utrzymaniowych. Około 24% dróg wojewódzkich ma nawierzchnię w zadowalającym stanie, która wymaga już pewnych prac i korekt stanu istniejącego. Natomiast około 22% dróg ma nawierzchnię w złym stanie technicznym i wymaga ona przeprowadzenia szybkich prac modernizacyjnych. Łączne nakłady na drogi wojewódzkie w 2016 roku osiągnęły kwotę 254,8 mln zł, z czego 184 mln przeznaczono na inwestycje.

Wykres 144. Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 2010–2016 (dane w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg Wojewódzkich.

Wykres 141. Nakłady finansowe przeznaczane na drogi wojewódzkie (w mln zł)

Źródło: Dane Zarządu Dróg Wojewódzkich.

Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie w 2016 roku realizował 3 drogowe projekty infrastrukturalne (obwodnica Oświęcimia, obwodnica Miechowa, Węzeł Bielany) współfinansowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. W 2016 roku rozpoczęto roboty budowlane projektów planowanych do współfinansowania w ramach RPO WM 2014–2020:

- › budowa obwodnicy Skąły,
- › rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 973 na odcinku Tarnów–Żabno,
- › budowa zintegrowanej sieci tras rowerowych w województwie małopolskim.

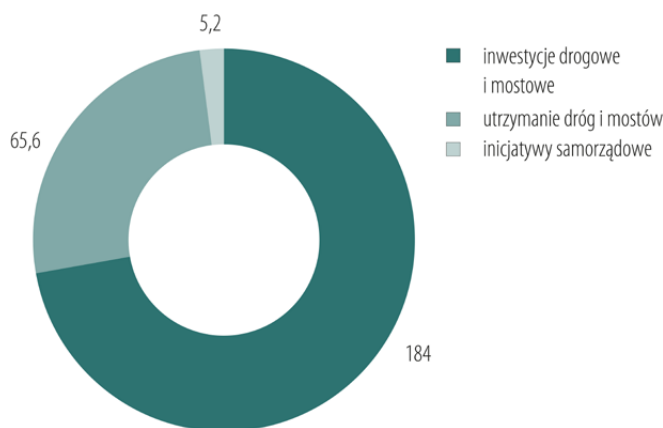
W 2016 roku złożono 10 wniosków aplikacyjnych o dofinansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020 oraz 2 wnioski o dofinansowanie z Programu Interreg V-A Polska–Słowacja 2014–2020. Do najważniejszych inwestycji zrealizowanych w 2016 roku na drogach wojewódzkich, zaliczyć należy m.in.:

- › ukończenie budowy połączenia DW 780 (ul. Księcia Józefa w Krakowie) z południową obwodnicą Krakowa – Węzeł Bielany,
- › budowę 91-kilometrowego odcinka Wiślanej Trasy Rowerowej od Drwini do Szczucina,
- › budowę 84-kilometrowego odcinka Wiślanej Trasy Rowerowej od Brzeszcz do Skawiny za wyjątkiem kładki na rzece Skawince,
- › budowę 14-kilometrowego fragmentu trasy VeloDunajec od Ostrowa do Biskupic Radłowskich.

Dodatkowo w 2016 roku realizowano szereg zadań, dzięki którym m.in. zmodernizowano ok. 42 km dróg, przebudowano 5 obiektów mostowych, pas lewoskrętu na skrzyżowaniu drogi wojewódzkiej nr 964 z drogą

krajową nr 75, zatoki autobusowe oraz system odwodnienia na zmodernizowanych odcinkach dróg. Ponadto zabezpieczono 2 osuwiska w miejscowościach Bednarka i Borowa oraz zrealizowano I etap prac w ramach rozbudowy DW 981 w miejscowości Kąclowa. Etap prac obejmował m.in. budowę podpór estakady oraz mostu. Wykonano również monitoring geologiczny osuwisk w miejscowościach Kurów i Kąclowa. W ramach pierwszej edycji BO Małopolska w obszarze transportu i komunikacji zamontowano 374 metry bieżące barier energochłonnych w ciągu DW 776 na terenie gminy Kocmyrzów–Luborzycza. W trybie inicjatyw samorządowych zrealizowano w 2016 roku 57 zadań, w ramach których wykonano 9 km chodników, 3 km kanalizacji, 13 szt. zatok autobusowych oraz przebudowano 3 skrzyżowania.

Wykres 145. Łączne wydatki na drogi wojewódzkie w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg Wojewódzkich.

2. Transport kolejowy

Przez obszar województwa małopolskiego przebiega 1 019,929 km linii kolejowych, w tym 171,201 km linii magistralnych, 603,603 km linii pierwszorzędnych, 201,449 km linii drugorzędnych oraz 43,676 km linii znaczenia miejscowego. W 2016 roku realizowano 14 projektów inwestycyjnych na łączną wartość ok. 756,82 mln zł, takich jak:

- › budowa łącznicy kolejowej wraz z przystankiem osobowym w ciągu linii kolejowych nr 97 Skawina–Żywiec i nr 98 Sucha Beskidzka–Chabówka,
- › poprawa przepustowości na linii nr 8 na odcinku Kozłów–Kraków,
- › modernizacja linii kolejowej E 30, etap II, odcinek Zabrze–Katowice–Kraków – roboty również na terenie województwa śląskiego,
- › modernizacja linii kolejowej E30 C-E30 odcinek Kraków–Rzeszów etap III – roboty również na terenie województwa podkarpackiego,
- › budowa połączenia kolejowego MPL Kraków–Balice z Krakowem Głównym, odcinek Kraków Główny–Mydlniki–Balice,
- › modernizacja stacji Libiąż na linii kolejowej nr 93 Trzebinia–Zebrzydowice,
- › budowa łącznicy kolejowej Kraków Zabłocie–Kraków Krzemionki,
- › opracowanie dokumentacji projektowej na dostosowanie wiaduktu na linii kolejowej nr 91 Kraków Główny–Medyka w km 12,201 do skrajni pionowej wynoszącej $h=4,60$ m,
- › prace na linii kolejowej E 30 na odcinku Kraków Główny Towarowy–Rudzice wraz z dobudową torów linii aglomeracyjnej,
- › prace na liniach kolejowych nr 97, 98, 99 na odcinku Skawina–Sucha Beskidzka–Chabówka–Zakopane,
- › prace na linii kolejowej nr 94 na odcinku Kraków Płaszów–Skawina–Oświęcim,
- › prace na liniach kolejowych nr 62 i 660 na odcinku Tunel–Bukowno–Sosnowiec Płd.,
- › udrożnienie podstawowych ciągów wywozowych z Górnego Śląska (uzupełnienie),
- › opracowanie dokumentacji dla przebudowy wybranych elementów infrastruktury kolejowej linii nr 93 na odcinku Trzebinia–Oświęcim.

W 2016 roku realizowane również były projekty dokumentacyjne pod przyszłe inwestycje:

- › studium wykonalności dla przedsięwzięcia pn. *Budowa nowej linii kolejowej Podłęże–Szczyrzyc–Tymbark/Mszana Dolna* oraz modernizacja istniejącej linii kolejowej nr 104 Chabówka–Nowy Sącz w ramach projektu *Budowa nowej linii kolejowej Podłęże–Szczyrzyc–Tymbark /Mszana Dolna* oraz modernizacja odcinka linii kolejowej Nowy Sącz–Muszyna–granica państwa i Chabówka–Nowy Sącz,
- › studium wykonalności dla projektu rewitalizacji linii kolejowej nr 97 na odcinku Żywiec–Sucha Beskidzka,
- › studium wykonalności dla projektu rewitalizacji linii kolejowej nr 117 odcinku Kalwaria Zebrzydowska Lanckorona–Wadowice–granica województwa.

Regionalne kolejowe przewozy pasażerskie na terenie województwa były organizowane i dotowane przez województwo małopolskie. Przewozy te realizowało trzech operatorów: Koleje Małopolskie sp. z o.o., Przewozy

Regionalne sp. z o.o., oraz Koleje Śląskie sp. z o.o. Z usług przewozowych organizowanych przez województwo małopolskie w roku 2016 skorzystało 10,76 mln pasażerów (w tym 6,09 mln przewiozły Przewozy Regionalne, 4,58 mln Koleje Małopolskie oraz 0,09 mln Koleje Śląskie).

Jednym z założeń Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w województwie jest uruchomienie linii Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej o dużej częstotliwości kursowania pociągów. W latach 2014–2015 rozpoczęły funkcjonowanie dwie linie SKA:

- › SKA1 Wieliczka Rynek Kopalnia–Kraków Lotnisko uruchomiona w grudniu 2014 roku;
- › SKA2 Sędziszów–Kraków Główny uruchomiona w grudniu 2015 roku.

Linie SKA szybko stały się kręgosłupem komunikacyjnym aglomeracji krakowskiej, notując coraz większą liczbę przewożonych pasażerów. Frekwencja na liniach SKA w 2015 i 2016 roku kształtuje się następująco:

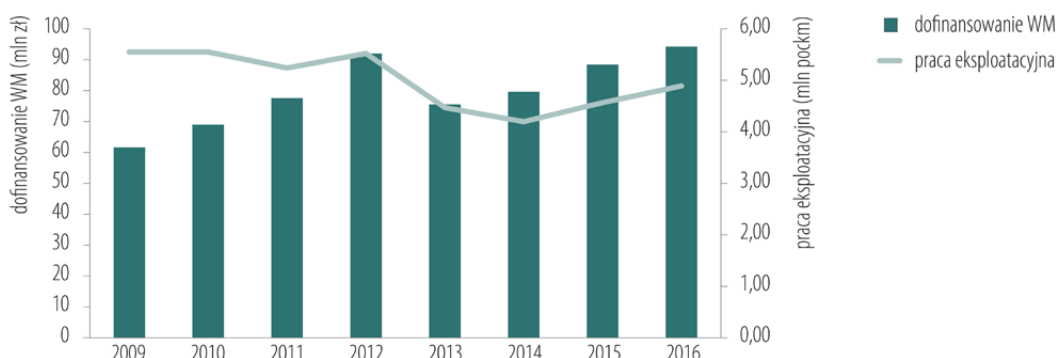
Tabela 85. Zestawienie liczby przewiezionych pasażerów na liniach SKA

Linia komunikacyjna	2015	2016
SKA1 Wieliczka Rynek Kopalnia–Kraków Lotnisko	1,62 mln	3,40 mln
SKA2 Sędziszów–Kraków Główny	0,89 mln	1,33 mln

Źródło: Opracowanie własne.

W 2016 roku województwo zamówiło pracę eksploatacyjną w wysokości 4,89 mln pockm, co w porównaniu z 2015 rokiem oznaczało zwiększenie o 0,32 mln pockm.

Wykres 142. Praca eksploatacyjna pociągów [w mln pociągokilometrów] oraz dofinansowanie przewozów kolejowych z budżetu województwa małopolskiego na terenie województwa małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 86. Zestawienie środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań związanych z organizowaniem i dotowaniem regionalnych kolejowych przewozów pasażerskich (w zł)

Rok	Przeznaczenie środków		
	Dotowanie i organizowanie przewozów pasażerskich	Zakup pojazdów szynowych	Razem
2009	61 643 568	4 871 167	66 514 735
2010	69 000 000	12 164 917	81 164 917
2011	77 578 456	88 838 037	166 416 493
2012	92 000 000	4 936 787	96 936 787
2013	75 530 000	22 879 412	98 409 412
2014	79 672 124	96 582 734	176 254 858
2015	88 448 658	102 074 315	190 522 973
2016	94 269 006	144 092 400	238 361 406

Źródło: Opracowanie własne.

Rentowność regionalnych pociągów osobowych kursujących na terenie województwa małopolskiego w porównaniu z 2015 rokiem uległa polepszeniu. Należy zauważyć, że w porównaniu do lat poprzednich znacząco wzrosła liczba rentownych pociągów (rentowność pow. 50%). W ciągu ostatnich lat na małopolskich torach dokonała się prawdziwa rewolucja. Jest ona wynikiem konsekwentnych działań, tj. zakupu nowoczesnego taboru, punktualności, wysokiej częstotliwości kursowania, krótkiego czasu przejazdu, atrakcyjnych cen biletów, dzięki którym zwiększyła się jakość oferty przewozowej w regionie. Istotnym elementem było wprowadzenie Małopolskiej Karty Aglomeracyjnej, która jest pierwszym takim narzędziem oferującym usługi różnych systemów transportowych w województwie małopolskim na jednym nośniku. W systemie oprócz zakupu biletów kolejowych (jednorazowych i okresowych) możliwy jest także zakup biletów obowiązujących w komunikacji miejskiej w Krakowie i Tarnowie, a także biletów zintegrowanych obowiązujących w tych systemach.

Tabela 87. Zestawienie rentowności regionalnych pociągów osobowych na terenie województwa małopolskiego

Rok	Łączna liczba pociągów	Liczba uruchamianych pociągów w podziale wg stopnia pokrycia kosztów przychodami				
		0–30%	31–50%	51–75%	76–100%	powyżej 100%
2009	328	186	53	50	22	17
2010	350	201	58	41	27	23
2011	311	149	67	46	29	20
2012	316	151	64	41	25	35
2013	250	124	76	42	8	0
2014	211	149	51	11	0	0
2015	361	231	87	30	11	2
2016	286	165	62	33	13	13

Źródło: Opracowanie własne.

3. Transport lotniczy

W 2016 roku liczba pasażerów odprawionych w Kraków Airport wzrosła siódmy rok z rzędu i wyniosła 4 983 645 osób, co jest rekordowym wynikiem w historii podkrakowskiego lotniska. Liczba operacji lotniczych wyniosła 41 902 (średnio 115 dziennie). Stanowi to wzrost o około 15% w stosunku do 2015 roku. W 2016 roku procentowy udział przewoźników w ruchu pasażerskim przedstawiał się następująco: przewoźnicy tradycyjni (ruch rozkładowy) – 68%, przewoźnicy niskokosztowi (ruch rozkładowy) – 30%, przewoźnicy czarterowi – 2%, pozostały ruch nierozkładowy (w tym General Aviation) – 0,2%. W 2016 roku Kraków Airport miał 74 połączenia z portami zagranicznymi w ruchu regularnym oraz 9 z portami zagranicznymi w ramach połączeń czarterowych. Procentowy udział (w całości ruchu rozkładowego) dla 10 najpopularniejszych destynacji przedstawiał się następująco: Londyn – 12%, Warszawa – 7%, Frankfurt – 6%, Oslo – 5%, Monachium – 5%, Paryż – 4%, Dublin – 3%, Mediolan – 3%, Sztokholm – 3%, Edynburg – 3%.

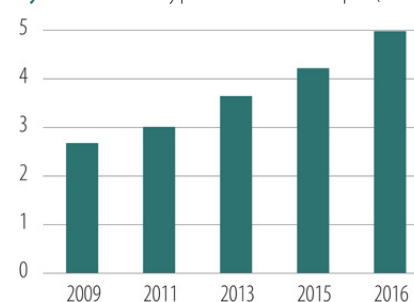
Inwestycje w Kraków Airport zakończone w 2016 roku:

1. Terminal pasażerski wraz z wewnętrznym układem komunikacyjnym. Koszt: ok. 369,6 mln zł.
2. BSH (*Baggage Handling System*) – System transportu bagażu. Koszt: ok. 57,5 mln zł.
3. Budowa 10 dodatkowych stanowisk *check-in*. Koszt: ok. 9,2 mln zł.
4. Budowa parkingu terenowego wraz z placem składowania odpadów i ogrodzeniem lotniska od JW 1155. Koszt: ok. 15,4 mln zł.

Inwestycje w Kraków Airport realizowane w 2016 roku:

1. Remont istniejącej płyty postojowej samolotów. Koszt: ok. 18,4 mln zł.
2. Budowa przewiązki do hotelu. Koszt: ok. 1,08 mln zł.
3. Punkt pomiarowy na wejściu Potoku Olszanickiego. Koszt: ok. 0,4 mln zł.

Wykres 143. Przewozy pasażerów w Kraków Airport (w mln)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych portu lotniczego Kraków Airport im. Jana Pawła II

Infrastruktura energetyczna

Opracowanie: Andrzej Marcinkowski

— podsumowanie

- Produkcja energii elektrycznej ogółem w Małopolsce w 2016 roku wyniosła 6 374,0 GWh, co oznaczało spadek o 3,9% w porównaniu do 2015 roku, przy wzroście produkcji ze źródeł odnawialnych o 5,7%.
- W 2016 roku kontynuowano w Małopolsce rozbudowę stacji 220/110 kV Skawina wraz z budową linii 400 kV o długości ok. 3,5 km, co poprawi warunki zasilania aglomeracji krakowskiej. Rozbudowywano również stację 400/110 kV Tarnów, co pozwoli na podejmowanie kolejnych inwestycji w regionie.
- Łączna moc elektrowni 13 instalacji wiatrowych w Małopolsce wyniosła w 2016 roku 6,7 MW, co dawało 16. miejsce wśród regionów, a wynikało głównie z mało korzystnych warunków wiatrowych w Małopolsce.
- Według danych NFOŚiGW w Małopolsce do 2016 roku zrealizowano projekty o wartości 1,6 mld zł (w przemyśle i budownictwie) przy zamianie kotłów węglowych i oświetlenia na energooszczędne, w tym tylko na likwidację kotłów w mieszkaniach i budynkach jednorodzinnych (Program Kawka) o wartości ponad 170 mln zł.

1. Elektroenergetyka

Produkcja i zużycie energii elektrycznej

Krajowa produkcja energii elektrycznej brutto w 2016 roku wyniosła 162 626 GWh i była większa o 0,5% w stosunku do 2015 roku. Zużycie energii elektrycznej brutto wyniosło 164 625 GWh i zwiększyło się o prawie 2,0% w porównaniu z 2015 rokiem. Niedobór produkcji był równoważony rosnącym importem. Tempo wzrostu krajowego zużycia energii było niższe niż tempo wzrostu PKB (2,8%) w 2016 roku. Struktura produkcji energii elektrycznej w 2016 roku nie zmieniła się w sposób znaczący w stosunku do 2015 roku, a dominującym źródłem pozostają węgiel kamienny i brunatny. Na uwagę zasługuje jednak 37,7-proc. wzrost produkcji elektrowni gazowych. Równocześnie spadła dynamika wzrostu produkcji energii elektrycznej z OZE w porównaniu do lat poprzednich, zaś liderem pozostaje nadal generacja wiatrowa. W 2016 roku moc zainstalowana w Krajowym Systemie Energetycznym wyniosła 41 396 MW, a moc osiągalna – 41 278 MW – wzrost odpowiednio o 2,4% oraz o 3,8% w stosunku do 2015 roku wynikał z przyrostu mocy OZE.

Największy udział w rynku w podsektorze wytwarzania energii elektrycznej w 2016 roku utrzymywała Polska Grupa Energetyczna S.A. (35,8%, przy spadku o 1,5% w porównaniu do 2015 roku) Trzej najwięksi wytwórcy (PGE Polska Grupa Energetyczna S.A., TAURON Polska Energia S.A., ENEA S.A.) dysponowali w sumie niewiele ponad połową zainstalowanych mocy i odpowiadali za mniej niż 60% produkcji energii elektrycznej w kraju.

— więcej informacji

Więcej informacji na temat odnawialnych źródeł energii znaleźć można na stronach Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Regulacji Energetyki, NFOŚiGW, <http://nfosigw.gov.pl>

Tabela 88. Produkcja energii elektrycznej w woj. małopolskim (w GWh)

Rodzaj źródła	2010	2013	2015	2016
Ogółem	6 859,4	6 640,3	6 621,1	6 374,0
› z odnawialnych nośników energii	783,8	480,7	463,1	491,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

W 2016 roku małopolska produkcja energii ogółem spadła o 3,9%, przy wzroście produkcji ze źródeł odnawialnych o 5,7%, co podniosło udział energii odnawialnej w produkcji ogółem do 7,7%. Liczba odbiorców energii na niskim napięciu rośnie w Małopolsce systematycznie od szeregu lat w tempie prawie 2,6% rocznie, co licząc od 2010 roku przekłada się na 7,9-proc. wzrost. Towarzyszy temu powolny spadek całkowitego rocznego zużycia średnio o 2,7%, a licząc od 2010 o 8,8%.

Tabela 89. Odbiorcy energii elektrycznej oraz zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu w Małopolsce

Wyszczególnienie	2010	2013	2015	2016
odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu	681 361	696 619	715 159	734 969
zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu (w MWh)	1 505 966	1 440 429	1 381 439	1 384 370

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Infrastruktura sieciowa

Linie przesyłowe energii w Polsce to prawie w całości linie napowietrzne. Co roku długość linii kablowych zwiększa się o 1,5-2 tys. km, pomimo to ich udział w sieciach należy do najmniejszych w Europie.

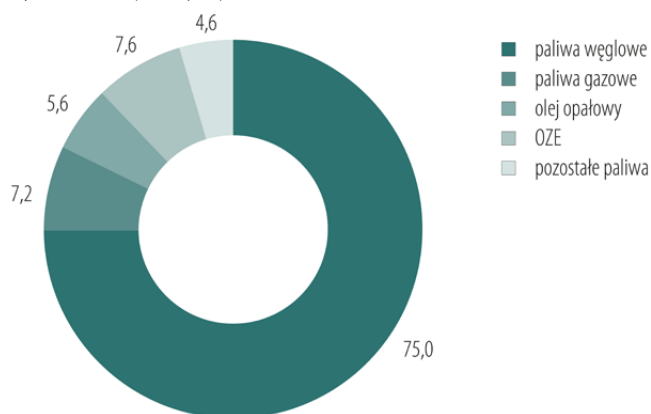
W 2016 roku kontynuowano w Małopolsce rozbudowę stacji 220/110 kV Skawina o rozdzielnię 400 kV i 110 kV. Kontynuowano również budowę dwóch krótkich odcinków dwutorowych linii 400 kV o długości ok. 3,5 km. Połączą one stację elektroenergetyczną Skawina z linią 400 kV Tucznawa-Tarnów, dzięki czemu stacja zostanie włączona do sieci przesyłowej 400 kV. Doprowadzenie energii elektrycznej o tak wysokim napięciu do stacji Skawina istotnie poprawi warunki zasilania aglomeracji krakowskiej, zwiększy się też stabilność pracy sieci przesyłowej. Pozwoli to na podejmowanie kolejnych inwestycji w regionie, przyczyniając się tym samym do jego rozwoju. W 2017 roku zakończą się prace w stacji elektroenergetycznej 400/110 kV Tarnów w miejscowości Radlna (rozbudowa wraz z montażem urządzeń do kompensacji mocy biernej). (Źródło: PSE.pl).

2. Sieć ciepła

Produkcja i zużycie energii cieplnej

W 2016 roku wolumen sprzedaży ciepła ogółem (łącznie z odsprzedażą innym przedsiębiorstwom) wyniósł 369 809,8 TJ i wzrósł w stosunku do 2015 roku o 7%. Już prawie 60% produkowanego ciepła trafia do odbiorców, w tym końcowych (97,3%), za pośrednictwem sieci ciepłowniczej. W strukturze paliw do produkcji ciepła w porównaniu do 2015 roku, zwraca uwagę spadek wykorzystania paliw gazowych (-7,69%) i oleju opałowego (-5,08%) przy wzroście wykorzystania paliw węglowych (0,54%), OZE (2,7) i pozostałych (4,6%). Już tylko w 3 regionach (Małopolska – 91,6%, Świętokrzyskie, Warmińsko-Mazurskie) węgiel był używany w ponad 90% do produkcji ciepła. Wielkopolska, Podlasie i Dolny Śląsk miały do 2015 roku podobne wyniki, jednak w 2016 roku zeszły poniżej poziomu 90%. Całkowita moc cieplna zainstalowana u koncesjonowanych wytwórców ciepła w 2016 roku wynosiła 54 259,8 MW (w 2002 roku – 70 952,8 MW), a moc osiągalna – 53 434,7 MW (w 2002 roku – 67 285,4 MW). Z kolei długość sieci ciepłowniczej, będącej w dyspozycji koncesjonowanych przedsiębiorstw ciepłowniczych w 2016 roku wynosiła 20 744,90 km. Długość sieci przypadająca na jedno przedsiębiorstwo ciepłownicze w ostatnim 15-leciu podwoiła się.

Wykres 146. Struktura paliw używanych w Polsce do produkcji ciepła w 2016 roku (w %)

Źródło: *Energetyka ciepła w liczbach – 2017*, Urząd Regulacji Energetyki.

Tabela 90. Struktura produkcji ciepła w Małopolsce w 2016 roku (w GJ)

Małopolska	Paliwa węglowe	Paliwa gazowe	Olej opałowy	OZE	pozostałe
22 294 800	20 429 631	690 895	1 547	1 004 593	168 151
100%	91,63%	3,10%	0,01%	4,51%	0,75%

Źródło: *Energetyka ciepła w liczbach – 2016*, Urząd Regulacji Energetyki.

W porównaniu do 2015 roku struktura paliw używanych do produkcji ciepła w Małopolsce zmieniła się. Spadło zużycie paliw węglowych (-0,7%) oraz oleju opałowego (-84%) i pozostałych paliw (-46%), przy dużym wzroście wykorzystania źródeł energii odnawialnej (51%) oraz paliw gazowych (o 37%).

Tabela 91. Produkcja i rozdysponowanie ciepła w województwie małopolskim

Produkcja ciepła ogółem	W tym w kogeneracji	Ciepło z odzysku	Zużycie ciepła na potrzeby własne	Ciepło oddane do sieci	Straty ciepła	Ciepło dostarczone do odbiorców przyłączonych do sieci
22 294,8	15 518,1	4 029,7	9 216,4	17 108,1	2 122	14 985,6

Źródło: *Energetyka ciepła w liczbach – 2016*, Urząd Regulacji Energetyki.

W 2016 roku, pomimo spadku wolumenu produkcji o 0,7%, wystąpił w Małopolsce wzrost ilości ciepła oddanego do sieci o 1,8% oraz dostarczonego do odbiorców sieciowych o 1,89%. Średnie ceny sprzedaży ciepła z sieci w Małopolsce w 2016 roku wyniosły 37,44 zł/GJ – poniżej średniej dla Polski (40,02 zł/GJ), natomiast średnie stawki opłat za usługi przesyłowe były na poziomie 19,54 zł/GJ, co pozostawało powyżej średniej dla Polski wynoszącej 17,38 zł/GJ.

— więcej informacji

Więcej informacji na temat energetyki ciepłej znaleźć można w publikacji *Energetyka ciepła w liczbach – 2017*, Urzędu Regulacji Energetyki, Warszawa 2017; Banku Danych Regionalnych, GUS Warszawa 2017 oraz na stronie Głównego Urzędu Statystycznego.

Infrastruktura ciepłownicza

W 2016 roku wzrosła w Polsce o 1,41%, czyli o 289 km długość linii przesyłowej energii cieplnej, pozwalając na dostarczenie odbiorcom o 7,42% więcej ciepła niż w 2015 roku, co przy wzroście o 6,93% ciepła oddanego do sieci wskazuje na ograniczanie strat przesyłowych w skali całej Polski. Równocześnie spadek wskaźnika dekapitalizacji majątku trwałego do 50,41% w 2016 roku (w Małopolsce 51,17%) potwierdza kontynuację modernizacji infrastruktury sieciowej w Polsce w ostatnich latach.

Tendencja wzrostu długości sieci przesyłowej ciepłej w Małopolsce odnotowana w 2015 roku nie utrzymała się, w 2016 roku nastąpiła kontynuacja notowanego od 2010 roku spadku długości sieci, tym razem o 5,6% w stosunku do 2015 roku. Spadła również zainstalowana moc (8,19%) oraz jej wykorzystanie (2,91%), przy wzroście wskaźnika wykorzystania (64% w 2015 roku) do 68%.

Tabela 92. Długość i moc sieci ciepłej w województwie małopolskim [w km i MW]

Lata	2002	2015	2016
Długość sieci ciepłowniczej w km	1 451,2	1 620,8	1 530,1
Moc zainstalowana w MW	5 708,9	4 291,3	3 940,0
Moc wykorzystana w MW	bd	2 760,5	2 680,1

Źródło: Energetyka ciepła w liczbach – 2016, Urząd Regulacji Energetyki.

3. Gazownictwo

Zakupy gazu z zagranicy, w ilości 151,9 TWh, uzupełniane były gazem pochodzącym ze źródeł krajowych w ilości 42,6 TWh. W 2016 roku przez polski system przesyłowy przepłynęło 537,8 TWh gazu wysokometanowego i 7,8 TWh gazu zaazotowanego. Większość gazu wysokometanowego została przetransportowana tranzytem z wykorzystaniem gazociągu jamalskiego. Całkowita sprzedaż do odbiorców końcowych gazu ziemnego wynosiła 180 055 871 MWh, zaś liczba odbiorców wyniosła 6,9 mln. Największy wolumen gazu ziemnego został zużyty w 2016 roku przez odbiorców przemysłowych i wyniósł 100 229 503 MWh. Kolejną grupą odbiorców, pod względem zużywanego wolumenu, byli odbiorcy w gospodarstwach domowych – 44 743 431 MWh, stanowiący dodatkowo najliczniejszą grupę odbiorców, ok. 6,7 mln. Następnie sektor usług i użyteczności publicznej z wolumenem 17 499 177 MWh oraz rolnictwo – 405 192 MWh. W 2016 roku, 78 437 odbiorców zmieniło sprzedawcę, co stanowiło wzrost o 155% w porównaniu do roku 2015. W 2016 roku sprzedaż gazu ziemnego do odbiorców końcowych zdominowana była przez podmioty z GK PGNiG S.A. Udział tych podmiotów spadł w stosunku do roku poprzedniego do poziomu 73,69%, podczas gdy rok wcześniej udział ten wynosił 80,22%.

Infrastruktura gazownicza

Niezwykłe istotnym wydarzeniem w 2016 roku było przyjęcie pierwszych dostaw skroplonego gazu przez terminal LNG w Świnoujściu. Instalacja ma zdolność skraplania i regazyfikacji gazu ziemnego na poziomie 5 mld m³ na rok, a także magazynowania 320 tys. m³ gazu.

Spółka Polska Spółka Gazownicza zarządza w woj. małopolskim prawie 32 tys. km sieci wysokiego i średniego ciśnienia, 118 stacjami wysokiego ciśnienia oraz ponad 280 stacjami drugiego stopnia (źródło: WNp.pl). Województwo małopolskie ma bardzo wysoki stopień gazyfikacji sięgający 85%, ale do gazyfikacji pozostają nadal tereny wypoczynkowe i uzdrowiskowe. Spółka PSG przewiduje wydanie ok. 150 mln zł na podłączenie takich miejscowości, jak: Szczawnica, Bukowina i Białka Tatrzańska, Jabłonka, okolice Nowego Sącza.

Tabela 93. Długość sieci gazowej na terenie województwa małopolskiego

Wyszczególnienie	2010	2013	2015	2016
Długość czynnej sieci rozdzielczej w km	20 684	21 093	21 724	22 289
Długość czynnej sieci przesyłowej w km	1 439	1 478	1 489	1 473

Źródło: GUS w Krakowie.

Długość czynnej sieci rozdzielczej w Małopolsce systematycznie rośnie, tak że od 2010 roku wzrost ten wyniósł prawie 7,8%, co przekłada się na średni roczny przyrost w wysokości ponad 2,5%. Odwrotnie do tego trendu kształtuje się długość sieci przesyłowej, której ubytki z powodu zużycia technicznego nie zawsze są uzupełniane i dlatego w 2016 roku (w porównaniu z rokiem 2015) nastąpił spadek długości sieci o około 1%.

Rok w rok na przestrzeni ostatnich lat zwiększa się liczba Małopolan korzystających z dostaw gazu. Od roku 2010 wzrost ten wyniósł ponad 4%, jednak nie rozkładał się równo pomiędzy mieszkańców miast (1,2%) i wsi (10,27%). Wraz z długością sieci rosło również zużycie odpowiednio od 2010 do 2016 o 2,02%, a w stosunku do 2015 roku o 7,3%. Wzrost nie był jednak równomierny, gdyż w 2015 roku nastąpił spadek o 6,3% w porównaniu z 2014 rokiem.

więcej informacji

Więcej informacji na temat gazownictwa można znaleźć na stronie Urzędu Regulacji Energetyki; Banku Danych Regionalnych, GUS Warszawa 2017 oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

Tabela 94. Zaopatrzenie gospodarstw domowych w gaz w województwie małopolskim

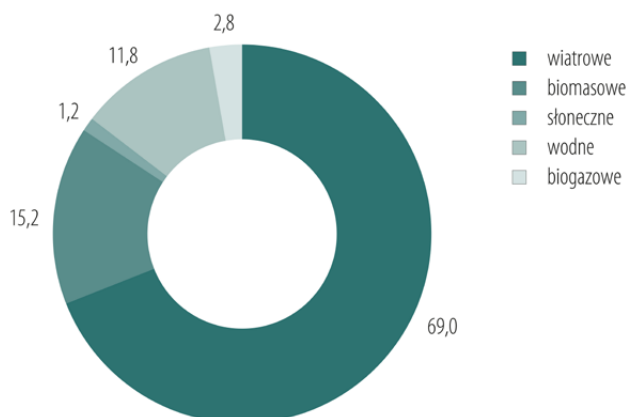
Wyszczególnienie	2010	2013	2015	2016
Odbiorcy gazu ogółem	693 780	705 617	713 324	722 152
› w tym w miastach	472 512	472 142	474 323	478 168
› w tym na wsi	221 268	233 475	239 001	243 984
Zużycie gazu (tys. m ³)	411 377	417 480	391 003	419 693

Źródło: GUS.

4. Odnawialne źródła energii

Liczba przyłączonych instalacji OZE będących w dyspozycji regionalnych operatorów do końca 2016 roku wyniosła 18 400 jednostek, które miały łączną moc 6 516,5 MW. Liczba prosumentów przyłączonych do sieci kształtowała się na poziomie 16 111, co stanowiło 0,1% wszystkich klientów przyłączonych do sieci operatorów. W porównaniu z 2015 rokiem moc instalacji słonecznych w Polsce wzrosła o 28% (do 993 995 MW), wiatrowych o 21% (do 5 807 416 MW), na biomasę o 12% (do 1 281 065 MW), biogazowych o 9% (do 233 967 MW), a wodnych jedynie o 1% (do 993 995 MW). Ze wszystkich odnawialnych źródeł energii w Polsce najwyższy potencjał techniczny ma właśnie energia geotermalna. Jest on szacowany na poziomie 1 512 PJ/rok, co stanowi ok. 30% krajowego zapotrzebowania na ciepło.

Wykres 147. Instalacje produkujące energię elektryczną z OZE w Polsce (w %)

Źródło: Urząd Regulacji Energetyki, dane z 2016.

Tabela 95. Instalacje produkujące energię elektryczną z OZE w Małopolsce

Typ instalacji	Ilość	Moc (MW)
Wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	10	4 836
Wytwarzające z biogazu rolniczego	2	1 150
Wytwarzające z biogazu składowiskowego	5	3 188
Wytwarzające z biomasy mieszanej	1	3 150
Wytwarzające z promieniowania słonecznego	44	9 001
Elektrownia wiatrowa na lądzie	13	6 682
Elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	32	2 816
Elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	9	5 700
Elektrownia wodna przepływowa do 5 MW	10	28 170
Elektrownia wodna przepływowa do 10 MW	1	9 000
Elektrownia wodna przepływowa powyżej 10 MW	1	56 000
Elektrownia wodna szczytowo-pompowa lub przepływowa z członem pompowym	1	92 750
Realizujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biomasa)	2	0,000

Źródło: Urząd Regulacji Energetyki, stan na 31.12.2016.

Całkowita moc 131 instalacji OZE dostarczających energię elektryczną w Małopolsce w 2016 roku wyniosła 222 MW. Największą moc mają elektrownie wodne, instalacje biogazowe oraz fotowoltaiczne. Z kolei łączna moc 13 elektrowni wiatrowych w Małopolsce wyniosła w 2016 roku 6,7 MW, co dawało 16. miejsce wśród regionów, a wynikało to głównie z niekorzystnych warunków wiatrowych w Małopolsce. W stosunku do 2015 roku liczba tych instalacji wzrosła o 8,3%, a ich moc o 4,7%.

więcej informacji

Więcej informacji na temat odnawialnych źródeł energii znaleźć można na stronach Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Regulacji Energetyki, Polska Geotermalna Asocjacja, Kraków, <http://www.pga.org.pl>

Infrastruktura sanitarna

Opracowanie: Magdalena Jasińska, Wojciech Machalski

— podsumowanie

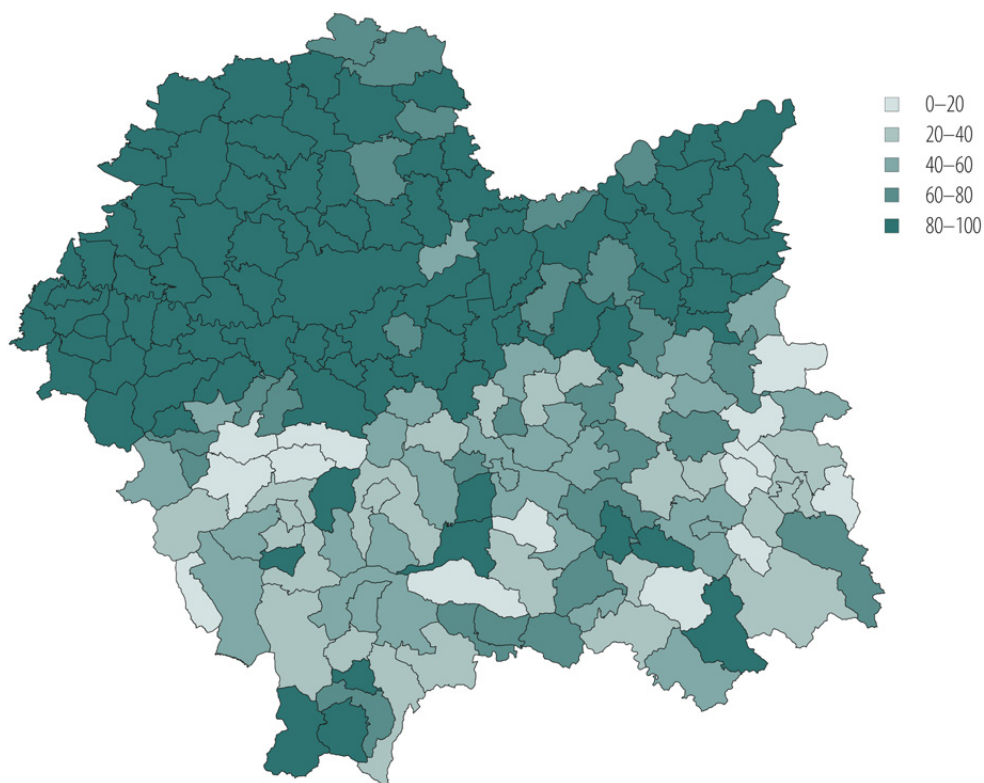
- Na przestrzeni ostatnich 11 lat obserwuje się stałą tendencję wzrostową w długości budowanej sieci kanalizacyjnej.
- Średni przyrost sieci kanalizacyjnej wynosi 7,6% rocznie.
- W przypadku sieci wodociągowej przyrost ten jest mniejszy i wynosi 2,2% rocznie.
- Najwięcej sieci kanalizacyjnej w 2016 roku wybudowano na terenie Gminy Liszki – 66,0 km.
- Sieci wodociągowej najwięcej wybudowano na obszarze gminy Gdów – 65,0 km sieci.

1. Sieć wodociągowa

Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką jej potrzeby, jednak konieczne jest wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa za pomocą środków technicznych. Przyrost sieci wodociągowej w województwie małopolskim z roku na rok jest coraz wyższy. Niewątpliwie przyczyniły się do tego możliwości finansowania budowy sieci wodociągowej zarówno ze środków państwowych, jak również UE. Według danych Urzędu Statystycznego (US) w Krakowie w 2016 roku na terenie województwa małopolskiego przybyło 446,6 km wodociągów (długość sieci wyniosła 20 233,7 km). Najwięcej wybudowano na obszarze gminy Gdów – 65,0 km sieci.

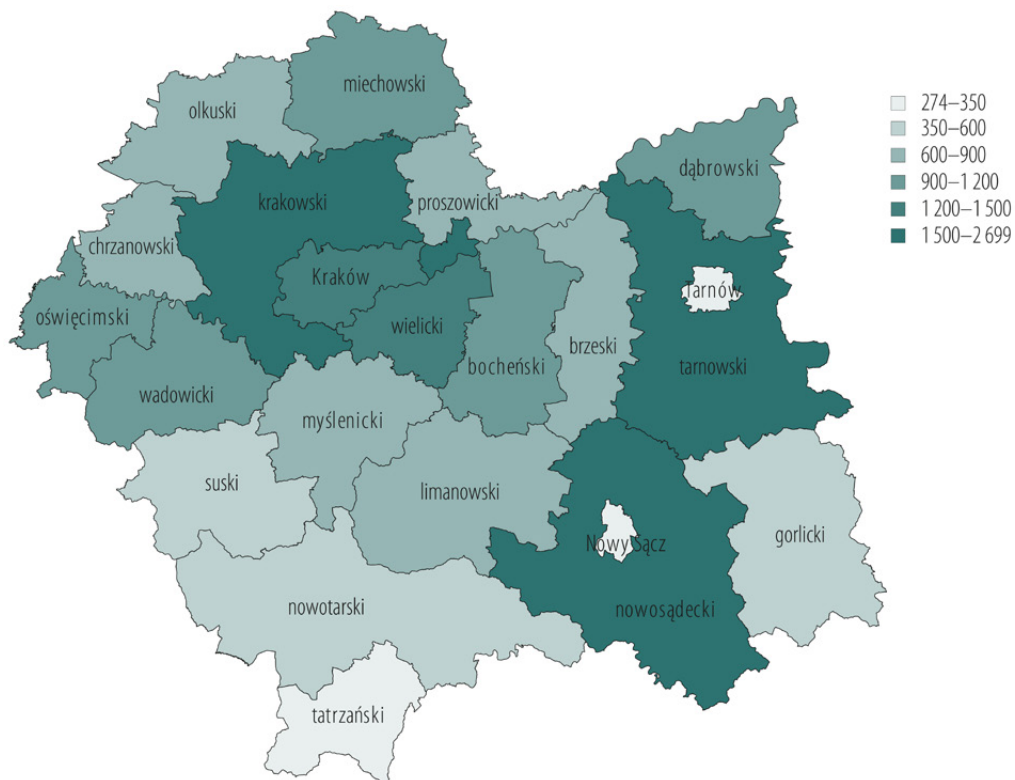
Na terenie województwa z sieci wodociągowej korzysta 81,4% ludności, przy czym region jest pod tym względem znacznie zróżnicowany – północna część Małopolski charakteryzuje się dużym odsetkiem ludności korzystającej z wodociągów, natomiast w południowej części dostęp do sieci jest znacznie mniejszy. Do najlepiej wyposażonych w wodociągi należy Kraków oraz znaczna część gmin Małopolski Zachodniej, w których odsetek ludności korzystającej z wodociągów sięga niemal 100%. Na obszarze województwa najmniej wodociągów mają gminy Budzów oraz Lipinki, natomiast 15 gmin nie przekracza progu 20% ludności korzystającej z sieci wodociągowej. Widoczny jest jednak stały, systematyczny wzrost udziału korzystających z wodociągów, który w ciągu ostatnich 10 lat zwiększył się o ok. 12% (w 2004 – 71,4%).

Mapa 50. Korzystający z wodociągów w 2016 roku (w %)

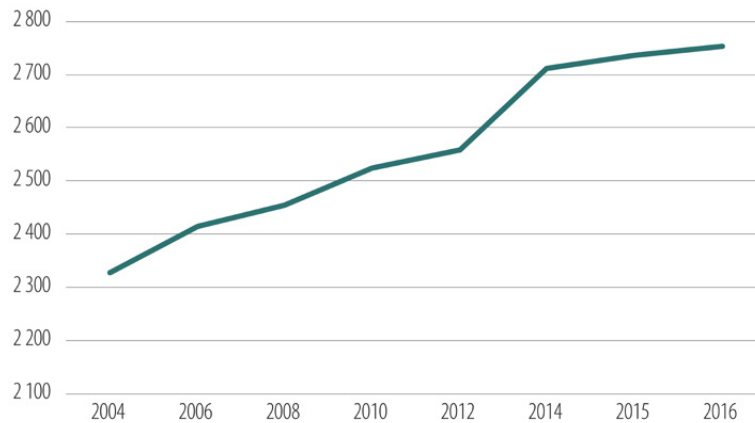
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 51. Długość sieci wodociągowej w województwie małopolskim w 2016 roku (w km)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

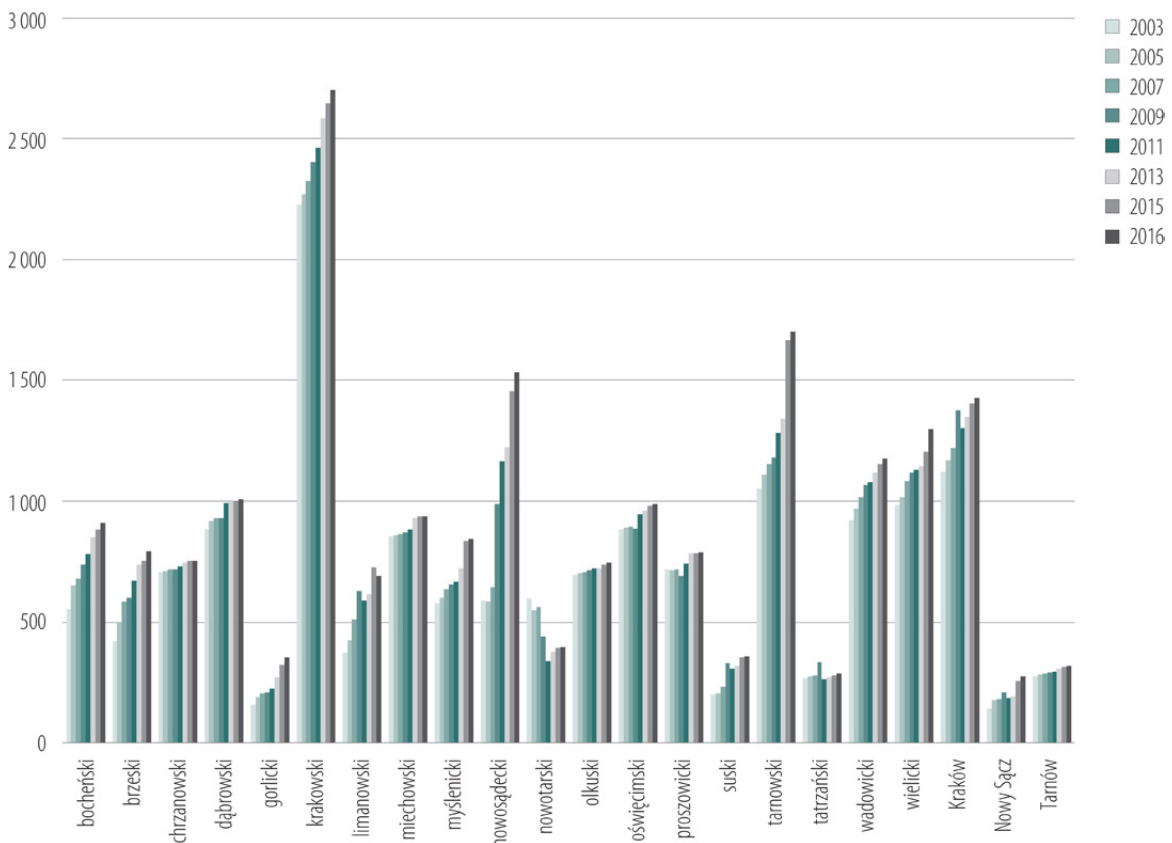
Wykres 148. Przyrost liczby mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w województwie małopolskim (tys. osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Liczba mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej wzrasta sukcesywnie. Największy przyrost mieszkańców można zaobserwować w 2014 roku. Liczba mieszkańców województwa korzystająca z sieci wodociągowej znacznie przerasta liczbę osób korzystających z sieci kanalizacyjnej.

Wykres 149. Długość sieci wodociągowej w województwie małopolskim (w km)

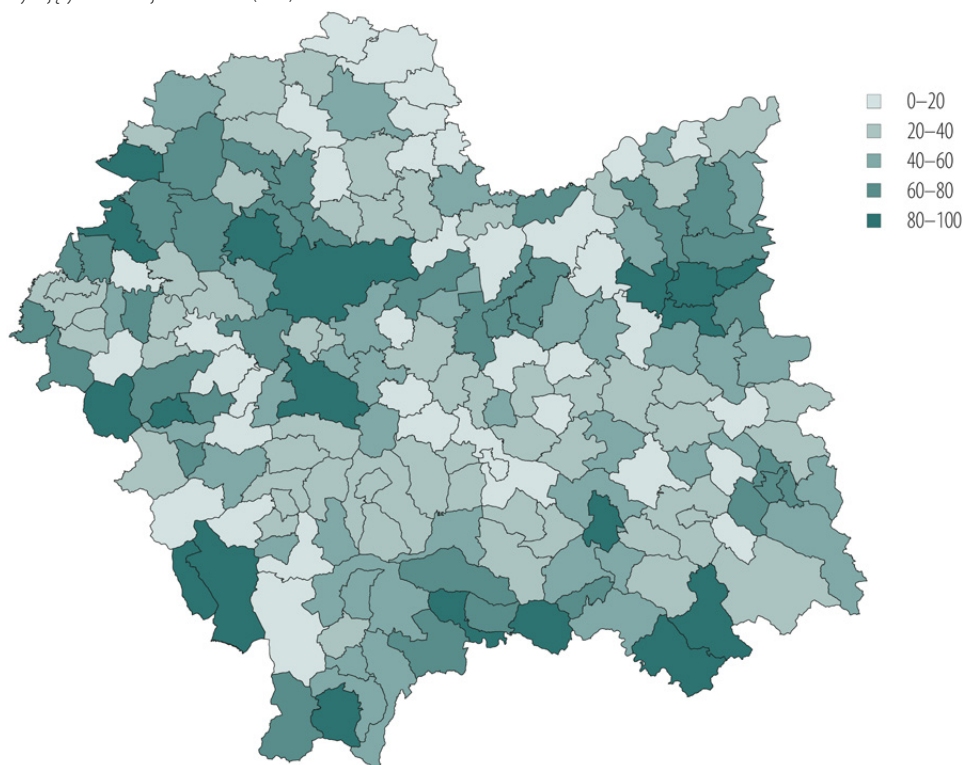

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

2. Sieć kanalizacyjna

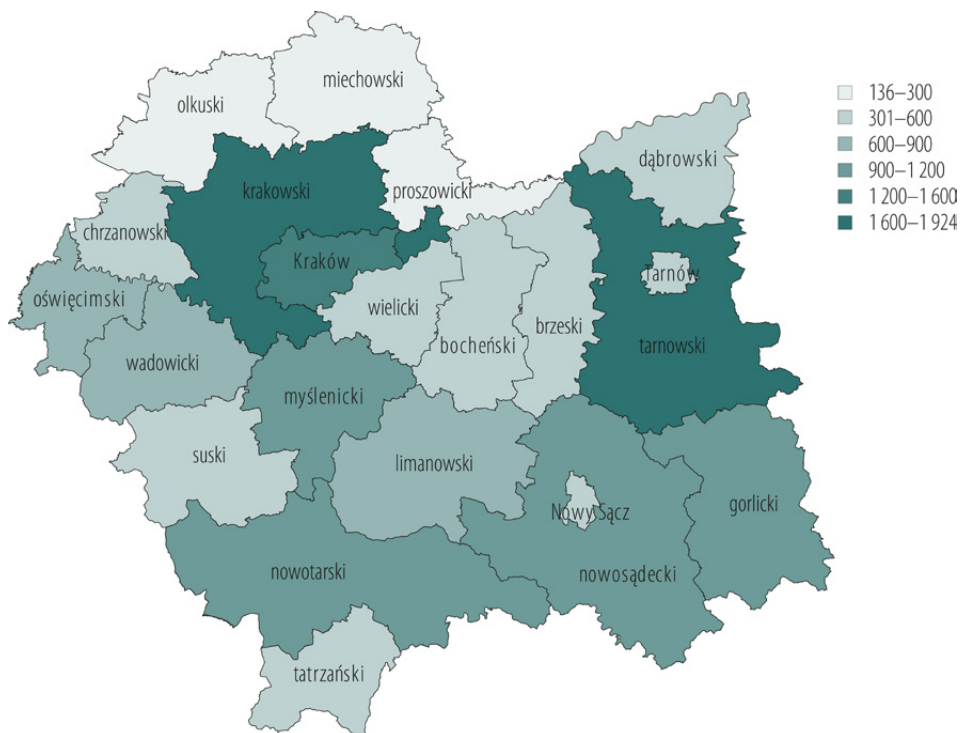
W latach 2004–2016 przyrost sieci kanalizacyjnej był większy od przyrostu sieci wodociągowej. Według danych US w Krakowie w 2016 roku w Małopolsce przybyło 486,5 km sieci kanalizacyjnej (długość kanalizacji wyniosła 15 536,9 km), podczas gdy w 2015 roku przyrost ten wyniósł 1 541,1 km. Najwięcej sieci kanalizacyjnej w 2016 roku wybudowano na terenie gminy Liszki – 66,0 km.

Mapa 52. Korzystający z kanalizacji w 2016 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 53. Długość sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim w 2016 roku (w km)

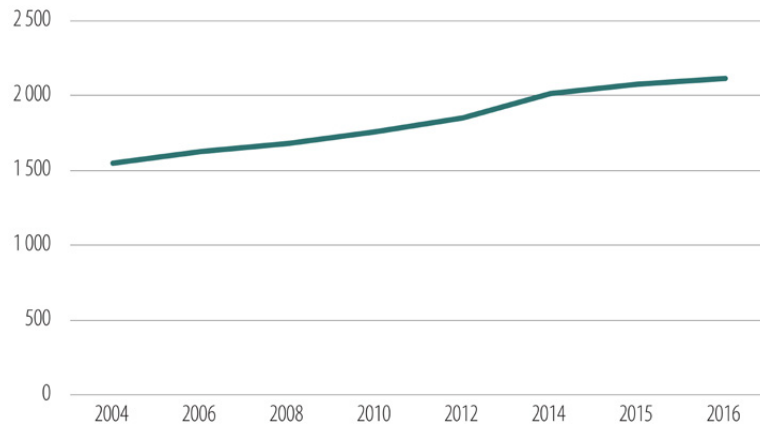

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W województwie małopolskim występuje nadal dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej w miastach i na wsi, chociaż sytuacja ta ulega poprawie. W 2005 roku kanalizacje wiejskie stanowiły 51,9% ogółu długości sieci kanalizacyjnej, natomiast w 2016 roku kanalizacje na wsi stanowiły już 66,4% ogółu długości sieci kanalizacyjnej województwa.

Na terenie województwa z sieci kanalizacyjnej w 2016 roku korzystało 62,6% ludności. Odsetek ten systematycznie wzrasta z roku na rok. Tylko od 2004 roku zwiększył się o 24%. Należy przy tym zaznaczyć, że wzrost odsetka ludności korzystającej z kanalizacji widoczny był przede wszystkim na obszarach wiejskich, gdzie tylko w przytoczonym okresie ostatnich 10 lat wzrósł z 14,72% w 2004 roku do 39,0% w roku 2016. Widocznemu zmniejszeniu uległa liczba gmin niemających dostępu do kanalizacji – 11 lat temu takich gmin było nieco ponad 30, w roku 2016 było ich już tylko 11. W części gmin w omawianym okresie udział ludności korzystającej z kanalizacji wzrósł znacząco – na niektórych terenach, gdzie jeszcze 11 lat temu nie było kanalizacji, obecnie odsetek wynosi ponad 50% (np. w gminach: Spytkowice (pow. nowotarski), Zembrzyce i Sułoszowa, a nawet 70%, jak w przypadku gminy Stryszów.

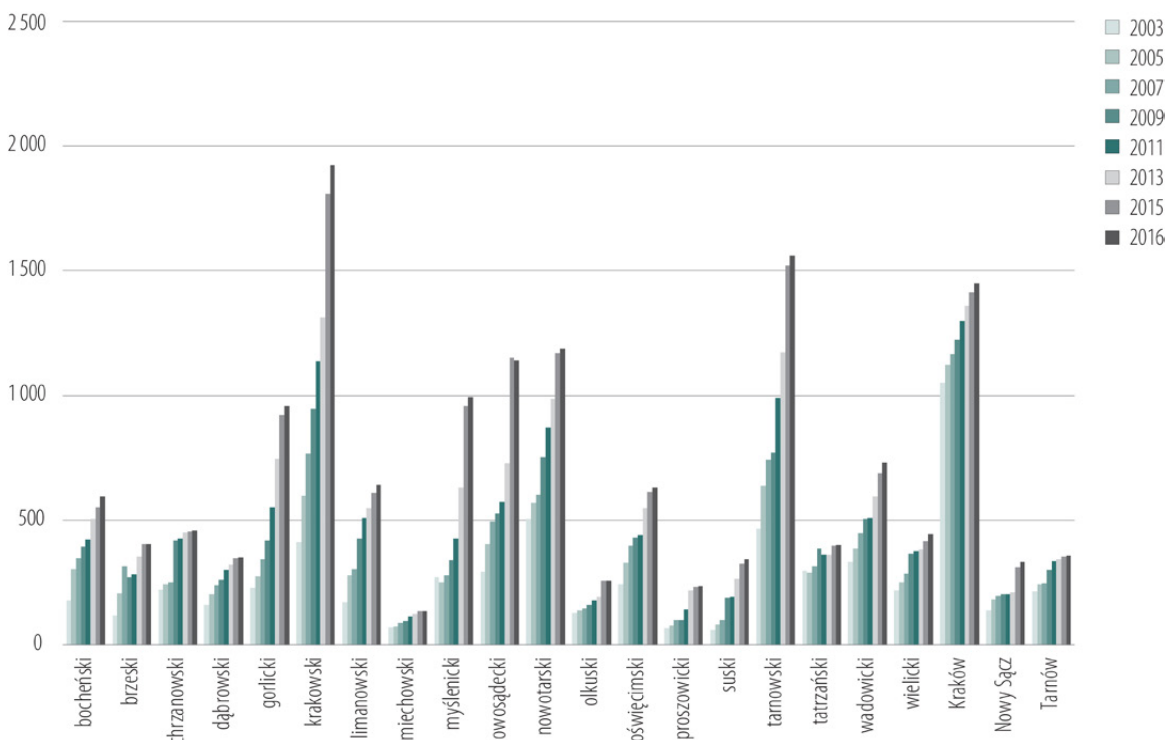
Wykres 150. Przyrost liczby mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim (tys. osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

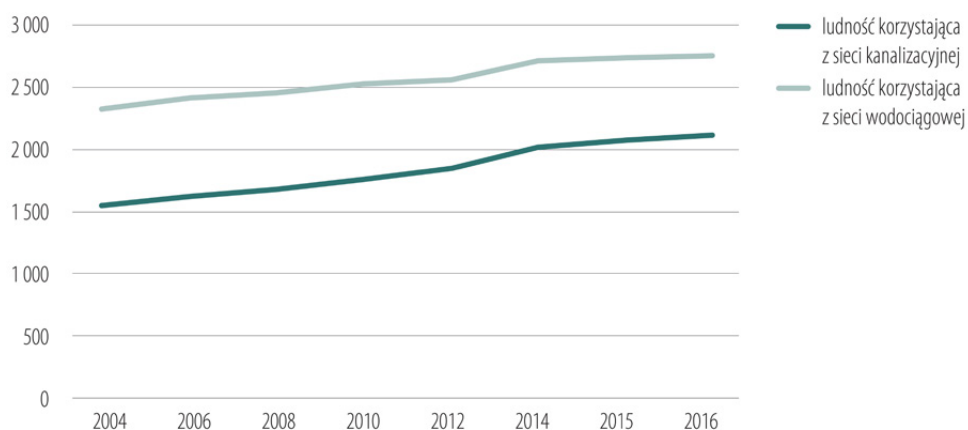
Liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej wzrasta sukcesywnie. Największy przyrost mieszkańców można zaobserwować w 2014 roku. Natomiast, porównując z liczbą osób korzystających z sieci wodociągowej, w dalszym ciągu znaczna część mieszkańców nie ma możliwości odprowadzania nieczystości ciekłych do sieci kanalizacyjnej.

Wykres 151. Długość sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim (w km)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

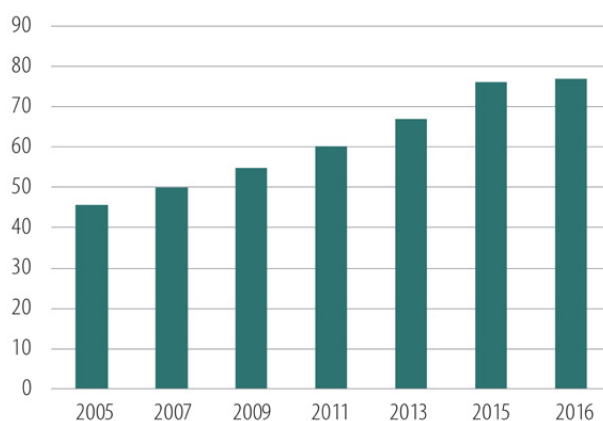
Wykres 152. Przyrost liczby mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w województwie małopolskim (tys. osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Powyższy wykres obrazuje dysproporcje, jakie występują pomiędzy liczbą mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej a liczbą osób korzystających z sieci kanalizacyjnej.

Wykres 153. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w województwie małopolskim (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Liczba oczyszczalni komunalnych w województwie małopolskim wynosi 246, w tym:

- › mechanicznych – 0,
- › biologicznych – 177,
- › z podwyższonym usuwaniem biogenów – 79.

— case study

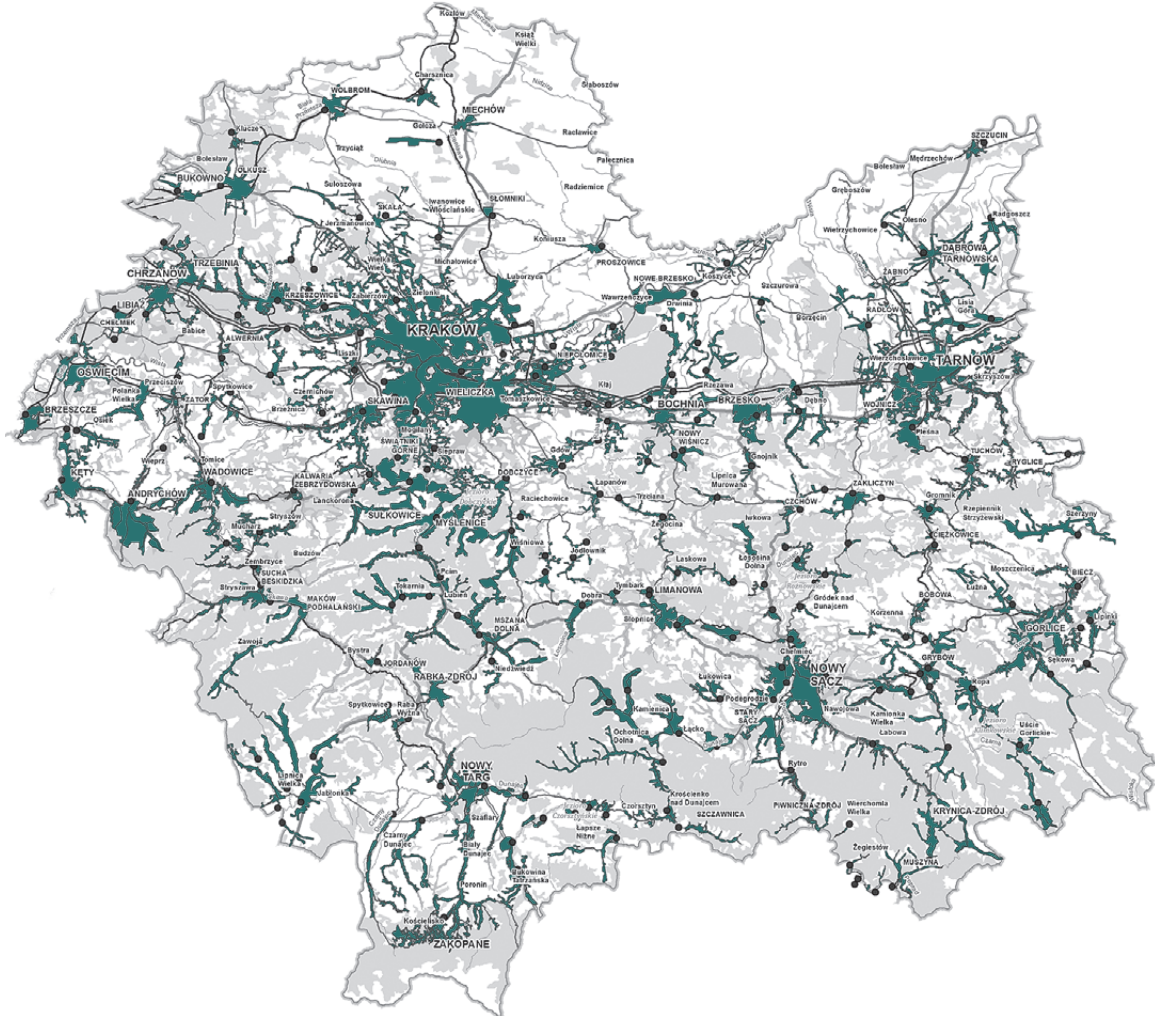
W 2016 roku zmodernizowano 5 oczyszczalni ścieków w 5 gminach wiejskich i miejsko-wiejskich województwa małopolskiego. Nakłady inwestycyjne na zbiorcze oczyszczalnie ścieków w 2016 roku w województwie małopolskim wyniosły ok. 3 525,8 tys. zł.

Budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowa i modernizacja zbiorczych systemów kanalizacyjnych na terenie gmin realizowana jest w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). Program ten zakłada wyposażenie aglomeracji powyżej 2 000 RLM¹

1. Aglomeracja oznacza teren (w obszarze jednej lub wielu gmin), na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza jest wystarczająco skoncentrowana, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane systemem kanalizacyjnym do oczyszczalni ścieków albo do końcowego punktu zrzutu tych ścieków.

w infrastrukturę sanitarną. Na koniec 2016 roku liczba osób podłączonych do kanalizacji w 155 aglomeracjach województwa małopolskiego wyniosła 2 156 533 (pozostaje do podłączenia ok. 12% osób). Długość sieci kanalizacyjnej wynosi 15 096 km (pozostaje do wybudowania ok. 17% sieci kanalizacyjnej). Aglomeracje województwa małopolskiego są skanalizowane w 87%, przy czym 67 aglomeracji osiągnęło prawie 100% skanalizowania, a 12 aglomeracji nie osiągnęło 30% skanalizowania. W 2016 roku została zatwierdzona 5. aktualizacja *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych*. Aktualizacja przedstawia sposób osiągnięcia celu wskazanego w Dyrektywie Rady 91/271/EWG i zawiera zbiór podstawowych danych dotyczących ilości, wielkości oraz planów inwestycyjnych i potrzeb finansowych aglomeracji związanych z systemami kanalizacji i oczyszczalni ścieków komunalnych.

Mapa 54. Aglomeracje wodne w województwie małopolskim w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych*.

— więcej informacji

Więcej informacji o KPOŚK na stronie:
www.kzgw.gov.pl

Społeczeństwo informacyjne

Opracowanie: Beata Bańdura

— podsumowanie

- Podpisano pierwsze umowy na realizację projektów z zakresu ICT w Małopolsce w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego.
- Dynamiczny rozwój sektora nowoczesnych usług biznesowych w Polsce. Według raportu Związku Liderów Sektora Usług Biznesowych ABSL w Małopolsce w sektorze pracuje już 55,8 tys. osób.
- W Polsce w 2016 roku po raz pierwszy liczba użytkowników Internetu mobilnego była wyższa niż grono internautów łączących się z siecią za pomocą dostępu w stałej lokalizacji. W Małopolsce odsetek osób korzystających z urządzeń przenośnych do łączenia się z Internetem wyniósł 35,9%.

Społeczeństwo informacyjne funkcjonuje, opierając się na szybkiej wymianie informacji, a podstawowym warunkiem jego rozwoju jest dostęp do nowoczesnej sieci teleinformatycznej oraz umiejętność wykorzystania technologii informacyjnych we wszystkich aspektach życia gospodarczego i społecznego. Umiejętność gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji z wykorzystaniem nowoczesnych technologii wpływa na rozwój gospodarczy całego regionu oraz jakość życia jego mieszkańców.

1. Dostępne środki finansowe oraz projekty realizowane w ramach polityki spójności w województwie małopolskim w obszarze ICT

W raporcie pn. *Fundusze europejskie w Małopolsce 1.(13.) raport roczny* opracowanym w Departamencie Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w 2017 roku, podsumowano możliwości pozyskania środków z funduszy europejskich w okresie 2014–2020. Spośród przeznaczonych dla Polski 86,1 mld euro z funduszy europejskich dla Małopolski w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego przypada 2 878 mln euro. W tym, w ramach Celu tematycznego 2. Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych, który nastawiony jest na zapewnienie powszechnego dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz szerokiego wdrożenia nowoczesnych usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych, alokacja unijna wyniosła 140,0 mln euro. Do wartości tej należy dodać minimalny wkład własny w wysokości 24,7 mln euro. Cała kwota przeznaczona jest na realizację jednego celu tematycznego: 2c wzmocnienie zastosowań technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia.

Oprócz środków zagwarantowanych dla RPO WM 2014–2020, w ramach celu priorytetowego 2, zabezpieczono alokację z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na realizację projektów w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa w wysokości 2 114,8 mln euro, do której dochodzi dofinansowanie krajowe wynoszące co najmniej 383,9 mln euro. Kwota przeznaczona jest na realizację dwóch priorytetów inwestycyjnych:

- › 2a: Poszerzanie zakresu dostępności do łączy szerokopasmowych oraz wprowadzanie szybkich sieci internetowych, oraz wspieranie wprowadzania nowych technologii i sieci dla gospodarki cyfrowej – w wysokości 1 205,3 mln euro łącznej alokacji UE i dofinansowania krajowego.
- › 2c: Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia – w wysokości 1 293,4 mln euro.

Na terenie województwa małopolskiego, według stanu na koniec 2016 roku, realizowanych było 18 projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014–2020 o łącznej wartości 45,3 mln zł (UE: 31,4 mln zł) wpisujących się w cel priorytetowy 2. Żaden z projektów Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa nie był dedykowany bezpośrednio dla województwa małopolskiego, aczkolwiek szereg projektów ogólnopolskich, zwłaszcza w zakresie e-administracji, będzie miało swój wkład w rozwój Małopolski.

Największym, zaliczonym do celu tematycznego 2 realizowanym w Małopolsce projektem jest *Małopolska Biblioteka Cyfrowa w horyzoncie 21. wieku – stworzenie innowacyjnej platformy udostępniania regionalnych zasobów cyfrowych w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Krakowie* o wartości 12,1 mln zł (UE: 9,9 mln zł) realizowany przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Krakowie przed „Centrum Usług Wspólnych” o wartości 10,0 mln zł (UE: 6,2 mln zł) pilotowanym przez miasto Tarnów, a realizowanym na terenie miasta Tarnowa, powiatu tarnowskiego, powiatu dąbrowskiego i powiatu brzeskiego.

2. Zatrudnienie, kompetencje i infrastruktura IT w Małopolsce

W województwie małopolskim, podobnie jak w całym kraju, dynamicznie rozwija się branża informatyczna oraz rynek nowoczesnych usług biznesowych. Firmy BPO świadczą usługi informatyczne, finansowo-księgowo, badań i rozwoju oraz logistyczno-magazynowe. Podając za raportem Związku Liderów Sektora Usług Biznesowych ABSL pn. *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2017*, w okresie 12 miesięcy (I kw. 2016 roku – I kw. 2017 roku) zatrudnienie w sektorze nowoczesnych usług biznesowych w Polsce wzrosło o 32 tys. osób (czyli o 15%), z czego 3/4 nowych miejsc pracy wygenerowały centra zagraniczne. Tym samym 748 centrów usług należących do 524 zagranicznych firm zatrudnia w Polsce 198 tys. osób. W I kw. 2017 roku w Polsce funkcjonowało łącznie 1 078 centrów usług biznesowych (polskich i zagranicznych) zatrudniających 244 tys. osób. Wśród 724 firm, które mają w Polsce swoje centra usług, jest 80 inwestorów z listy „Fortune Global 500” (2016) zatrudniających 67 tys. pracowników w 134 centrach usług (27% zatrudnienia w sektorze). Do grona sześciu największych inwestorów w sektorze nowoczesnych usług biznesowych w Polsce należą: IBM, Capgemini, Credit Suisse, Atos, Nokia i Citibank. Każde z tych przedsiębiorstw zatrudnia w swoich centrach usług w Polsce ponad 4 tys. osób. W gronie innych większych inwestorów znajdują się również polskie firmy, m.in. Comarch, Asseco i Grupa OEX.

Największymi ośrodkami usług dla biznesu są: Kraków, Warszawa, Wrocław, Trójmiasto, Aglomeracja Katowicka, Łódź i Poznań, w których pracuje łącznie 85% ogółu zatrudnionych w sektorze (w tym 89% zatrudnionych w centrach zagranicznych i 72% pracowników centrów polskich). Zdecydowanym liderem pod względem zatrudnienia w sektorze pozostaje Kraków, w którym w centrach usług pracuje już 55,8 tys. osób. Oznacza to 23-proc. udział miasta w strukturze zatrudnienia sektora w podziale na poszczególne ośrodki. Dane dla Krakowa obejmują również Zabierzów.

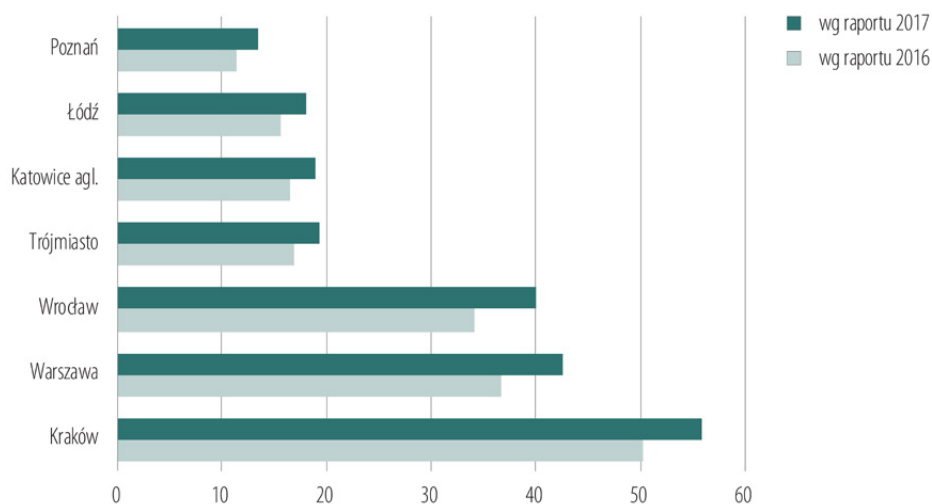
Struktury zatrudnienia sektora w zakresie podziału na branże firm macierzystych centrów usług pokazują, że większość miejsc pracy została wygenerowana przez branżę IT (30%) oraz sektor usług komercyjnych i profesjonalnych (również 30%). Trzecią branżą pod względem udziału w strukturze zatrudnienia sektora nowoczesnych usług biznesowych w Polsce jest BFSI (usługi bankowe, finansowe i ubezpieczeniowe).

Podając za raportem ABSL, o wyborze lokalizacji centrum decydują: dostępność nowoczesnej powierzchni biurowej, dostępność komunikacyjna, dostępność wysoko wykwalifikowanej kadry, jakość komunikacji miejskiej, a także współpraca z lokalnymi uczelniami i lokalnymi władzami.

— więcej informacji

Więcej informacji o raporcie *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2017* znajduje się na stronie <http://absl.pl/pl/publikacje>.

Wykres 154. Zatrudnienie w centrach BPO, SSC, IT, R&D w poszczególnych ośrodkach usług biznesowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z raportu Związku Liderów Sektora Usług Biznesowych ABSL pn. *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce z lat 2016 i 2017*.

Rozwojowi sektora nowoczesnych usług wspólnych w Małopolsce sprzyja duża liczba dobrze przygotowanych absolwentów szkół wyższych oraz powszechne korzystanie przedsiębiorstw zagranicznych z usług podmiotów specjalizujących się w obsłudze procesów biznesowych. Zarówno centra, jak i firmy informatyczne

podjąwszy współpracę ze szkołami wyższymi, aby przygotować studentów do wejścia na rynek pracy. Program współpracy obejmuje szkolenia, wykłady i warsztaty, prowadzone przez doświadczonych trenerów oraz praktyki w firmach partnerskich. To także wspólne konferencje, projekty badawcze, organizacja dni otwartych lub udział w targach pracy.

Kraków od lat zachowuje pozycję najatrakcyjniejszej w Europie lokalizacji dla outsourcingu usług biznesowych, co znajduje potwierdzenie w rankingu *Tholons Top Outsourcing Destinations*. (http://www.tholons.com/TholonsTop100/pdf/Tholons_Top_100_2016_Executive_Summary_and_Rankings.pdf). W 2016 roku miasto utrzymało 9. miejsce w świecie, będąc jednocześnie liderem wśród lokalizacji europejskich.

Jak podaje Główny Urząd Statystyczny w opracowaniu *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, w 2015 roku liczba przedsiębiorstw sektora ICT wzrosła w stosunku do 2012 roku o 10,1% (w tym usługowych – o 11,8%), natomiast liczba pracujących w tym sektorze – o 18,5% (w tym w przedsiębiorstwach usługowych – o 25,0%). W 2015 roku przedsiębiorstwa świadczące usługi ICT stanowiły 88,5% przedsiębiorstw sektora ICT, a ich liczba zmniejszyła się w skali roku o 5,3%. Najwięcej z nich (72,5%) specjalizowało się w usługach informatycznych, w których zatrudnionych było 70,2% spośród wszystkich pracujących w usługach ICT. Osoby pracujące w usługach ICT stanowiły 81,5% wszystkich pracujących w całym sektorze ICT. W porównaniu z 2014 roku największy wzrost liczby pracujących w usługach ICT wykazały przedsiębiorstwa zajmujące się usługami informatycznymi (o 18,1%). W latach 2013–2015 innowacje produktowe lub procesowe wprowadziło co siódme przedsiębiorstwo wśród ogółu firm. Spośród firm zaliczanych do sektora ICT dokonało tego 23,9%, przy czym częściej były to firmy produkcyjne (34,7%) niż świadczące usługi (22,5%).

Technologie ICT w przedsiębiorstwach

Dane opublikowane w opracowaniu Głównego Urzędu Statystycznego pn. *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016* wskazują, że w 2016 roku z komputerów korzystało 94,7% przedsiębiorstw, a dostęp do Internetu miało 93,7%. Najczęściej korzystały one z łącza szerokopasmowych (93,2%), co nadal utrzymuje Polskę poniżej średniej dla Unii Europejskiej. Mobilne łącza szerokopasmowe były używane przez 64,7% przedsiębiorstw.

więcej informacji

Więcej informacji o opracowaniu GUS *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016* znajduje się na stronie <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-wyniki-badan-statystycznych-z-lat-2012-2016,1,10.html>

W Małopolsce nastąpił wzrost liczby przedsiębiorstw korzystających z komputerów z 91,4% w 2015 roku do 94,4% w 2016 roku. Jednocześnie dostęp do Internetu miało więcej przedsiębiorstw, osiągając w 2016 roku poziom 93,2%. Mimo wzrostów, Małopolska znajduje się nieco poniżej średniej dla Polski. Natomiast pod względem odsetka przedsiębiorstw wyposażonych w Internet szerokopasmowy Małopolska zrównała się z polską średnią, osiągając poziom 93,2%.

Stale wzrasta wysokość wskaźnika przedsiębiorstw mających własną stronę internetową. Wynika to z rozwoju funkcji, które strony pełnią, od prezentacji przedsiębiorstwa, przez umożliwienie złożenia zamówienia, sprawdzenia stanu realizacji zamówienia, po wykorzystanie jej jako narzędzia rekrutacji. W 2016 roku własną stroną internetową miało 67,0% przedsiębiorstw, szczególnie dużych. Do najczęściej wykorzystywanej funkcji strony internetowej w 2016 roku należy prezentacja wyrobów, katalogów lub cenników produktów bądź usług przedsiębiorstwa (63,6%). Blisko 70,0% przedsiębiorstw dużych na stronach WWW zamieszcza informacje o wolnych stanowiskach pracy i umożliwia przesyłanie dokumentów aplikacyjnych on-line.

Wzrasta rola i wykorzystanie przez przedsiębiorstwa mediów społecznościowych. W 2016 roku wykorzystywała je ponad połowa dużych przedsiębiorstw (54,4%), lecz zaledwie jedna czwarta ogółu badanych przedsiębiorstw w Polsce. W Małopolsce 26,1% firm wykorzystuje media społecznościowe, nieco powyżej średniej dla Polski. Liderem w rankingu jest województwo mazowieckie z wynikiem 35,5%. Trzeba jednocześnie zauważyć, że na tle Europy, Polska znajduje się daleko poniżej średniej, a od będącej na szczycie zestawienia Malty dzieli ją aż 50 p.p. W 2016 roku z usług chmury obliczeniowej korzystało 8,2% przedsiębiorstw. Największą popularność zyskały one wśród firm zatrudniających co najmniej 250 osób (31,1%) oraz podmiotów prowadzących działalność w zakresie informacji i komunikacji (33,7%). Najmniejsze zainteresowanie tego rodzaju technologiami odnotowano w firmach małych (6,3%) oraz w sekcji budownictwo (4,8%).

Wśród innych ciekawych danych jest znaczny wzrost liczby przedsiębiorstw składających zamówienia przez Internet. Średnia dla Polski wyniosła 20,6% w 2015 roku, a 34,8% w 2016. Natomiast dla Małopolski wyniki to odpowiednio 18,8 i 33,1%. Liderem pozostało Mazowieckie (42,4).

Technologie ICT w gospodarstwach domowych

Jak podaje Główny Urząd Statystyczny w opracowaniu *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, w 2016 roku ponad 80% gospodarstw domowych miało w domu przynajmniej jeden komputer, przy czym wyposażenie w komputery było zróżnicowane. W gospodarstwach domowych z dziećmi znacznie częściej były w domu komputery niż w gospodarstwach bez dzieci. Na obszarach miejskich większy był odsetek gospodarstw wyposażonych w komputery w porównaniu do gospodarstw z terenów wiejskich. Na obszarach wysoce zurbanizowanych w gospodarstwach domowych częściej były komputery niż na obszarach o niskim stopniu urbanizacji. Stopniowo zmniejsza się dysproporcja tego wskaźnika pomiędzy niskim a wysokim stopniem urbanizacji. Te same czynniki wpływają na poziom odsetka gospodarstw domowych z dostępem do Internetu, przy czym w 2016 roku udział gospodarstw domowych z łączem internetowym osiągnął również ponad 80%.

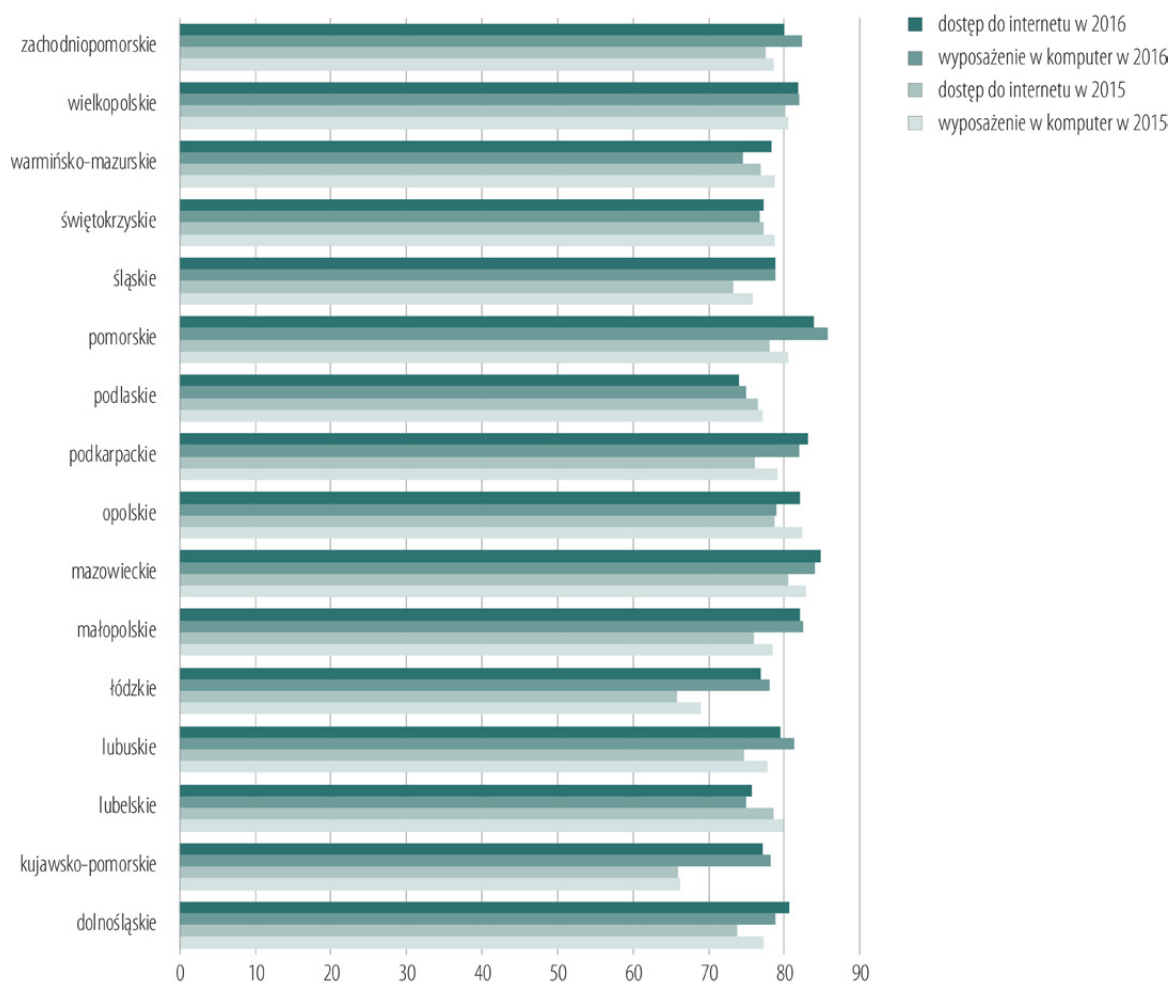
W podziale na województwa w 2016 roku najwięcej gospodarstw domowych mających w domu komputer, odnotowano w województwie pomorskim (85,7%), natomiast pod względem udziału osób korzystających z komputera oraz regularnych użytkowników przodowało województwo zachodniopomorskie (odpowiednio 82,3%, 74,6%). Najrzadziej w komputery wyposażone były gospodarstwa w województwie warmińsko-mazurskim (74,6%). Najniższy odsetek osób korzystających z komputera oraz regularnych użytkowników komputerów odnotowano natomiast w województwie świętokrzyskim (odpowiednio 73,9% i 62,6%). W Małopolsce odsetek gospodarstw domowych mających w domu komputer wyniósł 82,5%, odsetek korzystających z komputera 77%, a odsetek osób regularnie korzystających z komputera 70,2%.

Większość użytkowników Internetu najczęściej korzysta z dostępu do sieci w swoim domu. Odsetek tych osób w 2016 roku osiągnął 71,7% wszystkich osób w wieku 16–74 lata korzystających z Internetu. Drugim najczęściej wskazywanym miejscem korzystania z sieci było miejsce pracy (27,1%). Znacznie wzrósł odsetek osób korzystających z Internetu w miejscach publicznych, hotelach, na lotniskach, w kawiarenkach internetowych i w 2016 roku wyniósł on 22,2%.

Z innych ciekawych informacji wskazanych w opracowaniu GUS, w odniesieniu do danych ogólnopolskich, warto zaznaczyć, że w 2016 roku w Polsce najczęściej wykonywaną czynnością podczas użytkowania Internetu było czytanie, pobieranie czasopism on-line oraz korzystanie z poczty elektronicznej i wykonywało je odpowiednio 58,0% i 57,8% osób w wieku 16–74 lata. W 2016 roku ponad 12 mln osób w wieku 16–74 lata (41,9% populacji) dokonywało zakupów przez Internet (w ciągu ostatnich 12 miesięcy). W latach 2012–2016 systematycznie wzrastał odsetek osób zamawiających lub kupujących w sieci; w okresie tym zwiększył się on o 11,6 p.p.

W porównaniu z poprzednim rokiem największy wzrost udziału osób robiących zakupy przez Internet odnotowano w grupie wieku 35–44 lata (o 5,0 p.p.). Mężczyźni robią zakupy przez Internet częściej niż kobiety. Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia, największy udział kupujących w sieci w 2016 roku odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym (73,9%), a uwzględniając rodzaj aktywności zawodowej – w grupie pracujących na własny rachunek (61,3%). Największy odsetek osób zamawiających lub kupujących przez Internet towary lub usługi do użytku prywatnego odnotowano w województwach mazowieckim i śląskim (po 47,1%), a najmniejszy – w województwie świętokrzyskim (35,5%). W Małopolsce odsetek ten wyniósł 42,7%.

Wykres 155. Wyposażenie gospodarstw domowych w komputery oraz dostęp do Internetu w domu wg województw

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w opracowaniach *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2011–2015* oraz *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*.

Do łączenia się z Internetem poza domem i miejscem pracy respondenci częściej korzystali z telefonów komórkowych lub smartfonów (30,7%) niż z komputerów przenośnych, np. laptopów (16,1%) oraz tabletów (7,6%). W 2016 roku wśród wszystkich województw największy odsetek osób korzystających z urządzeń przenośnych do łączenia się z Internetem odnotowano w województwie mazowieckim (39,4%), śląskim (37,1%) oraz małopolskim (35,9%), najmniejszą zaś popularnością urządzenia te cieszyły się wśród użytkowników Internetu z województwa świętokrzyskiego (17,1%).

Poziom cyfrowych umiejętności informacyjnych jest mocno zróżnicowany w podziale na grupy wieku. W populacji osób w wieku 16–74 lata korzystających z Internetu, osoby o niskim poziomie ogólnych umiejętności cyfrowych stanowiły 27,9%, osoby charakteryzujące się ich podstawowym poziomem – 25,0%, a najmniejszą grupę stanowiły osoby z ponadpodstawowymi umiejętnościami cyfrowymi – 19,4%. Analiza prywatności i ochrony tożsamości osobistej w Internecie pokazała, że coraz więcej osób wie, że „ciasteczka” mogą być stosowane do śledzenia ruchów osoby w sieci. Prawie 15% osób w wieku 16–74 lata korzystało w 2016 roku z oprogramowania antyśpiegowskiego, które ogranicza możliwości śledzenia czynności wykonywanych w Internecie.

Przeprowadzone badania respondentów wskazały, że w 95,7% gospodarstw domowych opiekunowie kontrolują to, co dziecko robi w Internecie, siedząc przy nim lub będąc w pobliżu lub pytając, co robi. W blisko trzech czwartych gospodarstw opiekunowie ustalają dzieciom limit czasu korzystania z Internetu. Wśród gospodarstw domowych, w których rodzice kontrolowali dziecko, gdy korzystało ono z Internetu w domu, najczęściej sprawdzano, jakie strony dziecko odwiedzało lub jakie treści wyszukiwało (61,6%), najrzadziej natomiast – od kogo lub jakie wiadomości ma dziecko w swojej poczcie elektronicznej lub komunikatorze (25,3%). Te formy kontroli rodzicielskiej wskazał większy odsetek gospodarstw niż w 2013 roku. Mniejszy był natomiast udział gospodarstw domowych, w których rodzice oglądali treści umieszczone na profilu dziecka na portalu społecznościowym oraz sprawdzali znajomych lub osoby, które dziecko dodało do swojego profilu lub w komunikatorze. Z badania przeprowadzonego w 2016 roku wynika, że 9,1% gospodarstw domowych z dziećmi w wieku 5–15 lat wskazało, iż dzieci podczas korzystania z Internetu napotykały w Internecie treści, które je zaniepokoiły (o 1,0 p. proc. więcej niż w 2013 roku).

Warto także przytoczyć wyniki badania przeprowadzonego przez Fundację Dzieci Niczyje (obecnie Fundacja Dajmy Dzieciom Siłę) w 2015 roku, opublikowane w raporcie *Korzystanie z urządzeń mobilnych przez małe dzieci w Polsce. Wyniki badania ilościowego*. To, do jakich urządzeń elektronicznych mają dostęp dzieci, zależy przede wszystkim od tego, jakie urządzenia znajdują się w ich domach. Badanych rodziców zapytano o następujące rodzaje urządzeń: laptop lub komputer stacjonarny, telefon typu smartfon z możliwością połączenia z Internetem, konsola do gier, przenośna konsola do gier, tablet z możliwością połączenia z Internetem, przy czym w niniejszej analizie szczególnie skupiono się na urządzeniach mobilnych, tj. smartfonie, przenośnej konsoli do gier oraz tablecie.

Niemal wszyscy badani (99,8%) potwierdzili posiadanie przynajmniej jednego urządzenia elektronicznego, a 66% dysponuje trzema lub więcej rodzajami tych urządzeń. Odsetek rodziców posiadających urządzenia mobilne jest również bardzo wysoki – 94,7%. Zdecydowanie najbardziej powszechne są sprzęty elektroniczne o uniwersalnym przeznaczeniu, tj. laptop lub komputer stacjonarny (97%), smartfon (91%) oraz tablet (62%). Natomiast urządzenia o charakterze rozrywkowym, czyli konsola do gier lub przenośna konsola do gier są znacznie mniej popularne, posiada je odpowiednio: 33% i 10% badanych. Rodziców zapytano nie tylko o sprzęt obecny w domu, ale również o ten należący do dzieci. Co czwarty respondent (26%) stwierdził, że jego dziecko w wieku do 6,5 lat posiada własne urządzenie mobilne. Przy czym udział ten wahał się między 13% a 39% w zależności od wieku dziecka. Im starsze były dzieci, tym większy był udział tych, które posiadają tego typu sprzęt na własność. Kolejne dane wskazują, że 64% dzieci w wieku od 6 miesięcy do 6,5 lat korzysta z urządzeń mobilnych – w tym 25% codziennie, 79% dzieci ogląda filmy, a 62% gra na smartfonie lub tablecie, 63% dzieci zdarzyło się bawić smartfonem lub tabletem bez konkretnego celu, 69% rodziców udostępniło dzieciom urządzenia mobilne, kiedy muszą zająć się własnymi sprawami; 49% rodziców stosuje to jako rodzaj nagrody dla dziecka.

E-administracja w Małopolsce

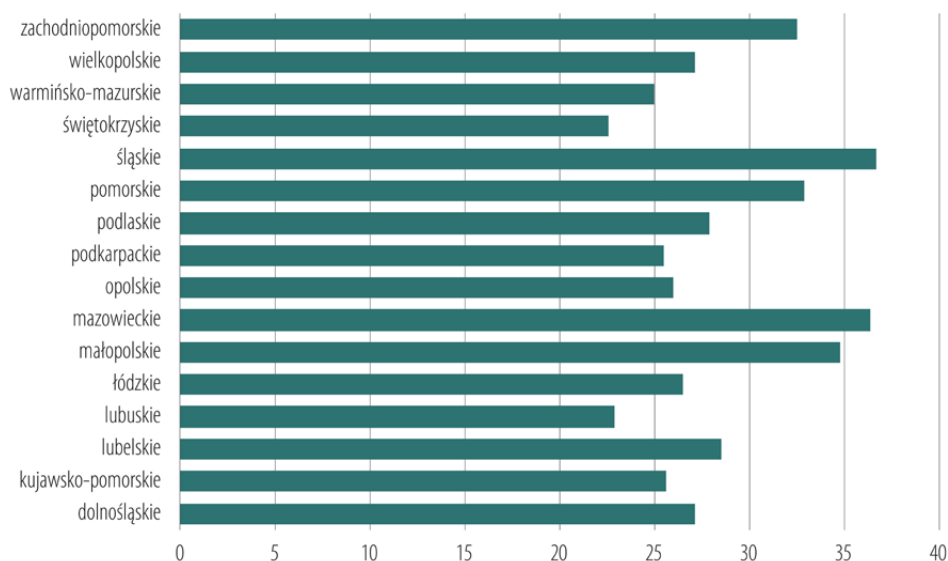
Podając za opracowaniem Głównego Urzędu Statystycznego *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*, spośród usług, jakie oferuje Internet, e-administracja należy do tych, z których przedsiębiorcy korzystają coraz chętniej. Możliwość wypełnienia i wysyłania dokumentów on-line pozwala zaoszczędzić czas, a zamieszczanie informacji na stronach administracji publicznej ułatwia śledzenie zmian w przepisach. W Małopolsce 92,9% przedsiębiorstw korzystało w 2015 roku z e-administracji. Najwięcej, bo 95,3% przedsiębiorstw skorzystało z tych usług w województwie podlaskim.

Osoby korzystające z usług administracji publicznej przez Internet w ciągu ostatnich 12 miesięcy stanowiły w 2016 roku ponad 30% populacji osób w wieku 16–74 lata i w porównaniu z poprzednim rokiem było to o 3,6 p.p. więcej. Najczęstszą formą korzystania z e-administracji było wyszukiwanie informacji na stronach administracji publicznej. W dalszej kolejności znalazło się pobieranie i wysyłanie wypełnionych formularzy urzędowych. Najczęściej z e-administracji korzystali mieszkańcy województwa śląskiego (36,7%), mazowieckiego (36,4%) oraz małopolskiego (34,8%), a najrzadziej – województwa świętokrzyskiego (22,6%).

więcej informacji

Więcej informacji o raporcie *Korzystanie z urządzeń mobilnych przez małe dzieci w Polsce. Wyniki badania ilościowego* wydanym przez Fundację Dzieci Niczyje (obecnie Fundacja Dajmy Dzieciom Siłę) na stronie http://fdds.pl/wp-content/uploads/2016/05/Bak_Korzystanie_z_urzadzen_mobilnych_raport.pdf

Wykres 156. Osoby korzystające a e-administracji publicznej w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w opracowaniach *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2011–2015* oraz *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016*.

Pojęcie korzystania z usług e-administracji obejmuje m.in. korzystanie ze stron internetowych dotyczących obowiązków obywatelskich (np. składania deklaracji podatkowych, zmiany miejsca zameldowania), praw (np. pomocy społecznej), oficjalnych dokumentów (np. dowodów osobistych, aktów urodzenia), publicznych usług edukacyjnych (np. bibliotek, informacji i rekrutacji do szkół lub uniwersytetów), publicznych usług zdrowotnych (np. szpitali); z wyłączeniem ręcznie pisanych e-maili.

Dostęp do Internetu

Według *Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2016 roku*, opracowanego przez Urząd Komunikacji Elektronicznej, w Polsce w 2016 roku było blisko 14,5 mln użytkowników Internetu. Ponadto, w 2016 roku po raz pierwszy liczba użytkowników Internetu mobilnego była wyższa niż grono internautów łączących się z siecią za pomocą dostępu w stałej lokalizacji. Z technologii ruchomej korzystało w sumie 7,4 mln osób. Ponad 51% użytkowników łączyło się z Internetem za pośrednictwem modemów 2G/3G/4G. Drugą najpopularniejszą technologią dostępu były łącza TVK (około 19%), a trzecią xDSL (około 17%). Nasycenie usługami dostępu do Internetu w Polsce w przeliczeniu na gospodarstwa domowe wyniosło w 2016 roku ponad 106%. Był to wynik o około 5 p.p. wyższy niż w roku ubiegłym. Największe, 32-proc. udziały w rynku pod względem liczby użytkowników w 2016 roku miała firma Orange. Na drugim miejscu uplasował się Polkomtel, który zgromadził około 9% abonentów. Kolejni operatorzy to UPC (7,7), P4 (7,2) i T-Mobile (6,9) i pozostali. Systematycznie rośnie liczba łączy szybkich i superszybkich, przy jednoczesnym znaczącym spadku udziału łączy o najniższych przepływnościach. W 2016 roku aż o 63% wzrosła liczba łączy o szybkości ponad 100 Mb/s. Znacząco zmniejszyła się natomiast liczba użytkowników Internetu stacjonarnego o prędkości poniżej 2 Mb/s. Spadek w tym zakresie wyniósł blisko 42%. Użytkownicy takich łączy stanowili mniej niż 2% wszystkich internautów. Średnio co trzeci Europejczyk w 2016 roku korzystał z Internetu stacjonarnego. Usługa ta jest najpopularniejsza w Holandii, gdzie blisko 44% mieszkańców korzystało z dostępu do sieci w stałej lokalizacji. W Polsce penetracja tymi usługami była w 2016 roku o 14 p.p. niższa niż średnia europejska. Polska znalazła się w gronie sześciu krajów, w których penetracja usługami mobilnego dostępu do sieci przekroczyła 100%. Najwyższy poziom nasycenia w tym zakresie osiągnęła Finlandia, gdzie wskaźnik ten wyniósł ponad 147%. Polska uzyskała wynik o blisko 31 p.p. wyższy niż średnia europejska. Penetracja w naszym kraju kształtowała się na poziomie około 115%. Jedną z możliwych form mobilnego dostępu do Internetu są tzw. hotspoty, czyli otwarte punkty dostępu, umożliwiające połączenie z Internetem (najczęściej bezprzewodowe). Według Urzędu Komunikacji Elektronicznej liczba samorządowych hotspotów zainstalowanych w miejscach publicznych w Polsce wyniosła 4 468

więcej informacji

Więcej informacji o *Raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2016 roku* wydanym przez Urząd Komunikacji Elektronicznej na stronie https://www.uke.gov.pl/files/?id_plik=27751

(według stanu w dniu 10.10.2016 roku), czyli o ponad 777 więcej niż w październiku 2015 roku. Dostępność tych punktów w poszczególnych województwach jest zróżnicowana. W 2016 roku najwięcej samorządowych hotspotów w miejscach publicznych działało w województwie lubelskim – 1 033, najmniej natomiast w województwie lubuskim – zaledwie 34. W ciągu roku najwięcej otwartych punktów dostępu przybyło w województwie dolnośląskim. W Małopolsce funkcjonowało 138 otwartych punktów dostępu.

3. Łączność telefoniczna

Systematycznie od wielu lat spada popularność, a wraz z nią liczba użytkowników telefonii stacjonarnej na rzecz mobilnej. I jest to zjawisko obserwowane nie tylko w Polsce, ale i w Europie. Rozwija się natomiast telefonia komórkowa, przynosząc z każdym rokiem nowe możliwości użytkowania telefonów.

Telefonia stacjonarna

Urząd Komunikacji Elektronicznej w raporcie za 2016 rok potwierdził trwałość tendencji spadkowej usług telefonii stacjonarnej. Liczba abonentów telefonii stacjonarnej stale maleje i w 2016 roku rynek telefonii stacjonarnej odnotował spadek, zarówno pod względem liczby abonentów, jak i przychodów. W 2016 roku korzystało z takich usług 5,2 mln użytkowników, co oznacza spadek o 8,2% w porównaniu do 2015 roku. Na przestrzeni ostatnich 2 lat liczba użytkowników telefonii stacjonarnej zmniejszyła się o około 1 mln. Spadkowa tendencja widoczna była również w odniesieniu do czasu trwania połączeń wykonywanych za pomocą telefonów stacjonarnych. Liczba użytkowników usługi VoIP, świadczonej w ramach własnej sieci operatorów, wyniosła w 2016 roku 1,05 mln, a więc o 6,1% więcej niż przed rokiem. W tym samym okresie liczba użytkowników korzystających z usługi opartej na sieci innego operatora zmalała o 24,1% z 540 tys. do 410 tys. Zarówno w przypadku usług świadczonych we własnej sieci, jak i usług wykorzystujących sieć obcą, zmniejszył się czas trwania połączeń. W 2016 roku największe udziały w rynku pod względem liczby klientów miał Orange. Kształtowały się one na poziomie około 55% i były nieznacznie (o 0,4 p.p.) niższe niż w 2015 roku. Na drugim miejscu uplasowała się UPC (12,1%) a na trzecim Netia (9,1%). W Małopolsce liczba abonentów telefonii stacjonarnej spadła na koniec 2015 roku do poziomu 474,4 tys., podczas gdy, dla porównania, w 2014 roku było ich 506,2 tys. a w 2005 roku 729,8 tys.

Telefonia komórkowa

Według danych UKE zamieszczonych w *Raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2016 roku* wynika, że usługi telefonii ruchomej w Polsce w 2016 roku świadczone były przez 29 operatorów, z czego 5 posiadało własną infrastrukturę (operatorzy MNO), a 24 korzystało z sieci wybranego partnera technologicznego (operatorzy MVNO). Względem 2015 roku liczba operatorów wzrosła o 4 podmioty.

Na koniec 2016 roku operatorzy odnotowali 55,5 mln kart SIM, co przełożyło się na nasycenie usługą na poziomie 144,2%, niższym o 2% względem końca 2015 roku. Za malejący wskaźnik nasycenia usługą telefonii mobilnej odpowiedzialne są przepisy wprowadzające obowiązek rejestracji kart prepaid. Operatorzy w swoich bazach odnotowali również 2,5 mln kart M2M Mobile to Mobile), co stanowiło 4,4% łącznej liczby kart SIM. W stosunku do poprzedniego roku liczba kart M2M wzrosła o 671 tys.

Pozycję lidera pod względem liczby abonentów utrzymał Orange, z udziałem na poziomie 28,2%. Drugie miejsce w zestawieniu przypadło P4, który osiągnął 27,1% łącznej liczby kart SIM. Na koniec 2016 roku, udział Polkomtela wyniósł 22,1%, a T-Mobile posiadał 18,6% udziałów w łącznej liczbie kart SIM. Udział pozostałych operatorów wzrósł na przestrzeni ostatniego roku o 0,9 pkt. proc. – z 3,2% na koniec 2015 roku do 4,1% w 2016 roku. Wiadomości SMS cieszyły się mniejszą niż przed rokiem popularnością. Klienci wysłali 50,2 mld wiadomości, czyli o 3,3% mniej niż przed rokiem. Wysyłanie wiadomości MMS corocznie zyskuje na popularności, głównie ze względu na częste wliczanie ich do pakietu usług nielimitowanych w ramach stałej miesięcznej opłaty. W 2016 roku abonenci wysłali 1,039 mld wiadomości i było to o 40,6% więcej niż rok wcześniej.

Usługą, która rozwija się najdynamiczniej, jest transmisja danych w sieciach mobilnych. Coraz większe pakiety danych oferowane przez operatorów, a także polepszający się zasięg sieci o najszybszych przepływnościach, pozwala odnotować coroczne wzrosty w wykorzystaniu usługi. W 2016 roku klienci przetransferowali 12 092,83 petabajta danych, co oznacza, że na każdego mieszkańca Polski przypadło średnio 33,8 GB danych rocznie, wobec 14,5 GB rok wcześniej.

W Małopolsce liczba użytkowników telefonów komórkowych nieco się zmniejszyła, osiągając według danych Urzędu Statystycznego w Krakowie na koniec 2015 roku 93,3%. Dla porównania rok wcześniej było to 93,5%, a w 2005 roku 67,2%.

W raporcie Urzędu Komunikacji Elektronicznej pn. *Nasylenie usługami M2M oraz sposób ich wykorzystania w Polsce* z 2016 roku potwierdzono tendencję wzrostu liczby kart SIM działających w ramach modelu M2M. Pomiędzy końcem 2013 roku a pierwszą połową 2016 roku odnotowano 45% wzrost z poziomu 1,54 mln do 2,23 mln. Definicja ze strony Orange Polska (<http://www.orange.pl/kid,4003317950,id,4003995565,title,czym-jest-M2M,helparticle.html>) określa Machine to Machine jako zdolność maszyn, urządzeń i obiektów do komunikowania się z ludźmi i ze sobą nawzajem on-line w celu usprawnienia procesów zarządzania zasobami. Taka komunikacja może odbywać się bezprzewodowo lub przewodowo, jednak M2M jest zwykle utożsamiane z transmisją danych w sieciach GSM. Najistotniejszymi kategoriami usług dla poszczególnych operatorów z punktu widzenia liczby kart SIM typu M2M były transport, ochrona i monitoring zapasów, tzw. inteligentny dom oraz monitorowanie zużycia mediów. Generowany w ramach M2M ruch był niewielki – 0,02% w przypadku transmisji danych i 0,26% w przypadku wiadomości. Globalny trend wskazuje, że usługi M2M będą się dynamicznie rozwijać. Wśród porównanych państw największą liczbę kart SIM M2M odnotowano w Chinach – było to 65,15 mln kart. Kolejnym krajem pod względem tego wskaźnika były Stany Zjednoczone z wynikiem 45,24 mln kart. Spośród państw europejskich najwięcej kart SIM M2M odnotowano we Francji i było to 10,54 mln kart SIM na koniec 2015 roku. Na dziewiątym miejscu zestawienia znalazła się Polska.

— więcej informacji

Więcej informacji o raporcie Urzędu Komunikacji Elektronicznej *Nasylenie usługami M2M oraz sposób ich wykorzystania w Polsce* można znaleźć na stronie https://www.uke.gov.pl/files/?id_plik=24713

4. Trendy w obszarze ICT

Według Urzędu Komunikacji Elektronicznej i *Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2016 roku* najważniejszym trendem w nadchodzących latach będzie konwergencja i wzajemne przenikanie się różnych segmentów rynku. Wpływ na rynek będzie miało również wprowadzenie w najbliższych latach sieci komórkowych piątej generacji (5G), co oznacza wysoki stopień przepływu, niskie opóźnienia i powszechny zasięg. Plany Komisji Europejskiej zakładają do 2020 roku pokrycie zasięgiem sieci 5G jednego miasta w każdym państwie członkowskim Unii Europejskiej. Do 2025 roku w zasięgu mają być już nie tylko wszystkie tereny miejskie, ale też główne szlaki transportowe. W raporcie Ministerstwa Rozwoju pn. *Perspektywy rozwoju polskiej branży ICT do roku 2025* wskazano segmenty, które w najbliższych latach mają najwyższą prognozowaną dynamikę wzrostu i w których Polska ma szanse osiągnąć specjalizację. Są wśród nich: produkcja samochodów hybrydowych oraz inteligentny transport, branża gier, Internet rzeczy oraz telemedycyna i sprzęt medyczny. Wśród kluczowych trendów w sektorze ICT wymienia się technologie w chmurze, Big Data, Internet rzeczy oraz cyberbezpieczeństwo. Zgodnie z definicjami, opisanymi w wyżej wymienionym opracowaniu, *cloud computing* (chmura) to model przetwarzania danych oparty na użytkowaniu usług dostarczanych przez usługodawcę za pomocą Internetu. Eliminuje konieczność zakupu licencji oprogramowania, serwerów czy ponoszenia kosztów administracji urządzeń. W tym modelu konsument płaci za użytkowanie usługi. Oszczędności z wdrożenia rozwiązań w chmurze szacowane są na 10–20% kosztów całego IT. Big Data to określenie stosowane dla takich zbiorów danych, które jednocześnie charakteryzują się dużą objętością, różnorodnością, złożonością, jak również wymagają zastosowania innowacyjnych technologii, narzędzi i metod informatycznych w celu wydobycia z nich nowej i użytecznej wiedzy. Kluczowym obszarem Big Data jest analityka, która pozwala na interpretację danych. Szacuje się, że rynki związane z analizą danych będą w najbliższych latach rosły w tempie 20–40% rocznie. Przez Internet rzeczy (ang. *Internet of Things*, IoT) rozumie się koncepcję, w której każde urządzenie będzie podłączone do Internetu, co umożliwi gromadzenie i przetwarzanie danych z tego urządzenia. Równocześnie coraz większa liczba urządzeń podłączonych do sieci rodzi obawy o bezpieczeństwo danych i bezpieczeństwo użytkownika. Głównymi gałęziami w zakresie bezpieczeństwa w sieci są bezpieczeństwo danych w chmurze, bezpieczeństwo urządzeń mobilnych oraz analityka bezpieczeństwa. Tempo wzrostu rynku szacowane jest na około 10% rocznie w najbliższych latach.

— więcej informacji

Więcej informacji o raporcie Ministerstwa Rozwoju pn. *Perspektywy rozwoju polskiej branży ICT do roku 2025* można znaleźć na stronie <https://www.mr.gov.pl/media/32965/RaportICT.pdf>

ANEKS

Tabela I. Pozycja Małopolski na tle kraju i innych województw

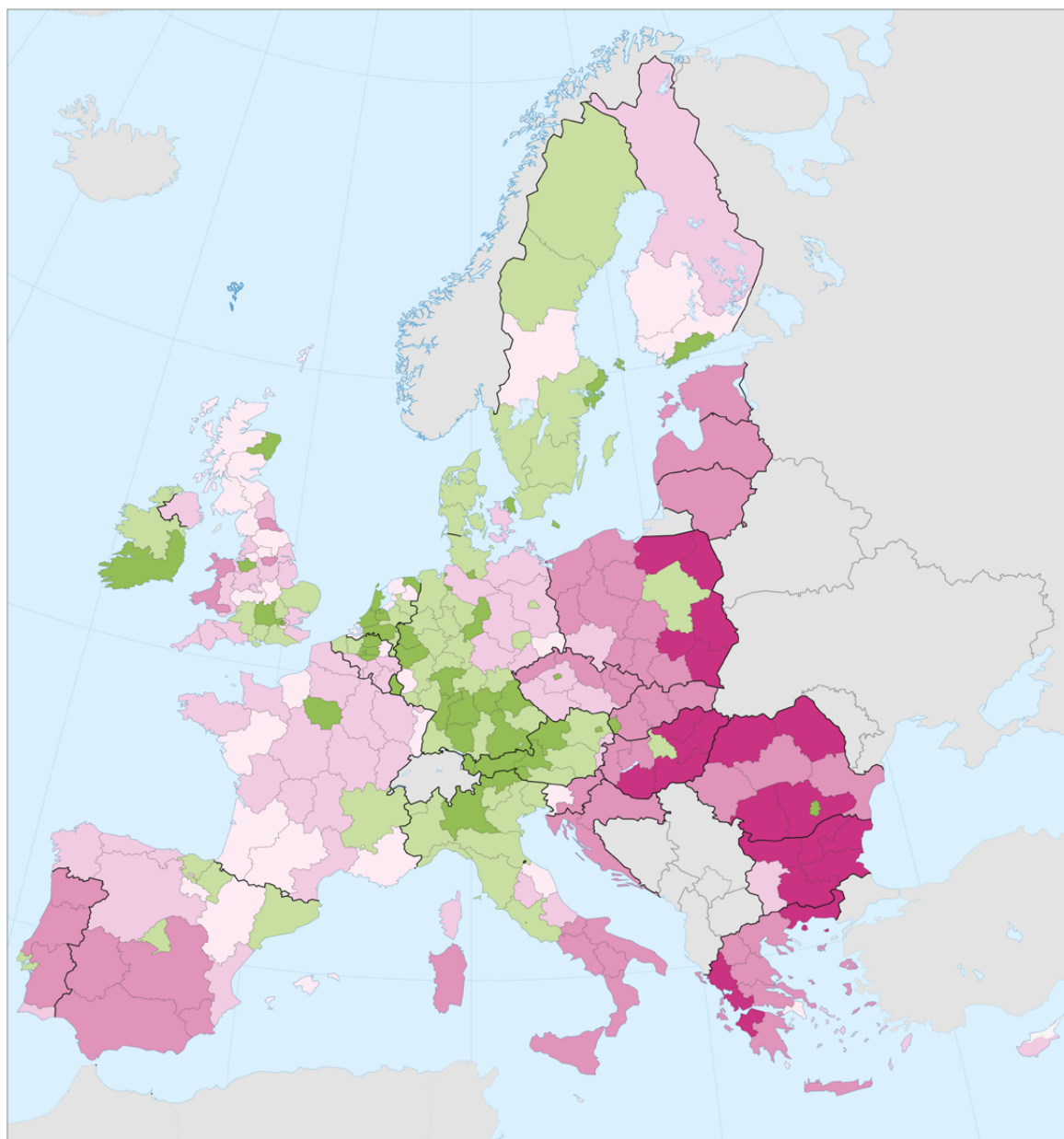
	Województwa										Lokata				
	Polska	małopolskie	wielkopolskie	dolnośląskie	pomorskie	2006	2008	2010	2012	2014	2015	2016			
Ludność w tys.	38 433	3 382	3 482	2 904	2 316	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.			
Gęstość zaludnienia na km ²	123	223	117	146	126	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.			
Wskaźnik urbanizacji	60,2	48,4	54,7	69	64,2	13.	13.	13.	13.	13.	13.	13.			
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	-0,2	1,7	1,7	-1,1	2	5.	4.	3.	3.	3.	2ex.	2ex.			
Saldo migracji wew. i zagr. na pobyt stały na 1000 mieszkańców	0	1,1	0,3	1	1,5	2.	1.	2.	2.	2ex	3.	3			
Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	8,3	6,7	5	7,3	10,4	1.	4.	4.	4.	4.	3ex.	3			
Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 1 ofertę pracy (stan w grudniu 2016 r.)	21	20	13	13	14	1.	6.	7.	5.	10.	10.	7.			
Przemysł															
> Produkcja sprzedana w mln zł	1 236 375,4	84 003,8	153 048,9	112 104,7	78 836,6	5.	5.	6.	6.	6.	5.	5.			
> Dynamika produkcji	103,2	102,3	107,9	100,1	105,2	7.	4.	2.	6.	15.	12.	11.			
> Dynamika przeciętnego zatrudnienia	102,2	102,7	104,7	101,5	104,4	11.	6.	4ex	8ex	9.	2ex	8ex.			
Budownictwo															
> Produkcja sprzedana w mln zł	171 042,0	13 820,1	17 345,2	11 057,3	10 612,3	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.			
> Dynamika produkcji	94,0	88,4	91,1	94,0	93,3	9.	3.	1.	13.	8.	9.	9.			
> Dynamika przeciętnego zatrudnienia	99,3	100,7	100,1	96,4	105,3	14ex.	6.	5.	12.	5.	4.	5.			
Mieszkania oddane do użytku	162 727	17 473	16 484	16 518	13 091	2.	4.	4.	3.	2.	3.	2.			
Przeciętna pow. użytkowa mieszkań na 1 osobę	27,4	26,9	27,8	28,7	26,4	9.	9ex	9.	10.	8.	9.	9.			
Łóżka w szpitalach na 10 tys. mieszkańców	48,55	44,11	44,3	51,31	39,38	12.	12.	12.	14.	14.	14.	14.			

Wyszczególnienie	Województwa										Lokata					
	Polska	małopolskie		wielkopolskie		dolnośląskie		pomorskie		2006	2008	2010	2012	2014	2015	2016
		371 107	414 798	414 798	361 307	286 844	5.	4.	4.							
Podmioty gospodarki narodowej w systemie REGON	4 237 691	371 107	414 798	361 307	286 844	5.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	
> w tym spółki prawa handlowego	501 056	40 150	49 251	41 099	32 610	6.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	
> z tego z udziałem kapitału zagranicznego	91 125	5 906	7 364	8 046	4 915	7.	7.	7.	7.	7.	7.	7.	7.	7.	7.	
Powierzchnia użytków rolnych w tys. ha	14 375,9	544,8	1 698,1	901,3	724,3	12.	12.	12.	12.	12.	12.	12.	12.	12.	12.	
Plony zbóż podstawowych z 1 ha w dt	40,3	40	44	51,8	39,4	11.	14.	14.	14.	14.	14.	10.	12.	11.	9.	
Plony ziemniaków z 1 ha w dt	287	236	294	275	304	11.	16.	16.	15.	15.	16.	12.	14.	8.	15.	
Bydło na 100 ha w szt.	41,3	33,3	58,7	11,4	28,4	7.	8ex.	8.	8.	8.	8.	8.	9.	9.	9.	
Trzoda chlewna na 100 ha w szt.	75,6	32,8	226	21,8	104	12.	11.	11.	11.	11.	11.	11.	12.	12.	13.	
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych	723 997	95 541	42 903	65 896	110 571	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	
Dochody budżetów gmin w mln zł	101 794,8	9 314,3	10 725,7	7 878,0	6 428,5	4.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatów w mln zł	98 368,4	7 711,1	6 967,6	7 372,5	6 413,9	4.	3.	3.	3.	3.	3.	4.	3.	3.	3.	
Dochody budżetów województw w mln zł	13 505,6	1 068,3	1 087,9	1 129,2	729,3	5.	4.	4.	4.	4.	3.	4.	6.	6.	5.	
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w mln zł*	18 060,7	2 118,6	1 315,1	1 282,0	1 156,1	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	bd	
Produkt krajowy brutto w mln zł*	1 799 321	142 109	176 440	151 668	103 608	6.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	
na 1 mieszkańca w zł*	46 790	42 160	50 790	52 203	44 955	9.	8.	8.	8.	8.	8.	8.	7.	6.	6.	

* dane za 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa I. PKB na mieszkańca w 2015 roku

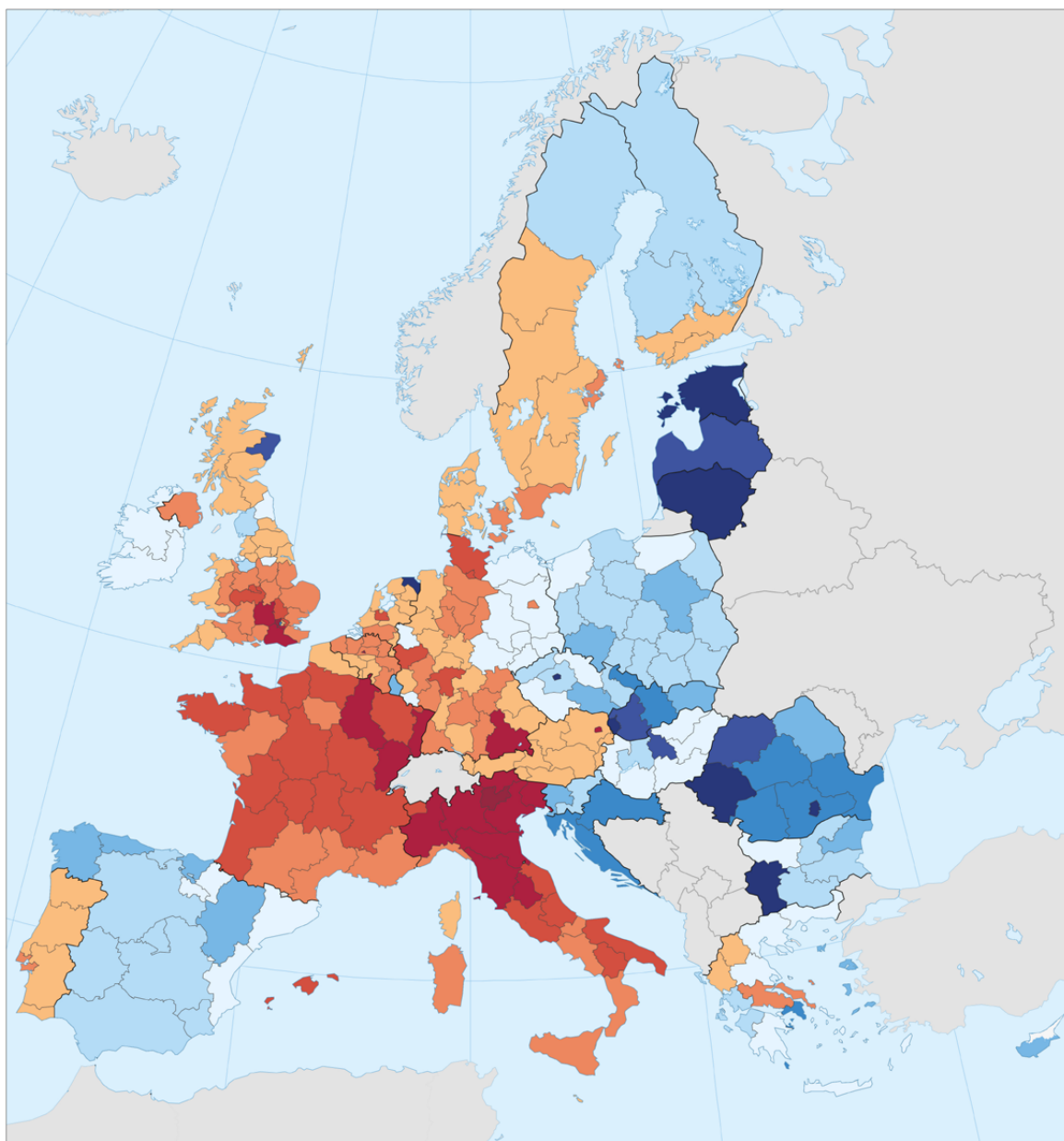
PPS

- <50
- 50 – 75
- 75 – 90
- 90 – 100
- 100 – 125
- >= 125

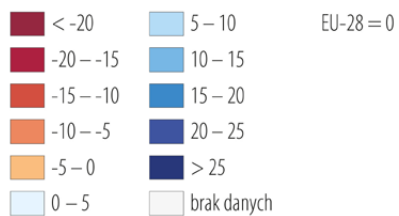
EU-28 = 100

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa II. Zmiana wskaźnika PKB na mieszkańca w latach 2000–2008

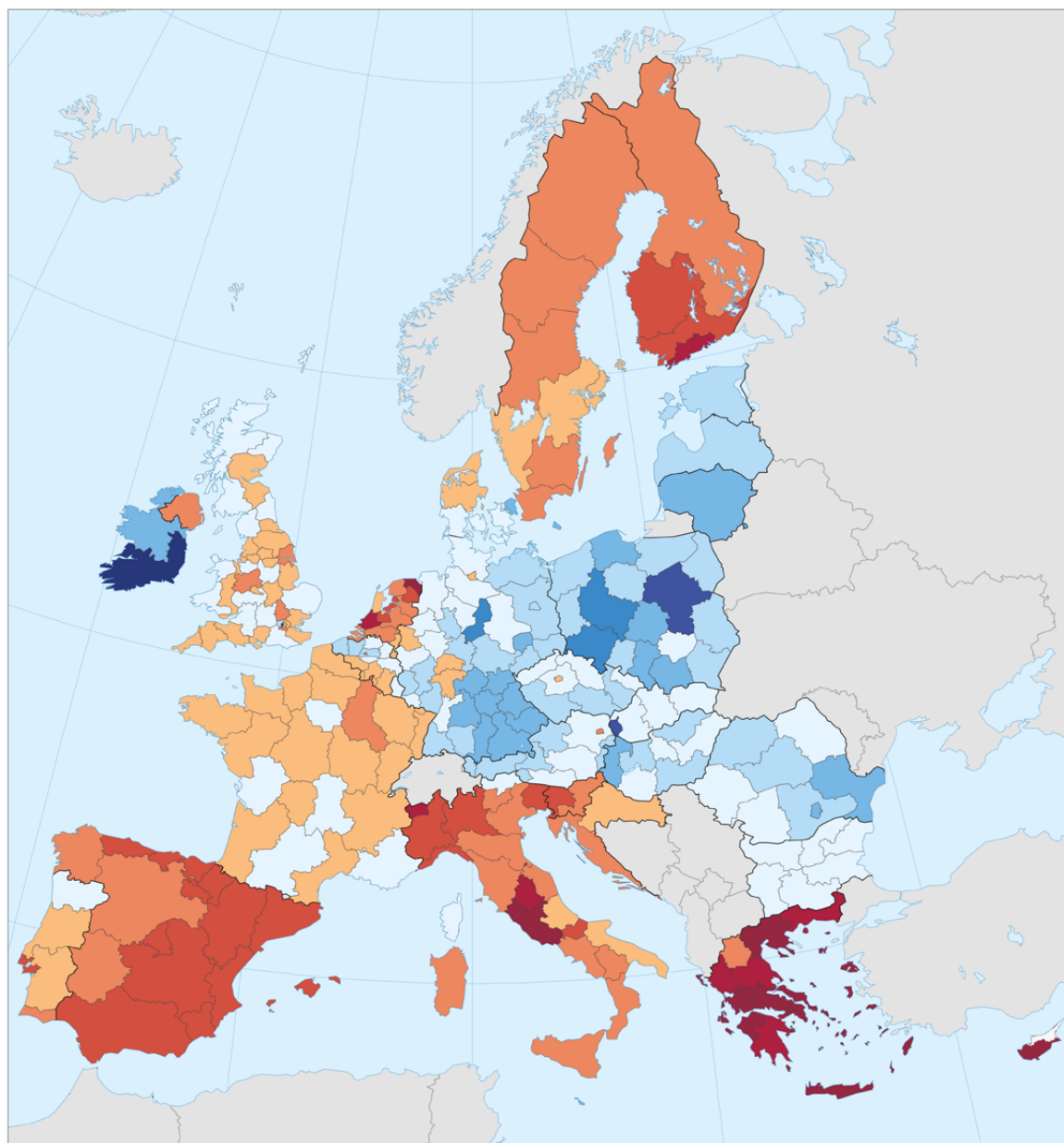

Różnica w punktach procentowych

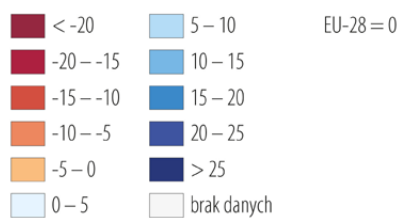

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa III. Zmiana wskaźnika PKB na mieszkańca w latach 2008–2015

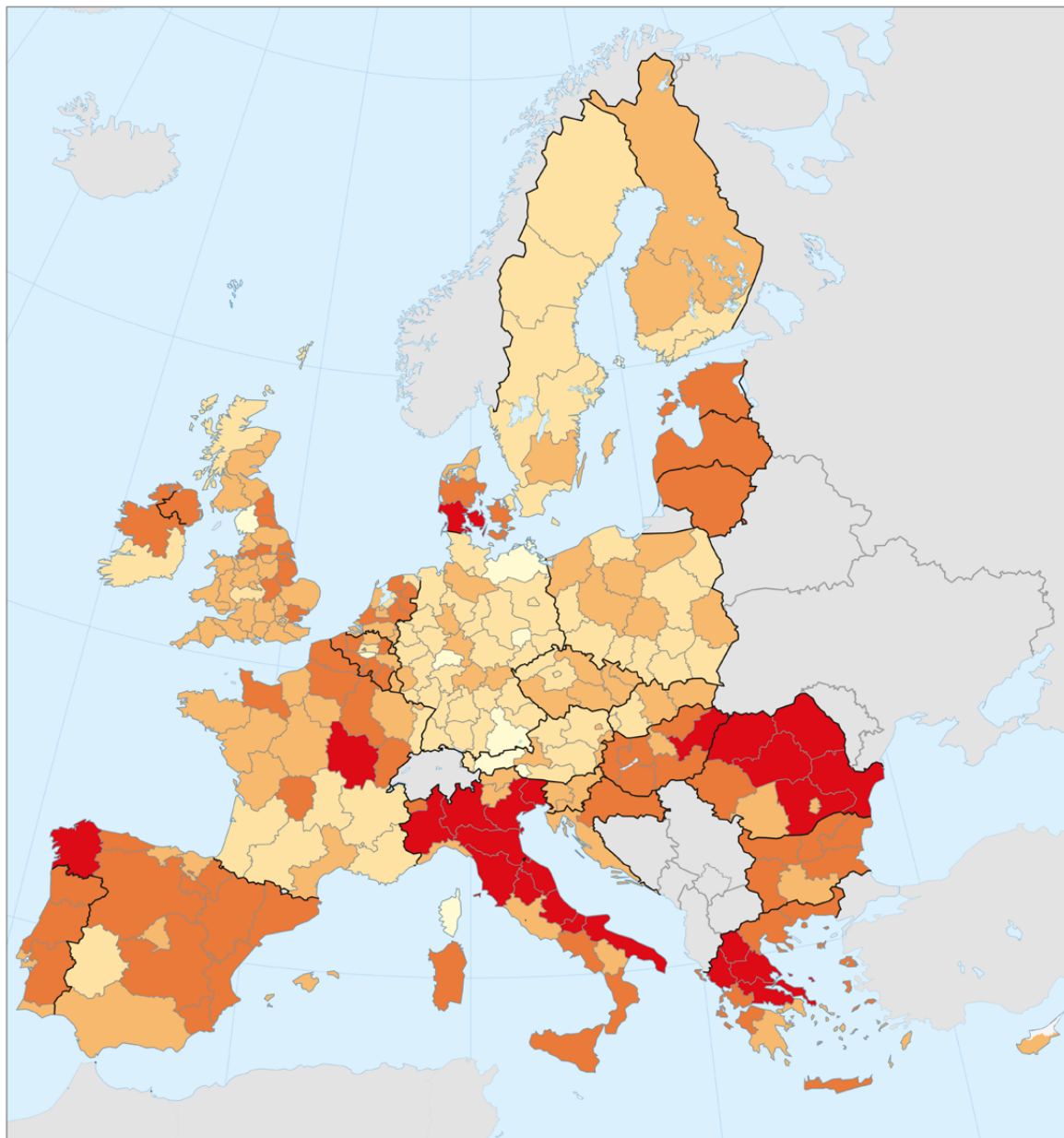

Różnica w punktach procentowych

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Mapa IV. Czynniki ryzyka związane z globalizacją i zmianami technologicznymi

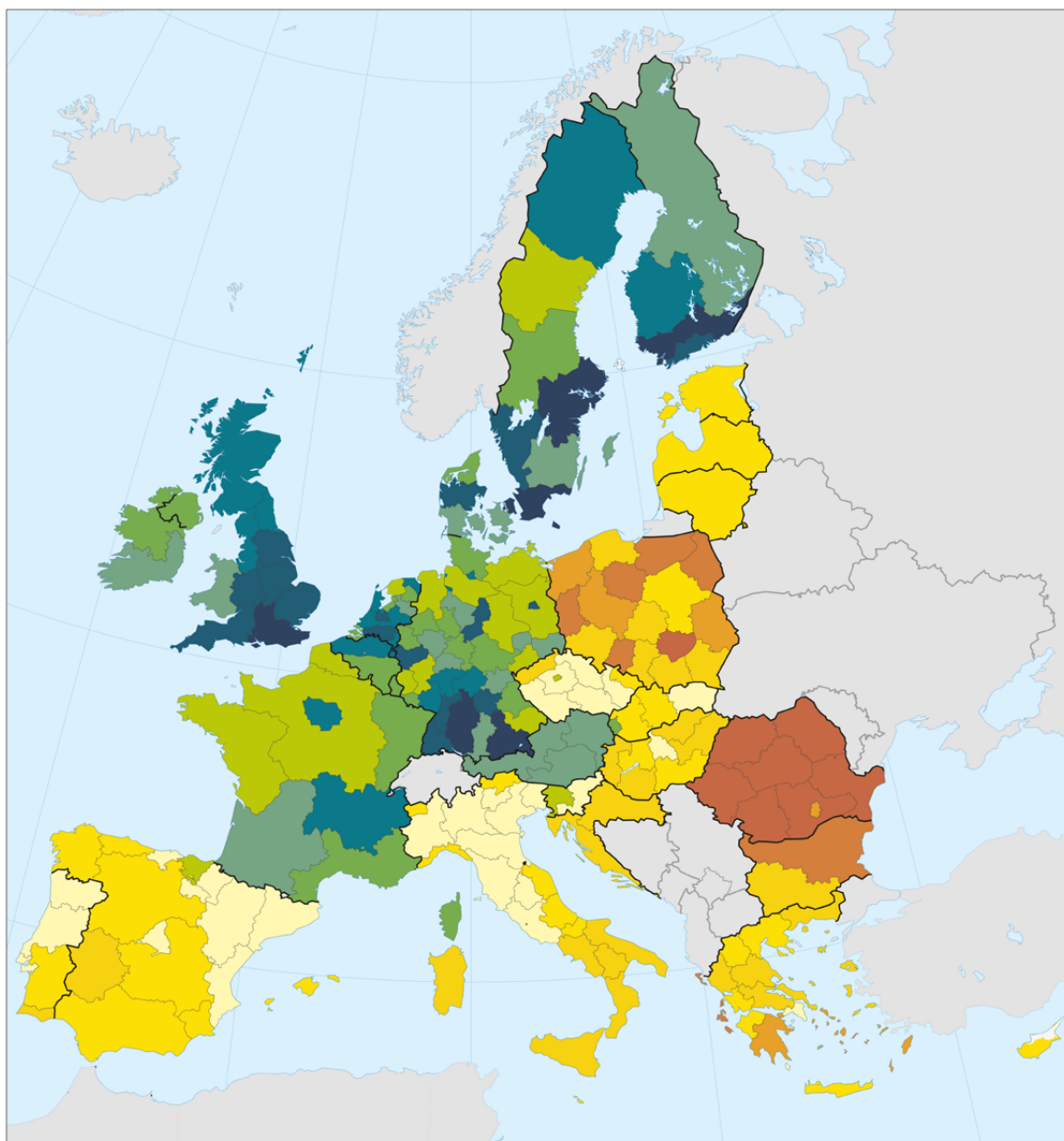
Liczba czynników ryzyka z 4 (patrz ramka)

– wzrost zatrudnienia w przemyśle pomiędzy rokiem 2000 a 2014;
 – udział zatrudnienia w przemyśle niskich technologii w 2016 r.;
 – udział ludności w wieku 25–64 z niskim poziomem wykształcenia w 2016 r.;
 – spadek zatrudnienia w przemyśle w latach 2003–2014.
 Czynniki ryzyka zdefiniowany został jako wartość ujemna dla pierwszego wskaźnika oraz jako wartość powyżej średniej regionów UE dla kolejnych wskaźników.

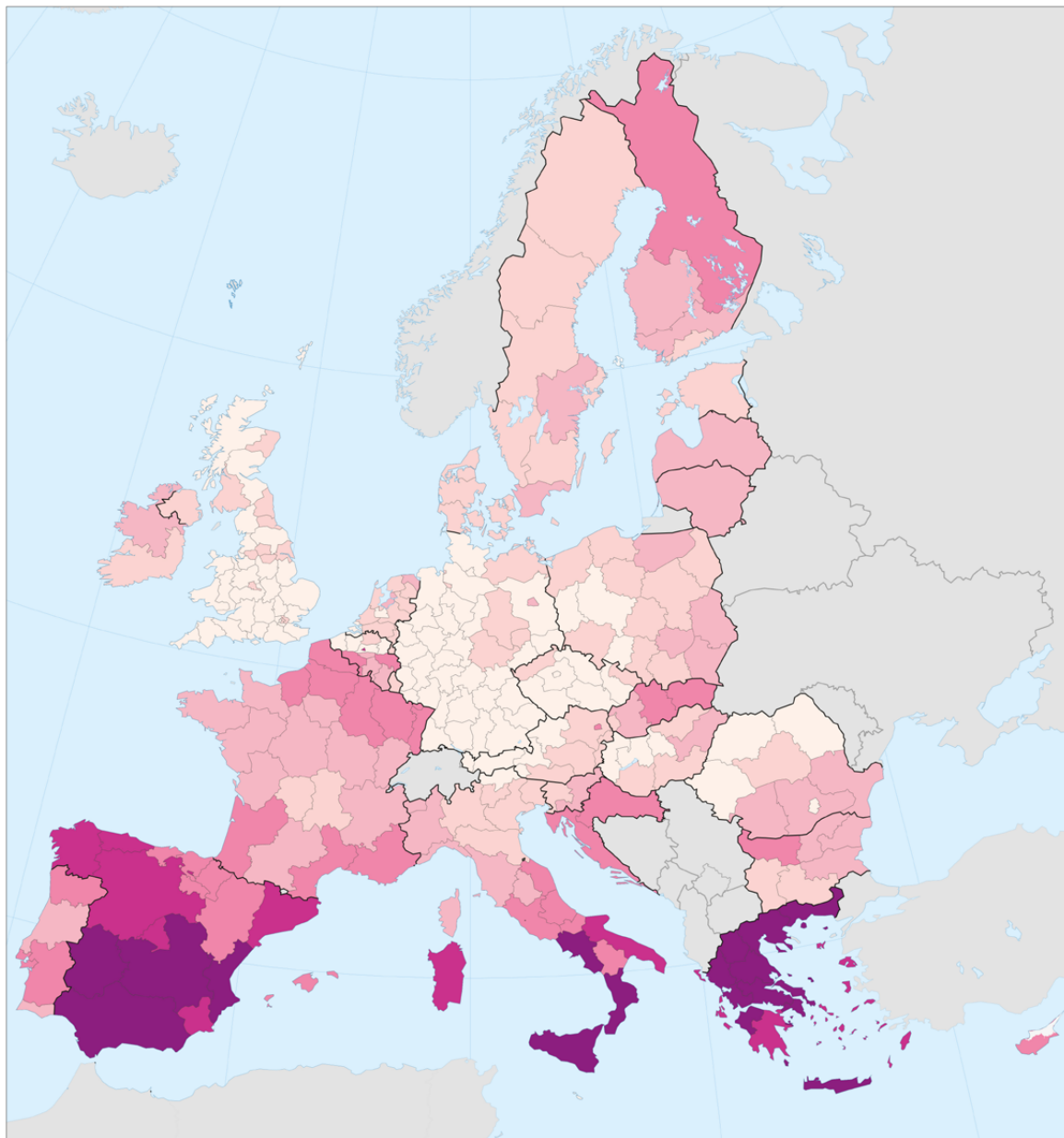
Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Mapa V. Regionalne osiągnięcia w zakresie innowacji w 2017 roku

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa VI. Stopa bezrobocia w 2016 roku

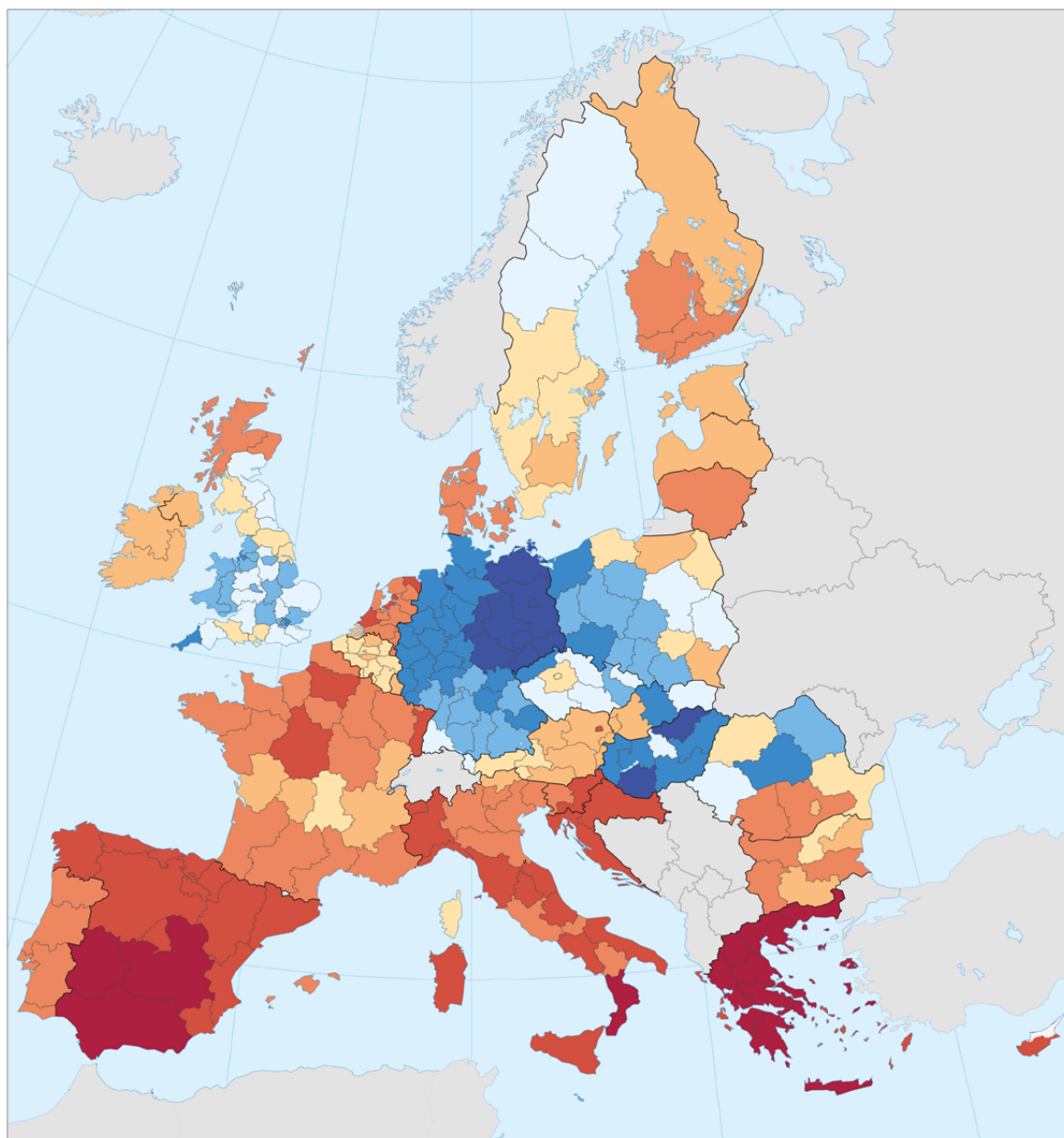
%

- < 5
- 5 – 7,5
- 7,5 – 10
- 10 – 15
- 15 – 20
- > 20

EU-28 = 8,6

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa VII. Zmiana stopy bezrobocia w latach 2008–2016

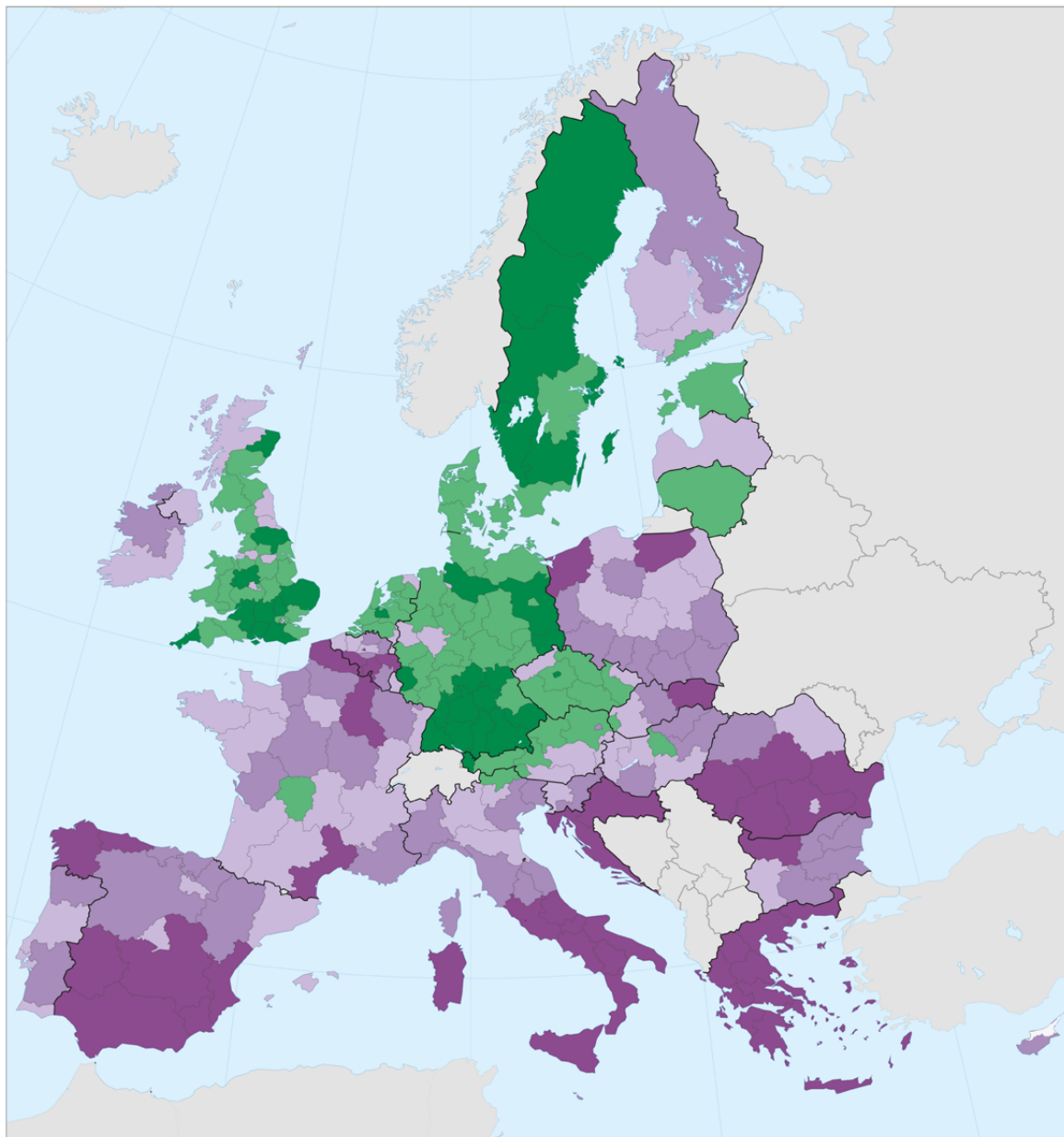

Zmiana w punktach procentowych

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Mapa VIII. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 w 2016 roku

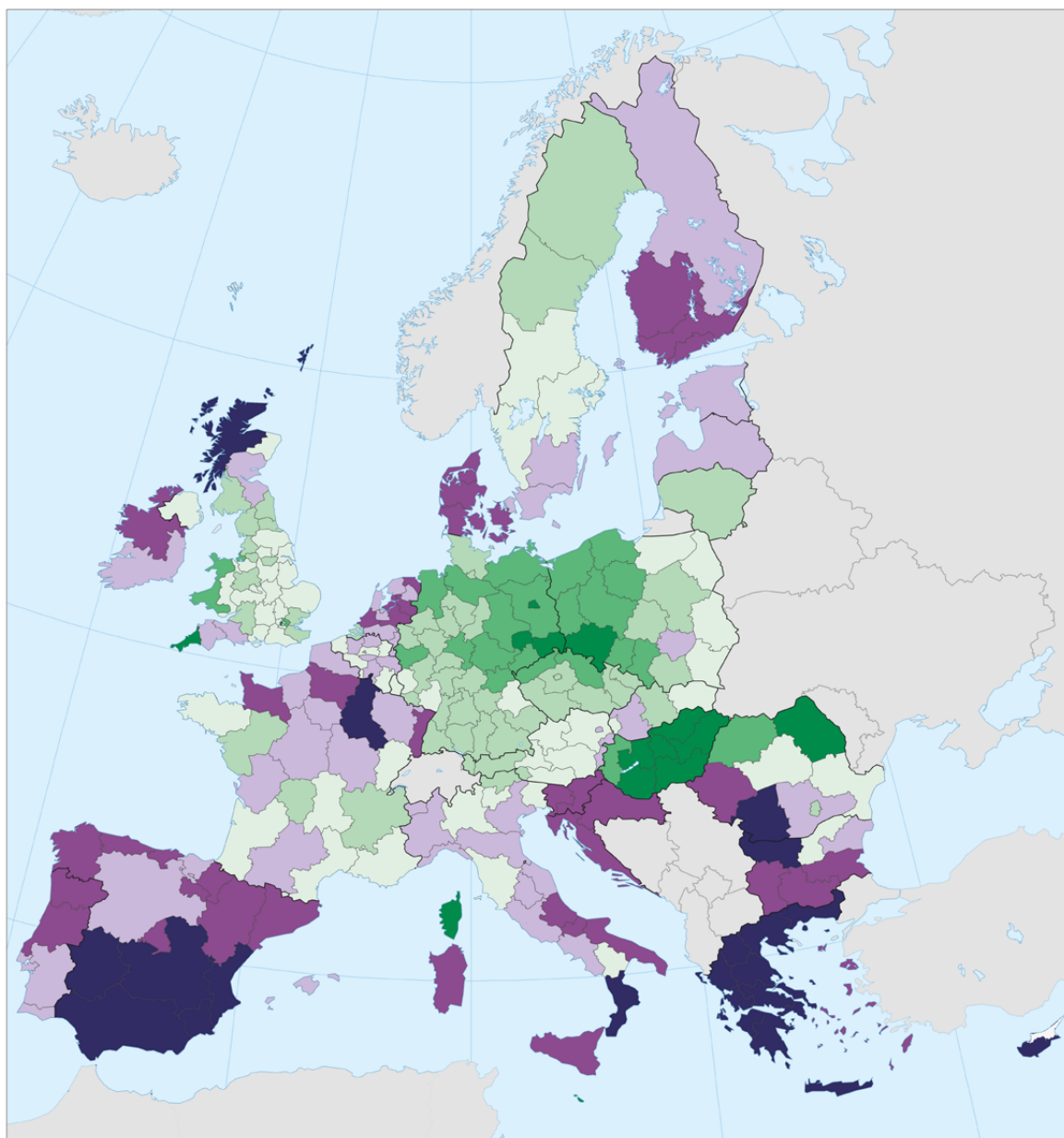
% w ludności w wieku 20–64 lata

- < 65
- 65 – 70
- 70 – 75
- 75 – 80
- > 80

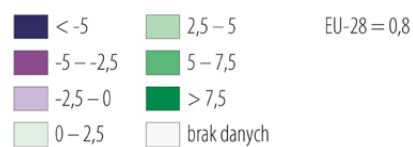
EU-28 = 71

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Mapa IX. Zmiana wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20–64 w latach 2008–2016

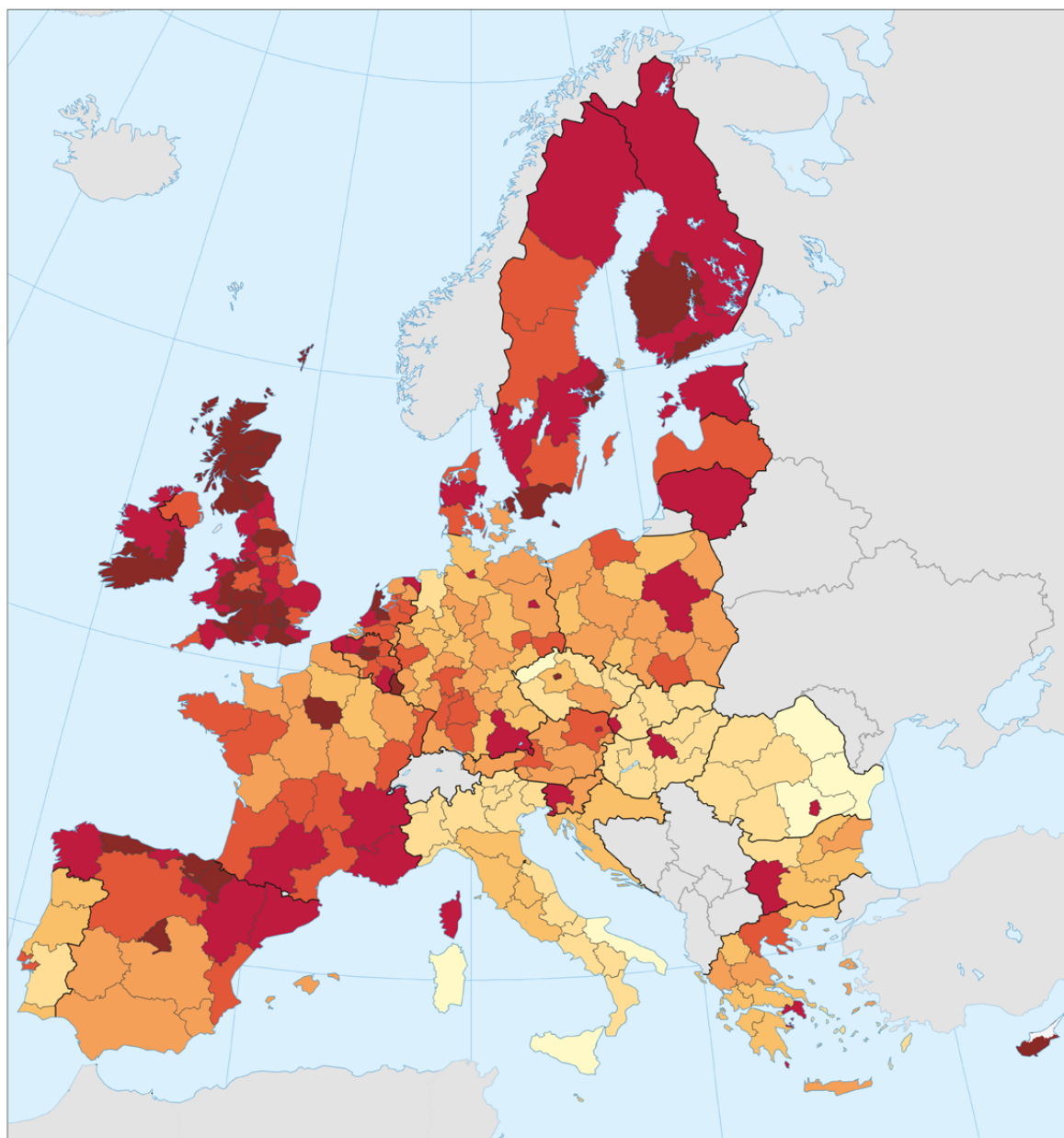

Zmiana w punktach procentowych

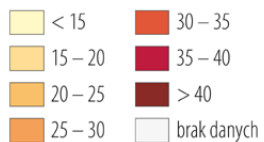

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Mapa X. Liczba osób w wieku 25–64 lata z wykształceniem wyższym w 2016 roku

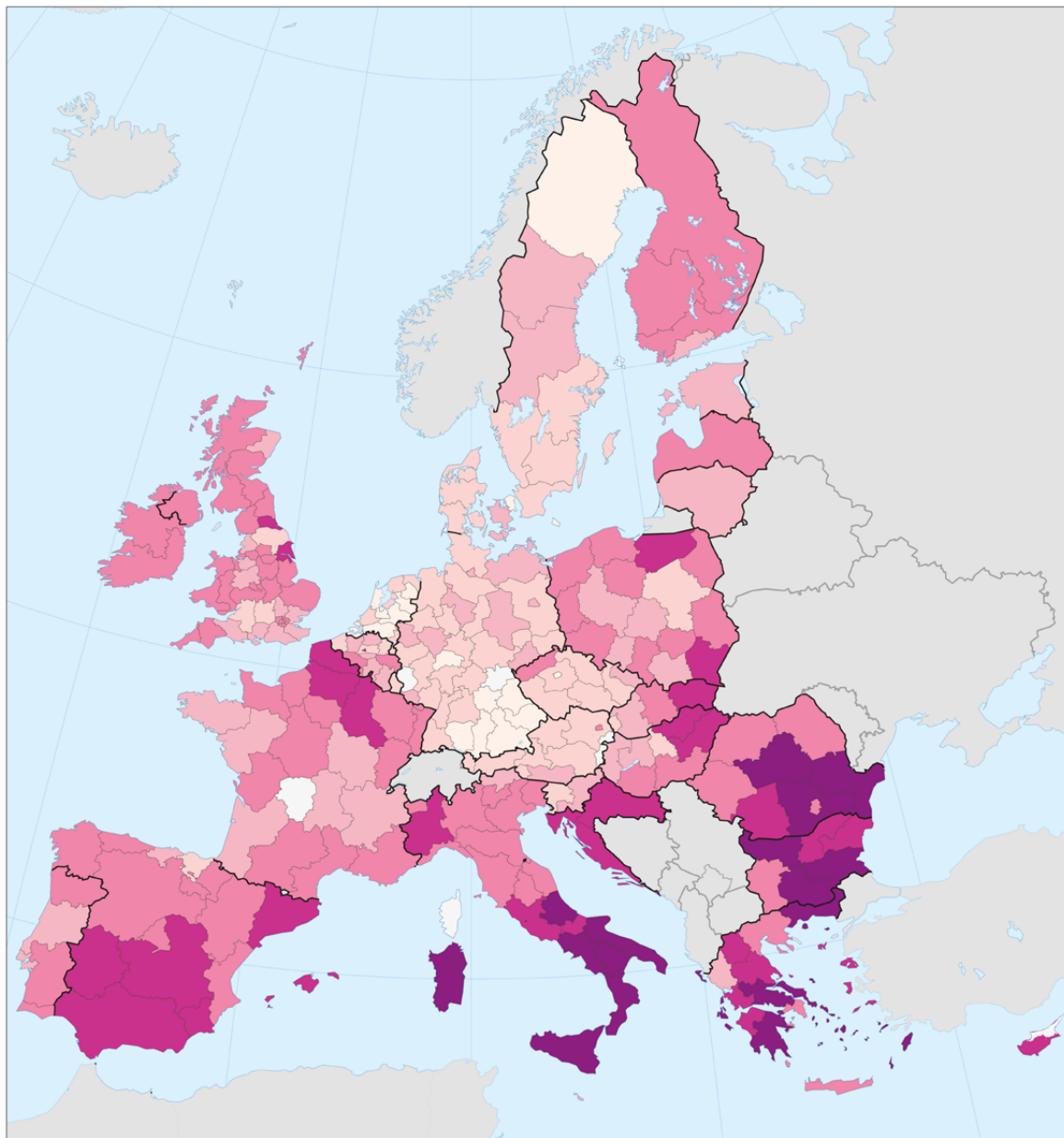
% w liczbie osób w wieku 25–64 lata

EU-28 = 30,7

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa XI. Młodzi ludzie 15–24 lata, którzy nie pracują, nie kształcą się i nie szkolą w 2016 roku

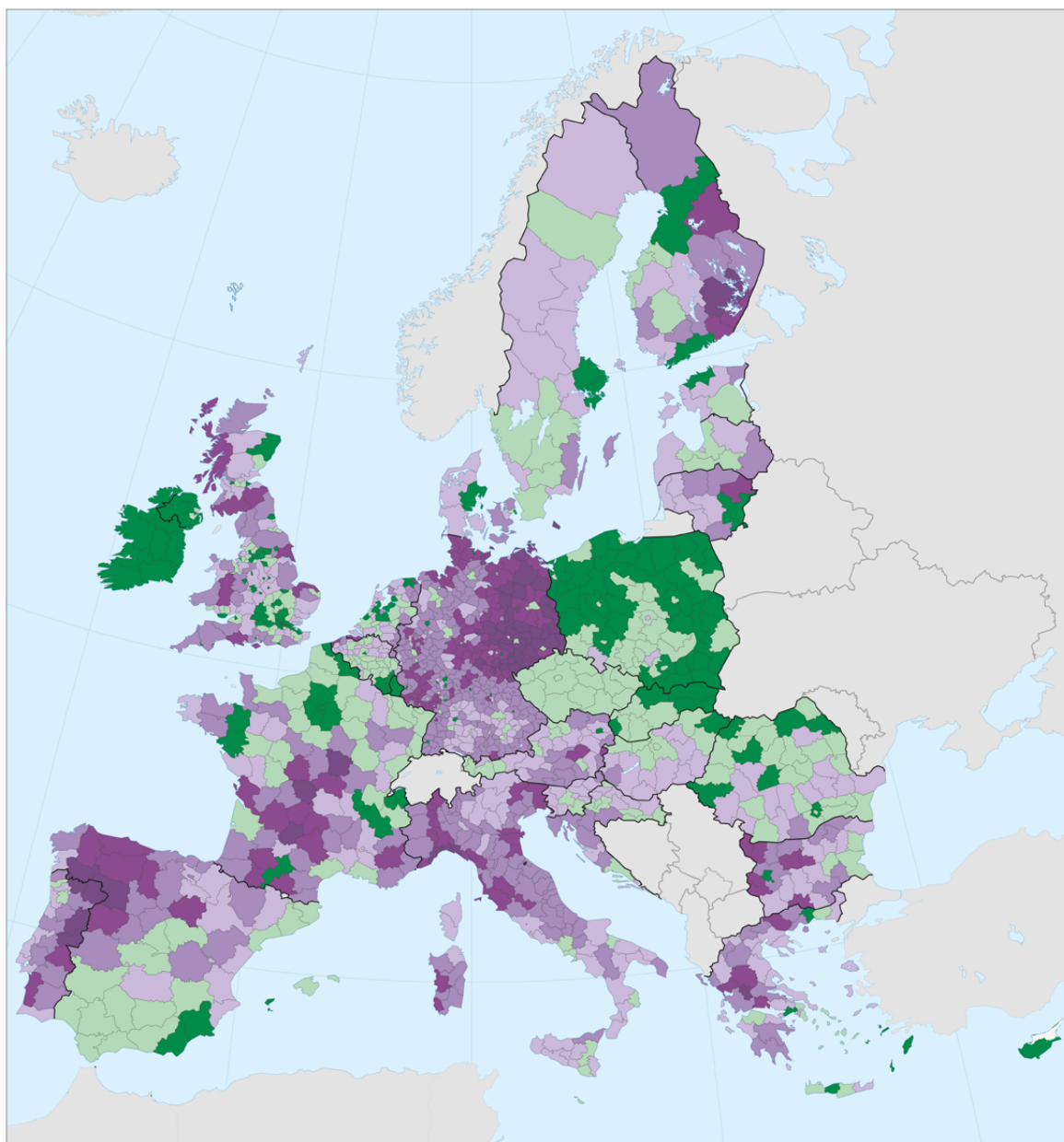

% w ludności w wieku 15–24 lata

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.*

Mapa XII. Średnia wieku w regionach NUTS 3 w 2016 roku

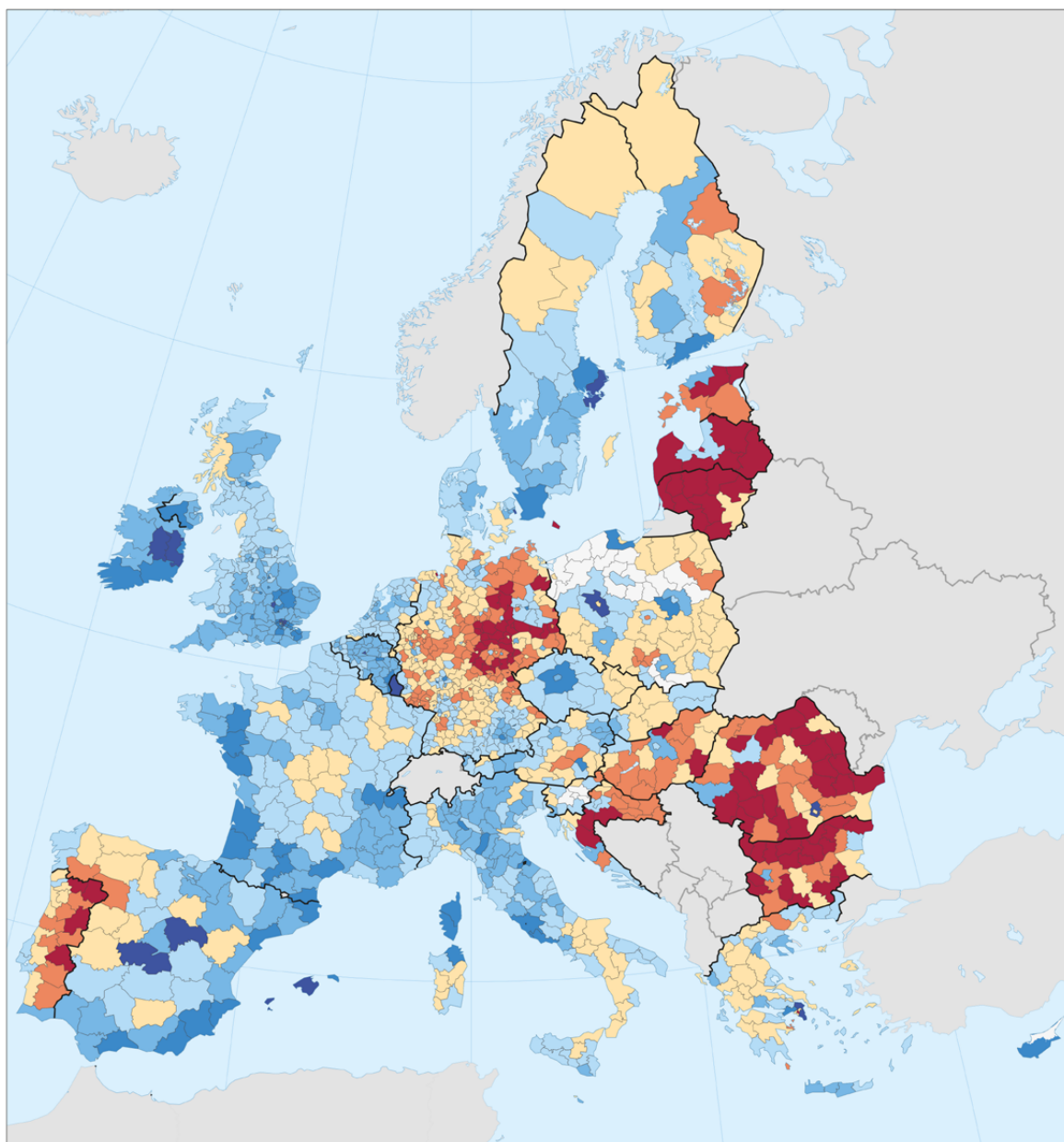
Średni wiek w latach

- 0 – 40
- 40 – 42,5
- 42,5 – 45
- 45 – 47,5
- 47,5 – 50
- 50+

EU-28 = 42,6 lat

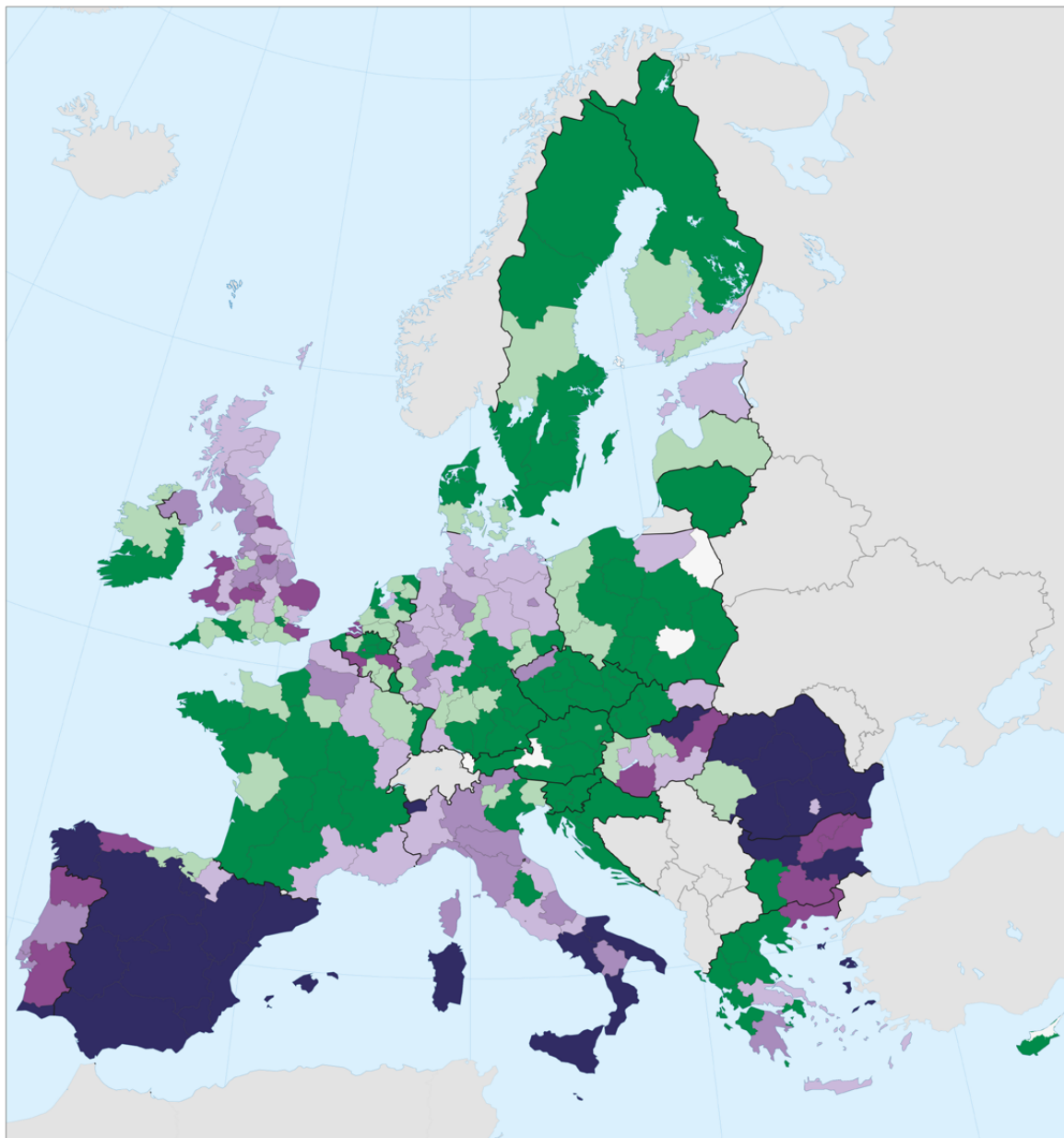
Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa XIII. Zmiana liczby ludności w regionach NUTS 3 w latach 2005–2015

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa XIV. Udział osób przedwcześnie kończących edukację w wieku 18–24 lata, średnia 2014–2016

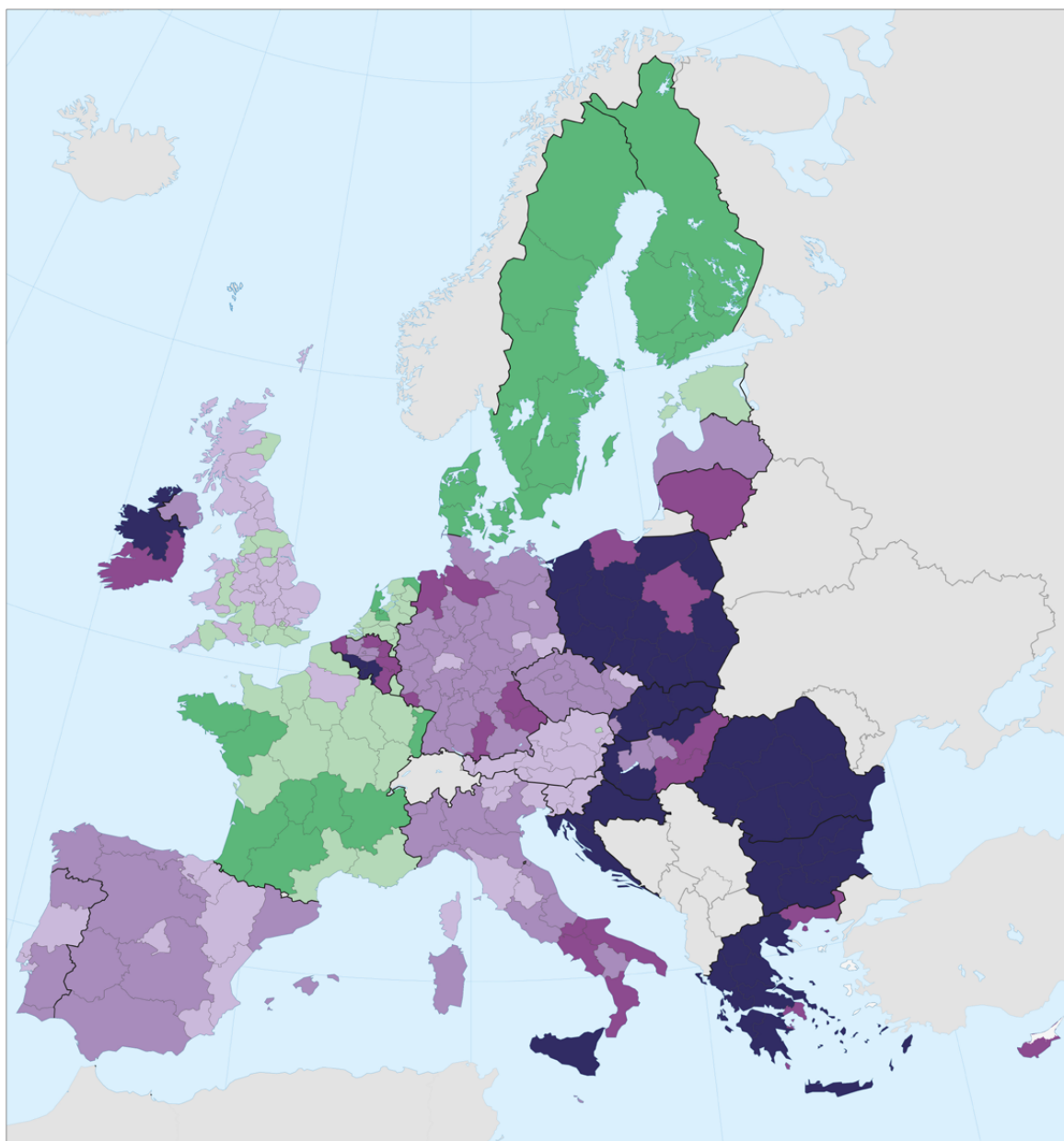

% w ludności w wieku 18–24 lata

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa XV. Udział dorosłych w wieku 25–64 lata w edukacji i szkoleniach w 2016 roku

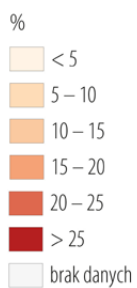
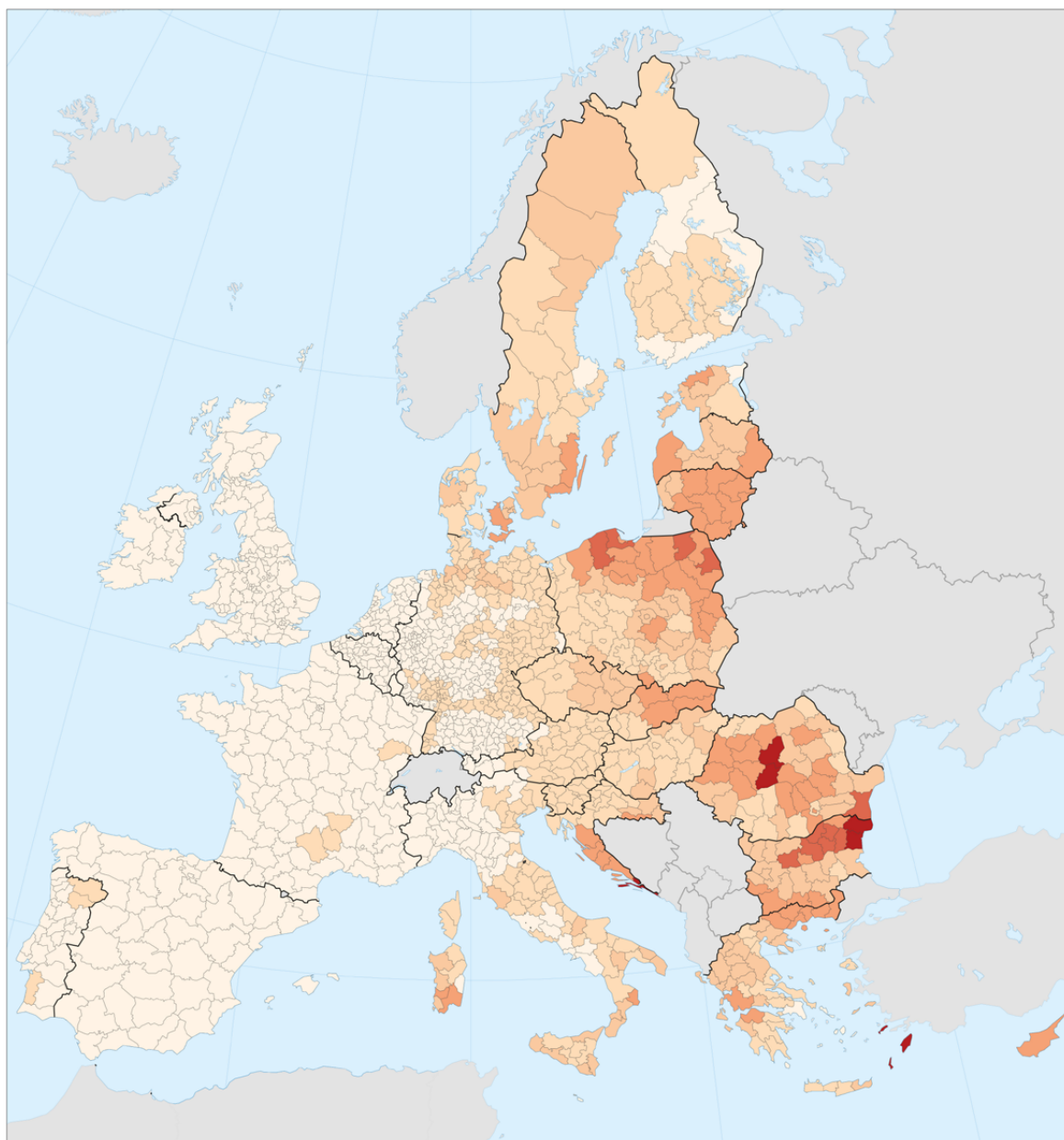
% w ludności w wieku 25–64 lata

EU-28 = 10,8

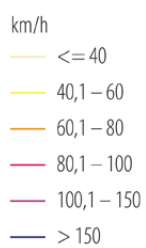
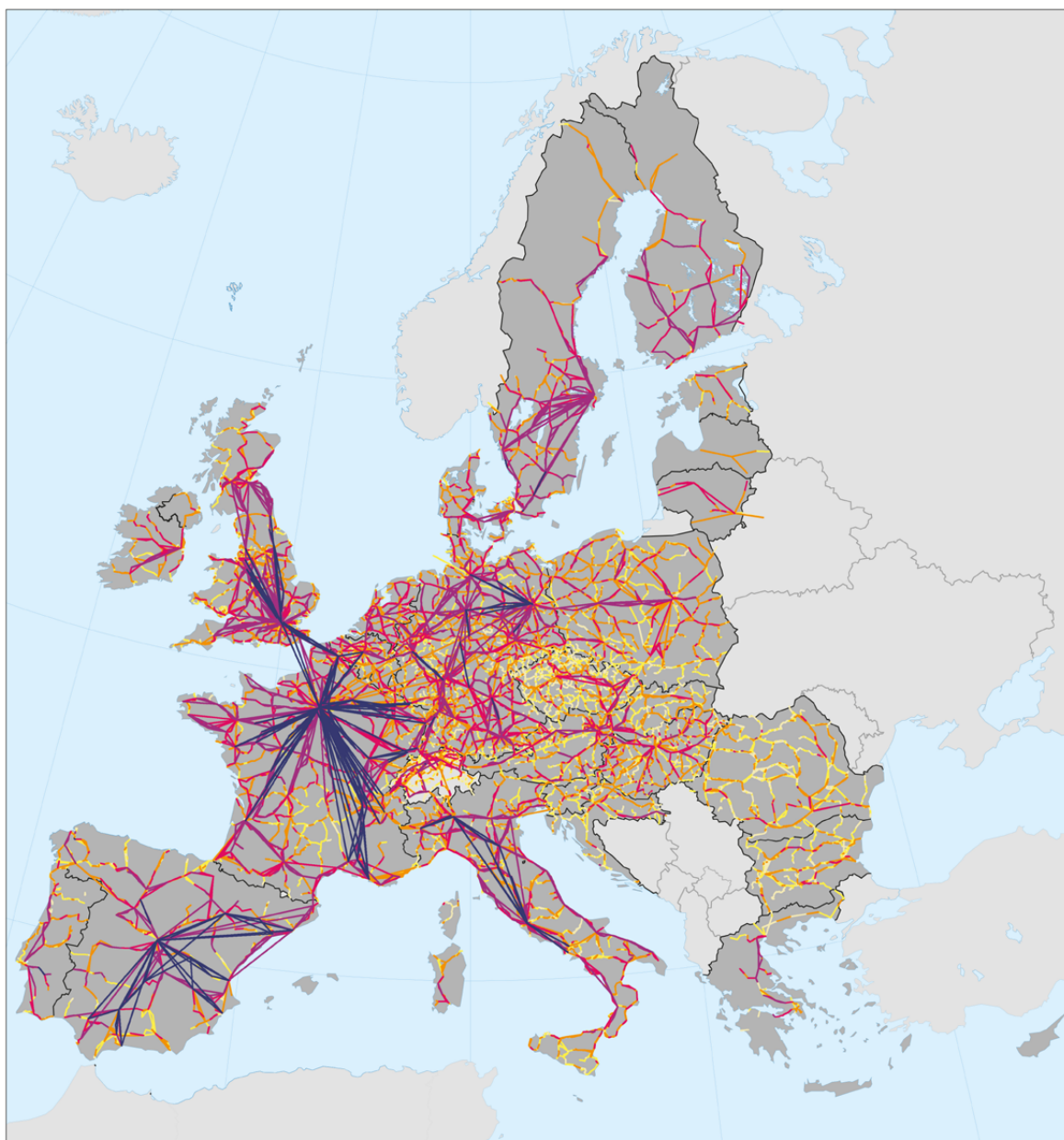
Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa XVI. Oczekiwana zmiana dostępności drogowej dzięki ukończeniu sieci TEN-T w regionach NUTS3

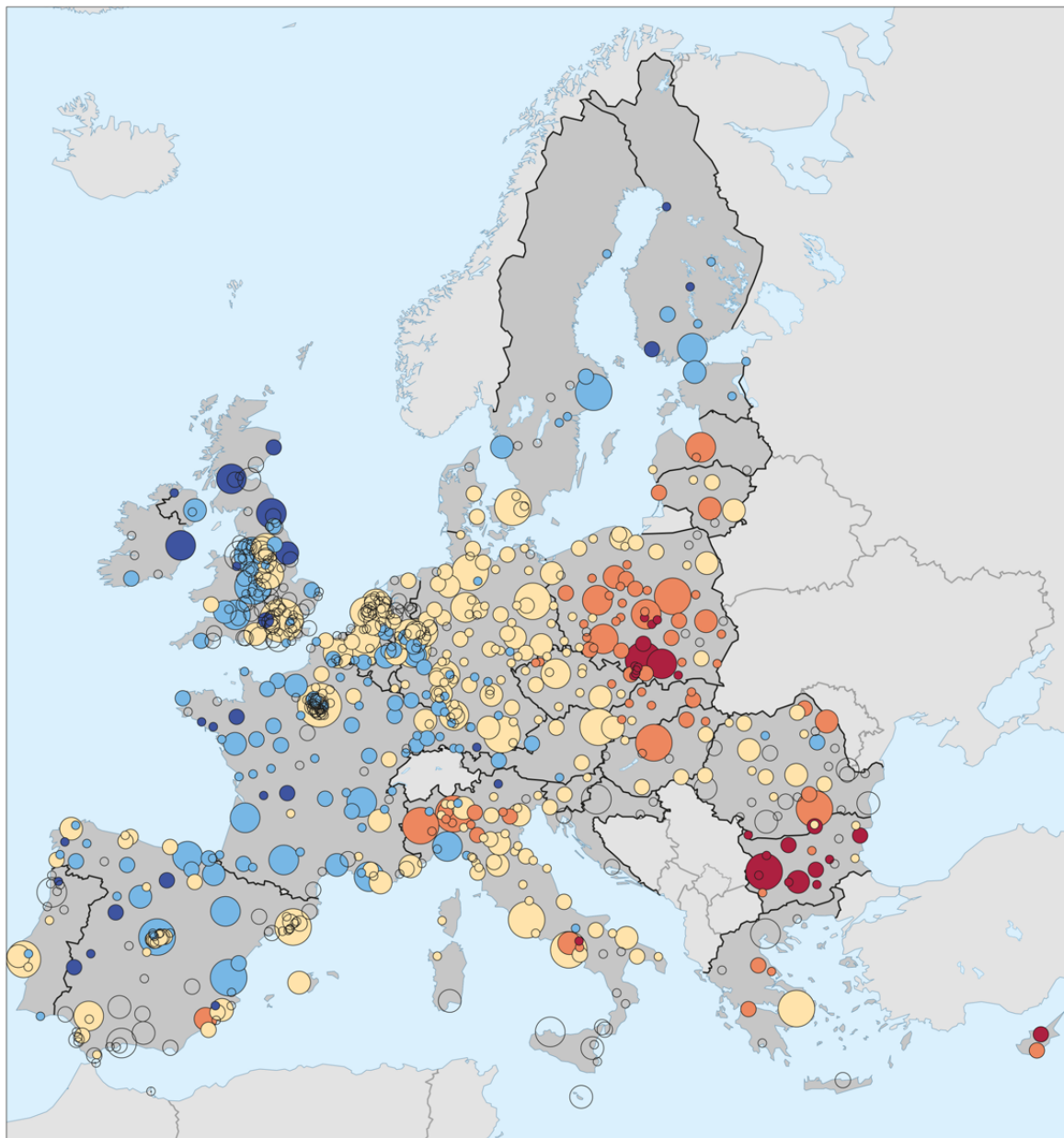
Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa XVII. Średnia prędkość bezpośrednich połączeń kolejowych w 2014 roku

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.*

Mapa XVIII. Stężenie pyłu zawieszonego PM10 w miastach w 2014 roku

Średnie roczne stężenie w $\mu\text{g}/\text{m}^3$

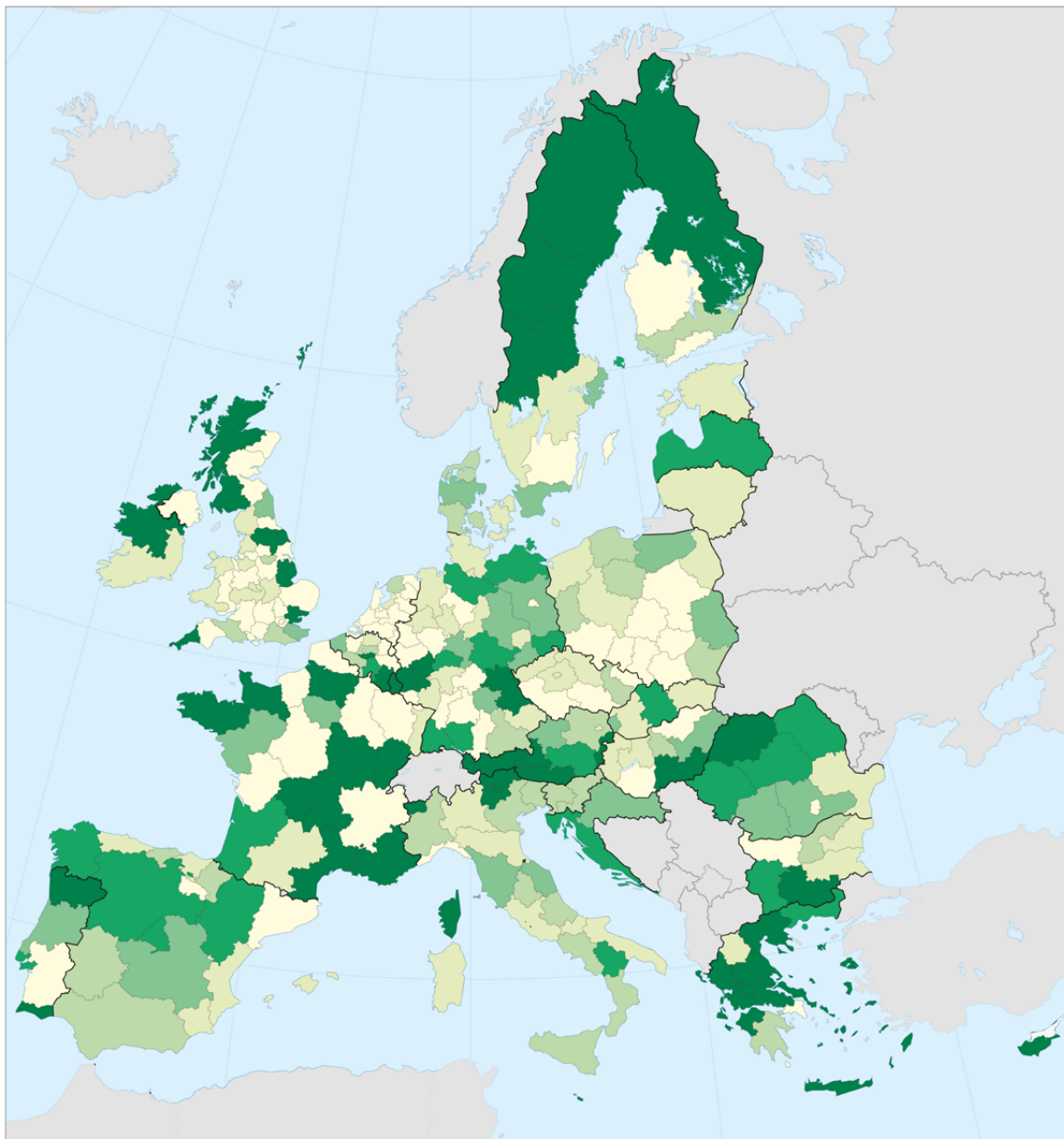
- < 15
- 15 – 20
- 20 – 30
- 30 – 40
- ≥ 40
- brak danych

Populacja ośrodków miejskich

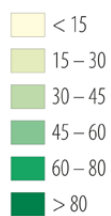
- < 100 000
- 100 000 – 250 000
- 250 000 – 500 000
- 500 000 – 1 000 000
- 1 000 000 – 5 000 000
- $\geq 5 000 000$

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa XIX. Energia elektryczna wytwarzana ze źródeł odnawialnych w 2015 roku

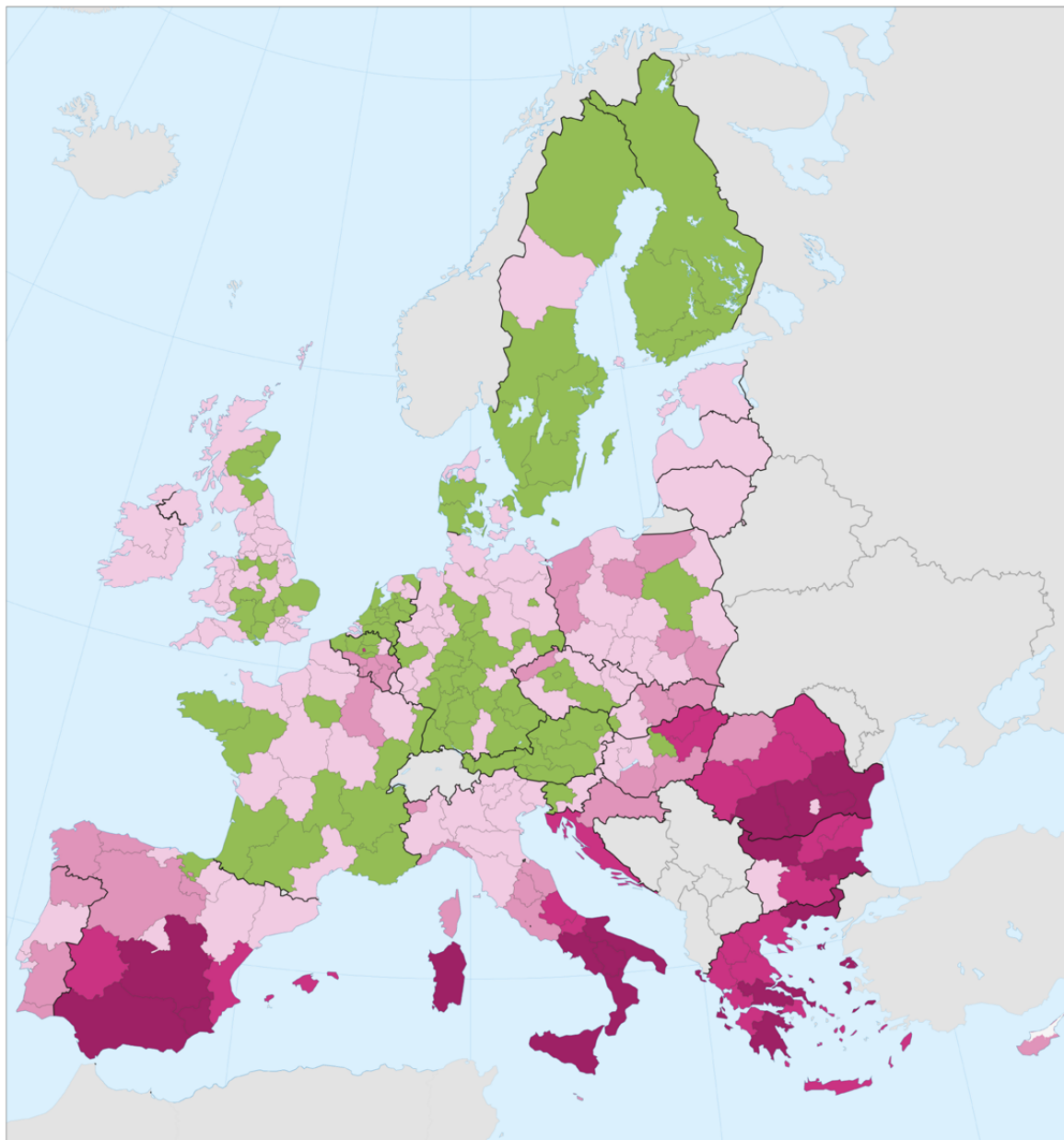

% w całkowitej wytworzonej energii elektrycznej

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Mapa XX. Wskaźnik skuteczności realizacji celów strategii *Europa 2020* w 2015 roku

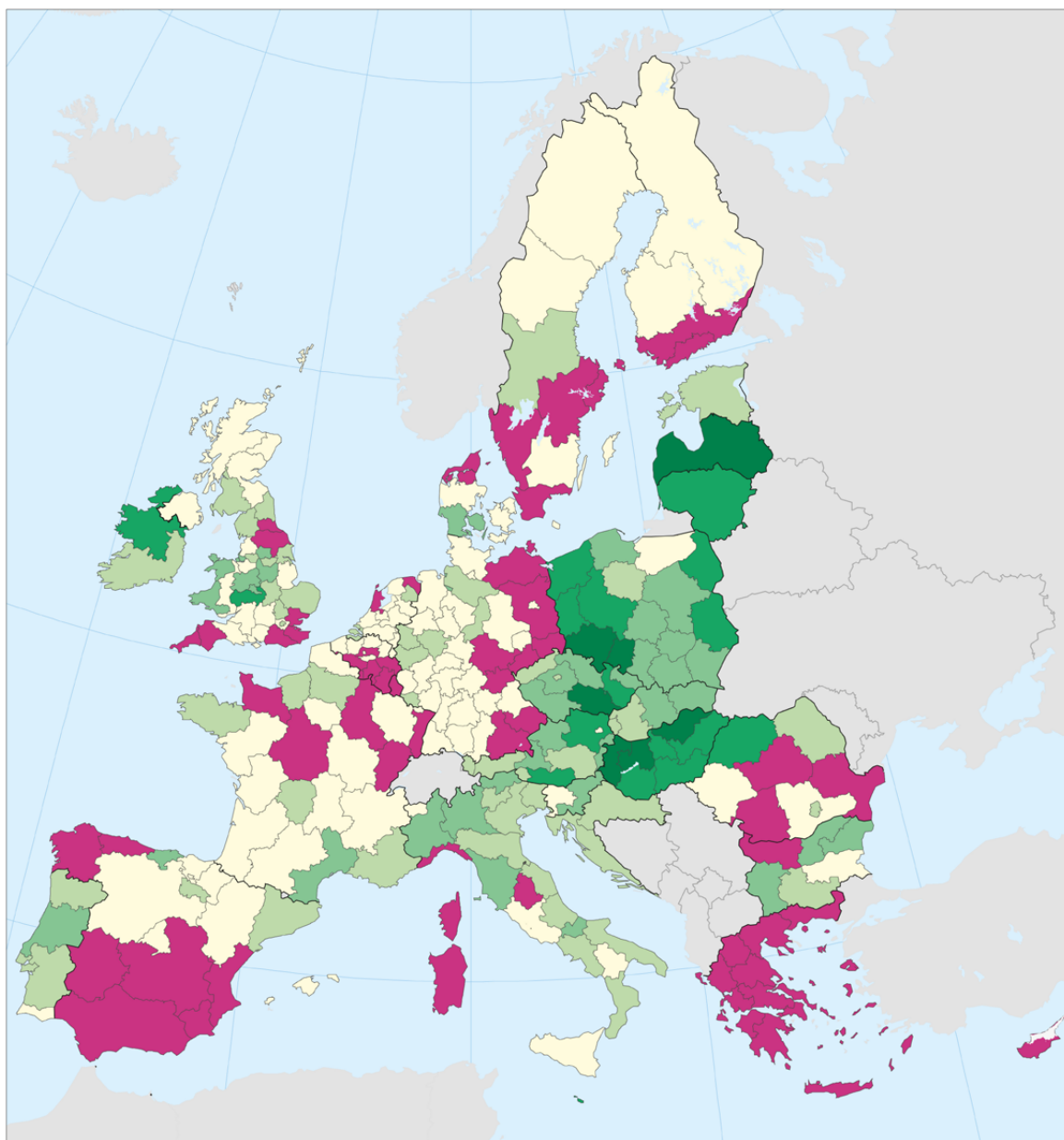
Indeks

- 0 – 20
- 20 – 40
- 40 – 60
- 60 – 80
- 80 – 100

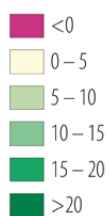
EU-28 = 80,79
 0 = najniższy osiągnięty wskaźnik
 100 = osiągnięte wszystkie cele uwzględnione w indeksie

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Mapa XXI. Zmiana wskaźnika skuteczności realizacji celów strategii *Europa 2020* w latach 2015–2010

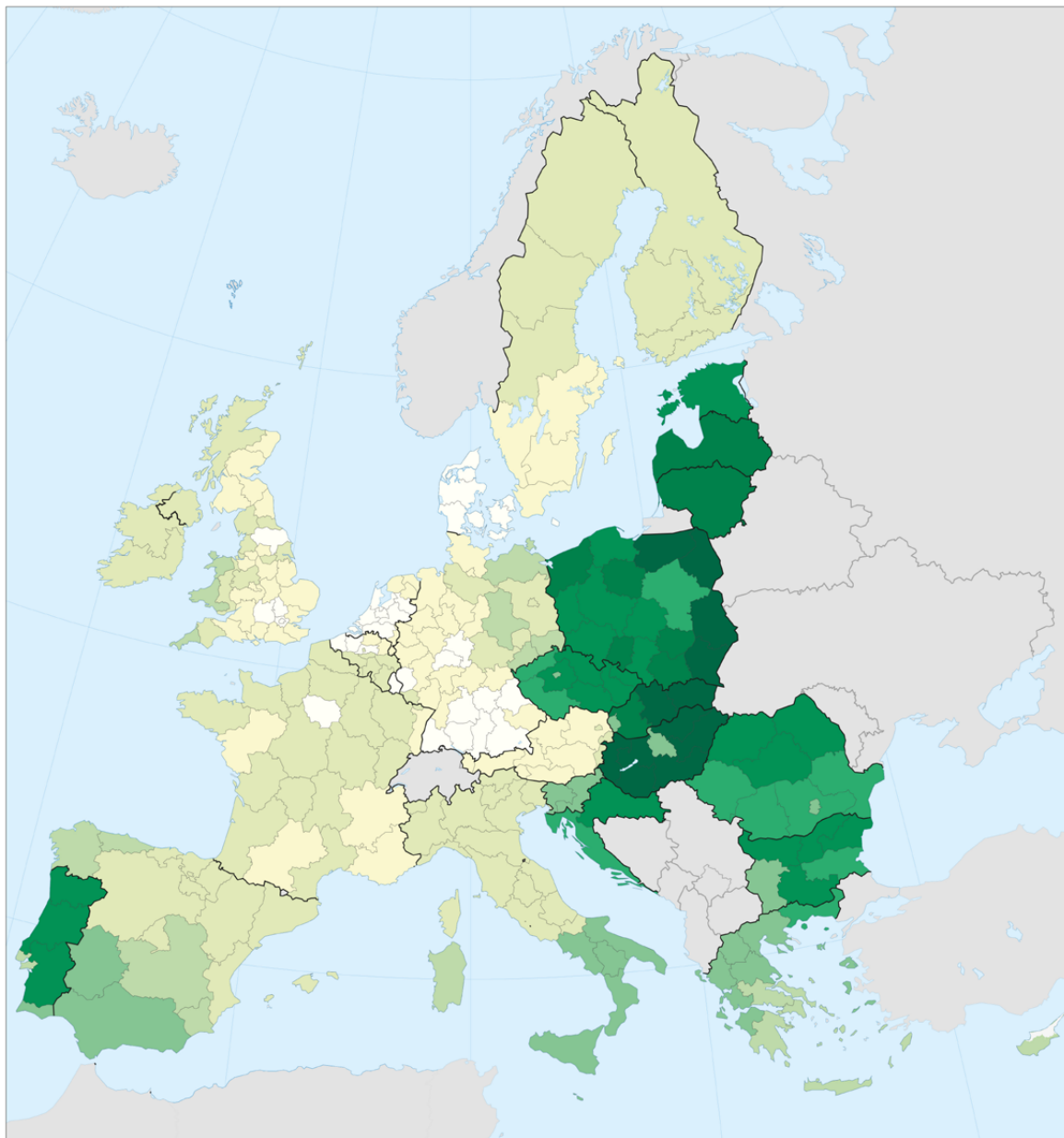
Punkty procentowe

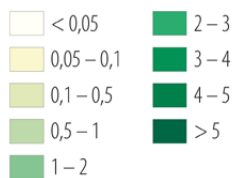
EU-28 = 8,5

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Mapa XXII. Wpływ polityki spójności 2014–2020 na poziom PKB, 2023 roku

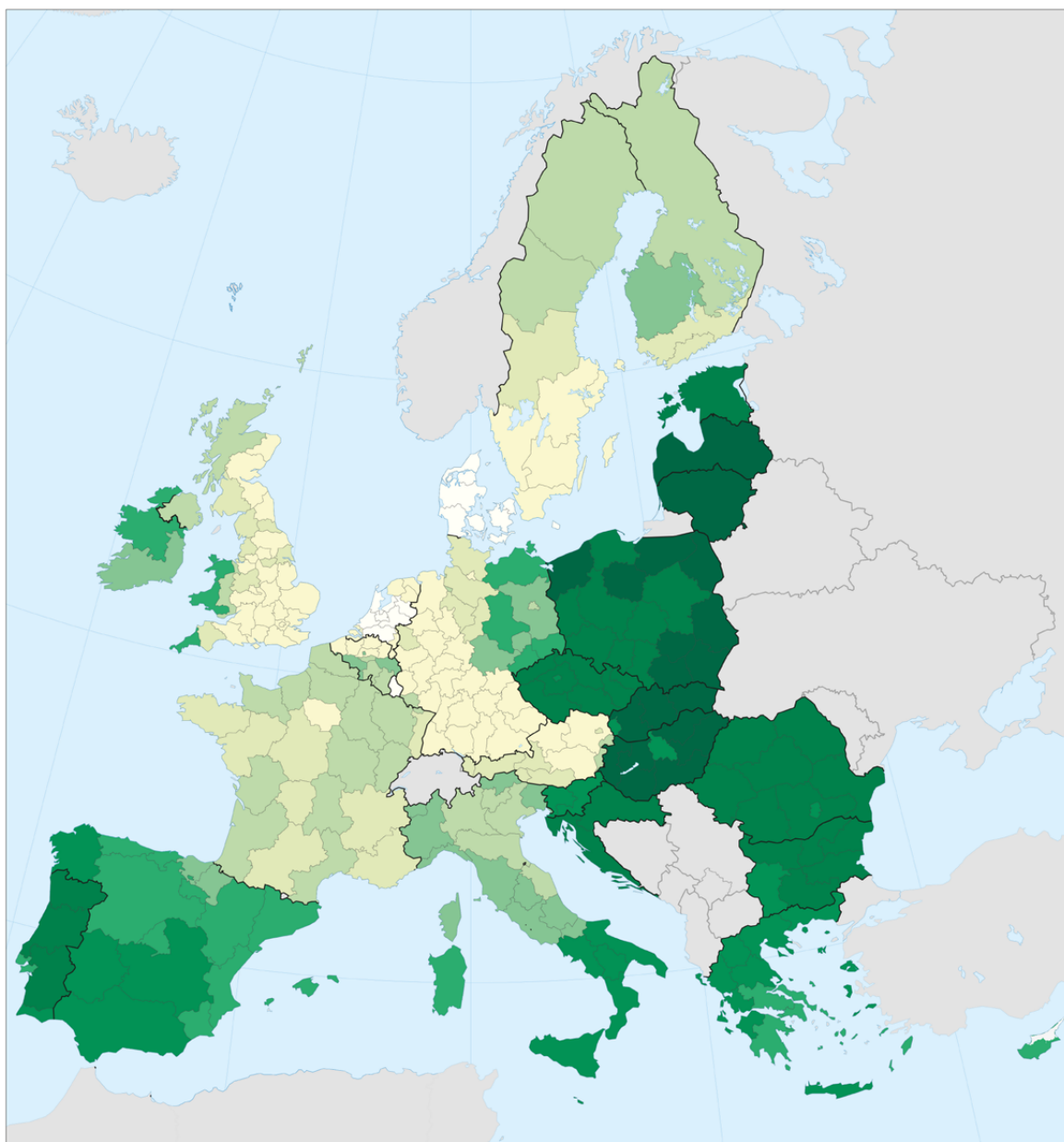

% powyżej linii bazowej

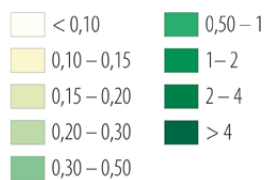

Źródło: Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Unia Europejska 2017.

Mapa XXIII. Wpływ polityki spójności 2014–2020 na poziom PKB, 2030 roku

% powyżej linii bazowej

Źródło: *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódme sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Unia Europejska 2017.

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
ul. Wielicka 72B, 30-552 Kraków